ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1
MERCREDI
1er FEVRIER
1995

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.517 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 69e ANNEE — N° 18.517

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ալժէի կեդրոնն իսկ է, այս անգամ, որ ահաւոր ոճրափորձ մը գործուեցաւ երկուշաբթի, Յունուար 30-ին: Առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն 38 մեռեալ կար եւ 256 վիրաւոր: Ժամը 15.20-ին է որ, քաղաքին կեդրոնի ոստիկանատան քով կառք մը պայթած է մահ սփռելով չուրջը: Կը կարծուի որ «անձնասպանութիւն գործողութիւն» մըն է: Արարքը կը գործուէր ահաբեկչութեան դէմ ցոյցի մը վաղորդայնին եւ Ռամազանի սկիզբի նախօրեակին: Ոչ ոք տէր եղած էր դեռ յաջորդ օրն իսկ, բայց, կասկած չըկար որ ծայրայեղ իսլամապաշտներու գործն էր, կը վերագրուէր Փրկութեան Իսլամական Բանակին մէկ ճիւղին: Ականատեսներու համաձայն, պարզուած պատկերը սարսափելի եղած է, քանի մը երկվայրկեանէն փողոցը դժոխքի վերածուած է:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ողողումները մեղմացած են որոշ շրջաններու մէջ, բայց կը շարունակուէին արեւելեան Ֆրանսա, ի մասնաւորի Շառլըվիլ-Մէզիէր քաղաքը որ ամբողջովին ջուրերու տակ մնացած է: Կառավարութեան առաջին հաշուեկշռի մը համաձայն 15 մեռեալ կայ, 5 անհետացած, 14 վիրաւոր, 40 հազար բնակարան վնասուած են եւ հազարաւոր անձեր անապաստան մնացած: 233 հազար տուներ ջուր չունին, 26 հազար ելեկտրական հոսանքէ զրկուած են, 10 հազար ալ՝ հեռաձայնէ: Հարիւրաւոր ձեռնարկութիւններ տուժած են եւ նուազագոյն 8000 հոգի գործազուրկ են: Կառավարութիւնը հրամանագիր մը պիտի հրապարակէր «բնական աղէտ» որակելով պատահածը, դիւրացնելու համար հատուցումները: Սէնը 5 մեթրի հասած էր Յունուար 31-ին եւ գետակից ուղիները միշտ փակ կը մնային, դժուարացնելով երթեւեկը: Նաւարկութիւնն ալ արգիլուած է: Մէօզը իր պատմութեան բոլոր մրցանիշները կոտրած է 5 մեթր 60-ի հասնելով եւ Յունուար 31-ին կը սպասուէր որ քիչ մը եւս բարձրանայ:

ԹՈՒՐՔԻԱՆ Եւրոպայի Խորհուրդէն կախակայելու դիմում մը պիտի ծեծուի Ապրիլին Խորհրդարանական Ժողովին կողմէ: Այս քայլը հետեւանք է մարդկային իրաւանց մշտական բռնաբարումներու Թուրքիոյ մէջ: Վերոյիշեալ դիմումը կը նախատեսէ ի մասնաւորի Թուրքիոյ արտաքսումը Նախարարներու Կոմիտէէն (կազմակերպութեան գործադիր մարմինն է): Մեծն-Բրիտանիոյ աշխատաւորական Կուսակցութեան պատկանող՝ Թոմաս Քոքս շատ խիստ կերպով դատապարտած է Թուրքիան, ոչ միայն մարդկային իրաւանց բռնաբարման համար այլեւ մանաւանդ քրտական ծագումով Թուրք երեսփոխաններու դատապարտումներուն:

ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ միջազգային Խորհրդարանը կոչ մը ըրած է Սթրազպուրկէն ի նպաստ Եաշար Քեմալի որ, դատական հետապնդումի ենթարկուած է «անջատողականութեան» ամբաստանութեամբ:

ՄԱՅԻՍ 8-ԻՆ, Զինադադարի յիսնամեակին նուիրուած հանդիսութիւնները բաւական հետաքրքրական բնոյթ պիտի ունենան, այս տարի: Արդարեւ, արարողութեանց պիտի նախագահէ Ֆ. Միթերան, մինչ նախորդ օրն իսկ Ֆրանսա ընտրած պիտի ըլլայ իր նոր նախագահը որ պիտի գտնուի Միթերանի կողքին: Մեծ ճաշ մըն ալ պիտի տրուի Էլիզէ: Միթերանի եւ նոր նախագահին փոխանցումը կը կատարուի Մայիս 20-ին:

«ԼԻՊԵՐԱՍԻՈՆ» կը ստիպուի յետքայլ ընել, նախ էջերու թիւը նուազեցնելով ու նաեւ գործազուրկ ընելով շուրջ 80 աշխատաւոր: Ծանօթ է որ թերթը մեծ յաւակնութիւններով ճամբայ ելաւ քանի մը շաբաթներ առաջ, նոր դիմագիծ տալով թերթին եւ յաւելուած մըն ալ կցելով շաբաթ օրերը: Այս միջոցին թերթին ամսական բացը 13-էն 14 միլիոն Ֆր. է: Տնօրէնութիւնը կը նախատեսէ նաեւ 6-էն 7 Ֆրանքի բարձրացնել գինը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՑԱԽ

ՂԱՐԱԲԱՂՑԻՆԵՐԸ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՆ

Գաղթականներու եւ մարդասիրական հարցերու ԼՂՀ վարչութեան պետ Նելսոն Դոլեան տեղեկացուցած է թէ մինչեւ 1994-ի վերջը 24.930 ղարաբաղցի գաղթականներ վերադարձած են: Ներկայիս կան հազարէ աւելի ընտանիքներ ալ որոնք կը սպասեն իրենց հարազատ բնակավայրերը վերադառնալու յարմար պահուն: Բազմաթիւ ուրիշներ կան որոնք ԼՂՀ բնակութիւն հաստատելու կը դիմեն Հայաստանէն եւ ՀԱՊ-ի երկիրներէն: Վերջին շըրջաններուն մեծցած է վերադառնալու փափաք յայտնողներու թիւը: Մեծագոյն դժուարութիւնը բնակարաններու անբաւարարութիւնն է: Շուշիի մէջ կան 300 կիսաւեր բնակարաններ, որոնք մասնակի նորոգութիւններէ ետք պիտի յատկացուին վերադարձողներուն:

1994-ի նորոգութեան աշխատանքները ընդգրկած են հանրապետութեան գրեթէ բոլոր շրջանները, աւելի քան 40 բնակավայրեր: Նոյն տարին լրիւ կամ մասնակի կերպով նորոգուած են հազարէ աւելի կիսաքանդ տուներ: Յատուկ ուշադրութեան առարկայ է Մարտակերտի շրջանը ուր անձնական 430 տուն կառուցուած է անցեալ տարուան ընթացքին: Մէկ տան վերանորոգման համար մօտ 150 հազար դրամ կը ծախսուի:

***

ԵՐԵՔ ՀԱՅԵՐ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

«Նեզավիսիմայա գազետա» թերթը հանրային կարծիքի հարցախոյզով մը պատրաստած է Ռուսաստանի ամէնէն ազդեցիկ 152 քաղաքագէտներուն ցուցակը: Հոն տեղ գրաւած են նաեւ երեք Հայեր: 137-րդ դիրքի վրայ է Ռուսաստանի Մեքսիկայի դեսպան Եւգենի Համբարձումով որ ծանօթ քաղաքագէտ է եւ լրագրող: 143-րդ տեղը գրաւած է Ռուսաստանի նախագահական խորհուրդի անդամ Անդրանիկ Միհրանեան: Երրորդ Հայը (151-րդ) Արթիւր Չիլինգարով կը կոչուի. ծանօթ բեւեռախոյզ է ու վերջերս սկսած է զբաղիլ քաղաքականութեամբ: Ան Ռուսաստանի խորհրդարանի ստորին պալատին փոխ - նախագահ է:

Ցուցակին առաջին տեղը գրաւած է նախագահ Ելցին: Վ. Ժիրինովսկի գրաւած է 16-րդ տեղը:

***

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունուար 30)

ՄԻՆՍԿԻ ԽՈՒՄԲԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ Լ. ՏԷՐ - ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՄՕՏ

Յունուար 28-ին Լ. Տէր - Պետրոսեան ընդունած է Վ. Կազիմիրովի եւ Ա. Բիւրնէրի գլխաւորած Մինսկի խումբի պատուիրակութիւնը: Հանդիպումին նիւթ եղած են հրադադարի եւ փոխադարձ վստահութեան ամրապնդման հարցեր, կնճիռի գօտիին մէջ միջազգային դէտերու եւ միջնադիր ուժերու զետեղման ու քաղաքական լուծումի առընչուող խնդիրներ:

***

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՎԱՐԿԸ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ

Ռուսաստանի պետական Դուման Յունուար 27-ի նիստին վաւերացուցած է Հայաստանին 110 միլիառ ռուբլի տրամադրելու որոշումը: Այս գումարը յատկապէս կ'օգտագործուի հիւլէակայանի վերաբացման եւ աղէտի շրջանին վերականգնման նպատակներուն: Հայաստան այն հազուագիւտ երկիրներէն է, որու հետ ստորագրուած վարկային պայմանագիրը կը վաւերացուի Դումայի կողմէ:

***

Գ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ ԼՂՀ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐՋ ԳՏԱԾ

Հայաստանի Հանրապետութեան եւ «Հայաստան» Հիմնադրամի փոխ - նախագահ Գագիկ Յարութիւնեանի ԼՂՀ այցելութիւնը եզրափակուած է Յունուար 26-ին Ստեփանակերտի մեծ ելեկտրա - ենթակայանի բացումին մասնակցութեամբ: ԼՂՀ-ի մայրաքաղաքի ելեկտրական մատակարարման տեսանկիւնէն էական դեր ունեցող այս կայանին բացման արարողութեան մասնակցած են նաեւ ԼՂՀ-ի նախագահ Ռ. Քոչարեան, ԼՂՀ-ի Գ.Խ.-ի նախագահի պաշտօնակատար Կ. Բաբուրեան եւ վարչապետ Լ. Պետրոսեան: Գ. Յարութիւնեանի գլխաւորած հայաստանեան պատուիրակութիւնը նոյն օրը վերադարձած է Երեւան:

***

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԻՒԱՆԱԳԷՏԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսայի Արտաքին նախարարութեան գլխաւոր քարտուղար Պերթրան Տիւֆուր այս օրերուն Հայաստան կը գտնուէր: Ան Յունուար 27-ին տեսակցութիւն մը ունեցած է նախ Բ. Արարքցեանի հետ, որու ընթացքին առաւելապէս ընդգծուած է միջպետական եւ միջխորհրդարանական յարաբերութիւններու զարգացման երեւոյթը: Ապա, նոյն օրը, Ֆրանսացի հիւրը ընդունուած է Արտաքին նախարար Վ. Փափազեանի կողմէ: Ան շնորհակալութիւն յայտնած է Ֆրանսայի, որ միջազգային կազմակերպութիւններու մօտ եւ մարդասիրական օժանդակութեամբ իր աջակցութիւնը կը բերէ Հայաստանին: Իսկ Պ. Տիւֆուր նշած է որ ինք Ալէն Ժիւփէի յանձնարարութեամբ նախաձեռնած է այս այցելութեան, նպատակ ունենալով վկայել Հայաստանի հանդէպ Ֆրանսայի ժողովուրդին յարգանքին եւ բարեկամութեան:

***

ԳԱՐՆԱՆԱՑԱՆԻ ՎԱՌԵԼԻՔ ԿԱՅ

Գիւղատնտեսութեան նախարար Աշոտ Ոսկանեանի տուած տեղեկութեանց համաձայն գարնանացանի համար պահեստաւորուած է 3000 թոն տիզէլի վառելիք, 500 թոն պէնզին (նախատեսուած է նոյնքան ալ ներածել մօտ ատենէն) եւ զանազան իւղեր: Ապահովուած է նաեւ այգեպաններու համար անհրաժեշտ դեղանիւթերու ամբողջ տարուան պահանջքին 70%-ը:

***

«Տաք ձմեռ 95» ծրագրով նախատեսուած մարդասիրական օգնութեան նիւթի բաշխումը կ'ընթանայ առանց որեւէ խախտումի: Հովանաւորողն ու բաշխումը ղեկավարողն է ամերիկեան կողմը:

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԳԱՐԱ ՉԱՐՏՕՆԵՐ ՈՐ ԱՇԽԱՐՀԱԿԱՆ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐՆԵՐ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ

Թուրքիոյ Հայոց պատրիարքարանը կարճ զեկոյցով մը յայտնած էր Յունուար 28-ին որ, վերջին պահուն յետաձգուած է կաթողիկոսական ընտրութեան պատգամաւորները ընտրելու կոչուած Պատգամաւորական Ժողովը: Անմիջապէս ետք պարզուած է որ Թուրքիոյ իշխանութիւնները արգելք կը հանդիսանան որ աշխարհական պատգամաւորներ մասնակցին այդ ընտրութեան: Այս թրքավարի կարգադրութեան առնչութեամբ, «Մարմարա» հետեւեալ մանրամասնութիւնները կու տայ Յունուար 30-ի իր թիւով.-

***

«Հակառակ անոր որ Պատրիարքարանը բաւական երկար ժամանակ առաջ կուսակալութիւնը տեղեակ պահած էր, թէ Պատգամաւորական Ժողովը անգամ մը եւս նիստի պիտի հրաւիրուէր աշխարհականներու պատգամաւորները ընտրելու նպատակով, իշխանութիւնները ամէնէն վերջին օրուան սպասեցին, որպէսզի յայտնեն թէ այդպիսի ժողով մը այլեւս գումարելի չէ եւ աշխարհական պատգամաւորներու ընտրութիւնն ալ ներհակ է Թուրքիոյ այսօրուան օրէնքներուն: Իշխանութիւնները յայտնեցին որ հոգեւորականները կրնան երթալ, քուէ գործածել, սակայն աշխարհականները՝ ո՛չ: Լօզանի Դաշնագրին մէջ ալ այսպիսի տրամադրութիւն մը չկայ:

«Մեր ստացած տեղեկութեանց համաձայն, Պատրիարքը տեսակցութիւններ ունեցած է նախարարներու հետ եւ կացութիւնը պարզած է, դիտել տալով որ աշխարհի ամէն կողմէ աշխարհական պատգամաւորներ պիտի երթան եւ լաւ տպաւորութիւն պիտի չստեղծուի, եթէ Թուրքիայէ աշխարհական պատգամաւորներ չկարենան մասնակցիլ: Հակառակ այս ձեռնարկներուն, Կիրակի իրիկուն Պատրիարքարանը ստացաւ պաշտօնական պատասխան այն մասին, թէ օրէնքները յարմար չեն եւ միայն հոգեւորականները կրնան մասնակցիլ սոյն կաթողիկոսական ընտրութեան:

«Պատրիարքարանէն մեզի կը յիշեցնեն, թէ Վազգէն Կաթողիկոսի ընտրութեան շրջանին, այսինքն 1955-ին պոլսահայ աշխարհական պատգամաւորները ընտրուած էին այն շրջանին գոյութիւն ունեցող Կեդրոնական Վարչութեան եւ Կրօնական Ժողովի գործակցութեամբ: Սակայն այդ պատգամաւորներն ալ չէին կրցած Էջմիածին երթալ թէ՛ Սեպտեմբեր 6 - 7-ի դէպքերու պատճառաւ եւ թէ պետական իշխանութիւններու յանձնարարութեամբ: Իսկ աւելի առաջ, Գէորգ Զ.-ի ընտրութեան շրջանին, 1945, Արսլանեան Տեղապահ Եպիսկոպոսը իրեն հետ նշանակովի կերպով Էջմիածին տարած էր երկու աշխարհականներ եւ այդ ալ այս անգամ տեղի տուած էր ներքին քննադատութիւններու:

«Այժմ Պատրիարքը կը ջանայ ժամադրութիւն մը խնդրել Հանրապետութեան նախագահ Սիւլէյման Տէմիրէլէ եւ պարզել կացութիւնը, որպէսզի պոլսահայ համայնքը կարելիութիւնն ունենայ մեր օրէնքներուն համաձայն կաթողիկոսական ընտրութեան պատգամաւորներ ընտրելու: Բայց այնպէս կը թուի թէ այդ ալ արդիւնք մը պիտի չտայ եւ պոլսահայ աշխարհականներ պիտի չկարենան Էջմիածին մեկնիլ, այս կարեւոր ընտրութեան մասնակցելու համար:

«Առայժմ չենք ուզեր ծանրանալ այն սխալներուն վրայ, որոնք գործուեցան սա վերջին մէկ, մէկուկէս ամսուան ընթացքին: Անկասկած այդ սխալները արդիւնք էին փորձառութեան պակասի, քանի որ երկար տասնամեակներէ ի վեր այսպիսի հարց մը չէր դրուած համայնքի օրակարգին վրայ»:

ԼԵԶՈՒԷՆ ՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ ԱՆԴԻՆ

Հաւանաբար ընթերցողը տեղեակ չէ, որ անցեալ տարուան վերջաւորութեան, արժանթինահայ Խոուարտօ Խօրնէքեան, որ տասնամեակի մը ընթացքին բազմալրատուական (multimedia) ընկերութիւն մը ստեղծած է Պուէնոս - Այրէս (գրա-լսատեսողական), ամերիկեան մեծ ընկերութեան մը ծախեց պատկերալարի (câble-TV) իր գիծի՝ Cablevision-ի 80 առ հարիւրը մօտ 750 միլիոն տոլարի գինով մը: Cablevision-ը իր ասպարէզի թիւ մէկն է երկրին մէջ, մօտ 450·000 բաժանորդներով եւ 65 կայաններու սպասարկութեամբ: Ի դէպ, Խօրնէքեան «Հայաստան» Հիմնադրամի հոգաբարձուներու խորհուրդի անդամներէն մէկն է:

Ամէն պարագայի, սա համառօտ լուրը արձանագրելէ անդին, կ'ուզէինք մատնանշել որ այդ կայաններէն թիւ 34-էն, որ նուիրուած է ուսումնասիրութեան, դուք տունը նստած ամէն օր անգլերէնի, ֆրանսերէնի, իտալերէնի եւ գերմաներէնի դասեր առնել: Ձեր տունը նստած, առանց դասընթացքի մը դիմելու, ամէնէն արդիական մեթոտներով իրագործուած դասերիզներ, որոնք յամենայնդէպս արժանթինեան արտադրութիւն չեն: Եւ ոչ ալ՝ «I am a student, you are a teacher»ի հազարապատիկ ու միալար կրկնութիւն մը:

Առ այժմ այդ կայանէն չի սփռուիր, պարզ է, բայց սփռողներու կարգին առանց նսեմացումի կրնայ իր պատուաւոր տեղը ունենալ «հայերէն խօսինք» եռաչար դասերիզը, որ Վենետիկի «Պօ-Արաքս» Ընկերակցութեան, տեղւոյն համալսարանի թանկարժէք գործակցութեամբ, իրագործումն է:

Երկար տարիներու աշխատանք մը, որ առաջին անգամ ըլլալով մեզի կը բերէ հայերէն սորվելու կատարելապէս լսատեսողական մեթոտ մը, աւելի քան երկու ժամուան նկարահանումով եւ ուսուցման օժանդակ հատորով:

Մեր նպատակը չէ, ոչ ալ միջոցը ունինք, յատուկ քննութեան ենթարկելու դասերիզը: Այդ գործը կը ձգենք մասնագէտներուն: Պէտք է նշել, սակայն, որ այս աշխատանքը, թէեւ փոքրաթիւ խմբակի մը արտադրութիւնը (գլխաւորութեամբ՝ Հ. Լեւոն Վրդ. Զէքիեանի), կրնայ խորհրդանշականօրէն անհատական գործ նկատուիլ, որքան ատեն որ մեր կազմակերպութիւններու ծանր հրեաները չէր լծուած նման ծախսալից աշխատանքի մը, ոչ ալ - բացառելով Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Ալեք Մանուկեան Հիմնադրամը - իր նիւթական աջակցութիւնը յօժարած:

Թերեւս Վենետիկէն եկող այս գործը մեր նոր հանդրուանին ուրիշ դրսեւորումն է, ըսած այն համոզումէն, որ - ինչպէս կ'ըսէր բարեկամ մը - Հայը անհատապէս ամէն ինչ կ'իրագործէ, իսկ հաւաքականօրէն կը ձախողի: Բխած նաեւ այն իրողութենէն, որ Եթէ կ'ուզենք արդիական Սփիւռք մը - որմէ կախում ունի վաղուան սերունդին գոյութիւնը -, պէտք է աշխատինք պաշտօններու փոխանորդումով (délégation des fonctions) այսինքն, եթէ կայ մէկը որ տուեալ գործը կրնայ լաւագոյնս կատարել, դայն յանձնենք իրեն, օժանդակենք ու խրախուսենք, ապա՝ պահանջենք արդիւնքը: Եւ ոչ թէ, ըստ ընկալեալ սովորութեան, ելլենք անտեղի ու արուեստական մրցակցութիւններ հրահրելու:

«Հայերէն խօսինք»ը գործ մըն է որ ուղղուած է, նախ, ԲԻԶ ՄԸ արեւմտահայերէն գիտցող ենթակայի մը - ինչ որ մասնագիտական լեզուով կը կոչուի «կեղծ սկսնակ»-, բայց կարելի է, ամէն պարագայի, գործածել ուրիշ խաւերու համար եւս: Պայմանը պատրաստակամ եւ հնարամիտ ուսուցիչն է:

Բայց կրնայ նոյնպէս ուսուցիչի կարիք չըլլալ, այլ՝ ծառայել որպէս ինքնուսոյց: Երկու պարագաներուն ալ, աշակերտը անխուսափելիօրէն պիտի կապուի իրեն հրամցուածին՝ հայերէնին, որովհետեւ յանկարծ պիտի անդրադառնայ, որ արդիական, իր առօրեային հետ կապուած ու կենդանի բանի մը հետ է գործը: Ոչ միայն կենդանի, այլ նաեւ՝ գուարճալի:

Իսկ երբ վերյիշենք, որ մեր լեզուի ուսուցումը սովորաբար կատարուած է մեռեալ մշակոյթի մը ցոլացումով, պաշտօնական ոգիի մը եւ ժամանակակից գաղափարականի մը ընդմէջէն, այն ատեն ցայտուն պիտի ըլլայ արհեստավարժ մակարդակով ու ներկայացումով աշխարհ եկած այս դասերիզին տարբերութիւնը: Եւ արժէքը:

***

Լեզուին պէս, նոյնքան եւ աւելի խրնդրայարոյց կէտ մըն է պատմութիւնը: Գիտէք որ ընդհանրապէս պատմութիւնը աշակերտներէ նուազ սիրուած առարկաներէն է: Իսկ ընդհանրապէս, հանրութեան կողմէ, մեռած ու «անպէտք» անցեալի մը հետ կապուած բան մը:

Ներկայիս, Արժանթինի բոլոր կրպակներուն, հազարումէկ տեսակ տեսերիզներու կողքին, սկսած են սունկի պէս բուսնիլ աշխարհի քաղաքակրթութիւններու շարքեր, որոնք ամէն շաբաթ ձեր դուռը կը բերեն գեղատիպ հատոր մը եւ տեսերիզ մը: Նախապատմութենէն մինչեւ ներկան, հիմա կրնաք բազմիլ ձեր թիկնաթոռին, տեսագրիչը միացնել, դիտել փաստանկարը եւ, ապա, ձեր դիտելիքները ամրացնել գիրքի մը ընթերցումով - վերջինը, անշուշտ, պարտադիր չէ, քանի որ գիրք մը բանալն այսօր մեծ ճիգեր կը խլէ...:

Օր մը, պէտք է յուսալ (յամենայնդէպս, հեռու օր մը), Հայոց պատմութիւնն ալ պիտի արժանանայ նման բախտի մը: Օր մը, մեր դպրոցները - եթէ, անշուշտ, գիտակցինք անոնց եզակի կարեւորութեան եւ թոյլ չտանք որ մեր (եւ կամ ուրիշներու) զաւակները պարտադրուին խարխուլ շէնքեր լեցնել կամ անցեալ դարու մեթոտներով սորվիլ - պիտի օժտուին մեր պատմութիւնը արդիական ձեւերով սորվեցնելու կարելիութեամբ:

Առոր ճամբան ցոյց տրուած է արդէն: Այս անգամ, «Կիլիկիա» Ընկերակցութիւնն է, Փարիզի մէջ, խորքին մէջ՝ one - man - self գործունէութիւն մը, որուն ետին կը կանգնի Գլօտ - Արմէն Մութաֆեանի անունը:

Պահ մը մտածեցէք, եթէ ոչ, ի՞նչ կրնայ ըլլալ մարդ մը, երբ անհրաժեշտ լըծակները կը շարժէ: Մտածեցէք նաեւ, ի՞նչ կը մնայ մեր բոլոր ձեռնարկներէն ու հանդէսներէն, եթէ ոչ տպուածը, մանաւանդ երբ գիրք է: Մնացեալը բաժինն է մոռացումի հովերուն:

Փարիզի կեդրոնական մէկ ոստանին՝ Սորպոնի մատրան մէջ ցուցահանդէս մը եղաւ 1993-ին, նուիրուած՝ Կիլիկիոյ հայկական պետութեան: Ցուցադրուած իրերու ցանկ մը, տասը էջնոց պրօշիւր մը բաւարար էր այցելուին գաղափար մը տալու:

Այդ ալ ձեւն է, որ այդ փառաւոր ցուցահանդէսը մեր յիշողութեան մէջ շրջան մը մնար, այնուհետեւ մարելու համար: Բայց պատահեցաւ «անսպասելին»:

Մրցանշային արագութեամբ Մութաֆեան հրապարակ հանեց գեղատիպ ու բովանդակալից հատոր մը՝ «Le Royaume arménien de Cilicie»: Եւ որովհետեւ ատիկա «բաւարար» չէր, վերջերս մեր սեղանը դրաւ «Les derniers rois d'Arménie» տեսերիզը, ծնած՝ ցուցահանդէսի նիւթերէն:

Եւ առանց անդրադառնալու, թերեւս, առաջին քայլը տուաւ դէպի լսատեսողական Հայոց պատմութեան մը: Պարզ է, երբ մենք հասնինք այդ հանդրուանին, արդէն CD-Rom կոչուածը տէր ու տիրական պիտի ըլլայ: Հոգ չէ, մենք բոլորին առջեւէն քալողը չենք եղած, հակառակ տրուած հաւաստիացումներուն, «Ուշ լինի, նուշ լինի», կ'ըսէ ժողովրդական խօսքը:

Փիէռ Սամսոնի կողմէ պատրաստուած այս տեսերիզին մասին գուցէ ոմանք ըսեն, թէ Կիլիկիոյ մէկ -երկու այժմէական նկարահանումներ տեղին պիտի ըլլային: Սակայն, Կիլիկիան Երեւան չէ, որ օր - ցերեկով երթաս եւ ուզածդ ֆիլմի անցընես: Առայժմ: Օր մը, սպասենք, «երբ որ բացուին դռներն յուսոյ...»:

Կ'երեւակայէ՞ք, օրինակ, Մեծ Եղեռնի 80-ամեակին առիթով, արհեստավարժ ու տարկայական կերպով պատրաստուած գիրք մը եւ տեսերի՞զ մը:

Երա՞զ:

Տարիներէ ի վեր միլիոններ հոս ու հոն մսխելէ ետք, ատենը չէ՞ եկած արդեօք նման «անպէտք» բաներու ալ քիչ մը դրամ մսխելու:

Վենետիկէն ու Փարիզէն բխած այս երկու նախաձեռնութիւնները կը փաստեն, որ «մսխողները» դրամը նետած պիտի չըլլան:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ԱՆՑԵԱԼԻ ՄԵՐ ՑԱՒԱԿՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՈՒ ՑՈՒՍԱԽԱԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Է·

Արամեան Սանուց Միութեան նշանաւոր Համայնապատկերը կը շարունակէր մեզ զբաղեցնել: Ցոնիսի նշանաւոր ժողովէն ասդին, երբ այլեւս որոշած էինք թէ ինչպիսի դիմագծութիւն մը պիտի տայինք այդ հատորին, ամէն Երեքշաբթի ժողով կը գումարէինք եւ կը ճշդէինք անունները այն գրողներուն, որոնք տեղ պիտի ունենային այդ Համայնապատկերին մէջ: Արդէն իսկ կազմած էինք երկու ցանկեր, որոնցմէ առաջինին մէջ նկատի առած էինք այն առաջնակարգ ու վաւերական գրողները, որոնց մասին լայնօրէն պիտի խօսուէր հատորին առաջին բաժնին մէջ: Կը հաւաքէինք այս հեղինակներուն լուսանկարները, կենսագրական տուեալները, եւ իրենց գործերէն մէկ - երկու լաւագոյն նմոյշներ: Կար նաեւ երկրորդ ցանկ մը, որ կազմուած էր երկրորդական նկատուած գրողներէ, ինչպէս նաեւ հրապարակագիրներէ, լեզուաբաններէ կամ այնպիսի գըրողներէ, որոնց գործը գեղարուեստական գրականութիւն չէր նկատուեր: Ասոնք ալ տեղ պիտի գտնէին հատորին երկրորդ մասին մէջ: Այս հեղինակներէն ոմանց մասին կարճ բացատրութիւններ պիտի տըրւէին, ոմանց ալ միայն անունը պիտի յիշուէր հաւաքածոյին մէջ:

Ժողովները լաւ կ'ընթանային, յիշուած անուններուն վրայ գրեթէ միշտ միաձայնութիւն կը գոյանար, կարծես շատ համերաշխ մթնոլորտ մը ստեղծուած էր հրատարակիչ մարմնի անդամներուն միջեւ: Բայց այդ համերաշխութիւնը ատաճանաբար տկարանալ սկսաւ: Կարգը եկած էր կարգ մը անուններու, որոնց շուրջ վիճաբանութիւններ կը ստեղծուէին այլեւս: Այսօր, երբ կը յիշեմ այդ վիճաբանութիւնները, մէկ կողմէ բաւական կը զարմանամ մեր միամտութեան ու դժուարահաճութեան վրայ, մէկ կողմէ ալ ես ինծի կ'ըսեմ թէ այդ շրջանին որքա՜ն շատ գըրողներ ունէինք, որ դիւրութեամբ արժէքի դասաւորումներ կ'ընէինք անոնց միջեւ եւ կը յանդգնէինք մինչեւ իսկ զամբիւղ նետել այնպիսի գրողներ, որոնք արդէն քիչ - շատ ծանօթ անուններ էին այդ շըրջանի մտաւորական կեանքի մէջ: Օրինակ՝ Բագարատ Թեւեանը:

Սեպտեմբեր 1956-ի ժողովներէն մէկուն ընթացքին լարուած մթնոլորտ մը ստեղծուեցաւ երբ կարգը եկաւ Բագարատ Թեւեանի արժէքը ճշդելու: Արդէն այն առաջին վայրկեանին, երբ Բագարատ Թեւեանին անունը տրուեցաւ, ժողովականները լռութիւն մը պահեցին, յայտնի դարձնելով որ իրենք քիչ մը վերապահ էին Բագարատ Թեւեանի ստեղծագործական գրականութեան նկատմամբ: Արեգ Տիրազան հեղինակաւոր ոճով ըսաւ որ Բագարատ Թեւեանը պէտք է յիշուի միայն երկրորդ մասին մէջ, որպէս ո՛չ թէ գեղարուեստական գրող, այլ հրապարակագիր ու «Երջանիկ տարեգիրք»երու հրատարակիչ: Բայց որքա՜ն ճիշդ կ'ըլլար ընթացք տալ Արեգ Տիրազանին այդ առաջարկին: Ներկաներէն մէկը առաջարկեց հէքեաթ մը կարդալ Բագարատ Թեւեանէն: Այդ հէքեաթը կարդացուեցաւ: Այն ատեն մթնոլորտը քիչ մը կակուղցաւ ի նպաստ Թեւեանին: Ոմանք սկսան մտածել որ այդպիսի հէքեաթի մը հեղինակը կրնար տեղ ունենալ հատորին առաջին մասին մէջ: Բաւական երկար վիճաբանութիւններէ վերջ, ժողովականները որոշեցին այս նիւթը յետաձգել ու այդ մասին որոշումի մը յանգիլ աւելի վերջ: Երբ անցանք Բագարատ Թեւեանին անուան վրայէն, այս անգամ կանչեցանք Խաչիկ Ամիրեանի անուան: Կը պնդուէր որ Խաչիկ Ամիրեանի բանաստեղծութիւններն ու արձակ էջերը գեղարուեստական բարձր արժէք չունին, ուստի անոր ալ պէտք է տեղ տրուի երկրորդ բաժնին մէջ: Այս տեսակէտին ալ ջերմ պաշտպանն էր Սիրվարդ Կիւլպէնկեան, որ թոյլ կը տանէր Ամիրեանի արուեստը: Ժողովականները իւրացուցին առաջարկը եւ որոշեցին Ամիրեանն ալ աքսորել դէպի երկրորդ բաժին: Խաչիկ Ամիրեան վեց - եօթը տարի առաջ հրատարակած էր բանաստեղծութիւններու հաւաքածոյ մը, «Երգեր Սիրոյ Ու Պայքարի»: Ճիշդ էր որ ընդհանրապէս ուժեղ գործեր չէին այդ բանաստեղծութիւնները, բայց Ամիրեան կը հանդիսանար խորհրդանշանը համամարդկային ու համայնավարական սիրոյ, որ այդ շրջանի նորաձեւութիւնն էր գրականութեան մէջ: Եւ տակաւին ալ ան չէր հրատարակած ափրիկեցի ազատամարտիկ Լումումպայի նուիրուած բանաստեղծութեան փոքրիկ գրքոյկ մը: Ատկէ դուրս, Ամիրեան ունէր հրատարակիչի ու հրապարակագիրի ինքնութիւն մըն ալ: Մինչեւ երեք - չորս տարի առաջ, ան Յակոբ Սվազլեանի հետ հրատարակած էր «Ճառագայթ» շաբաթաթերթը: Այս վերջին գործունէութիւնը արդէն քիչ մը շուքի մէջ թողած էր անոր բանաստեղծի դիմագծութիւնը:

Բայց բո՛ւն փոթորիկը պայթեցաւ Կարպիս Ճանճիկեանի անուան շուրջ: Արեգ Տիրազան ու Սիրվարդ Կիւլպէնկեան դէմ եկան Կարպիս Ճանճիկեանի բանաստեղծութեան, վերապահութիւններ յայտնեցին Ճանճիկեանի նորարարական գրականութեան արժէքին նկատմամբ: Մենք, նոր հոսանքի կողմնակիցներս, պաշտպան կը կանգնէինք Կարպիս Ճանճիկեանին եւ չէինք ուզեր որ ստորադնահատուի այն նոր ուղին, որ Ճանճիկեանի առաջին փորձերով բացուած էր մեր բանաստեղծութեան մէջ եւ որուն վրայէն ընթանալ սկսած էին Զահրատի նման նոր բանաստեղծներ:

Ժողովը վերջացաւ անորոշ ու քիչ մըն ալ դժգոհութեան մթնոլորտի մը մէջ: Բայց յաջորդ ժողովին դարձեալ քով քովի պիտի գայինք ու պիտի վերսկսէինք քննարկել: Մէկզմէկու կամ բացականերու դէմ ինչպիսի պայքարներ ալ մղուէին այդ ժողովներու ընթացքին, մէկ բան ստոյգ էր: Ամէն մարդ կ'ուզէր խղճամիտ կերպով շարժիլ եւ անխոցելի հատորի մը ծնունդ տալ:

Բ. Հ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐՈՒ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՏՕՆԱԾԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼ («Յառաջ»)· -

Աւանդութեամբ, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան գործունէութիւնը Յունուարին կը սկսի մաղթանքներու հանդիսութեամբ եւ շաբաթօրեայ դասընթացքներուն հետեւող աշակերտներուն նուիրուած տօնածառով:

Յունուար 13-ին, «Վասպուրական» սրահը կ'ընդունէր անձնաւորութիւններու՝ քաղաքական թէ եկեղեցական, միութեանց ներկայացուցիչներու եւ հրաւիրեալներու, շատեր օտարներ, հոծ բազմութիւն մը:

Հայ Մշակոյթի Տան վարչութեան անդամ բժիշկ Զ. Գաբրիէլեան բարի գալուստի խօսք արտասանեց եւ հրաւիրեց ներկաները մաքով եւ գործով զօրավիգ կանգնիլ Հայաստանին:

Կարօ Յովսէփեան ներկայացուց Հայ Մշակոյթի Տան, որպէս գաղութային հաստատութիւն, մաղթանքները: Նախ, Մարսէյլ քաղաքին ուր ապաստան գտան 1915-ի ցեղասպանութենէն վերապրողներ: Ցեղասպանութեան 80-ամեակի տարուան

համար Հայը կը սպասէ ընտւ ցեղասպանութեան ճանաչումը եւ դատապարտումը միջազգային հասարակայնութենէն, ժողովրդավար երկիրներէն, չեշտելով թէ Հայը յոգնած է հոգեշահ խօսքերէն եւ չի հաւատար պարագայական յայտարարութիւններուն: Կը յիշենք, աւելցուց, երախտագիտութեամբ Ապրիլեան սերունդը որ իր աշխատանքի բաժինը բերաւ, դը որ իր աշխատանքի բաժինը բերաւ, Մարսէյլ քաղաքին համար եւ կողքնեցաւ Մարսէյլ քաղաքին համար եւ կոռնեցաւ գաղութի կառոյցներուն: Ապա, մաղթանքներ ըրաւ Հայաստանի եւ Ղարաբաղի համար որպէսզի փարատին ամէն տեսակի աղէտներն ու դժուարութիւնները եւ վերահաստատուի ապահովութիւնը, յարգուին ազատութիւնն ու ազատութիւնները, յաջողին տնտեսական բարենորոգման ծրագիրները եւ վերադառնայ յոյսը: Նոյնպէս մաղթանք բոլոր ներկաներուն՝ անձնական, ընտանեկան եւ հաւաքական մարզերէն ներս: Յետոյ, Կարօ Յովսէփեան առանց հաշուեկշիռ մը ներկայացնելու անցնող տարուան Հայ Մշակոյթի Տան գործունէութիւններուն եւ նոր ծրագիրներու մասին խօսելու, ընդգծեց երկու դէպքերը: Մէկը, 1994-ին համար, հայկական տաղաւարին ներկայութիւնը Մարսէյլի 70-րդ միջազգային տօնավաճառին. երկրորդը 1995-ին համար՝ հայ արհեստաւոր վարպետներու նուիրուած գործերու ցուցահանդէսը որ բացուեցաւ Յունուար 19-ին:

Ապա, յաջորդաբար խօսք առին Փ. Ա. Ք. Ա. Շրջանային Խորհուրդի նախագահ Ժ. Գ. Կօտէնի ներկայացուցիչը՝ Ժ. Փ. Պէրպէրեան, Պուշ - տիւ - Ռոն Նահանգի ընդհ. խորհուրդի նախագահը՝ Լիւսիէն Վէկան եւ հուսկ Մարսէյլի ծերակուտական - քաղաքապետը՝ Ռոպէր Վիկուրու: Իւրաքանչիւրը, առաւելաբար շեշտը դրաւ Հայաստանի վրայ, անոր դժուարութիւններուն՝ տնտեսական թէ քաղաքական, համակամութեան եւ գործակցութեան անհրաժեշտութեան: Իւրաքանչիւրը անդրադարձաւ իր կատարած օգնութեան գործողութիւններուն և մանաւանդ ծրագիրներու: Լ. Վէկան ըսաւ՝ «օգնել, համագործակցութիւն հաստատել, յարաբերութիւնները բազմապատկել, փոխանակութիւններ ընել ամէն բանէ առաջ Հայաստանի մասին խօսելու եւ խօսիլ տալու համար, որովհետեւ միջազգային կեանքի մէջ մոռացութեան տրուիլը մահացու հարուած մըն է»:

Մաղթանքներու արարողութեան պաշտօնական մասը աւարտեցաւ Ֆրանք Ֆերնանտէլի կողմէ մեկնաբանուած անտիպ բնագրով մը, ձօնուած Հայերուն եւ Հայաստանին, գրուած այս առիթով Լիւք Տըրթոմի եւ երաժշտութիւնը պատրաստուած Ժան Պալտասինիի կողմէ:

Ընդունելութեամբ մը, պատրաստուած Հայ Մշակոյթի Տան Տիկնանց Յանձնախումբի կողմէ, շարունակուեցաւ ձեռնարկը:

Ներկայ բազմաթիւ անձնաւորութիւններէն, եւ վերոյիշեալ անուններէն դուրս, նշենք ներկայութիւնը երեսփոխաններու՝ Ռընօ Միւզըլիէ, Ռոլան Պլում, Կի Թէսիէ, Պեռնար Լեցցիա, ծերակուտական՝ Ժաք Ռոքա - Սեռա, քաղաքապետական խորհուրդի անդամներ եւ կցորդներ՝ Ռընէ Օլմէթա, Ժաք Պուլէքորէքս, Նատիր Ջէրտապ, Ժորժ Ենովքեան, Մաթիէօ Սոլաքեան, Մօրիս տի Նոսեռա, Միշէլ Փըղէ, Ընդհ. խորհուրդի անդամ՝ Ալէն Տէքան եւ ուրիշներ: Ներկայ եղան հայ եկեղեցական դասը՝ Տարօն Եպիսկոպոս Ճէրէճեան՝ Փոխանորդը Հարաւային Ֆրանսայի համար Արեւմտեան Եւրոպայի Հայր. Պատուիրակին եւ Առաջնորդական տեղապահ, Անտոն Վրդ. Սարոյեան՝ Ժողովրդապետ Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ, Վեր. Ժաք Յակոբեան՝ Աւետարանական Եկեղեցիէն, ինչպէս նաեւ Վաչէ Ծ. Վրդ. Իգնատիոսեան, Շահան Ա. Քհնյ. Տէաէեան, Մակար Խչկր. Քհնյ. Նաճառեան, Քոյր Արտէմիս Աչըքեան: Նոյնպէս, հայ եւ ոչ հայ բազմաթիւ կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ ու անդամներ պատասխանեցին Հայ Մշակոյթի Տան հրաւէրին:

***

Յունուար 15-ին, ծնողքներէ, բարեկամներէ ու հաւատարիմներէ լեցուած սրահ մըն է որ ուրախացաւ չափաթօրեայ դըպրոցի աշակերտներու անհատական եւ խմբական ելոյթներով: Դպրոցը կը վարեն միասնաբար Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը իր չորս մասնաճիւղերով եւ Հայ Մշակոյթի Տունը: Դպրոցական այս տարեշրջանին կը յաճախեն 39 աշակերտ որոնցմէ 5-ը կը պատրաստեն հայերէնը Պաքալորէային համար:

Ներկայացուած գեղարուեստական բաժինը, արտասանութիւն, խմբերգ եւ թատերական ներկայացում՝ «Ոսկի հաւկիթը» եւ «Քաջ Նազար»էն տեսարաններ արժանացան ներկաներու գնահատական արտայայտութիւններուն, նոյնիսկ եթէ միշտ ամէն բան կատարեալ չէր: Աշակերտները քաջալերուեցան, վարձատրուեցան բարոյապէս եւ նաեւ բաշխուած նուէրներով:

Գնահատելի են ջանքերը բոլոր անոնց ուսուցիչ, ուսուցչուհի, պատասխանատուներ՝ Կապոյտ Խաչէն եւ Հայ Մշակոյթի Տունէն որոնք ամէն Չորեքշաբթի ժամը 10-էն մինչեւ 16 կը զբաղին աշակերտներով, կը ստեղծեն միջավայր եւ մթնոլորտ:

Ձեռնարկը շարունակուեցաւ, «Լօթօ»յի խաղով: Շատ շատեր մեկնեցան գեղեցիկ նուէրներով՝ հեռատեսիլէն (գունաւոր) մինչեւ տունի արժէքաւոր առարկաներ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

M. A. P. E. S. A.

(Mission d'Aide Psychologique aux Enfants Sinistrés d'Arménie)

Lettre à la Rédaction

L'article récent de «Haratch» (13/12/94) sur «L'introduction de la Psychanalyse en Arménie» nécessite une mise au point historique.

En effet, c'est avec la mission d'aide psychologique organisée par Médecins du Monde après le séisme de 1988, que la Psychanalyse a été introduite en Arménie. Cette mission comportait dans son programme deux aspects : la prise en charge psychothérapique des enfants et la formation clinique et théorique des thérapeutes arméniens. A la fin de la mission MdM en Mai 1991, pour répondre à la demande des praticiens arméniens, quelques uns des membres de la mission ont décidé de poursuivre le travail de formation et de supervision entrepris en créant avec l'aide de généreux donateurs, une association, la M.A.P.E.S.A. Nous avons d'ailleurs régulièrement rendu compte dans les colonnes de votre journal de son activité qui semble en passe d'être récupérée par l'AFAREP. Celle-ci qui revendique la paternité exclusive de l'introduction de la psychanalyse en Arménie, ne fait aucune mention de l'action que nous avons menée, reprend à son compte le travail accompli par les membres de la mission MdM puis par les membres de la M.A.P.E.S.A.

La M.A.P.E.S.A. continue à intervenir sur le terrain et assure la formation de nos collègues en Arménie. Elle est composée de psychanalystes, psychiatres ou psychologues de différentes écoles : Société Psychanalytique de Paris (SPP), Institut de Psychosomatique de Paris (IPSO), Convention Psychanalytique et Ecole Psychosomatique (ces deux dernières issues du Lacanisme).

Tous payent de leur personne, de leur temps et souvent de leur argent sans jamais réclamer l'exclusivité de leurs appartenances institutionnelles ou idéologiques !

Aucune des institutions auxquelles nous appartenons en France ne se sont préoccupées de cette continuité, sauf l'UMAF qui, dans la limite de ses prérogatives nous a aidés et c'est avec des moyens financiers réduits que nous avons jusqu'ici poursuivi le travail sur place.

Si l'AFAREP dispose de moyens financiers suffisants pour former des stagiaires en France et prendre le relais sur place, tant mieux car cela consolidera l'implantation positive de la Psychanalyse en Arménie. Mais il est à craindre, compte tenu du sectarisme dont elle fait preuve, que cela n'aboutisse qu'à y importer nos querelles d'Ecoles et ne crée la confusion dans les esprits en enfermant la Psychanalyse débutante en Arménie dans un ghetto institutionnel qui desservirait sa pratique.

Il serait grave sous le prétexte de préserver la pureté de la doctrine freudienne revisitée par Lacan, que certains ne fassent régner un «terrorisme intellectuel» en jetant l'anathème sur ceux qui ne sont pas soumis à leur «obédience»; que la volonté de puissance de quelques uns ne l'emporte sur la subversion et la libération de l'individu qu'autorise la psychanalyse. Après les enfermements totalitaires dont l'Arménie et toutes les Républiques de l'ex-Union soviétique ont fait pendant 70 ans les frais, ce serait fort dommageable.

Viviane BRUILLON
Psychiatre - Psychanalyste
Ecole Psychosomatique

Hanna KAMINIECKI
Psychologue-Psychanalyste
SPP et IPSO

Hélène PIRALIAN
Psychologue-Psychanalyste
Convention Psychanalytique

Vahan YEGHICHEYAN
Psychiatre-Psychanalyste
Ancien Membre de la SPP

***

NDLR. — Nous publions cette lettre non point pour susciter une polémique qui serait malvenue, mais dans un seul but d'éclairer des lanternes, si besoin en était. Toute querelle de chapelle, notamment, dans le domaine de l'aide médicale (ou autre) à l'Arménie est pour le moins déplacée. Aussi nous nous en tiendrons là à ce sujet.

ԶԱՒԷՆ ՊԻՊԵՌԵԱՆ

ԱՆԿՈՒՏԻ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐ

ՎԷՊ

Սանին կափարիչը գոցեց որպէսզի ջուրը եռայ: Ծորակին տակ բռնեց դանակը: Տարօրինակ դանակ մը: Դաշոյնի կը նմանէր: Այնչափ մաշած էր որ: Մաշած չէ, հալած: Մօրմէն մնացած էր իրեն: Մայրն ալ իր մօր տունէն բերած է եղեր հետը: Անոնցմէ ոչ մէկը կար հիմա: Սիլվան ալ դայն պիտի գործածէր ապագային: Երբ ինք ոչ եւս ըլլար: Բայց թերեւս ալ չէր տաներ հետը: Հիմակուաններր նոր բանի սիրահար են, վրան չեն նայիր մօրմէ հօրմէ մնացած հին բաներու: Յիշատակները արժէք չեն ներկայացներ անոնց համար:

Մելինէ բոլորովին կակուղցաւ այս մըտածումներէն: «Ի՛նչ պարապ աշխարհք է, իրաւ որ», խորհեցաւ մաղէ անցընելով բրինձը որ լուացած էր:

Դեռ ե՞րբ էր՝ Սուր ծնած էր: Պատերազմը նոր սկսած էր: Բաւական ալ դըժուար ծնած էր: Ի՛նչ անուշիկ բան էր մէկ տարեկանին: Տեսնողը խենթ կ'ըլլար: «Է՛հ, հիմա ալ աղուոր տղայ է», ըսաւ հպարտութեամբ: Եւ ոխ զգաց Նորմայէն հանդէպ:

Երազի պէս անցեր էին տարիները: Տասը, տասնըհինգ, քսան տարի: Երէկուան պէս էր իրեն համար: Այն գիշերը՝ երբ Գէորգ Հատըմգիւղէն ընկերոջ մը հետ փախած, քալելով Պոլիս եկած, դուռը զարկած էր անակնկալօրէն (ամբողջ քաջագործութիւնը՝ զայն ճանչնալէն ի վեր): Քսան դասակարգը: Յուղարկաւորութեան գացած էր Գէորգ: Երրորդութենէն ելած պահուըտեր տարեր էին, բոլոր զինուորցու այրերուն հետ: Ի՛նչ օր էր այն օրը: Բարեկամուհի մը հեւ ի հեւ եկած իրեն լուր տուած էր թէ հաւաքած տարած էին այրերը: Սեվքիյաթի օրերը: Եաքը՝ զինուորի նամակները: Զինուո՞րը ինչ է. Նաֆրայի բանուոր: Ու ինք առանձին՝ Սուրին հետ: Կնունք անգամ չէր եղած: Այն ատեն խանութ մանութ ալ չկար: Սկիւտարի իրենց խարխուլ տունին մէկ յարկը վարձու տալ ստիպուած էին: Ասոնք ի՞նչ կը հասկնան հիմա: Չեն գգար անգամ թէ ինչեր քաշեր ես, ինչպէս մեծցուցեր ես: Թէեւ, լաւ որ խանութ չկար: Գոնէ, Վարլըքին, երկու տարի ետք, Աշքալէէն դերծ մնացած էր Գէորգ: Ու այդ շրջանին Պոլիս մնալն էր որ հիմը դրած էր խանութին: Է՛հ, կեանքը աս է: Մէկուն արցունքը՝ միւսին ուրախութիւնը: Վարլըքէն ետք Պոլիս մնալը պզտիկ բան չէր: Գէորգ ալ գիտցա՛ծ էր սակայն առիթներէն օգտուիլ: Մարդ կայ որ ողջ առիթը կը փախցնէ:

Մելինէ սալատին վարունգները սակեց որպէսզի ամէն բան պատրաստ ըլլայ ընթրիքին: Հաւկթաձեւ պնակին մէջ վարունգին շերտերը հեռաւոր յիշատակ մը արթընցուցին մէկէն: Առաջին օրը՝ երբ Գէորգ ճաշի եկած էր իրենց: Տակաւին այսօր, կը զարմանար: Ո՞ւրկէ ուր՝ Գէորգը: Միջնորդ մը որ կը գովէ. պարկեշտ տղայ, գործունեայ տղայ, օղի չունի, սիկարա չունի, սրճարան չունի, խումար չունի, զամփարա չէ, խելքը գործին է, տունն ի վեր է ... է՛հ, մարդ երբ այսչափ առաւելութիւն ունի, անկէ անդին՝ ողջութիւն: Մանաւանդ երբ աղջկան հայրը մեռած է եւ մայր ու աղջիկ փլելու տեղ կը փնտռեն: Միջնորդին աչքը լոյս. գործը եղած է:

Գործը եղած էր, մօրը եւ միջնորդին միջեւ: Որոշումը տրուելէ ետք, մայրը անգամ մը հարցուցած էր իրեն՝ թէ ի՞նք ինչ կ'ըսէ: Մելինէ շրթունքը ծալած, ուսերը վերցուցած, գլուխը ծռած էր: Ըսելիք բան մը չունէր: Բան մը չէր խորհեր այդ մասին: Խնդիրը պարզ էր իրեն համար. ինչպէս ամէն կին՝ ինք ալ պէտք էր ամուսնանար, եւ տարիքը անցնելու վրայ էր արդէն: Էրիկմարդ մը պիտի մանէր տունէն ներս. Մարկօ՛սը եղեր է կամ Կիրակո՛սը, ի՞նչ տարբերութիւն կ'ընէ: Իսկապէս, չէր ըմբռներ թէ ի՞նչ բան կրնար տարբերութիւն ընել: Որով, ինք իրեն անգամ չէր հարցուցած տակա: Մայրը հաւնած էր Գէորգին, որ մեծի ձեռք համբուրել, կորաքամակ կենալ գիտէր: «Վերջապէս ասոնք գաւառացի են, մեծը կը յարգեն», կը գովէր: Մոռցած էր թէ գաւառացիի աղջիկ տալ չէր ուզեր, երբ Մելինէ տասնըեօթը տարեկան էր եւ հայրը ողջ:

Գէ՞շ եղած էր: Գէորգ իրա՛ւ տունի մարդ էր: Արձակուրդի օրերը տունէն դուրս չէր ելլեր: Փիժաման անգամ չէր հաներ շատ անգամ: Անոր ձեռքէն չէր քաշած: Պատերազմին դէպքերը զիրենք աւելի մօտեցուցած էին իրարու, պատճառ եղած էին որ աւելի խորհին զիրար՝ որքան զուցէ պիտի չխորհէին բանկանոն պայմաններու մէջ: Այդ փոթորիկները, որոնց ոչ ինք տոկացող մարդ էր ոչ ալ Գէորգ, ամրացուցած էին իրենց կապերը: Մէկը հասկցած էր թէ ամուսին մը ունի որուն բացակայութենէն մարդ մը կը պակսի տան մէջ: Միւսը տեսած էր թէ տունը մնացած կինը բան մը կը փոխէր իր կեանքին մէջ:

Մելինէ պահ մը անշարժ կեցաւ, քիչ մը յոգնած: Աչքերը սեւեռած էր քսան տարի առաջուան: Երջանիկ եղա՞ծ էր: Այս հարցումը ոչ ոք հարցուցած էր իրեն: Մայրը չէր հարցուցած: Մտերիմ ընկերուհի ալ չունէր: Ինք ալ չէր խորհած այդ մասին: Ի՞նչ է երջանկութիւնը: Եղած էր հարկաւ երջանիկ: Երբ մամ - մամ - մամ ... ադդա - ադդա կ'իմանար: Երբ երկու փոքրիկ բազուկներ վզին կը փաթթուէին եւ անկեղծ պաչիկներ կը ստանար: Աւելի՞ երջանիկ պիտի ըլլար եթէ այս բոլորը ստացած ըլլար ամուսինէն: Չէր գիտեր որ: Եւ չէր խորհեր: Ինչպէս չէր խորհած, երբե՛ք, թէ կրնար Փլէօրթ ընել, սիրաբանիլ, տղայ մը գլխէ հանել, կամ տղու մը կողմէ գլխէ ելլել, եւայլն, եւայլն: Ինք լկրտած աղջիկ չէր որ: Սկիւտարի մէջ ամէն մարդ գիտէր թէ պատուաւոր էր Մելինէն, թաղին պարծանք աղջիկներէն մէկը, եւ ոչ թէ փողոցի աղջիկ մը՝ ինչպէս հիմա կը տեսնուի ամէնուրեք:

(Շար. 30)

Տիկին Տիգրանուհի Յովսէփեան,
Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Յովսէփեան,
Տիկին Ազատուհի Եսայեան,
Տէր եւ Տիկին Րաֆֆի Յովսէփեան,
Տէր եւ Տիկին Էրիք Ջրբաշեան,
Պր. Վահէ Եսայեան
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Յունուար 30, Երկուշաբթի, 92 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Հինգշաբթի, Փետր. 2, ժամը 15-ին Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցին
6, avenue Bourgain
ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Գլամարի Cimetière du Parc, dit Intercommunal

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ, նուիրատուութիւնները հայկական հաստատութիւններու։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

«ՅԱՌԱՋ». - Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Տիգրանուհի Յովսէփեանի եւ ընտանիքին։

COMITE pour la COMMEMORATION du 24 AVRIL 1915

COMMUNIQUE

Sous le haut patronage des églises apostolique, catholique et évangélique arméniennes, des partis politiques, les associations et la presse communautaires se sont regroupés afin d'organiser les manifestations commémorant le 80ème anniversaire du premier génocide du siècle le 24 Avril 1915 perpétré à l'encontre du peuple arménien par le gouvernement «jeunes turcs» de l'époque dont l'impunité et la non reconnaissance sont un déni des Droits de l'Homme.

Un comité de sept personnes a été désigné pour étudier les différentes possibilités d'une célébration exceptionnelle, mettre au point un programme et en assurer la coordination.

D'ores et déjà, il est demandé à la communauté française d'origine arménienne et à tous ses amis de se mobiliser afin qu'elle s'engage dans sa totalité et assure la réussite de cet évènement unitaire qui participe de la lutte universelle pour la prévention des génocides et des crimes contre l'humanité.

Pour le Comité
JEAN GUREGHIAN

Paris, le 14 Janvier

Le Haut Karabagh : *TERRE D'ENJEU*

— HISTORIQUE ET SITUATION ACTUELLE —

Conférence animée par
CLAUDE MUTAFIAN

avec diaporama et vente du livre :
«Artsakh : Histoire du Karabagh»
de P. Donabedian et C. Mutafian

Le Vendredi 3 Février à 20 heures 30
au Palais du Travail
(Salle des Conférences)
Place Lazare Goujon — Villeurbanne

organisée par la
Maison de la Culture Arménienne
de Villeurbanne

Renseignements au : 78. 93. 57. 43.

P. A. F. : 30 Francs.

ՑՈՒՑԱՑԵՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Ա. Թադէոսեան մասնաճիւղի ժողովը, Շաբաթ, Փետր. 4, ժամը 10-ին Փարիզ Հայ Մշակոյթի Տունը։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

***

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պուլվար Օտոյի Լէօլա Սասունի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ, Փետրուար 4-ին, ժամը 14.30-ին, սովորական հաւաքատեղին։

PROCES CIVIL contre BERNARD LEWIS

MERCREDI 8 FEVRIER

GRANDE JOURNEE DE MANIFESTATION

AU PALAIS DE JUSTICE DE PARIS

organisée par
le Forum des associations arméniennes de France

à partir de 13h30 jusqu'à la levée de l'audience

POUR FAIRE CONDAMNER BERNARD LEWIS QUI NIE LE GENOCIDE DES ARMENIENS

POUR LA RECONNAISSANCE DU GENOCIDE PAR UNE JURIDICTION FRANÇAISE

CE PROCES EST UNE ETAPE DECISIVE DANS LA RECONNAISSANCE DES DROITS DU PEUPLE ARMENIEN
UNE MOBILISATION MASSIVE DE LA COMMUNAUTE EST NECESSAIRE

Le Comité Unitaire de commémoration du 80ème anniversaire du génocide, regroupant l'ensemble des partis politiques et des associations de la communauté, sous le haut patronage de l'Eglise arménienne de France, soutient cette manifestation et appelle tous les Arméniens à y participer.

Rassemblement Place Saint Michel, M° Saint Michel

Des autocars sont mis gratuitement à disposition :

Arnouville : Devant le Stade Léo Lagrange, près de la gare — départ 14h;
Alfortville : Place Achtarak (ex-Carnot) — départ 14h, Mairie — départ 14h15;
Clamart : Devant l'épicerie Eniz, 14, rue des Monts — départ 14h;
Issy-les-Mlx : Eglise apostolique arménienne, 6, ave Bourgain — départ 14h15.
Les cars repartiront le soir à 19h.

Հովանաւորութեամբ՝
Իսիի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան

եւ կազմակերպութեամբ՝
Աշակերտութեան Ծնողական Մարմնի, Պաշտպանութեան Տիկնանց Մարմնի
եւ Տարօն Մշակութային Միութեան

ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ի նպաստ ՄԻՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑԻՆ, հիմնադրութեան 15-րդ տարեդարձին առթիւ

Կիրակի, Փետրուար 5, ժամը 13-էն 20
Քաղաքապետարանի Փ.Ա.Ս. սրահին մէջ
25, avenue Victor Cresson, Issy-les-Moulineaux

Գեղարուեստական բաժին՝
ԱՐՍԷՆ ՍԷՖԷՐ ու իր նուագախումբը --- Երգիչ ԳՐԻՇԱ

Ճաշերը՝ «Աղթամար - Թամարիս»էն։

Մանրամասնութեանց համար դիմել Եկեղեցւոյ դիւանին՝ 46. 44. 28. 52 կամ վերոյիշեալ մարմիններուն։

L'UGAB — Jeunes organise

SA SOIREE *DE LA* SAINT-VALENTIN

le Samedi 4 Février à partir de 22 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

TENUE CORRECTE EXIGEE
INTERDIT AUX MINEURS

Prix unique : 80 F.
(avec 1 consommation non-alcoolisée)

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

Նուրհան Մարգարեան 1000 Ֆր. ի յիշատակ իր քեռայրին՝ Բիւզանդ Թօփալեանի եւ տարիներու իր խաղընկերոջ Արտաշէս Գմբէթեանի յիշատակին։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Զաւէն Միլտոնեանի թարմ յիշատակին, Զուլալ Գազանճեան 200 Ֆր. կը նուիրէ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան (ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Ամանորի եւ Սուրբ Ծննդեան տօնին առթիւ, շնորհակալութեամբ ստացած է խաղաղինի հետեւեալ նուէրները.-

Տիկին Ալիս Հէքիմեան 100, Պ. Սարգիս Գավունճու 250, Պ. Ս. Պայրամեան 100, Տէր եւ Տիկին Գամէր Գոչեան 300, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Ասատուրեան 200, Պ. Ա. Սերոբեան 250, Տիկին Վարդիկ Հուպոյեան 100, Պ. Սուրէն Տողրամաճեան 100, Տիկին Պիւյիւքապաճի 100, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Ալեքսանեան 500, Տէր եւ Տիկին Թորոսեան 500, Տիկին Մարիամ Թորուն 200, Տէր եւ Տիկին Ժան Օհանեան 200, Տէր եւ Տիկին Րիշար Ինճէյեան 100, Օր. Սոնա Բարէլեան 250, Պ. Նշան Տիվրիքլի 100, Տէր եւ Տիկին Գլոտ Քէչիչեան 500, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Ջապունեան 100, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Տաքէսեան 500, Պ. Տիգրան Հէքիմեան 100, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Փօլատեան 200, Պ. Յարութիւն Քէչեան 500, Տէր եւ Տիկին Դանիէլ Տէր - Զաքարեան 200, Տիկին Լիլիան Առաքելեան 100, Տիկին Ազատուհի Տողրամաճեան 100, Պ. Միշէլ Բագումեան 200, Տիկին Ժ. Պետրոսեան 300, Տիկին Աննիկ Ափրիկեան 150, Պ. Սիմոն Քէօսէեան 200, Տէր եւ Տիկին Սերժ Խորէնեան 150, Տիկին Աշխէն Սվաճեան 200, Պ. Սուրէն Ակոբոֆ 150, Պ. Ժագ Անդրէասեան 120, Տէր եւ Տիկին Արթին Տամլամեան 300, Պ. Ֆիլիփ Սէմէրճեան - Ֆէպիւս 500, Տէր եւ Տիկին Եղիսեան 400, Պ. Յովակիմ Ադամեան 3000, Պ. Ներսէս Սարգիսեան 1000, Տէր եւ Տիկին Ջուհաճիանտըր 100, Պ. Սարգիսեան 200, Տէր եւ Տիկին Արթին Ադեան 200, Պ. Պաթիստ Թոնկուրեան 100, Տիկին Փիէռ Պիւրթէ 500, Պ. Էտմոն Պետրոսեան 200, Պ. Գէորգ Մօրուքեան 100, Տէր եւ Տիկին Ժագ Ետէքճեան 200, Պ. Կարապետ Խաչատուրեան 150, Պ. Կրէկուար Սուքիասեան 200, Պ. Ճանգաթեան 100, Պ. Ժագ Ֆէյտի 200, Պ. Ժան-Փօլ Պէս 100, Տէր եւ Տիկին Շ. Ասլանեան 100, Տէր եւ Տիկին Ներսէս Պետրոսեան 200, Պ. Շառլ Տէրտէրեան 100, Պ. Մարսէլ Վասիլեան 100, Տիկին Մարի Դերձակեան 200, Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Առաքելեան 150, Տիկին Մատլէն Գույումճեան 100, Տէր եւ Տիկին Ալպէռ Տէմէրտեան 400, Տիկին Անն Քարաթէփէ 200, Տիկին Առլէթ Պալօղլու 100, Տէր եւ Տիկին Արշակ Տամլամեան 100, Պ. Յակոբ Յակոբեան 500, Տէր եւ Տիկին Լութֆիկ Տէմիրճեան 100, Պ. Կ. Սինանեան 100, Պ. Պարտիզպանեան 200, Պ. Մ. Հէքիմեան 100, Տիկին Ագնիւ Գրիգորեան 200, Տիկին Համբարձում Տիլսիզեան 100, Սապերաթուր 1000, Տիկին Մաքրուհի Ղազարոսեան 200, Օր. Ժագլին Թէրզեան 300, Տէր եւ Տիկին Նուպար Դաւիթեան 250, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Գէորգեան 300, Տէր եւ Տիկին Մելիք Մինասեանց 200, Պ. Ռոպէր Գափամաճեան 300, Տիկին Մէրի Դաւիթեան 200, Պ. Խաչիկ Իփէքճի 100, Պ. Արթիւր Համբարեան 100, Պ. Կրէկուար Թուղլուեան 100, Պ. Գասպար Էսայեան 250, Տիկին Զարա Եագուպեան 300, Տիկին Արմենուհի Խոտիկեան 200, Տէր եւ Տիկին Մարտիկ Եղիազարեան 300, Տէր եւ Տիկին Պերճ Զարիֆեան 100, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Խաչատուրեան 200, Տիկին Ռոզ Սէֆէրեան 500, Տէր եւ Տիկին Ժան Մինասեան 500, Տիկին Մարի Գարակէօզեան 200, Տէր եւ Տիկին Ժ. Փ. Պիւլպիւլեան 200, Պ. Լեւոն Պէշիրեան 100, Պ. Սիմոն Պէրպէրեան 500, Տէր եւ Տիկին Անտրէ Սահաթճեան 200, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Ֆէսճեան 100, Լապորաթուար Փրոմա 1000, Տիկին Վիոլէթ Օհաննէսեան 100, Տէր եւ Տիկին Ժերար Թէրլէմէզեան 250։

(Շար. 3)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 2
JEUDI
2 FEVRIER
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.518
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
69e ANNEE — N° 18.518

ԵՐԵՒԱՆ — ՀԵՌԱՏԻՊ — ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(փետրուար 1)

ՄԻՆՍԿԻ ԽՈՒՄԲԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏԻ ՄԷՋ

Յունուար 30-ին Ստեփանակերտ ժամանած է Մինսկի խումբի պատուիրակութիւնը, զոր կը գլխաւորէին Բիւրնէր եւ Կազիմիրով: Լրագրողներուն հետ օդակայանը տեղի ունեցած հանդիպումին Արտաքին Նախարար Ա. Ղուկասեան ընդգծած է թէ հակամարտութեան խաղաղ լուծման յոյսը կապուած է իրենց առաքելութեան: Ա. Բիւրնէր ալ նշած է որ փէչտայի ժողովէն ի վեր նոր կարելիութիւններ ստեղծուած են: Պատուիրակութիւնը կէսօրէ ետք ընդունուած է նախագահ Ռ. Քոչարեանի կողմէ: Իսկ յաջորդ օրը, Յունուար 31-ին, պատուիրակութեան երկու պարագլուխները մամուլի ասուլիս մը տուած են, որու ընթացքին անոնք ներկայացուցած են իրենց հանդիպումներուն արդիւնքները: Հաստատուած հրադադարի ամրապնդման ուղղութեամբ կողմերուն ցուցաբերած դրական կեցուածքին ի տես դոհունակութիւն յայտնելէ վերջ, Ա. Բիւրնէր աւելցուցած է նաեւ թէ իրենց ներկայացուցած կազմակերպութիւնը կը յուսայ մօտ ատենէն հակամարտութեան շրջան ղրկել ներկայացուցիչներու սակաւաթիւ խումբ մը, ինչպէս նաեւ ձեռնարկել միջոցներու՝ կողմերու միջեւ փոխադարձ վստահութիւնը ամրապնդելու համար:

⁂

ԻՋԵՒԱՆ - ՏԱՒՈՒՇ ՆՈՐ ԿԱՌՈՒՂԻՆ ՊԱՏՐԱՍՏ Է

Հանրապետութեան հիւսիս - արեւելեան շրջաններուն համար կենսական նշանակութիւն ունեցող Իջեւան - Տաւուշ կառուղիին շինութիւնը աւարտած է: 42 քլմ.նոց այս նոր ճանապարհը նախկինէն 24 քլմ. կարճ է, ապահով եւ օգտագործելի տարուան բոլոր եղանակներուն: Կառուղիին պաշտօնական բացումը կը կատարուի յառաջիկայ օրերուն:

⁂

ՋՐԱ - ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՊԱՀՊԱՆՈՒՄԸ

Գիւղատնտեսութեան եւ գիւղային հարցերու մշտական յանձնաժողովի նիստին նշուած է որ այս տարի 30 միլիոն տոլար կը յատկացուի ջրա-տնտեսական համակարգի պահպանութեան եւ բարելաւման աշխատանքներուն:

⁂

ԲԱՆԱԿԻ ՀԱՐՑԵՐՈՒՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Յունուար 27-ին, Հանրապետութեան զինեալ ուժերու գլխաւոր հրամանատար Լ. Տէր - Պետրոսեան խորհրդակցական հանդիպում մը ունեցած է բանակի ղեկավար կազմին հետ: Նախագահը հրամանատարութեան ուղղուած ելոյթով անդրադարձած է կարգապահութեան եւ մարտունակութեան ամրապնդման, վատնումներու, չարաշահումներու եւ յանցագործութիւններու կանխման առընչուող հարցերու: Ժողովին մասնակցած եւ ելոյթներ ունեցած են նաեւ վարչապետ՝ Հ. Բագրատեան, Պետական Նախարար՝ Վազգէն Սարգսեան, Պաշտպանութեան նախարար՝ Սերժ Սարգսեան:

⁂

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՈՂԵՐԸ

Հայաստանի կառավարութեան նիստին նշուած է որ Հանրապետութիւնը 200 հազար հեկտար պետական հող ունի: Որոշուած է այդ հողերու աճուրդով վաճառումը: Սակերը կը ճշդուին վաճառքի պահուն արժէքներուն համապատասխան:

⁂

ԱՐԾԱԹԵԱՅ ՅՈՒՇԱԴՐԱՄՆԵՐ

Հայաստանի Կեդր. Դրամատունը հրապարակ հանած է վեց արծաթեայ յուշադրամներ՝ «Սարդարապատ», «Սասունցի Դաւիթ», «Գառնի», «Ծախարակ», «Արցախ» եւ «Տիրան»: Ասոնց վաճառումէն ձեռք ձգուած հասոյթը ամբողջութեամբ կը տրամադրուի դրամի կայունացման հիմնադրամին:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱԶԳ ԿԸ ՔԹԹԷ ԹՈՒՐՔԻՈՑ, ԲԱՅՑ...»

ԿԸ ԽՈՐՀՐԴԱԾԷ ԱԼԻ ՊԻՐԱՆՏ

Ծանօթ լրագրող մըն է Մէհմէտ Ալի Պիրանտ եւ քաջ ծանօթ մանաւանդ Հայաստանի եւ հայկական նիւթերուն: Յունուար 25-ի «Սապահ»ին դրկած է հետեւեալ թղթակցութիւնը Ուաշինկթընէն, այլապէս հետաքրքրական: Կ'արտատպենք «Մարմարա»էն:

⁂

«Սապահ»ի մէջ Մէհմէտ Ալի Պիրանտ Յունուար 25-ին դարձեալ օրակարգի վրայ կը բերէ Թուրքիա - Հայաստան յարաբերութիւնները մեղմացնելու խնդիրները: Մէհմէտ Ալի Պրանտ աւելի առաջ ալ քանիցս կարծիք յայտնած է այս մասին եւ միշտ պնդած է թէ թէ՛ Թուրքիոյ եւ թէ Ազրբէյճանի շահերը կը պահանջեն որ Թուրքիոյ եւ Հայաստանի միջեւ յարաբերութիւնները բարելաւուին: Պիրանտ իր այս տեսակէտը կը հիմնէ Հայաստանէն դէպի Թուրքիա ղրկուած բարեացակամութեան եւ յարաբերութիւններ հաստատելու փափաքին վրայ: Այս անգամուան յօդուածին մէջ ալ Պիրանտ նոյնը կ'ըսէ, առանց նորութիւն մը բերելու: Պիրանտ, որ մօտէն կը ճանչնայ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանը, որուն հետ քանիցս հանդիպումներ ունեցած է, կը յիշեցնէ Հայաստանի Նախագահին բարեմտութիւնները եւ հաւասարակշռեալ քաղաքականութիւնը:

Թարգմանաբար կուտանք Պիրանտի յօդուածը.

«Եթէ քննէք Թուրք - ամերիկեան յարաբերութիւնները, միշտ դէմ յանդիման կը մնաք շատ շահեկան տեսարանի մը հետ: Եթէ այդ յարաբերութիւնները դիտուին Թուրքիոյ եւ Ամերիկայի միջեւ գոյութիւն

(Շար.ը Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՅՇԷ ԶԱՐԱՔՕԼՈՒ 2.5 տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ Թուրքիոյ Պետութեան Ապահովութեան Ատեանին կողմէ: Իր յանցանքն էր երկու գիրքերու հրատարակութիւնը: Այդ գիրքերը «անջատողական քարոզչութիւն» որակուած են: Անոնցմէ մէկն է Իվ Թեռնոնի հայկական ցեղասպանութեան նուիրուած «Հայկական Թապու»ն (ի դէպ Լիպերասիոն Պելժիքացիի վերածած է տոքթ. Թեռնոնը): Յառաջաբանին թարգմանութիւնը հրատարակած էինք «Յառաջ»ի Նոյ. 4-ի թիւին մէջ: Այշէ Զարաքօլուի դատապարտման լուրը կու տար նաեւ Ֆիկարօ, նոյն օրը, եւ կը գրէր. -- «Երկու գիրքերէն մէկը՝ "Հայկ. Թապու" զօրավիգ է ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԵՍԱԿԷՏԻՆ (ընդգծումը մեր կողմէ) ըստ որուն Թուրքերը իրենց դէմ ցեղասպանութիւն գործած են 1915-ին, ինչ որ Անգարա կ'ուրանայ»: Ըստ երեւոյթին, Լէօնիւի տարբերակը հող կը շահի:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ աւելի դանդաղ յառաջացած է 1994-ին (միայն 26700 նոր գործազուրկեր) ինչ որ բարելաւում կը նկատուի կառավարութեան համար, թէեւ Պալատիւր ըսած էր որ մինչեւ տարեվերջ պիտի նուազի: Ըստ թերթերու ուղղութեան, այս կացութիւնը տարբեր ոճով կը մեկնաբանուի: Եթէ Ֆիկարօ կը խորագրէ (Փետր. 1) -- «Աշխատանք՝ քիչ մը աւելի լաւ», Իւմանիթէ կը շեշտէ.. «Գործազրկութիւնը կը շարունակուի»: Ներկայիս գործազրկութեան համեմատութիւնը 12,6%-ն է գործունեայ բնակչութեան: Պատկերը այնքան ալ փայլուն չէ, մանաւանդ երբ նկատի առնուի որ գործազուրկերու մէկ երրորդը երկար ժամանակի գործազուրկ է եւ թէ գործազրկութիւնը կը վերաբերի, մասնաւորաբար, համեմատութիւններով, երիտասարդներուն:

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ ողողումները այնքան մեծ համեմատութիւններ ստացած են որ 180 հազար հոգի հեռացած են իրենց բնակարաններէն: Հռենոսի եւ Մէօզի ջուրերուն բարձրացումն է որ վտանգած է Կելտրի, Հիւսիս-Պրապանի եւ Լիմպուրկի շրջանները: Պատահածը, «ազգ. աղէտ» հռչակուած է իշխանութիւններուն կողմէ: Ֆրանսայի մէջ, արեւմտեան շրջանը բարելաւման մէջ է, բայց, Շառլըվիլ - Մէզիէր դեռ չէ գտած իր նախկին վիճակը, 3000 հոգի հեռացած են:

ԱԼԺԷՐԻ կեդրոնը գործուած ոճրափորձին (Յունուար 30) հաշուեկշիռը աւելի ծանր է, քան ինչ որ ըսուեցաւ ըսկիզբը: Մեռեալներու թիւը 42 է եւ 286 վիրաւոր կայ: Բնակչութիւնն ալ սարսափի մթնոլորտի մը մէջ կ'ապրի:

ՉԷՉԷՆԻՈՅ մէջ չարչարանքի բազմաթիւ դէպքեր կը պատահին: 21-ամեայ Չէչէն մը կը պատմէ թէ ինչպէս Ռուսերու ձեռքն ինկած է քանի մը տասնեակ հայրենակիցներով: Տարուած են Ռուսաստան ուր չարչարանքի եւ մահացումի ենթարկուած են: Ինք կուրցած է ծեծի եւ հարուածի հետեւանքով, 27 օրերու երկայնքին, ապա ազատ արձակուած, գերիներու փոխանակման մը շնորհիւ:

ՃԱԼԱԼ ԹԱԼԱՊԱՆԻ՝ Քիւրտիստանի Հայրենասիրական Միութեան պետը, Թուրքիոյ միջամտութիւնը խնդրած է վերջ դնելու համար Իրաքի Քիւրտերու եղբայրասպան կռիւներուն:

ՄԵԾՆ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻ գերեզմանը, թերեւս, գտնուած է, ըստ Եգիպտական Հնութեանց Բարձրագոյն Խորհուրդին ընդհ. քարտուղարին: Ան յայտարարած է. -- «Կը խորհիմ թէ դէմ յանդիման կը գտնուինք շատ մեծ յայտնութեան մը»: Աղեքսանդրի գերեզմանը երբեք չէր գտնուած, յոյն հնախոյզ կին մըն է որ Սիվայէն (Եգիպտոսի արեւմտեան անապատը) 25 քիլոմեթր անդին յայտնաբերած է մակեդոնական տիպի մեռելային վայր մը, երեք կիսասիւներէ կազմուած, որոնցմէ մէկը ուղղակի կապ ունի Աղեքսանդրի հետ: Մեծն Աղեքսանդր մեռած է 323-ին Ն. Ք.:

ՊԱԼԹԵԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ Լատվիա Եւրոպայի Խորհուրդի 34-րդ անդամը կը դառնայ, միաձայնութեամբ տրուած քուէարկութեան մը շնորհիւ: Անդամակցութեան պաշտօնական թուականն է Փետրուար 10: Պալթեան միւս երկու Հանրապետութիւնները արդէն անդամ են:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԽՈՒՆԿ ՈՒ ՄՈՄ

Երեւանի *Բանբեր* թերթին տեղեկատուութենէն իմացանք որ եկեղեցին ալ անմասն չէ հայաստանեան «չկայ»ներով ստեղծըւած տագնապէն: Պէտք չէ կարծել որ խօսքը կը վերաբերի աղանդներու ամէնօրեայ արշաւանքին դէմ պայքարելու տրամադիր քաջ հովիւներու. կամ անոնց այն տեսակին որ մեր պատմութեան էջերէն յարութիւն առած, նուիրուած է հօտը լուսաւորելու առաքելութեան:

Ոչ՛: Այս կարգի «չկայ»ները, յայտնապէս, ոչ ոքի կողմէ նշմարուելու չափ ծանրութիւն կը ներկայացնեն հայաստանեան իրականութեան մէջ. ոչ ոք վրդոված է այդ կարգի բացակայութիւններով: «*Բանբեր*»ի տեղեկատուութիւնը կը վերաբերի խունկի ու մոմի: Եկեղեցիները առո՛նց պակասը կը զգան, քանի որ առաջինը դուրսէն պէտք է ներածել ու երկրին մէջ ուր շաքարի, կաթի նման չգոյութիւններ իշխանութիւն տարածած են, ատոր յատկացուելիք տարադրամ չկայ. մոմին համար ալ անբաւարար է երկրին միակ ձուլարանը, երբ բազմապատկուած է եկեղեցի յաճախողներու թիւը: Զարմանալի ալ չէ որ անոնց բոլորն ալ անպայման մոմ վառել ուզեն. ո՛վ գիտէ քանի տեսակ խնդրանք ունին Բարձրեալէն...:

Այս պայմաններուն կրնան գործի մղել բոլոր անոնք որոնք Հայաստանի օժանդակութեան յարմարագոյն մարզ մը չեն գըտած տակաւին իրենց համար: Կամ նաեւ անոնք որոնք սա կամ նա կազմակերպութեան ջանքով պատրաստուած որբերու ցանկը փիրացուցած կը գործեն, կամ անոնք որոնք կազմակերպուած են *կալէթ ու տէ ռուա* ղրկելու համար Հայաստան:

Խունկ ու մոմ ղրկելու գործը շատ շատերու համար սրտամօտ բան է ու անոր նուիրեալները մեծ դժուարութիւններ պիտի չունենան իրենց նպատակին հասնելու. ատոր լաւագոյն ապացոյցն են նըւիրատուութեան այն բացառիկ երկարութեամբ ցանկերը որոնք կը պատկանին եկեղեցիին. ու ատիկա գաղութի մը մէջ որուն ամէնօրեայ դպրոցներուն երկուքն ալ վերապրելու գերբնական ջանքեր կ'ընեն նոյն եկեղեցիին ու անոր նուիրատուներուն քիթին տակ...:

Հայաստան խունկ ու մոմ ղրկելու ձեռնարկողներ պէտք է ուշադրութիւն ընեն միակ կէտի մը.յարաբերութիւնները պէտք է պահեն այնպիսի մակարդակի մը վրայ որ օր մըն ալ օժանդակողի իրենց խանդավառութեան վրայ պաղ ջուր չլեցնէ հետեւեալ վերջնագիրը.

- Խունկդ, մոմդ քեզի, մեր ժամը մի՛ գար...:

Թ. ԱՐՓԻ

ՔՈՎԸՆՏԻ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Որեւէ առիթով, ամէն անգամ երբ զանազան ծագերէ Հայեր կը մէկտեղուին, ինչ ալ ըլլայ մէկտեղումի դրդապատճառը, օրակարգի կուգան հայկական հարցեր. անոնք ներկայ են ամէն տեղ, խորքին մէջ նմանութեան բազմաթիւ եզրերով: Ու կարելի է զանոնք ամփոփել քանի մը գլխաւոր խումբերով, մէկզի ձգելով զանազան շրջաններու մէջ յայտնուած տարբերակները: Ու հարցերու նմանութիւնը, հայկական միջավայրերու համար շատ բնական ձեւով մը խօսքի, դժգոհութեան, հարցականներու կծիկներ կը քակէ: Ամէն մէկը կը փորձէ պարզել իր, իրենց հարցերը, միւսին փորձառութենէն, գիտութենէն օգուտ մը ակնկալելով:

Այդպէս եղաւ նաեւ Թիւթցինկի Աւետարանական ակադեմիային մէջ կազմակերպուած գիտաժողովին երեք օրերուն: Հոն, ներկայ Հայերուն մէջ որոնք ընդհանուր լսարանին շուրջ մէկ հինգերորդը կը կազմէին: Կար Պեռլինի գաղութէն 6 - 7 հոգինոց խմբակ մը: Կային Միւնիխի բնակիչ Հայեր: Երեկոյեան, ընթրիքի համեմատաբար կանուխ որոշուած ժամէն ետք, մինչեւ կէս գիշեր անոնք ու Ֆրանսայէն գացածներու խօսակցութիւնը կը դառնար հայկական շատ մը բաներու շուրջ որոնք հասարակաց են: Կազմուած խմբակներուն մաս կը կազմէր նաեւ Գերմանիոյ առաջնորդը Գարեգին Եպիսկոպոս Պեքճեան:

Համեմատաբար նորոգուած գաղութ է գերմանահայութիւնը որ գրեթէ ամէն օր թիւ ու նաեւ կառոյց կը փոխէ Թուրքիայէն, Պարսկաստանէն, կամ Հայաստանէն հասնողներով: Ասոնց, ընդհանրապէս միջին խաւն է որ հետամուտ կ'ըլլայ գերմանական քաղաք մը հաստատուելու, իսկ աւելի լայն պայմաններու տէրերը Գերմանիան որպէս կամուրջ կը գործածեն Ամերիկա կամ Գանատա անցնելու համար: Այս պարագան յաճախակի փոփոխութեան պատճառ կ'ըլլայ, դժուարացնելով քիչ - շատ մնայուն պայմաններու ստեղծումը: Այսուհանդերձ, Առաջնորդարանը զանազան շրջաններ ցրուած հայութեան պարբերական այցելութիւններ կազմելով կը ջանայ կապ հաստատել ու կարելի չափով ամբողջութեան մը յատկանիշով օժտել գաղութը: Այդ առիթներով սակաւաթիւ կրօնաւորները կը ջանան վիճակագրական արձանագրութիւններ ալ պահել, իրական սահմանները ունենալու համար գաղութին: Ներկայի տուեալներով, ըսուեցաւ թէ 20 - 25 հազարի շուրջ պէտք է ըլլայ անոր թիւը:

Ինչ որ պատմեցին Միւնիխցիները իրենց քաղաքին հայկական ակումբին մասին, մեծ մասով կը կրկնէր աւանդական պատկերը. Պոլսեցիները կը հաւաքուէին անկիւն մը, Պարսկահայերը ուրիշ անկիւն մը, Հայաստանցիները երրորդ անկիւն մը: Իսկ այն մէկ - երկու հոգին որոնք ջանացած էին ու կը ջանային ընդհանուր յայտարար մը ստեղծել, գրեթէ գերմարդկային զօրութեան պէտք ունէին չվհատելու համար, այդ խմբաւորումներուն յատկապէս այլամերժ կեցուածքներուն դէմ:

Այս բոլորին հետ, որպէս «Յառաջ»ի խմբագիր, հետաքրքրական էր լսել միւնիխցի Հայերու սա կամ նա դատումին արձագանգը, թերթին մասին: Այդ մասին կը խօսուէր այն ձեւով որ լսողը կրնար կարծել թէ տասնեակներով «Յառաջ»ի բաժանորդներ կային հոն. մինչդեռ ձեռքի մը մատներուն թիւին չափ էին անոնք: Նոյն խօսակցութեան ընթացքին ներկայ մը յիշեց այն թելադրանքը որ օր մը կէս կատակ - կէս լուրջ եղած էր թերթին էջերէն «կարդացէ՛ք, բայց մի՛ տարածէք "Յառաջ"ը» տարազով:

Այս անմիջական կերպով ծայր առած զրոյցներուն ամէնէն հետաքրքրական խօսակիցները եղան Պեռլինի համայնքին ներկայացուցիչները: Անոնցմէ Սոնան նախկին Պէյրութցի մըն էր, 23 տարիէ ի վեր Գերմանիա հաստատուած. երեք զաւակով ընտանիքի մը պարտադրած առօրեային մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւէր հայերէնի ուսուցումը: Սիրողական, այլ յայտնապէս սրտին խօսող այդ աշխատանքը կարելի լաւագոյն ձեւով կատարելու համար խորհուրդ կը հարցնէր. ի՞նչպէս պէտք էր ընել քերականութեան բաժինը, ի՞նչպէս կ'ընէին Փարիզի Արեւելեան լեզուներու հայերէնի ամպիոնին դասախօսները: Մտքերու, փորձառութիւններու փոխանակութեան ընթացքին վիճելի նիւթեր փոքր բախումներու ալ պատճառ կ'ըլլային. «կոր»ը պէ՞տք էր սորվեցնել թէ ոչ: Սոնան անզիջող մաքրակրօնի վճռակամութեամբ կը մերժէր այդ օտարամուտ բարբարոսութիւնը ուսուցումի նիւթ դարձնել. ու գրեթէ զայթակղած էր լսելով որ Գ. Պըլտեան մը իր ուսանողներուն կը սորվեցնէր զայն: Բարեբախտաբար, լուսաբանուելու, միտք փոխանակելու մղումը նման տարակարծութիւններու կատակով մը վերջ տալու չափ զօրաւոր էր:

Պեռլինցիները կը տրտնջային մեկուսացած ըլլալէ. կ'ըսէին թէ Քէօլնի շրջանը աւելի համախումբ էր հայութիւնը, ինչ որ որոշ չափով կը դիւրացնէր հարցեր դիմագրաւելու գործը:

Այդ մեկուսացման դէմ կարելին ընողներու ամէնէն ուշագրաւ դէմքը ուսանողուհի Ելքէն էր. հարազատ գերմանական մականունով ու նաեւ արտաքինով այդ երիտասարդուհին զարմանք ու հիացում կը պատճառէր ոչ միայն իր խօսած անսըխալ հայերէնով ուր ոչ մէկ օտար բառի մուտք կ'արտօնէր, այլ նաեւ մտածումներով, բրածին մասին պատմածներով, հոգերով:

Հայերէնը սորված էր հայ մօրմէն. բայց կ'ափսոսար որ հայերէն վէպ մը կարդալ իրմէ օրեր կը խլէր ու գերմաներէնին պէս չէր տիրապետեր մայրենիին. գրեթէ նախանձով կը համեմատէր իր վիճակը շուէտացի ընկերուհիի մը հետ որ նոյնպէս խառն ամուսնութեան պտուղ էր, բայց հաւասար չափով սորված էր ծնողքին տարբեր լեզուները:

Ելքէն պատմութեան ուսանող է. ատոր հետ, Պեռլինի հայկական ակումբին մէջ հայերէնի դաս կուտայ իրեն տարեկիցներու որոնց ծնողքները եկած են Պոլիսէն ու իրենք Գերմանիա ծնած առաջին սերունդին կը պատկանին: Անոնցմէ մէկն է Պեռլինտան որ վերջին առաւօտուն նախաճաշին ընթացքին ըսաւ թէ ծանօթ է «Յառաջ»ի անունին որմէ նոյնիսկ յօդուածի մը խորագիրը կը յիշէր: Զարմանքով հարցուցի՝ ուրկէ՛ ուր. բացատրեց թէ Ելքէն որպէս դասանիւթ «Յառաջ»ի էջերէն Ղարաբաղի մասին գրութիւն մը տարած էր իրենց. մաս առ մաս կարդացած էին զայն, բառեր սորված ու այդ ընթացքին ծանօթացած նաեւ Ղարաբաղի տուեալներուն:

Ելքէն ալ շատերու նման կը գանգատէր ուսուցման միջոցներէ զրկուած ըլլալէ ու շատ անգամ կը փորձէր «Յառաջ»ով լրացնել այդ պակասը: Ղարաբաղի յօդուածին հետ քարտէս մըն ալ ճարած ու տարած էր իր «աշակերտներ»ուն, որպէսզի ինչպէս կ'ըսէր, երբ օր մը աշխարհի քարտէսի մը դիմաց գտնուէին, գիտնային թէ ո՛ւր էր Հայաստանը, ո՛ւր էր Ղարաբաղը:

Երբ զանազան կողմերէ ճամբայ կ'ելլէինք դէպի Թիւթցինկ, մեզմէ ոչ ոք կը մտածէր ներհայկական մաշող հարցերու մասին. անոնցմով հետաքրքրուած խօսակիցներու հետ հանդիպումներն ալ մտքէ չանցած բաներ էին: Այսուհանդերձ, հայերէնի ու անոր ուսուցումին, գաղութներու եւ անոնց զանազան խնդիրներուն, յետոյ կաթողիկոսական ընտրութեան, Հայաստանի քաղաքական վերջին զարգացումներուն նման աւելի ընդհանուր բնոյթի նիւթեր անկոչ, այլ սիրուած հիւրերու պէս իրենք զիրենք պարտադրեցին:

Երկու, երեք, չորս ու աւելի Հայերու հանդիպումին վայրը, դրդապատճառը կրնար ոչինչով առընչուած ըլլալ այդ «հիւրեր»ուն, ոչ մէկ կարեւորութիւն ունէր ատիկա. անոնք միշտ պիտի ընկերանային մեզի:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՊԱԼԷՏՈՍ-ՊՕՓ

արուեստասէրի մը օրագրէն

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ԱՆԻ ԵՒ ՌԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Երկար բացակայութեան շրջանէ մը ետք կու գան ներկայացնել բացառիկ ձոխ յայտագիր մը:

Ճոխ՝ իր ծանրութեամբ, նաեւ կենսունակութիւն բուրող նորութեամբ, ուր երեք առաջին ունկնդրութիւններ կ'ընկերանան դասական ծանօթ գործերու:

Երաժշտասէրին համար ինքնին հաճոյք մըն է պահպանողական յայտագիրը նորոգուած տեսնել, խուզարկու միտքերու հետազօտութեան արդիւնք: Մանաւանդ երբ սոյն երեք գործերուն երեք հեղինակներէն միայն մին է ժամանակակից՝ միւս երկուքը ըլլալով Շոփէն եւ անսպասելի Գաւլ Ջէռնին:

Այս վերջինը տանջած է բոլոր մեծ ու փոքր դաշնակահարները իր մանկավարժական յոգնեցուցիչ էթիւտներով: Աւելի քան դար մը ետք որոշած է, կ'երեւի, վրէժը լուծել երաժշտական պատմութեան դիմաց, մէջտեղ դնելով ամբողջական իր փայլուն երգացանկը որ կ'ըսուի թէ ութ հարիւրի կը հասնի:

Իրա՛ւ է թէ, մանաւանդ fomփաfp - սալին միջոցաւ վերջերս ճանչնալ սկսած ենք աւելի մօտէն բազմաթիւ մոռցուած երաժիշտներու որակաւոր ստեղծագործութիւնները: Ինչպէս Շարվէնգա, Հիւմէլ կամ Սթամիցի հիանալի քոնչերթոները: Յայտնութիւն մը եղաւ ուրեմն Ջէռնիի երկարաշունչ բայց սրտայոյզ ֆա-մինէօր չորս ձեռքերու համար գրի առած սոնաթը, որուն առաջին եւ վերջին մասերուն մէջ կային Պէթհովէնի թէ Շուպէրթի մեղեդիները յիշեցնող պահեր, իսկ երկրորդ դանդաղ մասն ալ մելամաղձոտ իտալական արիաները: Եւ հո՛ս Ջէռնի ընդօրինակողի դերին մէջ չէ: Ընդհակառակն: Թուականները այդ ցոյց կու տան:

Ահաւասիկ ազուոր գործերէն մին ուրեմն որ պիտի ազատէ զուցէ Ջէռնին յատուկ իր մանկավարժի տիտղոսէն, զանել տալով նախ զինքը նուրբ երգահան: Ուրիշ անակնկալ՝ Ֆրէտէրիք Շոփէնի անծանօթ մնացած «Ներածութիւն, թեմա եւ տարբերակներ»ը, նոյն այս յայտագրին մէջ: Կ'աւետէր յետագայի հասուն Շոփէնի ինքնատիպ դարձուածքները, ունենալով անոր առաջին քոնչերթոյին սահուն գիծերը: Հարկ կա՞յ աւելցընելու թէ Անի-Ռաֆֆի զոյգը զուտ հետաքըրքրական յայտագիր մը կազմելու մըտքով չէ որ ընտրած է այս մոռցուած գործերը. ա՛յլ զանելէ ետք՝ սիրելով ա՛լ զանոնք երաժշտական իրենց բարձր որակին ու ստեղծած խռովուն մթնոլորտին բերմամբ: Համերգը կը սկսէր Մոցարտիկեան պարերով, որոնք արուեցան ուրախ խայտաբղէտ չեշտերով: Կազմուած սա մը տարիներ առաջ Պետրոսեան դաշնակի զոյգը անտարակոյս լաւագոյններէն մին է ներկայիս, համաշխարհային չափանիշով: Քիչ է թիւը իրենց երկրպագուներուն, դժբախտաբար: Կարեւոր ազդակներէն մին ճանաչման:

Զոյգը ունի զիրար ամբողջացնող տարբեր երաժշտական ու մասնագիտական տեսակարար յատկութիւններ, առանց որ անոնք զոյգն իսկ չափով աղարտեն նըւագին ընդհանուր ներդաշնակութիւնը: Ու այս, շնորհիւ համաչափ ներզօր ըստեղնաշարային կարգաւորման մը: Առաւելապէս յայտնի եղան անոնք պայծառ հնչականութիւններով, Ռախմանինովի երկու «համանուագային սուիթներ»ուն եւ նամանաւանդ Ռավէլի «Վալս»ին մէջ որ կ'աւարտէր համերգը:

Քիչեր կը յաջողին տալ ա՛յդ անզիմադրելի չափեալ կշռոյթին հետզհետէ բարձրացող հոսանքը որ քե՛զ ալ կը քաշքըշէ վալսի պարին ոլորտներուն մէջ:

Ներշնչումով ու զգալի ինքնավստահութեամբ տրուեցան հարց ու պատասխանները, երկու դաշնակներուն միջեւ:

Զոյգը ունի ո՛չ միայն իր թելադրական ոճը, տիրական նուագը, ա՛յլ նաեւ իր ուրոյն ոգեկան թեւատարած ուժը, զոր գիտէ հեզասահ անցընել ունկընդիրին: Եւ վերջապէս յիշել յայտագրին երրորդ առաջին ունկնդրութիւնը: Ալէքս Միւլէնպախի հինգ մասերով գրուած «Քարմա» գործին երկրորդ պատկերն էր ան, որ կոչած է «Ելէժի»:

Բարախուն, խորհրդածել տուող ուժգին եօթը վայրկեաններ՝ որոնց լուրջ արժեւորումը կը կարօտի կրկնութեան:

Ժամանակակից արդի երաժշտութեան մէջ իր տեղը ունի աւստրիացի Միւլէնպախ բազմաթիւ համանուագային ստեղծագործութիւններով: Ներկայ էր համերգին ու գոհ՝ տրուած իր գործի մեկնաբանութենէն. կը խոստանար յատուկ նոր գործ մը ձօնել Անի-Ռաֆֆի Պետրոսեան զոյգին:

Տարուան մը աշխատանք բիւրեղացած՝ սա երկու ժամերուն մէջ, հարստացնելու համար իրենց ու մեր ներաշխարհը երաժըշտական նոր հորիզոններով:

Ահա՛ զոյգ մը մեղսակից դաշնակահարներ, որոնք կը յաջողին կիրակի ցերեկէ մը ետք, Սալ Կավօ, շուրջ հազար ունկնդիրներու ներկայութեան տրուած դասական համերգի մը սրտայոյզ կլիման ստեղծել:

Դրոշմը մշակուած յայտնի տաղանդին՝ նորաբար աշխատանքով:

Փարիզ, Յունուար 23

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ, Դեկտեմբեր 4-ին ,ոգեկոչուած է տեղւոյն հայ մշակութային «Արարատ» կազմակերպութեան հիմնադիր անդամ եւ առաջին նախագահ՝ Յակոբ Կարապենցի (Կարապետեան) յիշատակը, անոր մահուան քառասունքին առթիւ: Միութեան անունով խօսք առած է ճարտ. Վազրիկ Մանուկեան որ ներկայացուցած է միութենական, մտաւորական, գրող Կարապենցը: Իրանահայ Գրողներու Միութեան կողմէ խօսած է բանաստեղծ՝ Վարանդ (Սուքիաս Քուրքչեան): «Մի մարդ, մի աշխարհ» հատորէն ընթերցումներ ըրած են Էդուարդ Ղազրամանեան և Ռազմիկ Արզուեան: Կարդացուած է «Արցախի ժաննա»ն: Ձեռնարկին փակումը կատարած է թեմին առաջնորդը՝ Արտակ Արքեպիսկոպոս:

*
**

ԱՅՆՃԱՐԻ «Հետուիկ» սրահին մէջ, Յունուար 14-ին, բողոքի հաւաքոյթ մը տեղի ունեցած է Հայաստանի նախագահին Դեկտեմբեր 28-ի ելոյթին առթիւ (Հ. Յ. Դ.-ի գործունէութեան կասեցում): Հաւաքոյթին բացումը կատարած է Գիւղի Մարմնին անունով՝ Եսայի Հաւաթեան եւ խօսքը փոխանցած Արօ Պօղիկեանի, որ մանրամասնօրէն անդրադարձած է Հայաստանի վերջին երեք ամիսներու քաղաքական կացութեան:

*
**

ՊՈԼՍՈՅ մէջ, Յունուար 18-ին, իր մահկանացուն կնքած է տեղւոյն ծանօթ դէմքերէն, բարերար, ազգային բեղուն գործունէութեան տէր Նազար Ալթուն: Եղած է Ս. Փրկիչ հիւանդանոցի հոգաբարձութեան անդամ: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Յունուար 20-ին Սամաթիոյ Սուրբ Գէորգ Եկեղեցին: Ներկայ եղած են Գարեգին Պատրիարք, Մխիթարեան Հայրերէն՝ Հ. Յակոբոս Զօփուրեան, Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցիէն՝ Գասպար Վրդ. Պէյլէրեան: Դամբանական մը խօսած է Շահան Արք. ծանրանալով ողբացեալին ազնիւ նկարագրին վրայ:

ՈՐՈ՞Ւ ՀԱՄԱՐ ԵՆ ՈՐԲԱՆՈՑՆԵՐԸ

Միացեալ - Նահանգներու Ներկայացուցիչներու Ժողովին նոր նախագահը որբ եւ նիւթական նեղ պայմաններու տէր առանձին մայրերու երախաներուն առընչուած առաջարկով մը պատճառ եղած է բուռն վէճերու: Եթէ ան յաջողի իր առաջարկը ընդունիլ տալ, մեծ թիւով ամուրի մայրեր որոնք ներկայիս ընտանեկան յատկացում կը ստանան, պիտի զրկուին անկէ ու անոնց զաւակները պիտի տեղաւորուին հիմնարկներու մէջ: Նախատեսումներու համաձայն, ծրագրին կիրարկութիւնը մեծ ծախքի դուռ պիտի բանայ. չատ աւելի սուղ պիտի արժէ ան, քան ընկ. ապահովութեան ներկայի դրութեան բարեչրջումէն հինգ տարուան մէջ խնայուելիք 40 միլիառ տոլարը:

Հարցին մասին թէր ու դէմ կարծիքներու վիճարկում մը որոշուած է, բայց մինչ այդ որբանոցներու մասին վէճը մեծ աղմուկի պատճառ դարձած է թէ՛ Քոնկրէսին, եւ թէ ամբողջ երկրին մէջ: Դեմոկրատ ղեկավարները խստիւ կը քննադատեն նախագահ Կինկրիչի առաջարկը: Կան ծերակուտականներ որոնք զայն նոյնիսկ «ծայրայեղական» կը նկատեն: Իրեն դրած են նաեւ թէ աղքատ երախաները որբանոց դնելու առաջարկը անխղճութիւն է ու չարութիւն: Նախագահ Կինկրիչ դիւրին յաղթայլ ընող մէկը չէ սակայն ու իր ընդդիմախօսներուն կը նկարագրէ որբանոցներու իտէալական պատկեր մը որ կուգայ 1938-ի ֆիլմէ մը:

Ներկայիս, այնպէս կը թուի որ անոր ջանքը հակառակ արդիւնքը տուած է. մասնագէտները կը բողոքեն սեղան բերելով նիւթականի մարզը: Կ՚ըսեն թէ միջին հաշուով տարեկան 36 հազար 500 տոլար պէտք է ունենալ այդ տիպի հաստատութեան մը մէջ պահելու համար երախայի մը, ներկայի 2644 տոլարին փոխարէն, որ կը տրուի մէկ երախայի տէր ընտանիքներու որպէս ընկ. օժանդակութիւն եւ սննդեղէնի վճարում:

Կինկրիչի ծրագիրով վերջ պիտի գտնէ ընկերային քաղաքականութիւնը որ տասնամեակներէ ի վեր նախապատուութիւն կուտար ընտանեկան միութեան: Մինչեւ հիմա նախընտրելի էր որ երախաները մնային իրենց ծնողքին քով, չնորհիւ յատկացումներու:

Այդպէս, 1933--ին որբանոցներու մէջ պատսպարուած երախաներու 144 հազարի թիւը 1963-ին իջած էր 77 հազարի: Հետզհետէ որբանոցները կը ծառայէին այլ նպատակներու. աղքատ երախաներու հետ կ՚ընդունէին նաեւ մարմնական խոչընդոտումներու զոհ երիտասարդներ, եւայլն: Երախաներու եւ չափահասներու պաշտպանութեան ազգային ընկերակցութեան նախագահը ըսած է թէ անցեալ տարի երախաներու հանդէպ, բրտութեան, անտեսումի 2·9 միլիոն պարագայ արձանագրուած է ու այդ թիւը աւելնալու հակամէտ է: Նման պայմաններու մէջ ընաւ պէտք չկայ նորեր աւելցնելու:

Երբ առարկութիւնները կը չօշափեն նիւթականի մարզը, Կինկրիչ կը պնդէ թէ մարդասիրական նուիրատուութիւններ կարելիութիւն պիտի տան պիւտճէն հաւասարակշռելու: Այսուհանդերձ, մասնագէտները համոզուած չեն ու վէճը կը շարունակուի։

ՔԱՂՀԱՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

«ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Յունուար 22-ին, Փարիզի 9-րդ թաղամասի «Վալէյր» կեդրոնին Կապոյտ Խաչի տրամադրուած 150 հոգինոց սրահը ծայրէ ծայր լեցուած էր գլխաւորաբար մանուկներով --ինչպէս կը թելադրէր նախաձեռնութեան տիտղոսը-- եւ իրենց ծնողքներով:

Հանդէսը բացուեցաւ Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութենէն Տիկին Ն. Ֆորթիւնի բարի գալստեան խօսքով: Իր ելոյթէն ետք սկսաւ գեղարուեստական բաժինը՝ ժողովրդական երգերով, Դ. Վարուժանէ, Յ. Շիրազէ եւ ուրիշներէ արտասանութիւններով, պարերով եւ երաժշտութեամբ: Այս բաժնին իրագործումը ստանձնած էին գլխաւորաբար Սեվրանի եւ Ալֆորվիլի մասնաճիւղերու աշակերտները: Ապա, խումբ մը երախաներ միասնաբար երգեցին Հայաստանի փառերգը, զոր սրահը ունկնդրեց յոտնկայս: Հասաւ միջնարարը որ բաւական երկար տեւեց, ձեւով մը անջատելու համար Բ. բաժինը առաջինէն, որ բոլորովին տարբեր էր: Հրաւիրուած էր աճպարար մը որ, երեւութապէս վարժ էր երախաներու յատուկ ելոյթներու: Իր չուրջը համախմբուած մանուկները մօտ մէկ ու կէս ժամ ապրեցան ուրախ ու խանդավառ պահեր:

Վերջապէս, եկած էր ամէնէն սպասուած պահը. արդարեւ, Կաղանդ Պապան մուտք գործեց սրահէն ներս, երախաներու զարմանախառն ուրախութեան արտայայտութիւններուն ներքեւ: Յիչատակի լուսանկարներէ ետք ան մեկնեցաւ, նուէրներով լեցուն իր պարկը թողլով սրահին մուտքին: Նուէրներու բաշխումէն ետք վերջ գտաւ հանդէսը, լայն ժպիտներով՝ բոլոր երախաներու դէմքերուն, որպէս ապացոյց ձեռնարկին յաջողութեան:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ՁԱՅՆԵՐ
ԳԱԻԱՌԷՆ

ԵԶԱԿԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ. -- Երբ կը հանդիպիք Ստեփան Պուտոյեանին, Հայոց Պատմութեան սիրահարն է որ նախ եւ առաջ ձեր ուչադրութիւնը կը գրաւէ. կեանք մը՝ որ լիովին ցոլացումն է Շիրազի երգին, «Տեսնեմ Անին ու նոր մեռնեմ»: Պր. Պուտոյեան ընդունեցաւ մեզ իր գրասենեակին մէջ ու խօսեցաւ երկարօրէն իր սրտին սիրելի նիւթերուն մասին: Իր չուրջը, պատերը համակ հայերէն կը խօսին: Հոն տակաւին կ՚ապրին ու կը բաբախեն հայ ժողովուրդի սրբարաններն ու տաճարները: Վասպուրականէն մինչեւ Շիրակ, անցնելով Վանայ լիճի ափերէն մինչեւ Ախուրեան՝ հայ սուրբերու վանքերն են որ կ՚աղօթեն տակաւին, առանց մոռնալու Անիի ու Կարսի եկեղեցիները: Իսկական թանգարան՝ ուր Հայոց Պատմութիւնը գրուած է գլխագիր տառերով: Ստեփան Պուտոյեան կը պատմէ նաեւ թէ ինչ պայմաններու մէջ գացած է Վանայ լիճի կղզիներէն մէկուն վրայ՝ Ախթամարէն պատ, ու լուսանկարած «Ս. Յովհաննէս Գթուց» կոչուած վանքը՝ չատերուն համար անծանօթ: Եւ ճիշդ հոս է իր արժանիքը: Բացի հանրածանօթ յուչարձաններէն, ինքն է որ առաջին անգամ յաջողած է յայտնաբերել գոյութիւնը բազմաթիւ ուրիչ հնութիւններու, որոնք մոռցուած էին:

1967-էն ի վեր ան կատարած է 20 ճամբորդութիւններ պատմական Հայաստանի հողերուն վրայ՝ Թուրքիոյ Արեւելեան նոյնը, ու վեց ուրիչ ուղեւորութիւններ՝ հռոմէական, բիւզանդական ու օսմանեան կայսրութեան հետքերուն վրայ. եւ այսօր, աւելի քան 14 հազար լուսապատկերներ կը ներկայացնեն այդ անգնահատելի գանձը՝ որոնցմէ ութսունը ցուցադրուեցան Լիոնի մայր քաղաքապետարանի կամարակապ պատկերասրահին մէջ: Լիոնի Հայ Ազգային Միութեան մշակութային մասնաճիւղն է որ հովանաւորած էր սոյն ձեռնարկը՝ որու բացման հանդիսութիւնը տեղի ունեցաւ Չորեքշաբթի, Յունուար 11-ին, յետմիջօրէին ժամը 6-ին: «Աննախընթաց ցուցահանդէս» որակեց քաղաքապետ Միչէլ Նուառ՝ օրուան պատուոյ նախագահը, հրաւիրելով ունկնդրել բացատրութիւնները Ժան Միչէլ Թիերի պատմագէտին՝ որ յատուկէն ժամանած էր Փարիզի չրջանէն: Ըստ մեր քաղած քաղաքապետարանի տեղեկութիւններուն, չորս հարիւրի մօտ բազմութիւն մը հաւաքուած էր ցուցասրահին մէջ:

Բեմին վրայ, Միչէլ Նուառի կողքին կը գտնուէր Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեան. ներկայ էին նաեւ քաղաքապետական խորհուրդի տասնեակ մը բարձրաստիճան դէմքեր, նա մանաւանդ միջազգային յարաբերութիւններու պատասխանատուն՝ Անտրէ Մարեչալ:

«Անին՝ Հայոց Պատմութեան մէկ փոքր մասնիկն է «յայտարարեց փրոֆ. Թիերի. «ան ներկայիս միակն է՝ Թուրքիոյ մէջ, որ իր ծոցին մէջ կը պահէ տակաւին բազմաթիւ կանգուն կոթողներ: Խորհրդանիչ մըն է նաեւ. միակը՝ որ հիմնուած է հայկական թագաւորութեան մը օրերուն»: Գծելով ԺԱ.--էն մինչեւ ԺԳ. դարերու պատմութիւնը, ֆրանսացի պատմագէտը նշմարել տուաւ երեք հանգրուաններ Անիի կեանքին մէջ. ա. - Անոր ծաղկումն ու արգաւանդ տարիները մինչեւ ԺԱ. դարու նախօրեակին, բ. - մթին իրադարձութիւնները թրքական արշաւանքներու չրջանին, եւ հուսկ գ. - նոր վերածընունդ՝ ԺԳ. դարուն վրացական ու մոնկոլ տիրապետութեան օրերուն: «Հակառակ ընդհանրացած կարծիքին, Մոնկոլները վայրենի ժողովուրդ մը չէին: Հնազանդութեան փոխարէն անոնք թոյլ կուտային որ Հայերը ապրին, գործեն ու կերտեն բեղուն կեանք մը», չեչտեց բանախօսը ու չարունակեց. «ԺԳ. եւ ԺԴ. դարերը պիտի կազմեն փառքի ժամանակաչրջանները Անի մայրաքաղաքին համար: Յուչարձանները պիտի բազմանան, երկիրը պիտի հարստանայ, իչխանութիւնը պիտի հզօրանայ ու կարաւանները պիտի ճամբորդեն դէպի Սուլթաններու ու Շահերու երկիրները:

Հայոց Պատմութեան մէջ, սակայն, Անին, աւելի առասպելական իրականութիւն մը կը ներկայացնէ քան թէ՝ կարեւորութիւն»:

Հուսկ, ակնարկելով ցուցադրուած լուսապատկերներուն, ֆրանսացի պատմաբանը աւելցուց՝ «Անին, այսօր, աւերակ է: Բացի Թուրք զինուորականներու ցոյց տուած անճոռնի վերաբերմունքէն, որոնք Անիի հնութիւնները կը գործածեն իբրեւ թիրախ իրենց զինուորական փորձերուն, ուրիչ երեք գլխաւոր վտանգներ կը սպառնան անոր գոյատեւման.

Ա.-- Քիւրտ գիւղացիները՝ որոնք անընդհատ Անիի քարերը կը գործածեն իրենց տուներու չինութեան համար:

Բ.-- Անտեղի ու յարատեւ պեղումները՝ որոնք կը կատարուին՝ յուսալով գտնել թաղուած գանձեր այդ հնութիւններուն մէջ, ու

Գ.-- երկրաչարժները, ինչպէս նաեւ օդերեւութաբանական փոփոխումները այդ գօտիներուն մէջ. զերոյէն 40 աստիճան նուազ՝ ձմեռը, եւ քառասուն վեր՝ ամառատեն: Ու փրոֆ. Թիերի եզրափակեց. - «Ասով հանդերձ, կարելի չէ փրկել բոլորը: Սակայն հարկ է փրկել կարելին: Թրքական իչխանութիւններուն առջեւ ներկայացուած՝ զանոնք փրկելու բոլոր փորձերը մնացած են ամուլ մինչեւ այսօր: Որպէս ցուցահանդէս՝ այսօրուանը ունի իր մեծ նչանակութիւնը: Պէտք է զանոնք ցոյց տալ Ֆրանսային, պատմել Եւրոպային, որպէսզի անպայման ստեղծուի միջազգային ցանց մը՝ Անին փրկելու ու պահպանելու»:

Ապա, բոլոր ներկաները հրաւիրուեցան չարունակել իրենց չրջապտոյտը Ստեփան Պուտոյեանի աչխարհին մէջ ու մասնակցիլ գինեձօնի ճոխ սեղաններուն:

Փրոֆ. Ժ. Մ. Թիերի ընդառաջելով «Յառաջ»ի թղթակիցին՝ պատասխանեց. «Հարկ է արթնցնել ու յեղաչրջել հանրային կարծիքը, ձեռք ձգել մեծ պետութիւններու միջամտութիւնը՝ ճնչում բանեցնելու համար Թուրքիոյ վրայ: Որպէսզի Անին նկատուի իբրեւ պատմական միջազգային ժառանգութիւնը. ինչ որ չէ կատարուած մինչեւ այսօր:

Լոկ այն ատեն Անին կը փրկուի»:

ՎԱՐԴԱՆ

ԶԱՒԷՆ ՊՈՒՊԵՐԵԱՆ

ԱՆԿՈՒՏԻ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐ

● Վ Է Պ

Հպարտութեամբ բարձրացուց գլուխը, յօնքերը խրոխտօրէն պռստեց: Այդ հպարտութիւնը ունենալն ալ հարստութիւն մըն էր: Երջանկութիւն մը: Ինք այնքան լուրջ աղջիկ եղած էր որ ոչ մէկ այր համարձակած էր նոյնիսկ թացիկ ժպիտ մը ունենալ իրեն հետ: Գէորգը անգամ, նոյնիսկ պսակուելէն ետք...

Ի՞նչ է երջանկութիւնը: Հացը բերող՝ կայ: Տուն տեղ՝ կայ: Պօյ պօյ զաւակներ: Ամուսինը որ կը կերակրէ հաւնոցը: Քիչ չատ ամէն բան տեղը: Հետզհետէ աւելի ալ տեղը կ՚ըլլայ: Անկէ ետք, կամաց կամաց, ընկերային դիրք մըն ալ: Է՛հ, պզտիկ բան չէ, Թաղական՛ն: Նայէ՛, առջի չաբթու Պատրիարք Հօր քովը նստած, միասին խօսած էին: Ամենապատիւ Սրբազան Հայրը կատակած էր Գէորգին հետ: Գնահատած էր որ ասանկ ջերմեռանդ Հայ մըն էր: Վաղը միւս օր ազգային երեսփոխան ալ կրնան ըլլալ եթէ կառավարութիւնը ընտրութեան արտօնութիւն տար: Կամ Պատրիարքը կը վախճանէր, ազգային պատգամաւոր կ՚ընտրուէր: Անունը՝ Աստուծոյ օրը թերթերու մէջ: Ասոնք կատակ չեն: Ամէն մարդ պատրաստ է ափով դրամ թափելու, նորէն չի յաջողիր: Է՛հ, Գէորգը, ի վերջոյ... Եւ ինք՝ Թաղականի կնիկ: Եկեղեցին՝ յարգանքով կը բարեւեն: Ծանօթ դէմք մը: Թաղական միւսիւ Գէորգին տիկինը: Անցեալները մէկը իրեն առաջարկած էր յառաջիկայ եղանակին անդամակցիլ տիկնանց խնամակալութեան: Երիտասարդ, վայելուչ մարդ եղեր է, բանի մըն ալ չէ ծառայեր: Ի՞նչ օգուտ ունի: Մնաց որ, երիտասարդ մարդու հետ գլուխ ելլելը դիւրի՞ն է: Իրականութիւնը իրականութիւն էր. քառասունըհինգին հասնելուն պէս ձեռքը ոտքը քաշած էր: Բարեբախտաբար Գէորգ ալ կինը անհանդիստ ընողներէն չէր: Մելինէ համոզուած էր թէ ան ալ դժգոհ չէր որ կինը հանդարտեան կոչած էր ինքզինքը: Երբեք ցուլ մը չէր եղած, ոչ իսկ մեղրալուսնի չրջանին: Նայէ՛, աս ալ բախտ մըն է կնոջ մը համար: Մարդ կայ որ, կրնա՞ս «ես գացի» ըսել: Դուն գացիր նէ ուրիչը թող գայ կ՚ըսէ, տունէն ներս չի մտներ: Մինչդեռ Գէորգին սովորութիւններուն մէջ ոչինչ փոխուած էր: Երկուքն ալ հետզհետէ կը դիրնային: Մարդ երբ հանդարտեան կը կոչուի...

Ո՞ր բանն է երջանկութիւնը: Համով ճուկ մը առնելու դրամ ունենալ չէ՞: Նրատիլ կուչտուկուտ ուտել, ետքը թմբիլ մրափելը չէ՞: Գօգոռ - գօգոռ եկեղեցի մտնելը չէ՞ ուրիչներու հետաքրքիր ակնարկներուն տակ: Վերադարձին, նեղ կօշիկները հանելով չարչարուած ոտքերը մուճակներու մէջ երջանկացնելը չէ՞: Ուրիչին չկրցածը ընել եւ ցուցնելը չէ՞:

Ա՛լ կամաց կամաց սոսինթէի յարաբերութիւններու ալ պէտք է սկսիլ: Կարասիներէն մէկ քանի կտոր ճամբել, քանի մը նոր կտոր առնել: Մոտեռն բաներ: Սա տձեւ, անճոռնի նկարներէն ալ՝ մէկ երկու հատ: Պայման չէ: Շիչ մըն ալ ուիսքի առնել պահելու է: Թեքլիֆլի մարդու համար: Հիմա ամէն մարդ ուիսքի կուտայ կոր: Հիմա անանկ, հին ատենուան պէս, անոյշ - լիքէօր - ֆոնտան չկայ: Քոքթէյլ, ուիսքի, ուտելիքներ, պտուղներ: Ամէնն ալ սուղ բաներ: Բայց ընել պէտք է: Սոսիեթէ մտնելուն ատենը հասաւ: Աղջիկը կը մեծնայ կոր: Ա՛լ կամաց կամաց... Աղջիկ զաւակ է վերջապէս: Ժամ առաջ, լաւ ամուսնութիւն մը, նախընտրաբար առանց տասնոց վճարելու... Է՛հ այս բոլորը կեցած տեղը չըլլար: Քիչ մը քիթը բերանը տեղը ըլլալու է, քիչ չատ ուսեալ -- կամ ուսեալ երեւայ,-- մէկ - երկու տարի դաշնակի դաս առնէ, պալէի հետեւած է ըսել, յանձնախումբի մէջ աչխատած է ըսել: Եւ մանաւանդ անունը ելած չըլլալ: Ա՛, այս մէ՛կը, կարեւորագո՛յնը... Այստեղը Արեւելք է: Կոյս աղջիկ կը փնտռեն: Աղջկան մը անունը ելա՞ւ, խերը տես: Ուրի՛չ երկիր պիտի ղրկես ալ, անծանօթ տեղ, որ կարգուի: Ջէ նէ վրադ կը մնայ: Կատակ չի վերցներ: Եթէ անունը չելլայ, հոգ չէ, կարելի է կլլեցնել:

Մելինէ սոսկալի կը բարկանար Գէորգին: Այս տարի այնքան ըսած էր որ օդափոխութեան երթան Գրնալը: Ջէ՛, գործերը գէչ են եղեր: Առջի գործերը չկան եղեր: Վեց Սեպտեմբերին վնաս ըրեր է, այդ վնասը հանելու համար խնայողութիւն ընելու է եղեր քանի մը տարի, հրապարակը... Անա՛նկ ապուչ կծծիութիւններ ունէր այս մարդը: Կարծես երեք - չորս հազար ոսկի չէր կրնար տալ ամառանոցի մը: Եթէ Գրնալը ըլլային, Սուրասանկ ամէն օր այդ աղջիկը տեսնելու կարելիութիւնը չէր ունենար: Միտքն ալ կը փոխուէր թերեւս: Ուրիչ աղջիկներ բաներ կը գտնէր: Հարուստի աղջիկներ: Ի՞նչ պիտի ըլլայ, տակաւին տղայ է: Խելքը կը վազէ ուրիչին, կը մոռնայ մէկալը: Ընկերներն ալ Գրնալը էին այս տարի, Պետօն, Կարօն, Սերչօն: Հոն միասին կ՚ըլլային, ուրիչ կ՚ըլլար...

(Շար. 31)

Պ. Եդուարդ Մարկոսեան,
Տէր եւ Տիկին Արմենակ Աճէմեան,
Տէր եւ Տիկին Ստեփան Մարկոսեան,
Տէր եւ Տիկին Լեւոն Մարկոսեան
եւ ընտանեկան պարագաները
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՍԻՐՎԱՐԴ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ-Ի

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 29-ին, 82 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Փետրուար 2, ժամը 15-ին, Լիոնի Սուրբ Յակոբ Եկեղեցին
40, rue d'Arménie
ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պրոնի գերեզմանատունը։

***

Այս տխուր առթիւ Պ. Եդուարդ Մարկոսեան իր կնոջ յիշատակին 1.000 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

Տիկին Տիգրանուհի Յովսէփեան,
Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Յովսէփեան,
Տիկին Աղաւնուհի Եսայեան,
Տէր եւ Տիկին Րաֆֆի Յովսէփեան,
Տէր եւ Տիկին Էրիք Զրբաշեան,
Պր. Վահէ Եսայեան
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Յունուար 30, Երկուշաբթի, 92 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Հինգշաբթի, Փետր. 2, ժամը 15-ին Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցին
6, avenue Bourgain
ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Գլամառի Cimetière du Parc, dit Intercommunal

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ, Նուիրատուութիւնները հայկական հաստատութիւններու։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Շնորհիկ Գըրմըզեան, Տէր եւ Տիկին Հրաչ Գըրմըզեան, Պր. Յակոբ Գըրմըզեան եւ աղջիկը՝ Սթեֆանի-Անայիս կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ՎԱՀՐԱՄ ԳԸՐՄԶԵԱՆԻ

շիրիմին վրայ, Կիրակի, Փետրուար 5, ժամը 12.45-ին Cimetière Montmartre (ժամադրութիւն՝ դրան առջեւ)։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ԾՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Ամանորի եւ Սուրբ Ծննդեան տօնին առթիւ, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.–

Պր. Մեսրոպ Մարթայեան 200, Պր. Ա. Պօյաճեան եւ Օր. Հ. Դաւիթեան 500, Տէր եւ Տիկին Շառլ Թաճեան 200, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Հայրապետեան 500, Տէր եւ Տիկին Յ. Տէր-Խաչատուրեան 200, Տիկին Գլէր Խաչիկեան 200, Ֆր., Պր. Վարդգէս Գարակէօզեան 150, Տէր եւ Տիկին Ժան Քէաթիպեան 200, Տէր եւ Տիկին Ժագ Ճէնէթեան 600, Պր. Յակոբ Սահակեան 200, Պր. Կարապետ Թապագեան 1000, Պր. Ժագ Յովսէփեան 100, Տէր եւ Տիկին Ալպէռ Փանոսեան 200, Տէր եւ Տիկին Կ. Թորիկեան 100, Տիկին Նազելի Անդրէասեան 200, Պր. Ժան Օհաննէսեան 300, Տէր եւ Տիկին Ժագ Գարակէօզեան 200 Ֆր.։

(Շար. 4)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Պր. Ներսէս Մխճեան իր քրոջ՝ Հերմինէ Գայսերլեանի մահուան Բ. տարելիցին (Փետրուար 2, 1993) ի յիշատակ հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.- 1000 Ֆր. Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանին, 1000 Ֆր. Ս. Մեսրոպ Կրթարանին, 1000 Ֆր. «Հայաստան» Հիմնադրամին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 1000 Ֆր. «Յառաջ»ին։

ՄՈՄԱՎԱՌՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԱՀԱՆԴԷՍ

Կեսարական թէյով եւ քէթէով
Նախագահութեամբ՝
Պր. ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆԻ
Կիրակի, Փետրուար 5, ժամը 16-ին
Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալեք Մանուկեան կեդրոնի մեծ սրահին մէջ
118, Քուրսէլ փողոց, 75017, Փարիզ
Գեղարուեստական բաժին։
Հայկական նուագ, երգ, արտասանութիւն։
Սիրայօժար կը մասնակցին՝
Լուսինէ Նազդեան
Պերճ Գույումճեան
Յովհաննէս Տէմիրճեան
Սիրով կը հրաւիրուին բոլորը։
Մասնակցութիւն՝ 60 Ֆր.։

(Շար. Ա. էջէն)

ունեցող հարցերու տեսանկիւնէն, այն ատեն կը տեսնէք որ որեւէ տարակարծութիւն գոյութիւն չունի։ Երկկողմանի մակարդակի վրայ ամէն ինչ կարգին է...։

Միայն թէ երբ կարգը կուգայ երրորդ նիւթերուն, այն ատեն ամէն ինչ կը խանգարուի։

Քրտական հարցը, Կիպրոսը, Հայաստանը, Իրաքի քարիւղատար խողովակը...։ Բոլոր այս նիւթերը կը թունաւորեն թուրք-ամերիկեան յարաբերութիւնները։ Այսօր ես ձեզի կ'ուզեմ խօսիլ Հայաստանի նիւթին շուրջ, քանի որ 1995-ի ընթացքին շատ առիթ պիտի ունենանք խօսելու այդ երկրին մասին։

Պօպ Տօլ, Քոնկրէսին այս աստղը, որ յանկարծ փայլիլ սկսաւ, երկու շաբաթ առաջ օրինագիծ մը յանձնեց։ Օրինագծին անունն է «մարդասիրական օժանդակութեան միջանցք»։ Այս օրինագծին համաձայն եթէ երկիր մը Ամերիկայէն օժանդակութիւն կը ստանայ եւ այդ նոյն երկիրը արգելք կը հանդիսանայ Ամերիկայի կողմէ ուրիշ երկրի մը կատարուած օժանդակութեան, այն ատեն պիտի զրկուի Ամերիկայի օգնութենէն։

Օրինագծին մէջ որեւէ երկրի անուն չկայ, սակայն նիւթը ամբողջովին կը շահագրգռէ Թուրքիան եւ Հայաստանը։ Ինչպէս գիտէք, Թուրքիա 1992-93 շրջանին Հայաստան զրկուած ամերիկեան եւ ֆրանսական մարդասիրական օժանդակութիւններուն դիմաց իր դռները բացած էր։ Մասնաւորաբար երկրաշարժէն վերջ Ամերիկայէն զրկուած օժանդակութիւնները Ինճիրլիք կը բերուէին եւ հոնկէ ցամաքային ճամբով Հայաստան կը փոխադրուէին։ Քննութեան իսկ չէին ենթարկուեր։ Նոյնիսկ, հակառակ որ ոմանք պնդեցին թէ այդ կերպով զէնք կը փախցուէր դէպի Հայաստան, Անգարա իր դիրքը չէր փոխած։ Բայց երբ Հայաստան դարձեալ յարձակեցաւ Ատրպէյճանի վրայ, գրաւեց Ատրպէյճանի հողամասերուն քսան առ հարիւրը եւ տեղահանեց մէկ միլիոն ազերի գաղթականներ, ահա այն ատեն Թուրքիա իր դռները փակեց։

Ամերիկա եւ Ֆրանսա այս անգամ իրենց օժանդակութիւնները սկսան ղրկել Ռուսաստանի և Վրաստանի վրայով։ Միայն թէ Չէչէնիոյ պատերազմը սկսաւ գոցել այս դռներն ալ։ Այս ճամբան թէ՛ վտանգաւոր էր եւ թէ սուղի ապրանք կը դառնար։ Ահաւասիկ, Պօպ Տօլ շարժման անցաւ, որպէսզի դարձեալ բանալ տայ Թուրքիոյ դռները։ Իրականութեան մէջ, այս տարին շատ կարեւոր է Ամերիկահայերու համար։ Ըստ իրենց, 1995 Թուականը հայկական ցեղասպանութեան ութսուներորդ տարելիցն է։ Պօպ Տօլ, տրուած ըլլալով որ յառաջիկայ տարի նախագահական ընտրութիւններուն պիտի մասնակցի, համակրանք ցոյց կուտայ հայկական հարցերու նկատմամբ։ Մինչդեռ ան թերեւս Ամերիկահայերու զօրակցութիւնը պիտի շահի, սակայն վնաս պատճառած պիտի ըլլայ Հայաստանի Հայերուն։ Որովհետեւ Թուրքիոյ դռները, եթէ բացուելիք էին, այդ շարժումներուն դիմաց ամբողջովին պիտի փակուին։

Ամերիկայի Հայերու մէջեւ Թուրքիոյ դէմ արշաւի մէջ թրքատեաց նկատուած Դաշնակցութիւնն է որ առաջին գծի վրայ կուգայ։ Միայն թէ Հայաստանի մէջ կացութիւնը տարբեր է։

ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՀԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾԸ

Հայաստանի նախագահ Տէր-Պետրոսեան անցեալ ամիս փակեց Դաշնակցութիւն կուսակցութիւնը։ Փակեց ո՛չ միայն կուսակցութեան կեդրոնը, այլ նաեւ անոր երիտասարդական ճիւղերը եւ մեկուսացուց կուսակցութեան յառաջադէմ անձնաւորութիւնները։ Դաշնակցութիւնը արգելք կը հանդիսանայ ո՛չ միայն Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններուն, այլ նաեւ խաղաղութեան գործընթացին։

Լ. Տէր-Պետրոսեանի ուրիշ կարեւոր մէկ նախաձեռնութիւնն էր Ազերիներու հետ հաշտութեան բանակցութիւններու զարգացումը եւ հրադադարի հաստատումը։ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան հնազանդեցաւ հրադադարին։ Թէեւ ատրպէյճանական հողամասերուն քսան առ հարիւրը դեռ գրաւման տակ կը պահէ, սակայն այնպէս կը թուի թէ նախկին խստութիւնը մեղմացած է։

Հայաստան նոր մերձեցում մը կը ծրագրէ Ատրպէյճանի եւ Թուրքիոյ նկատմամբ։ Մասնաւորաբար տեսնելէ վերջ, թէ Ռուսաստան ինչպիսի վերաբերում մը ցոյց տուաւ Չէչէնիոյ նկատմամբ, Հայաստան այժմ նոր յարաբերութիւններ ստեղծել կը ջանայ։

Բոլոր այս զարգացումներուն դիմաց արդեօք Թուրքիա ի՞նչ պէտք է ընէ։

Որոշ պայմաններով արդեօք ձե՞ռք պէտք է երկարէ Տէր-Պետրոսեանին, թէ ոչ ա՛լ աւելի պիտի փակէ իր դռները։

ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԷՆ ՎԵՐՋ Ա՛Լ ԱՒԵԼԻ ՊԻՏԻ ԴԺՈՒԱՐԱՆԱՅ

Մենք քանի մը անգամ հարցազրոյց ունեցանք Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի հետ։ Մօտէն հետեւեցանք անոր քաղաքականութեան։ Մեր վրայ ձգած տպաւորութիւնը հետեւեալն է.- «Ղեկավար մը, որ Թուրքիոյ կարեւորութիւնն ու ծանրութիւնը լաւ գիտէ եւ որ առանց շատ առաջ երթալու՝ կը փափաքի բանալ Անգարայի հետ երկխօսութեան քանալները»։

Տէր-Պետրոսեան սա շրջանին կը գտնուի այնպիսի վիճակի մը մէջ, որ մեր կողմէ պէտք է աջակցութիւն գտնէ։։ Այսպիսի շրջանի մը, երբ ան անդին կը հրէ Թուրքիոյ թշնամիները եւ կը պատրաստուի տարբեր քաղաքականութիւն մը մշակելու Ատրպէյճանի նկատմամբ, Անգարա ալ պէտք է աւելի առաձգական դարձնէ իր վարմունքը եւ գոնէ պէտք է երթայ նոր փորձի մը։

Այսպիսի մերձեցում մը ամէն բանէ առաջ մեր ազերի բարեկամներուն շահերուն հաշտ պիտի ըլլայ։ Թուրքիա, որ ծանրութիւն պիտի ունենայ Երեւանի վրայ, աւելի լաւ պիտի կարենայ պաշտպանել Ազերիներու իրաւունքները։ Նոյն կերպով շատ օգտակար պատգամ մըն ալ ղրկուած կ'ըլլայ Ամերիկայի Հայերուն։

Այլեւս ժամանակն է որ փրկուինք թըմբրութենէ եւ տարբեր քաղաքականութիւններ մշակենք։ Եթէ հիմա Տէր-Պետրոսեանին մօտենալու որեւէ նշան չըրկենք, արդեօք աւելի վերջ չե՞նք զղջար։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Ա. Թադէոսեան մասնաճիւղի ժողովը, Շաբաթ, Փետր. 4, ժամը 10-ին Փարիզ Հայ Մշակոյթի Տունը։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

***

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պուլվար Օտտոյի Լէօլա Սասունի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ, Փետրուար 4-ին, ժամը 14.30-ին, սովորական հաւաքատեղին։

Le Haut Karabagh :
TERRE D'ENJEU

— HISTORIQUE
ET SITUATION ACTUELLE —

Conférence animée par
CLAUDE MUTAFIAN

avec diaporama et vente du livre :
«*Artsakh : Histoire du Karabagh*»
de P. Donabedian et C. Mutafian

Le Vendredi 3 Février à 20 heures 30
au Palais du Travail
(Salle des Conférences)
Place Lazare Goujon — Villeurbanne

organisée par la
Maison de la Culture Arménienne
de Villeurbanne

Renseignements au : 78. 93. 57. 43.

P. A. F. : 30 Francs.

PROCES CIVIL
contre BERNARD LEWIS
MERCREDI 8 FEVRIER
GRANDE JOURNEE DE MANIFESTATION

AU PALAIS DE JUSTICE DE PARIS

organisée par
le Forum des associations arméniennes de France

à partir de 13h30 jusqu'à la levée de l'audience

POUR FAIRE CONDAMNER BERNARD LEWIS QUI NIE LE GENOCIDE DES ARMENIENS

POUR LA RECONNAISSANCE DU GENOCIDE PAR UNE JURIDICTION FRANÇAISE

CE PROCES EST UNE ETAPE DECISIVE DANS LA RECONNAISSANCE DES DROITS DU PEUPLE ARMENIEN
UNE MOBILISATION MASSIVE DE LA COMMUNAUTE EST NECESSAIRE

Le Comité Unitaire de commémoration du 80ème anniversaire du génocide, regroupant l'ensemble des partis politiques et des associations de la communauté, sous le haut patronage de l'Eglise arménienne de France, soutient cette manifestation et appelle tous les Arméniens à y participer.

Rassemblement Place Saint Michel, M° Saint Michel

Des autocars sont mis gratuitement à disposition :

Arnouville : Devant le Stade Léo Lagrange, près de la gare — départ 14h;
Alfortville : Place Achtarak (ex-Carnot) — départ 14h, Mairie — départ 14h15;
Clamart : Devant l'épicerie Eniz, 14, rue des Monts — départ 14h;
Issy-les-Mlx : Eglise apostolique arménienne, 6, ave Bourgain — départ 14h15.
Les cars repartiront le soir à 19h.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 3
VENDREDI
3 FEVRIER
1995

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. — Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

69րդ ՏԱՐԻ - Թիւ 18.519 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.519

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՔԱՐԻՒՂԱՏԱՐԸ, ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Յունուար 30-ին, Միլլիյէթ - Նոյանդի-նքու Թուրքիոյ դեսպանը Անդրաքայ մէջ ժամուի ասուլիս մը տուրալ, յայտնած է թէ իր երկիրը զօրավիգ է Կասպից ծովու քարիւղը Թուրքիոյ տարածքէն փոխադրելու ծրագրին: Դեսպան Մարք Կրոսման նամակ մը ... քարիւղ չփոխադրելու Թրքական տեսակէտին:

Թուրքիոյ մեծ գոհունակութիւն պատճառած է լուրը ու Արտաքին Նախարար Մ. Գարաեալչըն իր կարգին մամուլի ասուլիսով մը շեշտած է որոշումին կենսական կարեւորութիւնը իր երկրին համար: Թուրք նախարարը աւելցուցած է թէ շնորհիւ իր տարածքէն անցնելիք կազատարին, Թուրքիա ուժանիւթի կեդրոնի մը հանգամանքը պիտի ստանայ:

Գարաեալչըն խուսափած է պատասխանելէ լրագրողներու «Իրանը խաղէն դո՞ւրս ձգեցինք», «Հայաստանի հետ յարաբերութիւններու մեղմացո՞ւմ մը խնդրոյ առարկայ է» հարցումներուն:

Թուրքիա իր տարածքէն անցնելիք կազատարին համար որոշ յանձնառութիւններ ստանձնած է որոնց մաս կը կազմէ հետեւեալը. «Թուրքիա պիտի չառարկէ որ կազատարին Բաքուէն մինչեւ իր հողերը հասնող մասը անցնի Իրանի կամ Հայաստանի տարածքէն»:

Թուրքիոյ համար եկամուտի հասութաբեր աղբիւր մըն ալ պիտի ըլլայ կազատարը որմէ կը յուսայ տարեկան նուազագոյն 250 միլիոն տոլար շահիլ:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Վերջին շրջանին, սովորականէն շատ աւելի վատթարացած է «Յառաջ»ի ցրւումը բազմաթիւ վայրերու մէջ: Ամէն օր արդար բողոքներ կը ստանանք մեր բաժանորդներէն, որոնք կամ ետ - առաջ կը ստանան, կամ 3 - 4 թիւը միասին կամ որոշ թիւեր բնաւ չեն ստանար, ինչպէս Յունուար 27, Ուրբաթ օրուան թիւը որու ճակատագիրը հանելուկ մը դարձած է մեզի համար: Կրկնենք որ, ամէն օր, նոյն ժամուն, ամենայն կանոնաւորութեամբ «Յառաջ» կը յանձնուի Փարիզի առաքման կեդրոնը (Օսթերլից) անկէ ետք, ըստ շրջաններու կը կատարուի ցրւումը, երբեմն կանոնաւոր, յաճախ անկանոն: Մեր կարգին բողոքած ենք Թղթատարական տնօրէնութեան, որ քննութիւն կը կատարէ: Ծանօթ է որ թղթատարական սպասարկութեանց մէջ, պաշտօնազրկումները հետեւանքներ ունեցած են, ծանրաբեռնելով աշխատողները: Կը թելադրուի բողոքի նամակներ ղրկել թղթատարի ցրւումի գրասենեակներուն:

Շատ կը ցաւինք այս անընդունելի կացութեան համար, բոլորովին անկախ մեր կամքէն եւ կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն համբերատար եւ ներողամիտ ըլլալ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀՌԱԿ-Ի ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

- ԵՐԵՒԱՆ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 31 -

Հայաստանի Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան (ՀՌԱԿ) վարչութեան ատենապետ Ռուբէն Միրզախանեան, փոխատենապետ Կարէն Կոստանեան և վարչութեան անդամ, երեսփոխան Յարութիւն Կարապետեան մամուլի ասուլիս մը տուած են, նուիրուած երկրին քաղաքական իրավիճակին ու ՀՌԱԿ-ի դիրքորոշումներուն: Ներկայ եղած են հայաստանեան եւ օտար լրասփիւռներու բազմաթիւ ներկայացուցիչներ:

Ըսելէ ետք թէ յառաջիկայ ընտրութիւններուն ՀՌԱԿ-ի մասնակցութիւնը պայմանաւորուած կ՚ըլլայ ընտրութեան նոր օրէնքին ընդունուելէն, Ռ. Միրզախանեան խօսած է իր կուսակցութեան յաջողութեան հաւանականութեան մասին: Ըսած է թէ կը յուսայ որ ՀՌԱԿ-ը ներկայացուած կ՚ըլլայ նոր Խորհրդարանին մէջ: Խոստովանելով հանդերձ որ իրենք միշտ 4 -- 5-րդ կարգի վրայ գտնուած են, ան ըսած է թէ վերջին հետազօտութիւնները հանրային կարծիքի դրական շարժումներ կ՚արձանագրեն իրենց ի նպաստ:

Լրագրողներէն մէկուն հարցումին թէ ի՞նչ կը մտածէ «օտարերկրացի Հայ» արտայայտութեան մասին, ՀՌԱԿ-ի ատենապետը ըսած է թէ այդ մասին խօսիլը տարօրինակ է, երբ գոյութիւն չունի Հայաստանի քաղաքացիութեան օրէնք: Ան յիշեցուցած է թէ տակաւին կը գործածուին Խորհրդային Միութեան անձնագրերը: Աւելցուցած է թէ այդ հարցը յատուկ ձեւով կը շահարկուի ու նման շահարկումներ չեն կրնար նպաստել մեր ազգային միասնութեան ու ազգային հիմնախնդիրներու լուծումին: Այս առիթով Ռ. Միրզախանեան պաշտօնապէս յայտնած է թէ ՀՌԱԿ-ի «ո՛չ ղեկավար մարմիններում, ոչ շարքերում» օտարերկրեայ քաղաքացի կամ օտարերկրեայ Հայ չկայ:

ՀՌԱԿ-ը նախընտրական ոչ մէկ դաշինքի մաս կազմած է, թէեւ մասնակցած է վերջին հինգ - վեց ամիսներու միջկուսակցական խորհրդակցութիւններուն: Դաշինքի չմասնակցելու երեւոյթը Ռ. Միրզախանեան բացատրած է ընդհ. քաղաքական պլատֆորմի բացակայութեամբ: «Չենք բացառում որ ՀՌԱԿը ապագայ ընտրութիւններին հանդէս գայ ինքնուրոյն» ըսած է ան:

Հարց տրուած է նաեւ «Ազգ» թերթին եւ անոր գլխաւոր խմբագիր Յ. Աւետիքեանի վիճակին մասին. բացատրուած է թէ Յ. Աւետիքեան դիմած է որպէսզի կուսակցութեան եւ անոր վարչութեան իր անդամակցութիւնը առժամապէս կասեցուի մինչեւ որ քաղաքացիութեան օրէնքը ընդունուի, որպէսզի կուսակցութիւնը աւելորդ յարձակումներէ զերծ մնայ: Հայաստանի քաղաքացիութեան իր դիմումը որ ներկայացուած է 7 -- 8 ամիս առաջ Հանրապետութեան Նախագահի վարչակազմին, պաշտօնական պատասխան ունեցած է թէ հարցը կարելի է քննութեան նիւթ դարձնել, քաղաքացիական օրէնքը ընդունուելէ ետք: Եւ առիկա, այն պարագային երբ Յ. Աւետիքեանի կինն ու զաւակները ունին այն քաղաքացիութիւնը որ կը պատկանի երկրին բնակչութեան մեծ մասին:

Արտայայտուելով «Ազգ»ի դէմ գործըւած անհարեկչական արարքներուն պարզուած չըլլալուն մասին, Ռ. Միրզախանեան նշած է թէ առիկա անուղղակի խրախոյսի իմաստ կը ստանայ. ան կոչ ուղղած է որ լրատուութեան միջոցները համախմբուին, որովհետեւ նման յարձակումներ ոչ թէ «Ազգ»ի դէմ են, այլ ազատ խօսքին:

Անդրադառնալով ներկուսակցական պառակտումին, ատենապետը զայն բացատրած է երեք երեսփոխանի վտարումով

ԵՐԵՒԱՆ — ՀԵՌԱՏԻՊ — ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(փետրուար 1 / 2)

ԱՐՄԷՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉՈՒԹԵԱՆ ՊԵՏ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄՕՏ ԵՒ ՊԵԼՃԻՈՅ ԴԵՍՊԱՆ

Հանրապետութեան Նախագահը հրամանագիր մը ստորագրած է փետրուար 1-ին, նոր պաշտօններ տալով Արմէն Սարգսեանի: Ան կը դառնայ Հայաստանի ներկայացուցչութեան ղեկավարը Եւրոպական Միութեան մօտ նաեւ արտակարգ եւ լիազօր դեսպան՝ Պելժիա:

***

ՄԱՀ ԱՐՁԱԿԱԳԻՐ ՎԻԿՏՈՐ ԲԱԼԱՅԵԱՆԻ

Յունուար 31-ին, Երեւանի մէջ իր մահկանացուն կնքած է արձակագիր՝ Վիկտոր Բալայեան: Ծնած էր 1931-ին, Ստեփանաւան: 1954-ին աւարտած է Երեւանի Համալսարանի բանասիրութեան ճիւղը: Աշխատած է «Պիոնէր կանչ», «Աւանգարդ» թերթերու խմբագրութեան մէջ: 1968 -- 1970--ին եղած է «Հայաստան» հրատարակչականի մանկապատանեկան գրականութեան խմբագրութեան վարիչ: Դասախօսած է Երեւանի համալսարանի լրագրութեան բաժինը: Հեղինակ է բազմաթիւ հատորներու ռուսերէն, հայերէն, նաեւ թարգմանութիւններու:

***

ԴԱՐՁԵԱԼ Լ. ՏԷՐ - ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՄՕՏ

Յունուար 31-ին, Լ. Տէր - Պետրոսեան նախագահելէ ետք ընթացիկ հարցերու քննարկման նուիրուած Ապահովութեան Խորհուրդի նիստին, դարձեալ ընդունած է Մինսկ-ի խումբի պատուիրակութիւնը որ կը վերադառնար Ստեփանակերտէն:

Նոյն խրիկունը Ա. Բիւրնէր եւ Վ. Կազիմիրով մամուլի ասուլիս մը տուած են, որմէ պարզուած է որ կը նախատեսուի բանակցութեանց առաջին փուլը կազմակերպել Մոսկուա, իսկ երկրորդը՝ Սթոքհոլմ: Շեշտուած է նաեւ միջնադիր ուժերու առաքելութեան կարեւոր հանգամանքը: Ինչ կը վերաբերի այս վերջիններուն ազգային կազմաւորումին, ըսուած է թէ դեռ ոչինչ որոշուած է:

Կազիմիրով եւ Բիւրնէր մեկնած են Բաքու:

որմէ ետք անոնք քաղաքական կուսակցութիւն մը ստեղծած են: Ան դատապարտած է նաեւ Արդարադատութեան Նախարարութիւնը որ օրէնքը անտեսելով նոյն անունով՝ ՀՌԱԿ եւ ՌԱ(ԼԴ)Կ, երկրորդ կազմակերպութիւն մը արձանագրած է:

Շեշտելէ ետք թէ ոչ կուսակցութիւնը, ոչ ալ «Ազգ»ը դուրսէն կը ֆինանսաւորուին, Ռ. Միրզախանեան թելադրած է որ այդ ուղղութեամբ հետաքրքրութեան առարկայ դառնան նաեւ այլ կազմակերպութիւններու, նախարարութիւններու եւ պաշտօնական մամուլի միջոցներ:

ՀՌԱԿ-ի ատենապետը հերքած է նաեւ Հ.Յ.Դ. Բիւրոյի անդամ Սաքօ Պօղիկեանի Պէյրութ կատարած այն յայտարարութիւնը թէ «Ազգ»ը պատրաստակամութիւն յայտնած է իր էջերէն մաս մը տրամադրելու Հ.Յ.Դ.-ին, իր տեսակէտները արտայայտելու համար:

Ասուլիսի աւարտին Յ. Կարապետեան յայտնած է թէ փետրուարէն կը սկսի Հայաստանի մէջ լոյս տեսնել «Պայքար» գիտատեսական ամսագիրը. կը բազմապատկուի «Ազգ»ի տպաքանակը եւ մօտ ժամանակէն կը սկսի գործել գիտահետազօտական կեդրոն մը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ պարգեւներու (7՝ Ոսկի) հանդիսութիւնը, հաւանաբար վերջին անգամ տեղի ունեցաւ Յունուար 31-ին: Արդարեւ, տարիներու երկայնքին այս պարգեւաբաշխումը շատ քննադատութիւններու թիրախ եղած է եւ այս անգամ ալ դժգոհութիւնը անցաւ բոլոր սահմանները եւ ստեղծողը՝ Ժորժ Գրաւէն հրաժարեցաւ: Ոչ մէկ պարգեւի արժանացած էին Թէ - էֆ 1 եւ Առթէ եւ բոլորը համաձայն են յայտարարելու համար թէ այս տարի տրուած պարգեւները գլած անցած են միջակութեան բոլոր մրցանիշները: Թէ - էֆ 1-ի տնօրէնը թունալից նամակ մը ղրկած է Ժ. Գրաւէնի և իր հրաժարականը տուած հիմնադիր անդամներու խումբէն, աւելցնելով թէ գալ տարի իր կայանը չի մասնակցիր զուտի ընտրութիւններուն: Ընդհանուր ձեւով այս պարգեւները շնորհուեցան Ֆրանս 2 եւ 3 պետական կայաններու եւ ոմանք ինչպէս Պերնար Փիվօ եւ... Նակի կրկին ու կրկին անգամ է որ կը պարգեւատրուէին: Հանդիսութիւնը ինք ալ բաւական ազմկալից եւ անհամ էր ու հարց կը տրուի նաեւ թէ պէ՞տք էր սփռել հեռատեսիլով, երբ սեղաններու շուրջ ոմանք քիչ մը շատ խմած են եւ իրենց տէրը չեն այլեւս:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ արդարադատութիւնը օրինականացուց Դուդայեւի դէմ ձեռնարկուած հալածանքը, ձերբակալման հրամանագիր մը հրապարակելով անոր դէմ: Ամբաստանուած է «դաւաճանութեան» եւ «անհարեկչական արարքներ գործելու կոչելու» համար:

ՆՈՊԷԼԵԱՆ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻՆ համար Նորվեկիացի վեց խորհրդարանականներ առաջարկած են քիւրտ երեսփոխանուհի Լէյլա Զանայի թեկնածութիւնը: Զայն ներկայացուցած են որպէս խորհրդանիշը ժողովրդավարական արժէքներու եւ քիւրտ ուժի դէմ պայքարի: Երեսփոխանուհին ներկայիս բանտը կը գտնուի, քաւելու համար 15 տարուան պատիժը:

ԱՆՏՐԷ ՖՐՈՍԱՐ մեռած է, Փետրուար 2-ին, 80 տարեկանին: Քրոնիկագիր Ֆիկառօ-ի, իր ամէնօրեայ տոմսը (վերջինը, հաւանաբար) լոյս տեսած էր Փետր. 2-ին եւ խորագրուած՝ Եւրոպա: Ծագումով հրեայ, դաւանափոխ եղած էր եւ դարձած ջերմեռանդ կաթողիկէ: Հեղինակ է բազմաթիւ գիրքերու, ինչպէս՝ «Աստուած գոյութիւն ունի, հանդիպեցայ իրեն», նաեւ Պապին հետ տեսակցութիւններու նուիրուած: Անդամ էր Ֆրանսական Կաճառին:

ՓԱԹՐԻՔ ՏԷՎԷՃԵԱՆ յայտարարած է թէ նախարարապետին յաղթանակին պարագային, պէտք է փոփոխութիւն կատարուի Էռ - Փէ - Էռ-ի ղեկավարութեան մէջ: Անթոնիի քաղաքապետ - երեսփոխանը ուղղակի խնդրոյ առարկայ կ՚ընէ Ալէն Ժիւփէն որ «դեռ կրնայ փոխուիլ եւ առիկա նախապայման է որպէսզի կուսակցութեան գլուխը մնայ»:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ, լրագրող մը եւս ըսպաննուած է առջի օր: Կ՚աշխատէր պետական հեռատեսիլի կայանը ուր շաբաթական յայտագիր մը կը ներկայացնէր:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ Ս. Յարութեան տաճարի գմբէթի վերանորոգումը սկսած է, կը գրէ Ֆիկառօ (Փետր. 2) շնորհիւ կարգադրութեան մը որ գոյացած է յոյնօրթոտոքս, հայ եւ կաթողիկէ Եկեղեցիներու միջեւ երկար վիճաբանութիւններէ ետք: Ծանօթ է որ Յիսուսի Գերեզմանին պահակութիւնը եւ մատակարարութիւնը յանձնուած են վերոյիշեալ երեք Եկեղեցիներուն: Տաճարը որ կը համարուի խաչելութեան, թաղման եւ յարութեան վայրը, կառուցուած է խաչակիրներու ատեն, ԺԲ. դարուն: Հրդեհուած է քանիցս եւ 1927-ին երկրաշարժի զոհ գացած է:

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

ՎԱՉԷ ՕՇԱԿԱՆ

Հայաստանի գրողները այս օրերու շատ աւելի կը յիշուին իրենց տնտեսական ու նոյնիսկ քաղաքական անապահով կացութեան համար քան իրենց գրական արտադրութեամբ: Ծանօթ է բոլորիս ծանր տագնապը որուն մատնուած են Հայաստանի մտաւորականները համայնավար վարչակարգի անկումէն ի վեր: Ճիշդ է թէ զրկանքը համատարած երեւոյթ է Հայաստանի մէջ ու կը զարնէ անխտիր գրեթէ ամէն քաղաքացի սակայն մտաւորականներուն պարագան քիչ մը տարբեր է միւս ասպարէզներու մարդոց վիճակէն: Նիւթապէս նպաստաւորուած դասակարգ, բարոյապէս հանրութեան գուրգուրանքին արժանացած, փոքրաթիւ ընտրանիներու առանձնաշնորհումները վայելած մարդիկ եղած են եւ իբրեւ մշակոյթի ներկայացուցիչներ՝ փառքը կազմած են, մեծ մասով, համայնավար վարչակարգին: Կամայ թէ ակամայ, իրենց ճակատագիրը կապուած էր վարչակարգին: Ու հիմա որ չկայ այդ վարչակարգը՝ ինչպէ՞ս կրնայ ապրիլ ու գործել հոյլը մտքի ու տաղանդի այդ մարդոց որոնցմով կը հպարտանայ մեր ազգը: Գաղթե՞լ երկրէն, փոխե՞լ ասպարէզը, սեղմե՞լ գօտին ու սպասե՞լ աւելի բարեյոյս օրերու, դիմե՞լ Սփիւռքի օժանդակութեան - բոլորն ալ կը փորձուին, սակայն կացութիւնը կը շարունակէ մնալ ճակատագրական: Կը մնայ շեշտել թէ ամէն գիտակից Հայու կարողութեան մէջ է օգնութեան հասնիլ, բանիւ եւ գործով, Հայաստանի մտաւորականութեան՝ առանց անոր արժանապատուութիւնը վիրաւորելու: Չենք խօսիր Սփիւռքի մտաւորականութեան կարիքներուն մասին որովհետեւ մենք եօթը տասնամեակէ ի վեր կը վճարենք սուղ գինը ինքնանկախ կեանքին, ու ձեւով մը հակնեխուած ենք անտարբերութեան, անզգածութեան կամ անապահովութեան թոյնին դէմ որ յաճախ աւելի դառն է քան նիւթական զրկանքը: Այս նշմարին մէջ նկատի չենք առներ Հայաստանի գիտական ու զուտ բանասիրական, ծայրայեղօրէն մասնագիտացած մտաւորականութիւնը որուն կացութիւնը իրապէս ճգնաժամային ըլլալու է: Հայաստանի ընկերային ու տնտեսական այժմու տագնապի շրջանին, դժուար է երեւակայել թէ ինչ կրնայ ընել պետութիւնը այդ դասակարգին համար, նոյնիսկ երբ լաւագոյն մտադրութեամբ զինուած է: Այնպէս որ նորէն կը դառնանք Սփիւռքի երեք միլիոն հայութեան ու կ'աշխատինք որ ան ժամ առաջ մէկդի դնէ հինաւուրց կռիւները, կազմակերպուի «Հայութեան Փրկութեան» դատին շուրջ եւ դիմակալէ այս նոր վտանգները որ կը սպառնան իր գոյութեան:

Մէկ կողմնակի արդիւնքը մտաւորականութեան տագնապին՝ գիրքերու տպագրութեան նուազումն է: Մէկ կողմէն արտաքին աշխարհի հետ Հայաստանի հաղորդակցական միջոցներու նուազումը, միւս կողմէ հրատարակութիւններու թիւին անկումը գրեթէ ջնջած են արտասահման գրականութիւն արտածելու կարելիութիւնը - ալ չխօսինք Աւստրալիոյ չափ մեկուսացած շրջանի մը մասին: Ո՞վ ի՞նչ կը գրէ Հայաստանի մէջ, ի՞նչ գաղափարներ է որ կը յուզեն մտքի մարդիկը, գրական բանավէճերու վարժուած մտաւորականութիւնը ինչո՞վ կը զբաղի ներկայիս, ի՞նչ կը թարգմանուի այս օրերուս, որքա՞ն հաշտ են Հայաստանի գրողները ժամանակակից «արդիականութեան» հետ, կա՞յ սերունդներու պայքար, հիներու եւ նորերու կռիւ, ի՞նչ չափով Արեւմտահայ գրականութիւնը կը հետաքրքրէ նորերը (գիտենք թէ «հինները», մեծ մասով, անդրդուելի կը մնան իրենց ուրացումի կեցուածքին մէջ, եւ որու հետեւանքներէն մին է իրենց մերժումը՝ ուղղագրութիւնը վերանայելու) - դժուար է ըսել:

Հայաստանի վերջին հինգ տարիներուն բանաստեղծական արտադրութենէն շատ քիչ բան հասած է մեզի՝ որպէսզի կարելի ըլլայ որեւէ ինքնութեան կամ ճաշակի ուրուագիծ տեսնել: Բանաստեղծներ առհասարակ չեն ազդուիր շուրջի իրարանցումէն, անոնք իրենց յատուկ օրակարգը կ'ունենան եւ ըլլալով եսակեդրոն, ինքնարաւ էակներ՝ անոնք շատ դիւրաւ կրնան անտեսել ընկերութեան տագնապները՝ միեւնոյն ժամանակ այդ տագնապներէն ու տակնուվրայութենէն օգտուելով իրենց գործին համար: Այնպէս որ շատ զարմանալու չէ եթէ Հայաստանի ողբերգութիւնը այս տարիներուն արձագանգ չգտնէ բանաստեղծներու գործին մէջ այլ երեւայ աւելի ուշ, բանաստեղծներու ուրոյն օրակարգին համաձայն, բոլորովին այլակերպուած ձեւով: Այս հարցին մասին, հետաքրքրական պիտի ըլլար լսել կարծիքը Հայաստանի բանաստեղծներուն, մարդիկ՝ որոնք մարզուած են իրենց գրականութիւնը յարմարցնելու օրուան իրավիճակին եւ արտացոլելու զայն, յաճախ գովասանական կամ քարոզչական թեքումներով՝ ի վերուստ ստացուած ուղեգիծերու շնորհիւ: Այսօր, անկախութեան հռչակումէն երեք տարի ետք՝ ոչ ուղեգիծ մնացած է, ոչ ալ «վերուստ» (քանի մը տարի առաջ, սրամիտ կատակ մը կը պատմուէր Պուտափեշտի Կենդանաբանական Պարտէզի անասուններուն մասին: «Առաջ» կ'ըսուէր, «անոնք իրենց վանդակներուն մէջէն ի՛նչ նախանձով ու ցանկութեամբ կը տեսնէին միւս անասունները որոնք ազատ ու անկաշկանդ կ'ապրէին հասարակածային անտառներուն մէջ ... ու կ'երազէին միանալ անոնց: Վրայ եկաւ յեղափոխութիւնը սակայն, վանդակները բացուեցան եւ կենդանաբանական Պարտէզի անասունները անզսպելի հրճուանքով ազատ անտառ վազեցին: Այսօր ... այդ նոյն անասունները, վիրաւոր, նիհարցած, ի՛նչ կարօտով ետ կը նային ու կը փնտռեն իրենց վանդակներուն ապահովութիւնն ու հանգիստը...): Ո՞րը աւելի կենսական է իրենց համար, ապրուստի՞ եւ կեանքի՞ ապահովութիւնը թէ «Ուղեգծին» տուած մտքի ապահովութիւնը որ այս պարագային՝ հարիւր տարուան ընկերային իրապաշտութեան եւ ժողովուրդի միաթիքին շուրջ չինուած գրական աւանդութիւնն է: Անշուշտ մեզի չի՛յնար պատասխանել իրենց տեղը այլ միայն նշել թէ մեր օրերու այս ճգնաժամային առեններն է որ դասական գրականութիւնը իր մեծագոյն բարիքը կը բերէ: Արդարեւ, եթէ ուզենք զատորոշել մէկ ազդակ որու շնորհիւ Հայաստանի ժողովուրդը ու մտաւորականութիւնը մասնաւորաբար, կը թուին յաջողիլ պահել իրենց բարոյական հաւասարակշռութիւնը, իրենց մշակութային ինքնութիւնը, իրենց կապը հեռաւոր անցեալի հետ՝ այդ ալ պաշտամունքն է «դասական» որակուած արուեստին ու անոր հերոսներուն: Եւ առաջին կարգի՝ կուգան Յովհաննէս Թումանեանը, Եղիշէ Չարենցը, Խաչատուր Աբովեանը, Սայեաթ Նովան, Աւետիք Իսահակեանը եւ ուրիշներ: Տագնապի շրջանին, այս նուիրագործըուած, սրբանկարի վերածուած, անմիճելի ու «անմահ» որակուած մարդոց արուեստը կը թուի անսպառ ուժի ակ դառնալ, կեանքի տիպար օրինակներ հայթայթել, ընկերութեան կեանքին մէջ շաղախի դեր խաղալ, սերունդները իրա՛ր զօդել: Բայց ի՛նչ հիանալի պաշտօն է որ արուեստագէտը կը ստանայ ժամանակի ընթացքին: Այսօր Թումանեանի արուեստը զօրաբանակի մը չափ ուժ ունի Հայաստանի ժողովուրդին համար: Իր միակ «Լուսաւորչի Կանթեղ»ին պատգամը պիտի բաւէր ուժ տալու յուսաբեկ սրտերուն: Նոյնը՝ Աբովեանի գործին համար: Արդեօք Աբովեանի մտքէն կ'անցնէ՞ր նման բարձր պաշտօն մը իր ազգին կեանքին մէջ երբ 1848-ի Ապրիլ 2-ին առտուն կանուխ տան դուռը անաղմուկ գոցեց իր ետեւէն ու անյայտացաւ մշուշին մէջ...: Կամ Զարենցի՞ն - ահա իր վերջին պահը, ներկայացուած Դաւիթ Գասպարեանի «Ողբերգական Զարենցը» (Երեւան, 1990) հատորին մէջ:

«Մազերը խուզած, թմրադեղերի բացակայութիւնից ալիւնալոյծ հիւանդութեամբ տառապող բանաստեղծը անօգ պահերին «Քո՛յր, Քո՛յր» էր կանչում, կարծելով եւ յուսալով, որ կուգան ու կը բուժեն իրեն ու նաեւ տարակուսում իր վիճակի համար, դեռեւս մտածելով արդարութեան մասին: Բայց արդարութիւնը վերջնականապէս երես էր թեքել նրանից ու աշխարհից:

Անճանաչելիօրէն հիւծուած, օրեր շարունակ անշարժ վիճակում անկողնին գամուած բանաստեղծը մահացել է Երեւանի բանտի հիւանդանոցում, 1937 թ. Նոյեմբերի 29-ին առաւօտեան ժամը 7-ին: Ըստ այդ պահի ականատես յուշագրի, նրա վերջին խօսքերը եղել են այսպիսին.

«Ես գնում եմ այս աշխարհից որպէս Զարենց ու կը դառնամ նորից որպէս Զարենց» (Ս. Ղրդիլեան, «Եօթ օր Զարենցի հետ», «Գրական Թերթ», 1988, թիւ 7, Փետրուար 12):

Սա արդէն վերջն է, արիւնոտ ողբերգութեան վերջին արարը:

Գիշերով, Նոյեմբեր 29--ին, երբ բացւում էր Հայաստանի խորհրդայնացման 17-րդ առաւօտը, նրա դին գաղտնի, աչքից հեռու պահ են տուել հողին»:

Կ'արժէ նաեւ մտածել այդ հերոսապաշտութեան գործած աւերին մասին: Եւ աւելցնել թէ որեւէ «կուռք», Աստուծմէ բռնած մինչեւ բազմութիւններու սիրած ֆութպոլի «առասպելները» անցնելով գրագէտներէն եւ փէտայի հերոսներէն՝ իր մէջ քայքայիչ տարր մը ունի որ կը զրկէ մարդ անհատը իր քննական մտքի ու լուսամիտ դատումի ազատութենէն: Վստահ եմ Հայաստանի մեր գրագէտները կը գիտակցին այս ներուժ վտանգին եւ ուշ կամ կանուխ, պիտի լծուին այդ սրբազան կուռքերու յստակատես, անդուլ եւ ազատ վերաքննութեան: Նաւաբեկեալ եւ անուղղութիւն հայութեան մը համար վնասակա՞ր պիտի ըլլայ ճշմարտութեան այդ յանկարծական շառայլը: Կարեւոր հարց է - սակայն մինչեւ չընեն այդ վիրաբուժական գործողութիւնը, մինչեւ չազատագրուին անցեալի կուռքերուն տուած ապահովութեան խաբուսիկ զգացումէն, վախնամ Հայաստանի մեր մտաւորականները դատապարտուած ըլլան տեղքայլ ընելու՝ մինչ քաղաքակիրթ մարդկութիւնը կը սուրայ քովերնէն հարիւրի վրայ...: Տիեզերքի օրէնքն է -- ինչ որ չի փոխուիր՝ դատապարտուած է մեռնելու:

Սիտնի, Աւստրալիա

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ԱՆՑԵԱԼԻ ՄԵՐ ՅԱՒԱԿՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՈՒ ՅՈՒՍԱԽԱԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ը.

Երբ բաւական յառաջացան Համայնապատկերին աշխատանքները, փափաքեցանք որ այդ հատորին մէջ գործածուելիք լուսանկարները նոր եւ արդիւնունչ լուսանկարներ ըլլային: Ուրեմն, փոխանակ հեղինակներէն սովորական լուսանկարներ խնդրելու, պիտի գործածէինք լուսանկարներ, որոնք յատկապէս պիտի քաշուէին Արամեանցիներու գիրքին համար: Դիւրին գործ չէր, բայց կրնայինք յաղթահարել: Այդ պատճառաւ ալ խնդրեցինք Արա Կիւլէրին աջակցութիւնը:

Այդ շրջանին Արա Կիւլէրն ալ ճամբայ ելած էր դէպի առաքելութիւն մը, որ տարիներ վերջ զինք պիտի դարձնէր աշխարհահռչակ: Արա Կիւլէր այնքան տպաւորիչ արտաքին երեւոյթ մը չունէր: Ամչկոտ, երկչոտ, անյաւակնոտ երիտասարդ մըն էր, նախաձեռնող չէր: Շատեր անոր երկրորդական տեղ մը միայն կրնային տալ ընկերային յարաբերութիւններու մէջ: Անկարելի էր կռահել որ ան կարճ ժամանակ վերջ պատեր պիտի փլցնէ, պիտի խոյանայ դէպի լուսանկարչական արուեստի ամենաբարձր ոլորտները, մարտահրաւէր պիտի կարդայ աշխարհի ամէնէն նշանաւոր ու հռչակաւոր լուսանկարիչներուն, մանաւանդ՝ հեղինակաւոր անուն մը պիտի դառնայ բովանդակ Թուրք մամուլին մէջ: Բայց ան արդէն մեր անմիջական շրջանակին մէջ յայտնի էր որպէս լաւ լուսանկարիչ: Իր ամէնէն մասնայատուկ կողմն էր իր հաճոյակատարութիւնը, անշահախնդիր ծառայասիրութիւնը:

1956-ի այդ օրերուն էր որ Արա Կիւլէր դէպի օտար եւ կարեւոր ափեր առաջին կարեւոր քայլերէն մէկը նետեց պայմանագրութիւններ ստորագրելով քանի մը օտար լրատու գործակալութիւններու հետ: Արդէն անոր հիանալի լուսանկարներէն նմոյշներ կարճ ժամանակ առաջ հրատարակուած էին օտար պարբերաթերթերու մէջ: Նոյն օրերուն մեր այդ սիրելի ընկերը Եէտիթէփէ պարբերաթերթին մէջ ստորագրած էր կարեւոր յօդուած մը, որուն մէջ հմտօրէն կը վերլուծէր լուսանկարչութեան յարաբերութիւնները արուեստին հետ: Կիւլէր կը գրէր որ լուսանկարը փաստաթուղթ մըն է, որ պարզ փաստաթուղթէն կը զատորոշուի իր բովանդակած արուեստով: Լուսանկարչութիւնը արուեստ մը կը նկատէր Կիւլէր:

Կիւլէրի այդ յօդուածը, որուն հայերէն թարգմանութիւնն ալ ամիս մը վերջ հրատարակուեցաւ «Սան» գրական պարբերաթերթին մէջ, մեծ կարեւորութիւն պիտի ստանար տասնամեակներ վերջ, որովհետեւ Արա Կիւլէր, աշխարհահռչակ դառնալէ, աշխարհի ամէնէն կարեւոր հրատարակչականներուն նախընտրած մէկ արուեստագէտը դառնալէ, Թուրքիոյ մէջ ալ իր մասին շատ խօսուած մէկը, յաճախակի կերպով հեռատեսիլէն ելոյթ ունենալու հրաւիրուած մէկը դառնալէ վերջ, պիտի սկսի պնդել թէ լուսանկարչութիւնը արուեստ չէ: Արա Կիւլէր դարձեալ պիտի ընդգծէ լուսանկարին կարեւորութիւնը որպէս փաստաթուղթ, որպէս իր ժամանակին ամէնէն ուժեղ վկայութիւնը, բայց պիտի նախընտրէ ըսել որ լուսանկարչութիւնը ամէն բանէ առաջ այդ վկայութիւնն է, եւ ո՛չ թէ արուեստ:

Ամէն պարագայի մէջ, արուեստի մասին Արային մեկնաբանութիւնը այնքան կարեւոր չէր, որքան նոյնինքն ստեղծագործութիւնը զոր ան կու տար: Եւ արուեստի մասին գաղափար ունեցող մէկու մը համար անկարելի էր մտածել թէ Արա Կիւլէրի նկարչութիւնը արուեստ չէր:

Բացի ատկէ, գրական հետաքրքրութիւններ ալ ունէր ան: Մխիթարեան Սանուց Միութեան «Սան» պարբերաթերթին մէջ պատմուածքներ կը հրատարակէր: Ծայր աստիճան ինքնատիպ պատմուածքներ էին անոնք: Ճիշդ էր որ երբեմն քիչ մը կը սրբագրէինք այդ պատմուածքներուն լեզուն, քանի որ Արային հայերէնը անթերի չէր, բայց ան ալ, ինչպէս այդ շրջանի բոլոր Մխիթարեանցիները, հայերէնով գրականութիւն կարենալ ընելու չափ կը գործածէր իր մայրենին: Օրինակ, ճիշդ այն օրերուն երբ պայմանագրութիւններ կը ստորագրէր օտար գործակալութիւններու ու պարբերաթերթերու հետ, Արա Կիւլէր «Սան»ին մէջ կը ստորագրէր «Սակարկութիւն» խորագրեալ երկարաշունչ պատմուածք մը: Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ ան իր այդ պատմուածքը կը զարդարէր իր իրապաշտ ու արտակարգօրէն ինքնատիպ մէկ լուսանկարով:

Բաւական ալ խիզախ պատմուածք մըն էր այդ, մանաւանդ այդ շրջանի տուեալներով: Մարդ մը հանրատուներու վատահամբաւ թաղի մը մէջ ցոփուհի մը կը փնտռէ: Ձեռքը հասցէ մը ունի, բայց այդ հասցէին վրայ իր փնտռածը չկայ: Փողոցին լակոտները, փոխան մէկ կամ երկու ծխիկի, կ'օգնեն իրեն որպէսզի աւելի գեղեցիկ, աւելի նպատակայարմար աղջիկ մը գտնէ: Ի վերջոյ զինքը կ'առաջնորդեն դէպի տուն մը, ուր կարծես ընտանեկան տիպար մթնոլորտ մը կը տիրէ: Հայր մը, մայր մը, տասնեօթը տարեկան աղջիկ մը եւ մանուկ մը: Ընտանիքին անդամները ճաշելով զբաղած են: Երբ ճաշը կը վերջանայ, հայրը մէկդի կը քաշէ մեր հերոսը ու կ'ըսէ. Ես սակարկութիւն չեմ սիրեր: Աղջիկս ալ լաւ աղջիկ է, ամէնուն չեմ յանձներ: Դուն լաւ մարդու կը նմանիս, կրնաս տիրանալ անոր: Դրամը կը գանձէ, կնոջը հետ կէս ժամուան համար կը մեկնի, երախային ալ կը պատուիրէ որ փողոց ելլէ ու դրան առջեւ նստի: Պատմուածքին հերոսն ու տասնեօթը տարեկան աղջիկը սենեակին մէջ առանձին կը մնան:

Բաւական երկարաշունչ այս պատմուածքը անտարակոյս թէքնիք թերութիւններ ունէր, նաեւ լեզուական անբաւարարութիւններ, բայց գրուած էր հաճելի ոճով մը եւ կը կարդացուէր մէկ շունչով: Արա Կիւլէր ատոր նման բազմաթիւ պատմուածքներ ունէր, անկէ վերջ ալ դեռ պիտի շարունակէր գրել: Բայց յայտնի էր որ պիտի չկարենար յարատեւել եւ հետզհետէ բարելաւել, հարստացնել իր լեզուն, ամրացնել պատմուածքի իր թէքնիքը:

Այդպէս ալ եղաւ: Մե՛ղք որ համբաւի տիրանալէ, Թուրք մշակութային կեանքին մէջ թիւ մէկ մամլոյ լուսանկարիչ դառնալէ վերջ, Արա Կիւլէր պիտի ստիպուէր պակսեցնել հայերէնի գործածութիւնը եւ հետզհետէ դժուար խօսիլ պիտի սկսէր հայերէնը: Բայց 1956-ին, այսպէս, երբ մենք կը պատրաստուէինք հրատարակել Արամեան Սանուց Միութեան գրական համայնապատկերը, Արա Կիւլէր մէկն էր որ իր տեղը կը փնտռէր ո՛չ միայն միջազգային լուսանկարչութեան, այլ նաեւ հայ գրականութեան մէջ:

Ռ. Հ.

ՍՈԼԺԵՆԻՑԻՆ ԵՒ ՉԷՉԷՆԻՈՅ ՀԱՐՑԸ

«Ռուսկայա Միսլ» շաբաթաթերթէն արտատպելով «Ֆիկարօ»ի շաբաթական յաւելուածը տուած է ռուս վիպագրին յօդուածը որ կը շօշափէ Չէչէնիոյ հարցը։

Սոլժենիցին համաձայն է որ Լենինի, Ստալինի կամ Խրուշչովի կողմէ ջինուած «հանրապետութիւն»ներու անկախութիւն տրուի. նոյն ատեն ան հարկաւոր կը նըկատէ որ անոնց, ինչպէս ներկայիս Չէչէնիայի ռուս բնակիչները որոնք կը բռնաբարուին, կը թալանուին ու թուքի, արհամարհանքի առարկայ կ'ըլլան, վերադարձուին իրենց երկիրը։ Ատոր փոխարէն Ռուսաստանի Չէչէններն ալ պէտք է ետ դրկուին, որպէսզի մասնակցին երկրին վերաշինութեան։

Ասոր հետ, վիպագիրը մտահոգ է որ Չէչէնները արհամարհած են բանակցելու ռուսական առաջարկները ու զանգուածաբար Ռուսաստան գաղթելով պարարտացուցած են ոճրագործութեան շարքերը։

Սոլժենիցին սխալ կը նկատէ «Վրաստանն ու Հայաստանը փրկել»ու ռուսական աւատական քաղաքականութիւնը, ըսելով որ ատիկա իրենց գործը չէր ու չէ։ Ան աւելորդ կը նկատէ նաեւ Կովկասի իրենց ներկայութիւնը. նոյնպէս նաեւ կեդրոնական Ասիոյ. անոնց հետ ալ կ'առաջարկէ բնակչութեան փոխանակութիւն կատարել։ Միջին Ասիոյ Ռուսերը պէտք է վերադառնան, իսկ այսօր անկախացած այդ երկիրներուն Ռուսաստան ապրող հայրենակիցները, իրենց կարգին, պէտք է երթան իրենց հայրենիքը։

Սոլժենիցին կը հակադրէ ժողովուրդներու անկախութեան ձգտումներն ու պլոքներու կազմութեան երեւոյթը որ թափ առած է յատկապէս Ի. դարու Բ. կէսին։ Կ'ըսէ թէ լաւ կը ճանչնայ Չէչէնները որոնց հետ երեք տարուան տարագրութիւն ապրած է։ Իրենց հարցին կարգադրութեան համար պէտք է հրաժարիլ դիւանագիտութեան աւանդական ձեւերէն, կ'առաջարկէ «հոգեբանական» փորձ մը, Ռուսերը պէտք է առաջինը ըլլային Չէչէնիայի անկախութիւնը ճանչցող. բայց ատոր հետ կիրարկէին այդ կացութեան հետեւող բոլոր պարագաները. այսինքն՝ այդպահէն ռուսական տարածքին վրայ գտնըւող բոլոր Ռուսերը օտարականներ նկատուէին (բազմաթիւ տասնեակ հազար է անոնց թիւը) ու իրենց երկիրը երթային, կամ Ռուսաստանի մէջ գործելու համար անհրաժեշտ արտօնութիւն խնդրէին։

Այս կարգադրութիւնը, ան վստահ է թէ պիտի մղէ Չէչէնները խնդրելու որ կրկին մաս նկատուին Ռուսաստանի։

Սոլժենիցին կը գրէ թէ այսօրուան վըտանգաւոր կացութիւնը ինը տարուան անցեալ մը ունի. երկիրը նոյն ատեն 150 հիւանդութենէ մէկէն կը տառապի։ Եւ եթէ կացութիւնը նոյն ձեւով շարունակուի նոյնքան տարի եւս, Ռուսաստան չնչահեղձ ըլլալու կէտին պիտի հասնի։

Ատոր գլխաւոր պատճառը իր կարծիքով, ժողովրդավարութեան տկարութիւնն էր. «Ժողովրդավարութիւնը տակաւին սկզբնաֆայլերն իսկ առած չէ Ռուսաստանի մէջ» կը գրէ ան։ Եւ ժողովուրդը տակաւին իր ապագան ձեռքը առնելու ոչ մէկ միջոց ունի։

Ան կը շարունակէ. «Մենք ժողովրդավարութիւն չունինք։ Ամէն բան կեղծ է։ Նայեցէ՛ք ընտրական դրութեան. ընտրական կոմիտէները վարչագէտներու կողմէ նշանակուած են, առանց ժողովրդային որեւէ հակակշռի, առանց խարդախութեան դէմ նուազագոյն ապահովութեան։ Ու ընտրութեան չմասնակցելով ժողովուրդը բացայայտօրէն կ'արտայայտէ այս դրութեան մասին իր արհամարհանքին աստիճանը։ Մեր սահմանադրութեան համաձայն, ժողովուրդին երբեք չորրորդը կրնայ բնաւ չքուէարկել. անոնց կարծիքը մարդ չի հետաքրքրեր։

Ռուսաստանի չորս ծագերուն, ես ժողովուրդին հետ աւելի քան երեսուն հանդիպում ունեցայ։ Ամէն տեղ, վերջապէս հայրենակիցներուս հետ խօսելու ուրախութիւնը կը զգայի։ Ճիշդ է որ վէճեր ու բախումներ ալ ունեցայ բայց անոնք միշտ հասարակաց յայտարարի մը յանգեցան։ Իսկ Դումայի ընտրեալներուն դիմաց առաջին եւ միակ անգամը ըլլալով այն տպաւորութիւնը ունեցայ որ քաղաքացիներուս հետ չէի խօսեր։

ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 28, 1995

ՍԵՐՈՎԲԷ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԻՍԱԽԱՆԵԱՆ

Նոր Հոգեւոր Հովիւ Քէօլնի Համայնքի

Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդութեան կազմութեան օրերէն սկսեալ Թեմիս Առաջնորդ Գարեգին Եպիսկոպոս Պեքճեանի եւ Թեմական Խորհուրդի առաջնակարգ մտահոգութիւններէն մէկն էր հոգեւորականներ ապահովել գաղութին կարիքները լաւագոյնս հոգալու համար։

Տարւոյս Յունուար 13-ին, Առաջնորդարանի հրաւէրով եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսական Տեղապահ Ամենապատիւ Թորգոմ Պատրիարք Մանուկեանի համաձայնութեամբ, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինէն Հոգշ. Սերովբէ Վրդ. Իսախանեանը պաշտօնի կոչուեցաւ իբրեւ Քէօլնի համայնքի Հոգեւոր Հովիւ, որ միաժամանակ այցելու հովիւը պիտի ըլլայ Հիւսիսային Գերմանիոյ Հայ համայնքներու։

***

ՊՈԽՈՒՄԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Յունուար 14-ին Գերմանիոյ Պոխում քաղաքի Թանգարանի մէջ պաշտօնական եւ հանդիսաւոր բացումը կատարուեցաւ «Հայաստան - Հնագոյն մշակոյթի անդաստանի վերայայտնաբերումը» ցուցահանդէսի, որ կը վայելէր բարձր հովանաւորութիւնը Գերմանիոյ եւ Հայաստանի նախագահներ՝ Ռ. Հերցոգի եւ Լ. Տէր - Պետրոսեանի։

Ցուցահանդէսի պաշտօնական բացումին Հայաստանը կը ներկայացնէր պաշտօնական պատուիրակութիւն մը զոր կը գլխաւորէր փոխ - նախագահ Գագիկ Յարութիւնեան։

Բացումին հրաւիրուած էր եւ ներկայ գտնուեցաւ Թեմակալ Առաջնորդ Գարեգին Եպիսկ. Պեքճեանը՝ ընկերակցութեամբ Սերովբէ Վրդ. Իսախանեանի, Թեմական Խորհուրդի անդամներ՝ տոքթոր Սարգիս Քէհեաեանի, Օրիորդ Մինու Նիքբայի եւ Յակոբ Սարկաւագ Նալպանտեանի։

Ցուցահանդէսի գաղափարին յղացումն ու իրականացումը արդիւնքն էր շուրջ մէկ տարուան տքնաջան աշխատանքի, որուն մէջ մեծ էր բաժինը նաեւ Պոխումի Համալսարանի Հայ Ուսմանց Կեդրոնի տնօրէն տոքթոր Միհրան Տապաղի։

Ցուցահանդէսը պիտի շարունակուի մինչեւ Ապրիլ 17։

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՓՈԽ - ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԱՅՑԸ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ

Պոխումի հայկական ցուցահանդէսի առիթով Գերմանիա գտնուած Հայաստանի Հանրապետութեան Փոխ - Նախագահ Գագիկ Յարութիւնեան Յունուար 16-ին այցելութիւն տուաւ Թեմիս Առաջնորդարան՝ ընկերակցութեամբ Գերմանիոյ մէջ Հայաստանի դեսպան՝ Ֆելիքս Մամիկոնեանի։

Շուրջ 15 վայրկեանի ընթացքին Առաջնորդ Սրբազան Գարեգին Եպիսկ. Պեքճեանի եւ Հայաստանի Փոխ - Նախագահի միջեւ առանձնազրոյց մը տեղի ունեցաւ, ուր անոնք իրենց կարծիքները յայտնեցին կարգ մը կարեւոր խնդիրներու մասին։

***

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԱՍԻՆ

Յունուար 21-ին, Քէօլնի Հայ համայնքի հանդիսասրահի մէջ, հրաւէրովը Առաջնորդութեան Հայ Քրիստոնեայ Երիտասարդաց Կազմակերպութեան (Ա.Ս.Ժ.Օ.), Պէռլինէն տոքթոր Ժիրայր Քոչարեան դասախօսութիւն տուաւ Ղարաբաղի մասին։

Շուրջ երկու ժամուան ընթացքին Պր. Քոչարեան խօսեցաւ Արցախի հերոս ժողովուրդի պայքարի եւ առօրեայ կեանքի մասին՝ լուսանկարչական սահիկներով ներկայացնելով արցախեան պայքարի մօտ եօթը տարիներու զանազան դրուագներ։

Պարոն Ժիրայր Քոչարեան մաս կը կազմէ Քրիստոնեայ Մարդասիրական Կազմակերպութեան եւ այլազան ծրագիրներու իրականացման ի խնդիր քանիցս այցելած է Ղարաբաղ։

Դասախօսութեան ներկայ էր Քէօլնի Հոգեւոր Հովիւ Սերովբէ Վրդ. Իսախանեան։

***

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Տարւոյս Յունուար 22-ին, Գերմանիոյ Հանաու քաղաքի մէջ՝ հրաւէրով եւ նախագահութեամբ Առաջնորդ Սրբազան Գարեգին Եպիսկոպոս Պէքճեանի, գումարուեցաւ Առաջնորդութեանս Թեմական Պատգամաւորական արտակարգ ժողով, օրակարգ ունենալով Ապրիլ 3-ին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ընտրութեան Ազգային - Եկեղեցական Ժողովին, Թեմիս պատգամաւորի եւ անձնափոխանորդի ընտրութիւնը։

Ժողովի ընթացքին, գաղտնի քուէարկութեամբ եւ քուէներու մեծամասնութեամբ, պատգամաւոր ընտրուեցաւ Արժ. Յակոբ Քահանայ Կէօքճեանը, անձնափոխանորդ՝ Տոքթոր Սարգիս Քէհեաեանը։

ԴԻՒԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

ԶԱՒԷՆ ՊԻՊԵՐԵԱՆ

ԱՆԿՈՒՏԻ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐ

●

ՎԷՊ

Մելինէ վեր ցատքեց։ Այնքան տարուեր էր որ, դուռին զանգը ուղեղին մէջ պայթեցաւ։

- Ձեռքերս թաց են, դուռը բացէք, պոռաց դէպի ներս։

Դուռը կրկին հնչեց, աւելի երկար։

- Դուռը չըրանա՞ք, չէ՞ք իմանար։

Ռոնաձայնէն հասկցաւ թէ Սիլվան էր դուռը բանալու գացողը։ Երբ մարդ տեղէն չէր շարժած, ա'ն ստիպուած էր ըլլալ ուրիշին չըրածը։ Առանց ընթերցումը ընդհատելու, խարխափելով գնաց հանդէսը աչքին առջեւ բռնած, դուռին կըղպանքը դարձուց։ Առանց սպասելու որ հայրը դուռը հրէ ներս մտնէ, վերադարձաւ սենեակ։

- Սրունք ձեռքէս չառնէ՞ք, կը պոռար Գէորգ ամէն գիշերուան պէս։

Հիւրասենեակէն ձայն չելաւ։ Մելինէ արտնջալով, ձեռքերը գոգնոցին սրբելով եկաւ ծրարները առնել ամուսինին ձեռքէն։ Գէորգ չէր ձանձրանար ամէն գիշեր կրկնելէ թէ անո'նց համար կը կրէր այս ծրարները, մէջինները անոնք կ'ուտէին, ու գոնէ մինչեւ խոհանոց տանիլ անգամ չէին ուզեր։

Պապային տրտունջը շարունակուեցաւ մինչեւ որ լուացուեցաւ ու փիժաման հագաւ։ Երբ սենեակ մտնելով երեքը մէկ հոն տեսաւ, ձայնը կտրեց։ Ոչ ոք գլուխը վերցուց։ Շիտակ իր անկիւնը գնաց, թերթը բացաւ։

Մելինէ, գոգնոցը վրան, ներս եկաւ, գոհունակ աչք մը նետեց ընտանեկան լիակազմ նիստին։

-Մէկ թերթը ինծի տուր, ըսաւ Գէորգին։ Փիլավը տակաւին կ'ուզէ։ Ես ալ նստիմ հինգ վայրկեան։ Ոտքերուս ջուր իջաւ։ Առտուընէ ի վեր ոտքի եմ։ Չի լմնար որ գործը։

Գէորգ հասկցաւ թէ այս գիշեր ամբողջ ընտանեօք էր ընթրիքը։ Բացակայ մարդ պիտի չըլլար։ Ամէն օր չէր պատահեր ասիկա։ Ընտանեկան կեանքի մասին իր վաղեմի երազները։ Հայկական նահապետական ընտանիքի։ Գաւաթի'։ Կին, զաւակներ։ Եւ ինք՝ ընտանիքին պետը։ Իր մէկ խօսքը՝ հրաման։ Բոլորը նոյն սեղանին շուրջ հաւաքուած։ Ամէն իրիկուն։ Հող էր համը։ Իրմէ, իր դրամէն կախեալ մարդոց գլուխը տեսնել ինքզինք։ Իր մէկ ակնարկով շանթահարել ընտանիքին չափհաս անդամները անգամ։ Զախելու, պոռալու անգամ պէտք չըլլայ։ Իր մէկ շարժումէն դողան։

Երեւակայութիւնը այնքան հեռուները տարաւ զինքը, որ իսկապէս նահապետի շեշտով մը սաստեց խլէզները։

- Գիշեր ցերեկ այդ ապուշ բաները կարդալնուդ, լուրջ բաներ կարդացէք։ Հայերէ՛ն կարդացէք, հայերէ՛ն։ Գոնէ թերթ կարդացէք։

Ոչ մէկը գլուխը վերցուց։ Ոչ ոք լսած էր հաւանաբար։ Գէորգ սթափեցաւ։ Եւ ջղայնացաւ։ Իր ճանկին ամէնէն յարմար պատառը նկատեց Սիլվան.

- Դո՛ւն ալ, դո՛ւն ալ սկսար...

- Հայերէնիդ մէջ ի՞նչ պիտի կարդամ, պատասխանեց Սիլվա առանց աչքը հանդէսէն վերցնելու։ Ինծի հետաքրքրող բան մը չկայ։

- Տէրտէրները, թաղականները, տիրացուները կան, արտասանեց Յակոբիկ հատիկ հատիկ, շարունակելով իր ընթերցումը։

Սուրին ալ միայն շրթները շարժեցան.

- Բարերարներուն հոգեհանգիստներն ալ կան։

Սիլվա աւելցուց.

- Պարահանդէսի յանձնաժողովներուն ցանկերն ալ կան։

- Շնորհալի Հայուհիներու եւ հրապարակի վրայ սիրուած գործունեայ երիտասարդներու հարսնիքներն ալ կան։

- Ամենապատիւ Սրբազան Պատրիարք Հօր խրատականներն ալ կան, շարունակեց Յակոբիկ։

- Մեծայարգ ատենապետին սաչմաններն ալ կան։

- Նուիրատուութիւններ ալ կան, ըսաւ Սիլվա օգնութեան հասնելու համար տըղոց յիշողութեան։

- Երկու հարիւր յիսուն կրամ Սանա, հինգ հարիւր հատ սիմիթ որբանոցին, ըսաւ Յակոբիկ։

- Կէս քիլօ աքլոր, տասներկու հատ մանտարին աղքատներուն, ըսաւ Սուր։

- Քէօրերուն ափիրին, թօփալներուն քինին։

- Երուսաղէմի վանքին աթոռի կոխն ալ կայ, ըսաւ Յակոբիկ։

- Անթիլիասի որջին ռեզալեթն ալ կայ։

Սուր աւելի ծանր բառ մը փնտռած, չէր գտած անմիջապէս։ Բայց «ռեզալեթ»ն ալ բաւ եղաւ որպէսզի Գէորգին դէմքը կասկարմիր ըլլայ։ Երեքին միահամուռ փոխադարձութիւնը անակնկալի մատնած էր զինքը արդէն։ Շշմած նայեցաւ տղոց որոնք այնքան յաճախ «իրար կ'ուտէին», եւ յանկարծ զինակցած, միացած էին իրեն դէմ, ինքնաբերաբար։ Մինչդեռ պահ մը առաջ, անմեղ, գառնուկ վիճակ մը ունէին, փիճե՛րը։ Հասկցաւ թէ անգամ մը եւս ծուղակը ինկած էր իժերը քնացած կարծելով։ Եւ կարծես փոխասցութիւն ըրողները իրենք չէին, խաղաղ, հանդարտ, իրենց գլուխը հակած՝ տպագիրներուն վրայ, լուռ ու անշարժ կը մնային։ Անոնց այս վիճակը կատղեցուց զինքը։

- Փիճե՛ր, գոռաց, փի՛ճեր։

Յակոբիկին փոխադարձութիւնը անմիջական եղաւ.

- Զարեհ չեպիսկոպոսն ալ կայ, ծօ՛։

Շիտակը, Գէորգին այնքան ալ հոգը չէր Զարեհին եպիսկոպոս կամ չեպիսկոպոս ըլլալը։ Կարեւորը՝ կողմ բռնել էր, եւ այդ կողմին շնորհիւ կարեւորութիւն ըստանալ։ Հոգ չէ թէ ո՛ր կողմը։ Գործի վրայ երեւալ։ Միայն, Զարեհին չեպիսկոպոսութիւնը իր բռնած կողմը կը նսեմացնէր։ Այն ատեն, իր կարեւորութիւնն ալ կը նսեմանար։

- Փիճե՛ր, կրկնեց, ասանկ հայվա՛ն պիտի մնաք մինչեւ կեանքերնուդ վերջը։

- Գիտցէք որ դեռ կենդանի եմ, ըսաւ Յակոբիկ։

- Դուն մի՛շտ կենդանի պիտի մնաս, ըսաւ Սուր։

- Կարճ կապեցէք, ըսաւ Մելինէ որ բան մը չէր հասկնար կարդացածէն։

Գէորգ, որ Կիրակիէն կը յիշէր Պետրոս Դուրեանի խօսքը երկարելուն հետեւանքները, սիրով կարճ կապեց։ Ա՛լ կը հասկնար թէ անոնց կուիւը կեղծ կուիւ էր, հճային պատմութեան պէս։ Անհասկընալի քրթմնջիւններ արձակեց իր նահապետական հեղինակութիւնը գէթ մասամբ փրկելու համար։ Իբր թէ շատ ծանր հայհոյանքներ կ'ընէր։ Ա՛յնքան ծանր՝ որ տղաքը պէտք չէ իմանան, անո՛ր համար ցած ձայնով կ'ըսէ։ Եւ եթէ ուզէ՛...

(Շար. 32)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Շնորհիկ Գըրմըզեան, Տէր եւ Տիկին Հրաչ Գըրմըզեան, Պր. Յակոբ Գըրմըզեան եւ աղջիկը՝ Սթեֆանի - Անայիս կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ - հօր՝

ՎԱՀՐԱՄ ԳԸՐՄԶԵԱՆԻ

շիրիմին վրայ, Կիրակի, Փետրուար 5, ժամը 12·45-ին Cimetière Montmartre (ժամադրութիւն՝ դրան առջեւ):

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

⁂

Այս տխուր առթիւ, Տիկին Շ. Գըրմըզեան եւ զաւակները 3000 Ֆր. կը նուիրեն Դըպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 2000 Ֆր. «Յառաջ»ին:

DECLARATION
DU
FONDS ARMENIEN DE FRANCE

A LA SUITE DE LA «SUSPENSION PROVISOIRE» DE LA PARTICIPATION DU PARTI DACHNAKZOUTIOUN AU FONDS

Nous traversons une période de tourmente. Notre communauté est menacée de déchirure et les liens qui unissent la Diaspora à l'Arménie, et vice versa, sont menacés aussi.

Le devoir du Fonds Arménien de France, association humanitaire, unitaire et apolitique, est de mettre en garde contre tous les excès. Aussi douloureuse fût-elle, la crise actuelle ne doit pas faire oublier que l'essentiel est de préserver l'Arménie et de renforcer son indépendance. En définitive, seule compte la terre, seuls comptent les hommes et les femmes qui font cette terre. Quelle que soit l'issue des événements actuels, l'Arménie aura besoin de tout le soutien du peuple arménien partout où il se trouve. L'histoire et la géographie nous montrent que l'Arménie n'a pas droit et n'aura jamais droit à la faiblesse. Quelle que soit donc l'issue de cette crise, le Fonds Arménien doit rester prêt à poursuivre sa tâche.

La passion fait malheureusement oublier parfois aux uns et aux autres que le Fonds est encore aujourd'hui le seul lieu d'unité nationale et qu'il est au service de l'ensemble du peuple arménien, pour répondre à ses besoins sociaux, culturels et économiques, au-delà des clivages politiques. Le Fonds «Hayastan» ne représente ni un gouvernement, ni une église, ni un parti politique, il est fait de leur union à tous.

Les polémiques semblent avoir aussi fait oublier, en quelques semaines, qu'un rêve de plusieurs siècles, l'indépendance de l'Arménie et la liberté du Karabagh, se forge aujourd'hui dans la douleur, au prix d'immenses souffrances quotidiennes. Affaiblir l'aide à l'Arménie ne peut en rien servir à résoudre une crise politique. Sa seule conséquence serait d'ajouter encore aux épreuves déjà subies par le peuple en Arménie et au Karabagh.

Le Fonds Arménien de France poursuit sa mission. Sa vocation est de servir l'Arménie et les Arméniens quelles que soient les circonstances. Elle s'y conformera avec l'adhésion de tous ceux qui l'honorent de leur confiance.

BEDROS TERZIAN
FONDS ARMENIEN
DE FRANCE

Paris, le 1er Février 1995 .

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿՈՄԻՏԱՍ-ի
Ծննդեան 125-ամեակին
նուիրուած համերգ

Շաբաթ, Փետրուար 25, ժամը 20·30-ին Իսի - ան - Փրովանս քաղաքի համերգասրահը:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՊԷՌՆԱՐ ԼԷՈՒԻՍԻ ԴԷՄ
ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 8, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԵԾ ՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶԻ ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱԼԱՏԻՆ ԱՌՋԵՒ

կազմակերպուած՝
Ֆրանսահայ Միութիւններու Համագումարին *կողմէ*

ժամը 13·30-էն մինչեւ դատավարութեան վերջը

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆԻ ՄԸ ԿՈՂՄԷ ՃԱՆՉՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՊԷՌՆԱՐ ԼԷՈՒԻՍԸ, ՈՐ Կ'ՈՒՐԱՆԱՅ ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԱՅ ԱԶԳԻ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒՆ ՃԱՆԱՉՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՎՃՌԱԿԱՆ ՔԱՅԼ ՄԸՆ Է ԱՅՍ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՈՍԿԻ ՊԷՏՔ Է ԿԱՆԳՆԻ ԳԱՂՈՒԹԸ ԱՄԲՈՂՋՈՒԹԵԱՄԲ

Մեծ Եղեռնի Ութսունամեակի ոգեկոչման Յանձնախումբը, որ կը համախմբէ բոլոր կուսակցութիւնները եւ ընկերակցութիւնները, Ֆրանսայի Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ բարձր հովանաւորութեամբ կ'աջակցի այս ցոյցին եւ անոր մասնակցելու կոչ կ'ուղղէ բոլոր Հայերուն:

ԺԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՍԷՆ-ՄԻՇԷԼ ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ

Métro Saint-Michel

Զրի հանրակառքեր կը մեկնին որոշ արուարձաններէ.-

Arnouville : Devant le Stade Léo Lagrange, près de la gare — départ 14h;
Alfortville : Place Achtarak (ex-Carnot) — départ 14h, Mairie — départ 14h15;
Clamart : Devant l'épicerie Eniz, 14, rue des Monts — départ 14h;
Issy-les-Mlx : Eglise apostolique arménienne, 6, ave Bourgain — départ 14h15.

Վերադարձ՝ ժամը 19-ին:

L'UGAB — Jeunes organise

SA
SOIREE
DE LA
SAINT-VALENTIN

le Samedi 4 Février à partir de 22 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

TENUE CORRECTE EXIGEE
INTERDIT AUX MINEURS

Prix unique : 80 F.
(avec 1 consommation non-alcoolisée)

Հովանաւորութեամբ՝
Իսիի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան

եւ կազմակերպութեամբ՝
Աշակերտութեան Ծնողական Մարմնի, Պայծառութեան Տիկնանց Մարմնի *եւ* Տարօն Մշակութային Միութեան

ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ի նպաստ ՄԻՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑԻՆ, հիմնադրութեան 15-րդ տարեդարձին առթիւ

Կիրակի, Փետրուար 5, ժամը 13-էն 20
Քաղաքապետարանի Փ.Ա.Ս. սրահին մէջ
25, avenue Victor Cresson, Issy-les-Moulineaux

Գեղարուեստական բաժին՝
ԱՐՍԷՆ ՍԷՖԷՐ *ու իր նուագախումբը* --- *Երգիչ* ԳՐԻՇԱ

Ճաշերը՝ «Աղթամար - Թամարիս»էն:

Մանրամասնութեանց համար դիմել Եկեղեցւոյ դիւանին՝ 46. 44. 28. 52 *կամ վերոյիշեալ մարմիններուն:*

L'ECOLE
TEBROTZASSERE
propose
un Cycle
de Conférences-Débats
animées par
ONNIK JAMGOCYAN
Docteur en Histoire

La Puissance économique des Arméniens

du 17ème au 18ème siècle

- *Les Arméniens à l'Hôtel des Monnaies de Constantinople*
le 10 Février
- *Les financiers arméniens et l'industrialisation de la Turquie*
le 24 Mars
- *Rôle des banquiers dans la vie communautaire arménienne à Constantinople*
le 12 Mai
- *Les financiers arméniens à Venise*
le 9 Juin.

Les conférences ont lieu
à 21 heures
à l'Ecole Tebrotzassère :
1, Bd du Nord, Le Raincy

Participation : 50 F. au profit de l'Ecole.

Le débat sera suivi d'un cocktail.
Renseignements au : 43. 81. 01. 72.

ՑՈՒՑԱՏԵՂԻ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Ա. Թաղէոսեան մասնաճիւղի ժողովը, Շաբաթ, Փետր. 4, ժամը 10-ին Փարիզ Հայ Մշակոյթի Տունը: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

⁂

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պուլվար Օտոյի Լէօլա Սասունի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, Շաբաթ, Փետրուար 4-ին, ժամը 14·30-ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Ամանորի եւ Սուրբ Ծննդեան տօնին առթիւ, շնորհակալութեամբ ստացած է խղճագինի հետեւեալ նուէրները.-

Պր. Արա Գորգիկեան 500, Տիկին Վերժին Պօղոսեան 300, Տիկին Զապէլ Ղարիպեան 200, Պր. Եդուարդ Պիւքիւճեան 100, Տիկին Մարի Թութճեան 100, Տէր եւ Տիկին Հրաչեան 500, Տէր եւ Տիկին Վազգէն Փէջիմէնեան 200, Տէր եւ Տիկին Իվ Դաւիթեան 200, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկեան 200, Պր. Ժիրայր Վարժապետօղլու 150, Պր. Ժագ Այճեան 500, Տէր եւ Տիկին Ղազար Կոփիկեան, Պր. Գադիկ Յովակիմեան 300, Տիկին Անժէլ Սարեան 100, Տիկին Յակոբ Առաքելեան 150, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ազնաւուրեան 200, Տէր եւ Տիկին Ֆիլիփ Լասիր 520, Տէր եւ Տիկին Մելքոն Թադէոս 200, Տէր եւ Տիկին Գ. Գահվէճեան 200, Տէր եւ Տիկին Ժան Տաքէսեան 200, Օր. Սոնիա Մեղրուպլեան 100, Տիկին Վահէ Պուրմայեան 100, Տիկին Այտա Թորոսեան 200, Տիկին Ազնիւ Անդրէասեան 150, Տիկին Վ. Պարտիզպանեան 100, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Միքայէլեան 200, Բժիշկ եւ Տիկին Յարութիւն Կարեւորեան 200, Օր. Մարի Իւսթատ 100, Տիկին Մատլէն Միքայէլեան 500, Տիկին Մարի Հայթայեան 200 Ֆր.:

(Շար. 5)

⁂

Սէն - Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը ստացած է հետեւեալ նուէրները Առաքելեան գերդաստանի ննջեցեալներու յիշատակին.- Տէր եւ Տիկին Ստեփան Առաքելեան 400 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Առաքելեան 300 Ֆր., Մարի Պասմաճեան 100 Ֆր., Տաքէս Առաքելեան 50 Ֆր.:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՇԱԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 4
SAMEDI
4 FEVRIER
1995

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.520 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 69e ANNEE — N° 18.520

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ո՛Վ ԿԸ ՃԱՆԱՉԷ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Որպէս թէ բաւական չըլլար Պոլսոյ մէջ «Հայաստան» ցուցահանդէսին բացումի օրը փոխ-Նախագահ Գ. Յարութիւնեանի անտեսումը նոյն քաղաքին Հայկական ու- [illegible]

[illegible]

«Հայ մշակոյթը քաղաքական շահարկումների նիւթ չի կարող հանդիսանալ» [illegible] («Ազգ», «Աւանգ» Յունուար 12, «Մարմարա» Յունուար 17):

[illegible]

[illegible] 1915-ի [illegible]

մասնութիւն մը: Ո՞վ, ի՞նչ պիտի շահէր ատկէ:

Անգլիտութեան հետ անտրամաբանական կեցուածք մըն ալ կը մատնէն փոխ-նախարարուհիին քաղաքական մօտեցում ունենալ ճգնող խօսքերը. Ի՞նչպէս պէտք է մեկնաբանել «հայ մշակոյթը քաղաքական շահարկումների նիւթ չի կարող հանդիսանալ» պատգամը երբ փոխ-Նախագահը նոյն առթիւ գոհունակութեամբ յոյս կը յայտնէր որ ցուցահանդէսը պիտի նըպաստէ հայեւթրքական յարաբերութիւններու զարգացման: Այդ յարաբերութիւնները քաղաքական ոլորտին չե՞ն պատկանիր արդեօք: Կամ, փոխ-Նախարարուհիին համար միայն Թուրքիոյ առընչուածնե՞րը քաղաքական բնոյթ կ'ունենան:

Նոյնիսկ եթէ ցուցահանդէսը Ցեղասպանութեան նուիրելու նման առաջարկ իսկապէս եղած ըլլար Պոլսոյ կեդրոնին կողմէ, Անգարայի խաթրը չկոտրելու մտահոգութենէն ուրիշ ի՞նչ պատճառաբանութիւն կրնար ունեցած ըլլալ ատոր մերժումը:

Եւ վերջապէս, փոխ-Նախարարուհին չի՞ կրնար, թէ չի փափաքիր անդրադառնալ թէ որպէս իշխանութեան մը մասնակից, անյարիր է իր յայտարարութիւնը երբ այդ իշխանութիւնը ամիսներէ ի վեր կը ծանուցանէ թէ պետական ծրագրով կը պատրաստուի նշել այդ նոյն ցեղասպանութեան 80-ամեակը:

Ա. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀՐԴԵՀ՝ ԵՐԵՒԱՆԻ ԿԵԴՐՈՆԸ

Մայրաքաղաքի Աբովեան պողոտային վրայ գտնուող ծանօթ հանրախանութներէն «Մանկական Աշխարհ»ի շէնքին 3-րդ յարկը հրդեհ մը ծագած է Փետրուար 2-էն 3 լուսնալիք գիշերը, ժամը 3-ին: Ազդանշանէն անմիջապէս յետոյ հրդեհի վայրը փութացած է հրշէջ գունդը 8 կառքերու շարասիւնով, սակայն ժամը 12-ին դեռ կարելի չէր եղած բոլորովին մարել հրդեհը: Հսկայ բոցերը որոնք մեծ խուճապ պատճառած են, հրոյ ճարակ ըրած են վաճառքի սրահը, թէեւ խնայելով խաղալիկներու բաժինը: Մեծ էր վնասներու ծաւալը սակայն բարեբախտաբար զոհեր չկային: Առայժմ չէ պարզուած հրդեհին պատճառը:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ-ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ - Միտք եւ Արուեստ»ի նոր (201) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ. --

Կոստան Զարեան եւ «Հայրենիք»
ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Ճարտարապետ Արմէն Զարեանի ստեղծագործութիւնը
ՃԱՐՏ. ԲԱԳՐԱՏ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ՀԱՒԱՏԱԼ ՖՐԱՆՍԱՅԻ» լոզունգն է զոր Պալատիւր ընտրած է իր ընտրապայքարին համար: Հեռատեսիլէն (Թէ-էֆ - 1) յայտարարեց Փետր. 2-ին որ ոչ մէկ համաձայնութիւն եղած է Շիրաքի եւ իր միջեւ նախագահական թեկնածութեան մասին: Կը մերժէ գլուխ գլխի վիճարկում մը անոր հետ, առարկելով թէ Բ. շրջանէն առաջ, նման սովորութիւն չէ եղած Ֆրանսայի մէջ: Կը հերքէ նաեւ թէ համաձայնութիւն գոյացած ըլլայ իր եւ Լը Փէնի միջեւ:

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ, խաղաղութեան համար «համախմբում» մը տեղի ունեցաւ Ռապինի, Արաֆաթի, Մուպարաքի եւ Հիւսէյն թագաւորի միջեւ: Յորդանանի թագաւորին համար հանդիպումը յաջող էր: Գըլխաւոր կէտն է Իսրայէլի եւ Պաղեստինցիներու միջեւ բանակցութեանց վերսկըսումը:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ դէմ արտայայտուեցաւ Ռուսիոյ անդամակցութեան, Չեչէնիոյ մէջ անոր բանակին կիրարկած զսպումին համար, ընդունելով հանդերձ թէ Չէչէնիան «ներքին հարց է»:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ խորհրդարանականներու ժողովը վաւերացուցած է անգլիացի Լորտ Ֆինսպէրկի բանաձեւը ու «անօրինական» հռչակած Կիպրոսի մէջ թրքական զինուորական ուժերու ներկայութիւնը: Ասկէ զատ Խորհուրդը կոչ ուղղած է որ այդ ուժերը կզզիէն հեռանան: Թուրք մամուլը կը գրէ թէ անըրպաստ այդ բանաձեւին պատճառ եղած է թուրք խորհրդարանականներու քաղաքական յանձնախումբի Դեկտեմբերի նիստերուն մասնակցած չըլլալու պարագան:

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՀԱՐՎԸՐՏԻ համալսարանին մէջ «Թրքական արդիական ուսումնասիրութեան կեդրոն»ի մը հաստատումին համար պայմանագիր ստորագրուած է Թուրքիոյ Ուաշինկթընի դեսպանին ու համալսարանին Միջին-Արեւելքի բաժնին տնօրէնին միջեւ: Կեդրոնին նիւթական մատակարարումին համար Թուրքիա վեց ամսուան ընթացքին 550 հազար տոլար պիտի տայ, իսկ համալսարանը 750 հազար տոլար:

ՊՈԼՍՈՅ Պետութեան Ապահովութեան Ատեանը գրաւած է գիրք մը որ կը կոչուէր. - «Կարծիքի ազատութիւնը եւ Թուրքիան», որովհետեւ կը պարունակէր Եաշար Քեմալի «Տէր Շփիկըլ»ի մէջ լոյս տեսած յօդուածը:

ՃՈՆ ՇԱԹԸՔ մարդկային իրաւանց ամերիկացի Ենթանախարարը խստօրէն դատապարտած է Թուրքիան, մասնաւորաբար բանակին եւ ոստիկանութեան կիրարկած մեթոտները ՓՔՔ-ի դէմ: Նախարարը կը շեշտէ «չարչարանքի յաճախակի գործածութիւնը», «անհետացումներն ու խորհրդաւոր սպանութիւնները» որոնց մէկ մասը ՓՔՔ-ի գործն է եւ միւսները՝ Թուրքիոյ ապահովութեան ուժերու: Ամիսէ մը, Մարտ 6-ին, Թուրքիա կրկին իր դիմումը պիտի ընէ Եւրոպայի մաքսային Միութեան մաս կազմելու համար (անցեալ Դեկտեմբեր 19-ին, յունական վէթօն արգելք եղած էր իր մուտքին): Փետր. 2-ին, Լոնտոն հաւաքուած էին Ֆրանսայի, Իտալիոյ, Թուրքիոյ եւ անշուշտ Մեծն-Բրիտանիոյ Արտաքին Նախարարները, որոնց օրակարգը չէր Մարտ 6-ի ժողովին պատրաստութիւնը, բայց, եւրոպացի դիւանագէտ մը ըսած է. - «Այս հանդիպումները կը ձգտին երկխօսութիւն մը հաստատելու մեր ամբողջական յարաբերութիւններուն շուրջ Թուրքիոյ հետ: Այդ երկիրը շրջանային հաւասարակշռութեան տարր մըն է Պալքաններուն, Կովկասի եւ Մերձաւոր - Արեւելքի մէջ»:

ՌՈՒՍ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ՄԸ՝ Սերգէյ Սկոըոչկին սպաննուած է Հինգշաբթի օր (Փետրուար 2) Մոսկուա, գնդակ մը ստանալով գանկին: Նախորդ օրը առեւանգուած էր չորս անծանօթներու կողմէ: Գործի մարդ, անցեալ Մայիսին սպաննած էր Վրացի մը որ իրեն կը սպառնար: Դումայի (Երեսփոխանական Ժողով) երրորդ երեսփոխանն է որ կը սպաննուի:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ԵՐԵՒԱՆ "ՅԱՏՈՒԿ ՃԱՄԲԱՆԵՐՈՎ" ՆՈՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՏՈՒԱՒ ԱՆԳԱՐԱՅԻ»

ԵԹԷ ՃԻՇԴ ԵՆ ԱՅՍ ԼՈՒՐԵՐԸ, ՎԱ՜Յ ՄԵԶԻ

«*Միլլիյէթ*»ի Յունուար 26-ի թիւին մէջ, թերթին քրոնիկագիրը՝ Թահա Աքեօլ ուշագրաւ յօդուած մը ստորագրած է խորագրուած՝ «*Ուշադրութիւն՝ Հայաստանի*» ուր կը շեշտէ Հայաստանի հետ բարեկամական յարաբերութիւններ ստեղծելու հրամայականը: Բայց շահեկանը այնքան այս կէտը չէ, որքան լրագրողին սա պարբերութիւնը. «*Հայաստանի Արտաքին Նախարարութենէն Թուրքիոյ Արտաքին Նախարարութեան Յունուար 3-ին եկած է նամակ մը որ կը սկսի սա նախադասութեամբ*. - «Դաշնակցութիւն կուսակցութիւնը ապօրէն յայտարարուեցաւ եւ գործունէութիւնը արգելքի տակ դըրուեցաւ» ... *այս նամակէն ետք Երեւան* «յատուկ ճամբաներով» *նոր տեղեկութիւններ տուաւ Անգարայի*»:

Գաղտնիք չէ որ թէ Հայաստանի իշխանութիւնները եւ թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը օտար Պետութեանց դուռը կը բախեն շաբաթներէ ի վեր իրարու մասին «*տեղեկութիւններ*» հաղորդելու համար: Դժբախտաբար նոր երեւոյթ չէ եւ այս տեսակի «փութկոտութիւնները», ուրիշ բառ չգործածելու համար, մաս կազմած են մեր ազգային բարքերուն, թէկուզ - ցարդ - ոչ պետական մասշտաբի վրայ: Առնուազն կարելի էր յուսալ որ օտար պետութեանց այդ ցանկէն կը բացառուէր Թուրքիան, որու հետ, Հայաստան դիւանագիտական յարաբերութիւններ ունենալու արդայացումն ալ չունի: Անգարա *մեզի*՞ պէտք ունի *մեր* մասին տեղեկութիւններ ունենալու համար: Ինչ որ է, դեռ կ'ուզենք յուսալ որ թուրք լրագրողը կը սխալի:

Ստորեւ Թահա Աքեօլի յօդուածը. -

***

«Հայաստանի Արտաքին Նախարարութենէն Թուրքիոյ Արտաքին Նախարարութեան Յունուար 3-ին եկած է նամակ մը, որ կը սկսի սա նախադասութեամբ. -

«Դաշնակցութիւն կուսակցութիւնը ապօրէն յայտարարուեցաւ եւ գործունէութիւնը արգելքի տակ դրուեցաւ»: Դաշնակցութիւնը հայ ծայրայեղ ազգայնապաշտութեան պատմական կազմակերպութիւնն է: Այս նամակէն ետք Երեւան «յատուկ ճամբաներով» նոր տեղեկութիւններ տուաւ Անգարայի:

Դաշնակցութեան ստորերկրեայ կազմակերպութիւնը կը շահագրգռուի գործօն ահաբեկչութեամբ: Դրամ կ'ապահովէ զէնքի եւ թմրեցուցիչի մաքսանենգութեամբ: Կը կատարէ կեղծ տոլարի տպագրութիւն»: Այնուհետեւ Երեւանէն նոր տեղեկութիւն մը եւս հասաւ.

«Երեւանի մէջ վերջացաւ դատավարութիւնը խումբ մը Հայերու եւ օտարականներու, որոնք Հայաստան - Թուրքիա սահմանին վրայէն ՓՔՔ-ի զէնք փոխադրելու յանցանքով կ'ամբաստանուէին: Հայաստանի դատարանը մերժեց զանոնք քաղաքական բանտարկեալ նկատել եւ սահմա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՀՐԱՏԱՊ

ՏՈՒՆ ԵՆ ՊԱՀՈՒՄ, ՉԷ՞

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31-Ի ԿԷՍՕՐԻՆ «ԷՐԵԲՈՒՆԻ» ՀԻՒՐԱՆՈՑԻ ԴԻՄԱՑ ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՄԱՆՈՐԵԱՑ ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆ ԷՐ՝ ՄԻՒՍՆԵՐԻՑ ԱՌԱՆՁՆԱՊԷՍ ՋՏԱՐԲԵՐՈՒՈՂ: ԲԱՐՁՐԱԽՕՍԻՑ ՈՒՐԱԽ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ ԷՐ ՍՓՌՒՈՒՄ ՉՈՐՍ ԿՈՂՄ, ԵՐԵԽԱՆԵՐԸ ՊԱՐՈՒՄ ԷԻՆ ՈՒ ՁՈՒԱՐՃԱՆՈՒՄ

Սակայն անսովոր բաներ էլ կարելի էր նկատել: Հիւրանոցի աստիճանների առջեւ դրուած էին սեղաններ, իսկ նրանց վրայ էին ամանորեայ տոպրակներ: Պարահրապարակն ու նուէրներով ծանրաբեռնուած սեղանները փորձ էր արուած հաւաքուած բազմութիւնից բաժանել մի քանի մետաղեայ ձողերին կապած ճոպանով, սակայն պարահրապարակում փոքր չէր նաեւ մեծահասակների թիւը: Իսկ Ձմեռ պապը կարծես մոռացել էր իր դերն ու անդադար կոչ էր անում չմօտենալ սեղաններին ու մեծահասակներին դուրս գալ պարահրապարակից: Ի վերջոյ, հաւանաբար յոյսը կտրելով, նա երեխաներին հրաւիրեց մօտենալ սեղաններին ու վերցնել մէկական տոպրակ: Եւ բազմութիւնը, կոխկրտելով թէ՛ տապալուած ճոպանէ պատնէշը, թէ երեխաներին, վրայ պրծաւ սեղաններին: Ամէն մէկը վերցնում էր այնքան, ինչքան տեղաւորւում էր գրկի մէջ կամ կարողանում էր խցկել նախապէս լայն բացուած ճամբորդական պայուսակների մէջ: Վերջինները հաւանաբար առաջին անգամ չէին մասնակցում այս «որսին», քանի որ ե՛ւ գործողութիւններն էին վարժ, եւ աւարը հարուստ: Նրանք՝ տղամարդ թէ կին, հրապարակից հեռանում էին երեխաների զարմանախառն, հիացական հայեացքների տակ՝ իրենց հետ տանելով մի խումբ «ապաշնորհ» մայրիկների կողքին կանգնած մանուկների աչքերում ծուարած թախիծը, շփոթմունքն ու ցաւը: Իրավիճակի ողջ ողբերգականութիւնը պարզուեց քիչ անց, երբ Ձմեռ պապը յայտարարեց, թէ զոհուած ազատամարտիկների երեխաները պէտք է հաւաքուեն շրջխորհրդի, թէ մէկ այլ պետական հաստատութեան (ժխորի մէջ լաւ չլսուեց) մուտքի մօտ: Ուրեմն թալանւում էին այն երիտասարդների երեխաները, որոնք իրենց կեանքը չէին խնայել այս հողի, այս ժողովրդի համար: Ի հարկէ, խօսքը բոլորովին էլ մի քանի խնձոր ու նարինջ պարունակող տոպրակների մասին չէ: Թալանւում ու կոխրտւում էր այդ երեխաների հոգին: Սրբապղծութիւնն իր գագաթնակէտին հասաւ, երբ աւարառու բազմութիւնից անջատուեց կերած-խմած տղամարդկանց հինգ-վեց հոգինոց մի խումբ՝ իւրաքանչիւրի ձեռքին երկու-երեք տոպրակ: Նրանցից մէկը սկսեց լուսանկարել հայկական պարեղանակի ներքոյ ծուռ ոտքերի վրայ չօրօրացող, լկտի ժպիտը երեսներին, վեր պարզած ձեռներում մի-մի տոպրակ սեղմած Իրանից եկած թուրք վաճառականներին, որոնք տէր ու տիրական են նոյն «Էրեբունի» հիւրանոցում: Նրանց մօտենում, դրկախառնւում ու կատակներ էին անում հայ երիտասարդներ, որոնք նոյն տարիքի էին, ինչ քիչ հեռու կանգնած խեղճացած ու թախծոտ այն մանուկների հայրերը: Արդեօք տօնահանդէսի կազմակերպիչները հասկացա՞ն, թէ, թէկուզ եւ ակամայ, ինչքան խոր խոցեցին այդ փխրուն հոգիները: Դժուար թէ, որովհետեւ մեծ խելք ու միջոցներ չէին պահանջւում պատշաճ ու արժանապատիւ հանդէս կազմակերպելու եւ երեխաներին իսկապէս ուրախացնելու համար. պատճառը միանգամայն այլ է:

Բարոյական ընկրկումների ու անկումների առաջին քայլերին միշտ հետեւում են յաջորդները: Երբ Ղարաբաղեան ազատամարտի ամենաթէժ փուլում Երեւանի փողոցներում սկսեց հնչել թուրքերէն խօսակցութիւն, թւում էր, թէ դա ինչ-որ թիւրիմացութեան հետեւանք է, որի հետ միայն երէկ թատերական հրապարակում զանգուածաբար հաւատարմութեան երդում տուող երեւանցիները չեն համակերպուի: Սակայն համակերպուեցին եւ ոչ միայն դրան: Այսօր շատ-շատերն են հանդիստ վերաբերւում ոչ միայն Թուրքիայում ու Սուրիայում յաջողութեամբ «առեւտուր» անող հայ կանանց խմբերին, այլեւ Իրանից եկած թուրք վաճառականների բեռնատարներին, վարձած սենեակների ու հիւրանոցային համարների առջեւ իրար հերթ չտուող նրանց «գործընկերուհիներին». տուն են պահում, չէ՞: Զարմանալի յաճախ գործածուող ու ոչ մի վերապահում չընդունող մի բացատրութիւն: Երեւի դրանով կը բացատրեն իրենց արարքը նաեւ նրանք, ովքեր անյագօրէն իրենց պայուսակներն էին խցկում զոհուած ազատամարտիկների երեխաների համար նախատեսուած ամանորեայ տոպրակները, նրանք, ովքեր Մեղրիում տներ են վաճառում Իրանի թուրքերին, նրանք ովքեր ի պաշտօնէ պարտաւոր էին այս եւ այլ բարոյազրկող երեւոյթների առաջն առնել:

Դարեր ի վեր, սակայն, բարոյական ընկրկումները եղել են միայն տուն, համայնք, պետութիւն քայքայող եւ ոչ երբեք՝ պահող երեւոյթներ:

ՏԻԳՐԱՆ ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ

«Լրագիր», Յունուար 21

LIVRES REÇUS

LES ARMENIENS

K. BELEDIAN

Collection Fils d'Abraham, 1994.
Ed. BREPOLS.

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ ՄԸ

Մեր իրականութեան բազմաթիւ պակասներէն մէկն է տեղեկութիւնը, հաւաստի եւ վստահելի: Բացառութիւնները, տարբեր մարզերու մէջ, պարզ են ու յարգելի: Բայց կը ծառայեն հաստատելու համար կանոնը:

Գրականութեան պարագային, «տեղեկութիւն» կը նշանակէ նաեւ գիտնալ ո՞վ ի՞նչ կը հրատարակէ, ու նաեւ՝ ո՞վ է ան:

Սփիւռքահայ գրականութեան մէջ, մէկտեղումի առաջին փորձը կուգայ Բ. Աշխարհամարտի նախօրեակին, երբ Փարիզի «Հայ գրագէտներու բարեկամները» հրապարակ հանեցին երկհատոր «Արդի հայ գրականութիւն»*ը* (1939 - 40), *որուն պիտի յաջորդէր Հայաստանի գրողներուն նուիրուած հատոր մը:*

Եթէ բացառենք Մինաս Թէօլէօլեանի «Դար մը գրականութիւն»*ն ու Հայաստանի մէջ* 1980-*ական թուականներուն լոյս տեսած* «Սփիւռքահայ բանաստեղծութիւն» *եւ* «Սփիւռքահայ պատմուածք» *(երկհատոր) ժողովածուները, ինչպէս եւ* 1946-*ի* «Արտասահմանի հայ գրողներ»*ը, իւրաքանչիւրը որոշ, երբեմն շատ տարբեր ու երբեմն ներհակ հատընտրային նկատառումներով, մեր օրերուն է որ նոր փորձ մը կ՚արձանագրուի ամբողջական մէկտեղումի, յանձին Սեդա Տէմիրճեանի ու իր* «Սփիւռքահայ արդի գրականութիւն» *հաւաքածոյին, որ կը կրէ «Վերջին կէս դարու հատընտիր բանաստեղծութիւններ եւ պատմուածքներ» ենթախորագիրը: Վերջերս հրատարակուած է անոր առաջին հատորը* (*):

Կազմողը, ծնունդով՝ պոլսահայ, 1959-*էն ի վեր Տիթրոյթ հաստատուած, եղած է տարբեր թերթերու աշխատակից ու խմբագիր: Ըստ երեւոյթին, նախկին պոլսահայու իր հանգամանքը պատճառ եղած է որ առաջին հատորը նուիրուած ըլլայ պոլսահայ գրականութեան:*

Երկու էջնոց «Փոխան յառաջաբանի»*ին մէջ ի յայտ կուգայ անոր առաջադրանքը..* «Սոյն հատորներուն հրատարակութիւնը խիստ կարեւոր եւ օգտակար նկատեցի առաջնորդուած՝ հանրութեան ծանօթ եւ անծանօթ ժամանակակից արժէքները ներկայացնելու՝ եւ այս կերպով արդի հայ գրականութեան արուեստին ծառայած ըլլալու գաղափարականէն: Գրական մարզի մէջ ունեցած նախապատրաստութիւնս ու կէս դարու փորձառութիւնս ինծի քաջութիւն տուին՝ այս պարտականութիւնը ուսերուս վրայ առնելու:

Միւս կողմէ, արժանաւոր գրչակիցներու քաջալերանքն ու խանդավառութիւնը մեծ դեր կատարեցին, խթան հանդիսանալով այս գործին:

Ջանացի սոյն հատորով ժողովրդականացնել գրական սեռը, պատրաստելով, ժողովուրդին գրքերէ բոլոր խաւերը շահագրգռող, մատչելի ու միեւնոյն ատեն որակաւոր հաւաքածոյ մը»:

Առաջին մասը կը բովանդակէ կարգ մը վկայականներ ու բնորոշումներ պոլսահայ արդի բանաստեղծութեան շուրջ, քաղուած՝ տարբեր աղբիւրներէ: Այնուհետեւ (էջ 39 - 436) *կը բացուի բուն գեղարուեստական բաժինը, ուր բանաստեղծութիւններու, պատմուածքներու, երրեակ - քառեակ - հնգեակներու եւ «Գաւառահայ գրականութիւն» կոչուած հատուածով մը հիւրընկալուած են 51 անուններ, Յակոբ Մնձուրիէն* (1886 - 1978) *մինչեւ պոլսահայ գրական մամուլի նորագոյն անդամը՝ «Նոր Սան»ի 19-ամեայ աշխատակիցներէն որոշ անուններ:*

Կը հետեւի «Հարցազրոյց՝ պոլսահայ գրողներուն հետ» (*էջ* 439 - 472) *բաժինը, ուր 12 գրողներ պատասխանած են տասը կէտերէ բաղկացած հարցարանի մը, եւ այբբենական կարգով տրուած կենսագրականները* (*էջ* 475 - 528):

Այս սեղմ նկարագրականէն յստակօրէն կ՚երեւի, որ Ս. Տէմիրճեանի նախաձեռնութիւնը ուղղուած է, անձնական ընտրութեան մը ընդմէջէն, համապարփակ գաղափար մը տալու պոլսահայ արձակի եւ բանաստեղծութեան: Հոս կը գտնենք վկայելու *մտահոգութիւն մը, առանց սակայն* դատումի *բաժինի: Դատելու արարքը պիտի ենթադրէր այս 51 անուններուն մէջէն ցորենն ու որոմը զատել եւ ժողովածուն հատընտիրի վերածել:*

Այդ եղած չէ նպատակը: Ստուարածաւալ հատորը հում նիւթի մեծ հանք մըն է, որմէ պարզ ընթերցողը ճաշակ մը պիտի առնէ, իսկ քննադատն ու բանասէրը՝ առատ ատաղձ իրենց գործին:

Տարօրինակ է, սակայն, ներկայացումի սկզբունքը: Նիւթերը խմբաւորուած են խառն կերպով, ըստ սեռի, ըստ անունի, իսկ վերջաւորութեան («գաւառահայ գրականութիւն», - բաւ չէ՞ր «գաւառի» կամ «գաւառական» մակդիրը)՝ ըստ տարազումի: Թատրոնը դուրս մնալով կազմողի ծրագիրէն, հատորէն ներս առնուած չէ թատերագիր Արման Վարդանեանը:

Նոր, սկսնակ գրիչներէն անկախ, այս հաւաքածոյին մէջ կ՚երեւին քանի մը անուններ, որոնք փաստօրէն Պոլիսէն դուրս երբեք չեն արժանացած Սփիւռքի ծանօթութեան: Իսկ թէ արժանի՞ են ծանօթանալու, այդ ինչպէս ըսինք, հատորին նպատակը չէ:

Անոր մէջ պէտք է արձանագրուէր վաստակաւոր մոռցուածի մը՝ Եդուարդ Սիմքեշեանի անունը (1893 - 1979): Թերեւս նաեւ ուրիշներ, որոնք մեր իմացութեան սահմաններուն մէջ չեն:

Սեդա Տէմիրճեան ճամբայ ելած է հսկայ ծրագրով մը, դատելով այս առաջին գիրքի ընդգրկումէն, - ամբողջ սփիւռքահայ գրականութիւնը հատորի անցընել: Եթէ կարողանայ իրագործել այդ նպատակը (տուեալներու եւ նիւթական միջոցներու հայթայթումով), ընթերցողը իր ձեռքը պիտի ունենայ, փաստօրէն, սփիւռքահայ արձակի եւ բանաստեղծութեան իւրովի հանրագիտարան մը:

Անհրաժե՞շտ է այս «Նոյեան Տապանը»: Ահաւասիկ այն հարցը, որ կրնայ տարբեր ու իրերամերժ պատասխաններ ունենալ: Բայց եթէ կազմողին ծրագիրը յաջողի, առնուազն պիտի դիւրանայ ընթերցողին գործը. տեղեկութեան *հայթայթումը:*

Մնացեալը՝ արդէն ուրիշ խօսակցութեան նիւթ է:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

(*) *Սփիւռքահայ արդի գրականութիւն*, խմբագրեց եւ համադրեց՝ Սեդա Ծաղիկեան - Տէմիրճեան, հատոր Ա., Ռոյըլ Օք (Միշիկըն), 1994, 535 էջ: Գին՝ 25 տոլար (+3 տոլար՝ առաքման ծախք):

Հասցէ.

SARKIS & SEDA Z. DEMIRJIAN,
3106 Glenview, Royal Oak,
MI 48703 — 2319, U.S.A.

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԹԱՒՐԻԶԻ Հայոց Ազգային «Հ. Ոսկանեան» սրահին մէջ, Դեկտ. 17-ին, տեղի ունեցած է Հ. Մ. Ա. Կ.-ի (Հայ Մարզական Արարատ Կազմակերպութիւն) 50-ամեակը, հովանաւորութեամբ՝ Ատրպատականի Հայոց Թեմի Կաթողիկոսութեան փոխանորդ՝ Նշան Վրդ. Թոփուզեանի: Բացման խօսքէն առաջ, կարդացուած է 50-ամեակի յոբելենական յանձնախումբի կոչը, ապա խօսք առած է Երազ խումբի խմբավարը՝ Վարդան Սարգսեան: Նշան Վրդ. կարդացած է Գարեգին Բ. Կաթողիկոսի կոնդակը նուիրուած 50-ամեակին, որմէ ետք Հ.Մ.Ա.Կ.ի Կեդր. վարչութեան անունով խօսած է Սերժիկ Վարդանեան: Ապա, «Երազ» խումբը ներկայացուցած է 28 հայկական ժողովրդական երգեր երկու բաժինով:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Լ. եւ Ս. Յակոբեան Ազգ. վարժարանի բակին մէջ, 5000 հոգի հաւաքուած է, Յունուար 16-ին, բողոքելու համար Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ ձեռք առնուած միջոցներուն Հայաստանի նախագահին եւ դատական իշխանութեանց կողմէ: Ներկայ եղած են նախարար՝ Շ. Պարսումեան, երեսփոխաններ՝ մէթր Խաչիկ Պապիկեան, Նուրիճան Տէմիրճեան, Պուրճ Համուտի քաղաքապետ՝ Յովակ Թիւթիւնճեան, եւայլն, եւայլն: Հաւաքոյթին բացումը կատարած է Արմէն Ապտալեան, ապա յաջորդաբար խօսք առած են Յակոբ Լատոյեան (Համազգային), Յարութ Չէքիճեան (Հ. Մ. Ը. Մ.), Սեդա Խտըշեան (ԼՕԽ), Վիգէն Աւագեան (ՁՈՄ եւ Հ.Յ.Դ. ԼԵՄ), նաեւ յանուն Հ.Յ.Դ. Բիւրոյի՝ Աբօ Պօղիկեան եւ Լիբանանի Հ. Յ. Դ. Կ. Կոմիտէի՝ Երուանդ Տէմիրճեան: Հաւաքոյթը փակուած է «Մշակ բանուոր»ով:

***

ՍՈՖԻԱՅԻ Ազգային Տան մէջ, Յունուար 7-ին, Ամանորի եւ Ծննդեան հանդէս մը կատարած են «Ուիլիըմ Սարոյեան» վարժարանի 1 - 4 դասարանի աշակերտները եւ հայկական մանկապարտէզի սանիկները: Ջերմ մթնոլորտ մը ստեղծուած է հայերէն երգերով եւ արտասանութիւններով:

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

Կլէնտէյլի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Յունուար 14-ին, տեղի ունեցած է հանդիպում մը հայրենի լրագրող Արմէն Յովհաննիսեանի հետ, որ թարգմանած է Սոլժենիցինի «Արխիպելագ Գուլագ»ը հայերէնի: Եռահատոր թարգմանութիւնը լոյս տեսած է Երեւանի «Գիր գրոց» հրատարակչատունէն, Գալիֆորնիոյ հայ բարերարներու աջակցութեամբ եւ Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան - Ամերիկայի կեդրոնական կոմիտէի մասնակի հովանաւորութեամբ: Հանդիպումին, 117 բաժանորդներ ստացած են իրենց գիրքերը: Թարգմանիչը խօսք առնելով բսած է թէ «անհրաժեշտ էր հայերէն թարգմանել այս կենդանի եւ ճշմարիտ գործը, ուր Խորհ. Միութեան ամէնից տխուր, տմարդի ստալինեան ճամբարների կեանքն է որ ներկայացուել է մանրամասնօրէն»:

***

Փասատինա գոլէճի «Սեքուըն» սրահին մէջ, Յունուար 14-ին, տեղի ունեցած է «Հայրիկ» Միութեան կազմակերպած գեղարուեստական երեկոյթը: Միութիւնը, հիմնուած 1992-ին, կ'օգնէ Արցախի մէջ զոհուած ազատամարտիկներու երախաներուն, ամէն ամիս հինգական տոլար յատկացնելով 3000 երախաներու: Երեկոյթին բացումը կատարած է հանդիսավարուհին՝ Նունէ Աւետիսեան: Յայտագրին մասնակցած են Իրանահայ Միութեան երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Ալֆրէդ Մարդոյեանի, «Անահիտ» երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Աննա Նշանեանի, Ֆլորա Մարտիրոսեան, Սալբի Մայիլեան, Ռազմիկ Մանսուրեան եւ Անահիտ Ներսիսեան՝ երգերով, «Նարէ» պարախումբը, «Հրաչք» համոյթը եւ այլ արուեստագէտներ:

***

Լոնտոն բնակող ազգային բարերարներ Տէր եւ Տիկին Վաչէ Մանուկեան, Ամանորի առթիւ 50 հազար տոլար նուիրած են Ամերիկայի Արեւմտեան Թեմի (Կիլիկեան) Ազգային Առաջնորդարանին:

***

Կլէնտէյլի Հայ Սքուլի սրահին մէջ, Յունուար 15-ին, տեղի ունեցած է «Հայրենիք» պարախումբին երեկոյթը: Հանդիսութիւնը վարած է դերասանուհի Ալիս Ղափլանեան: 7 - 14 տարեկան 54 անդամներէ բաղկացած պարախումբը ներկայացուցած է հայկական ժողովրդական եւ ազգագրական պարեր: Խումբին գեղարուեստական ղեկավարն է Սերժ Պօտոյեան, իսկ պարուսոյցը՝ Տիկին Էլէոնորա Ջիչեան:

***

Մոնթեպելլոյի Սուրբ Խաչ Եկեղեցւոյ «Բաղրամեան» սրահին մէջ, Յունուար 6-ին, տեղի ունեցած է Ս. Ծննդեան ընթրիքը, կազմակերպութեամբ Ազգային Առաջնորդարանի Տիկնանց Օժանդակ Մարմնին: Ներկայ եղած են 500 հոգի: Հանդիսութիւնը վարած է Մուշեղ Ծ. Վրդ. Մարտիրոսեան: Բացումը կատարած է Սիլվա Սայապալեան: Ծննդեան երգերով հանդէս եկած է Կարէն Ղարիբեան, որ մեկնաբանած է նաեւ Արմէն Տիգրանեանէն եւ Կոմիտասէն երգեր: Նունէ Աւետիսեան արտասանած է Սիամանթոյէն, Վահան Թէքէեանէն եւ Գէորգ Էմինէն մէկական քերթուած: Խօսք առնելով Առաջնորդ Տաթեւ Արք. Սարգիսեան անդրադարձած է Ս. Ծննդեան Խորհուրդին եւ մեր եկեղեցւոյ եւ ժողովուրդին առջեւ ցցուած նոր մարտահրաւէրներուն:

***

Փասատինայի Գոնկրէկէշընըլ Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Յունուար 20-ին, տեղի ունեցած է դաշնակահար Շահան Արծրունիի նուագահանդէսը, կազմակերպութեամբ Թէքէեան Մշակութային Միութեան: Շահան Արծրունի ծանօթ անուն մըն է իբրեւ երգահան, երաժշտագէտ եւ ազգագրագէտ, այդ մարզերուն մէջ կարեւոր վաստակով մը: Յայտագիրը բաղկացած է բացառապէս հայ հեղինակներու գործերէ՝ Կոմիտաս, Ա. Խաչատրեան, Ալան Յովհաննէս, Ա. Թերզեան, Սիրվարդ Գարամանուկեան եւ Գոհարիկ Ղազարոսեան:

***

«Հոլիվուտի «Արմիթաժ» սրահին մէջ, Յունուար 18-ին, տեղի ունեցած է «Հանդիպումներ Գալիֆորնիայում» փաստանկարի ցուցադրութիւնը, որուն ներկայ եղած են 300 հոգի: Բացման խօսք արտասանած է «Նոր Օր»ի խմբագիր Յակոբ Պօղոսեան, վարելով նաեւ յայտագիրը: Խօսք առած են շարժանկարին բեմադիրը Մոնիքա Տէր - Պօղոսեան, բեմադիրը՝ Խաչիկ Դաշտենցի որդին՝ Տարոն Դաշտենց եւ նկարահանը՝ Գագիկ Համբարձումեան: Ժապաւէնը նկարահանուած 1993-ին - կը ներկայացնէ Հայերու աքսորը, հայրենիքէն արտագաղթը եւ Լոս - Անճըլըսի շրջանի հայկական կեանքէն տեսարաններ ու դէմքեր:

***

Կլէնտէյլի Ուիլըրն դպրոցի սրահին մէջ, Յունուար 22-ին, տեղի ունեցած է Համազգայինի «Գուսան» երգչախումբին համերգը, ղեկավարութեամբ Արա Մանաչի: Բացումը կատարած է Միութեան Լոս - Անճըլըսի մասնաճիւղէն ատենապետը՝ Յակոբ Օվայեան: Յայտագրին մաս կազմած են Կոմիտասէն, Կարա - Մուրզայէն, Բարսեղ Կանաչեանէն, Թաթուլ Ալթունեանէն, Վէրտիէն, Վիվալտիէն խմբերգներ, ինչպէս նաեւ խմբավարին կարգ մը մշակումները: 1966-ին հիմնուած «Գուսան» երգչախումբը միշտ ալ որակաւոր երգացանկով ներկայացած է հանրութեան եւ գնահատուած անոր կողմէ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ
-80-

ՀԱՄԱՌՕՏ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

— I —

Մեր պապիկներէն շատերուն համար
այս երկրագունտը աղօտ պատկեր էր:
Մարդիկ, երկիրներ, հեռաւոր վայրեր
կայի՞ն, չկայի՞ն … Ա՛խ, այդ
ի՛նչ լաւ էր:

Գիւղեր ու դաշտեր, եւ «հոռովել»ներ,
վար ու ցանք ընող հայ շինականներ:
Թոնիր ու հարսներ, անվարտի լաճեր:
Աւանդութիւններ: Մեր կեանքը այս էր:

Յետոյ՝ կեղեքում, յափշտակութիւն:
Անողոք Սուլթան. ֆերման - հրաման:
Քրիստոնեանե՛ր, հասէ՛ք օգնութեան:
Բացառիկ առիթ: Միջամտութիւն:

Մեծերու շահեր, մրցակցութիւններ:
Միամիտ Հայեր, անփորձ ու անտէր:
Այսօր՝ տասնվեց, վաղը՝ վաթսունմէկ:
Հայոց Հայրիկի Երկաթէ շերեփ,
եւ Նալբանդեանի «Երգ Ազատութեան»,
Րաֆֆիի «Կայծեր» յեղափոխութեան:
Զարգացած Հայեր մտաւորական:
Կուսակցութիւններ հայ քաղաքական:
Հնչակ ու Դաշնակ. խումբեր մարտական:
Կռիւ. եաթաղան. բանակ. կախաղան:
Կը միջամտեն Ռուսիան, Եւրոպան:
Պիտի պաշտպանեն հայ քրիստոնեան:
Իւրաքանչիւրը՝ քարիւղի հանքեր,
ազդեցութեան ծիր կ'երազէ եղեր:
Այս պարագան մեր մտքէն չէր անցներ:

Յետոյ՝ Երիտթուրք «յեղափոխութիւն»:
Իբր թէ արդար Սահմանադրութիւն,
կայսրութենէն ներս հաւասարութի՞ւն:
Հայերու կողմէն լուրջ գործակցութիւն.
Երիտթուրքերէն՝ կեղծ եղբայրութիւն:
Մեր մօտ՝ Ռամկավար նոր
կուսակցութիւն:
Պալքաններու մէջ՝ ամպերու դղրդում:
Թուրք բանակներու ծանր պարտութիւն:
Քաւութեան նոխազ՝ դարձեա՛լ
Հայութիւն:
Նամակ ու բողոք՝ Պատրիարքարան:
Միջամտութիւն միջեւրոպական:
Բարենորոգում: Իրաւասութիւն:
Հօֆ եւ Վեստենենկ՝ հովին հետ անցան…

Համաշխարհային պոռթկում առաջին:
Պէս - պէս հաշիւներ թաքուն ու մըթին:
Երիտթրքական գաղտնի ծրագիր.
ծածկագիր հեռագիր…

Գաղթական կարաւաններ,
ջարդարար վոհմակներ,
անթաղ դիակներ,
ողջ մեռեալներ,
մանուկներ,
մայրեր,
հայրեր,
մեր:

էր:

ՇՐՋՈՒՆ ՄԱՆՐԱԴԷՏ

(Շար. 1)

ԶԱՒԷՆ ՊԻՊԵՐԵԱՆ

ԱՆԿՈՒՏԻ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐ

● ՎԷՊ

Թերթը բացաւ շաչեցնելով, բայց ոչ ոք սարսափեցաւ այդ ձայնէն:

- Ե՞րբ պիտի ճաշենք:

Խիստ էր:

- Փիլաւը քիչ մը կ'ուզէ տակաւին: Տամը վայրկեանէն կ'ըլլայ:

Քանի մը վայրկեան լռութիւն տիրեց: Ռատիոյին երաժշտութիւնը, սպասակալին վրայի ժամացոյցին թիքթաքը, ատեն ատեն՝ թերթերուն խշրտուքը: Եւ փողոցին ձայները:

Առաջին անգամ՝ Մելինէ խզեց լռութիւնը.

-Նորէն Ղալաթիոյ եկեղեցիին մասին գրեր է: Նայինք սա Մենտերեսի իրաւարտօնութիւնը պիտի տա՞յ շինելու: Իբր թէ խոստացեր է կ'ըսեն կոր: Ես չեմ հաւատար կոր: Ան չէ՞ր որ Վեց Սեպտեմբերը ըրաւ:

Գէորգ ջղայնութեամբ վերցուց գլուխը.

- Վեց Սեպտեմբերը մէկալներո՛ւն գործն էր, պարապ խօսքեր չեմ ուզեր:

Մելինէ թերահաւատութեան ծամածռութիւն մը ըրաւ: Գէորգ թերթը դարձուց, բացաւ, գոցեց, նորէն բացաւ: Վեց Սեպտեմբերին վերյիշումը զինքը ոգեւորած էր: Դեռ քանի՞ տարի անցած էր վրայէն: Տղաքը լաւ կը յիշէին այդ օրը: Եւ խանութին վիճակը: Մաքրելու, կարգի դնելու համար օրերով աշխատած էին իրեն հետ: Վեց Սեպտեմբերը անոնք ալ իրենց մորթին վրայ կրած էին ձեւով մը: Սկաուտական կեանքէ պատմութիւնները հեզնանքով կը դիմաւորէին, ազգը, մազը, եկեղեցին, մեկեղեցին, չէին խանդավառեր զանոնք: Բայց այս անգամ ուրիշ բան մը կար փիճերուն համակրանք ներշնչելու համար. Թուրքիոյ մէջ ապրող կէսվուր զոհի հանգամանքը, որուն ծայրը մեծին ալ կը դպի, պզտիկին ալ, հինին ալ, նորին ալ: Զփախցուց առիթը: Հառաչանք մը արձակեց, թերթը ծունկին վրայ ձգեց.

- Ի՛նչ օր էր այն օրը … երբ խանութ գացի եւ տեսայ … Աստնք ալ տեսան…

Արհամարհական շարժում մը ըրաւ տըղոց ուղղութեամբ.

- Հին բաները չէին տեսած, նոր բան մը պատահեցաւ որպէսզի ասոնք ալ անմասն չմնան: Ի՛նչ էր խանութին վիճակը, այն ատուն … Հէ՞, կը յիշէ՞ս ծօ՛:

Դէմքը խիստ էր, ձայնը խիստ էր, բայց չէշտը կ'ըսէր թէ մերձեցում կը փորձէր:

Սուր չպատասխանեց: Խանութին խօսքը ըլլալուն պէս կը յիշէր ոչ թէ 6 Սեպտեմբերը, այլ այն դժնդակ օրերը երբ հօրը կ'երթար, երբեմն, քանի մը ղուրուշ խարճլըխ ուզելու համար, եւ կը մերժըւէր: Մուրացկանի՛ պէս: Այն փոքրի հոտող, մութ որջը, որուն տախտակամածը ամէն ատու ջրուելէն՝ փտած, սեփսեւ էր, մեռած ակռայի մը պէս: Այն խանութը, որուն հանդէպ անբացատրելիօրէն խոր ատելութիւն մը ունէր:

- Շատ աղէկ ըրին, ըսաւ: Ես ըլլայի նէ ամբողջովին կը քանդէի:

Գէորգ ցնցուեցաւ: Չէր սպասեր այս տեսակ ելոյթի մը: Ասիկա իրեն համար աւելի՛ սահմռկեցուցիչ, աւելի մեծ սրբապղծութիւն էր, քան «անկցի՛ հայրենիքը» պոռալը: Լեզուն բռնուեցաւ:

Լռութիւնը տպաւորիչ եղաւ:

Յակոբիկ, Սիլվա, Մելինէ, իրենց աչքերը վերցուցին տպագիրներէն, խուսափուկ ակնարկներ նետեցին Գէորգին: Սուր կը շարունակէր կարդալ, ըստ երեւոյթին, բայց անոր ալ դէմքը կարմրած էր: Կը հասկնար թէ ծանր մեղք մը գործած էր: Հայրենադաւութեան պէս բան մը: Բայց ինք իրեն կը կրկնէր յուսահատօրէն՝ թէ այդ յանցանքը ուրիշներո՛ւ ըմբռնումով, պապայի՛ն չափանիշերով յանցանք էր: Ինք իրաւունք ունէր հայրենադաւ ըլլալու:

- Թո՛ւհ քեզի պէս զաւկին: Տարիներով կերակրէ, աչքդ փորէ: Իմ խանութս, իմ ապրանքս, որո՞ւն ապրանքն է ծօ՛, վա՛տ: Պակաս ըլլայ քեզի պէս զաւակը:

Սուր, որ լալու փափաք ունեցած էր պահ մը՝ երբ հայրը լուռ կը մնար, յանկարծ գլուխը ցցեց.

- Եա՛, անցած օր ինծի ի՞նչ ըսիր: Դուն ի՞նչ ունիս այս տունին մէջ, կեանքիդ մէջ բան մը վաստկա՞ծ ես, բան մը առա՞ծ ես, չըսի՞ր: Վնասին գալուն պէս, քու վնասդ իմ վնասս եղաւ: Շահած ատենդ քու շահդ իմ չա՞հս է:

- Ծօ՛, ապերախտ, քեզ ո՞վ այս տարիքը բերաւ, ո՞վ կերցուց, խմցուց, հագուեցուց:

- Պարտականութիւնդ է ատիկա: Ամէն հայր պարտաւոր է իր զաւակը մեծցնելու: Ատիկա ինծի՞ համար ըրիր: Ինծի սիրելո՞ւդ համար: Սոփլուա՛ծ ես տէ ըրիր: Ես ուր ըլլայի նէ կը մեծնայի:

Ձայնը սկսաւ դողալ.

- Ինծի ի՞նչ կ'ընես կոր: Տասը ղուրուշ չես տար կոր: Գրպանս պարպարապ, սերսերիի պէս կը պտըտիմ կոր փողոցները: Հայր հա՞: Քեզի պէս հայր…

Չկրցաւ շարունակել: Ամիսներէ ի վեր սրտին մէջ կուտակուած ամբողջ սրտմըտութիւնն ու ընդվզումը, զոր ծածկած էր յարձակողական սինիկութեան մը ներքեւ, պոռթկացին: Փղձկեցաւ: Շտապով ցատքեց տեղէն ու դուրս ելաւ որպէսզի արցունքները չտեսնեն: Բայց բոլորն ալ տեսան: Մելինէ յուզուեցաւ: Եռեւէն չգնաց սակայն: Դժգոհ ակնարկ մը նետեց միայն ամուսինին:

- Փի՛ճ, ըսաւ Գէորգ երեւոյթը փրկելու համար:

Բայց ինք ալ չհամոզուեցաւ թէ փրկած էր երեւոյթը: Արտեւանունքին տակէն, կարգով տղոց եւ Մելինէին դէմքերը խուզարկեց: Ոչ մէկը իրեն կը նայէր:

Վհատութիւն զգաց: Ակնթարթի մը մէջ վերստին եղաւ երբեմնի աշկերտ Գէորգը որ ձեռնածալ կը կենար չորպաճիներուն առջեւ, եւ որուն ո՛չ անձին կարեւորութիւն կուտային, ո՛չ խօսքին: Ամբողջ կեանքը, իր չորպաճիներուն նմանելու, անոնց պէս խօսք խօսելու եւ ուրիշներու կողմէ յարգանքով ունկնդրուելու ցանկութեամբ բռնկած էր: Հիմա որ կը խորհէր թէ այդ աստիճանին հասած է այլեւս, յանկարծ ինքզինքը տեսաւ հին Գէորգին կերպարով: Նոյնիսկ պահ մը պարտաւորուած զգաց հին Գէորգին պէս խոնարհելու սա ներկաներուն առջեւ, որոնք իր կինը եւ զաւակներն էին սակայն: Այսինքն՝ արարածներ որոնք ի՛ր առջեւ պէտք էր խոնարհէին:

Անդրադարձաւ թէ խիստ, հեղինակաւոր ըլլալու այդ տեւական ճիգը եթէ չընէր, եթէ չյաջողէր չորպաճի Գէորգի մորթին մէջ մնալ եւ պահ մը դառնար, հի՛ն Գէորգը, իր շուրջինները զինք անմիջապէս կը բզկտէին, ինչպէս գազանները կը բըզկըտէին իրենց կրթիչը:

Բայց ի՞նչ օգուտ կ'ունենար այլեւս մտածել շաչեցնել: Ահա՛ կորիւնն էր որ կը լափէր գազանագուսպը: Այս վերջինը հետզհետէ կը սոսկար զառադեղ մնալու գաղափարէն անգամ:

(Շար. 33)

(Շար. Ա. էջէն)

նեց մէկ - հինգ տարուան բանտարկութեան պատիժ»: Աւելի վերջ Մոսկուայի մէջ հրատարակուած հայկական «Ինտերնէթ» պարբերաթերթը հրատարակեց դատավարութեան այս վճիռը:

Ամերիկայի հայկական լոպին խիստ հակազդեցութիւն ցոյց տուաւ Դաշնակցութիւնը փակելու որոշումին դէմ: Ամերիկեան իշխանութիւններն ալ «երանի թէ չփակէիք» ըսելու պէս բաներ մը ըսին: Թուրք դիւանագէտ մը երբ իր ամերիկացի պաշտօնակցին հարցուց այդ յայտարարութեան պատճառը, պատասխանը յայտնի էր. լոպիի խնդիր:

Ամէնէն կարեւորն այն է որ ամերիկացի դիւանագէտը փաստաթուղթ մը յանձնեց իր Թուրք պաշտօնակցին: Ռուսաստանի Դուման Յունուար 18-ին որոշում մը խըրացուցած է: Երկար որոշմնագրին մէջ սա կարեւոր նախադասութիւնները կան.

«Հայաստանի վերջին դէպքը Նախագահ Տէր -Պետրոսեանի կողմէ, ժողովրդավար օրէնքներու ոտնակոխումով, Դաշնակցութեան դէմ դրուած արգելքն է: Այս դէպքը ուշագրաւ ցուցանիշ մըն է, որ ցոյց կու տայ ազգայնապաշտներու եւ արեւմուտքի կողմնակիցներու միջեւ շարունակուող բախումները: Դաշնակցութիւնը Հայաստանի մէջ ընդդիմադիր մեծ կուսակցութիւններէն մէկն է եւ Ռուսաստանի հակամէտ կուսակցութիւն մըն էր: Մենք կը պախարակենք Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահին այս ապօրինի որոշումը»:

Ռուսաստան, տէր կանգնելով Դաշնակցութեան, ճշմարտութիւն մը մատնած կ'ըլլայ: Կը նշանակէ որ Ռուսաստան Դաշնակցութեան զինեալ եւ քաղաքական ուժը գործածելով հրդեհի մը վերածած է Ղարաբաղեան հարցը: Ղարաբաղի Հայերուն վրայ Դաշնակցութիւնն է որ կը տիրապետէ:

Ամերիկայի հայկական լոպին ինչո՞ւ կը պաշտպանէ արդեօք Դաշնակցութիւնը:

Ամերիկայի մէջ ապրող մոլեռանդ Հայերը Հայաստանի կրած նեղութիւններէն հեռու են: Ուշադրութիւն ըրէք այսպիսի ազգայնապաշտ մոլեռանդ զանգուածներու: Ասոնք «դուրսէն կազէլ երգողներ» են եւ աւելի կոյր են եւ կ'ուզեն որ Հայաստանը կառավարուի ամերիկահայ լոպիի կողմէ:

Հայաստան շատ նեղ կացութեան մատնուած է: Ռուսաստանի կողմէ Չէչէնիոյ մէջ ի գործ դրուած բիրտ քաղաքականութիւնը եւ Դաշնակցութեան ի նպաստ կեցուածքը վախ պատճառած է Հայաստանի: Հայաստան, որ Իրանէ ուրիշ ո՛չ մէկ երկրի հետ առեւտուր կրնայ ընել, ահաւոր թշուառութեան մատնուած է:

«Երեւան գիտէ որ ամերիկացի Պոպ Տոլի կողմէ, «դուրսէն կազէլ երգելով» Թուրքիոյ դէմ ամպարկօ մը գործադրելու ուղղութեամբ տարուած աշխատանքը ո՛չ միայն Անգարան պիտի չմեղմացնէ Հայաստանի նկատմամբ, այլ նաեւ աւելի պիտի կարծրացնէ: Տէր - Պետրոսեանի կառավարութիւնը իրաւամբ կը տեսնէ որ ուրիշ ճար չկայ, եթէ ոչ Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւնները բարելաւել»: Նոյնիսկ երեւանցի մասնագէտներ դէպի Անգարա շարունակ տեղեկութիւններ կը յղեն Մոսկուայի ուժերու հաւասարակշռութիւններու եւ բարձրացող ռուս ազգայնապաշտութեան, ինչպէս նաեւ Կովկասի ուղղեալ վտանգներու առընչութեամբ: Տէր -Պետրոսեան, հակառակ Դաշնակցութեան, հաւատարիմ կը մնայ Ազրպէյճանի հետ ապահովուած հրադադարին:

Թուրք - հայ բարեկամութիւնը, ապահովելով նաեւ Արեւմտեան դրամագլուխին դէպի այս կողմ հոսքը, ամբողջ այս հողաշրջանին կրնայ շահեցնել տնտեսական աշխուժութիւն:

Միայն թէ այս բոլորը ունին միակ անփոփոխ պայման մը: Տէր - Պետրոսեանի իշխանութիւնը պէտք է քայլ մը եւս առնէ եւ Ղարաբաղեան հիմնահարցին մէջ համաձայնի Ազերիներուն հետ, մանաւանդ հաստատէ Ազրպէյճանի գերիշխանութիւնը՝ Լաչինի մէջ:

Պէտք է ապահովել այս կէտը: Խելքը կը հրահանգէ որ Թուրք - ազերի - վրացի - հայ բարեկամութիւնը իրականանայ:

***

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲԱՐԵԿԱ՞Մ

«Էօզկիւր Իւլքէ» թերթը Փետրուար 2-ի թիւին մէջ «ՄՀՓ Հայաստանի աչք կը քթթէ» խորագրուած տեղեկատուութեամբ մը կը խօսի գրեթէ անկարելի բարեկամութեան մը մասին: ՄՀՓ-ն ծայրայեղ ազգայնական ու հակահայ այն կուսակցութիւնն է որ կը ղեկավարուի նոյն գաղափարներու ջատագով քաղաքական դէմք Ալփասլան Թիւրքէշի կողմէ:

Թերթին համաձայն, ան սերտ յարաբերութիւններ կը մշակէ Հայաստանի հետ. կը ջանայ միջնորդ ըլլալ հայեւազրբէջանական պատերազմին աւարտին ու Բաքու -- Ճէյհան քարիւղատարին մասին երաշխիք տուած է յանուն Հայաստանի: Կ'ըսուի տակաւին թէ ան անցեալ տարի Միացեալ - Նահանգներ կատարած ճամբորդութեան ընթացքին գաղտնի հանդիպումներ ունեցած է հայկական լոպիներուն հետ, միշտ Հայաստան - Թուրքիա յարաբերութիւններու բարւոքումին համար:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Արթիւր Պահատուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արման Պահատուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սերժ Պահատուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժադ Ֆլօրին Տէյիրմէնճեան եւ զաւակները, Տիկին Նուրիճա Հիլպազեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տան իրենց հօր, մեծ-հօր, քեռայրին եւ մօր, մեծ-մօր, քրոջ եւ մօրաքրոջ՝

ՃԷՊՐԱՅԷԼ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒՀԻ ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ-Ի

հոգիներուն համար, անոնց մահուան 4-րդ տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ Պահատուրեան, Պաթմազեան ընտանիքներու հին եւ նոր ննջեցեալներուն յիշատակին, Կիրակի, Փետրուար 5-ին, Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Տիգրան Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Թորոսեան, Վահէ Թորոսեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք փոխան ծաղիկի նուէրներով, անձամբ թէ գրաւոր մասնակից եղան իրենց սուգին, իրենց մօր եւ մեծ - մօր՝

ԽՆԿԱԲԵՐ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

PROCES CIVIL contre BERNARD LEWIS

Dernière heure

Devant l'impossibilité d'instruire l'affaire dans les délais dont il dispose à l'audience du 8 Février, le Tribunal de Grande Instance de Paris renvoie in extremis au 17 Mai le procès intenté contre Bernard Lewis par le Forum des associations arméniennes de France.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ԼԻՈՆ. -- Տիկին Արփինէ Միքայէլեան 200 Ֆր.:

***

ԻՍԻ. - Տիկին Եւգինէ Պօղոսեան 300 Ֆրանք:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Անդրանիկ Սարգիսեան իր հօր՝ Մարգար Սարգիսեանի մահուան 44-րդ եւ մօր՝ Ազնիւ Պօզոյեանի մահուան 8-րդ տարելիցներուն առթիւ, նաեւ բոլոր Տարօնցիներուն յիշատակին 200 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

«ՊԷՕՐԷԿ»Ի ԵՐԵԿՈՅԹ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի «Արշակ Զամալեան» մասնաճիւղը կը հրաւիրէ շրջանի Հայութիւնը «պէօրէկ»ներու ճաշի մը, Շաբաթ, Փետրուար 11, ժամը 20-ին, Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը՝

rue du 24 Avril 1915

Մասնակցութիւն՝ 60 Ֆ.,

12-էն վար մանուկներուն՝ 40 Ֆր.:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԿԵՐՊԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐԻՆ

«1915 ԹԻՒ... ԻՒՐԱՔԱՆՉԻՒՐ ՀԱՅԻ ԱԶՔԵՐՈՒՄ Է...»

Հայաստանի Նկարիչների Միութիւնը կազմակերպում է ցուցահանդէս նուիրուած հայկական ցեղասպանութեան 80-ամեակին: Կազմակերպում է ըստ պատշաճի:

Դիմում ենք խնդրանքով ողջ Սփիւռքի նկարիչներին, իրենց մասնակցութիւնը բերելու այս ցուցահանդէսին: Մասնակցութիւնը կամովի է: Ցուցահանդէսը ուղեկցուելու է նաեւ այլ միջոցառումների կազմակերպմամբ:

Ցուցահանդէսի բացումը Ապրիլի 15-ին է. տեւողութիւնը 15 օր, մինչեւ Ապրիլի 30-ը ներառեալ:

Խնդրւում է նախապէս տեղեակ պահել մեզ. ՀՀ Նկարիչների Միութեանը, Ձեր մասնակցութեան մասին, կապուելով մեզ հետ հետեւեալ հեռախօսահամարներով՝ 56 48 53 (կառավարական), կամ ֆաքսով՝ 56 14 65:

Ձեր սոյդ մասնակցութիւնը պէտք է ապահովէք մինչեւ 1995 թուականի Փետրուարի 20-ը, իսկ գործերը կարող էք ուղարկել մինչեւ Մարտի 30-ը: Ապրիլի 1-ից սկսեալ ստեղծագործութիւնները թէ մամուլով, թէ հեռատեսիլով պէտք է հրապարակուեն:

Կանխաւ շնորհակալ ենք:

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
ՆԿԱՐԻՉՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Meubles **Ghazarian**

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél.: 42. 89. 27. 47

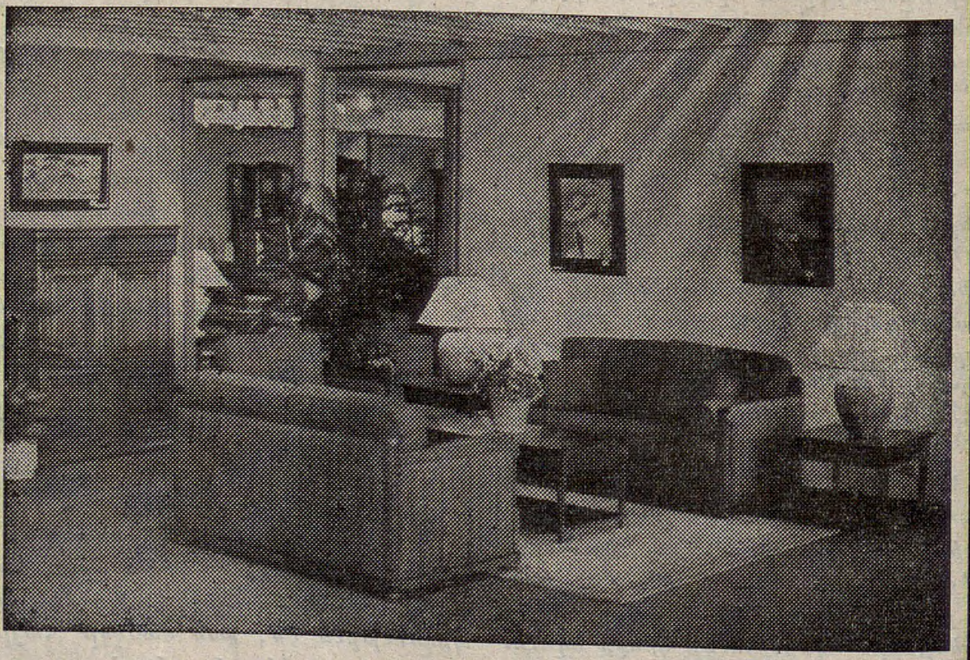

“Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն”

Կիրակի
Փետրուար 5
DIMANCHE
5 FEVRIER
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ
ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ
Թիւ 201

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·000 Ֆ· -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·300 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ· (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ·

69րդ ՏԱՐԻ - Թիւ 18·521 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.521

ԿՈՍՏԱՆ ԶԱՐԵԱՆ ԵՒ «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ԱՌԱՋԻՆ ՇՐՋԱՆ 1926-1946

Գրեց՝

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱԹԷՈՍԵԱՆ

Կոստան Զարեանի արտադրութեան հիմնական մասը կապուած է Պոսթընի «Հայրենիք» ամսագրին հետ: Ա՛յն մասը, որ զինք հռչակաւոր դարձուց հայ գրականութեան մէջ եւ որ, յարակարծօրէն, զինք կէս մոռացութեան դատապարտեց, քանի որ այդ էջերը փրկող գիրքը պակսեցաւ: Մօտ երեսուն տարի, ընդմիջումներով, Զարեանի արձակը եւ բանաստեղծական կարեւոր գործերէն ոմանք լոյս տեսան հոն, իսկ «Հայրենիք»ի տպարանէն՝ «Նաւը լերան վրայ» վէպը:

Այդ աշխատակցութեան ետին ուղղակի կապ մը ենթադրելի է: 1963-ին, ամսագրի երկարամեայ խմբագիր Ռուբէն Դարբինեան հրատարակեց արդէն մահացած կարգ մը աշխատակիցներու նամակները· Զարեան ողջ էր դեռ, Հայաստան ներգաղթած էր, «Նաւը»ի գայթակղալից վերհրատարակութեան տարին էր, եւ հաւանաբար այդ պատճառով իր նամակները հրապարակ չելան: Յոյս ունինք, որ մինչեւ հիմա «Հայրենիք»ի դիւաններուն մէջ կը գտնուին:

Մեր տրամադրութեան տակն են, այսուհանդերձ, Դարբինեանի նամակները Զարեանին, որոնք պահուած են Երեւանի գրականութեան եւ արուեստի պետական թանգարանին (ԳԱԹ) մէջ (1): Այդ նամականիին մէջ պակասներ ու անլոյծ հարցականներ կան, սակայն եղածը թոյլ կու տայ ընդհանուր վերակազմութիւն մը:

«ԱՆՑՈՐԴԸ»

Զարեան առաջին անգամ «Հայրենիք»ի մէջ կ'երեւի 1925-1926-ին, քանի մը բանաստեղծութիւններով (2), բայց Ռ· Դարբինեանէն մեզի հասած առաջին նամակը թուագրուած է 1926 Յուլիս 17 եւ կը հաւաստէ «Այս Մասիսի սրտաբաց ողջոյնը» քերթուածին ստացումը, որ, Դարբինեանի խոստումին համաձայն, լոյս կը տեսնէ Սեպտեմբերին:

Նամակէն կ'իմանանք, որ Զարեան առաջարկած է 1922-24-ի հայաստանեան իր յուշերը հրատարակել, այսինքն, «Անցորդը եւ իր ճամբան»: Դարբինեան կը գրէ· --

«Հարկաւ "Հայրենիք" ուրախութեամբ պիտի տպէ Ձեր Հայաստանի տպաւորութիւններն ու ապրումները: Թիւրիմացութեանց առաջքն առնելու համար, սակայն, կ'ուզէի Ձեզ նախազգուշացնել, որ Ձեր այդ յուշատետրի մէջ Դաշնակցութեան աննպաստ տենդենց չպէտք է լինի: Դուք անշուշտ կը հասկնաք, որ "Հայրենիք" իբրեւ Դաշնակցութեան օրգան չի կարող իր ընդհանուր սկզբունքներուն եւ քաղաքականութեան հակառակ գրութիւններ տպել: Եթէ Ձեր յուշատետրը այդ տեսակէտէն ալ ընդունելի լինի մեզ համար, կը կարծեմ, թէ ոչ միայն արգելք մը չպիտի լինի զայն տպելու, այլ մեծ ընդունելութիւն պիտի գտնէ Ձեր գրուածքը»:

Ընդհանուր բնոյթի զգուշացո՞ւմ մըն էր ասիկա, թէ յատկապէս Զարեանին ուղղուած նկատողութիւն մը: Պէտք է յիշատակել, որ Հայաստանէն մեկնելէ ետք, ու մինչեւ 1925-ի վերջերը, Զարեան համեմատաբար բարեկամական կեցուածք մը պահած է խորհրդահայ շրջանակներու հանդէպ· հետեւաբար, Դարբինեան կրնար ապահովութեան որոշ միջոցներու դիմել որեւէ անախորժութենէ խուսափելու համար:

Պարզ է, որ «Անցորդը» հակադաշնակցական դիրքերէ գրուած չէր, այլապէս միամտութիւն պիտի ըլլար Զարեանի կողմէ զայլի երախին մէջ նետուիլը: Ըսած ենք այլ առիթով, թէ Զարեան քաղաքական - կուսակցական խնդիրներէ հեռու կանգնած էր եւ իր մեկնողական աշխատանքը տարբեր սկզբնակէտ ունէր: Իսկ «յուշատետր» խօսքը կ'ակնարկէ այն իրողութեան, որ «Անցորդը» նաեւ կը կրէր «Բանաստեղծի յուշատետրից» խորագիրը:

1926 Սեպտեմբեր 11-ին, Դարբինեան կ'իմացնէ «Անցորդը»ի առաջին ձեռագրերին ստացումը· միւս կողմէ, ան կը յայտնէ· «Գալով Ձեր առաջարկին՝ թղթակցութիւններ գրել Իտալիայէն, հաճոյքով կ'ընդունիմ: Բայց նկատի ունեցէք, որ շաբաթը մէկ թղթակցութենէն աւելի հազիւ թէ կարողանամ տպել եւ որ պէտք է գրէք հայ ընթերցողները հետաքրքրող նիւթերու մասին»: Այսպէսով, Զարեան կը սկսի աշխատակցիլ «Հայրենիք» օրաթերթին:

Իսկ Հոկտեմբեր 19-ին, Դարբինեան իր տպաւորութիւնը կը հաղորդէ· «Ձեր "Անցորդը եւ իր ճամբան" շատ գեղեցիկ է: Որոշ տեղեր կան, որ ուղղակի գլուխգործոցներ են, մանաւանդ այն, ինչ որ պիտի տպուի Նոյեմբերի թիւին մէջ: Բրաւօ՛»: Նոյեմբեր 9-ին, իր գովասանքներուն կ'աւելցնէ հետեւեալը· -- «Համաստեղը եւս խանդավառուած է Ձեր գրուածքով»: Այս տողը կը դառնայ, ուրեմն, Համաստեղ-Զարեան կապի կանխագոյն արտայայտութիւնը (3):

Առաջին նամակէն իսկ, պատուագիններու ճշդումի, վճարումներու եւ ձեռագիրներու ստացումի հարցերը կարեւոր տեղ կը գրաւեն· Զարեանին 1·5 տոլար կը վճարուի իւրաքանչիւր էջին դիմաց, ընթացիկ մէկ տոլարին փոխարէն (1926 Յուլիս 17): Այդ պատուագինը կը յիշէ Զարեանը Արշակ Չօպանեանին ուղղուած 1929 Յունուար 23-ի նամակով (4):

1927 Մայիս 5-ին, Դարբինեան կը հաստատէ· «Ձեր "Անցորդը" երթալով աւելի կը լաւանայ: Կարող եմ ըսել, որ ուղղակի գլուխ-գործոց մըն է եւ պատիւ պիտի բերէր որեւէ գրականութեան: Թերեւս ինքներդ ալ չէք գիտակցիր, թէ որպիսի խոշոր գործ մը կու տաք մեր գրականութեան եւ թէ այդ գործով մեր գրողներու առաջին շարքին վրայ տեղ կը գտնէք ամուր կերպով»:

Նոյնը չէին մտածեր, ըստ երեւոյթին, Փարիզի «Յարդգող» գրական խմբակցութեան անդամները, որոնք իրենց ասուլիսներէն մէկը նուիրած են Զարեանին (զեկուցաբեր՝ Վահրամ Կաքաւեան -Վիքթոր Կարտոն-), անոր մասին աննպաստ կարծիք յայտնելով: Զարեան գրած է իր գանգատը Շաւարշ Միսաքեանին, որ պատասխանած է (1927 Յուլիս 8)· --

«Շատ զարմացայ կարդալով Յուլիս 7 թուակիր նամակդ: Այդ ի՛նչ արհամարհանք է «Սէն Միշէլի թափառաշրջիկներու-գրչակներու» մասին: Ինչո՞ւ կը մոռնաս որ բոլորն ալ նոյն ճամբէն անցան, գտնելու համար իրենց վերջնական ուղին: Աւելի հիները նոյն աչքով չէի՞ն նայեր քեզ եւ ուրիշներու... Շատ տաղանդաւոր տղաներ կան "Յարդգող"ի մէջ· կը վիճին, կ'ըլլան, կ'ելլեն, առողջը կը փրկուի, խարխուլը անհետ կը կորսուի: Դուն չես որ պիտի ուրանաս թէ ամէն չարժումէ գիրք մը կը մնայ: Քու գրականութեան վերաբերեալ ասուլիսը՝ պարզ տեղեկատուութիւն էր, եւ լուրջ թերթ մը պարտաւոր է հրատարակել եղածն ու խօսուածը, ոչ թէ իր ուզածը, առանց ո՛ր եւ է ճկատումի: (Ուսումնասիրութիւնը 70 էջ էր, կարծեմ)» (5):

Այս դրուագը կրնայ նկատուիլ առաջին գլուխը «Յառաջ» -- Զարեան անհասկացողութեան, որ պիտի շարունակուէր գոնէ հինգ տարի եւ որ մէկ կողմէ կապուած էր «Փարիզի տղոց» գրական ըմբռնումներուն, ուր «հայրերը» հաշուեյարդարի պիտի ենթարկուէին (6), իսկ միւս կողմէ՝ Շ· Միսաքեանի եւ Կ· Զարեանի միջեւ հետզհետէ խորացող հակակրութեան:

Հաւանաբար յիշեալ ասուլիսին կ'ակնարկէ Դարբինեան, երբ 1927 Սեպտեմբեր 1-ին Զարեանին կը գրէ· -- «Ի զուր այդքան կարեւորութիւն կու տաք Ձեր մասին գրուած տխմարութիւններուն: Կը վստահացնեմ Ձեզ, որ մեր գրականութեան համար բացառիկ էջեր տուիք Ձեր «Անցորդը եւ իր ճամբան»ով: Կտորներ կան, որոնք գլուխ գործոցներ են որեւէ գրականութեան տեսակէտով: Ոչ ոք պիտի կարողանայ այլեւս Ձեր արժէքը նսեմացընել: Մեր ժողովուրդը այնքան ալ յիմար չէ, որ ամէն տխմարութեան կարեւորութիւն տայ»:

1927 Նոյեմբերին, Զարեան «Հայրենիք»ի գրական մրցանակը կը շահի: Այդ առթիւ, Նոյեմբեր 19-ին Աւետիս Ահարոնեան կը գրէ իրեն· «Նախ իմ ջերմ խնդակցութիւնը "Հայրենիք"ի մրցանակի համար· մեծ գումար չէ, բայց էլի մի բան է -- մի ցաւից դարման կը լինի: Գոհունակութիւնս գրեցի Զիլինգարեանին: (...) "Անցորդը" հայկական մեր դժբաղդ իրականութեան ցաւից ու ցասումից խելայեղ Զա[յ]րդ Հարոլդը իր յաջորդները պէտք է ունենայ: Թո՛ղ աստուած սիրես "Հայրենիք" օրաթերթի մէջ երեւցող յօդուածները: Դա գրականութիւն չէ ու բանաստեղծին անվայել» (7):

Փորձեր եղած են «Անցորդը»ն առանձին գիրքով տպելու, երբ դեռ կը տպուէր ամսագրին մէջ: «Ձեր "Անցորդը" լաւ մեկենասի մը պէտք ունի՝ առանձին գրքով հրատարակուելու համար, այլապէս շուկայի ապրանք չէ: Ես ինքս կ'ուզեմ, որ "Անցորդը" առանձին գրքով տպուի: Կը փնտռեմ մեկենաս մը: Դուք ալ փնտռեցէք», կը գրէր Դարբինեան, 1927 Մայիս 5-ին: Երկու ամիս ետք՝ 1927 Յուլիս 29-ին, նորութիւններ կան·- «Նիւ-Եորքի մէջ խումբ մը հայ գրասէրներ կան, որոնք տրամադրութիւն ունին "Անցորդը" հրատարակելու առանձին գրքով: Տեսնենք, պիտի ըլլա՞ն»:

Պատասխանը ժխտական է· տարի մը ետք, կը կարդանք·-

«Ձեր "Անցորդը եւ իր ճամբան" հազիւ թէ մօտ ապագային կարելի լինի այստեղ հրատարակել: Անոնք, որ կէս-բերան խոստացեր էին, կը խուսափին այժմ զանազան պատրուակներով· իսկ "Հ·" ինքը չի կրնար հրատարակել:

Կ'երեւի, պէտք է սպասէք: Եթէ այդտեղ կարողանայիք հրատարակիչ մը գտնել, լաւագոյնը պիտի լինէր» (1928 Յուլիս 1):

Դարբինեանի անթուակիր (հաւանաբար 1928 Նոյեմբեր 1) նամակի մը մէջ, Զարեանէն արձագանգ մը կը գտնենք·- «Շատ ուրախացայ, որ "Անցորդը" առանձին գրքով հրատարակութեան համար դրամ էք գտած»:

Մեզի յայտնի չէ ո՞րն է աղբիւրը: Կապ ունի՞ արդեօք 1930-ին Պուքրէշի մէջ «Անցորդը եւ իր ճամբան» հրատարակելու փորձին հետ, զոր ստանձնած է Յ· Ճ· Սիրունին: Այս նախաձեռնութիւնը ձախողութեամբ կը վերջանայ· 1930 Յունիս 30-ին, Սիրունի Զարեանին կը տեղեկացնէ, թէ «Նոր Արշալոյս» պարբերաթերթի խմբագիր Պ· Լեւոնեանը, հակառակ սկզբնական հաւանութեան, հրաժարած է գիրքը տպագրելու մտադրութենէն, նիւթական պատրուակներով· «Կրնայ ըլլալ որ, ինչպէս կը կասկածիս, փափուքներ ալ եղած ըլլան իր ականջին, թէեւ ինք որեւէ բան մը յայտնի չըներ»: Լուսանցքի վրայ նշումով մը, Սիրունի կ'աւելցնէ, թէ «վերջին պահուն "Նոր Արշալոյս"էն ինծ կը տեղեկացնեն թէ անցեալ շաբթու "Անցորդը" քեզ ղրկած են ապահովագրուած» (8): Պէտք է ենթադրել, որ սրբագրուած օրինակ մըն էր (9):

1929-ին, «Հայրենիք»ի տնտեսական դժուարութիւնները կը սկսին· Յուլիս 27-ին, Ռ· Դարբինեան կը հրաժարի իր պաշտօնէն, զոր վերստին կը ստանձնէ Նոյեմբեր 20-ին: Պատճառը, ըստ երեւոյթին, Հ·Յ·Դ· Արեւելեան Ամերիկայի Կեդր· Կոմիտէի հերթապահ բժ· Ն· Թաշճեանի ծանր նախատինքներն էին, զորս տեղացուցած էր Դարբինեանի վրայ կուսակցութեան Շրջանային Ժողովին (Յուլիս 1929) ընթացքին· ի վերջոյ, չորս ամիս ետք նոյն Թաշճեանը կը յաջողի զինք համոզել՝ հրաժարականը ետ առնելու (10): Նոյեմբեր 21-ին, Դարբինեան կը գրէ Զարեանին· --

«"Հ"-ը, ճիշդ է, ժամանակ մը նիւթական լաւ վիճակի բարձրացաւ, բայց անցեալ տարի քանի մը ներքին փոփոխութեանց հետեւանքով մեծ վնասներու ենթարկուեցաւ: Այդ առթիւ էր որ ես վէճեր ունեցայ եւ հեռացայ: Վերադառնալուս ատեն որոշ պայմաններ դրի, որոնց երաշխիք կու տան, որ ժամանակ մը ետքը կարելի պիտի լինի գործը նախկին վիճակի մէջ դնել»:

«ՏԱՏՐԱԳՈՄԻ ՀԱՐՍԸ»

«Անցորդը եւ իր ճամբան»ի աւարտէն ետք, Զարեան ամսագրին մէջ կարգ մը աւելի փոքր գործեր կը հրատարակէ, 1928-1930-ին («Քաղաքներ», «Արեւմուտք» եւայլն): Մինչ այդ, 1929 Մարտ 11-ին Չօպանեանին կը հաղորդէ «Տատրագոմի հարսը» վիպերգի վերջակէտ դնելը (11)· այնուհետեւ «Հայրենիք»ին կ'առաջարկէ հրատարակել, փոխան 200 տոլարի պատուագինի եւ գիրքի առանձին տպագրութեան: Դարբինեան առաջարկը կը դնէ կուսակցական վերադաս մարմնի դնահատութեան, ինչպէս կը հաղորդէ 1929 Դեկտեմբեր 19-ին· Դեկտեմբեր 6-ին, Ահարոնեան գրած է իրեն·

«Տողավարձի շատ համեստ չափը, որի մասին ա՛յնքան խօսեցինք այստեղ, նրան շատ է նեղում: Մի՛ մոռացէք, ափսոս է այս խոշոր գրագէտը: Պոէմը պատրաստ է, սքանչելի գործ է, 50 երես, միանգամայն համապատասխան մեր լաւագոյն յեղափոխական գրականութեան ոգուն ու գաղափարին: Մի կատարեալ գլուխ-գործոց: Սա ոչ միայն իմ կարծիքն է, այլե՛ւ մեր ընկերների՝ Ռուբէն, Կարօ Սասունի եւայլն» (12):

1930 Յունուար 17-ին, Դարբինեան կը համաձայնի 100 տոլար կանխավճար տալ, մնացեալ հարիւր տոլարը խոստանալով ամսագրի հրատարակութենէն ետք: Վիպերգը լոյս կը տեսնէ Ապրիլի թիւին մէջ, եւ անմիջապէս ետք՝ առանձին գիրքով:

Սակայն, քիչ առաջ, Մարտ 6-ին, Ռու-

●►

●►

ըէն Տէր-Մինասեան, բաւական յատկանշական նամակ մը կը գրէ Դարբինեանին, ուր կ'անդրադառնայ երկու «մտահոգիչ» պարագաներու․

«Մէկը կը վերաբերի Կ․ Զարեանին։ Կ'ուզեմ հրաւիրել ուշադրութիւնդ, որ այդ մարդուն անհրաժեշտ է կապուած պահել մեզ հետ։ Աւելի շատ անհրաժեշտ է նրա գրիչը մեզ հետ կապել, քան իրան։ Շնորհալի բանաստեղծ լինելով՝ նրա գրական կամ բացասական խօսքը օգտակար է մեր կուսակցական շարքերին։

Բարեբախտաբար, նա նիւթական թէ այլ պատճառներով վերջերս, քու եւ Աւետիքի [Ահարոնեան․ Վ․ Մ․] շնորհիւ, մեր սայլը սկսեց նուաճել։ Մեզ հետաքրքրիր չէ լինելու նրա անձը, այլ նրա տուած արդիւնքը, որը եղաւ օգտաւէտ մանաւանդ "Հ․" ամսագրի մէջ տպուած "Անցորդը եւ իր ճամբան"։ Չլինի թոյլ տալ որ մի նոր "անցորդ" գրուի մեզ հակառակ։ Եւ դա կարող է լինել, եթէ մենք չգուրգուրանք եւ, չխրախուսենք նրան։

Այդ մարդը Դաշնակցական չէ, բայց երգը եւ հոգին Դաշնակցական են։ Մարդուն պէտք է կերակրել, խրախուսել, որ միշտ երգէ եւ, որովհետեւ մեզնից է նա, աւելի պէտք է գուրգուրալ, քան մերոնց։ Նրան շատ երգել տալ՝ նա ինքն էլ կը կերտուի մեր մտայնութեան մէջ եւ կը դառնայ մեզմէ։ Իսկ շատ երգել տալու համար, նրա հանդէպ պէտք է լինել փափկանկատ եւ տողավարձք վճարել աւելի քան մերոնց։ Այս վերջինը խիստ կարեւոր է։ Նա կ'ապրի միայն գրիչով։ Նեղութիւնը նրան կարող է խաթարել, մեզնից հեռացնել։ Նեղութիւնից ազատուելով՝ նա կը լինի անկաշկանդ եւ կ'երգէ անխաթար կերպով մեր հայրենիքը։ Եւ եթէ նա մեր ձեռքից գնայ, մեղքը իրանը չէ, այլ մեր անշնորհքութիւնը։ "Տատրագոմի հարսը" գրուածքը հիանալի է» (13)։

Ռուբէնի տողերէն հասկնալի է, որ Զարեան դեռ չէր յաջողած ցրել իրեն հանդէպ եղած կասկածները՝ պատեհապաշտութեան ու շահադիտութեան։ Հայաստան մեկնումը դեռ հաշտ աչքով չէր դիտուեր ոմանց կողմէ, իսկ վերադարձէն ետք սկզբնական կեցուածքը հանդէպ խորհրդահայ իշխանութիւններուն, որոշ տարակոյս կը պատճառէր՝ յանկարծական շրջադարձի մը («Նաւը»ի երեւանեան տպագրութեան առիթով բարձրացած աղմուկը նկատի ունէր այդ մեղադրանքները)։ Նոյնպէս հասկնալի է, որ Դաշնակցութեան որոշ ղեկավարներու համար Զարեանի աշխատակցութիւնը «Հայրենիք»ին զուտ քաղաքական նշանակութիւն ունէր․ տարբեր չէր հակադաշնակցական կամ խորհրդայնամէտ տարրերու համար ալ։

Ապրիլ 20-ին, Կարօ Սասունի Փարիզէն կը գրէ Զարեանին․

«"Տատրագոմի հարսը" ամբողջութեամբ տպուած է։ Ուրախ եմ լսելու որ քանիներ արդէն կարդացած էին եւ ինծի յայտնեցին իրենց հիացմունքը․․․

Այո, լաւ ելոյթ էր․ շատերը շուրջերնին պիտի նային, կարծեմ քիչ մը անհանդստացած» (14)։

Իսկ Յունիս 6-ին, Սասունի կը տեղեկացնէ․ --

«Ընդհանրապէս գրական շրջանակներու մէջ "Տատրագոմի հարսը" խօսակցութեան նիւթ է եւ ընդհանուր հիացմունք առաջացուցած է։ Աւելի ուրախալին այն է, որ արդէն հատորի վերածուած է, եւ հասած է այս տեղ։ Ահարոնեանի ու քանի մը ընկերներու քով տեսայ հատորը․ խիստ գեղեցիկ թուղթի վրայ, լաւ շրջանակներով, եւ լուսանցքներով․ քիչ մը լայնութիւնը շատ է․ բայց ընդհանրապէս գեղեցիկ հատոր է։ Ես տակաւին չեմ ստացած»։

Հակառակ Ահարոնեանի լաւատեսութեան, թէ «ձեռք ձեռք կը խլեն, "Հայրենիք"ը, բացի բարոյականը, նաեւ նիւթական շահ կ'ունենայ» (15), իրօք հակառակը պատահեցաւ։ Նոյեմբեր 21-ին, Դարբինեան կը գրէր Զարեանին․ --

«Ձեր "Տատրագոմի հարսը" չծախուեցաւ, հակառակ բազմաթիւ ռէքլամներուն։ Եթէ ծախուի եւ բան մը մնայ, հարկաւ կը գրուի Ձեզ»։

Իսկ մօտ երկու տարի ետք (1932 Նոյեմբեր 2), կը նշէ․ --

«Հազիւ մէկ թէ երկու օրինակ է ծախուած մինչեւ այժմ։ Ամբողջ գրքերը հոս են։ Եթէ ճամբու ծախսը յանձն առնէք, կրնանք Ձեզ ղրկել (այս մասին Կ․ Կոմիտէի հետ չեմ խօսած, բայց վստահ եմ, չեն հակառակիլ)»։

Սասունիի 1930 Յունիս 6-ի յիշեալ նամակէն կ'իմանանք, որ նախորդ օրը վիպերգին շուրջ Ահարոնեանի հետ երկար խօսակցութիւն մը ունեցած է․ «Հիմա Ահարոնեան շատ աւելի ոգեւորուած է այդ գործով, քան առաջ էր։ Որքան ուշադրութեամբ կը կարդայ, այնքան խորունկները կ'իջնէ․ իսկ իմ կարծիքով Տատրագոմի յատակը շատ խորունկ է եւ ծալքերը անհաշիւ, ճիշդ Հայոց աշխարհի եւ հայ ազգի հնութեան չափ» (16)։ Ահարոնեան իրեն ցոյց տուած է այն յօդուածաշարքը, որ այնուհետեւ լոյս տեսած է «Հայրենիք» ամսագրին մէջ, Օգոստոս, Սեպտեմբեր եւ Հոկտեմբեր ամիսներուն։ Շարքը բաւական քննադատուած է յետագային (17)․ երբ Զօպանեան կը հրատարակէ իր քրոնիկը (18), Սասունի կը գրէ Զարեանին (1931 Փետրուար 20)․ --

«Բացի այն քանի մը անհամ արտայայտութիւններէն, որ իր սերունդի եւ մեր տաճկահայ մտաւորականութեան հիւանդութիւնն է, մնացածը լաւ էր եւ նոյնիսկ Ահարոնեանի գրածէն աւելի լաւ։ Անոր գրական նշմարները, արժէքաւորումը աւելի տեղին էին։ Մինչդեռ Ահարոնեանը աւելի շատ քու գրածը իր ոճով վերարտադրած էր»։

ԵՐԿՈՒ ԱՆԱՒԱՐՏ ԳՈՐԾԵՐ

1931 Մարտ 6-ին, Դարբինեան կը գրէ Զարեանին․ «Շատոնց է Ձեզնից ոչ լուր, ոչ նիւթ ունիմ։ Վերջին Ձեր նամակի մէջ վէպի մը մասին գրած էիք։ Շատ ուրախացայ։ Եթէ պատրաստ է, մեծ հաճոյքով պիտի տպեմ «Հայրենիք» ամսագրի մէջ»։ Իսկ անկէ առաջ, Սասունի կը յայտնէ․ «"Հայրենիք"ի յայտարարութիւններէն իմացայ որ հիմա վէպի մը վրայ կ'աշխատիս։ Անհամբերութեամբ պիտի սպասեմ ելոյթին» (1931 Փետրուար 20)։ Թէեւ, կարծէք մոռնալով իր իսկ գրածը, երկու ամիս ետք կը հարցնէ․ - «"Հ․" ամսագրին ինչո՞ւ բաներ մը չես ղրկեր․ չըլլա՞յ մեծ գրուածք մը պատրաստելու ետեւէն ես»։

Վէպը, անշուշտ, «Բանկօօպը եւ մամութի ոսկորները» էր, որ ամսագրին մէջ լոյս տեսաւ Նոյեմբեր 1931-էն մինչեւ Դեկտեմբեր 1933։ 1931 Դեկտեմբեր 14-ին Դարբինեան կը գրէ․ -- «Ստացուած գլուխները շատ յաջող են։ Ես հիացած եմ որոշ մասերով։ Ապրի՛ք»։ Նոյն նամակին մէկ անկիւնը, Համաստեղ կը գրէ․ -- «Շատ բարեւներ։ Կը յուսամ լաւ ես։ Մեծ հաճոյքով կը կարդամ վէպդ»։

«Բանկօօպը»ի սկիզբը Ռ․ Տէր-Մինասեանին առիթ տուած է վերանորոգելու իր վերապահութիւնը։ 1932 Յունուար 21-ին, Զարեան կը պատասխանէ անոր․ --

«Սակայն, չեմ հասկանում ինչն է քեզ առիթ տուել կարծելու որ ես կարող եմ իմ սիրած եւ երգած գաղափարներս փոխել։ Արդեօք, Բանկօօպի առաջի գլխում տեղի ունեցած խօսակցութիւնները թէ ուրիշ ինչ։ Վիպասանը խոմ պատասխանատու չէ իր ներկայացրած տիպերի ամէն մի ասածի համար ու վէպի ընդհանուր ձգումը մի քանի էջերից կարելի չէ գատել։ Այդ տեսակէտից, պէտք է ասել, մեր հայ ընթերցողների շունչը կարճ է ընդհանրապէս» (19)։

Մինչ այդ, «Յառաջ»ի մէջ պարբերական ալիքներով բացայայտ գրոհ մը կը զարգանար Զարեանի դէմ։ Մերթ աւելի բարեացակամ վերաբերում մը եղած էր, արդիւնք՝ Կ․ Սասունիի միջամտութեան կամ առժամեայ խմբագրութեան շրջաններուն, ինչպէս կը կարդանք իր նամակներուն մէջ։ Սակայն, լարուածութիւնը իր գագաթնակէտին կը հասնի 1932 Ապրիլին, երբ «Բանկօօպը»ի մէկ հատուածին ու «Յուսաբեր»ի մէկ «Նաւատոմար»ին միացեալ ազդեցութեան տակ, Շ․ Միսաքեան եռաբաժին խմբագրական մը կը գրէ Զարեանի դէմ, շատ ծանր շեշտով ու մեղադրանքներով» (20)։

«Յառաջ»ի խմբագիրը պատասխանատուութեան կը կանչէր «Հայրենիք»ի եւ «Յուսաբեր»ի իր պաշտօնակիցները։ Անոր վրայ, Զարեան Դարբինեանէն եւ Վահան Նաւասարդեանէն կը պահանջէ որ իրենց դիրքը ճշդեն հարցին նկատմամբ։ Այսպէս, Ապրիլ 19-ին, մեր ձեռքը հասած նամակի մը մէջ (պատճէն), Դարբինեանին կը գրէ․ --

«(․․․) Ինչպէս իմ գրականութիւնս վեր է իր հասկացողութիւնից այնպէս իմ բարոյական դիմագիծս վեր է մի մարդուկի յարձակումներից որը միշտ էլ շահագործած է իր կուսակցութիւնը անձնական նպատակների համար։ Այդ ամէնը պիտի պարզուի շատ շուտով։

Սակայն աչքի առաջ ունենալով որ վերջին տարիների իմ գրական ստեղծագործութիւնս նուիրուած է եղել գլխաւորաբար «Հայրենիք» ամսագրին, ես անհրաժեշտ եմ համարում որ իմ երեսին նետած գռեհիկ հայհոյանքներին պատասխանէք որպէսզի կարողանամ շարունակել իմ աշխատակցութիւնս եւ առհասարակ ճշդեմ իմ դիրքս։ Գրականութեան պատմութեան մէջ չտեսնուած բան է որ մարդիկ յարձակուեն մի երկի վրայ, որը ոչ միայն վերջացած չէ այլ դեռ նոր է ուրուագծւում, եւ մանաւանդ վէպի հերոսների ամէն մի ասածը վերագրեն հեղինակին։ Էլ, հարցնում եմ ձեզ, ինչ տարբերութիւն կայ հանդէպ գրականութեան մեծամասականների բռնած դիրքի եւ այդ պարոնների բռնած ընթացքի մէջ։ Եթէ չենթարկուեցի նրանց բռնութեան, չեմ ենթարկուի եւ այս բռնութեան, նախընտրելով անօթութիւնը քան գռեհկութեան լուծը։

Ուստի, վէպի շարունակութիւնը ղրկելուց առաջ սպասում եմ հրապարակով արտայայտուած խօսքին» (21)։

Ապրիլ 24-ին, Ահարոնեան կը գրէ Դարբինեանին․ --

«Խորապէս վիրաւորուած եմ հայ գրականութեան համար ընկ․ Շաւարշի վերջին անորակելի գրութիւնից «Յառաջ»ի մէջ ընդդէմ Կ․ Զարեանի։ Այս ի՛նչ չափերի հասաւ արդի մեր գրական բարքերի այլանդակումը» (22)։

Երեք շաբաթ անց, կը կրկնէ․ --

«Շաւարշի գրածը Կ․ Զարեանի դէմ աւելի քան ցաւալի է։ Նախորդ նամակումս ասել եմ իմ զգացմունքը։ Լռութեանս պատճառը հասկացաք․․․ Դուք ինչո՞ւ լռեցիք չհասկացայ, մանաւանդ որ "Հայրենիք"ի անունը խառնուած էր» (23)։

Սակայն, «Հայրենիք»ը չէր լռած։ Նոյն օրերուն լոյս ընծայած էր խմբագրական մը, որուն կ'արձագանգէ Զարեան Մայիս 20-ի իր նամակով․--

«Ձեր վերջին նամակներից ետոյ, այսօր ստացայ նաեւ "Հայրենիք"ի այն թիւը որի մէջ շատ լաւ պատասխանած էիք "Յառաջ"ի անիրաւ եւ գռեհիկ յարձակումներին» (24)։

«Բանկօօպը»ի հրատարակութիւնը խափանում չէ ունեցած։ Սակայն, 1932 Յունիս 10-ին Դարբինեան կը հարցնէ Զարեանին․ -- «Գրեցէք՝ մօտաւորապէս դեռ քանի՞ ամսուայ նիւթ ունիք»։ Այս հարցումը թիւրիմացութեան տեղի տուած է, ինչպէս կը հետեւի Դարբինեանի յաջորդ նամակէն (1932 Յուլիս 25)․--

«Կը ցաւիմ, որ Ձեր մտքէն անգամ կարող էր անցնել Ձեր վէպը ընդհատելու որեւէ կասկած։ Ես հետաքրքրուած էի պարզ թեքնիք պատճառներով։ Որովհետեւ ամսագրի մէջ շարունակելի գործեր բաւական շատ կան, կ'ուզէի նախօրօք գիտնալ, որպէս[զի] նոր երկար բաներ չսկսիմ՝ մինչեւ շարունակելիներէն մէկուն կամ միւսին վերջանալը։ Ձեր վէպը սկսած էք "Հ․"-ի մէջ եւ պատճառ մը չկայ, որ չվերջանայ "Հ․"-ի մէջ, որքան ալ երկար լինի»։

Վէպի սկիզբէն իսկ, դրամական քաշքշուք մը կը զարգանայ Զարեանի եւ «Հայրենիք»ի միջեւ, պատուագիններու առաքման ուշացումին կապակցութեամբ․ վերջինս չէր կրնար խուսափիլ տնտեսական խոր ճգնաժամէն ու հարկադրուած էր արտակարգ միջոցներու դիմել գոյատեւելու համար (ամսականներու նուազում, գործէ հեռացում, վճարումներու առկախում, եւայլն)։ Դարբինեանի նամակները լի են բացատրութիւններով ու չքմեղանքներով։ 1932 Սեպտեմբեր 29-ին կը գրէ․ -- «Վստահ եմ թէ պիտի շարունակէք Ձեր աշխատակցութիւնը եւ պիտի ուղարկէք Ձեր վէպի հետեւեալ կտորները։ Անպայման կ'ուզեմ որ վէպը մեր ամսագրի մէջ վերջացնէք»։

Մինչեւ 1932 Նոյեմբեր 2, նամակները կը շարունակեն պարզել նիւթական ծանր վիճակը։ Այնուհետեւ, մինչեւ 1936, այլեւս ոչ մէկ նամակ ունինք մեր տրամադրութեան տակ։ Բայց այդ միջոցին, 1933 Դեկտեմբերին, «Բանկօօպը»ի հրատարակութիւնը կը դադրի, երբ նոր սկըսած էր երրորդ մասը։

Արմէն Զարեան կը վկայէ․ --

«1933 տարին էր․ Զարեան ընտանիքը ապրում էր Միլանոյում, հայրս շարունակում էր գրել «Բանկօօպը», վերջացրել էր երրորդ մասը, երբ Բոստոնից ստացաւ "Հայրենիք" ամսագրի խմբագիր Ռ․ Դարբինեանի նամակը։ Մայրս բարձրաձայն կարդում էր այդ նամակը․ հայրս յանկարծ գունատուեց, յուզուեց, սոսկալի բարկացաւ․ սկսել էր վերջին մասը գրել եւ ահա Դարբինեանը գրում է, որ վէպը շատ է երկարում, եւ որ ուրիշ ձեռագրեր կան որոնց հեղինակները սպասում են, որ տպագրուեն» (25)։

Այդ ճակատագրական նամակը չկայ Երեւանի գրականութեան եւ արուեստի թանգարանին մէջ, եւ չենք գիտեր եթէ պահուած է Զարեանի արխիւին մէջ։ Նախորդ տարուան նամակները նման կտրուկ փոփոխութեան նշաններ ցոյց չեն տար։ Եւ որովհետեւ այդ տարիէն ոչ մէկ նամակ կայ Դարբինեանէն, հարցին վերջնական լուծումը առկախ կը մնայ։

Շահեկան է, որ 1934 Մարտին, երբ Զարեան Նիւ-Եորք կը ժամանէ, այնտեղէն Համաստեղին կը գրէ․ -

«Այս պայմաններում չեմ տեսնում ինչպէ՞ս կարելի է շարունակել վէպս, մանաւանդ որ ոչ միայն ողորմելի վճարումներ են անում, այլ նաեւ իրենց ունեցած բաւական մեծ պարտքը կապում վերջացնում են 42 տոլարով» (26)։

Կը նշանակէ, որ գոնէ մինչեւ այդ թուականը «Բանկօօպը»ի շարունակութիւնը հնարաւոր էր, եթէ դրամական խնդիրը հարթուէր։ Բայց ի՞նչ կը նշանակէ «շարունակել վէպս»․ շարունակել գրե՞լ, թէ շարունակել հրատարակել։ Վստահաբար առաջինը․ Արմէն Զարեանի համաձայն, 1933-ի վերջերը աւարտած էր երրորդ մասը․ արդեօք գոյութիւն ունի՞։ Յամենայնդէպս, վէպը մնացած է անաւարտ, քանի որ Զարեան ծրագրած էր չորրորդ մաս մը, նուիրուած՝ «ապագայի հայ մարդուն» (27), եւ ուր երեւան պիտի ելլէին, կ'ենթադրենք, «մամութի ոսկորները»։

Ինչպէ՞ս վերջացած է դրամական վէճը․ ամէն պարագայի մէջ, Զարեան «ուրիշ սազ նուագելու» անցած չէ, այլ 1935 Հոկտեմբերին կը սկսի հրատարակել «Երկիրներ եւ աստուածներ» շարքը նոյն ամսագրի էջերէն։ Բայց շուտով նիւթականի սուրերը նորէն կը ցցուին։ Նոյեմբերին, Զարեան Գորֆուէն կը գրէ Համաստեղին․ -

«Լսի՛ր, հեռախօսը ձեռքդ առ եւ այդ մեր Դարբինեանին մի խօսք հասկացուր։ Այնքան նիւթ եմ ղրկած ու մինչեւ հիմա, չնայած տուած խոստումներին, ոչ մի սենթ չեմ ստացել։ Պայմանաւորուած էինք նաեւ որ այդ երանելի ավանսը մաս մաս, հինգ հինգ տոլար, պիտի հանեն։ Դրամի շատ պէտք ունիմ իմ ընտանիքիս համար։ Հասկացրիր այնտեղ նստած այդ Պաղեստինցիներին եւ պահանջիր որ դրամը շուտ ղրկեն» (28)։

Ամսագրի վիճակը շատ բարւոք չէր 1936 Սեպտեմբեր 8-ին, երբ Դարբինեանի նամակին մէջ կը կարդանք․ «Վստահ եղէք, որ աշնան ամիսներուն, երբ մեր քէմփէյնը կ'ունենանք, կը վճարենք մեր բոլոր պարտքերը»։ Բայց, այսուհանդերձ, Զարեան առանձնաշնորհումներու կ'արժանանայ, ինչպէս 4 տոլարի վճարում մը քերթուածի մը համար․ «Ի նկատի ունեցէք, որ ոտանաւորներու համար սովորաբար վճարում չենք ըներ։ Ձերը բացառութիւն պիտի լինի»։ Այդ քերթուածը համբաւաւոր «Կոմիտասի յիշատակին»ն է, որ լոյս տեսած է այդ տարուան Յուլիսին։

Յաջորդ նամակը՝ 1937 Յունիս 18 թուակիր, աւելի յստակօրէն կը բացատրէ ամսագրին ապրած ճգնաժամը, մինչ Դարբինեան կը ջանայ փարատել իր աշխատակիցին ինչ-ինչ կասկածները․ -

«Շատ կը ցաւիմ, որ նախորդ նամակս (29) թիւրիմացութեան եւ կասկածի մէջ է ձգած Ձեզ։ Կրնաք վստահ լինել, որ Ձեր աշխատակցութիւնը բոլորի կողմէն մեծապէս կը գնահատուի եւ Ձեր դէմ որեւէ էնթրիկ չկայ։ Կրնաք վստահ լինել։

Խնդիրը հետեւեալն է։ "Հայրենիք" ամսագիրը բաց ունի, եւ ընկերներէն ոմանք կը պահանջեն կրճատել ամսագիրը, ինչ որ ի վերջոյ պիտի նշանակէ փակում։ "Հ․"-ի խմբագրութիւնը եւ վարչութիւնը ամէն կերպով կ'աշխատին կրճատել ծախքերը, որպէսզի ամսագիրը կրճատելու պէտք չլինի։ Այդ պատճառով [է] որ ժամանակաւորապէս որոշեցինք (մինչեւ որ ամսագրի կրճատման կամ փակման սուր վտանգն անցնի) ամէն ամիս որոշ խնայողութիւններ ընել։ (․․․) Արդ, որովհետեւ Ձեզ ամէնէն շատ հօնօրար կը վճարուի, որոշեցինք ժամանակի մը համար ոչ ամէն ամիս տպել Ձեր գրուածքները, որով որոշ խնայողութիւն պիտի լինի։ Միւս նիւթերը, որ կը տպենք, Ձերիններէն շատ պակաս կը վարձատրուին, իսկ երբեմն ալ կը տպուին ձրիաբար։ Մեր միակ դրդապատճառը, ուրեմն, ֆինանսական է։ Ես պիտի գերադասէի Ձեզմէ ամէն ամիս կտոր մը տպել, եթէ միայն փոքրիկ (մինչեւ այժմ Ձեր ղրկածին կէսը) կտորներ լինէին։

(․․․) Ձեր աշխատակցութիւնը անպայ-

մաճ պէտք է շարունակէք: Կրնաք վըստահ լինել, որ Ձեզմէ աւելի կը գնահատեմ Ձեր տաղանդը եւ իմ կարելին պիտի ընեմ Ձեր շահերը պաշտպանելու համար: Շարունակեցէք այնպէս, ինչպէս որ սկսած էք (...)»:

Արդարեւ, 1937-ի ընթացքին «Երկիրներ եւ աստուածներ»ու երկրորդ մասը՝ «Միացեալ Նահանգներ», լոյս կը տեսնէ երկու ամիս անգամ մը:

Աւելի ետք, մօտ տասը տարուան բաց մը կայ թղթակցութեան մէջ: Բայց այդ միջոցին, 1938 Ապրիլին Զարեանի չարքը կ'ընդհատուի, իսկ գրողին անունը ամբողջ տասնեակ մը կ'անհետանայ ամսագրի էջերէն: Տարօրինակ կերպով, Զարեան իր 1938 Յունիս 5-ի նամակին մէջ ոչինչ կը գրէ Համաստեղին «Երկիրներ եւ աստուածներ»ու մասին (30): Դըրամական նոր խնդի՞ր, ստեղծագործական տագնա՞պ,, արտաքին ազդա՞կ մը:

Բայց խզումը ամբողջական չէ. 1942-ին Զարեան Միացեալ-Նահանգներ կը հաստատուի, Նիւ-Եորք, իսկ յաջորդ տարին «Հայրենիք»ի տպարանէն լոյս կը տեսնէ «Նաւը լերան վրայ»ն, Լեւոն Ցակոբեանի մեկենասութեամբ ու Սիմոն Վըրացեանի ջանքերով:

Յիշենք, որ 1934-ին Զարեան բաժնըւած է կնոջմէն (31), թէեւ 1929-էն, ըստ մեր հաշուարկին, յարաբերութեան մէջ էր նկարչուհի Ֆրենսիս Պրուքսի հետ, քանի որ 1930 Օգոստոսին Ասկոնա (Զուիցերիա) ծնած է իրենց զաւակը՝ Յովանը (32): 1936-ին, Կոստան եւ Թագուհի Զարեան կ'ամուսնալուծուին (33), իսկ 1937-ին, Յակոբ Օշական «Փարիզի մէջ կը գրէ "Ստեփանոս Սիւնեցի" քնարախաղը եւ, զաւակները լքած ամուսինը արգարացնող Կոստան Զարեանի կնոջ մէկ նամակին ստեղծած տենդէն բռնուած՝ "Մինչեւ ո՞ւր" անուն երեք արարնոց թատերախաղը, "15 օրուան մէջ"» (34): Թատերախաղը լոյս կը տեսնէ «Հայրենիք» ամսագրին մէջ, 1939 Յունուար, Փետրուար եւ Մարտի թիւերուն մէջ:

Այս հրատարակութիւնը պիտի ըլլայ Զարեանի պատճառաբանութիւնը իր կապերը խզելու համար ամսագրին հետ, ինչպէս կը տեսնուի Դարբինեանի 1946 Ապրիլ 23 թուակիր հեռեւեալ նամակէն, որով կը վերսկսի թղթակցութիւնը. -

«Վրացեանէն պատահմամբ իմացայ 'Հայրենիք"էն խռովելու իսկական պատճառը եւ շատ ցաւեցայ ու զարմացայ: Ցաւեցայ եւ զարմացայ, որ այնքան ժամանակ ինծ որեւէ բան չէք ըսած կամ գրած այդ մասին, եւ եթէ ըսէիք կամ գրէիք, թիւրիմացութիւնը պիտի պարզուէր իսկոյն եւ դուք "Հայրենիք"էն նեղանալու որեւէ հիմ պիտի չունենայիք: Ցաւեցայ եւ զարմանայ որ պարզ ինքադրութիւն մը, այդ ալ բոլորովին անհիմն ու անտեղի ենթադրութեան մը պատճառով խզեցիք ձեր այնքան երկար տարիներու կապը "Հայրենիք"ի հետ, որմէ դժգոհելու մասնաւոր պատճառ մը չունէիք:

Ինչպէս Վրացեանին ալ ըսի, Օշականի թատերախաղը ես հրատարակած եմ՝ առանց գիտնալու, որ հեղինակը անոր միջոցով ուզած է Ձեր կեանքը ներկայացնել: Վերջէն միայն մէկը ըսաւ ինծ, թէ Օշականը Ձեզ է ի նկատի ունեցած: Բայց ես չհաւատացի եւ կարեւորութիւն չըտուի: Մեր կեանքի մէջ այնքա՛ն պատահական բամբասանքներ կ'ըլլան ասոր անոր հասցէին, որ ես չէի կրնար լուրջ մըտքով [?] նման բամբասանք մը Ձեր հասցէին: Ցետոյ, Ձեր անհատական կեանքին ես բնաւ ծանօթ չէի, որ այս կամ [այն] եզրակացութիւնը կարենայի հանել: Ցետոյ, պէտք է նկատի ունենաք, որ ես որեւէ հաշիւ չունէի մաքրելու Ձեզնից՝ գիտակցաբար Ձեզ վիրաւորել ուզելու համար: Ընդհակառակն, իբր գրագէտ ես Ձեզ միշտ բարձր դասած ու բարձր գընահատած եմ եւ, իբր "Հայրենիք"ի խմբագիր, չահագրգռուած եղած եմ միշտ, որ դուք, իբր ամսագրի ամէնէն թանկագին աշխատակիցներէն մէկը, միշտ կապուած մնաք ամսագրի հետ: Վերջապէս, ոչ որեւէ ատեն եւ ոչ ալ այժմ Օշականը ես Ձեզմէ բարձր չեմ դասած՝ անոր հաճելի ըլլալու ցանկութեան Ձեզ վիրաւորել ուզելու համար: Ընդհակառակն, որեւէ ատեն, եթէ ընտրութիւն ընելու հարկադրանքին առջեւ դրուէի, Ձեզ է որ պիտի գերադասէի ունենալ եւ ոչ թէ Օշականին, որի գրական տաղանդի մասին շատ մեծ գաղափար չունիմ: Այնպէս որ, ո՛ր անկիւնէ ալ մօտենալու լինիք խնդըրին, պիտի տեսնէք, որ ես որեւէ շարժառիթ չէի կրնար ունենալ "Հ." ամսագրի էջերուն մէջէն Ձեզ որեւէ վիրաւորանք հասցնելու համար:

Ահա թէ ինչո՛ւ կը յուսամ, որ իմ այս բացատրութիւնը Ձեր մաքին մէջէն միանգամ ընդմիշտ պիտի հանէ այն ծանր մեղադրանքը կամ կասկածը, որ ունեցած էք Օշականի թատերախաղի հրատարակութեան առթիւ ամսագրի մէջ: Վստահ եմ, որ երբ խնդիրը միանգամայն պարզըւի Ձեզ համար, այլեւս քէն պիտի չընէք "Հայրենիք"ին եւ Ձեր թանկագին աշխատ[ակց]ութիւնը չպիտի զլանաք անոր: Ամսագրի վերաբերեալ կարեւոր ծըրագիրներ ունինք, եւ ես անչափ ուրախ պիտի լինէի, եթէ շուտով նորէն երեւայիք անոր էջերուն մէջ, ինչպէս եւ մեր օրաթերթի»:

Գիտէ թէ ամբողջութեամբ կը հրատարակենք այս նամակը, որովհետեւ հոն կը խօսուի թէ՛ ամսագրի խմբագրին վերաբերումը Զարեանին հանդէպ, թէ անոր կարծիքը Օշականի մասին եւ, մանաւանդ, վերջինիս թատերախաղին հարցը, որ նամակին առանցքն է:

Անշուշտ, Դարբինեան իրաւացի է երբ ինքզինք անմեղ կը սեպէ Զարեանի հանդէպ որեւէ անձնական նկատառութիւն ունենալէ: Ճիշդ է նաեւ, որ Օշականի ու «Հայրենիք»ի յարաբերութիւնները պաղ եղած էին «Ծակ պտուկը»ի կրճատումներու հարցէն ետք (35). մնաց որ, Օշականի «դժուար» գրող ըլլալը իրեն ի նըպաստ չէր «Հայրենիք»ի խմբագրի արժեւորումին մէջ:

Առայժմ, սակայն, յայտնի չէ ինչո՞ւ «Երկիրներ եւ աստուածներ»ը կիսատ մընացած է: Անոր վերջին հրատարակութեան եւ «Մինչեւ ո՞ւր...»ի սկզբնաւորութեան միջեւ ութ ամսուան պարապ մը կայ, որուն համար ոչ մէկ բացատրութիւն գտած ենք ցարդ:

Վ. Մ.

---

(1) Տե՛ս ԳԱԹ, Կ. Զարեանի փոնտ, թիւ 25: Այսուհետեւ բոլոր մէջբերումները նկատի պիտի ունենան այս աղբիւրը:

(2) Տե՛ս Կ. Զարեան, *Հայաստանում*, «Հայրենիք», 1925 Դեկտեմբեր. *Մալարիայ, Փողոցում, Սենեակը*, 1926 Փետր. *Փարիզ*, 1926 Մայիս:

(3) Այս նիւթին շուրջ տե՛ս մեր յօդուածը՝ *Այժմէական հարցականներ (Կ. Զարեանի նամակները Համաստեղին)*, «Յառաջ - Միտք և Արուեստ», 1992 Նոյ.:

(4) Տե՛ս Վարդան Մատթէոսեան, *Կոստան Զարեանի նամակները «Երեք երգեր»ու առիթով*, «Հանդէս Ամսօրեայ», 1-12, 1993, 246:

(5) ԳԱԹ, Կ. Զարեանի փոնտ, թիւ 71:

(6) Տե՛ս Krikor Beledian, *Phénix ou Robinson sauvé du naufrage*, «Les Temps Modernes», Juillet-Août-Septembre 1988, 354-356.

(7) ԳԱԹ, Կ. Զարեանի փոնտ, թիւ 5:

(8) ԳԱԹ, Կ. Զարեանի փոնտ, թիւ 99:

(9) Հմմտ. Կոստան Զարեան, *Նաւատմար*, «Նորք», 2, 1994, 30:

(10) Մանրամասնութիւնները տե՛ս *Two Newly-Discovered English-Language Journals, or Work Books, of Reuben Darbinian, Late Editor-in-Chief, Hairenik Publications*, prefaced and edited by James H. Tashjian, «Armenian Review», September 1980, 255-257:

(11) Մատթէոսեան, *Կոստան Զարեանի նամակները...*, 247:

(12) *Մեր աշխատակիցներու նամակները*, «Հայրենիք», Մարտ 1963, 20:

(13) *Մեր աշխատակիցներու...*, «Հայրենիք», Նոյեմբեր 1963, 22:

(14) ԳԱԹ, Կ. Զարեանի փոնտ, թիւ 96: Այսուհետեւ բոլոր մէջբերումները կը յղուին այս աղբիւրին:

(15) *Մեր աշխատակիցներու...*, «Հայրենիք», Մարտ 1963, 20:

(16) ԳԱԹ, Կ. Զարեանի փոնտ, թիւ 96:

(17) Վազգէն Շուշանեան, *«Տառապողի հարսը»*, «Մենք», Ապրիլ 1931, 49. Յակոբ Օշական *Մայրիներու շուքին տակ*, «Հայրենիք», Մայիս 1932, 155-158:

(18) Ա. Չօպանեան, *Քրոնիկ*, «Անահիտ», Նոյեմբեր-Դեկտեմբեր 1930:

(19) ԳԱԹ, Կ. Զարեանի փոնտ, թիւ 1: Նամակը մեքենագիր պատճէն մըն է. վերականգնած ենք վերջակէտերը:

(20) Շ. Միսաքեան, *Գրականութեան դիմակով, Քսութիւններ, Կենդանաբանական*, «Յառաջ», 1932 Ապրիլ 13-15:

(21) ԳԱԹ, Կ. Զարեանի փոնտ, թիւ 1: Վերականգնած ենք վերջակէտերը:

(22) *Մեր աշխատակիցներու...*, «Հայրենիք», Մարտ 1963, 21:

(23) Անդ:

(24) ԳԱԹ, Կ. Զարեանի փոնտ, թիւ 1:

(25) *Մաքի յաւերժական ճամբորդը*, հարցազրոյց Իւրի Խաչատրեանի հետ, «Գրական Թերթ», 1991 Փետրուար 8, 2:

(26) Մատթէոսեան, *Այժմէական...*, 1:

(27) Հմմտ. «Գրական Թերթ», 2:

(28) Մատթէոսեան, *Այժմէական...*, 1:

(29) Մեզի հասած չէ:

(30) Նամակէն հատուածներ տե՛ս Մատթէոսեան, *Այժմէական...* (հայերէն բնագիրը հրատարակութեան ընթացքի մէջ է): Անգլերէն ամբողջական թարգմանութեան համար տե՛ս մեր հրապարակումը՝ Gostan Zarian, *Five Letters to Hamasdegh*, «Ararat», Spring 1994, 63.

(31) «Գրական Թերթ», 2:

(32) Տե՛ս Իւրի Խաչատրեանի ծանօթագրութիւնը (Կ. Զարեան, *Նաւատմար*, «Նորք», 2, 1994, 53), որով կը սրբագրուի Արա Պալիօզեանի տարակուսելի տեղեկութիւնը, ըստ որուն առաջին անգամ Զարեան եւ Ֆ. Պրուքս հանդիպած են Վենետիկ, 1935-ին (Gostan Zarian, *A Man and the Island*, translated by Ara Baliozian, Toronto, 1983, 11), եւ զոր մենք ընդունած էինք նախապէս:

(33) Ըստ Արմէն Զարեանի բանաւոր հաղորդումին, Երեւան, 1992 Հոկտեմբեր:

(34) Պ. Սնապեան, *Յ. Օշական թուականներով եւ թիւերով*, «Բագին», Յունուար-Փետրուար, 1984, 18:

(35) Տե՛ս Յ. Օշական, *Նամականի*, Ա. հատոր, Պէյրութ, 1983, 38:

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ ԱՐՄԷՆ ԶԱՐԵԱՆԻ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Գրեց՝

ԲԱԲԳԷՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

Արմէն Զարեանին ես հանդիպեցի իմ նախաձեռնութեամբ եւ մասնագիտական երկխօսութիւնների իմ այս տպաւորութիւնները ցանկանում եմ հաղորդել «Յառաջ»ի ընթերցողներին:

Նրա բուռն գիտական եւ հրապարակախօսական գործունէութիւնը, որի նշանակութիւնն վաղուց ի վեր դուրս էր եկել նախկին համայնավար պետութեան սահմաններից, մեծ հեղինակութիւն է վայելում գիտական աշխարհում: Ինձ պարզեցրեց ճարտարապետի այդ գործունէութեան համաժամանակեայ զուգորդումը նրա գեղագիտութեան հետ:

Ցանկանալով աւելի մօտիկից ծանօթանալ նրա լայնածաւալ ստեղծագործութեանը, ես նախնական հեռախօսազրոյցից յետոյ նրան այցելեցի «Երեւաննախագիծ» ինստիտուտի իր արուեստանոցում:

Իբրեւ աշխատակից մենք արդէն ծանօթ էինք Հայաստանի Ճարտարապետների Միութիւնից, այնպէս որ ժամանակ չկորցրեցինք «պաշտօնապէս ներկայանալու» միմեանց: Արմէն Զարեանը ինձ ընդունեց գծագրական մեծ սեղանի մօտ: Կենտրոնացած ու կամային դիմագծերի յետեւում դժուար չէր որսալ նրա ներաշխարհի ռոմանտիզմը, որն ինչպէս հայելու մէջ արտացոլւում էր նրա աչքերում: Զսպուածութիւնն ու սիրալիրութիւնը ներդաշնակւում էին ճշմարիտ մտաւորականի նրա վարքագծում: Թէեւ իմ այցելութիւնը գործնական բնոյթ չէր կրում, ես նրանում չնկատեցի ոչ հետաքրքրութեան թուլացում, ոչ էլ հիասթափութեան նշոյլ:

Դժուարանում եմ նկարագրել թէ ինչպէ՛ս էին իմ առջեւ բացայայտւում ցայտունօրէն արտայայտուած անհատականութիւն ունեցող այդ մարդու ստեղծագործական որոնումներն ու ճարտարապետական հաւատամքը: Ինձ թւում է, որ ամէն բան փայլատակեց կայծակնային արագութեամբ:

Աւանդութեան համաձայն նախ երկու խօսք Արմէն Զարեանի կենսագրութեան տուեալներից:

Բարձրագոյն կրթութիւնը ստացել է Իտալիայում, նախ, աւարտում է Մխիթարեան՝ Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարանը ու 1934 թ. ընդունւում Վենետիկի ճարտարապետական համալսարանը, յետագայում ուսումը շարունակում է Փարիզի Ecole des Beaux-Arts-ում եւ 1941 թ. աւարտում Հռոմի ճարտարապետական համալսարանը ստանալով ճարտարապետական դոկտորի տիտղոս: Ձեռք բերուած գիտելիքները չեն բաւարարում երիտասարդ ճարտարապետի հոգեւոր պահանջները եւ նա մեկնում է Աւստրիա, որտեղ չորս տարի ուսանում է design Վիէննայի Kunst Geverbeshuller մասնագիտացուած կենտրոնում:

Արմէն Զարեանի պապ՝ Քրիստափոր Եղիազարեանը, ռուսական բանակի գեներալ էր, որն Շամիլի գլխաւորութեամբ Ռուսաստանի դէմ Կովկասի լեռներում մղուած պատերազմական գործողութիւններում քաջարի մարտնչելու համար պարգեւատրուել է Գէորգիեւեան խաչի չորս աստիճանների շքանշաններով: Հայրը՝ Կոստան Զարեանը, ծնունդով Շամախի քաղաքից է, մեծ համբաւ վայելող գրող է, բանաստեղծ, հրապարակախօս, փիլիսոփայ, արուեստաբան եւ հասարակական գործիչ: Մասնագէտների կարծիքով, նա բանաստեղծական նոր կառուցուածքի հիմնադիրն է եւ նրա գրական ստեղծագործութիւններում ցայտուն կերպով առկայ է հոգեբանական գործօնը, մինչ դեռ որոշ գործերին յատուկ է սիմվոլիզմը:

Շամախի, Բաքու, Թիֆլիս, Փարիզ, Պրիւսէլ, Վենետիկ, Հռոմ, Կ. Պոլիս, Պուլկարիա, Պէյրութ, Միացեալ - Նահանգներ, Խորհ. Հայաստան -ահա կենսագրական այն ուղին, որով Կոստան Զարեանը երկար տարիների ընթացքում ստեղծագործական ճանապարհ էր բացում դէպի գեղագիտական իդէալի գագաթը:

Անցորդն ու իր ճամբան: Արեւմուտք: Քաղաքներ: Նաւը լերան վրայ: Տատրագոմի հարսը: Բանկօոպը եւ մամութի ոսկորները: Կղզին ու մի մարդ: Երկիրներ ու աստուածներ:

Ահա մի քանի անուն գրքեր, որոնք ժամանակին առաջացրել են մեծ անդրադարձ եւ այսօր դեռ կարիք ունեն ճանաչման ու գնահատման:

Արմէն Զարեանի մայրը՝ Թագուհի Շախնազարեանը Իտալիայի լաւագոյն համերգասրահներում ելոյթ ունեցած դաշնակահարուհի էր:

Հիմնական թեմայից տուեալ շեղումը նպատակ ունի ստեղծելու Զարեանների ընտանիքի ծագումնաբանական պատկերը:

Արմէն Զարեանը իբրեւ անձնաւորութիւն, այսինքն իբրեւ անհատականութիւն, ձեւաւորուել է խորհրդային հասարակութեան համար միանգամայն այլ պայմաններում, իսկ նրա տաղանդի՝ որպէս ճարտարապետ, արմատացումն ու մեծ․րելքը, արդիւնք են հսկայական աշխատասիրութեան ու հոգեկան հարստութեան, գործօններ, որոնց շնորհիւ նրա հեղինակութիւնը տարածուել է միջազգային ասպարէզում: Հայ ճարտարապետութեան ու արուեստի մասին գրած իր մնայուն հետազօտութիւնների շնորհիւ, որոնք հրատարակուել են Իտալիայում նաեւ միջազգային գիտահաւաքների առիթով, Արմէն Զարեանը կարողացաւ հաստատել հայ ճարտարապետութեան իրաւունքը համաշխարհային ասպարէզում, այն դասելով այլ մշակոյթների կողքին, որի լաւագոյն արդիւնքներից են Իտալիայում նրա ջանքերով ստեղծուած հայ ճարտարապետութեան ուսումնասիրութեան կենտրոնները:

Արմէն Զարեանը դասւում է այն մտաւորականների շարքին, որոնց հայրենասիրական զգացմունքները գիտակցական երանգ ունեն եւ այդ կախարդական մղումից ենթարկուելով է, որ 1963 թ., նա

●►

թողնում է իտալական բարգաւաճ կեանքն ու բարեկամական լայն շրջանակը, ընտանեօք հանդերձ տեղափոխուելով Հայաստան:

Նա չլքեց Իտալիան, նա միշտ երախտագիտութեամբ էր խօսում նրա մասին եւ մինչեւ իր գեղեցիկ ապրած կեանքի վերջին օրը, ամենասերտ կապեր էր պահպանում Իտալիայի առաջատար գիտական կենտրոնների հետ:

Ես շարունակում էի ծանօթանալ նրա ստեղծագործական հարուստ նիւթին. նախագծերի բնօրինակներ իրականացուած Հռոմում, Մարոքում, Վիէննայում, Երեւանում՝ ստեղծագործական գաղափարներ մարմնաւորուած ճարտարապետական եւ արուեստի նիւթականացուած արժէքների մէջ, որոնք արտացոլում են իր նախնիների հողի վրայ ամուր կանգնած վարպետի ներաշխարհը: Այո, շրջապատող նոր միջավայր, յուզային նոր ապրումներ եւ այլ աշխարհագգացողութիւն, որոնց շնորհիւ ձեւաւորւում է հոգու միանգամայն այլ «կառոյց»:

Բազմաբեսակ է Արմէն Զարեանի ստեղծագործական ուղին, իւրաքանչիւրում ակնյայտ է խորին սիմվոլիկան՝ կերպարի անհաւանօրէն լաւատեսական ու մարդասիրական մեկնութեամբ: Որպէս ասածիս ցայտուն օրինակ ես կը նշեմ բնիկ մուսուլմանների համար ճարտարապետի կողմից մտայղացուած բնակելի համալիրը Մարոքում (1950 - 54 թթ): Խնդիրը ամենաբարդերից էր. Մարոքը համարւում է այն երկրներից մէկը, որտեղ կրօնական բարքերը կայունօրէն իշխում են կենցաղում, որի առընչութեամբ ընտանեկան կեանքի աւանդականութիւնն ու կացարաններ խիստ տարբերւում են ոչ միայն եւրոպական համանմաններից, այլ նոյն դաւանանքի երկրների մեծամասնութիւնից: Աւանդականութեան հիմնական սկզբունքը բխում է այն հանգամանքից, որ իւրաքանչիւր ընտանիքի անցուդարձը չպէտք է տեսանելի լինի տուն այցելած ոեւէ հիւրի համար:

251 մենատներից բաղկացած բնակելի թաղամասը իրենից ներկայացնում է զոյգ բնակելի տներից բաղկացած ծաւալատարածական յօրինուածք: Հեղինակը, վսեմ անհատականութեան զգացումով, ծաւալների ելեւէջները օգտագործելու եղանակով, հասել է ձեւակերտման յօրինուածքային զարմանալի արտայայտչականութեան:

Ականաւոր ճարտարապետին՝ 20-րդ դարի հայ քրիստոնեային, անկասելի համոզչականութեամբ յաջողուել է լուծել իրեն օտար դաւանանքին յատուկ բարդ հասարակական հոգեբանական խնդիրը, միեւնոյն ժամանակ արտայայտելով իրեն յարգանքը վերջինիս հանդէպ, այդպիսով իսկ համատեղելով անհամատեղելին: Սահմանափակ լուսախորշերով, այցելուների եւ արտաքին աշխարհի աչքից կանանց թաքցնող կտորակուած կենցաղային առանձնայատկութիւններով բնակելի մենատները պէտք է որ ձեռք բերէին ամրոցի տեսք, հետեւաբար նաեւ համապատասխան արտացոլում ու ընկալում: Շնորհիւ ճարտարապետի նուրբ զգացողութեան, համալիրը յառնում է իբրեւ գեղարուեստական արարչութեան միասնական ամբողջութեան կայծկլտող տարր, արտայայտելով բերկրանքի, լոյսի, մարդասիրութեան զգացմունքներ:

Շարունակելով թերթել այն ժամանակ տակաւին երիտասարդ ճարտարապետի նախագծով Հռոմում կառուցուած «Սերաֆիկում» Կաթողիկէ Համալսարանի համալիրը (1961 - 64 թթ) արտապատկերող լուսանկարչական ծաւալուն տետրակը, ես հիացած էի Զարեանի երեւակայութեան թռիչքի համարձակութիւնից: Եռանկիւնաձեւ փոքրիկ ու նեղ հողավանդակի վրայ կերտուած, եթէ կարելի է այսպէս արտայայտուել՝ մանրաքաղաքը, հիանալի կերպով մերւում է շրջակայ միջավայրին եւ իր նոր, ոչ սովորական յօրինուածքային լուծումներով կարծէք աջակցում է կերտուած շինութեան ամբողջականութեանը, դառնալով համալիրի հետաքրքիր մանրամասներից մէկը եւս: Սա արուեստագէտի տաղանդի մէկ կողմն է միայն, որում առկայ են համաչափական պարբերականութեան ու ներդաշնակութեան զգացողութեան բնական հակումները, ամփոփուած նրա ներաշխարհում իբրեւ ոգեւորութեան անսպառ աղբիւր: Այս նախագծում ամէնից շատ ապշեցնում են համակառոյցները, որոնք ընդհանուր առմամբ լուծուած են իբրեւ ճարտարապետական ձեւեր եւ իրար չեն կրկնում ոչ մանրամասներում, ոչ յօրինուածքներում, ոչ էլ նոյնիսկ պարբերականութիւններում, սակայն միասնութեան մէջ ընկալւում են որպէս ձայնանիշերի տողեր, ստեղծելով հիասքանչ լաւատեսական ճարտարապետական մեղեդի:

Չմոռանամ Կաթողիկէ Համալսարանի նշանակութեան մասին, չէ որ այն, աշխարհի հիմնական կրօններից մէկի օրինապահութեան բարձրագոյն դպրոցն է, որն իր յետեւում թողել է միջազգայնացուած գոթիկան, ապա վերածնութիւնը՝ իբրեւ հոգեբանական ներգործութեան ու հնազանդեցման ձեւեր:

Արուեստագէտի անվիճելի տաղանդը կտրականապէս մերժել է ժառանգական ձեւերը ճարտարապետական նոր պահանջներին համապատասխանեցնելու սկզբունքը: Արմէն Զարեանը ստեղծել է միանգամայն նոր կերպար կապուած հասարակական, պատմական զարգացման հետ հաշուի առնելով բազմաբնոյթ գործօններ: Ճշմարիտ ստեղծագործի մօտ դա տեղի է ունենում ենթագիտակցաբար՝ ընկալման ու երեւակայութեան յատուկ փոխազդեցութեան պայմաններում: Կառոյցների ներքին յարդարանքի լուծման մէջ բացակայում է աւանդական մոնումենտալիզմը, որը յատուկ է նախորդ ժամանակաշրջանի նման շինութիւններին, սակայն, միաժամանակ նրանք ոչ մի կերպ չեն զուգորդւում տեսարանային, քաղաքացիական ուսումնական հաստատութիւնների հետ, ինչպէս նաեւ հասարակական շինութիւններին բնորոշ ներքին տարածութիւնների հետ: Սա, ամենայն հաւանականութեամբ, նորարար ճարտարապետի հոգեւոր հնարաւորութիւնների արտայայտութեան արդիւնքն է:

Վերյիշելով Արմէն Զարեանի հետ՝ նրա վախճանից ընդամէնը մի քանի տարի առաջ տեղի ունեցած հանդիպումը, ես ոչ մի կերպ չեմ կարողանում բացատրել այն հանգամանքը, որ երկար ժամանակ, անընդմէջ ծխելով եւ դիտելով մեծ քանակութեան հեղինակի ճարտարապետական ստեղծագործութեանը վերաբերող նիւթերը, սակաւախօս գտնուեցի, քանզի խորասուզուած էի նրա ստեղծագործական աշխարհում, ջանալով աւելի խորը ընկալել ներկայացուած ողջ նիւթը ինչպէս գեղագիտական, այնպէս էլ փիլիսոփայական առումով: Իսկ հեղինա՞կը:

Իրաւ է, հիմա, մի քանի տարի անց, դժուարանում եմ արտայայտուել նրա մասին, քանի որ այն երկար պահերին մեր հայեացքները չէին խաչաձեւում, սակայն զգում էի, որ նա մտքերով հեռուներում էր: Շուրջ հինգ րոպէ տեւած ընդմիջման ժամանակ միայն մենք խօսեցինք ճարտարապետութեան ընդհանուր խնդիրների շուրջ, եւ ոչ մի բառ մինչ այդ դիտուած նախագծերի մասին: Արդեօք իրաւացի՞ էի ես այն ժամանակ, թէ՝ ո՛չ: Կրկին վերսկսեցի թերթել լուսանկարների տետրակը եւ աչքերիս առջեւ բացուեց չքնաղ ստեղծագործութիւնների մի ամբողջ պատկերասրահ, որոնցից իւրաքանչիւրը օժտուած էր ինքնատիպութեամբ եւ յուզային ներգործութեամբ:

«Աւտոմոբիլային ակումբ» Հռոմի կենտրոնում 600 տեղանոց հանդիսադահլիճով (1956-59 թթ), 2000 տեղով թատրոն Վիէննայում (1946-48 թթ), բնակելի տներ Հռոմում (1956-63 թթ), Երեւանում (1963-86 թթ), ամառանոցներ Մարոքում (1950-55 թթ) եւ ԷՈՒՌ-ում (1961-64 թթ)... Սքանչելի նորոյթ՝ «Առեւտրական տեխնիկում»ի համակառոյցը Երեւանում... Իւրաքանչիւր այս նախագծի իրականացման համար, վարպետը հաղորդել է իր կեանքի, ոգու մի մասը, դրանցից իւրաքանչիւրն ունի իրեն յատուկ կերպարը ստոյգ մեկնութեամբ, սակայն ընդհանուր առմամբ բոլոր տարատեսակ ձեւերի, պարբերականութեան եւ յօրինուածքների շարանում, տեսանելի է հեղինակի ստեղծագործական յղացքի միասնական փայլուն, կարճ ու կտրուկ արտայայտչականութիւնը:

Առանձին հետաքրքրութիւն է ներկայացնում «Առեւտրական տեխնիկում»ը, ուր ես շտապեցի այցելել հէնց նոյն օրը: Սա մի համալիր է, որը բաղկացած է մի շարք առանձնաշէնքերից, որոնցից մի քանիսը դեռեւ շինարարութեան ընթացքում են: Համալիրի առանձնաշէնքերի հիմնական խումբը թռչնաբարձունքից յիշեցնում է կռունկների երամ՝ թռիչքի պահին (1967-69 թթ):

Անսովորութիւնը պահանջում է անսովոր վերաբերմունք, ուստի եւ ցանկանում եմ խօսել, իմ կարծիքով, գլխաւորի մասին:

Նախասրահը նման ցանկացած շինութեան այցետոմսն է: Երբ ոտք էք դնում Տեխնիկումի նախասրահի շեմից ներս, Ձեզ համակում է մի բերկրալի անակընկալ, նոյնիսկ ակնթարթօրէն վերափոխւում էք, մոռանալով առօրեայ՝ նաեւ կենցաղային հոգսերը:

Ազատութիւն, լոյս, վսեմութիւն, ռոմանտիկ հանդիսավարութիւն եւ ընդգծուած համաչափութիւն: Այս ամէնը ներդաշնակւում է պատանիների ու աղջիկների՝ այս հէքեաթային կացարանի սաների արժանապատուութեանը: Մասնագիտական լեզուով արտայայտուած՝ հեղինակը արտացոլել է իր էութիւնն ու հոգեբարոյական արժէքները, ստեղծելով բարեյարմար, վսեմօրէն կազմակերպուած տարածութիւն: Ներքին ծաւալների անսովոր կազմակերպումը՝ լուծուած ճարտարապետութեան, հոգեւոր ու գեղագիտական դաստիարակութեան գործում նրա ունեցած դերի հանդէպ յատուկ յարգանքի զգացումով, կարծես թէ հանդիսանում է ներքին յարդարման ամբողջ կառուցուածքի օրգանական միասնութեան արտայայտչաձեւը: Հարիւրի հասնող լսարաններ, ուսումնական աշխատասենեակներ, փոքր հանդիսադահլիճ, գրադարան, աշխատանոց, հանգստասենեակներ: Այս ամէնը տրամաբանօրէն փոխադարձաբար ենթարկուած է գլխաւոր «տիրակալին»՝ նախասրահին, որի թափանցիկութիւնը իրականացուած է ոչ միայն ընդարձակ ելքից դէպի բնութիւնը, այլեւ ամբողջ շինութեան կառուցուածքից:

Տեխնիկումի համալիրը կառուցուած է ժայռեղէն բարձունքի վրայ՝ քաղաքաշինական պահանջներից ելնելով, կազմակերպող օղակ հանդիսանալով Աւանի եւ Ջէյթունի մայրուղիների հատման կէտում:

Արտաքին տեսքի ճարտարապետական - գեղագիտական լուծումը չունի իր նմանակը: Օգտագործելով ձեւակազմութեան սկզբունքները, պարբերականութեան, հեռանկարի եւ լուսաստուերի հնարաւորութիւնները, վարպետը ստեղծել է ճարտարապետական արտասովոր արժէք՝ մեզ յայտնի նոյն տուֆ քարից, ապակուց ու բետոնից:

Շնորհիւ վերը շարադրուած գործօնների գիտականօրէն հիմնաւորուած լուծումների, չնայած շէնքի փոքր բարձրութեանը եւ շրջապատի բարձրայարկ շինութիւնների առկայութեանը, համալիրը տեսանելի կէտերից թողնում է կառուցապատուած տարածքի կազմակերպող տարրի տպաւորութիւն:

Այո: Այս նախագիծը վերջինն էր՝ վերջին տետրակում... Ես դառնութեան զգացումով, ափսոսանքով փակեցի այն ու մի կողմ դրեցի:

Չէի ցանկանում բաժանուել ստեղծագործական որոնումների այդ գեղեցիկ աշխարհից, որոնումներ, որոնք հանդիսանում են գեղեցիկի, ճշմարտութեան չափանիշներ:

«Այդ ի՞նչ նախագծի վրայ էք աշխատում հիմա», - դիմեցի ես ճարտարապետին, ցոյց տալով մեծ շրջանակին փակցուած գծագիրը:

Յիշում եմ, կարծէք հիմա լինէր, նրա ակնթարթային անդրադարձը եւ զուսպ ժպիտը վարպետի բարի, մտազբաղ դէմքին:

«Սա Երեւանում ժամանակակից Արուեստի Թանգարանի նախագիծն է: Այն նախատեսուած է կառուցել Մ. Մաշտոց պողոտայի վրայ, ժամանակակից Արուեստի գործող պատկերասրահի դիմաց», - պատասխանեց ճարտարապետը եւ տեղից բարձրանալով ինձ հրաւիրեց դիտել մանրակերտը: Արմէն Զարեանի համեստութիւնը տպաւորիչ էր: Նա մանրամասն բացատրում էր նախագիծը եւ ոչ մի բառ չէր ասում այն հսկայական արժէքների մասին, որոնք նա ձեռք էր բերել այդ արտասովոր շինութեան կերպարը ստեղծելիս (1967-77 թթ ստորգետնեայ թանգարանի տարբերակ՝ 1983 թ):

Թանգարանը ճարտարապետութեան մէջ յատուկ բնագաւառ է: Թանգարաններում մենք զգում ենք պատմութեան խորքերից եկող արահետը, որն իր փշոտ ծածկոյթի վրայ կրում է զարգացում եւ անկում, ապրող եւ անհետացող ժողովուրդների մշակոյթի եւ արուեստի ծաղկում եւ ինքնահաստատում, դա հեռաւոր անցեալի ու ներկայի հայելին է: Ահա այն խնդիրներից մի քանիսը, որոնք յառել էին ճարտարապետի ստեղծագործական տաղանդի հանդէպ՝ հոգեւոր բարդ կառուցուածքի, այդ բացառիկ շինութեան իրացման գործընթացում:

Հեղինակը փայլուն կերպով կատարեց իրեն առջեւ ծառացած խնդիրները:

Ինչպէս արդէն նշեցի, Արմէն Զարեանը յատուկ տեղ է զբաղեցնում ճարտարապետական կեանքում: Նա մեծ հետազօտող է, հրապարակախօս, պատմաբան, արուեստաբան: Հաւանաբար, նրա տաղանդի գաղտնիքը այդ պարզ ճշմարտութեան մէջ է: Բայց վերադառնանք ճարտարապետի գործունէութեանը: Ահա բնակելի շէնքը Մ. Մաշտոցի պողոտայի վրայ (1963 - 64 թթ): Այն իր ցայտուն մարդասիրական յուզականութեամբ ու արտայայտչականութեամբ հաղորդում է տօնական տրամադրութիւն: Գծաչափութիւնը, որպէս մարդկային բնութեան հոգեբանական պահանջմունք, ելակէտային է Արմէն Զարեանի ստեղծագործութեան մէջ: Արդիւնաւէտութիւն ստեղծելու համար նա ոչ մի աւելորդութեան չի դիմում: Նոյնիսկ հայկական ճարտարապետութիւնում աւանդական կորագիծ ձեւերի բացակայութիւնը արգելք չի հանդիսացել ընդհանուր առմամբ եւ դրուագներում ձեւերի հաճելի ճկունութեան հասնելու համար:

Ձեւերի աննշան շրջումներով ձեռք է բերուել ժամանակակից բնակելի շէնքի նոր կերպար՝ ժամանակի խորհրդանիշ, արտայայտուած տրամադրութեան շարժընթացով, վսեմութեամբ:

Վերջում ցանկանում եմ յիշատակել Երեւանի «Գլխաւոր Պողոտան» (առաջին հատուած՝ 1966 թ., երկրորդ՝ 1969-70 թթ, երրորդ՝ 1970-71 թթ, չորրորդ՝ 1971-74 թթ, հինգերորդ՝ 1977-80 թթ, վեցերորդ՝ 1986 թ): Սա ոչ միայն պողոտայ է կամ մայրուղի, այլեւ զբօսավայր, հանգստավայր, հանդիպումների, մշակոյթի բացօթեայ հանդրուան մայրաքաղաքի բնակիչների եւ հիւրերի համար: Այն աւելի շուտ պէտք է կոչուէր «Գլխաւոր Զբօսայգի», քանի որ այստեղ ամէն բան ենթարկուած է այդ գաղափարին:

Այս տարածութեան գեղարուեստա-գեղագիտական լուծումը բազմածրագրային է, սակայն մէկ ըմբռնման ենթակայ, այն է՝ ժամանակի ոգու արտացոլում: Իրօք, համեմատաբար ոչ մեծ հատուածի ցանկացած ծայրից Ձեր առջեւ կարծէք բացայայտւում է մի ամբողջ դարաշրջանի համայնապատկերը՝ ոչ թէ արձանապատմողական, այլ ոգեղեգիտական միջոցներով: Փոքր ճարտարապետական ձեւերի յօրինուածքային գեղարուեստական կանաչապատման զուգորդութեամբ եւ անսովոր ծաւալներով լուծուած շատրւանների համակարգը արտայայտիչ է ու յուզական եւ ստեղծում է բերկրանքի որոշակի տրամադրութիւն: Այս հիասքանչ վայրում հանգստացողը, զբօսայգին հատելով մէկ ծայրից միւսը, ոչ մի անկիւնում չի հանդիպում անսպասելի բանի, այսինքն՝ անիրական զգացմունքներից զերծ կը մնայ: Ամէն մի հատուած ու անկիւն լուծուած է մարդկային չափանիշով՝ ժամանակակից մարդու հոգեկան համաչափութեանը ներդաշնակ: Հոգեկան-յուզական համադաշնակութեան այդ բարդ կառուցուածքը իր ընկալունակութեամբ հաւասարազօր է երաժշտական մեծ դրուագի:

«Գլխաւոր Պողոտայ»ի մասին իտալացի ժամանակակից ճարտարապետներից մէկը արտայայտուել է ակնարկելով, որ այն նման է հորիզոնական դիրքով քնքշօրէն պառկեցուած հոյակապ խաչքարի:

Այսպիսով, որքան աւելի շատ ու խորն ենք հաղորդակցւում գեղեցիկի աշխարհին ու մշակոյթին, այնքան աւելի անկեղծ ենք ընկալում Զարեան ճարտարապետի եւ արուեստագէտի խորհրդանշանային իմաստը:

Աւարտելով իմ հաղորդումը մի անսովոր հանդիպման մասին զարմանալի մի մարդու՝ տաղանդի մարմնաւորման, Հռոմի Տիբերինա Ակադեմիայի անդամ, ԻՒՆԷՍՔՕ-յի «Ոսկէ լեգէոն» անդամ, Իտալիայի ԻԿՈՄՈՍ-ի անդամ Արմէն Զարեանի հետ, յոյս եմ յայտնում, որ երբեւէ, անցնելով Երեւանի կենտրոնական զբօսայգիներից մէկով, մեզանից շատերը հնարաւորութիւնը պիտի ունենան երախտագիտութեամբ թարմ մեխակներ դնել Արմէն Զարեանի յուշարձանին:

Ճարտարապետ
Բ. Ց.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris Commission Paritaire: Nº 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 7
MARDI
7 FEVRIER
1995

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.522 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.522

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԻՆ ՆՈՐ ԴԻՄԱԳԻԾԸ

Եւ եղեւ առաւօտ ու յանկարծ Ընկերվարական կուսակցութիւնը զարթնում մը ունեցաւ: Վերջին ամիսներուն պարզած պառակտած պատկերը յառաջացաւ ու կուսակցութիւնը ժողովրդավարութեան յուսադրիչ օրինակ մը տուաւ:

Հետաքրքրական է երեւոյթը: Նախնական զտումի գաղափարը կուգար աջէն: Առաջին օրէն, Փասքուայի մաղթանքն էր որ նախնական զտում մը կատարուէր իր կուսակցութեան ծոցը, փարատելու համար մչուշը եւ համախմբուելու մէկ թեկնածուի շուրջ: Զյաջողեցաւ ու ստեղծըւած տգեղ մրցակցութիւնը մթագնեց աջի պատկերը: Բայց, Փասքուայի գաղափարը իւրացուց եւ իրագործեց ձախը եւ շընորհիւ անոր այսօր Ընկերվարական կուսակցութիւնը կը ներկայանայ մէկ թեկնածուով, ընտրուած ձայներու աւելի քան 65%-ի մեծամասնութեամբ:

Լ. Ժոսփէնի այս ջախջախիչ յաղթանակը պարտութիւնն է ոչ միայն կուսակցութեան քարտուղարին՝ Ա. Էմմանիւէլլիի, այլեւ հակաժոսփէն հոսանքին որ Ֆապիուսէն և իր կողմնակիցներէն անցնի, կը հասնի միթերանականութեան: Արդարեւ Լ. Ժոսփէն երբեք չէ խնայած իր քննադատութիւնները ձախի կառավարական ոըրոշ մատակարարութիւններու նկատմամբ եւ միշտ անսխալական կուռք մը չէ նկատած Միթերանը: Այս վերջինը, երեւութապէս չէր ուզած ընտրութիւն մը ընել նախագահական թեկնածութեան երկու թեկնածուներու միջեւ, բայց, երբ Ռոլան Տիւմա, որ նման պարագայի մը մէջ մանաւանդ, կարելի չէ իր ալթէռ - էկօն չնկատել, բացայայտ կերպով կ'արտայայտուէր Ա. Էմմանիւէլլիի ի նպաստ, նախագահ Միթերանի նախընտրութիւնը ծանօթ էր:

Ընտրապայքարը դիմագիծ փոխեց, ոչ միայն նոր թեկնածուի մը ներկայութեան պատճառաւ, այլեւ անոր համար որ այս նոր թեկնածուն կրնայ հիմնովին փոխել նախատեսութիւնները: Ցարդ, բոլոր հարցախոյզերը - որոնց վաւերականութիւնն ալ բաւական խնդրոյ առարկայ կարելի է ընել - Պալատիւրի եւ Շիրաքի վիճարկում մը կ'աւետէին երկրորդ շրջանին համար: Այսօր, Բ. շրջանը կրնայ դէմ առ դէմ հանել Պալատիւր եւ Ժոսփէն, ինչ որ, անշուշտ, Պալատիւրի ալ ուզածն է:

Պալատիւր վիճարկումի եւ ճակատումի մարդ չէ: Որքան պիտի փափաքէր որ հարցախոյզերը բաւէին եւ մէկ անգամէն նախագահ նշանակուէր առանց ընտրապայքարի: Մնաց որ այդ հարցախոյզերը կը ծառայեն, առաւելաբար, ճնշելու ժողովուրդին մտքին վրայ, որու ամէն առտու կը թելադրուի ի'ր կարծիքը: Ոչ խորհելու, ոչ յոգնելու պէտք ունի. բոլոր հիմնարկները որոշած են թէ ի'նչ է իր տեսակէտը, բոլոր հարցերու մասին:

Այսօր կը թուի թէ ընկերվարական կուսակցութիւնը գտաւ ի'ր մարդը, ան որ պիտի կարենայ, եթէ ոչ նոր, առնուազն նորոգուած կեանք մը տալ իրեն, տեսակ մը վերածնունդ Միթերանէ ետք շրջանի մը սկիզբը: Մարդը տեսակէտ ունի, խառնուածք ունի եւ անհատականութիւն: Իր գլխաւոր նպատակն է ներկայ ըլլալ Բ. շրջանին, ինչ որ այնքան ալ անկարելի չէ: Շիրաք, երկրորդ դիրքէն կ'անցնի 3-րդի, եւ եթէ ինչպէս կը յայտարարուէր շաբաթավերջին Ռ. Պառ ալ հրապարակ իջնէ, աջին ընդհանուր պատկերը բաւական տխուր է: Մինչ այդ, ընտրապայքարը արդէն իսկ նոր դիմագիծ մը ստացած է:

«ՅԱՌԱՋ»

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՒՐՈՊԱ ԵՒ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Եւրոպայի խորհուրդի Խորհրդարանական ժողովը ձեռնարկեց քննութեան ձեւակերպութեանց որպէսզի «յատուկ հրաւիրեալ»ի կանոնագիր մը շնորհուի Հայաստանի, Ազրբէջանի եւ Վրաստանի:

Երեք երկիրներու դիմումները պիտի փոխանցուին ձեռնհաս յանձնախումբերուն, այլ խօսքով այն յանձնախումբին որ կը զբաղի ոչ անդամ եւրոպական երկիրներու հետ յարաբերութիւններով ու նաեւ քաղաքական հարցերու յանձնախումբին որոնք պիտի նշանակեն տեղեկատուները:

Միւս կողմէ, Եւրոպայի Խորհուրդը ընդառաջ գացած է Բաբգէն Արարքցեանի դիմումին որպէսզի դէտերու խումբ մը ղրկուի երեսփոխանական ընտրութիւններուն (Մայիս - Յունիս):

***

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(փետրուար 1 / 3)

ՎՐԱՑԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Յունուար 30-ին ՀՀՇ-ի հրաւէրով Հայաստան ժամանած է պատուիրակութիւն մը «Վրաստանի քաղաքացիներու միութիւն» կուսակցութեան, որու պարագլուխն է Է. Շեւարնածէ: Պատուիրակութիւնը, զոր կը գլխաւորէր կուսակցութեան գլխաւոր քարտուղար, երեսփոխան Զուրաբ Ժվանիա կը բաղկանար երեսփոխաններէ եւ լրագրողներէ: Անոնք հանդիպումներ ունեցած են ՀՀՇ-ի նախագահ Յուսիկ Քահանայի եւ փոխ - նախագահ Յ. Իգիտեանի, Լ. Տէր - Պետրոսեանի, Բ. Արարքցեանի, ինչպէս նաեւ Կեդր. Դրամատան նախագահ Բ. Ասատրեանի հետ: Հանրապետութեան տնտեսական վիճակին աւելի մօտէն ծանօթանալու նըպատակով հիւրերը այցելած են շարք մը հիմնարկներ եւ ձեռնարկութիւններ:

Փետրուար 1-ի իրիկունն ալ, ՀՀՇ-ի կեդրոնատեղիին մէջ տեղի ունեցած է վրացի հիւրերուն մամուլի ասուլիսը: Բացման խօսքը արտասանած է Յուսիկ Քահանայ Լազարեան, որ խօսած է յատկապէս իր ղեկավարած կուսակցութեան արտասահմանեան օտար հոսանքներու հետ կապեր հաստատելու փափաքին մասին: Վրաստանի Քաղաքացիներու Միութեան կողմէ ալ ելոյթ ունեցած է ընդհ. քարտուղար Զ. Ժվանիա, որ անդրադարձած է Վրաստանի անապահով վիճակին, աւելցնելով որ Պետութեան հեղինակութեան վերահաստատումը առաջնահերթ պայմանն է երկրին տարածքէն անցնող կազատարներու եւ այլ ճամբաներու ապահովութեան հաստատման:

***

ՀԱՊ-Ի ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐԸ ԱԼՄԱ - ԱԹԱ ԿԸ ՀԱՒԱՔՈՒԻՆ

ՀԱՊ-ի անդամ Պետութեանց ղեկավարներու հանդիպումը տեղի կ'ունենայ Փետրուար 10-ին Ղազախստանի մայրաքաղաքը: Նախատեսուած օրակարգի գլխաւոր նիւթերն են անդամ երկիրներու համագործակցութիւնը՝ ապահովութեան մարզին մէջ, ինչպէս նաեւ տնտեսական համարկումի հարցեր:

***

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ԴԵՍՊԱՆԸ

Հայաստանի մօտ Վրաստանի դեսպան նշանակուած է Գէորգի Բարամիձէ, որ առաջինն է այդ պաշտօնին մէջ: Ան Վրաստանի ծանօթ հայագէտներէն է, ունի նաեւ հայկական մշակոյթին նուիրուած բազմաթիւ գործեր:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ 74%-ով մասնակցեցան քուէարկութեան ընտրելու համար նախագահական իրենց թեկնածուն: Մասնակցութեան համեմատութիւնը արդէն շատ դրական երեւոյթ մըն էր կուսակցութեան համար: Տնօրէն ժողովէն քաշուելով Սեկոլէն Ռուայալ կոչ ըրած էր որ այս քուէարկութիւնը պօյքոթի ենթարկուի. ըստ երեւոյթին շատ լսող չէ եղած: Ժոսփէն ընտրուեցաւ ձայներու 65%-ով (հարցախոյզերը շատ սեղմ տարբերութիւն մը կը նախատեսէին 50/50-ի նման բան մը): Կիրակի առաւօտ (Փետր. 5), Միւթիւալիթէի մէջ, մեծ համագումար մը վաւերացուց այս ընտրութիւնը, մինչ Անրի Էմմանիւէլլի կը յայտարարէր թէ, հակառակ իր պարտութեան, չի քաշուիր եւ քարտուղար կը մնայ եւ այսօրուընէ ու 78 օրերու երկայնքին բոլորը զօրավիգ են Ժոսփէնի: Փաթրիք Տէվէճեան, որ Պալատիւրի հաղորդակցութեան պատասխանատուն է, յայտարարած է Լիպերասիոնի թէ Շիրաքի կացութիւնը աւելի փափուկ է, այն չափով որ Ժոսփէն կը համախմբէ ձախը եւ կրնայ Շիրաքէն առաջ հասնիլ Ա. շրջանին:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ սպանութիւն մը եւս տեղի ունեցաւ շաբաթավերջին: Այս անգամ զոհը՝ ԷՖ - ԷԼ - ԷՆ-ի Կեդր. Կոմիտէի մէկ անդամը գլխատուած էր եւ միայն գլուխն է որ գտնուած է Ալժէի մօտ կայարան մը: Միւս կողմէ Ժէ - Ի - Ա-ն (իսլամական զինեալ խումբ) տէր եղաւ Յունուար 30-ի եղեռնափորձին որու հետեւանքով 38 հոգի մեռած էր եւ 256 հոգի ալ վիրաւորուած. Հրապարակած թռուցիկին մէջ կը հաղորդէ որ «անձնասպան - զօրագունդերը» պիտի շարունակեն նման արարքներ Ռամազանի ընթացքին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՒ ԱԼԺԵՐԻՈՅ յարաբերութիւնները յանկարծ վատթարացան շաբաթավերջին, իբրեւ հետեւանք նախագահ Միթերանի մէկ յայտարարութեան: Ֆրանսայի նախագահը թելադրած էր որ եւրոպական հովանիին տակ ժողով մը գումարուի Ալժերիոյ շուրջ: Այս վերջինին հակազդեցութիւնը շատ բուռն եղած է, ետ կանչած է Ֆրանսայի իր դեսպանը, մինչ ձայնասփիւռն ալ շատ խիստ ոճով կ'արտայայտուէր: Միթերան միջամուխ կ'ըլլար ինքնիշխան պետութեան մը ներքին գործերուն ու դեռ կ'ըսուէր. - «Միթերան, նախագահութեան 14 տարիներու երկայնքին օժանդակեց ապակայունացնելու համար Ալժերիան: ... Իրեն մնացած քանի մը ամիսներու ընթացքին, դեռ կ'ուզէ արտայայտել իր ատելութիւնը անկախ Ալժերիոյ մը նկատմամբ»: Ներքին նախարար Փասքուա ճշդեց թէ համաձայն չէ Միթերանի առաջարկին եւ թէ միասնաբար չէ տրուած նման որոշում մը:

ԻՒ - ՏԷ - ԷՖ-ի բանբերը՝ Ժ.-Փ. Ռաֆարէն յայտարարեց թէ իր շարժումը թեկնածու մը պիտի ունենայ նախագահական ընտրութեան եւ թէ գալիք օրերուն ընտրութիւնը պիտի կատարուի Վ. Ժիսքար տ'Էսթէնի եւ Ռ. Պառի միջեւ: ԻՒ - ՏԷ - ԷՖ-ի քարտուղարը, սակայն, ճշդելով թէ ԻՒ - ՏԷ - ԷՖ-ը 6 շարժումներու համախմբում մըն է, որոնց 5-ը արդէն Պալատիւրի ի նպաստ արտայայտուած են, աւելցուց թէ Ռաֆարէն ինքզինք վարկաբեկած է նման յայտարարութիւն մը ընելով:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՔԱՐԻՒՂԻ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԲԱԺԻՆՆ ՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Թուրքիա յաջողած է 5%-ի յաւելում մը ձեռք ձգել ազրբէջանական քարիւղի իր բաժինին համար: Այսպէսով, նախապէս որոշուած 1.75%-ին փոխարէն 6.75% պիտի ունենայ Բաքուի քարիւղէն: Թուրք մամուլին տեղեկատուութեան համաձայն այս յաջողութիւնը գործն է Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովի նախագահ Հ. Ճինտորուքի Դեկտեմբեր 28-ին Բաքու կատարած այցելութեան: Ճինտորուք այդ այցելութեան ընթացքին նախագահ Ալիեւի հետ տեսակցութիւն ունենալով յաջողած է իր երկրին բաժինը աւելցնել:

Թուրքիոյ Արտաքին Նախարարութենէն պաշտօնատար մը այս մասին հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդած է.

«Երկրորդ նիւթն ալ Հայաստանի օժանդակութեան հարցն էր: Երկու խնդիրներն ալ նոյն այցելութեան ընթացքին կարգադրուեցան»:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ «Բարօրութեան կուսակցութեան» պետը Ն. Էրպաքան որոշած է դատարան յանձնել «Լը Մոնտ»ը: Պատճառը այն է որ թերթը յայտարարած էր թէ նոյն կուսակցութիւնը նիւթական ու զինամթերքի օժանդակութիւն ըրած է ալժերացի կրօնամոլ կազմակերպութիւն ՖԻՍ-ին:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ հրաժարած է իր վէթօն դնելէ եւ հաւանական է այլեւս որ Թուրքիա կարենայ անդամակցիլ մաքսային միութեան: Եւրոպա կը ջանայ գոհացում տալ Աթէնքի, ընդունելով որ բանակցութիւններ սկսին Կիպրոսի անդամակցութեան համար Եւրոպական Միութեան:

ՖՐԱՆՍԱ մերժած է ստորագրել Եւրոպայի Խորհուրդի «Ազգ. փոքրամասնութեանց պաշտպանութեան» պայմանագիրը: Անցեալին ալ նոյն դիրքը բռնած էր, մեկնելով այն ըմբռնումէն որ անհատներ կան եւ ոչ՝ ազգ. փոքրամասնութիւններ որոնք պէտք է պաշտպանուին: Նման պայմանագիր մը, ըստ Ֆրանսայի, կրնայ հարցեր ստեղծել (Պասք, Գորսիքացի), որոնք ցարդ չկան:

ՓԵՐՈՒԻ եւ Էքուաթորի միջեւ կռիւները չեն դադրած եւ ըստ Փերուի նախագահին իր զօրքերը շրջափակած են էքուաթորեան դիրքերը: Բանակցութիւններ տեղի կ'ունենան Ռիօ տէ Ժանէյրօ, բայց, ցարդ ոչ մէկ դրական կէտի յանգած են:

ՓԱԹՐԻՍԻԱ ՀԱՅՍՄԻԹ, ոստիկանական վէպերու հռչակաւոր հեղինակը մեռաւ 74 տարեկանին, Զուիցերիա, ուր քաշուած էր: Թէեւ Ամերիկուհի, Փաթրիսիա Հայսմիթ միշտ Եւրոպան նախընտրած է որպէս բնակավայր: Համբաւ շինած է 1950-ին «Լ'էնճոնիւ տիւ Նորէքսփրէս» վէպով, որ ֆիլմի ալ վերածուած էր քիչ ետք:

ԱՄԲՈՂՋ ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ մարզական ոչ մէկ ելոյթ տեղի ունեցաւ Կիրակի, Փետրուար 5-ին, ի նշան սուգի՝ նախորդ Կիրակի օրուան մէկ հանդիսատեսի սպանութեան, Ճենովայի մարզադաշտը: Դէպքը աննախընթաց էր:

Դ. ՇԱՀՆԱԶԱՐԵԱՆԻ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ

Հայաստանի հեռատեսիլէն Յունուար 12-ի «Հինգշաբթի» յայտագրով զրոյց մը հեռասփռուած է «Ազգ. ապահովութեան պետական վարչութեան» պետի պաշտօնակատար Դաւիթ Շահնազարեանի հետ: Ռոպէր Մալխասեանի կողմէ կատարուած այդ զրոյցը ամբողջութեամբ լոյս տեսած է Յունուար 17-ի «Հայաստանի Հանրապետութիւն» օրաթերթին մէջ [illegible]

Զրոյցը, բնականաբար, [illegible] «Դրօ» [illegible]

Զրուցավարը բուն նիւթին անցնելէ առաջ, կը հարցնէ թէ ինչպէս եղաւ ՊԱԿ-էն (ՔԱ - ՆԻ - ՊԻ) ԱԱՊՎ. (Ազգ. Ապահովութեան Պետական Վարչութիւն) անցքը: Դ. Շահնազարեանի պատասխանը [illegible]

Ռ. Մալխասեանի [illegible]

[illegible] «այդ որոշումը առնուածը երկու տարում ուշացել է»: [illegible]

[illegible] ՊԱԿ-ի [illegible] 90 [illegible]

[illegible] ծրինական իշխանութեան. այս ակնկալութենէն բան չի փոխուիր նաեւ եթէ վաղը փոխանակ ՀՀՇ-ին ուրիշ կուսակցութիւն մը կամ համախոհական կառավարութիւն մը գտնուի իշխանութեան գլուխը:

Այս յառաջաբանի մասէն ետք, զրոյցը կ'ընդլայնէ Նախագահին Դեկտեմբեր 28-ի ելոյթով հրապարակուած հարցը, պարզելով բազմաթիւ երեսակներ: Դ. Շահնազարեան կը բացատրէ թէ Թմրեցուցիչի միջազգային առեւտուրին մասին Օգոստոսին արդէն խօսուած էր ռուսական եւ հայաստանեան մամուլին մէջ: Առոր պատճառը Մոսկուայի մէկ օդակայանը գտնուած ճամպրուկ մըն էր որ դաղտնի բաժիններու մէջ պահուած մեծ քանակութեամբ հերոյին կը պարունակէր: Հայաստանի Ազգային Ապահովութեան Պետական Վարչութիւնը ուշադրութիւնը եւ գործունէութիւնը կեդրոնացուցած է թմրեցուցիչի մարզին վրայ, քանի որ խնդրոյ առարկայ ճամպրուկը գտնուած է Երեւան - Մոսկուա - Լոս-Անճըլըս երթուղիի օդանաւի մը մէջ: Առիկա պատճառ եղած է որ խուզարկութիւններ կատարուին Ռուսաստանի յատուկ ծառայութեան հետ համատեղ ու մեծ քանակութեամբ թմրեցուցիչ, զէնք եւ «Դրօ»ի արխիւը գրաւուած է:

Իրենք արդէն 1994-ի սկիզբէն, տարբեր երկիրներէ տուեալներ կը ստանային որ թմրեցուցիչի միջազգային առեւտուրը իր ուշադրութիւնը սեւեռած է Հայաստանին, որպէս փոխանցումի դետին:

Զրոյցը կ'ընդմիջուի տեսերիզի մը ցուցադրութեամբ ուր կը տեսնուի կատարուած խուզարկութենէն, պահեր երբ ատրճանակ, գերկարճալիք ռատիօկայաններ եւ թմրեցուցիչ պարունակող ճամպրուկը կը գտնուին: Դ. Շահնազարեան կ'աւելցնէ թէ նոյն բնակարանէն ձեռք անցած են նաեւ ձեռագիր փաստաթուղթեր ու համակարգիչի սկաւառակներ:

Նման նիւթեր յայտնաբերուած են նաեւ միւս դաղտնի բնակարաններուն մէջ: Այդ բոլորը այն համոզումը կու տան իրենց որ գործ ունին բաւական լուրջ, յատուկ, դաղտնի ծառայութեան մը հետ որ կը գործէ Հայաստանի մէջ: Ձեռք անցած ամբողջ արխիւը, կ'ըսէ թէ 5-6 հազար էջնոց ծաւալ ունի:

Ռ. Մալխասեան այս բոլորը լսելէ ետք հարց կու տայ, ինչպէս շատեր պիտի ընէին, թէ զարմանալի չէ՞ որ թաքստոցի մը մէջ այնքան ատեն, այդքան փաստաթուղթ պահուած են, մինչ նման կազմակերպութիւններ սովորաբար հետք չեն ձգեր: Դ. Շահնազարեան կը բացատրէ թէ սովորական յանցագործները կ'ոչնչացնեն հետքերը. իսկ այդ կարգի լուրջ ծառայութիւններ ու պետական դաղտնի կազմակերպութիւններ կ'ունենան իրենց արխիւները ուր իրենց գործունէութիւնը արձանագրուած կ'ըլլայ:

«Դրօ» կազմակերպութեան գործունէութիւնը, մեկնելով այդ փաստաթուղթերէն, Դ. Շահնազարեան կ'ամփոփէ չորս կէտով.

-- հաւաքել քաղաքական, տնտեսական եւ ռազմական տեղեկութիւն,

-- օրինական եւ անօրինական տնտեսական գործունէութիւն -- մաքսանենգութիւն,

-- թմրեցուցիչի միջազգային առեւտուր,

-- Հայաստանի մէջ քաղաքական սպանութիւններ:

Նոյն կազմակերպութեան այս գործունէութիւնը, ըստ Ազգային Ապահովութեան Պետական Վարչութեան պետին, յայտնաբերուած է բազմաթիւ այլ երկիրներու մէջ ալ, բայց անոնց գործին չէ եկած հրապարակել: Քաղուած տեղեկութիւնները գործածուած են այդ կուսակցութեան վրայ իրենց ազդեցութիւնը զօրացնելու համար:

Դ. Շահնազարեան կը մերժէ եղածին քաղաքական հետապնդում նկատուելու հաւանականութիւնը. նոյնը՝ երկրին մէջ քաղաքական բանտարկեալի գոյութիւնը: Ան կ'ըսէ. «ամէն բանտարկեալ դատապարտուած է քրէական օրէնսգրքի համաձայն կատարած քրէական յանցագործութեան համար»:

Տեսագրութեան երկրորդ մաս մըն ալ ցոյց կը տրուի որ կը վերաբերի ձերբակալուած անձի մը խոստովանութեան. ան որպէս «Դրօ»ի անդամ, մասնակցած է Մասիսի մէջ զոյգի մը սպանութեան. այդ արարքը կը կրէ «Թերոր» անունը:

Զրոյցին յաջորդած է հարցումներու բաժին մը. ունկնդիրներ հեռաձայնելով գիրենք հետաքրքրող նիւթերու մասին, զանազան հարցումներ ուղղած են: Անոնց ամէնէն հետաքրքրականը այն է որ Դ. Շահնազարեանը կը խօսեցնէ Հ. Գալըստեանի սպանութեան ամբաստանութեամբ ձերբակալուած Միքայէլ Մանուկեանի եւ անոր ձերբակալութեան պարագաներուն մասին: Ներկայացուած տարբերակը բաւական հեռու է «Երկիր»ի ներկայացուցածէն ուր ըսուած էր թէ ենթական գացած է յանձնուելու ու ապահովութեան կազմակերպութենէն ոչ մէկ պատասխանատու զինք ընդունած էր եւլն.: Դ. Շահնազարեան կ'ըսէ թէ իրենց հետ հեռաձայնով սակարկութիւններ եղած են Մ. Մանուկեանի յանձնըւելու պայմաններուն մասին: Ժամադրութիւններ տրուած են, յետոյ ջնջուած, փոխուած: ՀՅԴ-ի երեսփոխաններ բանակցութեան առաջարկներ ըրած են իրեն ու իր աշխատակիցներուն, ի վերջոյ, ժամը 23-ին մօտ ԱԱՊՎ-ի շէնքին շուրջ լրագրողներ կը հաւաքուին ու կը յայտնուի հետախուզուած անձը. 5 - 10 վայրկեան կը խօսի լրագրողներու հետ, կը լուսանկարուի ու կը մտնէ շէնք: ՀՅԴ-ի խմբակցութենէն երկու երեսփոխաններ կը փորձեն ընկերանալ իրեն, բայց չեն արտօնուիր:

Այս բաւական երկար բացատրութենէն ետք երկու ուշագրաւ կէտ եւս կը յայտնուի հարցումներու բաժինէն. առաջինը երկու անգամ կրկնուած պատասխան մըն է յայտնապէս Դ. Շահնազարեանի համար անհաճոյ հարցումներու: Առաջինը կ'ըսէ. «ՀՀՇ-ում չկա՞ն անօրինականութիւններ: Ինչո՞ւ չէք փակում»: Երկրորդը անդրադառնալով Նախագահական հրամանագրով Հ.Յ.Դ.-ի գործունէութեան կասեցման, կ'ուզէ գիտնալ թէ արդեօք նաեւ կը նշանակէ գրասենեակներու թալա՞ն: «Ինչո՞վ են իրենք տարբերւում թուրքերից, բոլշեւիկներից, ստալինիզմից» հարց կու տայ դիտողը: Այս երկու հարցումներուն տրուած պատասխանը կ'ըլլայ հետեւեալը. «Դա հռետորական հարց է»: Առաջին անգամուան այս տարազին աւելցած է տեղեկութիւնը թէ «ՀՀՇ-ում գաղտնի ծառայութիւն չկայ»:

Ունկնդիրներու հարցումներուն երկրորդ ուշագրաւ կէտը կապուած է Նախագահին Դեկտեմբեր 28-ի ելոյթին: Աւելորդ է ըսել թէ Դ. Շահնազարեան ամբողջութեամբ համաձայն է կատարուածին: Երբ մէկը կը հարցնէ թէ «Դրօ»ի մասին ինչու Նախագահը խօսեցաւ եւ ոչ ինքը, ան կը պատասխանէ թէ ուրախ է որ «հիմնականում խօսում է ոչ թէ ելոյթի բովանդակութեան, այլ ձեւի մասին»:

Որքան ալ Նախագահական հրամանագրով կատարուածը կերպով մը բացատրելու, թերեւս նաեւ արդարացնելու հիմնական մտադրութենէն մեկնած ըլլայ Դ. Շահնազարեանի հեռատեսիլի հարցազրոյցը, առնուազն օգտակար է երբ տարբեր տեսանկիւն մըն ալ կ'ընծայէ այնքան ծանրակշիռ պատահարներու. նաեւ կրնայ օգնել երկրին մէջ ժողովրդավարութեան անվթար պահպանման պնդումներուն:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԽՍԱԵԱՆԻ ԲԱԺԱԿԻ ՕՐԸ

Ինչպէս ամէն տարի, այս անգամ եւս նախկին խսաեանցիներ ու համակիրներու լայն շրջանակ մը փութացած էր Փարիզի Սանուց Միութեան կողմէ ճշդուած ժամադրութեան. Յունուար 29, Կիրակի, կէսօրին այդ բազմութիւնը գրեթէ ամբողջութեամբ գրաւած էր Գաստի «Տիմանթէռ» ճաշարանին սեղանները: Այս տարի բաժակի աւանդական օրը կը յատկանըշուէր վարժարանին հարիւրամեայ յոբելեանով:

Վարչութենէն Անահիտ Թէքզեանի ողջոյնի խօսքէն ետք, օրուան իմաստին անդրադարձաւ ատենապետուհի Մարգրիտ Շէրիք, դպրոցին համար պատուաբեր եւ ուրախալի հանդրուան կոչելով հարիւրամեակը: Ան յատուկ գոհունակութեամբ մատնանշեց երիտասարդներու մասնակցութեան երեւոյթը միութենական չարժումներու: Արդարեւ, ամէն տարիքէ նախկին խսաեանցիներու քով ուշագրաւ էր երիտասարդներու սեղանը. անոնց ոմանք ոչ միայն խսաեանցի եղած չէին, այլ նաեւ մեծ մասով շատ շատ լուսանկարներէ կը ճանչնային Պոլսի վարժարանը:

Մ. Շէրիք անդրադարձաւ խսաեանի հարիւրամեակին, ըսաւ թէ զարնան նշումի օրեր նախատեսուած էին նաեւ Փարիզի համար, ապա հրաւիրեց բաժակները բարձրացնել դարաւոր դպրոցին կենաց, երախտագիտութեամբ յիշելով անդարձ բաժնուած մշակները: Նորանոր դարադարձներու մաղթանքով բարձրացան բաժակները ու ներկաները միաբերան երգեցին Խսաեանի քայլերգը:

Հանդիսաւոր այս պահերէն ետք, ամփոփ տեղեկատուութիւն մը կատարուեցաւ խսաեանի ներկայէն: Աշակերտներու թիւը հասած էր 400-ի. այս պարագան գոհունակութեան մը արտայայտութիւնը ըլլալով հանդերձ, դժուարութեամբ սփոփանք կրնար նկատուիլ բոլոր անոնց կողմէ որոնք ապրած էին աւելի քան հազար աշակերտով խսաեանի տարիները: Այսուհանդերձ, ուրախալի էր լսել որ տագնապի շրջանը փակուած էր ու դպրոցը ամէն տարի նոր յաջողութիւններ կ'արձանագրէր: 1986-էն ի վեր ննջարանով ու խաղավայրով վերաբացուած էր մանկապարտէզը որ միջոց մը փակ մնացած էր դասախարակի չգոյութեան պատճառով: Չորս տարիէ ի վեր կը գործէր միջնակարգի մուտքին անգլերէնի նախապատրաստական դասարանը: 1994 - 95 տարեշրջանին լիսէի աւարտական դասարանը 57 հոգիէ կը բաղկանար: Ուսուցչական կազմին թիւը 40 էր. դպրոցը ունէր հինգ քարտուղար, մէկ գրադարանավար, մէկ պալէի ուսուցիչ, մէկ խոհարար ու 11 տնտես - տնտեսուհի:

15 միլիառ լիրայի (աւելի քան 2 միլիոն ֆրանք) հասնող պիւտճէին մեծագոյն մասը կը հայթայթէր Պէյօղլուի Թաղական խորհուրդը. աշակերտներու վճարումները 1·5 միլիառի միայն կը հասնէին. նիւթականի էջը բաղկացնող երրորդ ազդակը նուիրատուութիւններն էին: Ինչպէս սովորութիւն է նման պարագաներու, ճաշի խանդավառ ու անցեալի ոգեկոչումներով հարուստ մթնոլորտին ընկերացաւ գեղարուեստական բաժին մը. անոր մասնակցութիւն բերին երգով ու դաշնակով, երիտասարդուհիներ՝ Նաթալի Տէմիրճեան ու Մառի Հէքիմեան: Ապա կարգը եկաւ չափահասներու՝ Բ. Ֆրնտըգեան, Ս. Պօղոսեան, Ն. Պշտիկեան, Ն. Ադամեան ու Արմէն Տէր - Բարսեղեան որոնք եւս երգով ու արտասանութեամբ մասնակցեցան հանդիսութեան:

ԽՍԱԵԱՆՑԻ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՅՈՒՆՈՒԱՐԸ ՎԻԷՆԻ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՄԷՋ

Յունուար ամիսը հարուստ եղաւ Վիէնի համայնքին համար. ամսուան ընթացքին շուրջ մեր գաղութին հրամցուեցան զանազան հանդիպումներ ու հանդիսութիւններ:

Յունուար 7-ին, աւանդութիւն դարձած սովորութեան մը համաձայն, Սէնթ Անտրէ լը - Գա եկեղեցւոյ մէջ, երեկոյեան ժամը 6·30-ին, տեղի ունեցաւ «Աստուածայայտնութեան» նուիրուած միջ - եկեղեցական արարողութիւնը: Առօթքի այս պահը ամէն տարի կը համախմբէ քաղաքիս կաթոլիկէ եւ հայ հաւատացեալները մէկ ու կէս ժամ տեւող հանդիպումի մը համար:

Արարողութեան ընթացքին կը կատարուին սուրբ գրային ընթերցումներ, կ'երգուին շարականներ եւ կը տրուի «օրուան պատգամը»: Այս տարի եւս այս հանդիպումին միասնաբար կը նախագահէին եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝ Ժան Մարք Փասքիէ եւ Համբարձում սարկաւագ Հաճէնեան: Դպրաց դասը իր մասնակցութիւնը բերաւ մեկնաբանելով Կոմիտաս Վարդապետի պատարագէն հատուածներ: Աստուածայայտնութեան խորհուրդին շուրջ քարոզեց Սահակ Սրկ. Սուքիասեան:

Յաջորդ օրը, Սուրբ Թէոտորոս եկեղեցւոյ մէջ, Ծնունդի առթիւ կը պատարագէր եւ կը քարոզէր Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝ Իսահակ Խաչակիր Քահանայ Հէքիմեան: Զորհնէքի արարողութենէն յետոյ աղօթավայրին կից սրահին մէջ հոգաբարձութիւնը գինեձօն մը կազմակերպած էր Նոր Տարուան առթիւ: Այս առթիւ խօսք կ'առնէին հոգաբարձուները եւ Իսահակ քահանայ ներկայ հասարակութեան ներկայացնելու համար իրենց բարեմաղթութիւնները:

Կիրակի, Յունուար 15-ին տեղի ունեցաւ գաղութիս զոյգ միօրեայ վարժարաններուն տօնածառի հանդիսութիւնը: Ֆրանսահայ Կապ. Խաչին հովանաւորած դպրոցինը՝ քաղաքային թատրոնի սրահին մէջ իսկ Հ.Բ.Ը.Միութեանը՝ Խաչատուր Աբովեան մշակութային կեդրոնին մէջ:

Ամսուան վերջին ժամադրութիւնը եղաւ «Հանդիպում Գրիգոր Պըլտեանի հետ» երեկոյթը, Յունուար 26-ին, Խ. Աբովեան սրահին մէջ, հոգաբարձութեան նախաձեռնութեամբ: Մէկ ու կէս ժամ առաջ պատահած ահաւոր փոթորիկը բաւական եղաւ, անկասկած, նուազեցնելու համար ունկնդիրներուն շրջանակը. սակայն 25 հոգիներէ բաղկացած լսարանը, մօտ երկու ժամ ամենայն ուշադրութեամբ եւ մեծ հետաքրքրութեամբ հետեւեցաւ Գրիգոր Պըլտեանի գրած «Հայերը» (*) հատորին ներկայացումին: Հեղինակը շեշտեց որ Վիէնի այս երեկոյթը առաջինն էր իր գործին հրատարակութենէն ի վեր: Զեկուցումին աւարտին տեղի ունեցաւ հարց - պատասխաններու շատ հետաքրքրական բաժին մը եկեղեցւոյ կեանքին մէջ անհրաժեշտ բարենորոգումներուն, կաթողիկոսական ընտրութեան եւ Հայ Եկեղեցւոյ առաքելութեան մասին:

ԿՈՐԻԻՆ

(*) Kr. Beledian, «*Les Arméniens*», Collection Les Fils d'Abraham, 251 p. Brepols, Editeur Maredsous 1994.

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԷՕՀՄԷԼԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 85-ԱՄԵԱԿԻՆ

Հայ թարգմանչական գրականութեան մէջ իր յատուկ ներդրումը ունեցած է Յովհաննէս Շէօհմէլեան, հայացնելով յատկապէս սփիւռքահայ սիրուած եւ վաստակաշատ գրող Ուիլիըմ Սարոյեանի գործերը: Շէօհմէլեանի ծննդեան 85-ամեակին առթիւ, անոր թարգմանչական վաստակին նուիրուած գրական երեկոյթ մը տեղի ունեցաւ 1994, Նոյեմբեր 26-ին, Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան մէջ:

Յովհաննէս Շէօհմէլեան իր ձայնով «Մարդկային Կատակերգութեան» մասին, կենդանի ներկայութիւն մը դարձաւ հանդիսութեան ընթացքին: Պր. Աւետիս Սափսըզեան բացման խօսքով ներկայացուց օրուան հիւր բանախօսը՝ ծանօթ գրագէտ Պր. Արամ Սեփեթճեանը, որ յատկապէս հրաւիրուած էր Լիբանանէն: Ան միաժամանակ խմբագիրն է Շէօհմէլեանի վերջերս լոյս տեսած ամբողջական երկերուն, որոնք արժանի կերպով կ'անմահացնեն թարգմանիչին վաստակը:

Յարգելի բանախօսը հանգամանօրէն անդրադարձաւ ուսուցիչ, մտաւորական, Հ. Բ. Ը. Միութեան բարերար անդամ, թարգմանիչ եւ անգլերէն լեզուի ու գրականութեան մասնագէտ Յովհաննէս Շէօհմէլեանի կեանքին եւ ստեղծագործութեան: Յիշատակելով աշակերտներու վկայութիւնները ցոյց տուաւ անոնց մեծ սէրն ու յարգանքը իրենց ուսուցիչին հանդէպ: Շէօհմէլեանին ունեցած յատուկ սէրը Սարոյեանի հանդէպ մղած է թարգմանելու անոր գործերը: Պր. Սեփեթճեան յիշելով Սարոյեանի խօսքը մարդկութեան՝ «Կեանքիդ ժամանակը ապրէ այնպէս որ քեզի բաժին ինկած ժամերուն չաւելցնես աշխարհի թշուառութիւնն ու վիշտը, այլ՝ ժպիտով ընդունիս անոր լոյսն ու խորհուրդը», աւելցուց թէ Շէօհմէլեանի թարգմանական գրականութիւնը հիմնուեցաւ Սարոյեանական այս իմաստասիրութեան վրայ: Ապա Սարոյեանի գրականութեան մասին խօսելով ընդգծեց թարգմանիչին երկար տարիներու ընթերցումէ ու աշխատանքէ ետք կատարած եզրակացութիւնը, «Սարոյեանի հոգին կը բացուի, սէրը կը փռուի եւ բարութիւնը կը տարածուի Աստուծոյ արեւին պէս համայն մարդկութեան վրայ առանց գոյնի, ազգութեան եւ կրօնքի խտրականութեան: Իր ստեղծագործութիւնները ողողուած են գեղարուեստական ճշմարտութեան այնպիսի կենդանի հրաբուխներով, իսկական մարդասիրական անկեղծ ու ջերմ այնպիսի էջերով որ, կարելի չէ զինք չդասել մեր ժամանակներու մեծագոյն գրողներու շարքին»:

Յարգելի բանախօսը ամբողջացնելով իր խօսքը գրագէտ Շէօհմէլեանի թարգմանչական վաստակի մասին, անդրադարձաւ անոր հայերէնէ անգլերէն կատարած թարգմանութիւններուն, յիշելով որ ան ուսուցչական իր առաջին իսկ տարիներէն աշակերտներուն մանկապատանեկան չրթներով արտասանել կուտար Մաշտոց, Խորենացի, Եղիշէ ու մինչեւ Քուչակ, քերթուածներ անգլերէն լեզուի փոխադրուած: Պր. Սեփեթճեան համակողմանիօրէն ներկայացուց մեր գիր ու դպրութեան նուիրեալ՝ Յովհաննէս Շէօհմէլեանը՝ որ «Արժանի է մեր անվերապահ յարգանքին ու ջերմ գնահատանքին»:

Հանդիսութեան գեղարուեստական բաժնի մէջ ներկաները լսեցին Ուիլիըմ Սարոյեանի ձայնը «Մարդկային Կատակերգութենէն»: Ռոպէր Խաչատուրեան եւ Լուիզա Ջէրվու նուագեցին Հրանդ Գէորգեանի «Սիրերգ»ը եւ Ա. Բաբաջանեանի «Ազգ. Փառապանծ»ը: Ապա Տիկին Վիոլէթ Թաշճեան ներկայացուց Յ. Շէօհմէլեանի թարգմանութեամբ Սարոյեանի հաւատամքը, իսկ Պր. Սեպուհ Աբգարեան՝ նոյնպէս Յ. Շէօհմէլեանի թարգմանութեամբ Սարոյեանի «Հայն Ու Հայը»:

Հիւրերը եւ աշակերտները մեկնեցան իրենց մէջ ամրապնդած յարգանքը, մեր մշակոյթի գանձարանին բազմակողմանի ներդրում ունեցած մտաւորական Յովհաննէս Շէօհմէլեանի հանդէպ:

ՎԻՈԼԷԹ ԹԱՇՃԵԱՆ

Նիկոսիա
Յունուար 23, 1995

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲՈՆԱԳԱՂԹԻ ՀԱՅ ԿԱՐԱՒԱՆՆԵՐՈՒ ԵՐԹՈՒՂԻՆԵՐԸ
պատմ
Խմբագրեց՝ ՌՈՊԷՐ ՃԵՊԷՃԵԱՆ
Հրատարակութիւն՝ Վիոլէթ Ճեպէճեան գրադարանի, Հալէպ 1994

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ
- 81 -

ՀԱՄԱՌՕՏ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

— II —

Էր:
Հայ էր:
Արմատներ ունէր:
Քառասուն դարու պատմութիւն ունէր
իր հողին վրայ: Ինքնուրոյն ազգ էր:
Մի քանի տարուան իթթիհատական
կառավարութիւն ջնջեց ամէն բան:
Տեղահանութիւն: Գաղթականութիւն:
Ցեղասպանութիւն: Հողասպանութիւն:

. . . .

Յետոյ ռուսական յեղափոխութիւն:
Հողէառի պէս անխուսափելի
Թրքական բանակ, որ ջնջէ մեզի:
Սակայն այս անգամ՝
Ղարաքիլիսա եւ Բաշ Ապարան,
Սարդարապատի հրաշք փրկութեան:

Ամէն կողմ նախճիր, հրդեհ, աւերակ:
Ողբացող կին մը նստած հերարձակ:
Նկար անճաշակ. պատկեր իրական,
կը ներկայացնէ մեր «Մայր Հայաստան»:

Չէր:
Է:
Մայիս քսան ութ:
Պետականութեան նոր վերածնունդ:
«Երէկ չըթայուած, այսօր ինքնավար»:
Նոր յոյս խանդավառ Հայերու համար:
«Փոքրիկ դաշնակից» մեծերու կողքին.
Հայկական Լէգէոն: Կիլիկիա կրկի՞ն:
Օսմանեան հսկայ կայսրութեան անկում:
Ցեղասպաններու դատապարտութիւն --
Ձեւականութիւն: Լրիւ ապարդիւն:
Մե՛ր արդարութեան բազուկներ կ'ըլլան
հերոս Թէհլիրեան, Շիրակեան,
Երկանեան:

Սեւրի դաշնագիր: Քարտէս Ուիլըընեան:
«Ծովից ծով» թուղթի վրայ Հայաստան:
Մենք՝ պայքար ներքին: Իսկ մեր
թշնամին՝
յարձակում կրկին: Հողային կցում:
Կարսի դաշնագիր: Երկրի մասնատում:
Խորհրդայնացում:
«Որպէս անհաս փառքի ճամբայ
Ես իմ Մասիս սարն եմ սիրում»:
Նախիջեւան եւ Ղարաբաղ - հատում:
Իսկ անդին՝ Լօզան: Մեր «ապետակա՛ն
դաշնակիցներ»էն՝ նուէր վերջնական:
Ո՛չ մէկ «Ծովից ծով», ոչ իսկ «Կիլիկեան
օճախ հայկական» այլեւս չկան:
Ոտնագնդակի պէս մեր հետ խաղցան:

Հանրապետական արդի Թուրքիան
ինչո՞ւ նկատէն հիմա ցեղասպան,
քանի որ ան կը հերքէ ամէն բան:
Մեղմէ զատ բոլոր ազգերը կուրցան:
Մեզ լրիւ մոռցան: Սփիւռք ցիր ու ցան:

ՇՐՋՈՒՆ ՄԱՆՐԱԴԷՏ

(Շար. 2)

"ՈՉՆԻ"ի արամտութիւններէն

«ԺԱՄԱՆԱԿԸ ԵՒ ՄԵՆՔ»

ԱՐԱ ՎԱՀՈՒՆԻ

- Ժամացոյց բերեցի տուն, կինս վերցըրեց՝ գլխուս տուեց:
- Ինչո՞ւ:
- Պարզուեց... Շախմատի ժամացոյց է:

***

- Ներողութիւն, դուք ժամադրութեան ժամացոյց ունի՞ք:
- Կանացի՞, թէ տղամարդու:
- Կանացի:
- Խնդրեմ՝ միշտ կէս ժամով ետ է մնում:

***

- Վարպետ ջան, իմ ու կնոջս ժամացոյցները վերջերս տարբեր ժամանակներ են ցոյց տալիս: Խնդրում եմ ուղղել:
- Այդ թերութիւնը ուղղել անհնար է: Դիմէք դատարան...

***

- Խնդրում եմ այնպիսի ժամացոյց, որ սիրածս աղջկան նուիրեմ, ժամադրութիւնից չուշանայ:
- Ես ձեզ հասկացայ: Խնդրեմ՝ թանկարժէք մուշտակ նուիրէք՝ չի ուշանայ:

ԶԱՒԷՆ ՊԻՊԵՐԵԱՆ

ԱՆԿՈՒՏԻ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐ

ՎԷՊ

Նոյն վհատութիւնը անգամ մը եւս անցաւ հոգիէն: Հայր մը ի՛նչ պէտք է ըլլայ, ի՞նչ պէտք է ընէ, որպէսզի իր զաւակները հիանան իր վրայ, յարգեն եւ սիրեն զինքը, ակնածին իրմէ: Աս ի՛նչ խնդիր է: Այս լակոտներուն հոգը անգամ չէ: Իր գոյութիւնը անգամ կ'անգիտանան: Ի՞նչ է իր տեղը այդ տունին մէջ: Կերակրող էշ մը: Ինք այդ տեսակ տեղ մը չուզեր ընտանիքին մէջ:

Որպէսզի այս երկարատեւ լռութիւնը չմեկնաբանուի իբրեւ յուզումի եւ տկարութեան նշան, այնպէս ձեւացուց թէ անտարբերօրէն կը շարունակէր թերթը կարդալ:

- Այս օրերս պիտի ըլլայ արտօնութիւնը, ըսաւ: Ես մէջէ՛ն իմացայ...

Խօսքը չաւարտեց, գլխու շարժումով մը շեշտեց: Դժբախտաբար մարդ չտեսաւ այդ կարեւոր շարժումը: Սիլվա անշարժ էր: Յակոբիկ յօնքերը պռստած, խոժոռ վիճակ մը ունէր: Գէորգ մտատանջութիւն մը զգաց անոր արտայայտութենէն: Շարունակեց.

- Սրբազանին հետ խօսած օրս... Կը յիշէ՞ս, քովը նստած օրս...

Իրեն այնպէս թուեցաւ թէ Յակոբիկին յօնքերը քիչ մը եւս պռստուած էին:

- Կամաց մը ծռեցայ, Սրբազան Հայր ըսի...

Յակոբիկ գիրքը գոցեց շաչեցնելով, սեղանին վրայ արձակեց, ոտքի կանգնեցաւ.

- Սրբազանէն ուրիշ խօսք չունի՞ս պէ՛ դուն, ըսաւ: Մեզի՞ ինչ ձերին եկեղեցին: Մենք գրօսանքին վոլէյպոլ խաղալու տեղ մը անգամ չունինք: Մեզի խորհէիք նէ դպրոցնիս կը մեծցնէիք այդ դրամով:

- Հա՛, վոլէյպո՛լ, գոռաց Գէորգ անգամ մը եւս հիասթափուած: Խելքերնիդ մըտքերնիդ խաղ է: Մեր ատենը...

Այս անգամ Մելինէն ալ թշնամիին կողմը անցաւ.

- Ատիկա սուտ չէ: Վոլէյպոլը ձգէ, բայց դասագիրք չկայ, ուսուցիչ չկայ, տնօրէն չկայ կ'ըսեն, աշակերտները Ղալաթիոյ այդ գոյհներուն մէջ ձգած են, դրամ չկայ կ'ըսեն: Եթէ Պատրիարքը կոչ մը ընէ համայնքին, միլիոններ կուտան: Արդէն կ'ընէ կոր եա՛, եկեղեցիէն, դըպրեվանքէն ուրիշ բան խորհած չունի: Ձեռքը անցած դրամը տանց կուտայ կոր:

Գէորգ կնոջն ալ ջղայնացաւ:

- Շատ կ'աղաչեմ, ձեր խելքը չհասած գործերու մի խառնուիք:

- Քու խելքդ կարծեմ ինծի հետ ամուսնանալէդ ետք հասնիլ սկսաւ այս տեսակ բաներու: Ես իմ հօրս ատենէն կը զբաղէի ազգային գործերով:

Ու գերագոյն արհամարհանքով մը քիթը օդին տնկելով խոհանոց գնաց փիլաւը նայելու:

Յակոբիկ հասակը քիչ մը եւս ցցեց, ակնարկովը ջախջախեց պապան որ առանձին մնացած էր հիմա, բացարձակապէս անպաշտպան: Իր ամէնէն մեծխօսիկ շեշտով, մէկ ձեռքը օդին մէջ շարժելով դերասանի պէս, հանդարտօրէն, հատիկ հատիկ արտասանեց.

- Իմ գիտնալս, այդ եկեղեցին աղջիկները էրիկ գտնալու համար կ'երթան եղեր: Խըլավուզները հոն ռանտեվու կուտան եղեր, եկեղեցիին մէջ աղջիկտես կ'ելլան եղեր Հինգշաբթի օրերը: Մեր մեծ դասարանի տղաքն ալ դպրոցէն կը փախին եկեղեցի կ'երթան եղեր աղջիկներուն հետ տալլա անցնելու: Հիմա, աղջիկները էրիկ գտնալու համար եկեղեցի չեն երթար կոր ա՛լ: Ի՞նչ պէտք կայ այդ եկեղեցին շինելու:

- Սո՛ւս ծօ, հերիկէ՛, հերիկէ՛, մատ մը փիճ...

Յակոբիկ անակնկալի եկաւ երբ պատակը իջաւ երեսին: Նախ թերահաւատ ու սահմռկած նայեցաւ հօրը՝ թէ ինչպէս համարձակած էր այդպիսի բան մը ընել: Յետոյ արիւնը ալիք ալիք բարձրացաւ դէմքին, աչքերը չանթեր արձակեցին, բռունցքները սեղմեց, ընդոստ շարժում մը ըրաւ հօրը վրայ խոյանալու համար: Բայց անմիջապէս անդրադարձաւ թէ ինք անզօր էր տակաւին անոր հետ ֆիզիքապէս չափուելու: Չէր հանդուրժեր պարտուելու այդ մարդէն որ անբան մը եւ ցաւագար մըն էր իր անտեղիտալի վճիռով: Անկարողութեան կատաղութիւնը խեղդեց զինք: Բերանը բացուեցաւ, շարժեցաւ, պրկուեցաւ: Բառ մը ժայթքեց անլուր ուժգնութեամբ:

- Էշշէ՛ք:

Սենեակէն դուրս ելած ատեն մօրը զարնուեցաւ դուռին առջեւ: Յարկաբաժինին դուռը շաչեց: Մելինէ Գէորգին նայեցաւ, Սիլվային նայեցաւ ապշահար: Պատուհան վազեց, տղուն ետեւէն կանչեց: Յակոբիկին ստուերը արդէն կը կորսուէր փողոցի մութին մէջ:

Սուր անգամ մը եւս պզտիկութիւն ըզգաց, երբ լաւ տրամադրութեամբ արթնցաւ փառաւոր քուն մը քաշելէ ետք: Ձեռքը չէր որ: Շէնք չնորհք լացած էր գիշերը: Տառապած էր: Լիջօրէն: Բայց օգուտ չունէր: Քունը քուն էր: Ոչինչ կը խանգարէր զայն: Մշիկ մշիկ քուն մը, անխռով, աներազ, անընդհատ: Եւ միշտ, համով զարթօնք մը, ապրելու ուրախութեամբ, առոյգ հոգեվիճակով, զուարթ միտքով: Ամէնէն ծանր դէպքերը, որոնք զինք խոցոտած էին մինչեւ պառկիլը, հեռաւոր, շատ հեռաւոր յիշատակներու պէս էին մտքին մէկ անկիւնը:

Բայց պատուհանին առջեւ գնաց, սկսաւ մարզանք ընել առողջութեան բերկրանքով մը: Այնքան ուժով զգաց ինքզինքը, որ ամչցաւ գիշերուան իր տկարութենէն: Անօթի պառկեր էր: Հակառակ որ Սիլվա սենեակը եկած էր եւ առաջարկած՝ ուտելիք բերել եթէ չէր ուզեր սեղան երթալ: Սիլվա ուրախ էր: «Մարս ըրիր պապան», ըսած է: Եւ այս հաստատումը, փոխանակ հպարտացնելու զինքը, ընդհակառակն շեշտած էր իր տխրութիւնը: Սիլվա կը կարծէր թէ ինք երջանի՞կ էր երբ մարս կ'ընէր պապան: Ինք կ'ուզէր ունենալ պապա մը որ զի՛նքը մարս ընէր: Պապա մը զօր պարծանքով ցոյց տար իր ընկերներուն, ատիկա իմ պապաս է ըսէր: Որուն հզօր հովանաւորութեան ապաւինէր երբ մտատանջութիւն մը, հոգ մը, վախ մը ունենար: Որուն յանձնէր իր անլուծելի դատերը, հարցնէր ամէն բան, եւ հարիւրին հարիւր վստահէր անոր պատասխաններուն: Գիտնար թէ, ան կը սիրէ զինքը: Ի՛նչ երջանիկ ըլլալու էին տանկ պապա մը ունեցողները:

Ինք՝ իր հօրը ամէն բանէն կ'ամչնար:

Է՛հ, լաւ, խե՛րը անիծեմ, ի՞նչ պէտք ունիս հոգ ընելու ատիկա Աւելի՛ լաւ, մարդը ափիդ մէջ կը խաղցնես: Աւելի՛ ազատ կ'ապրիս: Իրմէ չես ամչնար, չես վախնար: Սիկարեթդ կը ծխես հանգիստ: Ոտքերդ օդին տնկած կը մնաս, անհանգիստ չես ըլլար երբ սենեակ կը մտնէ: Ուսերդ կը թօթվես՝ երբ հրաման մը կուտայ քեզի: Կը հայհոյես՝ եթէ չափը անցընէ: Կը ծաղրես՝ երբ քեզ նեղէ: Ինքնագոհ կ'ապրիս միշտ, գիտնալով թէ դուն անկէ բարձր ես, անկէ խելացի ես, անկէ աւելի շատ բան գիտես, միշտ մարս կրնաս ընել զայն...

(Շար. 34)

Նախկին Հ.Մ.Ը.Մ.-ականներու Բարեկամական Միութիւնը,
Նախկին Ռազմիկներու Բարեկամական Միութիւնը,
Ֆրանսահայ Մշակութային Միութեան Անիէռ - Պուա - Գոլոմպի մասնաճիւղը
Ցաւով կը ծանուցանեն իրենց անձնուէր եւ հայրենասէր ընկերոջ՝

ՍՊԱՆԴԱՐ ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Փետրուար 3-ին, 94 տարեկանին:

Թաղումը կը կատարուի Երեքշաբթի, Փետրուար 7, ժամը 16-ին Պուա - Գոլոմպի գերեզմանատունը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ԹՈՒՌ. -- Տէր եւ Տիկին Զաքեան 500 Ֆրանք:

***

ՏԷՍԻՆ. - Ռուբէն Կէնճոյեան 100 Ֆր.:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

«ՊԷՕՐԷԿ»Ի ԵՐԵԿՈՅԹ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի «Արշակ Չամալեան» մասնաճիւղը կը հրաւիրէ շրջանի Հայութիւնը «պէօրէկ»ներու ճաշի մը, Շաբաթ, Փետրուար 11, ժամը 20-ին, Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը՝
rue du 24 Avril 1915

Մասնակցութիւն՝ 60 Ֆ.,

12-էն վար մանուկներուն՝ 40 Ֆր.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը Ամանորի եւ Սուրբ Ծննդեան տօնին առթիւ, շնորհակալութեամբ ստացած է խղճագին հետեւեալ նուէրները.-

Տիկին Ալիս Ատանալը 100, Օր. Վիրժինի Ասատուրեան 200, Տիկին Ռվսաննա Պիւյիւքգալէնտէր 250, Տիկին Ժանէթ Բժշկեան 200, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Գավաֆեան 200, Պր. Յարութիւն Գոլանճեան 50, Պր. Էտմոն Թէրզեան 500, Պր. Ժան Թորոսեան 100, Պր. Ժան - Մարկ Թագավոլեան 100, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Եշիլտէփէ 200, Տիկին Մարիէթ Աւագեան 150, Տէր եւ Տիկին Հանրի Սէտէֆ 500, Տէր եւ Տիկին Ալեքսանդր Պասմաճեան 100, Տէր եւ Տիկին Ֆիլիփ Ժամեան 200, Պր. Լիւսիէն Լուսպարոնեան 100, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Սարի 200, Տիկին Մարի Պալապանեան 200, Տէր եւ Տիկին Հարբութեան 100, Պր. Նուրհան Գաբրիէլեան 200, Տիկին Էօժէնի Շաղուկեան 100, Տիկին Ազատուհի Շահինեան 200, Տէր եւ Տիկին Մ. Մխիթարեան 200, Պր. Ա. Գազանճեան 300, Տիկին Պերճուհի Մազլըմեան 200, Տէր եւ Տիկին Շառլ Պօյաճեան 300, Տիկին Թագուհի Այվազեան 100, Տէր եւ Տիկին Վահան Խաչատուրեան 100, Տէր եւ Տիկին Աղայեան 500, Պր. Անտրէ Արփան 1500, Տիկին Ռուբինա Սթէյն 200, Տէր եւ Տիկին Ժան Ղազարեան 100, Տիկին Ֆլորիտա Տիւմա 500, Պր. Փօլ Մելգոնեան 500, Պր. Միշէլ Գալտըրագ 250, Տէր եւ Տիկին Պարոյր Եօրուլմազ 100, Բժ. եւ Տիկին Արման Սէմէրճեան 100, Օր. Ժագլին Տէզարմէնեան 50, Տէր եւ Տիկին Հայկ Մելգոնեան 1000, Տիկին Շաքէ Թանաքէճեան 100, Տէր եւ Տիկին Մ. Սարգիսեան 300, Պր. Անտրէ Պեքիարեան 200, Օր. Վիրժինի Ադամեան 150, Տիկին Օննիկ Սիւրմէլեան 50, Տէր եւ Տիկին Սերժ Պայիքեան 500, Պր. Արթիւր Միւթէվէլեան 1000, Տիկին Սիւզան Կիւմրիւքճեան 200, Օր. Օտէթ Օհան 100 Ֆր.:

(Շար. 6)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Գառնիկ Ալեքսանեան 500 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին Տիկին Շահան Պիւրքէի թարմ յիշատակին:

***

Վիգէն Ունուզեանի (ծնեալ՝ Պազալեան) մահուան քառասունքին առթիւ (Գալիֆորնիա, 1994, Դեկտեմբեր 26), իր մօտիկ բարեկամուհին Մարիամ Պօղոսեան (Իսի - ան - Փրովանս) եւ զաւակները 500 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

FRANCE - MUSIQUE

Ձայնասփիւռի կայանէն, Չորեքշաբթի, Փետրուար 8, ժամը 20-ին կը ձայնասփռուի Կոմիտաս քառեակի ԻՒՆԷՍՔՕ տըւած նուագահանդէսը:

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB — PARIS

Parlez-nous d'Arménie Monsieur le Maire

Dans le cadre de son cycle de conférences, *le Comité de Paris — Ile-de-France de l'UGAB* reçoit

M. ANDRE SANTINI
Ancien Ministre,
Député - Maire d'Issy-les-Moulineaux

le Mercredi 8 Février à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

L'ECOLE TEBROTZASSERE

propose

un Cycle de Conférences-Débats

animées par
ONNIK JAMGOCYAN
Docteur en Histoire

La Puissance économique des Arméniens

du 17ème au 18ème siècle

- *Les Arméniens à l'Hôtel des Monnaies de Constantinople* le 10 Février
- *Les financiers arméniens et l'industrialisation de la Turquie* le 24 Mars
- *Rôle des banquiers dans la vie communautaire arménienne à Constantinople* le 12 Mai
- *Les financiers arméniens à Venise* le 9 Juin.

Les conférences ont lieu
à 21 heures
à l'*Ecole Tebrotzassère* :
1, Bd du Nord, Le Raincy

Participation : 50 F. au profit de l'Ecole.

Le débat sera suivi d'un cocktail.
Renseignements au : 43. 81. 01. 72.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿՈՄԻՏԱՍ-ի
Ծննդեան 125-ամեակին
նուիրուած համերգ

Շաբաթ, Փետրուար 25, ժամը 20.30-ին Իսի - ան - Փրովանս քաղաքի համերգասրահը:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

PROCES CIVIL contre BERNARD LEWIS

Dernière heure

Devant l'impossibilité d'instruire l'affaire dans les délais dont il dispose à l'audience du 8 Février, le Tribunal de Grande Instance de Paris renvoie in extremis au 17 Mai le procès intenté contre Bernard Lewis par le Forum des associations arméniennes de France.

La manifestation prévue le 8 Février est reportée à cette même date. Des précisions seront fournies ultérieurement.

ALFORTVILLE — MAISONS-ALFORT — CRETEIL

GALA ARTISTIQUE au profit de l'ARMENIE

avec
l'Ensemble arménien **CHOUCHI** d'Alfortville
l'Ensemble arménien **NAVASSART**

Diaporama commenté sur les projets et réalisations du Fonds Arménien :
GAZODUC IRAN - ARMENIE, ZANGUEZOUR, KARABAGH

le Vendredi 17 Février à 20 heures 30

Espace Culturel le Charentonneau, NECC
107, avenue Gambetta, Maisons-Alfort

Billets en vente :

Café PHILIPPE — 6, bd Carnot, 94140 Alfortville
Etablissement MICHELE — 253, rue P.V. Couturier, 94140 Alfortville
HAY ARARAT — 118,bis rue Etienne Dolet, 94140 Alfortville

—— *Participation aux frais : 30 Frs* ——

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Séjour familial d'hiver

à Bellefontaine (JURA)

du dimanche 26 février
au dimanche 5 mars

Inscrivez-vous dès à présent auprès de :

Marie ABOUSEFIAN — 47 84 82 90

qui vous donnera tous renseignements utiles.

Les enfants âgés de plus de 8 ans, même non accompagnés, seront les bienvenus et entourés d'animateurs.

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿՈՉ ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Կոչ կ'ուղղենք մեր բոլոր հայրենակիցներուն, որոնք հայերէն գիրքեր ունին եւ չեն կարդար զանոնք:

Կորուստէ փրկելու նպատակաւ թող ազնիւ ըլլան զանոնք նուիրել՝
Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց
Մայր Եկեղեցւոյ Գրադարանին

Հասցէ՝

Bibliothèque de la
Cathédrale Apostolique Arménienne
339, avenue du Prado — 13008 Marseille
Tél. : 91 - 77 - 84 - 70

Եթէ անձամբ չէք կրնար բերել զանոնք, հեռաձայնեցէք մեզի որպէսզի գանք եւ վերցնենք նուիրուած գիրքերը:

Այս առթիւ պիտի կազմուի մասնաւոր ցուցակ եւ պիտի տրուի հաստատագիր:

Շնորհակալութեամբ՝

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 8

MERCREDI
8 FEVRIER
1995

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.523 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 69e ANNEE — N° 18.523

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ Միութեան Արտաքին նախարարները, հաւաքուած Բրիւսէլ փետր. 6-ին, սկզբունքի համաձայնութեան մը յանգած են ինչ կը վերաբերի Թուրքիոյ անդամակցութեան մաքսային միութեան: Այս կարգադրութիւնը, նախատեսուած էր արդէն, ինչպէս գրած էինք մեր նախորդ թիւով, շնորհիւ Յունաստանի որ յօժարած է իր վէթօն վերցնել: Յունաւրէն Յունաստան դէմ կեցած էր Անգարայի մուտքին առարկելով հիւսիսային Կիպրոսի գրաւումը եւ մարդկային իրաւանց ոտնահարումը Թուրքիոյ մէջ: Աթէնքի խոստում տրուեցաւ որ Կիպրոսի անդամակցութեան հարցը բանակցութեանց նիւթ պիտի ըլլայ ի մօտոյ: Ըստ երեւոյթին մարդկային իրաւունքներն ալ մոռցուած են:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մարդկային իրաւունքներու պաշտպանութիւնը սկսած է տեղ գտնել ժողովուրդին մօտ, ինչպէս կը վկայէ Մոնտի Թղթակիցը (Փետր. 7): կը գրէ թէ հեռատեսիլէն սփռուած նըկարները, ուր ոստիկանները բրտութեամբ կը յարձակէին, առանց դրդապատճառի, շուրջ 40 ցուցարարներու վրայ, մեծ մասամբ կին ու մանուկ, ծաղումով չէչէն որոնք կը բողոքէին ռուս յարձակումին դէմ, վրդոված են Թուրքերը: Միացեալ - Նահանգներու Արտաքին նախարարութեան տարեկան տեղեկագիրն ալ ուր ցաւ կը յայտնուի որ, հակառակ 1993-ին տրուած խոստումներուն, որ չարչարանքը պիտի ջնջուի եւ իրաւական Պետութիւն մը վերահաստատուի, 1994-ին ոչինչ փոխուած է, չի խնայեր Թուրքիոյ: Ներածականէ մը ետք, 36 էջ յատկացուած է չարչարանքներու եւ մարդկային իրաւանց ոտնահարումին թիւմին, ինչպէս 407 օրաթերթի, 490 պարբերականի եւ 35 գիրքերու գրաւումը եւ այն իրողութիւնը որ մարդկային իրաւանց եւրոպական Ատեանը 250 բողոք ստացած է Թուրք քաղաքացիներէ: Յօդուածագիրը կը նկատէ որ տեսակէտի եւ կարծիքի դատավարութեանց բազմացումը ցոյց կու տայ նաեւ որ մարդիկ երթալով արտայայտուիլ կ'ուզեն ամէնէն փափուկ հարցերու մասին: Այս երեւոյթը դիւրացած է նաեւ հեռատեսիլի ոչ պետական կայաններու ստեղծումով, բայց անոնք աւելի քան 40 ազդարարութիւններ ստացած են եւ կը նախատեսուին աւելի ծանր միջոցներ ալ ինչպէս առժամեայ փակումը այդ կայաններուն:

ԹՂԹԱՏԱՐԻ սպասարկութիւնները օրէ օր աւելի կը վատթարանան Ֆրանսայի մէջ, ուր պաշտօնազրկումները կը բազմանան: Փարիզի 14-րդ թաղամասը, օրինակ, 90% համեմատութեամբ գործադուլի մէջ է եւ կը նախատեսուի որ շարժումը վարակէ Փարիզի բոլոր թաղամասերը: 14-րդ թաղամասին մէջ աւելի քան 10 գործազրկում պիտի կատարուի, 18-րդ թաղամասին մէջ 27 գործազրկումներ պատճառ եղած էին գործադուլի մը երկու շաբաթ առաջ: Սենտիքաներու համաձայն, Փարիզի թղթատարի սպասարկութեանց մէջ կատարուելիք գործազրկումներու քանակը երբ յայտնուի, բաւական աղմուկ կրնայ բարձրանալ: Հետաքրքրական է նկատել որ կառավարութիւնը, պայքարելու համար գործազրկութեան դէմ, կոչ կ'ընէ որ աշխատանք ստեղծուի անհատական ձեռնարկներու մէջ եւ ինք կը պաշտօնազրկէ պետական սպասարկութեանց մէջ, ան ալ թղթատարի նման, որ ամէնէն կենսականն է:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ կիներու Միութիւնը որուն զօրավիգ է կիներու Դեմոկրատ Միջազգային Դաշնակցութիւնը, Չորեքշաբթի, Փետրուար 8, ժամը 18.30-էն սկսեալ ցոյց մը կազմակերպած է Փարիզի Թրքական դեսպանատան առջեւ (16, ավընիւ տը Լամպալ, Փարիզ 16-րդ) պահանջելու համար Լէյլա Զանայի ազատ արձակումը: Ան 15 տարի բանտարկութեան դատապարտուած է որովհետեւ քիւրտ մշակոյթը կը պաշտպանէր:

ՄԵԾՆ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻ գերեզմանին յայտնութիւնը («Յառաջ», փետր 2) խաբեբայութիւն մըն էր ըստ հնախոյզներու: Արդարեւ յոյն պաշտօնական պատուիրակութիւն մը եւ արեւմտեան հնախոյզներ կասկածի տակ առին տիկին Սուվալթզիի յայտարարութիւնը որ հիմնուած էր արձանագրութիւններու վրայ (հին յունարէն): Խնդրոյ առարկայ է նաեւ հնախոյզ տիկնոջ ձեռնհասութիւնը: 4-րդ դարու վերջաւորութենէն ի վեր 139-րդ փորձն է Աղեքսանդրի գերեզմանը գտնելու:

ՌԵՄՈՆ ՊԱՌ չի քաշուեր իր ալ թեկնածութեան պարագան: Կը խորհի թէ տեղ մը ունի Շիրաքի եւ Պալատիւրի միջեւ: Հարկ է սակայն քիչ մըն ալ սպասել, իր որոշումը պիտի հաղորդէ փետրուարի երկրորդ կիսուն:

ԲԱՔՈՒ կը սպառնայ Նախիջեւանի: Արդարեւ ազերի իշխանութիւնները ըսպառնացած են որ յարձակում կը գործեն եթէ անմիջապէս չապաշրինուի նախկին նախագահ՝ Էլչիպէյի զինեալ կազմաւորումը:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ՔԱՐԻՒՂԸ, ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ԹՈՒՐՔԻԱ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑԻՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

Ադրբեջանական քարիւղին փոխադրութեան ճամբաներուն հարցը, եւ ատոր առընչութեամբ՝ Հայաստան - Թուրքիա յարաբերութիւնները եւ Ղարաբաղի հարցին լուծում, բաւական լայն տեղ գրաւած են փետր. 7-ի «Միլլիյէթ» օրաթերթին մէջ:

Առաջին գրութեամբ մը որ «Կովկասի քարիւղը» խորագրուած է, Թահա Աքեօլ կը գրէ. «Բաքու եւ Անգարա հակում ունին քարիւղի ուղեգիծին վերաբերող ներկայ այլընտրանքներէն կեդրոնանալու այն տարբերակին վրայ որով կը նախատեսուի քարիւղատարը անցընել Նախիջեւանէն ու Հայաստանէն. ասիկա, եթէ միայն Ղարաբաղի հարցին մէջ Հայաստան վերջ տայ ադրբեջանական հողերու գրաւումին ու ընդունի արդար լուծում մը»:

Լրագրողը գրելէ ետք թէ անուղղակի շփումներով Լ. Տէր-Պետրոսեանի եւ Ալիեւի միջեւ քննարկումի առարկայ է այս նիւթը, կը բացատրէ թէ տնտեսական երկկողմանի շահերէն զատ, ատոր մըղիչ ուժ եղած է Չէչէնիոյ մէջ ռուսական զօրքերու ստեղծած սարսափի պատկերը որ վախ պատճառած է թէ Հայերու, թէ՛ Ադրբեջանցիներու:

Թ. Աքեօլ այս խնդրին կ'առնչէ նաեւ կաթողիկոսական ընտրութեան Թուրքիոյ Հայոց պատրիարք Գարեգին Արք. Գազանճեանի մասնակցութիւնը: Կը գրէ թէ Անգարա պէտք է արտօնէ անոր էջմիածին մեկնումը որպէս «բարի կամեցողութեան եւ խաղաղութեան» ազդանշան մը:

Լրագրողը կը տեղեկացնէ տակաւին թէ երեք հարցերու միջեւ ստեղծուած առընչութիւնը արդիւնք է ԱՄՆ-ու մէջ պատրաստուած տեղեկագրի մը. ատոր համաձայն, ադրբեջանական քարիւղին Արեւմուտք փոխադրութեան յարմարագոյն ուղեգիծը Հայաստանէն անցնողն է: Այս տուեալին վրայ ԱՄՆ կարելին պիտի ընեն Հայաստանը մղելու ընդունելի լուծումի մը, որպէսզի քարիւղատարը անցնի նախընտրուած շրջաններէն:

Այս վերջին պարագան տեղ գտած է նաեւ Թերթին Ուաշինկթընի թղթակիցին գրութեան մէջ. ան կ'ըսէ. «Լ. Տէր-Պետրոսեանի կողմէ ՀՅԴ-ի փակումէն ետք ԱՄՆ գործի ձեռնարկած են որպէսզի կարելի դառնայ Երեւան - Բաքու երկխօսութիւն մը»: Ե. Չօնկար կը գրէ թէ ԱՄՆ-ու մօտեցումը կը կայանայ Երեւանը համոզելու մէջ որ Ղարաբաղին համար ընդունի «Ադրբեջանի տարածքին վրայ յատուկ օրինավիճակի տէր շրջան»ի կարգադրութիւնը: Ակնարկելով նաեւ ԱՄՆ-ու քոնկրէսական Տոլի բանաձեւին, Թուրք լրագրողը կ'ըսէ թէ աշխատանք կը տարուի անոր մէկ տարբերակը պատրաստելու, որով ԱՄՆ գործնապէս վերջ պիտի դնեն Ադրբեջանի կողմէ Հայաստանի կիրարկուած շրջափակումին: ԱՄՆ-ու իշխանութիւնները համոզուած են որ եթէ այս նոր տարբերակը ընդունուի, Թուրքիա եւս վերջ պիտի տայ Հայաստանի շրջափակումին:

Նիւթը տեղեկատուութենէ անդին, վերլուծումի մը աւելի լայն սահմաններուն մէջ ձեռք առած է նաեւ նախկին աւագ դեսպան Շիւքրիւ Էլէքտաղ: Ան նախ կանգ կ'առնէ Մոսկուայի դիրքորոշումին վրայ. ծանօթ է որ ան կը նախընտրէ քարիւղատարը Ղազախստանէն Սեւ ծով փոխադրող ուղեգիծը: Ու որպէսզի այդ տեսակէտը զօրացնէ, կրնայ շահարկել քրտական խաղաքարտը: Իսկ ԱՄՆ-ու համար այդ տարբերակը մերժելի է թէ՛ տնտեսական պատճառներով եւ թէ որոշ չափով արգելք ըլլալու համար նախկին խորհ. կայսրութիւնը կենդանացնելու եւ ատով զօրանալու Մոսկուայի նպատակներուն:

Շ. Էլէքտաղ եւս կը խորհի որ սխալ պիտի չըլլայ ըսել թէ Հայաստանի ու Ադրբեջանի հարցերը կարգաւորելու ուղղուած ԱՄՆ-ու ազդեցիկ նախաձեռնութիւնները հաշտութեան դուռ մը պիտի բանան նաեւ Թուրքիա - Հայաստան յարաբերութիւններուն:

Թուրք նախկին դեսպանը կովկասեան փոխ յարաբերութիւններու բարդ, հակասական այս փուլին վճռական դեր կը վերագրէ իր երկրին. Թուրքիա այս պատմական առիթը չփախցնելու եւ տընտեսական շահուն հետ միջազգային ասպարէզին վրայ ռազմավարական ու դիւանագիտական վարկի տիրանալու համար անհրաժեշտ է որ ճիշդ քայլերու դիմէ ու նախ կարենայ Արեւելեան Անատոլուի մէջ խաղաղութեան, ապահովութեան կայուն մթնոլորտ մը ստեղծել:

***

ԱԼԻԵՒ ԿԸ ՊԱՏԺԷ ԱՆԳԱՐԱՆ

Թուրք մամուլը կը հերքէ իր կողմէ հաղորդուած լուրը թէ Բաքու 5% աւելցուցած է Թուրքիոյ քարիւղի բաժինը: Հակառակ անոր որ Ուժանիւթի Թուրք նախարարը այդ մասին համաձայնութիւն ստորագրելու մեկնած է Բաքու, ձեռնունայն Անգարա վերադարձած է: Պատճառը այն է որ Ալիեւի իշխանութիւնը զայրացած է համաձայնութեան նախատեսուած ժամանակէն առաջ Անգարայի կողմէ հրապարակուելուն ու երկու օր սպասցնելէ ետք Թուրք նախարարը առանց որեւէ ապահովութեան, ետ ղըրկած է: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Բաքու ոչ մէկ կարեւորութիւն տուած է Թուրքիոյ Արտաքին նախարար Մ. Գարաեալչընի հեռաձայնին ալ, որով հըրահանգուած է որ «պայմանագիրը անպայման ստորագրուի»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ՝ ՌԱՖԱՅԷԼ ԻՇԽԱՆԵԱՆԻ

Ցաւով իմացանք որ Փետրուար 6-ին Երեւանի մէջ իր մահկանացուն կնքած է Ռաֆայէլ Իշխանեան, բանասիրական գիտութիւններու տոքթոր, Գրողներու Միութեան անդամ, գրականագէտ, երեսփոխան եւ մեր կողմէ աւելցնենք՝ հայ լեզուի եւ մեսրոպեան ուղղագրութեան թունդ պաշտպան:

Ռաֆայէլ Իշխանեան ծնած է Երեւան 1922-ին, 1939-ին ընդունուած է Երեւանի Համալսարանի բանասիրական ճիւղը, հայ լեզուի և գրականութեան բաժինը: 1940ին անցած է բանակ եւ մասնակցած պատերազմին, 1946-ին շարունակած է ուսումը եւ Համալսարանը աւարտած է 1949-ին: 1948-էն իսկ, աշխատած է Միասնիկեան գրադարանը, 1954-ին աւարտած է Մոսկուայի Կրուպսկայա գրադարանային հիմնարկը: 1956-էն դասաւանդած է Երեւանի մանկավարժական հիմնարկը: 1958-էն 1962 հիմնած ու ղեկավարած է Միասնիկեան գրադարանի հայ մատենագիտութեան բաժինը: 1962 - 63 աշխատած է Մ. Մաշտոց Մատենադարանը որպէս վարիչ տպագիր բաժնի: 1962-ին «Ակսել Բակունց - կեանքն ու ստեղծագործութիւնը» նիւթով պաշտպանած է աւարտաճառը եւ ստացած բանասիրական գիտութիւններու թեկնածուի աստիճան, ապա՝ տոքթորի աստիճան «Հայ նոր գրականութեան լեզուի պատմութիւն» աւարտաճառով: Երկար տարիներ զբաղած է հայ գրքի պատմութեան եւ մատենագիտութեան հարցերով, նաեւ (1969-էն) հայ ժողովուրդի ծագման եւ հնագոյն պատմութեան հարցերով: Հրատարակած է շարք մը ուսումնասիրութիւններ, ուր լեզուաբանութեան եւ հնագիտութեան նոր փաստերու հիման վրայ ցոյց կու տայ Հայերու բնիկ ըլլալը հայկ. լեռնաշխարհին մէջ: Հեղինակ է աւելի քան 3 տասնեակ հրատարակութիւններու, որոնց մէջ շատ են լեզուի, գրական հայերէնի, ուղղագրութեան հարցերու նուիրուած հատորները: Ունի նաեւ թարգմանութիւններ անգլերէնէ:

Աշխատակցած է, պարզ է, հայաստանեան մամուլին, բայց նաեւ «Յառաջ»ի: Իր մէկ յատկանշական յօդուածը՝ «Երրորդ ուժի բացառման օրէնքը», օրինակ, լոյս տեսաւ «Յառաջ»ի մէջ (1989, Հոկտ. 18, 19, 20):

Դեռ առիթ կ'ունենանք խօսելու իր մասին:

Մեր ցաւակցութիւնները իր այրիին եւ զաւակներուն՝ Տէր եւ Տիկին Վազգէն եւ Վարդուհի Մանուկեանի եւ Աւետիք եւ Վահան Իշխանեանի:

«ԱՐՄԵՆՓՐԵՍ»

(փետրուար 6 / 7)

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՇՈՒՐՋ ՆՈՐ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Փետրուար 6-ին, Մոսկուայի մէջ սկսած է Ադրբեջան - Ղարաբաղ հակամարտութեան կարգաւորման նոր եռակողմ բանակցութիւններու առաջին շրջանը: Այս առընչութեամբ Մոսկուա գացած են նախագահին գլխաւոր խորհրդականը՝ Ժիրայր Լիպարիտեան եւ Արտաքին փոխ - նախարար՝ Վարդան Օսկանեան:

Ղարաբաղի պատուիրակութիւնը կը ներկայացնեն Արտաքին նախարար՝ Արկադի Ղուկասեան եւ իր տեղակալը՝ Վալերի Աղաջանեան: Ղարաբաղի կողմը կ'առաջարկէ կարգ մը շօշափելի պայմաններ որոնք կը վերաբերին Լաչինի հարցին, ապահովութեան երաշխաւորութեան եւլն.:

(Շար.ը Դ. էջ)

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ 2000 ԹՈՒԱԿԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

1908 Թուականին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Մկրտիչ Ա. Վանեցու (1892 - 1907 Թ.) մահից յետոյ, հոգեշնորհ Գարեգին Վարդապետ Յովսէփեանց յետագային Գարեգին Ա. Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, (1867 - 1952) մի համեստ, բայց բովանդակալից մենագրութիւն հրատարակեց հետեւեալ վերնագրով, «Մաղաքիա Արքեպիսկոպոս Օրմանեան եւ կաթողիկոսական ընտրութիւն», Սուրբ Էջմիածին, 1908: Յառաջաբանի մէջ հեղինակը գրում է, որ երկու հանգամանք են իրեն մղել հայ հասարակութեան առաջ դնել յիշեալ գրքոյկը: Առաջին՝ հեղինակի խորին համոզումն էր, որ Ս. Էջմիածնի «ներկայ ճգնաժամային պայմանների համար Ս. Օրմանեանը որպէս կարող, կրթուած եւ վարչագէտ անձնաւորութիւն, արժանաւորագոյն ընտրելին է կաթողիկոսական աթոռի համար»: Երկրորդ՝ «հեղինակի խիղճն էր թելադրում բարձրացնել արդարութեան ձայնը այն գռեհիկ եւ բարբարոսական վարմունքի դէմ, որ "Կ. Պոլսոյ խումբը իւր պետերով եւ ստրկութեան շրջանների մէջ սնուած անբարոյական լրագրութիւնը ցոյց տուին հրաժարուած պատրիարքի դէմ"»: Հետաքրքրական է նշել, որ ընտրեալ կաթողիկոս Մատթէոս Բ. Կոստանդնուպոլսեցի Իզմիրլեանի (1908 - 1910 Թ.) մահից յետոյ, վերոյիշեալ գրքոյկը վերահրատարակուեց Թիֆլիսում (Բ. Հրատ. 1911), միանգամայն վկայելով որ հեղինակը դեռ հաւատում էր, որ Օրմանեանը հայրապետական Թախտի աթոռի արժանաւոր յաջորդն էր, որ կարող էր «մեր հաստատութիւնների մէջ կարգ ու կանոն ստեղծել»: Ներկայ վիճակը ես մղուած եմ բնութագրել Ս. Մատթէոս Աւետարանչի բառերով. «Տեղիս անապատ է եւ օրս տարաժամեալ» (Գլ. ԺԴ. 15):

Վազգէն Ա. Հայրապետի (1955-1994) մահից յետոյ հայ ժողովրդի ուշադրութիւնը դարձեալ գրաւուած է յաջորդ ընտրուելիք կաթողիկոսի անձով, որը պէտք է առաջնորդի Հայաստանեայց Առաք. Եկեղեցին դէպի յաջորդ դար: Ոչ մի կասկած, որ ընտրեալ կաթողիկոսի դերն ու անելիքը պէտք է վերասահմանել, որովհետեւ աշխարհը 2000 Թուականին եւ այնուհետեւ շատ տարբեր պիտի լինի այն ժամանակաշրջանից, որի մէջ հասակ առաւ եւ գործեց հանգուցեալ Հայրապետը: Այն գովեստները, որ հանգուցեալ Հայրապետը շահեց իր տարած աշխատանքի համար, հայրենադարձութեան եւ խաղաղութեան օգտին, այլեւս հրամայական պահանջներ չեն ներկայ «նոր կարգերի» մթնոլորտում: Հայաստանը եւ հայ ժողովուրդը շնչել են ազատութեան շունչը եւ ցանկութիւն ունեն իրենց ձեռք բերած քաղաքական ազատութիւնը գործադրել նաեւ հոգեւոր կեանքում: Եթէ նախկին ռազմադաշտի ճակատին, որտեղ համայնավարները դէմ առ դէմ էին կանգնած կապիտալիստներին, ապա այսօր իրար դէմ են լարուած յառաջդիմականներն ու աւանդապահները: Որպէսզի վստահ լինենք, որ գաղափարախօսութիւնների այս պայքարը միայն կը տայ ամենանուազ զոհերը, ապա ընտրուելիք կաթողիկոսը պէտք է կարողանայ աւանդապահների փայփայած նախանձախնդրութիւնը հանդէպ եկեղեցու կարգ ու կանոնին, հաշտեցնել յառաջդիմականների բարեկարգութեան պահանջքին:

Անցեալի պատնէշները, որ բաժանում էին Եկեղեցին եւ Հայրենիքը Սփիւռքից, այսօր վերացել են եւ ստեղծւում է նախապայմանները մեր եկեղեցու բոլոր զաւակների համար աշխատելու միակամ եւ միասիրտ: 131-րդ կաթողիկոսը պէտք է գիտակցի այս հարուստ կարելիութեան գոյութիւնը եւ կարողանայ բոլոր տարբեր ուժերը համախմբել մէկ ամուր հիմքի մէջ: Եթէ նորընտիր կաթողիկոսը գործադրի կեդրոնաձիգ ուժ եկեղեցու վրայ, պէտք է զգոյշ լինի նաեւ, որ այդ ընթացքին չանտեսի իր հօտը Սփիւռքի տարածքի վրայ: Այս տեսանկիւնից նորընտիր կաթողիկոսը պէտք է վերականգնի հաւաքական ոգին Ս. Եկեղեցւոյ, թոյլ տալով, որ եկեղեցու եպիսկոպոսական ժողովը աւելի անմիջականօրէն իր մասնակցութիւնը բերի եկեղեցական, հովուական խնդիրների լուծման մէջ: Նախկին հանգուցեալ հայրապետի օրով, այս հաւաքական, մասնակցական մօտեցումը բոլորովին անտեսուեց: Յաջորդ կաթողիկոսը պէտք է վերականգնի եկեղեցւոյ այս սուրբ եւ աւանդական կարգը:

Անցնող երեք տասնամեակների մեր եկեղեցւոյ պատմութեան գիրկն անցած շրջանը յատկանշական էր միայն մէկ ծրագրով, որը մեր ժամանակի ամենանշանաւոր լուսահոգի արքեպիսկոպոսներից մէկը գնահատեց այսպէս. «Երաշխաւորել սուրբ էջմիածնի բարւոք կացութիւնը որպէս կառոյց»: Շինարարական մի գործունէութիւն ծաւալուեց մեխանիկական հետեւողականութեամբ, որը ծածկեց անկարողութիւնը հեռուն տեսնելու, կանխագուշակելու այն խնդիրները, որ պիտի ծագէին 90-ական Թուականներին եւ յետոյ: Եպիսկոպոսական դասի ձախողութիւնը եկեղեցու կողմից իրենց վստահուած հաւաքական պարտականութիւնը գործադրելու եւ այլ ծրագիրներ մշակելու եկեղեցու բարօրութեան համար, այժմ բոլորովին ակնյայտ է, եւ հէնց այս պատճառով էլ եկեղեցին աննպատակ. «ծփեալ յալեացն ի վերայ ծովուն»: Եպիսկոպոսական դասի հաւաքական որոշումներ վերցնելու հեղինակութեան զանցառումը ամենավնասակար աւանդն է մնալու անցնող տասնամեակներից:

Այսօրուան եպիսկոպոսական դասի 45 Թեկնածուներից 44-ը իրենց եպիսկոպոսական կոչումը եւ օծումը ստացան հանգուցեալ Վեհափառ Հայրապետից եւ սրանք իրենց դիրքը ու իշխանութիւնը պարտական են նրան: Սրանցից մեծ մասը ամենայն լրջութեամբ, ապշեցուցիչ համարձակութեամբ, իշխանական անվայել աճապարանքով «սեւին սապոնն ինչ կ'անի, խեւին խրատն ինչ» բնաբանով ամէն միջոցի դիմել են հասարակութեանց մոլորցնելու իրենց նպատակին հասնելու համար: Ծառայական այն էթոսը, որ հանգուցեալ Վեհափառը քաջալերեց, շատ դէպքում յիշեցնում է Ղուկաս Աւետարանչի այն ազնուականին, որ իր Թագաւորութիւնը յանձնեց մի խումբ պաշտօնեաների: Այս հոգեւորականները, հրապարակի վրայ երեւալու հիւանդութիւնից տառապող աշխարհականների ձեռքին մի տեսակ կոյր գործիք ու խաղալիք դարձած, իրենց ամբողջ ճիգերը տրամադրեցին բարերարների փափաքները շոյելու եւ բաւարարելու, էնթիկների աշխարհի մէջ իրենց դիրքն ու գոյութիւնը տեւականացնելու, փոխանակ իրենց ժամանակը լիովին ժողովրդի կրօնական պէտքերին յատկացնելու ու հոգեւոր կեանքով զբաղուելու:

Օգտուելով տիրող պայմաններից՝ 1988 Թուականի երկրաշարժ, քաղաքական իրադարձումներ Հայաստանում եւ Ղարաբաղում, հոգեւոր դասը եկեղեցու առաքելութիւնը իր հօտին վերածեց օգնութիւն բաժնողի դերին, օդակայարանային լուսապատկերների եւ հարցաքննումների միջոցառումների: Այս սերունդի եպիսկոպոսները եւ արքեպիսկոպոսները իրերի եւ դէպքերի բերումով աթոռակալութեան տենչից տարուած չեն կարողանում իրենց ազատել աշխարհականների լուծից ու կամայականութիւնից: Պաշտօնները եւ դիրքը բաշխւում էին ոչ ըստ կարողութեան եւ արժանիքների, այլ անցեալում բարերարներին մատուցած ծառայութիւններին: Իսկ նրանք, որոնք պատրաստ չէին նման ծառայութեան մէջ գլխուորագրուելու, դատապարտուեցին ինքնաշխատաութեան եւ ինքնաբաւարարութեան՝ վանքի պարիսպներից դուրս:

Մեր եկեղեցու պատմութեան այս վճռական պահին իմ մտքի մէջ ընդմիշտ հոլովւում է Սուրբ Աւետարանչի պատգամը. «Եթէ աղն անհամեսցի, ի՞ւ համեմեսցի» (Մարկոս Թ. 49): Մեր յոյսն է, որ երբ ժամանակը գայ նոր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս ընտրելու, Թեկնածուները եւ պատգամաւորները յիշէին առաքեալի հետեւեալ խօսքը. «Զի այսպիսի իսկ եւ վայել էր մեզ քահանայապետ, Սուրբ, անմեղ, Անարատ, Զատեալ ի Մեղաւորաց» (Եբրայեցիս Է. 26):

ՆԵՐՍԷՍ Ա. ՔՀՆՅ. ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

Լոնտոն

ՑԱՐ ԲՈՐԻՍԻ ՌԱՍՓՈՒԹԻՒՆԸ

Ռուսերը իրարու հարց կուտան թէ ո՞վ էր որ իրենց երկիրը Չէչէնիոյ պատերազմին մղեց: Նախարարներու մեծ մասը կ'ըսէ թէ կառավարութիւնը երբեք օրակարգին նիւթ ունեցած չէ ատիկա. ոչ ալ խորհուրդ հարցուած է: Խորհրդարանն ալ լուռ է այդ մասին ու ամբաստանումներու օրինական միակ մեկնակէտը կը նկատուի Ելցինի Դեկտեմբեր 9-ի «ապօրինի խմբակները զինաթափել»ու յայտարարութիւնը: Պատասխանատուութիւնը կը վերագրուի ապահովութեան խորհուրդի մը որ կը բաղկանայ հինգ հոգիէ:

Կրեմլինի մասնագէտները Ելցինի անմիջական շրջապատէն երկու հոգիի վրայ կանգ կ'առնեն: Մէկը կը կոչուի Օլեգ Լոպով, միւսը՝ Ալեքսանդր Կորժակով: Առաջինը իր օգնականն է, երկրորդը՝ շարժավարն ու նախագահական պահակը:

Նախագահական պահակախումբը, Մոսկուայի մէջ, գերագոյն մաֆիայի մը նման կը վարուի: Անոր առջեւ փոքր գոյութիւններ են թէ՛ ներքին, թէ՛ նախկին ՔԱ-Կէ-Պէ-ի ուժերը: Կորժակով առանց պաշտօնի ու պատուանունի, ՆԱԽԱԳԱՀին անունով կը խօսի ու մինչեւ իսկ վարչապետը կ'ակնածի անկէ:

Պահակախումբը ամէն տեղ է ու ամէն բանի միջամուխ: Սպայակոյտին, նախարարներուն, երկրին մեծագոյն ընկերութիւններուն հրահանգներ կուտայ: Շատեր կ'ըսեն. - «Նիքոլա Բ. հաւատք ունէր Ռասփութինի, Ելցին հաւատք ունի Կորժակով»ի կ'ըսեն նաեւ նախագահին մօտ բարեկամները որոնք զինքը դժուարութեամբ կրնան տեսնել կամ հետը հեռաձայնով խօսիլ:

Ներկայ կացութեան մասնագէտ մը կ'ըսէ թէ հարցը հոն է որ Ելցին շատ լաւ գիտէ թէ գալ տարուան ընտրութիւնը պիտի կորսնցնէ. բայց եւ այնպէս կ'ուզէ իշխանութիւնը իր ձեռքը պահել ժամանակաշրջանի աւարտէն ետքն ալ: Նոյն անձին համաձայն, Կրեմլին երազներ չունէր Չէչէնիայի մասին. գիտէր թէ պատերազմը երկար պիտի տեւէ եւ կը յուսար ծանր ու տեւական տագնապով մը քնացնել ընտրական դրութիւնը: Այդպէսով կրնար տեւականապէս մնալ պարտականութեան գլուխը: Մինչդեռ ան այսօր Գորբաչովի իշխանութեան վերջին օրերուն չափ զըրկուած է ժողովրդականութենէ: Գորբաչովի շրջանին երկրին խանութները պարապ էին. Ելցինի շրջանին պարապ են նաեւ դրպանները: Պատերազմին պատճառով, դրամահոսքը ոչ կենսաթոշակ կը ձգէ, ոչ ալ աշխատավարձք: Որպէս նախապատրաստութիւն, ամէն մարդ, լումայափոխին քով կ'երթայ տոլարի վերածելու իրեն տրուած վճարումը, որպէսզի յետոյ ծախսելու համար մաս - մաս ռուբլիի վերածէ, քանի որ երկրին մէջ գործածութիւն ունեցող միակ դրամանիշը ռուսականն է: Դրամի այս կրկնակի փոխութիւնը պատճառ կ'ըլլայ որ դրամատուները մեծ շահեր ապահովեն: Ու կառավարութիւնը թոյլ կուտայ ընդհանրացած այս դրամաշորթութիւնը, առանց որեւէ քայլ առնելու աշխատաւորը պաշտպանելու համար:

Պետութիւնն ալ ոչինչ կ'ընէ բոլոր մաֆիաներուն դէմ: Ոստիկանութիւնն ալ մասնակից է աւազակութեան. ոստիկան մը կառք մը կը կեցնէ ու 100 տոլար կը պահանջէ որպէսզի մեկնելու արտօնութիւն տայ. հակառակ պարագային, գինովութեան պատրուակով կը գրաւէ վարորդին քշելու արտօնագիրը: Ոչ մէկ ապաւէն կայ. ոստիկանապետը ընդհանրապէս աւելի մեծ ախորժակի տէր է, քան իր ենթակաները: Փոքր շրջաններու մէջ միլիցիա-ն անսահման բռնատիրութիւն մը կը կիրարկէ: Զարագործ - ոստիկանի պետութիւնը վախ պատճառող հեռանկար մը չէ այլեւս. ան իրականութիւն է: Ու Ելցինի մեծագոյն ոճիրը հաւանաբար պիտի ըլլայ այդ դրութեան ծաւալելու երեւոյթին առջեւ ձեռնածալ մընալը: Գորբաչովին հակառակ, բայց դերերու նմանութեամբ, ան կը կառավարէ բացակայութեամբ եւ լռութեամբ: Քիչ անգամ կ'երեւի հանրութեան. հինգ շաբթուան ընթացքին մէկ անգամ միայն խօսեցաւ պատերազմին մասին, ըսելու համար թէ ամէն բան լաւ կ'ընթանար, մինչ ժողովուրդը խելակորոյս վիճակի մէջ էր:

Ռուսերու մեծամասնութեան համար Չէչէնիան շատ հեռու տեղ մըն է. բայց անկէ հասած պատկերները յոռեգոյն մըղձաւանջներու պատճառ կ'ըլլան: Հեռատեսիլի լուրերու յայտագրերը գրեթէ միայն պատերազմին մասին կը խօսին, այլախոհներու յատուկ անսանձ ազատութեամբ մը: Մենատիրութեան շրջանին տեղեկութիւնները գաղտնի հրատարակութիւններու միջոցով կը տարածուէին. այսօր հեռատեսիլի պաստառներէն կը մտնեն ամէն տուն, մինչ Ելցին ամէն բան կ'ընէ զանոնք լռեցնելու համար: Մինչեւ այսօր չէ յաջողած: Ու այդ պաստառները կը կրեն երկրին ժողովրդավարութեան յոյսը:

ՔԱՂՀԱՆ

ՀԱՅԵՐԷՆԸ ԵՒ ՄԵՆՔ՝ ԵՐԷԿ, ԱՅՍՕՐ ԵՒ ՎԱՂԸ

Անն ֆրանսացի համեստ կին մըն է, ունի քսանամեայ երկու զաւակներ. Հայաստանի 1988-ի երկրաշարժէն ի վեր Անն խնամակալն է հայ որբուկի մը եւ քանի մը անգամ գացած է Հայաստան, որպէսզի զայն ճանչնայ աւելի մօտէն եւ անոր տայ քիչ մը մայրական գուրգուրանք ու գորով:

Մէկ տարի առաջ գիշերային միժամեայ «դպրոց»ի մը մէջ, Անն ուզեց հայերէն սորվիլ, որպէսզի կարենայ թղթակցիլ այդ որբուկին հետ:

Հաստատակամ ու աննկուն, յարատեւ աշխատութեամբ և մեծ համբերութեամբ, այդ ֆրանսացի կինը կրցաւ, մասամբ անշուշտ, հայերէն լեզուն սորվիլ:

«Յառաջ»ին կը ղրկեմ այս «աշակերտուհի»ին հայերէն գրած տողերու լուսապատճէնը. առանց բառ մը կամ գիր իսկ փոխելու: Այդ տողերուն մէջ կ'արտացոլան մեր լեզուի ճոխութիւնը ու հեզասահ գնացքը, գրեթէ անսխալ գրուած այդ տողերը կ'արժէ հրամցնել մեր «մեծաւոր»ներուն ու «փոքրաւոր»ներուն, որոնք առանց տատամսումի իրենց բոլոր հանդէսներն ու ժողովները կը վարեն ֆրանսերէն լեզուով եւ կարիքը չեն զգար անշուշտ ճիգ մը թափելու եւ երկու բառ քով քովի դընելով մեր բարբառը սորվելու - խօսելու: Աննի երկտողը հետեւեալն է.

Սիրելիներ,

Այսօր ձեզի ինճնիրենս կը գրեմ:

Հայերէն լեզուն շատ դժուար լեզու մըն է, եւ ես բաւական չեմ աշխատիր: Ալինան մեզի համար անհրաժեշտ պիտի ըլլայ, երբ իրար պիտի հանդիպինք:

Կը յուսամ որ շատ լաւ էք եւ աւելի չէք մսիր: Լսեցի որ Հայաստան շատ ձիւնած է: Արդեօ՞ք ածուխ կամ փայտ կրցաք գտնել տաքնալու համար:

Ձմեռը ձեր քովը շատ երկար է: Հոս միայն քիչ մը կը մսինք: Իրաւ է, որ նոյն ցուրտին չենք վարժուած:

-10° մեզի համար շատ, շատ ցուրտ է: Եւ շատ քիչ կը պատահի:

Ալինային տոպրակին մէջ կօշիկ, խողաթափ եւ գուլպաներ կան: Տղոց ոտքերը մեծցած են: Հայկուշին կօշիկը կրնամ դնել! Ուզեցի Ծնունդի տօներնէք աղանդերներ ձեզի ուղարկել: Ծննդավայրիս (Ֆրանսային հարաւը) սովորութիւններէն մէկն է: Մայրիկիս Ծնունդին միշտ տասներեք աղանդերներ կը նուիրէր: Հնդկահաւ մը կամ սագ մը կ'ուտենք: Բայց ատիկա ձեզի ուղարկելը անկարելի է:

Ցանախ ձեզի կը մտածեմ: Այնպէս ընտանիքներ ենք, որոնց ազգականները աշխարհի չորս դին կը գտնուին. Սենեկալ, Հայաստան, Ռումանիա, Ֆրանսա: Հրաշալի է, բայց երբեմն քիչ մը տխուր:

Սակայն այս տօնական օրերը ուրախանալու եւ յուսալու առիթներ են: Կը մաղթենք երջանիկ Սուրբ Ծնունդ եւ բարի Նոր Տարի, առողջութիւն եւ հանդարտութիւն Պապիկին համար, ուրախութիւն եւ խանդավառութիւն Հայկուշին, Գէորգին եւ մեր Ալինային համար:

Ձերմ համբոյրներով եւ սիրով

ԱՆՆ
ՎԻՎԻԱՆ
ՎԱԼԵՐԻ
ՄԱԼՔՈԼՄ

Այսօր աչքի առջեւ ունենալով մեր ազգի եւ լեզուի փճացումը՝ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի գրեթէ բոլոր գաղութներուն մէջ, թափառական ու կորսուելու վտանգին ենթակայ մեր հայկականութիւնը, կարելի է միայն գնահատել արժէքը վերի տողերուն:

ՄԵՍՐՈՊ ԱԴԱՄԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՀԻՒՐԵՐ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի անկախութենէն ի վեր, Ռոն - Ալփ նահանգի գլխաւոր անկիւնաքարն է դարձած Լիոն: Հայրենի «կռունկներ», ամիսէ ամիս, կը հասնին հոն՝ բերելով ամէն անգամ, «խապրիկ մը» որուն կը սպասէ սփիւռքը այդքան: Եւ այսպէս, Յունուար 15-ին, Ֆրանսայի Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան յատուկ հրաւէրով ու եւրոխորհուրդի բացառիկ օժանդակութեամբ, 17 երիտասարդներ կը ժամանէին Հայաստանէն, աշխատանքի հրջապտոյտի մը համար, որու իբրեւ առաջին հանգրուան որոշուած էր Լիոն՝ երկու օր, յետոյ Վալանս ու Փարիզ: Վերոյիշեալ ծրագրի մշակումը ծնունդ առած էր այն օրերուն երբ՝ անցեալ աշնան, Հ. Բ. Ը. Միութիւնը իր տարեկան 78-րդ միջազգային համաժողովը գումարած էր հայրենի հողին վրայ՝ առաջին անգամ ըլլալով: Երեք խումբերէ կազմուած, սոյն պատուիրակութեան անդամները բոլորն ալ կը գործեն զանազան միութիւններու հովանիին ներքեւ. մէկ մասը՝ Հ.Ռ.Ա.Կ «Արմենական» ուսանողական ակումբին մէջ, ուրիշներ՝ Հայաստանի Թէքէեան Մշակութային Միութեան յարկին տակ եւ կամ՝ Հայաստանի Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան ծոցին մէջ:

Երիտասարդ հիւրերուն ներկայութիւնը հրահրած էր ստուար բազմութիւն մը համակիրներու՝ որոնք փութացած էին մասնակցելու բարի գալուստի ճաշին, որ տեղի ունեցաւ, Յունուար 15-ի կէսօրին, Լիոնի Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնին մէջ: Ներկայ էին նաեւ պատուոյ նախագահ Սեդրակ Սանճեան եւ իր կինը: Նախագահ Ժագ Նըքմէքճեան ուրախութեան զգացումն է որ չեշտեց իր ողջոյնի խօսքին մէջ. «դուք կուգաք Հայաստանէն՝ մեր հայրենիքէն եւ ասիկա մեր մեծագոյն հրճուանքն է արդէն: Եթէ հայրենիքը կը շարունակէ ձեզ նման երիտասարդներ ծնանիլ՝ այն ատեն ապագան չի կրնար մթին ըլլալ: Այսօր, ոգեւորիչ է մեզի հիւրասիրել ձեզ այս Տունին մէջ, որովհետեւ վաղուան Հայաստանը՝ դուք եւ ձեզ նման երիտասարդներն են որ պիտի կերտեն: Կարեւորը, այսօր այդ անկախութիւնը գնահատելն է»: Թէքէեան Մշակութային Միութեան Կեդրոնական Վարչութեան ներկայացուցիչ՝ Եղիա Գայնեան շնորհակալութիւն յայտնեց օրուան հիւրընկալութեան համար. «տարի մը առաջ, այս ուղեւորութիւնը երազ կը թուէր տակաւին. ան, իրականութիւն դարձած է այսօր, որ վկայութիւն մըն է իրարու միջեւ գոյութիւն ունեցող արդիւնաւէտ գործակցութեան»: Նոյն Միութեան ատենապետը՝ Սուքիաս Թորոսեան, իր կարգին, օրուան ու գալիք հանդիպումները նկատեց իբրեւ «համագործակցութեան ու փոխանակման գեղեցիկ առիթներ, որոնք պիտի գծեն, անտարակոյս, ապագայի հեռանկարներ մեր հայրենիքին համար»:

Եղան ուրիշ բաժակաճառեր, արտասանութիւններ ու երգեր, որոնք ճաշասեղանները համեմեցին ուրախ տրամադրութիւններով: Վազգէն Նաքիճեան, իւրայատուկ կորովով, արտասանեց Յ. Թումանեանի «Հայրենիքիս հետ»ը, որմէ ետք Վահէ Քէշիշեան՝ 11 տարեկան, արտասանեց ժամանակակից բանաստեղծ՝ Ժագ Յակոբեանի «Հայր, հայերէն սորվեցո՛ւր» սփիւռքահայութեան նուիրուած կտորը: Հայրենի պատուիրակութեան մէջ կար նաեւ՝ Հայաստանի Ռամկավար Ազատական հանրապետական վարչութեան փոխ - ատենապետ ու միաժամանակ Հայաստանի Հանրապետութեան Գերագոյն Խորհուրդի սեփականաշնորհման եւ ապապետականացման յանձնաժողովի անդամ՝ Կարէն Կոստանեան: Փոքրիկն Վահէի ելոյթէն առիթը քաղելով՝ գնահատանքի խօսքեր ուղղեց ան. «այս փոքրիկը հայ ժողովուրդի յարատեւ զարթօնքի մէկ արտայայտութիւնն է» ըսաւ ու համառօտ կերպով Հայաստանի ապագան նկատեց «...յուսալից եւ լուսաւոր: պատերազմը մի քանի ամիսներէ ի վեր դադրած է: Տնտեսական բարեփոխումները արագօրէն կ՚իրականանան, եւ յոյսով ենք որ, Յունիս 1-էն, հիւլէական կեդրոնն ալ կը սկսի գործել ու գալ տարի ելեկտրականութիւնն ու ջեռուցումը չեն պակսիր մեր կեանքէն»:

Ապա, Հայաստանի «Մարաթուկ» համոյթի անդամ՝ Անահիտ Սարգսեան հրամցուց կարգ մը ժողովրդական կտորներ: Սակայն, 19-ամեայ Աննա Մնացականեանն է որ բոլոր «սեղանակիցներու» ուշադրութիւնը գրաւեց իր «տրամաթիք - սոփրանօ» ձայնով: Երեւանի Երաժշտանոցի Բ. տարուան ուսանողուհի, ան մեկնաբանեց՝ առանց նուագարանի մը ընկերակցութեան, Կոմիտասի «Կռունկ»ը, Հ. Պէրպէրեանի «Անոր»ը ու էջեր «Անոյշ» օփերայէն՝ հազուագիւտ զգայնութեամբ: Աննա Մնացականեան, ապագայի դոհար մը՝ անկասկած: Երկու օր ետք, հայրենի «կռունկները» մեկնեցան Լիոնի երկինքէն, իրենց միշտական ժպիտն ու ապրելու կանչը թողլով՝ գերդ բաժանումի յիշատակ:

ՎԱՐԴԱՆ

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ -82-

ՀԱՄԱՌՕՏ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

— III —

Զուգընթաց երկու նոր էջ պատմութեան:
Մին՝ խորհրդային երկիր Նայիրեան
կարմիր աստղի տակ: Կեդրոնը՝
Մոսկուան:
«Մնացորդներու դէմ ազգայնական»
հալածանք, պայքար, բանտ ու կոմիսար:
Դուրսի աշխարհէն անջատում, պատուար:

Միւսը՝ բազմադրօշ հայ արտասահման:
Տարբեր լեզուներ, բարքեր այլազան,
տեղական պայման:
Նոր կեանքի համար ո՞րն է ճիշդ ճամբան:
Ինքնուրոյնութեան անխախտ
պահպանո՞ւմ,
թէ՝ շրջապատին հետ միաձուլում:
Միայն հաց, ապրո՞ւստ, թէ՝
հետապնդում
նաեւ հայ դատի. պահանջ, հատուցում:
Ընդդիմադրութի՞ւն գաղափարական
յանուն հայրենի ազատագրութեան,
թէ՝ «ճամբու ընկեր» Սովետ Միութեան,
քանի այնտեղ կայ Սովետ Հայաստան:
Հակասութեանց մէջ՝ արշաւ տենդագին.
կազմակերպութիւն ազգային կեանքին:
Ցարանուանութեանց եկեղեցիներ:
Կուսակցութիւններ եւ միութիւններ,
պայքար, կիրք, մամուլ,
դպրոցական ցանց,
ենթակայ ուրոյն այդ ազդեցութեանց:
Վէճ ու հայհոյանք միշտ՝ եղբայրատեաց:
Ծեծ, սպանութիւն նոյնիսկ՝ փոխադարձ:
Գոհունակութիւն մեր բուն թշնամեաց:
Այս բոլորին հետ ընդհանուր յուզում. -
սպիտակ սպանդ. հայապահպանում:
Բայց հետզհետէ ծաւալող միտում. -
հայ ինքնութենէ իսկ հրաժարում:

Անդին՝ Ստալին եւ մաքրագործում. -
պատուհանէն վար նետուած վարչապետ,
խեղդամահ եղած Հայոց Հայրապետ:
Քաղաքական դէմք, գրող ու բանուոր՝
ամբաստանութիւն, բանտ, Սիբիր,
աքսոր:
Հակառակ ասոր՝
Մատենադարան, գրականութիւն,
արուեստ գիտութիւն, յառաջդիմութիւն:

Համաշխարհային երկրորդ հրկիզում:
Իրար դէմ կռուող բանակներ բազում.
իւրաքանչիւրին մէջ հայ զինուորներ:
Մեր ներքին ցաւը մեզի չէր բաւեր՝
այստեղ ալ կուտանք բիւրաւոր զոհեր...

Վերջապէս ահա եւ խաղաղութիւն:
Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւն:
Բարձրաթռիչ, վեհ յայտարարութիւն -
«Բոլոր ազգերու հաւասարութիւն».
«ինքնորոշումի իրաւասութիւն».
«անժամանցելի ցեղասպանութիւն»:
Մեր մօտ յոյսերու նոր վերարթնացում. -
«Կարս ու Արտահան՝ առ ի հատուցում
անժամանցելի մեր դատին արդար»:
Մեզ լսող չկար...
Ճարպիկ դերասան՝ ոտքի է Թուրքիան:
Ի՛րը կը մնան
Կարս ու Արտահան, Սասուն, Մուշ
ու Վան:
Երկու «Մեծ»երու շահերու փոխան:

Դէպի Հայաստան ներգաղթ, կարաւան:
Ձեռնարկ կենսական:
Բայց ընկերացող անիմաստ խօսքեր. -
«Ձեր տուն ու սեղան, վրան՝ ծաղկաման,
ձեզի կը սպասեն, հայրենակիցներ:
Ստորագրեցէք, - անհրաժեշտ պայման, -
ինքնաժխտումի հրաժարական»:
Եւ բառապաշար համապատասխան. -
«հայաստանասէր», «հակահայաստան»:
Այսքան անհեթեթ խօսք ո՞վ է լսեր:
Հայաստան ատող հայ ո՞վ է տեսեր...

ՇՐՋՈՒՆ ՄԱՆՐԱԴԷՏ

(Շար. 3)

ԶԱՒԷՆ ՊԻՊԵՌԵԱՆ

ԱՆԿՈՒՏԻ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐ

ՎԷՊ

կեցաւ: Ներսը՝ աղմուկ մը կար: Խուլ աղմուկ մը: Հեռաւոր բայց սպառնալից որոտի մը պէս:

Զուսպ էր Մելինէին ձայնը: Հակիրճ էին Յակոբիկին եւ Սիլվային պատասխանները: Սովորական չախերը, կռիւները, պոռալ - կանչելները չէր աս: Բայց Սուր չէր հասկնար թէ ինչ էր:

Զգեց մարմնամարզը, դուռը բացաւ: Մելինէ ներսն էր: Հիւրասենեակը: Յակոբիկ պատշգամը նստած էր: Սիլվա սենեակին մէջ կը պտտէր առանց բան մը ընելու: Ու Մելինէ մէ՛կ Սիլվային, մէ՛կ Յակոբիկին կը հարցնէր: Դէմքը լուրջ օրերու մտահոգութիւնը կը կրէր: Երբ ներս մտաւ, անոր դարձաւ.

- Պապայիդ հին փալթօն դուն տեսա՞ր, հարցուց:

Ձայնը հանդարտ պահելու ջանքը զգալի էր: Աչքերը Սուրին աչքերուն էր յառած: Սուր անակնկալի մատնուեցաւ: Մտքէն չէր անցներ պապային փալթօն: Չէր երեւակայած թէ քանի մը օրէն երեւան պիտի ելլէր: Չկրցաւ վայրկենաբար ընթացք մը ճշդել: Պիտի ուրանա՞ր թէ պիտի ընդունէր. ատ ալ չկրցաւ որոշել անմիջապէս: Մօրս երեսը չնայեցաւ: Ատեն շահելու համար ռատիոյին քով գնաց: Այս լռութիւնը աւելի եւս լարեց Մելինէին ուշադրութիւնը:

- Քեզի՛ եմ, ըսաւ: Հօրդ հին փալթօն տեսա՞ր:
- Ի՞նչ պիտի ըլլայ:
- Տեղը չկայ:
- Ի՞նչ ընեմ:
- Դուն առի՞ր, բան մը ըրի՞ր:
- Առի նէ առի, ի՞նչ պիտի ըլլայ:

Մելինէին ձայնը այս անգամ բարձրացաւ.

- Ի՞նչ ըսել է ինչ պիտի ըլլայ: Ինտո՞ր կ՚առնես: Առի՞ր թէ չառիր:
- Առի նէ առի, ի՞նչ պիտի ըլլայ:
- Սուր ծօ՛, ծախեցի՞ր ծօ՛:

Յակոբիկ իր արհամարհոտ անտարբերութենէն շատ քիչ անգամ դուրս կ՚ելլէր որեւէ պատահարի առջեւ: Բայց ասիկա պզտիկ բան չէր: Ահագին վերարկու մը: Եւ վերցնել եւ ծախել: Եւ դրամը ուտել: Եւ մարդ բան չգիտնայ: Իր մտքէն երբեք չէր անցած հօրը վերարկուն ծախել: Եթէ Սուր իրա՛ւ ըրած էր այս բանը, խոշոր կէտ մը շահած էր իրեն դէմ:

Տարբեր աչքով նայեցաւ եղբօրը: Հիացումով եւ նախանձով: Ինք ալ պապան մարս կ՚ընէր գրեթէ միշտ՝ խօսքով: Բայց ո՛չ աղջիկի համար խնդիր եղած էր տան մէջ՝ իր պատճառով, ոչ ալ բան մը ծախած էր տունէն:

- Հա՞ ծօ, ծախեցի՞ր պապային փալթօն:
- Քեզի՞ պիտի հարցնէի:
- Քանիի՞ ծախեցիր:
- Քեզի՞ ինչ:
- Ամէնը կերա՞ր:
- Քեզի՞ ինչ:

Մելինէ անստուգութեամբ կը նայէր Սուրէն Յակոբիկին, Յակոբիկէն Սուրին: Արդեօք իրեն հետ կը խաղայի՞ն, խօսք մէկ ըրած: Սուրին չուրանալը զինքը բարկացնելու մարմա՞ջ մըն էր, յոխորտա՞նք մը՝ միւսներուն առջեւ: Թէ՝ իրապէ՞ս ծախած էր:

- Աստուծմէ գտնաս, ծօ՛, փալթօ կը ծախուի՞, պապայի՛դ փալթօն...

Սուր ծիծաղեցաւ ակռաներուն մէջէն: Ծիծաղեցաւ որ մայրը տակաւին կը յուսար զինքը վախցնել «պապայի՛դ փալթօն» ըսելով: Եղանակ մը սուլելով դուրս ելաւ սենեակէն: Մելինէ ձայնը հետզհետէ բարձրացուց որպէսզի Սուր լսէ ուր որ երթայ:

- Հիմակ ալ գողութեա՞ն սկսար ծօ՛: Ի՞նչ կը նշանակէ ասիկա: Ի՞նչպէս առանց լուր տալու կը տանիս կը ծախես ահագին փալթօն: Տունին մէջէն բան կը ծախուի՞...

Ներսէն Սուրին յաղթական ձայնը հընչեց.

- Դուն չէի՞ր գնա՛ ժամացոյցդ ծախէ ըսիր:

Մելինէ բորբոքեցաւ.

- Շո՛ւն, թող ժամացո՛յցդ ծախէիր:

Գիտէր որ Սուր երբեք պիտի չծախէր ժամացոյցը, զոր այնքան դժուարաւ ձեռք ձգած էր հօրմէն:

- Ես՛, էնայի՞ եմ ես:

Սուրին ծիծաղը քրքիջի վերածուեցաւ:

Մելինէ, տակնուվրայ եղած, մէկ կողմէ ծանր խօսքեր կ՚ըսէր Սուրին մէկ տըկար թելին դպելու եւ զայն ահաբեկելու յոյսով, միւս կողմէ՝ ծայրէն կը վերսկըսէր փնտռտուքի, տանմէկ ծայրէն միւսը, բոլոր դարաններուն մէջ: Մերթ ընդ մերթ իր ողբերն ու սպառնալիքները կ՚ընդմիջուէին Սուրին մէկ կարուկ սաստով.

- Ինծի՞ ինչ ... Ես քեզի ըսի որ չեմ խառնուիր ետքը ... Թող դրամ տայիր ուզած ատենս ... Պապայի փալթօ մամային փալթօ չկայ, տունին մէջ ինչ կայ նէ իմս է ... Ես՛, գործերնուդ գայ նէ՝ տըղաս պապայիդ քասկը քու քասկդ է, գործերնուդ չգայ նէ՝ քաշէ՛ ձեռքդ, պապայիդ դրամին մի դպիր ... Հա՛հ, հա՛հ հա՛հ հա՛հ հա՛հ...

Մելինէ դեռ համոզուած չէր: Տակաւին յոյս մը ունէր թէ Սուրին նպատակը զինքը կատղեցնել էր: Բայց վերարկուն չկար: Ոչ մէկ տեղ: Մինչդեռ ինք լաւ գիտէր դրած տեղը:

Սուր հիմա վստահ էր յաղթանակէն: Կը մտաբերէր Կիրակի օրուան, նախորդ իրիկուան խօսակցութիւնները, հօրը բռնած դիրքը, զինքը առանց տասնոցի ահագին ամբան մէջ նետելու ծիծաղելի գաղափարը: Ինքզինքը կը դրդուէր հօրը և մօրը դէմ: Ի՛նք էր անիրաւուածը: Նորէ՛ն պիտի ծախէր իշտէ, տան մէջ ինչ որ գտնէր պիտի ծախէր: Տան մէջ գտնուածները ի՛րն ալ էին: Պապային գրպանը հինգ հարիւր ոսկի, հազար ոսկի, հազարներ, իր գրպանը՝ ոչինչ: Հօրը դրամը՝ ընտանիքին դրամը ... Ինք՝ ընտանիքին անդամը ... Ընտանիքին դրամը՝ ի՛ր դրամը...

- Ե՞րբ ծախեցիր ծօ՛: Ո՞ւր ծախեցիր: Քանիի՞ ծախեցիր ահագին փալթօն:

Մելինէին խելքը չէր հասնէր թէ ի՞նչպէս տարած էր: Ինք չէր տեսած: Գրպանն չի մտներ որ: Վերարկու է աս: Եւ թէ հին կերպասներէն: Ինք զայն ծախելու անգամ մեղքցած էր երկար ատեն: Հիմա ասանկ կերպաս կա՞յ: Ո՛վ գիտէ քանի զրուշի առած էին ապուշին ձեռքէն: Թէ վերարկո՛ւն գացած էր, թէ դրամը չէր եկած, եւ թէ ... Ամէնէն կարեւորն ալ աս էր. Սուր գողութիւն ըրած էր: Տունէ՛ն: Անշո՛ւշտ, գողութիւն: Կոտոշ չունենար գողութիւնը: Ասանկ կ՚ըլլայ: Եւ ո՞ւր կ՚երթայ ասոր ծայրը: Այսօր՝ հին վերարկու, վաղը՝ նոր վերարկու, միւս օր՝ արծաթեղէն, աւելի միւս օր՝ բիւրեղ յետոյ՝ դոհարեղէն, եւ դրամ ... Պէտք է դրամներն ալ կղպել ուրեմն, դոհարեղէններն ալ, արծաթեղէններն ալ, կամ տունէն փախցնել, դրամատուն տանիլ, արկղ վարձել ... Այս բոլորը՝ որովհետեւ...

Թմրած, թուլցած անդամները արիւնի ժայթքով մը կենդանացան: Դէմքը կասկարմիր եղաւ զայրոյթէն: Շատ դէշ արտայայտութիւն մը ստացան դիմագիծերը: Կծկուեցան, պրկուեցան, թոյն ու ժահր եղան: Շատ տգեղցաւ Մելինէ:

(Շար. 35)

(Շար. Ա. էջէն)

Իրենց կարծիքով անկարելի է մէկ անգամէն «ընդգրկել անընդգրկելին»: Անհրաժեշտ է հետեւողականօրէն, քայլ առ քայլ ընդունելի որոշումներ գտնել վերջնական համաձայնագրի ուղղութեամբ: Տուեալ շրջանին, երբ Բաքու երաշխաւորութիւն չի տար Ղարաբաղի հայ բնակչութեան ապահովութեան կապակցութեամբ, Մոսկուայի այս բանակցութիւնները երկարատեւ չեն կրնար ըլլալ:

***

ԵՐԿԱԹՈՒՂԱՅԻՆ ԱՐԿԱԾ

Փետրուար 2-ի գիշերը, Այգաւան - Արտաշատ հատուածին մէջ ելեկտրաքարշ մը բախում ունեցած է կառախումբի մը հետ, որու քարիւղատար բաժանեակը շրջած է: Ամբողջական պարունակութիւնը՝ 52.436 լիթր պէնզինը հոսած է դուրս, ստեղծելով մեծ վտանգի սպառնալիք, որ սակայն շնորհիւ արագօրէն ձեռք առնուած միջոցներու կարելի եղած է կանխել: Առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն զոհեր չըկային եւ վնասները 40 միլիոն Դըրամ կը գնահատուէին: Պատճառները ճըշդելու համար հետաքննութիւն բացուած է:

***

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ՝ ԲԱՆԱԿԻՆ

Վարչապետ Հ. Բագրատեան, որու կ'ընկերանային նաեւ Պաշտպանութեան Նախարար Սերժ Սարգսեան, Պետական Նախարար Արմենակ Ղազարեան, Նախագահին մօտ պաշտպանութեան հարցերու խորհրդական զօրավար Գուրգէն Դալիբալեան, սահմանապահ զօրքերու հրամանատար զօրավար Լ. Ստեփանեան եւ ուրիշներ, այցելած է Հայաստանի հարաւային գօտին զետեղուած զօրամասերը: Վարչապետը եւ իրեն ընկերացողները գացած են նաեւ սահմանագլուխ, ծանօթացած են զինուորներու առօրեային, տեղւոյն կառոյցներուն:

***

ՆՇԱՆԱԿՈՒՄ

ԼՂՀ-ի վարչապետ Լէոնար Պետրոսեանի որոշումով ԼՂՀ-ի հեռատեսիլի եւ ձայնասփիւռի Վարչութեան տնօրէն նշանակուած է Վարդգէս Բաղրեան, որ նախապէս կը վարէր Վարչութեան տնօրէնի տեղակալի պաշտօնը:

***

ՄԱՐԴԱՍԻՐԱԿԱՆ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Միացեալ - Նահանգներ որոշած են այս տարի եւս Հայաստանին տրամադրել 100 հազար թոն ցորեն եւ 20 հազար թոն սոժա: Օժանդակութիւնը պէտք է հասնի Մարտ ամսուան կէսերուն: Ցատկապէս ստացուելիք սոժան ձէթի - օճառի գործատան թոյլ պիտի տայ վերստին արտադրել: Միանգամայն սոժայի թափօնը լաւ կեր է անասուններու համար:

***

Միւս կողմէ, մօտ ատենէն կը սպասուի այն 2 հազար թոն կարագին, զոր Եւրոպական Միութիւնը որոշած էր նուիրել Հայաստանին: Այսպէսով երկու ամիս եւս կարելի կ'ըլլայ Հանրապետութեան ամբողջ բնակչութեան կարօններու դրութեամբ կարագ մատակարարել, յարմար գիներով:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

«ՊԷՕՐԷԿ»Ի ԵՐԵԿՈՅԹ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի «Արշակ Զամալեան» մասնաճիւղը կը հրաւիրէ շրջանի Հայութիւնը «պէօրէկ»ներու ճաշի մը, Շաբաթ, Փետրուար 11, ժամը 20-ին, Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը՝
rue du 24 Avril 1915
Մասնակցութիւն՝ 60 Ֆ.,
12-էն վար մանուկներուն՝ 40 Ֆր.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի «Նայիրի» մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.--

Տերիկեան ընտանիք, Տիկին Աւետեան, Պ. եւ Օր. Քիւրտօղլեան 500-ական Ֆր., Տիկին Հելոյեան 250 Ֆր., Մէհլէմէճեան ընտանիք, Պ. Գրիգոր Գանտէրեան, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Կուլթասզեան, Պ. Էտմոն Սարաճեան 200-ական Ֆր., Պ. Օհաննէս Պասմաճեան, Տիկին Ֆրէնկեան, Տէր եւ Տիկին Իսկէնտէրեան, Գանտէրեան ընտանիք 100-ական Ֆր.:

(Շար.)

NECROLOGIE

Notre communauté a été endeuillée par le décès de Madame Burtey, survenu en ce début d'année. Madame Burtey entrée en tant que membre actif au sein du Comité de Secours pour les Orphelins en 1965, en était devenue successivement Trésorière, Secrétaire puis Présidente. Nommée Présidente d'Honneur depuis 1993, elle avait activement contribué à venir en aide aux orphelins et nécessiteux Arméniens, ainsi qu'aux écoles arméniennes ouvertes en France. Notre Association se fera un devoir de poursuivre l'œuvre ainsi entreprise.

***

En mémoire de Madame Burtey, le Comité fait un don de 1.000 Francs à «Haratch».

ՆՈՒԷՐ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻՆ

Ուրախ ենք ծանուցանելու որ, 1995 Փետրուար 3-ին, Լենա եւ Ներսէս Վարդանեան (Սան-Փաւլօ) 50.000 (յիսուն հազար) տոլարի չէք մը յանձնեցին մեզի, Փարիզի մէջ, ի նպաստ «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ
ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Ամանորի եւ Սուրբ Ծննդեան տօնին առթիւ, շնորհակալութեամբ ստացած է իւղագինի հետեւեալ նուէրները.--

Պր. Ռընէ Զադրճեան 150, Ժ.Ի.Պ ընկերութիւն՝ 300, Օր. Տէօվլէթեան 100, Տիկին Գաբրիէլ Հարենց 300, Տէր եւ Տիկին Ալպէռ Գասպարեան 500, Տէր եւ Տիկին Փօլ Հուպոյեան 100, Տէր եւ Տիկին Արմէն Պուտաղեան 1500, Պր. Արթիւր Մարտիրոսեան 200, Տիկին Թէրէզ Պարոնեան 500, Տէր եւ Տիկին Ժ. Քէաթիպեան 300, Պր. Ժիրայր Զաքարեան 500, Տէր եւ Տիկին Ժոզեֆ Վարդանեան 200, Տիկին Լիւսի Շերոյեան 300, Պր. Ալէն Տամլամեան 400, Տէր եւ Տիկին Ժ. Պ. Ստեփանեան 200, Տէր եւ Տիկին Շառլ Փափազեան 500, Տիկին Նունուֆար Ճէփէճեան 200, Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Մարտիրոսեան 300, Պր. Միսաք Ռումէլեան 400, Տիկին Արտաշէս Քարտաշեան 100, Տիկին Սոնա Գույումճեան 200, Տէր եւ Տիկին Հերման Նեւրուզ 250, Պր. Եսայի Ղազարեան 150, Տիկին Նելլի Միսիրեան 600, Տէր եւ Տիկին Կ. Կարապետեան 200, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Տէմիր 100, Տիկին Էլիզապէթ Գոչեան 200, Պր. Համբարձում Զաւուշեան 100, Տիկին Մելինա Փէնթոյ 500, Տէր եւ Տիկին Վ. Օհաննէսեան 200, Պր. Լորիս Մոստիչեան 100, Պր. Վահէ Մանուկեան 100, Տիկին Հերմինէ Սարաճեան 350, Պր. Կարապետ Սինթիրօղլու 500, Տիկին Փարիս Արիսեան 150, Պր. Ժագ Բագոսեան 500, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ալեքսան 100, Պր. Սարգիս Թաթիկեան 150, Տիկին Էվա Կուրպէթեան 200, Պր. Սերժ Երէպազանեան 250, Տիկին Անիկ Լըհերիսէ 350, Պր. Հանրի Սարաֆեան 100, Տիկին Մարի Այվազեան 200 Ֆր.:

(Շար. 7)

***

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ - Քաշանի «Իսահակեան» մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.--

Խնկաքեր Թորոսեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ Տէր եւ Տիկին Ֆլուր 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Նուրեան 400 Ֆր., Տիկին Նուրեան 300 Ֆր., Պ. Շամփընուա 500 Ֆր., ՕրՕր. Մուսաեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Հրայր Թորոսեան 200 Ֆր.: Նունուֆար Ճէպէճեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Նուպար Զօլաքեան (Լոնտոն) 200 Ֆր., Տիկին Հաճի Պօղոսեան 200 Ֆր.: Տէր եւ Տիկին Ժագի Պալեան 500 Ֆր.:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Շաբաթ, Փետրուար 11, տօն է Ս. Սարգիսի:

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի առաւօտեան ժամը 10-ին:

Կը պատարագէ՝

ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Երեքշաբթի, Փետրուար 14-ին տօն է Քառասնօրեայ Գալստեան Քրիստոսի ի Տաճարն Տեառնընդառաջ:

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի առաւօտեան ժամը 10-ին:

Կը պատարագէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

Իսկ Երկուշաբթի, ժամը 4-ին, նախատօնակ Տեառնընդառաջի:

EXPOSITION

le Centre Culturel de Meudon
présente les œuvres récentes de

Aram ALECIAN

du 1er au 18 Février

ouvert du mardi au vendredi
de 10h à 12h et de 14h à 18h
samedi de 10h à 12h et de 15h à 18h

2, rue de l'Eglise — 92190 Meudon
Tél. 46 - 26 - 41 - 20

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

Շաւարշ Միսաքեանի «Վերջին Պահակը» -մահուան 38-րդ տարեդարձին առթիւ-, Ավինեոնէն բարեկամ մը՝ 200 Ֆր.:

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB — PARIS

Parlez-nous d'Arménie Monsieur le Maire

Dans le cadre de son cycle de conférences, *le Comité de Paris — Ile-de-France de l'UGAB* reçoit

M. ANDRE SANTINI
Ancien Ministre,
Député - Maire d'Issy-les-Moulineaux

le Mercredi 8 Février à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, փետրուար 11, Տօն է Սրբոցն Սարգսի Զօրավարին եւ Որդւոյ նորա Մարտիրոսին եւ Չորեքտասան Զինուորացն:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ՆԵՐՍԷՍ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

Երկուշաբթի, փետրուար 13, Նախատօնակ Տեառնընդառաջի:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, կէսօրէ ետք ժամը 4.30-ին կը կատարուի երեկոյեան ժամերգութիւն, որուն ընթացքին՝ Տեառնընդառաջի նախատօնակ, Անդաստան եւ Մոմավառութիւն տեղի կ'ունենան:

Ծանօթ. - Տարուան առաջին Անդաստանն է: Վերջինը տեղի կ'ունենայ խաչվերացի Տօնին երեկոյեան՝ Սեպտեմբեր 17-ին:

Երեքշաբթի, փետրուար 14, Տեառնընդառաջ, Տօն Քառասնօրեայ Գալստեանն Քրիստոսի ի Տաճարն:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ՄԻԽՌՈՆ ՎՐԴ. ԳԸՎԸՉԵԱՆ

L'ECOLE
TEBROTZASSERE

propose

un Cycle de Conférences-Débats

animées par
ONNIK JAMGOCYAN
Docteur en Histoire

La Puissance économique des Arméniens

du 17ème au 18ème siècle

- *Les Arméniens à l'Hôtel des Monnaies de Constantinople* le 10 Février
- *Les financiers arméniens et l'industrialisation de la Turquie* le 24 Mars
- *Rôle des banquiers dans la vie communautaire arménienne à Constantinople* le 12 Mai
- *Les financiers arméniens à Venise* le 9 Juin.

Les conférences ont lieu
à 21 heures
à *l'Ecole Tebrotzassère* :
1, Bd du Nord, Le Raincy
Participation : 50 F. au profit de l'Ecole.
Le débat sera suivi d'un cocktail.
Renseignements au : 43. 81. 01. 72.

ALFORTVILLE — MAISONS-ALFORT — CRETEIL

GALA ARTISTIQUE
au profit de l'ARMENIE

avec

l'Ensemble arménien **CHOUCHI** d'Alfortville
l'Ensemble arménien **NAVASSART**

Diaporama commenté sur les projets et réalisations du Fonds Arménien :
GAZODUC IRAN - ARMENIE, ZANGUEZOUR, KARABAGH

le Vendredi 17 Février à 20 heures 30

Espace Culturel le Charentonneau, NECC
107, avenue Gambetta, Maisons-Alfort

Billets en vente :

Café PHILIPPE — 6, bd Carnot, 94140 Alfortville
Etablissement MICHELE — 253, rue P.V. Couturier, 94140 Alfortville
HAY ARARAT — 118,bis rue Etienne Dolet, 94140 Alfortville

—— *Participation aux frais : 30 Frs* ——

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 9
JEUDI
9 FEVRIER
1995

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.524 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.524

«ՓՔՔ-Ն ԹՈՒՐՔ ՊԵՏԱԿԱՆ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԵԱՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆ Է»

կ'ըսէ Քրտական Հիմնարկի նախագահը

Ներկայիս արգելափակուած քիւրտ երեսփոխանուհի Լէյլա Զանայի ամուսնին՝ Մեհտի Զանայի «Թիւ 5 բանտը» հատորին ֆրանսերէն հրատարակութիւնը (տե՛ս «Յառաջ», Յունուար 31) առիթ եղած է որ փետրուար 2 - 8-ի «Նուվէլ Օպսէրվաթէօր»ը համառօտ հարցազրոյց մը ընէ Փարիզի Քրտական հիմնարկին նախագահ Քէնտալ Նէզանի հետ:

Ան կ'ըսէ թէ Մ. Զանայի գիրքին մէջ պատմուածէն շատ աւելի ծանր է ներկայ կացութիւնը. միջին հաշուով ամսական 50 - 60 հոգի չարչարանքի տակ կը սպաննուին կամ կ'անյայտանան Տիյարպէքիրի բանտին մէջ: Մինչեւ այսօր 2000 գիւղեր քանդուած են ու շուրջ 2.5 միլիոն հոգի տեղահանուած:

Ք. Նէզան Ե. Քէմալի դէմ վերջերս սանձազերծուած հալածանքը ապացոյց կը նկատէ որ Թուրք իշխանաւորներու թիրախները միայն ահաբեկիչները չեն: Ճնշումին առաջին զոհերը քիւրտ տեղացի ընտրանիին անդամներն են. փաստաբաններ, ուսուցիչներ, մարդկային իրաւանց մարտիկներ, ընդդիմադիր լրագրողներ եւայլն: Ասոնք առանց դատավարութեան կ'ոչնչացուին անյայտ ոճրագործներու կողմէ: Կան բանտարկուածները -- գրող, լրագրող, համալսարանական - որոնցմէ ոմանք շատ ծանր պարագաներու դատապարտուած են: Իսկ բանտարկուած վեց քիւրտ երեսփոխանները շնորհիւ միջազգային հանրութեան ուշադրութիւնը գրաւած իրենց դատավարութեան, մինչեւ այսօր փրկուած են բիրտ վերաբերումէ:

Պատասխանելով հարցումին թէ «ի՞նչ կ'ուզեն Թուրքիոյ Քիւրտերը. անկախութի՞ւն», Ք. Նէզան կ'ըսէ. «ոչ. ոՓ, մինչեւ իսկ ամէնէն վստահամբար շարժումը ՓՔՔ-ն, խնդրոյ առարկայ կ'ընէ ներկայի սահմանները: Բայց պէտք է համաձայնութեան ժողովրդավար եզր մը գտնել որ արտօնէ Թուրքիոյ 15 միլիոն Քիւրտերուն ազատօրէն արտայայտել իրենց ինքնութիւնը: Նաեւ ունենալ օրինակ տեղական խորհրդարան մը, իրենց լեզուով դպրոց, մամուլ. ասիկա, մօտաւորապէս նմանութեամբ Սպանիոյ Գաթալոնեռի կամ Պասքի շրջանին: Մինչդեռ Թուրքիոյ մէջ բնել պարզապէս թէ գոյութիւն ունի քիւրտ ժողովուրդ մը, դաւաճանութեան ծանրագոյն յանցանք կը նկատուի որուն համար մինչեւ իսկ մահապատիժ կարելի է պահանջել»:

Զրոյցին վերջին մասը կ'առընչուի ՓՔՔ-ին: Ք. Նէզան կ'ըսէ թէ Քիւրտերուն համար ազատ ապրելու միջոց մը տրամադրելու փոխարէն, փակուած է Թուրքիոյ անոնց վերջին քաղաքական կուսակցութիւնը եւ անոր երեսփոխանները արգելափակուած են: Այդ ճնշումը երիտասարդներու շարքերը կը մղէ մասնակցելու կեռիլլայական պատերազմին: Քրտական հիմնարկին նախագահը կ'ընդունի որ ՓՔՔ-ն կեղեքումի որոշ արարքներ գործած է, բայց գայն ամէն բանէ առաջ կը նկատէ Թուրք պետութեան ահաբեկչութեան մէկ արտադրութիւնը: Կ'ըսէ թէ անոր պատասխանատուներուն մեծ մասը Տիյարպէքիրի սխրահռչակ նոյն բանտին նախկին բանտարկեալներն են: Այնքան ատեն որ քրտական օրինաւոր կուսակցութիւններու զարգացումին արգելք պիտի դրուի, թրքական պետութիւնը պիտի շարունակէ ծայրայեղական շարժումներու մղել Քիւրտերը:

Ք. Նէզանի կարծիքով «Թուրքիա միջոցները չունի ինքզինքին թոյլ տալու մղել պատերազմ մը որ երկիրը դէպի ընկերային պայթումի մը առաջնորդելու վտանգը կը ներկայացնէ ու ատով նախայարմար հող պատրաստելու կրօնամոլ շարժումներու»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՋՈՒՐԻ ՑԱՆՑԸ ՀԻՆՑԱԾ Է

Առողջապահական նախարարութեան մաքրութեան եւ համաճարակներու հսկողութեան վարչութեան մասնագէտ Սերգէյ Աւագեանի տեղեկատուութեան համաձայն, Երեւանի ջրամատակարարման ներքին ցանցին 600 քլմ.նոց հատուածը անյապաղ պէտք է փոխել: Այդ հատուածը կը կազմէ ամբողջ ցանցին շուրջ մէկ երրորդը: Խողովակները աւելի քան 25 տարուան հնութիւն ունին, ինչ որ պատճառ կ'ըլլայ բազմաթիւ արկածներու: Այդ արկածներն ալ իրենց կարգին յարմար տուեալ կը հանդիսանան փոխանցիկ հիւանդութիւններու եւ համաճարակներու; Վերջին երեք տարուան ընթացքին նման պարագաներ յայտնուած են Մաշտոցի, Արաբկիրի ու Շէնգաւիթի շրջաններուն մէջ որոնց հետեւանքով շուրջ հազար հոգի հիւանդացած է:

***

ՀԱՑԱՀԱՏԻԿԻ ԲԵՐՔԸ ՊԱԿՍԱԾ

Գիւղատնտեսութեան նախարարութեան տուեալներով, 1994-ին արտադրուած է 237 հազար թոն հացահատիկ, նախորդ տարուան 315 հազարին փոխարէն: Աշնանացան կատարուած է 74.3 հազար հեքտար տարածքի վրայ, մինչ նախորդ տարին 79 հազար հեքտար էր: Մասնագէտներու կարծիքով, սերմնացուին որակը, պարարտացուցիչներու եւ թունաւոր դեղերու բարձր գիներն ու անբաւարար քանակութիւնը պատճառ դարձած են հացահատիկի բերքին քանակութեան անկումին:

Ասոր քով, գոհացուցիչ եղած է գետնախնձորի բերքը - 415 հազար թոն. արտադրուած է 431.5 հազար թոն բանջարեղէն, 0.5 հազար թոն ծխախոտ եւ 205.4 հազար թոն խաղող:

***

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(փետրուար 6 / 8)

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԷՋ

Նախագահ Ռոպէր Քոչարեան փետր. 7 թուակիր հրամանագրով ստեղծած է նախագահին առընթեր Ապահովութեան Խորհուրդ մը հետեւեալ կազմով. - Ղարաբաղի նախագահ, Գ. Խորհուրդի նախագահ, վարչապետ, Պաշտպանութեան նախարար, Արտաքին նախարար, Ներքին նախարար եւ ազգ. ապահովութեան վարչութեան պետ:

***

ՆՈՐ ԱՆՁՆԱԹՈՒՂԹԵՐԸ

Փետր. 15-էն կը վերսկսի Երեւանի բնակիչներու հին անձնաթուղթերուն փոխանակումը Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքացիի նոր անձնաթուղթերով: Գործողութիւնը ընդհատուած էր թեքնիք պատճառներով:

***

ՖՐԱՆՔԵՒՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Փետր. 3-ին Պետ. նախարար Արմենակ Ղազարեան ընդունած է Ֆրանսայի դեսպանը, որու հետ միասնաբար քննարկած են երկու երկիրներու մշակոյթի, գիտութեան եւ թեքնիք մարզերուն մէջ համագործակցութեան մասին համաձայնագրի մը նախապատրաստութեան հարցը:

***

ՄԱԿ-Ի 50-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Փետր. 6-ին, Արտաքին նախարար Վ. Փափազեանի գլխաւորութեամբ տեղի ունեցած է ՄԱԿ-ի 50-ամեակի նշման յատուկ յանձնաժողովի նիստը: Եղած են զանազան առաջարկներ՝ յոբելինական յատուկ դրոշմաթուղթեր եւ դրամներ հրապարակ հանելու, նիստեր, սեմինարներ, համերգներ, մարզական խաղեր կազմակերպելու, համալսարաններու եւ դպրոցներու մէջ նիւթը ուսումնասիրելու մասին:

***

Գ.Խ.-Ի 10-ՐԴ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆԸ

Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութիւնը որոշած է 10-րդ նստաշրջանը բանալ Փետրուար 13-ին:

***

ԼՂՀ-Ի ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐԸ

ԼՂՀ-ի վարչապետ Լէոնար Պետրոսեան Փետր. 6-ին խորհրդակցական ժողով մը գումարած է գիւղատնտեսութեան մարզի պատասխանատուներուն հետ: Կարծիքներու փոխանակումը ընթացած է գիւղատնտեսական համակարգի բարեփոխման ծրագրի պատրաստութեան ուղղութեամբ: Վարչապետը վեր առած է նաեւ գարնան աշխատանքներու նախապատրաստութեան հարցը:

***

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

Հայաստանի Տնտեսութեան նախարարութեան պատուիրակութիւն մը, գլխաւորութեամբ՝ փոխ - նախարար Արմէն Դարբինեանի, Յունուար 29-էն Փետր. 2 բանակցութիւններ վարած է Ժընեւի մէջ: Առեւտուրի համաշխարհային Կազմակերպութեան Հայաստանի անդամակցութեան գծով տարուած երկխօսութիւններէն զատ, փոխ - նախարարը հանդիպում ունեցած է նաեւ ԿԱԹԹ-ի մօտ Հայաստանի անդամակցութեան հարցերու պատասխանատու աւստրիացի ներկայացուցիչ դեսպանին հետ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԳԱՒԱՌԻ զանազան քաղաքներու մէջ աւելի քան 100 հազար կը նկատուի (45 հազար՝ Փարիզ, բստ «Իւմանիթէ»ի) դասատուներու եւ ուսանողներու թիւը (մանկապարտէզէն բարձրագոյն ուսում) որոնք բողոքի ցոյց մը ըրին Փետրուար 7-ին: Պահանջը կը վերաբերի առաւելաբար վարկերու յաւելումի բարելաւելու համար ուսման վիճակը: Ինչպէս միշտ, Փարիզի ցոյցի վերջաւորութեան կոտրող - թափողները բաւական վնասներ հասցուցին 5-րդ եւ 6-րդ թաղամասերու խանութներուն: 10 ձերբակալութիւն կատարուեցաւ:

ՏՈՔԹՈՐ ԿԱՌԵԹԱՅԻ պայմանաւորուած ազատութիւնը մերժուեցաւ Փարիզի պատժական 23-րդ Ատեանին կողմէ, հակառակ անոր որ ենթական իր պատիժին (չորս տարի) կէսը կրած էր արդէն -իր բարի վարքն ալ կ'արդարացնէին ազատ արձակումը, ինչպէս օրէնսդրութիւնը կը նախատեսէ: Երեք դատաւորները տարուած են աւելի զգացական դրդապատճառներէ եւ չեն ուզած վրդովել վարակուած արեանի զոհերու ընտանիքները: Ծանօթ է որ տոքթոր Կառեթա գլխաւոր պատասխանատուն նկատուեցաւ սխտայէ վարակուած արեան գայթակղութեան (Նախարարապետ՝ Ֆապիուս եւ իր երկու նախարարները ձեւական հետապնդումէ մը ետք, խնդրոյ առարկայ չեղան) եւ 1992-ին չորս տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ:

ՔՐՏԱԿԱՆ միակ թերթը՝ «Էօզկիւր Իւլքէ» որ լոյս կը տեսնէր Թուրքիա արգիլուեցաւ Փետրուար 6-էն ի վեր: Դատարանը ընդառաջ գնաց դատախազին յաւ որուն թերթը շարունակութիւնն էր արգիլուած (1994, Ապրիլ) «Էօզկիւր Կիւնտէմ»ի, քանի որ խմբագիրները եւ գրասենեակներու հասցէներն ու հեռաձայնի թիւերը նոյնն էին: Թերթին փաստաբանը բոլորովին կամայական կը նկատէ այս որոշումը: Թերթը 15 հազար օրինակ կը ծախէր Թուրքիա եւ 20 հազար արտասահման:

ԽՄՆԸՍԹԻ ԻՆԹԸՐՆԷՇԸՆԸԼԻ նոր տեղեկագիրը որ լոյս տեսած է Լոնտոն, ծանրօրէն կը դատապարտէ մարդկային իրաւանց բռնաբարումը Թուրքիոյ մէջ, չեշտելով թէ այլեւս կացութիւնը «հակակշռէ ալ դուրս է»: Խմնըսթի կը դատապարտէ նաեւ ՓՔՔ-ի կեղեքումները:

ՓԱՐԻԶ ԵՒ ԻԼ - ՏԸ - ՖՐԱՆՍԻ ամբողջ շրջանին մէջ, ոչ մէկ մրցում տեղի պիտի ունենայ շաբաթավերջին (Փետրուար 11, 12, 13) ի նշա նսուգի: Արդարեւ, Իտալիայէն ետք, Ֆրանսան ալ թատերաբեմ եղաւ բիրտ ուժի գործածութեան մարզադաշտի մը մէջ (Տրանսի, փարիզեան արուարձան): Անգեալ Կիրակի երիտասարդ մը ծանրօրէն վիրաւորուած էր մէկուն կողմէ որ հակառակորդ խումբին զօրավիգ էր: Երիտասարդը մեռած է 48 ժամ ետք: Օրէ օր աւելի անտանելի եւ վտանգաւոր կը դառնայ մարզադաշտերու մթնոլորտը:

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՀԵՐՄԻՆԷ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

Ցաւով իմացանք որ, Փետրուար 7-ին, Սէն - Ռաֆայէլի հանգստեան Տան մէջ, ուր կը մնար վերջին տարիները, իր մահկանացուն կնքած է Հերմինէ Միսքճեան, անուն մը, որ այլեւս քիչեր յիշեն, հաւանաբար: Արդարեւ, երբ տարիները թաւալգլոր կ'երթան, ու հին դէմքերը հրաժեշտ կուտան կեանքին, այն սակաւաթիւները որ կը մնան՝ կը մոռցուին: Թէկուզ ապերախտ, բայց բնական ընթացքն է կեանքին, մանաւանդ երբ մնացողը այլեւս քաշուած կեանք մը կ'ապրի հանգստեան տան մը անկիւնը: Այսպէս եղաւ նաեւ սիրելի Հերմինէին պարագան, մինչ ան բեղուն գործունէութիւն մը ունեցած էր այս գաղութին մէջ ու նաեւ «գրիչ շարժած» երկար տարիներ, առաւելաբար՝ «Յառաջ»ի մէջ իր «ուսուցչին» Շաւարշի հովանաւորութեան ներքեւ:

Հերմինէ Միսքճեան ծնած էր 1902-ին Գաղատիա (Անգարա): Ութ տարեկանին, յաճախած է տեղւոյն հայ կաթողիկէ Անարատ Ցղութեան Քոյրերու Վարժարանը, 1912-ին հայրը զինք ղրկած է Պոլիս ուր երկու տարի գացած է Բերայի Ինկլիշ Հայ Սքուլը: Ինչպէս իր սերնդակիցներու մեծամասնութիւնը ճաշակած է աքսորի սեւ օրերը, բայց յաջողած են ընտանեօք Գոնիա մնալ մինչեւ 1918: 1919-ին շարունակած է իր ուսումը, ապա 1925-ին, ընտանեօք փոխադրուած է Ֆրանսա: 1928-էն իսկ լայն մասնակցութիւն բերած է Ֆրանսահայ ազգ. կեանքին որ նոր սկսած էր կազմակերպուիլ: Եղած է քարտուղարուհի Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղին, 1930-էն 1937 շաբաթական հայերէն դասեր տուած է, նաեւ ֆրանսերէնի, նոր ժամանող գաղթականներուն: 1937-էն Նիս հաստատուած է մօրը հետ եւ հետեւած հիւանդապահի դասընթացքներու եւ վկայուած 1940-ին: 1953-էն 1957 եղած է Նիսի Եկեղեցւոյ Թաղականութեան քարտուղարուհի. Հ.Յ.Դ. շարքերը մտած է նոյն տարին (1957) եւ եղած տեղւոյն՝ Գէորգ Ջաւուշ խումբին քարտուղարուհին մինչեւ 1969:

Հերմինէ Միսքճեան Շաւարշ Միսաքեանի քաջալերութեամբ սկսած է գրել եւ եղած է մէկը «Յառաջի սաներ»էն (որոնք 1939-ին հատորով մը հրապարակ կուգային, «Յառաջ»ի 15-րդ տարեդարձին առթիւ եւ հատորը կը նուիրէին՝ «իրենց ուսուցչին» Շ. Միսաքեանի): «Յառաջ»էն զատ աշխատակցած է նաեւ Պոսթընի երբեմնի Արփի պարբերականին, «Հայրենիք» ամսագրին, Պոլսոյ «Սուրբ Փրկիչ»ին: Գրած է յօդուածներ, ճամբորդական նոթեր, տպաւորութիւններ եւայլն, եւայլն:

Բաւական տարիներ է որ այլեւս չէր գրեր եւ լուռ կեանք մը կը քաշքշէր Սէն - Ռաֆայէլ, այնքան գործունեայ կեանք մը ապրելէ ետք:

Մեր ցաւակցութիւնները իր եղբօր՝ Վազինակ Միսքճեանի որ դեռ երկու շաբաթ առաջ, կը կորսնցնէր իր կինը:

ՄԱՅՐ ԱՐԱՔՍԻ ՆՈՐ ԴԵՐԸ

Շրջափակումը, որքան ալ վիճելի ըլլայ անոր իսկական ազդեցութիւնը, որոշ է որ մեծապէս կը խոչընդոտէ երկրին տնտեսական յառաջընթացը: Ան կը ծառայէ նման պարագաներու անխուսափելի ծնունդ՝ պատեհապաշտներու յայտնութեան. անոնք «մաֆիոզ» կոչուին, կամ «ճարպիկ առեւտրական», օրէ օր կը պարարտանան, յաճախ զերծ ամէն հակակշիռէ, ի հաշիւ յատկապէս անօգ տարրին:

Այս տխուր, երբեմն ընդվզեցնող ներկային մէջ գոհունակութեան փոքր պատուհան բացուած է Արաքսի վրայով դէպի Իրան: Այդ պատուհանը Մեղրիի մաքսային կէտն է. անոր նշանակութիւնը բոլորովին կը շեշտուի երբ մարդ մտաբերէ վրացական սահմանին գլխաւորաբար ձմրան ընթացքին երկաթուղիի, կամուրջներու պայթումները:

Մաքսային այդ կէտը որպէս պետ ունի Կարէն Յարութիւնեան անուն երիտասարդ մը. ան աւարտած է Երեւանի Թէքնիք Համալսարանի շինարարական բաժինը: Անցեալ Յուլիս - Օգոստոսին Նիւ - Եորքի Միջազգային առեւտուրի կեդրոնին մէջ որպէս ունկնդիր ուսումնասիրած է մաքսային գործը: Դեկտեմբեր 28--ի «Հայաստանի Հանրապետութեան» մէջ իրեն հետ կատարուած հարցազրոյց մը առիթ տուած է որ խօսի այդ կէտին, հոնկէ կատարուած փոխանակումներու, անոնց կարեւորութեան ու հեռանկարներու մասին:

Արաքսի վրայ երկու երկիրները միացընող ներկայի առժամեայ կամուրջը 50 մեթր է: Կ. Յարութիւնեան զայն «կեանքի կամուրջ» կը կոչէ: Գործունէութեան առաջին ամիսներուն բեռներու համեմատաբար համեստ չափերով երթեւեկը հետզհետէ թափ առած է ու այսօր հոնկէ արդէն հսկայական քանակութեամբ ապրանք կը մտնէ Հայաստան: Այդ ապրանքը կը բաղկանայ յատկապէս մննդեղէնէ. շաքար, իւղ, ձէթ, ալիւր: Ատոնց հետ նաեւ նաւթի օճախներ, վառելանիւթ, ինչ որ մեծ նշանակութիւն ունի ձմրան կարճ ու ցուրտ օրերուն, ամբողջ բնակչութեան համար:

Իրանէն այդ ապրանքները ձեռք բերելու գործին հետամուտ կ'ըլլան գլխաւորաբար Ագարակի, Քաջարանի, Կապանի ձեռնարկութիւնները որոնք պղինձի արտադրութիւն կ'արտածեն ու շահուած գումարով Հայաստանցիին անհրաժեշտ ապրանք կը ներածեն:

Մեղրիի մաքսային կէտը բաւական ծանրաբեռնուած է. օրը միջին հաշուով 180 - 200 կառք ելումուտ կ'ունենայ ու կամուրջը հազիւ կը բաւարարէ օրէ օր աճող պահանջքը: Փոխադրուող բեռներու քանակի յաւելումին հետ կը մեծնան նաեւ պետական գանձին փոխանցուող գումարները:

Վերոյիշեալ ձեռնարկութիւններու բաժին ինկածէն զատ, ներածումներու 10 - 15%-ին տէրն են անհատներ, 10 - 15%-ին՝ ընկերութիւններ:

Հայաստանէն արտածուած ապրանքին մաս կը կազմեն Հայելեկտրամեքենայ, Հայելեկտրաշարժիչ ու այլ արտադրութիւններու սարքաւորումներ ու սեւ մետաղի ջարդօն:

Մաքսային կէտը զերծ չէ հարցերու ծանրութենէն. առաջինը տեղի խնդիրն է: Ինչպէս կ'ըսէ Կ. Յարութիւնեան, մօտ ատենէն պիտի բացուի Արաքսի նոր կամուրջը որ պիտի աւելցնէ բեռներու երթեւեկը: Ատիկա անհրաժեշտ պիտի դարձնէ աւելի լայն տարածք մը: Կայ նաեւ աշխատողներու պակաս: Ներկայիս եղած ուժերով օրական 10-12 ժամ աշխատանք կը տարուի գործը հասցնելու համար: Բայց արդէն կարգադրութիւն եղած է որ նոր ուժեր միանան ներկայի խումբին: Կ. Յարութիւնեան խօսքերը ինքնադովութիւն չնկատելու խնդրանքով կ'ըսէ թէ իրենց աշխատանքէն ընդհանրապէս մարդիկ գոհ կը մնան եւ թէ այս իմաստով նամակներ ալ ստացած են, ինչպէս օրինակ Ֆրանսահայ կազմակերպութիւններու ֆորումին Հայաստանեան գրասենեակէն:

Մաքսային կէտին կապուած է նաեւ սահմանային առեւտուրի գօտին: Կ. Յարութիւնեան զայն կը կոչէ «տնտեսական յարաբերութիւններու կազմակերպման քաղաքակիրթ ձեւ»: Հոն, կառավարութիւնը տարբեր նախարարութիւններու 40 ձեռնարկութիւններուն տաղաւարներ յատկացուցած է: Նոյնն է Իրանի կողմը: Այդ տաղաւարներուն մէջ կը ցուցադրուին այդ ձեռնարկութիւններուն ապրանքները. անոնց ներկայացուցիչներն ալ փոխադարձ այցելութիւններով կը ծանօթանան նորութիւններուն: Տեղւոյն վրայ պայմանագրեր կը կնքուին եւ յետոյ կը կատարուի մեծաքանակ առեւտուր:

Նոր կամուրջին ու առեւտուրի մեծցող ծաւալներուն հետ գործածութեան պիտի յանձնուի նոր շէնքը, աշխատողներու թիւը եւ արհեստավարժի պատրաստութիւնը պիտի աւելնան: Այս բոլորին հետ, Մեղրիի մաքսային կէտն ալ հաւանաբար պիտի վերածուի մաքսատունի, վկայելով Մայր Արաքսի ժպիտին:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ՀՐԱՄԱՆԱԳԻՐԻՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐԸ

ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՄԷՋ

ՅՈՒՆՈՒԱՐԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ԿԻՍՈՒՆ

Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահին Դեկտեմբեր 28-ի հրամանագիրը եւ Գերագոյն դատարանի Յունուարի 13-ի վճիռը կը շարունակեն մելան հոսեցնել Լոս - Անճըլըսի հայկական մամուլին մէջ: Մինչ ռամկավար, հնչակեան եւ անկախ մամուլը կ'արձագանգէ Հայաստանէն հասած լուրերու, առանց բացայայտօրէն իր խօսքը ըսելու, Դաշնակցական մամուլը՝ յանձին «Ասպարէզ»ի կը շարունակէ հրատարակել յօդուածներ, կարծիքներ ու վերլուծումներ, որոնք բուռն լեզուով կը քննադատեն Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ Հայրենի իշխանութեանց կողմէ տրուած որոշումը: Այդ մասին գրուեցան նաեւ «Օրը Օրին»ներ եւ խմբագրականներ, որոնք ի մէջ այլոց թիրախ կը դարձնեն այն կազմակերպութիւններն ու անհատ մտաւորականները, որոնք - ըստ «Ասպարէզ»ի խմբագրութեան «նեղ անձնական հաշիւներէ մեկնած ղեկավար տարրեր կը խուսափին կեցուածք ճշդելէ»:

Փորձենք տալ համառօտ պատկերը մամուլին, առաւելաբար Հ. Յ. Դ.-ի պաշտօնաթերթ «Ասպարէզ»ի 1995 Յունուարի երկրորդ կիսուն հրատարակուած թիւերուն մէջ տիրող մթնոլորտին, մէջբերումներու ճամբով, առանց մեկնաբանութեան:

***

«Ասպարէզ»ի Յունուար 20-ի թիւին «Օրը Օրին»ը խորագրուած է՝ «Հրամանագիրն ու սարսափի մթնոլորտը»: Ստորագրողն է խմբագիրը՝ Ժան Գոսդեան, որ ի մէջ այլոց կը գրէ. - «Սփիւռքի տարածքին գործող կարգ մը կազմակերպութիւններու խուսափողական եւ ինչու չէ անպատասխանատու կեցուածքը չի վրիպիր ժողովուրդի ուշադրութենէն եւ ոչ ալ կը ջնջուի անոր յիշողութենէն: ... Կ'ափսոսանք, թէ ինչպէս նեղ անձնական հաշիւներէ մեկնած ղեկավար տարրեր կը խուսափին կեցուածք ճշդելէ, երբ բոլորի ակնկալութիւնը եւ արդարութիւնը այդ կը թելադրէ»:

Յաջորդ օրուան թիւով հրատարակուած խմբագրականը աւելի եւս կը շեշտէ այս կեցուածքը, ուղղուած՝ «անտարբերներուն». «Սփիւռքի տարածքին ալ նախագահը ունեցաւ իր համախոհները, սակայն ոչ ժողովրդային լայն խաւերէն, այլ յանձինս կազմակերպութիւններու վերին աստիճաններուն իշխանութիւն հաստատած այս կամ այն իշխանիկներուն ու թագակիրներուն, որոնք իրենց անձնական օրակարգը միշտ ալ գերադաս նկատած են կազմակերպութեան օրակարգէն ու ժողովուրդի շահէն...: ...Մէկ կողմը ժողովուրդն է իր լայն խաւերով եւ ազգային ուժերով, իսկ միւս կողմը հայ իրականութեան մէջ գործող պատեհապաշտ ուժերն են եւ հայ ժողովուրդի թշնամիները: Իրադարձութեանց այսպիսի դասաւորում միմիայն ցոյց կուտայ նախագահի քաղաքական վարքի սնանկութիւնը»:

«Իշխանիկներ»ուն եւ «թագակիրներ»ուն ուղղուած այս հրաւէրը արձագանգ չգտնելով խնդրոյ առարկայ կազմակերպութիւններու եւ «պատեհապաշտ» ուժերու մօտ, «Ասպարէզ», շաբաթ մը ետք, դարձեալ խմբագրականով մը անդրադարձաւ տուեալ երեւոյթին՝ ի մէջ այլոց գրելով. «Անտարկելի իրողութիւն է, որ հայութեան չախչախիչ մեծամասնութեան ընդվզումը Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի Դեկտեմբեր 28-ի ելոյթին դէմ, աննախընթաց տարողութիւններու հասած է: Ի բաց առեալ հակադաշնակցական մկրտուած հայ անհատներէն, իւրաքանչիւր Հայ, առանց վերապահութեան այսօր կը քննադատէ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան գործունէութեան արգիլումը Հայաստանի մէջ, անկախ նոյնիսկ այն հանգամանքէն թէ ի՛նչ եղած են արգիլման հրամանագիրին տուն տուող իսկական դրդապատճառները»:

Այս անգամ զօրազօրին արձագանգ մը տուաւ «Նոր Կեանք» անկախ շաբաթաթերթը, որուն Յունուար 26-ի թիւին մէջ՝ «Ճամբու վրայ» խորագրին տակ՝ Ն. Մ. ստորագրութեամբ լոյս տեսաւ յօդուած մը, ուր - իբրեւ հակազդեցութիւն «Ասպարէզ»ի յաջորդական թիւերուն մէջ հրատարակուած այլազան գրութիւններուն եւ «Հորիզոն» հեռատեսիլէն եղած ելոյթներուն -- կ'ըսուի. «Հետաքրքրականօրէն, ամէն անգամ երբ Հայաստանի հանրապետութեան նախագահ Լեւոն Տէր - Պետրոսեան նախագահական հրամանագրով մը հանդէս կուգայ, յատկապէս ընդդիմադիր կուսակցութեան մը դէմ, սփիւռքահայ գաղութներու, բայց մանաւանդ Լոս - Անճըլըսի մէջ, քաղաքագէտներու զարմանալի աճ մը կ'արձանագրուի, որոնք այնքա՛ն դիւրաւ պիտի լուծէին Հայաստանի ներ - քաղաքական հարցերը, եթէ հայրենի իշխանութիւնները նախագահին գլխաւորութեամբ նախապէս խորհրդակցէին նորաբոյս այս քաղաքագէտներուն հետ, պատրաստ՝ ծառայելու ազգին ու հայրենիքին»:

Այս իմաստով աւելի ազդու էր լրագրող Տիգրան Թոսպաթի հակազդեցութիւնը ի տես Դաշնակցական մամուլի ձեռնարկած արշաւին: Արդարեւ, «Նոր Կեանք»ի Փետրուար 2-ի թիւին մէջ շաբաթական իր սիւնակով Տիգրան Թոսպաթ կ'անդրադառնար Կովկասի դէպքերուն, որոնց կարգին նաեւ Հայաստանի մէջ ստեղծուած կացութեան: Նշելէ ետք թէ «շահադիտութեանց առաջքն առնելու համար Լեւոն Տէր - Պետրոսեան Դեկտեմբեր 28-ի իր որոշումները յանձնեց Երեւանի բարձրագոյն Դատարանին», ինչ որ առիթ տուաւ «Դատական իշխանութեան ցոյց տալու իր անջատումը Գործադիրէն, քանի որ թիւ մէկ իշխանութիւնը իրեն դիմեց հարցը վճռելու համար», լրագրողը կ'աւելցնէր. «Այսպէսով, ժողովրդավարական սկզբունքը - որ զանազան մեկնաբանութիւններու տեղի տուաւ - վերահաստատուեցաւ եւ կրնանք հաւատալ որ այսուհետեւ ժողովրդավարական վարդապետութիւնն ու Մարդկային Իրաւանց Ուխտի յարգանքը պիտի յաղթանակեն Հայաստանի մէջ, ''Դաշնակցութեան թղթածրար''ին հետ կապակցաբար կամ առանց անոր: Սփիւռքի կողմնակիցները լաւ կ'ընեն եթէ յանուն հայկականութեան գերագոյն շահերուն - զորս պաշտպանած են մինչեւ այսօր -, քայլ յարմարցնեն այս հաստատումներուն: Չե՞նք կարծեր որ լքելով ինքզինք աշխարհի պորտը նկատելու ժամանակավրէպ մտայնութիւնը, դրութենական ապատեղեկատուութիւնը, նենգաւոր արշաւները եւ պարծենկոտութիւնները, կամուրջները աւելի շուտ եւ աւելի ամուր կը վերահաստատուին ազգային գաղափարախօսութեան մը հաւատարիմ շարքայիններու եւ Երեւանի բարձրագոյն իշխանութիւններու միջեւ, աւելի լաւ ծառայելու համար հասարակաց հայրենիքի մը եւ հայկական մէկ եւ անբաժանելի մեծ ընտանիքի մը»:

Նոյն թերթին նոյն թիւին մէջ հրատարակուած է Տոմս մը, Կորիւն ստորագրութեամբ: «Եթէ ծիծաղելին սպաննէր...» խորագիրը կրող Տոմսը ներբողելէ ետք Հ. Յ. Դաշնակցութեան 105--ամեայ գոյութեան ընթացքին ծաւալած «ազգանուէր եւ հայրենանուէր գործունէութիւնը», դիտել տալով որ վերջին դէպքերէն ետք «շատ բնական եւ հասկնալի պիտի ըլլային Դաշնակցութեան ընդվզումը, զայրոյթը և հակազդեցութիւնը», կ'աւելցնէ. «Սակայն, կը կարծենք որ այդ բոլորը եթէ կատարուէին ''քաղաքակիրթ'', հաւասարակշռուած, զուսպ եւ մակարդակ ներկանացնող ձեւերով և եղանակներով, կուսակցութեան համակիր շրջանակներու մօտ աւելի ժողովրդականութիւն կը գտնէին: Սակայն ի՞նչ է կատարուածը, եթէ ոչ՝ ցլախտ մը: Գիրի եւ խօսքի միջոցով եղած արտայայտութիւնները յաճախ ծիծաղելի սահմանները կ'անցնին»:

Քանի մը նմոյշ՝ «Ասպարէզ»ի մէջ լոյս տեսած յօդուածներէն: Յունուար 20-ի թիւին մէջ՝ «Թունաւոր կաղանդչէքը» խորագրին տակ Մաքօ Մկրտիչեան իր զայրոյթը կը յայտնէ Դաշնակցութեան եւ իր ուղեկից կազմակերպութիւններու դէմ եղած անարդարութեան համար եւ նշելէ ետք թէ «Հայոց ժողովուրդը պիտի չմոռնայ Դեկտեմբեր 28, 1994-, ինչպէս չէ մոռցած 1944 Դեկտեմբեր 28-ը: Կը հաւատամ, որ այն թուականը պիտի գրաւէ սեւ էջ մը Հայոց պատմութեան մէջ», կ'աւելցնէ. «Կը մաղթեմ, որ հայրենի մեր պետութիւնը հաշուեյարդարի նստելով, իմաստութիւնը ունենայ զատորոշելու ազգին ու հայրենիքին համար լաւն ու վատը: Մոռնալ անհատական կիրքերը (ելոյթներէն այդ կ'երեւայ), վարուիլ իբրեւ ամենայն Հայոց նախագահ եւ ինչպէս որ մականի մէկ շարժումով փակուեցան մեր ազգօգուտ կառոյցներու դուռները, այդպէս ալ անդրադառնալով կատարուածի ահաւորութեան, մէկ հրամանագրով բանալ զանոնք, պատուով դուրս գալու եղած խայտառակութենէն, նաեւ Հայաստանի նորագոյն հանրապետութեան վրայէն վերցնելու մեղքերէն վերջինը, ամէնէն կործանարարը ցարդ գործուած մեղքերուն»:

Մարի Ռոզ Աբուսեֆեանի «Հիմա էլ լռենք» խորագրով յօդուածը գրաւած է «Ասպարէզ»ի Յունուար 21-ի լրիւ 3 էջերը: Ամբողջավարական շունչով գրուած յօդուածէն ահաւասիկ կարճ մէջբերում մը: «...Սակայն այս անգամ Թուրքերը սխալուեցին, Դաշնակցութեանը համարելով միայն իրենց թշնամին: Դաշնակցութիւնը նաեւ Հայերի թշնամի կուսակցութիւնն է: Հայութեան մի մասն էլ այսօր Թուրքերի հետ հաւասար երջանկութեան մէջ է ու նրանց նման մեծ վարձատրումների պիտի արժանացնի նախագահին, որ ի վերջոյ կարողացաւ վարկաբեկել այդ կուսակցութեանը: ... Երեւի ոչ միայն Թուրքը, այլ նաեւ մեր ազգն էլ է մոռացել, որ Դաշնակցութիւնը նոր չէ որ նորածին Լեւոն Տէր - Պետրոսեան է տեսնում: Նա տեսել է Համիտ, Ցար, Էնվէր, ու Թալէաթ, Լենին ու Ստալին: Այսօր նրանցից ոչ մէկը կայ: Բայց կայ Դաշնակցութիւնը»:

«Ռապըրթ Տոլ, Փոլ Սայմըն եւ ուրիշ բաներ» խորագրով խմբագրական մը ստորագրեց «Նոր Օր»ի խմբագիր Յակոբ Գօզուեան, որ անդրադառնալէ ետք Միացեալ - Նահանգներու Ծերակոյտի մեծամասնութեան պետ Ռապըրթ Տոլի եւ Փոլ Սայմընի համատեղ գործակցութեամբ մշակուած եւ ներկայացուած արտաքին օժանդակութիւնները պայմանաւորող այն բանաձեւին, որ կը նախատեսէ Միացեալ - Նահանգներու պետական օժանդակութիւններէն զրկել բոլոր այն երկիրները, որոնք խոչընդոտներ կը ստեղծեն երրորդ երկիրներ ղրկուած ամերիկեան օժանդակութիւններուն առջեւ - բանաձեւ մը՝ որմէ դժգոհ մնացին Թուրքիան եւ Ազրպէյճան-, ակնարկելով անոնց (իմա՝ Դաշնակցութեան) որոնք կը փորձեն արգելակել այդ օժանդակութիւններուն Հայաստանի տրամադրումը, կը գրէ. «...Եթէ ամերիկեան մարդասիրական օժանդակութիւններուն համար նախապատուութիւն ունին այն երկիրները, որոնք քաղաքական եւ ընկերային իրենց կեանքին մէջ հետամուտ են կիրարկելու դեմոկրատական սկզբունքներ, ապա Հայաստանը կը նկատուի դեմոկրատականացման ուղիին վրայ գտնուող երկիր մը: Հակառակ պարագային, հազիւ թէ բանաձեւին տակ ստորագրէին այդքան մեծ թիւով ծերակուտականներ եւ գոնկրէսականներ: Պիտի հարցուի թէ Տոլ, Սայմըն եւ ուրիշներ լուր չունի՞ն Հայաստանի ներքաղաքական կեանքի վերջին զարգացումներէն եւ արդեօ՞ք չեն ստանար այն յուշագիրներն ու բողոքի նամակները, որոնք կ'ուղարկուին նախագահէն սկսեալ մինչեւ Միացեալ - Նահանգներու իշխանութեան միւս պաշտօնատարները: Բնականաբար լուր ունին եւ կը ստանան զանոնք: Բայց, ըստ երեւոյթին, Հայաստանի ժողովուրդին բարօրութիւնը եւ տնտեսական վերազարթօնքը գերիվեր կը նկատեն այլ հաշիւներէ եւ այլ նկատառումներէ: Տոլ եւ Սայմըն դաս կուտան այսպիսով բոլոր անոնց, որոնք, մոռնալով Հայաստանի համար տնտեսական արտաքին օժանդակութեան յոյժ կարեւորութիւնը, կը փորձեն արգելակ հանդիսանալ այդ օժանդակութիւններուն, Հայաստանը ներկայացնելով դեմոկրատական ուղեգիծէն շեղած պետու-

թիւն մը: Ո՞վ պիտի տուժէ ի վերջոյ եթէ փակուի արտաքին օժանդակութեան ծորակը: Կը կարծուի՞ արդեօք, որ ընդհանուր այս արշաւին որպէս հետեւանք եթէ դադրին նիւթական օժանդակութիւնները, ժողովուրդն է որ պիտի վճարէ գինը, երկրին տնտեսութիւնն է, որ պիտի առաւել եւս քայքայուի: Իսկ եթէ ժողովուրդն է մնայունը, գնայուն են միւսները, կը նշանակէ թէ Տօլ եւ Սայմըն ճիշդ ուղեգիծի վրայ են եւ անուղղակիօրէն դաս մը կուտան մեզի, թէ ժողովուրդի ընդհանուր շահերը պէտք է գերադաս նկատել որեւէ խմբակցութեան կամ կազմակերպութեան շահէն»:

«Ասպարէզ» *Յունուար 27-ի իր թիւին առաջին էջով թարգմանաբար տուած է* «Ուոլ Սթրիթ Ճուրնըլ» *եւրոպական հրատարակութեան Յունուար 24-ի թիւին* (*) *մէջ լոյս տեսած Ցէլիքս Քորլիի յօդուածը - Հայաստանի մէջ տեղի ունեցած դէպքերուն մասին-, իր* «շահեկան բնոյթին պատճառով», *ինչպէս կ'ըսէ խմբագրական ծանօթութիւնը: Յօդուածագիրը անդրադառնալով* «Դրօ» *կառոյցի, ձերբակալութիւններու եւ ծանօթ այլ երեւոյթներու՝ կը գրէ*. «Որքա՞ն ճիշդ են Դաշնակցութեան դէմ Պր. Տէր - Պետրոսեանի կատարած ամբաստանութիւնները: Վստահ ոչինչ կայ Հայաստանի մշուշոտ քաղաքական կեանքին մէջ, սակայն, կրնայ ըլլալ, որ կարգ մը անձերու դէմ թմրեցուցիչ մաքսանենգելու ամբաստանութիւնը ճիշդ է (սակայն, անոնք միակը չեն, որ նման առեւտուրով կը զբաղին): Ահաբեկչական կազմակերպութեան հարցին պարագային, Դաշնակցութիւնը միշտ ունեցած է գաղտնի թեւ մը Սփիւռքի մէջ, սակայն Հայաստանի մէջ նման կառոյց մը առանելագոյն պարագային իր սաղմնային վիճակի մէջ ըլլալու է»:

Այս բոլորէն ետք յատկանշական երկու հաղորդագրութիւններ հրապարակուեցան հայկական մամուլին մէջ, մէկը՝ Կիլիկեան Թեմի Ազգ. Վարչութեան կողմէ, իսկ միւսը՝ Հայ յարանուանութեանց հոգեւոր պետերու ստորագրութեամբ:

Ազգային Վարչութիւնը իր հաղորդագրութեամբ կատարած է եօթը հաստատումներ, որոնցմէ առաջինին մէջ «Հանդարտութեան եւ համախոհութեան կոչ կ'ուղղէ մեր թեմի հաւատացեալ հայորդիներուն եւ կը թելադրէ չկորսնցնել հաւատքը մեր կառոյցներուն հանդէպ, միշտ պահելով ու պահպանելով միասնականութեան ոգին եւ հեռու մնալով ամէն տեսակի ջլատիչ ազդեցութիւններէ»:

«Գալիֆորնիոյ մեր հայրենանուէր գաղութին» *ուղղուած կոչով Հայ յարանուանութեանց հոգեւոր պետերը ի մէջ այլոց կը*

նչէն. «Բաժանումը անխուսափելիօրէն կիրքերը կը բորբոքէ, հրապարակագրական պայքարները կը սրէ եւ նեղքեր կը գոյացնէ միասնականութեան այն ոգիին մէջ զոր Գալիֆորնիոյ հայ գաղութը կերտեց իմաստութեամբ եւ երկար տարիներու վրայ տարածուած անիմաստ պայքարներուն յաղթահարելով»:

***

«Հանդարտութեան, համախոհութեան եւ միասնականութեան» այս կոչերը գեղեցիկ են ու չինիչ, սակայն հարցը այն է՝ որ անոնք որո՞նց ուղղուած են՝ Գալիֆորնիոյ հայ գաղութի՞ն թէ այլ գաղութներու: Ինչ կը վերաբերի Գալիֆորնիոյ մեր գաղութին, կրնանք հաստատել թէ կեանքը հանդարտ է եւ բաժանումի հարց չկայ, ո՛չ ալ՝ հրապարակագրական պայքար:

Բայց, ներողութիւն, խոստացած էի մթնոլորտին պատկերը տալ ... առանց մեկնաբանութեան:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ». - Գլխաւոր մասերը տուած ենք Յունուար 26-ի մեր թիւով:

ԴՈՂՈՒԹԷ ԴՈՂՈՒՄ

ՄՈՆՐԷԱԼԻ մէջ, հովանաւորութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան Արմէն - Քէպէք Ալեք Մանուկեան վարժարանի եւ նախաձեռնութեամբ Մանուէլ Քէօսէեանի որ, տարիներէ ի վեր գրական - գեղարուեստական ծրագրուած հանդիսութիւններ կը ներկայացնէ, Դեկտեմբեր 16-ին տեղի ունեցած է այդ շարքին 50-րդ հանդիպումը, նուիրուած Աբրահամ Ալիքեանի, վարժարանին «Ա. եւ Ն. Կէօնճեան սրահին» մէջ: Ցայտագրին իրենց մասնակցութիւնը բերած են երկրորդական բաժնի տղաքն ու աղջիկները եւ շրջանաւարտներ: Խօսք առած է Մանուէլ Քէօսէեան որ ներկայացնելէ ետք բանաստեղծ Ա. Ալիքեանը, ծանրացած է այն անստոյգ կացութեան վրայ, որու մէջ կը գտնուի այսօր Ալիքեան Լեռնալիբանանի Ցարայա գիւղը: Քէօսէեան հանդիսութիւնը որակած է «բարոյական զօրավիգ մը Աբրահամ Ալիքեանի»: Գործադրուած է նոխ յայտագիր մը մեծ մասամբ Ալիքեանի ստեղծագործութիւններէն եւ թարգմանութիւններէն: Փակման խօսքը կատարած է Մ. Քէօսէեան:

***

ՊՈԼՍՈՅ Մխիթարեան Սանուց Միութեան սրահը, Յունուար 27-ին, ներկայացուած է՝ «Եթէ դուք ըլլայիք, ի՞նչ կ'ընէիք» *կատակերգութիւնը որ մեծ յաջողութիւն գտած է: Գործին հեղինակներն են Ռէյ Կիւլթըն եւ Ժան Էնթրոպսի եւ անգլերէնէ հայերէնի թարգմանողն ալ Արաքս Պիւյիւքթաշճեան: Գնահատուած է նաեւ բեմադրութիւնը (Հերման Վարիչ) եւ մեծ խանդավառութիւն ստեղծած է խաղարկութիւնը:*

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ

-83-

ՀԱՄԱՌՕՏ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

— IV —

Սովետ Միութեան յետ - պատերազմեան
ստալինական վարչակարգ անգութ:
Համայնատարած «գուլակ» դժնդակ:
Սիբերիայի մէջ՝ հայահոծ «գաղութ»...
Հայաստանէն ներս՝ ոխ ու տառապանք:
Դուրսը մեր մօտ՝ դեռ վէճ - ծեծ
շարունակ, --
«հայաստանասէր» - հակահայաստան»,
«էջմիածնական - անթիլիասական»...
«Ժողովուրդներու հայր» Ստալինի
նուէր թուղթի՝ փոխանցած մեզի:
Երբ «հանճարեղ»ը կը մեռնի - կ'անցնի,
իր յիշատակը խկոյն կ'անիծուի:
Բայց իր չարիքը հանդէպ մեր ազգի՝
մինչեւ օրս դեռ կը շարունակուի
անջատումներով Կարս - Արտահանի,
Նախիջեւանի եւ Ղարաբաղի:

Կուգայ Յիսնամեակ մեր մեծ Եղեռնի:
Մենք պահանջատէր, ոտքի ենք կանգներ·
Հայաստան - Սփիւռք բողոքի ցոյցեր:
Ծիծեռնակաբերդ: Կ'ուզենք մեր հողեր:
Յիսուն տարուան մէջ առաջին անգամ
ըլլալով՝ բոլոր Հայեր միակամ...
Ինչքան ալ մեր ձայն լսողներ չըլլան,
հասա՞ծ է արդեօք պահն իմաստութեան,
թէ՝ «հայ ժողովուրդ, փրկութեան
ճամբան
միութեան մէջ է» - չարենցեան պատգամ:

Ոչ բոլորովին: Ամէն ոք կրկին
կը վերադառնայ նախկին ուղիին:
Հայաստանի մէջ՝ պարտադիր կերպով:
Յամենայն դէպս՝ Սարդարապատի
ճակատամարտի կոթող կանգնելով:
Տարին մէկ անգամ ուխտի երթալով
Ծիծեռնակաբերդ, լուռ տողանցելով:
Եւ Ղարաբաղի խեղդուած կանչին
առաւել եւս ականջ դնելով:
Իսկ Սփիւռքի մէջ՝ հասարակ տարին՝
անջատ ելոյթով ի չահ Հայ Դատին:
Միայն ամէն մէկ հինգ կամ տաս տարին՝
Եղեռնի յատուկ տարեդարձային
միացեալ հսկում կազմակերպելով
մանրամասնուած իր «փրոթոքոլ»ով. -
մէկ խօսող մեզմէ, մէկ խօսող ձեզմէ.
մէկ երգիչ մեզմէ, մէկ երգիչ ձեզմէ...

Պետութիւններու անտարբերութիւն:
Ահաբեկչական գործունէութիւն:
Հետապնդումներ. դատապարտութիւն:
Լիբանանեան հարց: Գաղթականութիւն
դէպի արեւմուտք. - Նոր հիւլէացում:
Զուգահեռաբար՝ ընդհանուր յուզում. -
սպիտակ սպանդ. հայապահպանում...

Սովետ Միութիւն - որոշ թուլացում:
Ղարաբաղի մէջ պահանջ եւ ցնցում -
Հայաստանի հետ կ'ուզեն միացում:
Հայ ժողովուրդի ոգեւորութիւն,
ծովածաւալ ցոյց, եղբայրակցութիւն:
Բայց շուտով՝ Սումգայիթ, ջարդ,
սպանութիւն,
զուլում, հալածանք: Գաղթականութիւն:
Ղարաբաղի խումբ - ձերբակալութիւն:
Սովետ բանակի միջամտութիւն:

Յանկարծ՝ երկրաշարժ, ահեղ,
անխնայ...
աւերակ երկիր, բազում բիւր մեռեալ,
մանուկներ, մեծեր ... Շարուած
դագաղներ:
Վիրաւորեալներ: Այրիներ, որբեր...
Ջիւն, ցուրտ ու ձմեռ: «Էն փլած տներ»...

ՇՐՋՈՒՆ ՄԱՆՐԱԴԷՏ

(Շար. 4)

ԶԱՒԷՆ ՊԻՊԵՌԵԱՆ

ԱՆԿՈՒՏԻ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐ

ՎԷՊ

- Դրամները ուրո՞ւ կը կերցնես կոր, ծօ՛:

Ա՛լ թուղթերը բանալու ատենը եկած էր: Ամէն բանի կարելի էր հանդուրժել: Բայց երբ դրամ կերցնելու կուգար խնդիրը...

- Այդ փոստալի՞ն կը կերցնես կոր, հա՞, ցաւա՛դ: Քիթէդ բռներ է կը կթէ կոր քեզ:

Սուր ճիչդ սրտին տասցաւ հարուածը: Չէր երեւակայած թէ առաջին անգամ ա՛յս բառերով, ա՛յս ոճով «երես պիտի զար» իրեն: «Քիթէդ բռներ է կը կթէ ... Նորման, որուն ճաշկերոյթը եփպտացորեն մըն էր, եւ որ ինք կը գնէր սանտուիչները: Զգաց այն՝ ինչ որ կը զգայ հաստատցեալ մը որուն աստուածամօր կը հայհոյեն: Երթալ ծունկ չոքել Նորմային առջեւ, մեղայ ըսել, քաւութիւն խնդրել մօրը մեղանչանքին համար ... Փոստա՛լ. մօրը ամէնէն ծանր նախատինքը կնոջ մը հասցէին...

Հրդեհ կար մէջը: Պէտք էր զայն մարել: Պէտք էր պարպել: Այնպէս մը թափել որ...

Մէկ այտը ածխուած, միւս այտը օճառով, ածելիի գործիքը ձեռքը, խոհանոցի վաղեց աչքերը դուրս ինկած:

- Դուն էրկանդ քիթէն բռներ կթեր ես այսչափ տարի, ամէն աղջիկ քեզի պէս կը կարծես հէ՞, պոռաց:

- Փի՛ճ: Հիմակուան լկրտածները ինծի հե՞տ բաղդատելու...

- Ա՛խ ինչ ապրանք ես եա դուն: Հաւատարիմ կին ... Մարդ ձեր երեսը չէ նայեր քի բան մը ընէք: Երիկ մը գտեր էք ձեզի պիտի կերակրէ էշու պէս, ան չըլլայ նէ ո՞վ կը նայի երեսնիդ: Հոգինիդ խաբել կ'ուզէ, կը վախնար որ բացը կը մնաք: Կնի՛կ ... Դուն ամէն օր կը խաբես կոր, ամէ՛ն օր սուտ կը խօսիս կոր: Պապայէ՛ս խամին ըրէ, դրամներդ պահէ՝ չունիմ ըսէ, սուտ խօսէ, կրցածիդ չափ դրամ փրցուր ... Ի՛նչ կնիկ ի՛նչ կնիկ: Ձեզի պէս կնիկները...

- Աշխարհի՛ ապուշը: Ի՞նչ աղուոր բռներ է քիթէդ, խելքդ թռցուցեր է: Բացբերա՛ն: Քեզի պէս թիւերն են արդէն որ փէշ մը տեսնալնուն պէս եռեւէն կը վազեն չոշորդ չոշորդ: Խնտո՛ր հաւատացուցեր է քեզի: Ո՛վ գիտէ ինչե՛ր կը կարդայ քեզի, ի՛նչ հոմի ճիվէներ կ'ընէ: Քեզի պէս սալոզներուն կը կլլեցնէ: Աստուծմէ՛ գտնայ, ճանկը չոճոխի անցուցեր է... Տարիքի՞դ ալ չի նայիր կոր, չա՞մչնար կոր, խոճա խաղըխը, մատ մը դպրոցական չոճոխին հետ ... Ի՞նչ կ'ուզէ կոր քեզմէ:

Մելինէին ձայնը երթալով բարձրացած, Ջիթիկ կնկան սուր ձայն մը դարձած էր անսովոր կերպով: Շատ ինքնիրմէ ելած պէտք էր ըլլար որպէս զի մէկ կողմ նետէր իր սկիւտարցիի կոկիկ հայերէնը: Դէմքը մօր մը դէմքը չէր ա՛լ: Խաբուած կնոջ դէմք էր: Թշնամիի, մահացու թըշնամիի դէմք էր: Սուր նողկանք զգաց այդ դէմքէն, զոր երբեք այդ աստիճան տգեղ, այդ աստիճան ծեր չէր տեսած: Աչքին առջեւ պատկերացաւ Նորմային դէմքը, հանդարտ, անմեղ ... այո՛, անմե՛ղ, անկեղծ, բաց: Արադօրէն մաքէն անցան բոլոր հրաշալի առաւելութիւնները զոր ունէր Նորմա: Ուզեց պատմել այդ բոլորը, ապացուցանել թէ ո՛րքան բացառիկ աղջիկ մը, ի՛նչ բարձր նկարագիր մըն էր Նորմա: Հիացնել: Զըրաւ: Պիտի չհաւատար իրեն: Ցետոյ, զայն պաշտպանելը՝ ամբաստանութիւնները ընդունիլ պիտի նշանակէր: Եւ ինք չէր ընդուներ ամբաստանութիւնները: Ծանր նախատինք մը փնտռեց.

- Երանի թէ դուն ալ անոր պէս կին մը ըլլայիր, ըսաւ:

Ասկէ աւելի ծանրը չէր գտած:

Ու լոգարան վերադարձաւ առանց սպասելու իր խօսքին ազդեցութեան:

Նրբանցքին մէջ, Սիլվա եւ Ցակոբիկ քով քովի կեցած, կուլը մտիկ կ'ընէին հիւրասենեակին դուռին առջեւ: Լուրջ էին երկուքն ալ: Քիչ մը երկչոտ: Սուր առաջին անգամ ըլլալով այսքան խոր գիտակցեցաւ թէ ինք մեծ էր, անոնք՝ պըզտիկ: Ոչ մէկ չահապրդութիւն զգաց անոնց հանդէպ: Որպէս թէ փողոցը մեծերու կռիւ մը դիտող լաճեր ըլլային: Եւ ոչ մէկ հպարտութիւն՝ ինքզինքը այդպէս մեծ, զանոնք այդպէս պզտիկ տեսնելով: Այդ տեսակ բաներու վրայ մտածելու ատեն չունէր: Մտածելո՛ւ անգամ ատեն չունէր: Համակ զայրոյթ եւ կիրք էր, ատելութիւն եւ ըմբոստութիւն: Բոլոր անդամները կը դողային: Կրնար մէկ հարուածով տունը փլցնել այդ պահուն: Կրնար կրակի տալ աշխարհը: Կրնար մարդ մեռցնել:

Մարդ չսպաննեց: Բայց կզակը արիւնեց: Արիւնը ակնթարթի մը մէջ մեծցաւ, սկսաւ վար վազել: Վրձինը կոխեց, օճառով ծեփեց վէրքը: Օճառը եւ արիւնը իրարու խառնուեցան, վարդագոյն եղան, ինչպէս բալով եւ կաթով պաղպաղակները կը հալին իրարու կը խառնուին: Օճառին տակէն, արիւնը հոսեցաւ, հրեց օճառը, երեսը ելաւ կոկլոր, բայց վար չվազեց ա՛լ: Սուր կատաղօրէն քսեց ժիլեթը միւս այտին վրայ: Թող հոսէ՛ր արիւնը, թող հոսէ՛ր, հոսէ՛ր: Սատկիմ վերնամ, ըսաւ: Արեան ճնշումը մէկէն ինկաւ այնքան վար՝ որ հոգին պառկիլ քնանալ ուզեց: Ուժաթափութեան զգայութիւն մը ունեցաւ: Սարսռաց: Կը մսէր:

Ներսը, ձայն չկար: Այս լռութիւնը հետաքրքրեց զինքը: Մաման ինչո՞ւ լռած էր:

Չէ՛, չէր լռած: Ձայն մը կար: Մղտուքի պէս: Խոհանոցը ըլլալու էր: Չէր հասկցուեր ինչ կ'ըսէր:

Լոգարանէն դուրս ելաւ անշչուկ, ածելիի գործիքը ձեռքը: Սիլվա եւ Ցակոբիկ սենեակ վերադարձած էին: Մելինէ խոհանոցը, ծորակին առջեւ կանգնած, ինքն իրեն կը խօսէր: Չէր պոռար: Ձայնը ցած էր, բայց յստակ եւ վճռական:

- ... Փոստալնե՛ր: Ասոր անոր տղան գլխէ հանելու ելեր են մար ու աղջիկ: Մատ մը չոճուխը...

Աչքին զարկաւ չուք մը՝ նրբանցքին մէջ: Ձայնը աստիճան մը բարձրացուց.

- Գողութի՛ւն ընել տալ ... Վարնոցնե՛ր: Հայր չունի՞ այդ լկրտածը: Կեցիր ես չինեմ, տեսնայ: Նայինք ի՛նչ ըսել է եղեր ասոր անոր տղան գլխէ հանելը: Ամբողջ թաղին մէջ խայտառակեմ, փողոցին տակնուվրայ ընեմ, նայէ մէյ մըն ալ այստեղուանքը պարտելու երես կ'ունենա՞ն: Նայէ ի՛նչպէս մէկ չարթուան մէջ կը ձգեն կը փախին ծակէ ծակ: Կեցի՛ր, կեցի՛ր, ես մէյ մը տուներնին երթամ պատմեմ եղածները, կը ցուցնեմ անոնց...

Սպառնալիքը բռնեց:

- Բան մըն ալ չես կրնար ընել, ազաղակեց Սուր սեմին վրայ կանգնելով, կատաղութեամբ մը զոր անկարողութիւնը եւ վախը կրնար ներշնչել միայն: Հելէ խօսք մը, խօսք մը, բան մը իմանամ, ինծի չես տեսնար ա՛լ այս տունին մէջ:

(Շար. 36)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Տիգրան Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Թորոսեան, Վահէ Թորոսեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Փետրուար 12, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցին իրենց մօր, մեծմօր՝

ԽՆԿԱԲԵՐ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Այս տխուր առթիւ կը նուիրեն՝ 1000 Ֆր. Աղքատախնամի ընկերակցութեան, 1000 ֆրանք, Պանեէօ - Քաշանի Կապոյտ Խաչին, 1000 Ֆր. ԻՒՄԱՖ-ին, 500 Ֆր. «Յառաջ»ին: (ԻՒՄԱՖ եւ Աղքատախնամ՝ ստանալ «Յառաջ»էն):

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած

ՄԱՇՏՈՑ

Հայ Լեզուի Պաշտպանութեան եւ Զարգացման Միութեան կողմէ

Չորեքշաբթի

Փետրուար 15, ժամը 20·30-ին

Ուսանողական Ոստանի Հայկ. Տունը
57, Bd Jourdan, Paris 14e
M° Pte d'Orléans

Կը մասնակցին՝
Փրոֆ. ԺԱՆ - ՓԻԵՌ ՄԱՀԷ
եւ
Տիկին ԱՆԱՀԻՏ ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆ
Հայերէնի դասախօս
Կրթական նախարարութեան մօտ
հայերէնի պատասխանատու

որ պիտի ներկայացնէ Պաքալորէայի քննութեան պայմաններուն եւ նիշերու ստորաճանաչման դրութեան մասին իր պատրաստած նախագիծը՝ զայն Կրթական նախարարութեան ներկայացնելէ առաջ:

Ուսուցիչներու, աշակերտներու, ծնողներու, հայերէնի ուսուցում կազմակերպող պատասխանատուներու (հոգաբարձութիւններ, ծնողական կամ այլ Միութիւններ) եւ մամլոյ ներկայացուցիչներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է՝ լուծում գտնելու համար հայ լեզուի ապագային հետ կապուած այս խիստ կարեւոր հարցին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի «Նայիրի» մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.—

Տէր եւ Տիկին Ժագ Սարաճեան 200 Ֆր., Տիկին Հանրիէթ Տիւլկէրեան 200, Պօմոնի Եկեղեցւոյ Թաղականութիւն 500, Ռոպէր Սարաճեան 200, Տէր եւ Տիկին Փօլ Պետիկեան, Տէր եւ Տիկին Տէլուքա, Տէր եւ Տիկին Օհաննէս Տէր - Վարդանեան 100-ական Ֆր., Օր. Քլէմանս Թիւթէլեան 200, Տիկին Ժօէլ Սարաճեան 100, Շահէնեան 50, Տէր եւ Տիկին Էքմէքճեան 300, Պր. Իսրայեան, Տիկին Էլիզ Շալճեան, Պր. Գրիգոր Գալէնտէրեան 100-ական Ֆր., Տիկին Մարգրիտ Ահարոնեան 500, Տիկին Հերմինէ Բեյթեքեան 100, Պր. Փասքալ Գույումեան 200 Ֆր.:

***

Կապոյտ Խաչի Սէն - Ժերոմի Զ. Շանթ մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Ծնունդի կազմակերպած ձեռնարկին առթիւ.-

Սէն - Ժերոմի Եկեղեցւոյ Թաղականութիւն 1000, Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւն 1000, Պօմոնի Կապոյտ Խաչ, Պուլվար Օտտոյի Կապոյտ Խաչ, Վասպուրական Հայրենակցական Միութիւն, Տիկին Մարի Պապայեան, Տէր եւ Տիկին Արթին Կարպիս, Ոմն եւ Ոմն 500-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Սամուէլեան 250 Ֆր., Նալպանտեան ընտանիք 400, Տէր եւ Տիկին Խողեան, Տէր եւ Տիկին Ֆրանսուա Էօրտէքեան, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Քոճակէօզեան, Տէր եւ Տիկին Պեռնար Քալանտէր, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Եազըճեան, Օրիորդ Քլեմանս Թիւթէլեան, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Ելմազեան, Տէր եւ Տիկին Էտուար Արզումանեան, Տէր եւ Տիկին Ֆր. Էօրտէքեան 200-ական Ֆր., Տիկին Սիլվի Կրասեան, Տիկին Հօթօթեան 100-ական ֆրանք:

ՎՐԻՊԱԿ.-

Փետրուար 7-ի «Յառաջ»ի մէջ (4-րդ էջ) ի յիշատակ խորագրուած նուէրը կարդալ՝ Տիկին Վերգինէ Ունուզեանի (Ծնեալ՝ Պագալեան) եւ ոչ Վիգէն ինչպէս տպուած էր սխալմամբ:

AZADAKROUTIOUN

COMMUNIQUE

LA CHAINE DE L'ESPOIR DES ENFANTS D'ARMENIE CONTINUE... (6ème)

Alors que grâce à cette chaîne de solidarité des médecins et cliniques de Marseille, douze enfants d'Arménie et du Haut-Karabagh ont déjà bénéficié de soins médicaux, les mardi 31 Janvier et jeudi 2 Février en provenance de Moscou et d'Erevan sont arrivés trois nouveaux enfants; Khatchatrian Seiran (8 ans), Sahakian Nariné (9 ans) et Karageusian Hripsimé (11 ans) qui vont être pris en charge par l'Hôpital Saint-Joseph et la Clinique Merlin.

Toutes les personnes désirant aider à la continuation de cette opération peuvent le faire soit en envoyant des dons, soit en devenant familles d'accueil. Pour tous renseignements, contacter Azadakroutioun-Association d'Aide et de Coopération à l'Arménie — 17 D, ave du Bousquetier, 13012 Marseille — Tél. : 91. 88. 14. 33 / Fax : 91. 88. 17. 42.

Marseille, le 7 Février

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Ամանորի եւ Սուրբ Ծննդեան տօնին առթիւ, շնորհակալութեամբ ստացած է իւղագինի հետեւեալ նուէրները.-

Գրիգոր Սարգիսեան 200, Պր. Ալեքսանդր Օհանէսոֆ 300, Պր. Կրէկուար Էփէնեան 100, Տիկին Փ. Հայթայեան 100, Տէր եւ Տիկին Վահէ Պասմաճեան 500, Տէր եւ Տիկին Աչըգկէօզեան 200, Տիկին ԼուիզՄերիկոյ 100, Տէր եւ Տիկին Մ. Երէպազանեան 300, Տիկին Զապէլ Տէր - Յակոբեան 200, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Գույումճեան 500, Տիկին Գաթերինա Խայինեան 100, Տիկին Արշակ Միքայէլեան 150, Պր. Էլի Տէր - Յովսէփեան 200, Տիկին Էտուար Գերկոյեան 100, Տիկին Մելինէ Պասմաճեան 150, Պր. Յովհաննէս Յովհաննէսեան 100, Պր. Ալպէռ Աչճեան 300, Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Ճիպօղլեան 200, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Զափարեան 200, Տիկին Վերոնիկ Աւետիսեան 300, Տիկին Վարդանոյշ Գարաօղլանեան 200, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Պաղտոյեան 100, Տէր եւ Տիկին Կարապետեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Զաւէն Մանճիկեան 200, Տիկին Մարիլան Պասմաճեան 700, Տիկին Ալիս Իսրայէլեան 1000, Տէր եւ Տիկին Համազասպ Մումճեան 1000, Տիկին Ս. Եսայեան 400, Օր. Միրէյլ Պալոն 200, Պր. Քերոբ Գույումճեան 500, Պր. Գէորգ Թէքէեան 100, Պր. Սթեֆան Քէյճեան 1000, Պր. Մինաս Քէմքէմեան 50, Տիկին Հռիփսիմէ Մարկոսեան 100, Տէր եւ Տիկին Շ. Գարագաշեան 200, Տէր եւ Տիկին Տէր - Արէլեան 200, Տէր եւ Տիկին Վահէ Յակոբեան 150, Տիկին Մարի Պօղոսեան 500, Տիկին Ժորժէթ Աւագեան 200, Պր. Վիգէն Տէր - Ղուկասեան 200, Տոքթոր Խաչիկ Մարգարեան 200, Տէր եւ Տիկին Մուշեղ Զոլոյեան 500, Տէր եւ Տիկին Ժեբար Զալոյեան 800, Պր. Ժան - Փիէռ Արսէնեան 100, Տիկին Օլկա Պործակեան 200, Տէր եւ Տիկին Ժ. Նիքոլայիտիս 12·000 Ֆր., Պր. Տիգրան Էօզմանուկեան 250, Տիկին Արսինէ Սիմոնեան 300, Տիկին Նուարդ Պօյաճեան 300, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Բարսեղեան 1000 Ֆր.:

(Շար. 8)

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Փետրուար 11, Տօն է Սրբոց Սարգսի Զօրավարին եւ Որդւոյ նորա Մարտիրոսին եւ Զօրեքտասանց Զինուորացն:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ՆԵՐՍԷՀ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

Երկուշաբթի, Փետրուար 13, Նախատօնակ Տեառնընդառաջի:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, կէսօրէ ետք ժամը 4·30-ին կը կատարուի երեկոյեան ժամերգութիւն, որուն ընթացքին՝ Տեառնընդառաջի նախատօնակ, Անդաստան եւ Մոմավառութիւն տեղի կ'ունենան:

Ծանօթ. - Տարուան առաջին Անդաստանն է: Վերջինը տեղի կ'ունենայ Խաչվերացի Տօնին երեկոյեան՝ Սեպտեմբեր 17-ին:

Երեքշաբթի, Փետրուար 14, Տեառնընդառաջ, Տօն Քառասնօրեայ Գալստեանն Քրիստոսի ի Տաճարն:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ՄԻԽՌՈՆ ՎՐԴ. ԳԸՎԸՐԳԵԱՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

«ՊԷՕՐԷԿ»Ի ԵՐԵԿՈՅԹ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի «Արշակ Ջամալեան» մասնաճիւղը կը հրաւիրէ շրջանի Հայութիւնը «պէօրէկ»ներու ճաշի մը, Շաբաթ, Փետրուար 11, ժամը 20-ին, Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը՝

rue du 24 Avril 1915

Մասնակցութիւն՝ 60 Ֆ.,
12-էն վար մանուկներուն՝ 40 Ֆր.:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Շաբաթ, Փետրուար 11, տօն է Ս. Սարգիսի:

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի առաւօտեան ժամը 10-ին:

Կը պատարագէ՝

ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Երեքշաբթի, *Փետրուար 14-ին տօն է* Քառասնօրեայ Գալստեան Քրիստոսի ի Տաճարն Տեառնընդառաջ:

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի առաւօտեան ժամը 10-ին:

Կը պատարագէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի Փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

Իսկ Երկուշաբթի, ժամը 4-ին, Նախատօնակ Տեառնընդառաջի:

INFORMATIONS ARTISTIQUES

l'Artiste-Peintre-Architecte

JIRKA

du 29 Janvier au 30 Avril inclus

M. Guy BOILLEAUT
accueille l'œuvre de l'artiste dans le cadre unique du
Hall du SOFITEL PARIS CNIT,
dont il a la direction.

La peinture de JIRKA ne peut laisser indifférent. Son économie oblige le spectateur à se dépouiller de ses à priori esthétisants pour recevoir avec une force peu commune l'émotion qui s'en dégage.

M. G. COM

(Médecine Générale et Communauté)

Assemblée Générale Annuelle

- *Missions en Arménie* — 1 9 9 4
- *Stages de médecins arméniens en France*

sous la présidence de *M. V. TER-GHEVONDIAN*
Chargé d'Affaires de la République d'Arménie en France

le Jeudi 16 Février à 20 heures 30

— PALAIS DES ARTS ET DES CONGRES —
25, Avenue Victor Cresson, 92130 Issy-les-Moulineaux

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿՈՉ ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Կոչ կ'ուղղենք մեր բոլոր հայրենակիցներուն, որոնք հայերէն գիրքեր ունին եւ չեն կարդար զանոնք:

Կորուստէ փրկելու նպատակաւ թող ազնիւ ըլլան զանոնք նուիրել՝

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց
Մայր Եկեղեցւոյ Գրադարանին

Հասցէ՝

Bibliothèque de la
Cathédrale Apostolique Arménienne
339, avenue du Prado — 13008 Marseille
Tél. : 91 - 77 - 84 - 70

Եթէ անձամբ չէք կրնար բերել զանոնք, հեռաձայնեցէք մեզի որպէսզի գանք եւ վերցնենք նուիրուած գիրքերը:

Այս առթիւ պիտի կազմուի մասնաւոր ցուցակ եւ պիտի տրուի հաստատագիր:

Շնորհակալութեամբ՝

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

BAIL A CEDER

Առողջական պատճառներով ծախու է (պայ)

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

մատչելի պայմաններով:

Դիմել հետեւեալ թիւերուն՝
45 23 24 97
կամ
43 40 92 09

Մինչ այդ գրատունը բաց է Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը, ժամը 15·30-*էն* 18·30:

Կարելիութիւն ամէն տեսակ առեւտուրի (tous commerces):

Զեղչ հայկական գիրքերու վրայ: Հասցէ. -

9, rue de Trévise, 75009 PARIS
Métro : Cadet ou Montmartre

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿՈՄԻՏԱՍ-ի
Ծննդեան 125-ամեակին
նուիրուած համերգ

Շաբաթ, Փետրուար 25, ժամը 20·30-ին Էքս - ան - Փրովանս քաղաքի համերգասրահը:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 10
VENDREDI
10 FEVRIER
1995

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

LE NUMERO : 5,00 F

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.525
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
69e ANNEE — N° 18.525

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(փետրուար 8/9)

ԲԱԲԳԷՆ ԱՐԱՐՔՑԵԱՆԻ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գերագոյն Խորհուրդի նախագահ Բաբգէն Արարքցեան ընդունած է Միացեալ-Նահանգներու դեսպանը: Այս վերջինոյն խնդրանքին վրայ, Բ. Արարքցեան ներկայացուցած է երեսփոխանական յառաջիկայ ընտրութիւններու կազմակերպման հարցերու առընչութեամբ իր մօտեցումը: Ցոյց յայտնած է որ Գերագոյն Խորհուրդի 10-րդ նստաշրջանին (կը սկսի փետրուար 13-ին) ընտրական օրէնքի նախագիծը կը քննուի եւ ընտրութիւնները տեղի կ'ունենան այդ օրէնքի հիման վրայ: Բ. Արարքցեան չեշտած է նաեւ այդ ընտրութիւններուն միջազգային դէտերու մասնակցութիւնը:

Նոյն օրը, Փետրուար 8-ին, Բ. Արարքցեան ընդունած է Չինաստանի արտակարգ եւ լիազօր դեսպանը, այս վերջինոյն դիւանագիտական գործունէութեան աւարտելուն առթիւ: Բ. Արարքցեան բարձր գնահատելով Զաօ Սիդիի դերը հայ-չինական կապերու զարգացման մէջ, յաջողութիւն մաղթած է Չինացիին, անոր յետագայ գործունէութեան մէջ:

***

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՆԻՍՏԸ

Փետր. 7-ին, Լ. Տէր-Պետրոսեանի գլխաւորութեամբ գումարուած է Ապահովութեան Խորհուրդի նիստ, որու ընթացքին ելոյթ ունեցած են Նախագահի խորհրդական Ժ. Լիպարիտեան եւ Առողջապահութեան նախարար Արա Բաբլոյեան, յաջորդաբար նիւթ ունենալով ղարաբաղեան հարցին նուիրուած մոսկովեան բանակցութիւնները եւ առողջապահական համակարգի գործունէութիւնը: Արծարծուած են նաեւ ելեկտրականութեան առընչուող վճարումներու հարցեր:

***

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐԸ

Լ. Տէր-Պետրոսեան Փետրուար 6-ին տեսակցութիւններ ունեցած է Հայաստանի Հանրապետութեան ՄԱԿ-ի մօտ մշտական ներկայացուցիչ Ա. Արզումանեանի, Պէյրութի առժամեայ գործավար Եր. Մելքոնեանի եւ Լոս-Անճըլըսի առժամեայ հիւպատոս Արմէն Բայբուրդեանի հետ: Փետրուար 7-ին ալ Նախագահը ընդունած է Գանատայի մօտ առժամեայ գործավար Գառնիկ Նանագուլեանը, որու հետ շօշափած է Մարտ 2-ին Օթթաուա բացուելիք հայկական դեսպանատան աշխատանքներու կազմակերպման առընչուող հարցեր:

***

ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏ՝ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Այս օրերուն Մոսկուա տեղի ունեցող ղարաբաղեան հարցին լուծման նուիրուած բանակցութիւններուն առթիւ ԼՂՀ-ի նախագահի մամուլի քարտուղար Ա. Գրիգորեան յայտարարութեամբ մը պարզած է ԼՂՀ-ի իշխանութեանց դիրքորոշումը: Հոն ըսուած է թէ Ստեփանակերտ զօրավիգ է հրադադարը ամրապնդելու այն ջանքերուն, զորս ի գործ կը դնեն միջազգային հանրութիւնը, Երեւան եւ Ռուսաստան: Այսուհանդերձ, ընդունելէ ետք թէ շրջանին մէջ միջնադիր ուժերու զետեղումը առաջնահերթ խնդիրներէն է, Ստեփանակերտ կը մերժէ «գրաւեալ» հողերու հարցը վերանայիլ նախքան անցումը քաղաքական փուլին, որու միայն մաս կրնայ կազմել վերոյիշեալ հարցին քննարկումը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ք Ա Ն Ի   Մ Ը   Տ Ո Ղ Ո Վ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարարը՝ Ալէն Ժիւփէ, գլուխն անցած եւրոպական «երրորդութեան», կը շարունակէ մերձաւոր - արեւելեան շրջապտոյտը: Շրջանի խաղաղութեան ամրապնդման եւրոպական այս առաքելութեան մէջ, Ֆրանսայի նախարարին կ'ընկերանան Գերմանիոյ եւ Սպանիոյ իր պաշտօնակիցները: Փետրուար 8-ին, կ'ընդունուէին Սուրիոյ նախագահին կողմէ: Ժիւփէ յայտարարած էր. - «Չենք եկած մենք զմեզ պարտադրելու համար: Օգտակար կրնանք ըլլալ միայն այն պարագային եթէ մեր ներկայութիւնը փափաքելի է»: Ալէն Ժիւփէ չէ ծածկած որ՝ «մեզ շատ կը սիրեն երբ դրամապանակը կը բացուի, բայց, յետագային մեզ մոռնալու ձգտում մը կայ»: Դամասկոսէն ետք, երրորդութիւնը, Փետրուար 9-ին, կ'անցնէր Երուսաղէմ: Հոս չհասած, արդէն բանավէճը ծագած էր: Ծանօթ է որ Իսրայէլ շատ կը վրդովի երբ օտար հիւրերը կը համարձակին հանդիպում ունենալ Պաղեստինցիներուն հետ «Արեւելքի Տան» մէջ, պահանջելով որ Պաղեստինցիներու հետ որեւէ տեսակցութիւն սահմանափակուի Գազայի շրջանը: Ամերիկացիք ենթարկուած են եւ շփումներ կ'ունենան միայն Գազա կամ Երիքով: Նոյնը չէ Եւրոպացիներուն դիրքը, եւրոպացի նախարարները «քաղաքավարական» այցելութիւններ կու տան եւ անցեալին (Շամիրի օրով) մեծ հարցեր չէին ծագած: Վերջերս Սիմոնն Վէյլ ալ վստահեցուցած էր զինք հիւրընկալող Իսրայէլացիները որ միայն պաղեստինցի կիներու պատուիրակութեան մը հանդիպած էր: Այս անգամ սակայն, քաղաքապետը, ի յառաջագունէ, յայտարարած է որ եթէ եւրոպական երրորդութիւնը երթայ «Արեւելքի Տունը», նման այցելութիւն մը միջազգային դայթակղութիւն մը կ'ըլլայ:

ՉԷՉԷՆ սպայակոյտը հեռացաւ Գրոզնիէն որ աւերակ քաղաքի մը վերածուած է, մինչ ռուսական ուժերը կը յառաջանան: ՕԹԱՆ-ի ընդհանուր քարտուղարը ձայնը բարձրացուցած է Ռուսաստանի դէմ, զայն հրաւիրելով որ «չափանցնանայ» չէչէն տագնապը ներքին հարց մը համարելով: Եւրոպական Միութիւնն ալ կը փափաքի որ «անյապաղ» Օ - Է - Սէ - Ը-ի պատուիրակութիւն մը երթայ տեղւոյն վրայ, մինչ Չերնոմիրդին բոլորովին դէմ է: Բաւական հետաքրքրական է Եւրոպական Միութեան այն պահանջը որ պատուիրակութիւն մը անյապաղ երթայ, երբ Ռուսաստանի Մարդկային Իրաւանց խմբակին (Կովալեւ) տեղեկագրին համաձայն արդէն 23 հազար բնակիչ մեռած է Գրոզնի եւ շուրջը, որոնց մէջ 3700 մանուկ: Ճիշդ է որ Արեւմուտքը պէտք է բան մը ընէ... անյապաղ:

ԳՈԼՈՄՊԻԱ բաւական ծանր երկրաշարժ մը պատահած է Փետրուար 8-էն 9-ի գիշերը, 6,4 ուժով Ռիխթէրի աստիճանաչափին վրայ: Առաջին լուրերու համաձայն 27 մեռեալ կար Փէրէրա քաղաքը եւ քանի մը հարիւր վիրաւոր: Նիւթական վնասները մեծ են: Քաղաքը ամբողջութեամբ մը ... վայրի մը տպաւորութիւնը կը թողու, ըստ տեղական ձայնասփիւռին:

ՎԱԼԵՋԱ ի վերջոյ յաջողեցաւ կառավարութեան հրաժարումը ձեռք ձգել: Հրաժարեալ վարչապետին աթոռը առաջարկեց Երեսփոխանական Ժողովին նախագահ՝ Ժոզէֆ Օլէքսիին, նախկին համայնավար:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ բնակչութիւնը 58 միլիոնի հասած է: 1994-ին յաւելումը 188 հազար եղած է, 708 հազար ծնունդի դէմ 520 հազար մահով: Բայց, անցեալին հետ բաղդատելով, ծնունդներու զգալի նուազում կայ երկրին մէջ:

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏԷ ԿՐԹԱԿԱՆ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Մարմարա Փետր. 8-ի իր թիւով հետեւեալ մտահոգիչ տեղեկատուութիւնը կ'ընէ կրթական տնօրէնութեան բռնած արհամարհական դիրքին առթիւ, հայկ. վարժարաններու տնօրէններու նկատմամբ: Սեղմումի նոր ծրագիրնե՞ր կան արդեօք: Ամէն պարագայի մէջ, Պոլսոյ մեր գաղութը արդարօրէն իրար անցած է, եւ մենք ալ կ'ուզենք յուսալ, ինչպէս մեր պաշտօնակիցը, որ եղածը մէկ երկու հոգիի ձախաւեր նախաձեռնութիւնն է միայն: Հինգշաբթի առտու (Փետր. 9) Պոլսէն հեռաձայնով առած մեր լուրերն ալ այդ յոյսը կը ներշնչէին եւ թուրք մամուլը, ընդհանրապէս, շատ նպաստաւոր կ'արտայայտուի: Այս նոյն առթիւ, կրնանք հաստատել թէ գիշերուան ցնցումը թեթեւ եղած է եւ վնասներ չկան:

***

Երկու օրէ ի վեր մեր կրթական շրջանակներէն ներս կը տիրէ անօրինակ անհանգստութիւն մը, որ ծնունդ առած է Ուրբաթ, Յունուար 27-ին Կրթական տնօրէնութեան հրաւէրով կատարուած հաւաքոյթէ մը: Փոքրամասնութեան վարժարաններու բաժնի կրթական տնօրէնութեան կողմէ կատարուած այս հրաւէրին ընդառաջած էին մեր բոլոր վարժարաններուն տնօրէններն ու փոխ-տնօրէնները: Օրակարգ մը չկար, բայց չուտով ժողովի ընթացքին հայ տնօրէններու համար ստեղծուեցաւ շատ անհաճոյ մթնոլորտ մը, որովհետեւ կրթական տնօրէն Նաճի Ագայ, զանազան հարցերու մասին արտայայտուելու ընթացքին, գրեթէ մոցաւ կամ անտես առաւ հայ տնօրէններու ներկայութիւնը եւ անոնց ներկայութեան փոխ-տնօրէններուն յանձնեց «կարեւոր պարտականութիւններ ու առաքելութիւններ»:

Սոյն ժողովին հրաւիրուած էին նաեւ յոյն ու հրեայ վարժարաններու տնօրէններն ու փոխ-տնօրէնները:

Մեր ստացած տեղեկութեանց համաձայն, ժողովի ընթացքին կրթական տնօրէն Նաճի Ագայ եւ փոքրամասնութեան վարժարաններու նորընտիր տնօրէն՝ Հիւսամէտտին Էօզթիւրք նախ խօսեցան ընդհանուր նիւթերու մասին: Նաճի Ագայ ցուցատախտակներու վրայ ցոյց տըւաւ Լօզանի դաշնագրէն յօդուածներ եւ ըսել տուաւ որ փոքրամասնութեան վարժարանները ունին իրենց յատուկ իրաւունքները: Տնօրէնը երբեմն հաճելի յիշեցումներ ըրաւ, յայտնելով որ ամէն աջակցութիւն պէտք է ցոյց տրուի, որպէսզի աշակերտները լեզուն լաւ սորվին, որպէսզի ծնողքներուն նկատմամբ ալ հասկացողութիւն ցոյց տրուի, թէ բոլորն ալ մեր հայրենակիցներն են, եւայլն: Բայց այս բոլորէն վերջ, կրթական տնօրէնը, առանց նկատի առնելու հայ կամ այլ վարժարաններու տնօրէններուն ներկայութիւնը, խօսքը ուղղեց ուղղակի թուրք փոխ-տնօրէններուն եւ ըսկըսաւ անոնց բացատրել թէ անոնց պարտականութիւնը որքան կարեւոր ու նուրբ էր:

«Ճիշդ է որ դուք երբեւ թէ ըսելիք մեծ բան մը չունիք վարժարանին մէջ, բայց իրականութեան մէջ ձեր պարտականութիւնը շատ կարեւոր է, որովհետեւ դուք Պետութեան ներկայացուցիչներն էք իւրաքանչիւր վարժարանէ ներս եւ դո՛ւք էք որ մեզ տեղեակ պիտի պահէք բոլոր անցուդարձերէն», ըսաւ կրթական տնօրէնը, իր խօսքերը ուղղելով անշուշտ փոխ-տնօրէններուն:

Տնօրէնը անգամ մը եւս յիշեցուց որ վարժարաններէ ներս ներկի կամ այլ նորոգութեան համար անհրաժեշտ է յատուկ արտօնութիւն առնել, եւայլն: Փոխ տնօրէնները ուշադրութիւն պիտի ընեն նաեւ, որպէսզի վարժարանները իրենց համար նախատեսուած թիւէն աւելի բարձր թիւով աշակերտ չընդունին: Կրթական տնօրէնը իր այս խօսքերով փոխ-տնօրէնները շատ կը բարձրացնէր բուն տնօրէններուն քով, տնօրէններն ալ նըւաստացուցած կ'ըլլար բացէ ի բաց: Այս կերպով յայտնի կը դառնար որ մեր վարժարաններէն ներս դարձեալ կը սկսէր դժուար շրջան մը եւ մեր տնօրէնները բաւական դժուարութիւններ պիտի ունենային իրենց առջեւ:

Այս տարօրինակ ու անպատշաճ վերաբերումէն անհանգստացան մինչեւ իսկ քանի մը թուրք փոխ-տնօրէններ, որոնք նեղ կացութեան մատնուեցան հայ կամ յոյն իրենց պաշտօնակիցներուն դիմաց:

Աւելցնենք որ մեր վարժարանները, դուրս բերուելով մասնաւոր վարժարաններու օրինավիճակէն, ներկայիս առնըւած են նոր կրթական դրութեան մը մէջ եւ այս նոր բաժնի տնօրէնը Հիւսամէտտին Էօզթիւրք արդէն միջոցէ մը ի վեր քննութիւններ կը կատարէր մեր վարժարաններուն մէջ:

Մեր վարժարաններուն տնօրէնները գրեթէ չշմած էին երբ այս հաւաքոյթէն բաժնուեցան: Անոնք իրարու հարց կու տային թէ արդեօք կրթական տնօրէնը լուր չունէ՞ր որ իրենք ալ ներկայ էին սրահին մէջ:

Կը սիրենք յուսալ որ այս բոլորը մէկ կամ երկու հոգիի սխալ նախաձեռնութենէն ծնունդ առած ըլլայ: Այլապէս այսուհետեւ անախորժ մթնոլորտ մը պիտի ստեղծուի վարժարաններուն մէջ:

ՖՈՒԹՊՈԼ

Բ. դասակարգի մրցումներու շարքին, Փետր. 8-ին, Վալանսի Հայ Մարզականը 0 - 1 պարտուեցաւ Պօվէէն, այս վերջինոյն դաշտին վրայ:

Դասաւորման գլուխն է Կէնկան 51 կէտով, իրեն կը հետեւի Մարսէյլ 49 կէտով: Վալանս 13-րդ է, 31 կէտով:

ՏԽՈՒՐ ԱՐՁԱԳԱՆԳ ԿՈՄՍ ՋԻԼԱՒԵԱՆԷՆ

Հայաստանի քաղաքական անցքերն ու ընկերա - տնտեսական առօրեան իրենց յաճախ սուր ու մտահոգիչ արձագանգներով շատ տեղ, ժամանակ ու մանաւանդ տրամադրութիւն չեն ձգեր լուսանցքային երեւոյթներով զբաղելու: Անիկա հանգիստ, անհոգ մարդու գործ է. իսկ ներկան նման յատկանիշեր տակաւին կը պահէ «անկարելի պերճանքներ»ու գիրոյին մէջ: Այսուհանդերձ, կան բացառութիւններ որոնց համար կ'արժէ փակագիծ մը ժամանակ տրամադրել. մանաւանդ երբ անոնք լուրջ մարդեր ալ շօշափելու տպաւորութիւնը կը ջանան ձգել:

«Յառաջ»ի Նոյ. 23-ի թիւին մէջ նման փակագիծ մը առիթ տուած էր Սերժ Ջիլաւեանի փարիզեան միօրեայ կայքը: Շուրջ տարի մը ի վեր, այս անունը հակառակ քաղաքական բնոյթ ունենալու ձգտումին, կը ներկայանար քովընտի նիւթերու շրջանակով: Գլխաւոր լուրը Մոսկուայի մէջ Միջազգային հայկական համաժողովի (ՄՀՀ) մը նախաձեռնելուն կը վերաբերէր, բայց պարբերաբար տեղէ մը կը լուէր նաեւ թէ Հայաստանի իշխանութիւնները կը խոչընդոտեն երկրին ու Ղարաբաղին օժանդակելու անոր ջանքը, կամ կը հասնէին լուրեր թէ իր դէմ մահափորձ կազմակերպուած է, եւայլն: Իսկ փարիզեան միօրեայ կայքին - Նոյեմբեր 14 - դրդապատճառ ցոյց տրուած էր տեղւոյն ազգային կազմակերպութիւններուն կամ դէմքերու հետ հանդիպելու փափաքը, ՄՀՀ-ի Բ. համագումարին (Դեկտ. 1 - 7) որպէս նախապատրաստութիւն: Ու այդ կարգի հանդիպումէ մը ետք գրի առնըւած «Յառաջ»ի Նոյեմբեր 23-ի ջիլաւեանական փակագիծը կ'ամփոփէր հարցականներ որոնք անպատասխան մնացած էին հանդիպումին ընթացքին ու ատով ալ բազմապատկուած...: Եզրակացութիւնը այն էր որ տնտեսականին մեծ ցոյց տրուած նեցուկով քաղաքական երեւոյթ մը ըլլալու ճիգէն մնացածը, բաւական լայն երեւութական մըն էր միայն:

Յետոյ դէպքերու ծանօթ ընթացքը աւելի լուրջ հարցերով լեցուցած էր առօրեան ու գրեթէ մոռցուցած՝ Դեկ. 1-7-ի Մոսկուայի Բ. համագումարը: Հայաստանեան մամուլը ոչ մէկ տեղեկութիւն հաղորդեց այդ մասին ու կարելի չէ ըսել որ գոնէ Սփիւռքցիներու մեծ թիւ մը անհամբերութենէ կը տառապէր այդ պատճառով:

Յունուար 13-ի «Երկիր Նայիրի» շաբաթաթերթին մէջ Վլադիմիր Գրիգորեան «Տխուր արձագանգ» վերնագրուած էջի մը մէջ, «Աստուած՝ երկնքում, ռուսական կոմս Ջիլաւեանը՝ երկրի վայ» խորագիրով թղթակցութիւն մը ստորագրած է «ՄՀՀ»ի Բ. համագումարին մասին որուն մասնակցելու դժբախտութիւնը կամ միամըտութիւնը ունեցած է: Անոր այդ վեց օրուան ընթացքին «ապրած»ն ու տեսածը լաւագոյն փաստն են «երեւութական»ին որ զուրկ չէ երգիծանքի շեշտեր ներշընչելու յատկանիշէն:

«ՄՀՀ» համագումարի հիւրերու ցուցակին վրայ անունը տեսնել ուրախութիւն պատճառած է Վլ. Գրիգորեանի որ ատով առիթը գտնել կարծած է քանի մը օրով Մոսկուա գտնուելու: Ոչ նուազ հետաքըրքըրուած նաեւ ծանօթանալու Ջիլաւեանի ու անոր համախոհներուն նոր գաղափարներուն «մասնաւորապէս այսօրուայ Հայաստանի եւ հայկ. Սփիւռքի վերաբերեալ». տեղ կը հասնի ու կը տեղաւորուի «Ուկրանիա» պանդոկը: Ձեռնարկին լըրջութեան մասին փաստ մը կը նկատէ բաժնուած հարցաթերթիկը ուր այլ հարցերու կարգին կը խնդրուի որ ենթական ճշդէ համագումարի աշխատանքի խմբակներէն իր նախընտրածը: Յետագային պիտի անդրադառնայ որ «ՄՀՀ»ի կապուած «դատարկաբանութիւն»ներէն մէկն էր այդ հարցաթերթիկը:

Հետեւեալ քանի մը տողերը լաւագոյնս կը գծեն բացման հանդիսութեան մթնոլորտը. «ամէն ինչ փայլում. բիւրեղապակեայ ջահեր, ճերմակ սփռներ, շքեղ կահոյք: Էլ աւելի շքեղ էր նախագահութիւնը. կենտրոնում տեղ գրաւեց ինքը՝ Ջիլաւեանը: ... Դահլիճին էին նայում բալկոնին փիրացած Սուրէն Յարութիւնեանի մոխրագոյն աչքերը»:

Մաղթանքներու տարափին տակ կ'արձանագրուի առաջին կարեւոր քայլը ու ՄՀՀ-ն կը վերածուի ՀՀՀ-ի (Համաշխարհային Հայկական Համաժողով): Յետոյ «համբերաշխ ծափողջոյնների ներքոյ» նախագահ կ'ընտրուի Ս. Ջիլաւեան:

Այս ազգանուէր գործունէութեան ընթացքին մէջ անշուշտ ոչ մէկ իմաստ կրնան ունենալ մանր - մունր թերութիւններ. սակայն «Երկիր Նայիրի»ի թղթակիցը չի զանցառեր զանոնք, գրելով թէ Դեկտեմբեր 2-ին, համաժողովի առաջին աշխատանքային օրը «առաւօտեան առանց նախաճաշի» կը մնան, որովհետեւ «կամ անձեռնհասութեան պատճառով, կամ խնայողութեան նպատակով կազմակերպիչները անհրաժեշտ գումարը չէին փոխանցել հիւրանոցին»: Այսուհանդերձ, անվհատ կը դիմեն սինեմայի դահլիճը ուր կը սպասեն մինչեւ ժամը 13 երբ վերջապէս նախագահութիւնը տեղ կը գրաւէ: Ջիլաւեան կ'առաջարկէ երեք խումբեր կազմել. տնտեսագիտական, լրատուական եւ Սփիւռքի ու Հայաստանի ապագան: Առաջինին ղեկավարութիւնը ինք յանձն կ'առնէ: Այնքանէն ետք երբ ժամը 14-ի կը մօտենայ ամէնքը կը նետուին դէպի պիւֆէն որ «շատ աւելի մարդաշատ է, քան նիստերի դահլիճում»: Գրութեան ոճէն դժուար չէ գուշակել թէ աշխատանքի խմբակներու վերաբերեալ այդ ձեռնարկը «օճառի պղպջակի պէս» կը պայթի:

Հաւանօրէն այդ ու յաջորդ օրերուն մասին արձանագրելու մեծ բան պիտի չունենար Վլ. Գրիգորեան, եթէ չըլլար եզրափակիչ օրուան իրադարձութիւնը. այդ օրը «դարձեալ շատ լոյս կար, շատ խօսք ու մաղթանքների առատութիւն» ու ելոյթ կ'ունենայ ռուսական ազնուականութեան ընկերութեան մը լիազօր մէկ ներկայացուցիչը. ան կը յայտարարէ որ «այդ ընկերութեան որոշման համաձայն Սերժ Ջիլաւեանին այսուհետ ռուս կոմսի տիտղոս է շնորհւում»:

Այս բոլորը կ'ըլլան Դեկտեմբեր 7-ի նախօրեակին: Ու ո՛չ ծափերը, ո՛չ լոյսերը, ոչ աղմուկը կրնան Հայաստանցի լրագրողին գաղափար մը տալ թէ «ի վերջոյ, յանուն ինչի՞ էին այդ հսկայական գումարները ծախսուել»: Ծնծղալից գովաբանութիւններու եւ ծափերու փակագիծներէն ազատ մնացած ժամերը պերճաշուք սրահին պիւֆէն անցընելով, ներկաները կը հասնին մեկնումի օրուան որ Դեկտեմբեր 7-ն է: Առաւօտուն քանի մը հանրակառքերով զիրենք կը տանին զինուորական օդակայան մը: «Դա բոլոր կողմերից բաց մի հսկայական դաշտ է եւ մի տնակ՝ մաքսատունը»: Կէսօրին մօտ առաջին խումբ մը օդանաւ կ'առաջնորդուի իսկ մնացածին կը յայտարարեն թէ «այլեւս թռիչք չի լինի, առնուազն մի ամբողջ օր»: Ու ո՛վ գիտէ ինչ կ'ըլլար «Համաշխարհային Հայկական Համաժողով»ին հայաստանցի այդ պատուիրակներուն վիճակը Դեկտեմբերի ցուրտով մոսկովեան բաց դաշտին վրայ եթէ տեղական իշխանութիւնները տէր չըլլային անոնց. անոնք երեկոյեան սպաներու ճաշարանին մէջ ընթրիք կուտան ջիլաւեանական զոհերուն, ապա գիշերը անցընելու համար ալ օդաչուներու դպրոցին երեք սենեակ ու շուրջ 250 հոգիի համար ... 50 ներքնակ: Վլ. Գրիգորեան չի նկարագրեր թէ ի՛նչպէս անցուցած են գիշերը. սակայն իր տեղեկատուութեան մինչեւ վերջին տողը կը ճգնի պատասխան մը գտնել այդ «միջոցառման անիմաստութեան»:

Թղթակցութեան առաջնորդած միակ եզրակացութիւնն ալ այն կ'ըլլայ որ առայժմ մէկդի պէտք է դնել Ջիլաւեան անունէն թելադրուած նիւթական ու քաղաքական օժանդակութիւնները Հայաստանին ու Ղարաբաղին. պէտք է մոռնալ 1915-ը շատ մը երկիրներու ճանչցնելու հաւաստիքները, Հայաստանէն ետք Սփիւռքի կեանքն ալ տնտեսապէս, մշակութային ու բոլոր այլ մարզերով կազմակերպելու ծրագիրները:

Այդ բոլորը կրնան սպասել, քանի որ ձեռք ձգուած է էականը. ՄՀՀ-ն վերածուած է ՀՀՀ-ի ու հայ ազգային հարստութիւնը փառաւորուած է «ռուս կոմս Ջիլաւեան»ի լոյսէ ու ծափերէ ծնած գոյութեամբ:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՀՈՂՎՐՏԻՔ

ԶԱՒԷՆ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ժողովուրդի մը դառն ճակատագիրը ապրած, լեղին ճաշակած գաղութի մը կազմութեան ու կազմակերպութեան մէջ դերակատար եւ վկայ եղած, զանգուածի մը յարգանքը վայելած, սերունդի մը երախտագիտութիւնը շահած, ծառայած միշտ համոզումով, համեստութեամբ, առանց փողի ու թմբուկի, խոնարհութեամբ եւ լռութեամբ եւ այդպէս ալ առանց աղմուկի, հրաժեշտ տալով ոչ ոքի, Զաւէն Միլտոնեան կնքեց իր մահկանացուն Յունուար 3-ին եւ մտաւ իր վերջին եւ վերջնական բնակարանը Յունուար 5-ին, իր ընտանիքի անդամներուն ներկայութեամբ միայն, համաձայն իր կամքին:

Զաւէն Միլտոնեան ծնած էր Սեբաստիոյ արեւելեան գաւառներէն Զառա գիւղը, 1909-ին: Շատ կանուխէն որբացած հօրմէ, կը զրկուի նաեւ մօրը հոգածութենէն ու կը մնայ մեծ-մօրը մօտ մինչեւ եօթը տարեկան: Ապա, բոլորովին լքուած առանց երդիքի, առանց ընտանիքի, առանց նիւթական որեւէ ապահովութեան, երկու տարի կը թափառի փողոցները եւ կտոր մը հաց կը գտնէ, կամ չի գտներ՝ իրեն խղճացող մարդոց մօտ, կամ զօրութեամբ: Ինը տարեկանին կը մտնէ Սեբաստիոյ որբանոցը: Տարի մը յետոյ կը տեղափոխուի Յունաստան, դարձեալ որբանոց: 1922-ին, շնորհիւ իր ճարպիկութեան, արթնամտութեան, բախտը կ'ունենայ ընդունուելու Միլանոյի Մխիթարեան վարդապետներու վարժարանը ու վայելելու անոնց հոգածութիւնը: Հոն կը հետեւի ուսումներու, կը տիրանայ ընդհանուր զարգացման մը եւ կը ստանայ հայեցի դաստիարակութիւն, մտերիմ դասընկեր ունենալով Ստեփան Սրապեանը, Միլանոյի ծանօթ ազգային դէմքերէն, որուն յիշատակը յաճախ սիրով կ'ոգեկոչէր: 1928-ին, Զաւէն Միլտոնեան իմանալով թէ մայրը կը գտնուի Մարսէյլ, կը ձգէ վարժարանը եւ կը միանայ մօրը:

Զաւէն Միլտոնեան իր չարքաշ նկարագրով կը նետուի կեանքի զանազան ասպարէզներուն մէջ, յաղթահարելով ամէն տեսակ դժուարութիւններ, տոկալով ամէն տեսակ աշխատանքներու:

Նոյն ատեն, հայութեան հուրը սրտին, 1929-ին կը հիմնէ Մարսէյլի Հայ Արիներու Միութիւնը: Սկաուտական այս շարժումը շատ շուտով եւ թափով պատանիներու եւ երիտասարդներու մէջ կը ստեղծէ ոգեւորութիւն մը, տրամադրութիւն մը: Զաւէն Միլտոնեան կը նախաձեռնէ, կը կազմակերպէ իմաստ մը տալով տասնեակ ու տասնեակ պարմանիներու առօրեայ ընկերային կեանքին: 1930-40-ական տարիները, մինչեւ 1947 բեղուն գործունէութեան տարիներ եղան Հայ Արիներու շրջանային պետ՝ Զաւէն Միլտոնեանին համար, ունենալով իր պատասխանատուութեան տակ երկու հարիւրի մօտ հայ սկաուտներ, գործակցաբար՝ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու Միութեան հիմնադիր՝ Մանոյշ Շամիրեանի հետ:

Զաւէն Միլտոնեան իր ուղիղ նկարագրով, առողջ կեանքով, մաքուր եւ ազնիւ կեցուածքով, դաստիարակչական շունչով, ազգային նուիրումի եւ գիտակցութեան սուր զգացումով օրինակ մը եղաւ սերունդի մը անդամներուն, որոնք միշտ երախտագիտութիւն ու ակնածանք ունեցան իրենց խմբապետին նկատմամբ: Այդ սերունդի արժանաւոր անդամներէն՝ Կարպիս Յարութիւնեան (Արթէն) ութօրէքի հոգեհանգստեան արարողութեան առթիւ, Սէն - Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցին, բերաւ այդ վկայութիւնը, այդ հաւատարմութիւնը, ճիշդ ու սրտաբուխ խօսքերով:

Զաւէն Միլտոնեան դերակատար մը եղաւ Մարսէյլի հայ գաղութի մանաւանդ նախապատերազմեան շրջանին: 1931-էն 1933 եղաւ անձնական քարտուղարը Գրիգորիս Եպսկ. Պալաքեանի, որուն հանդէպ ունէր անսահման համարում եւ խոր յարգանք: Մօտէն հետեւած է ազգային բոլոր իրադարձութիւններուն, ինչպէս Մարտկոցական Շարժումը, եւ ճանչցած այդ շրջանի ղեկավար դէմքերը մանաւանդ Հ.Յ.Դ.եան շրջանակէն ներս, Ա. Ահարոնեան, Մ. Վարանդեան, Շ. Միսաքեան եւ ուրիշներ:

Զաւէն Միլտոնեան որոշ ժամանակ մը, շուրջ քսան տարի, 1947-էն 1970, կամաւոր հեռացում մը ունեցաւ ազգային կեանքէն: Ապրեցաւ քաշուած կեանք մը իր ընտանեկան շրջանակէն ներս: Սակայն 1970-ին, ընդառաջեց իրեն եղած հրաւէրին ու դարձաւ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան հիմնադիր փաղանգի անդամներէն մին: Հաւատաց այս գաղութային հաստատութեան կարեւոր դերին եւ գործնականօրէն, բծախնդրութեամբ, նուիրումով բերաւ աշխատանքի իր բաժինը վարչական բոլոր գործերուն մէջ, սկըզբնական շրջանին գաղութային հանգանակութեան դժուարին ձեռնարկին մէջ: Իր փորձառութիւնը հանրային կեանքին, իր վայելած բարոյական հեղինակութիւնը տուին Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութեան առաւել կշիռ մը: Զաւէն Միլտոնեան պարտաճանաչութեան, անխախտ կեցուածքի, յարատեւութեան, նպատակի յաջողութեան մէջ անդիջողութեան գեղեցիկ օրինակ մը հանդիսացաւ Հայ Մշակոյթի Տան վարչութեան երիտասարդ անդամներուն համար: Հայ Մշակոյթի Տան վարչութեան անունով Ժիրայր Շալճեան խօսք առաւ հոգեհանգստեան արարողութեան առթիւ եւ անձնական արժանիքներէն անդին ընդգծեց Զաւէն Միլտոնեանի փնտռուած ներկայութիւնը Հայ Մշակոյթի Տան միջավայրէն ներս, ուր միշտ անխառն սիրոյ եւ համարումի առարկայ եղաւ:

Այսօր, իր մահէն շուրջ ամիս մը յետոյ, խամրած են ծաղիկները իր դամբանին վրայ, բայց Զաւէն Միլտոնեան վստահ կրնայ ըլլալ որ իր բարի յիշատակը անթառամ պիտի մնայ ամէն անոնց սրտին մէջ որ զինքը ճանչցան:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Իտալահայ նամականի

ԵԶԱԿԻ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ՄԸ

ՄԻԼԱՆՕ. --

Բացառիկ պայմաններու եւ մտաւորական կախարդական մթնոլորտի մը մէջ, հոգեկան վայելքի ժամեր ապրեցաւ Միլանոյի Հայութեան հետ, Իտալացիներու ընտրանի մը, որ խուռներամ եկած էր Հայ Տան երդիքին տակ, ըմբոշխնելու օրուան բանախօսները, որոնք յաջորդաբար խօսք առին եւ մեկնաբանեցին, իրենց բարձրորակ մասնագէտներու տպաւորութիւնները, նիւթի մը շուրջ, որ՝ անկասկած կարելի է բնորոշել, յատուկ՝ դժուարահաճ քիմքերու հոգեւորականի ըմբռնումով տողորուած, ճաշակի տէր ունկնդիրներու:

Հ.Բ.Ը.Միութեան Միլանոյի մասնաճիւղին նախաձեռնութեամբ, կազմակերպուած հաւաքոյթը, կը հրաւիրէր հանդիսականները մասնակցելու կոթողային երկասիրութեան մը ներկայացման, որ ի լոյս կ'ընծայուէր, յետ տասնամեակներու հերոսական պրպտումներու, հետազօտութեամբ՝ փրոֆ. Կապրիէլլա Ուլուհոճեանի:

Հաստափոր երկու հատորները, կը վերաբերին Ս. Բարսեղ Կեսարացիի «Գիրք Հարցումներու» -Կանոնները-ը, եւ մանաւանդ հայերէնով մեզի հասած ձեռագիր բնագիրներու ուսումնասիրութեամբ, մեկնաբանութեամբ եւ իտալերէնի թարգմանութեամբ:

Իսկական հոգեպարար կիրակի մը:

Սրահը, ճաշակով եւ վայելչօրէն զարդարուած, իր երդիքին տակ ջերմ եւ հըմայիչ հոգեվիճակ մը ստեղծեց, բազմաթիւ տասնեակ ժողովուրդին, նստած կամ ոտքի, Հայ Տան միւս սենեակներն ալ լեցնելով:

Արժանի է եւ տեղին, յիշել որ հանդիսութեան կարեւորութիւնը եւ ձեռնարկին յաջողութիւնը հաստատող տուեալներէն են, ներկայութիւնը քաղաքական անձնաւորութիւններու, գլխաւորութեամբ երեսփոխան եւ Ելմտական Նախարար Ճիանքառլօ Փալլերինիի, Միլանոյի քաղաքապետարանի ներկայացուցիչներու, Միլանոյի Ծիրանաւորին ներկայացուցիչին, համալսարաններու ամպիոններու տնօրէններու, ակադեմականներու եւ ուսուցչապետներու:

Ճիշդ ժամը 17-ին, հանդէսը բացուած յայտարարեց Հ.Բ.Ը.Մ.-ի վարչական Պ. Գրիգոր Իսթամպուլեան, բարի գալուստ մաղթելով ներկաներուն, հայերէնով:

Ապա՝ հրաւիրեց տոքթ. Տիգրան Ալեքսանեանը, Հ.Բ.Ը.Մ.ի մասնաճիւղի ատե-

նապետի իր հանդամանքով, ստանձնելու՝ ժողովին ատենավարութիւնը:

Տոքթ. Ալեքսանեան ընդունելով իրեն ուղղուած հրաւէրը, անմիջապէս լուսաբանեց թէ ինչո՞ւ Բարեգործականը որոշած էր իր վրայ վերցնել այս մտաւորականութեան յ...ուկ ձեռնարկը, յայտնելով թէ՝ այս լաւագոյն կերպն էր տօնելու միանգամայն, Միութեան ծննդեան 89-ամեակը, իր վաստակը՝ հանդէպ ազգին ու հայ ժողովուրդին: Յիշեց, հակիրճ անդրադարձով, Միութեան դաստիարակչական ու մշակութային առաքելութիւնը: Տուաւ տեղեկութիւններ Երեւանի Միութեան վերջին համագումարին մասին եւ խղճի պարտք համարեցաւ, նշել այդ առթիւ Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահին՝ Լ. Տէր-Պետրոսեանի յայտարարութիւնները Միութեան նկատմամբ եւ ինչ որ եզակի հպարտութեան պատճառ է անդամակցութեան համար, իր ցկեանս նախագահին՝ Ալեք Մանուկեանին «Ազգային հերոս»ի տիտղոսի տուչութեան պարագան: Ասոնք էին դրդապատճառները որոնք մղած էին Միլանոյի մասնաճիւղը հովանաւորելու՝ բարձրորակ մշակութային մտաւորական ձեռնարկը, լծուելով ժրաջան գործի, ապահովելու համար լաւագոյն յաջողութիւնը: Հանդէսը կազմակերպել, սակայն, բաւարար չէր «նորածին» մտքի արգասիքը մկրտելու համար, այլ անհրաժեշտ էր «ծնողք»ին կողքին «ծիսակատար»ին հետ միատեղ ունենալ, արժանաւոր «կնքահայրեր»: Հարկաւոր էր ներկայութիւնը հոգեկան կնքահայրերու: Օրուան խորհուրդին վկաները, բացառիկ ներշնչումով իրենց տեղը կը գրաւէին գիտութեան խորանին շուրջ, ընտրուած յանձինս՝ նորոգ նշանակուածներու, իբրեւ Հայաստանի Գիտութեանց եւ Արուեստներու Ակադեմիայի արտասահմանեան անդամները: Առաջինը՝ փրոֆ. Ճիանքարլօ Պոլոնիէզի, աշխարհահռչակ լեզուաբան եւ Միլանոյի Կաթողիկէ Համալսարանի Ամպիոնի երկարամեայ աթոռակալը, իսկ երկրորդը՝ բոլորիս ծանօթ ու ամէն Հայու սիրելի Հ. Լեւոն Զէքիեանը, հայ մտքի եւ ինքնագիտակցութեան զարգացման այլեւայլ դրսեւորումներու մասին իր ուսումնասիրութիւններով եւ ազգային հաւաքական գործունէութեամբ:

Տոքթ. Ալեքսանեան աւարտեց իր բացման խօսքը, տալով հեղինակին կենսագրական համառօտ բնութագիրը, ուղղելով հետեւեալ մաղթանքը. -- «Կը սիրեմ մտածել եւ յուսալ որ մեր Կապրիէլեան ընթանալով իր ընտրած հերոսական ճանապարհէն, կարենայ օր մը գոցել այն բացը որ մեր հոգիներուն մէջ ստեղծուեցաւ անմոռանալի տաղանդաշատ փրոֆ. Սիրարփի Տէր-Ներսէսեանի կորուստով»:

Յաջորդաբար խօսք առին օրուան բանախօսները: Երեք մտաւորականներուն ելոյթները հոս ամփոփել անհնարին է:

Փրոֆ. Կապրիէլեա յուզումով խօսեցաւ երկասիրութեան յղացումի սկզբնական դրդապատճառներուն մասին, որ պէտք է փնտռել իր համալսարանական աւարտաճառի պատրաստութեան օրերուն, թելադրութեամբ ու շնորհիւ իր մեծ վարպետին՝ Փրոֆ. Պոլոնիէզիին: Քսան տարուան տքնաջան եւ հետեւողական պրպտումներ, գիտական արշաւներ՝ Հայաստան, գործակցութիւն Երեւանի Մատենադարանի գիտնականներուն եւ վարչական պատասխանատուներուն հետ:

Փրոֆ. Լեւոն Զէքիեան, իրեն յատուկ պերճախօսութեամբ, թէ՛ իտալերէն եւ թէ հայերէն, հմայեց հանդիսականները, ըմբռնելի դարձնելով Ս. Բարսեղ Կեսարացիի կրօնական եւ գիտական մեծ դերը քրիստոնէական առաջին դարերու տիեզերականութեան օրերուն, երբ ինք նախ իբրեւ ճգնաւոր, ապա իբրեւ վանահայր եւ հուսկ իբրեւ Կեսարիոյ եպիսկոպոս, հաստատուն հիմքերը կ'որոնէր նոր կրօնքի ծիսակատարութեանց: Քարոզչութեան կանոններ ու պատասխաններ կը յօրինէր՝ հարցումներուն, միանգամայն պայքարելով «արիականութեան» եւ կայսեր դէմ:

Փրոֆ. Ճիանքարլօ Պոլոնիէզի, որ յայտնապէս երջանիկ էր իր աշակերտուհիին բարձրորակ նուաճումին ի տես, գորովով եւ յուզումով երկար անդրադարձ մը կատարեց, յիշելով այն առաջին օրը երբ դեռատի աւարտական սանուհիներէն օրիորդ մը իրեն կը ներկայանար եւ կը խնդրէր իրմէ նիւթ մը նշանակել, աւարտաճառին պատրաստութեան համար:

Այդ օրէն ըստ վարպետը, Կապրիէլեան իր հաստատ քայլերով, յենած՝ աշխատանքի կարողականութեան և տոգորուած բնածին առաքինութիւններով ու յատկութիւններով, շարունակեց իր ճանապարհը, մինչեւ այսօրուան յոյժ գնահատելի հանգրուանը:

Երկար խօսեցաւ հայ ժողովուրդի նըկատմամբ տածած համակրանքին, իր լեզուաբանական ուսումնասիրութեանց, իր նպաստին՝ հայ - իրանեան լեզուական փոխառնչութիւններուն նաեւ իբրեւ յունա - արեւելաբան՝ հայերէնի ուսումնասիրութեան մասին: Մեծ վարպետը, անգամ մը եւս յիշեց իր հնամեայ բարեկամութիւնը Մատենադարանի գիտաշխատող Լ. Տէր-Պետրոսեանի հետ, որ այսօր ոչ միայն կը յարգէ իբրեւ Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահ, այլ նաեւ հըպարտ է որ իր օրով պատիւը վայելեց գնահատուելու Հայաստանի Ակադեմիայէն եւ իրեն շնորհուեցաւ արտասահմանեան անդամի տիտղոս:

Հանդէսը կ'ուղղուէր դէպի աւարտ, բայց կազմակերպիչները նախատեսած էին դեղարուեստական կարճ ընդմիջում մը:

Փոքրիկն Նաթալի Ազարեան հանդիսականներուն ձօնեց արտասանութիւն մը ի պարծանք հայ մշակոյթին: Ընտրութիւնն էր Վահան Թէքէեանի «Տաղ հայ լեզուին»: Յաջորդեց դաշնակահարուհի Նունէ Հայրապետեան, սոնաթով մը: Նախքան հոգեւոր հովիւին եզրափակիչ եւ փակման խօսքը, Տոքթ. Ալեքսանեան հրաւիրեց Տիկին Մարի Հիւսիսեան - Մնտիկեանը, Հ.Բ.Ը.Մ.-ի կողմէ յուշանուէրներ յանձնելու հիւր երեք բանախօսներուն եւ երեսփոխան - նախարար Ճ. Փալիարինիին:

Սարգիս Խչկր. Քհնյ. Սարգիսեան երկար խորհրդածութիւններ կատարելով Ս. Բարսեղ Կեսարացիի մասին, շեշտեց թէ կարեւոր է եւ օգտակար այս տիեզերական Սուրբին վարքը եւ կեանքը խորապէս ճանչնալ եւ ասոր մեծ նպաստ կը բերէ այս գործը: Ինք եւս գնահատելէ ետք Փրոֆ. Կապրիէլեայի աշխատանքը բոլորը հրաւիրեց շնորհակալ ըլլալու:

Գնահատանքի եւ երախտագիտութեան խօսք մը կ'երթայ Հ.Բ.Ը.Միութեան Միլանոյի վարչականներուն, Տիկնանց Օժանդակ Մարմնին, կազմակերպիչ յանձնախումբին, ի մասնաւորի՝ Տիկիններ Մարի Մնտիկեանին, Սոնա Իպէշեանին, Սօնիա Իսթամպուլեանին, Ալին Ալեքսանեանին եւ մանաւանդ Տիկին Կէկէլ Խաչատուրեանին, որոնք այնքան ձեռնհասութեամբ պատրաստած էին այս հանդիպումը, մեր սակաւաթիւ բայց կենսունակ համայնքին անգամ մը եւս ընծայելով հոգեկան ապրումներու վայելք մը եւ չէննալու պատեհութիւնը:

Յաջորդեց հիւրամեծարութիւն:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՇՈՒՇԱՆՆԵՐՈՒ ԲՈՒՐԱՍՏԱՆ
քերթուածներ

Հեղինակ՝ ՄԱՐԻ ՀՐԵՇՏԱԿԵԱՆ

Հալէպ, 1994

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ
-84-

ՀԱՄԱՌՕՏ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

— V —

Դժբախտութեան մէջ՝ մխիթարութիւն. -
Հայութեան բոլոր ուժերու պրկում.
ունացած կարծած ոգիներն անգամ՝
գործի են լծուած: Արշաւ օգնութեան
դէպի աղէտի գօտին հայկական:
Մինչ Ղարաբաղեան ճակատին վրան
Ազերիները կը յառաջանան:
Գիւղեր կ'աւերեն. Հայը կը վանեն.
Ղարաբաղէն զատ՝ Զանգեզուր կ'ուզեն:
Երկրորդ Եղե՞ռն մը կը կազմակերպեն...

Միջազգային մեծ իրադարձութիւն. –
Սովետ Միութեան ներքին փլուզում:
Եւ Հայաստանի անկախ պետութիւն:
Մեր երազներու իրականացում:
Դրօշ, նախագահ, կառավարութիւն,
ՄԱԿ, դեսպան, դաշինք
համակարգութիւն:
Ղարաբաղի հետ հաղորդակցութիւն:
Ասոր փոխարէն՝ խիստ շրջափակում,
Թուրքեւազերի սերտ գործակցութիւն,
աւեր, յարձակում եւ ռմբակոծում:
Բայց հետզհետէ՝ ընդդիմադրութիւն,
Հերոսութիւն եւ հակայարձակում:
Թշնամիներու փախուստ, ընկրկում:
Արցախեան երկրի ազատագրութիւն,
Նոյնիսկ ազերի հողի գրաւում:
Ամբողջ աշխարհի զարմանք, հիացում:
Առաջ՝ Արցախը «չունէր գոյութիւն».
հիմա կը խօսի ինքը իր հաշւոյն:

Հայաստանի մէջ՝ զրկանք, նեղութիւն,
շրջափակումի շարունակութիւն:
Զարաշահներու գործունէութիւն՝
ազատութեան մէջ անիշխանութիւն:
Անհրաժեշտ են նոր օրէնք, դրութիւն,
կարգ ու կանոնի վերահաստատում,
հանրային կեանքի կազմակերպութիւն,
քաղաքական ըմբռնողութիւն,
ժողովրդավար նոր սովորութիւն,
ազատ քուէի գերակայութիւն,
որու վճիռէն ետք համբերութիւն
մինչեւ յաջորդ նոր քուէարկութիւն,
ոչ մէկ տեսակի ծայրայեղութիւն:
Տնտեսութեան նոր հաւկացողութիւն,
բայց ընկերային ապահովութիւն:
Իրար օգնելու տրամադրութիւն:
Ամբողջ Հայութեան ուժերու պրկում,
օտար դաւերու դէմ միասնութիւն,
մաղէ կամուրջէն անցնելու պահուն:

Եթէ չհասնինք պարզ գիտակցութեան,
թէ ամէն բանէ վեր է Հայաստան,
վեր է անձնական ու խմբակցական
ամէն տեսակի շահերէ որ կան.
Թէ Պատմութեան մէջ պարագաներ կան,
երբ արժէք չունին, պէտք է չքանան
մեծամասնութեան - փոքրամասնութեան
նկատումները, մինչ ընդհանրական
ճիգին կարօտ է մեր վերջին օրրան,
միակ ապաստան փոքրիկ Հայաստան:
Եթէ մոռնանք այս դասը Պատմութեան,
ուղիղ դէպի մահ կը տանի ճամբան
անցեալի նման: Սակայն այս անգամ՝
առ ի հետեւանք ինքնասպանութեան...

ՇՐՋՈՒՆ ՄԱՆՐԱԴԷՏ

(Շար. 5 եւ վերջ)

ԶԱՒԷՆ ՊԻՊԵՌԵԱՆ

ԱՆԿՈՒՏԻ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐ

•

ՎԷՊ

- Կրո՛ղը տեսնայ քեզի: Կորսուէ գնա: Աստուծոյ ապուշը, կը կարծես որ քեզ կ'առնե՞ն: Անկուտի՛: Մէյ մը փորձէ, տեսնաս՝ երեսիդ խնդացողները նայէ ե-րեսդ կը նայի՞ն փողոցը մնաս նէ: Հօրդ դրամը...

Սուր մտիկ չըրաւ ա՛լ: Անկարելի էր լռեցնել Մելինէն: Եւ այդ խօսքերուն չէր հանդուրժեր: Եթէ գայթակղութիւն հանէր, եթէ իր երեսէն Նորմա խայտառակուէր թաղին մէջ, կը մեռնէր ամօթէն: Անձնասպան կ'ըլլար: Զլթիկ մայր մը ունենալու ամօթէն:

Սիրտը պիտի պայթէր: Սրտի տագնապը այս տեսակ յուզումներով չըլլա՞ր: Առջի շաբթու իրենց ծանօթներէն մէկը մեռեր էր անակնկալօրէն: Սրտի տագնապէ: Հիմա եթէ ինք ալ գետին փռուէր, ամէն ինչ կը կարգադրուէր: Եւ ի՛նչ վըրէժ լուծած կ'ըլլար մօրմէն ... Մելինէ ի՛նչ կուլար, կ'ողբար, կը ծեծուէր, կը կղջար, մինչեւ կեանքին վերջը խղճի խայթով...

Բայց մինչեւ որ սիրտը կանգ առնէր, պէտք էր խոյս տալ այդտեղէն, չլսել, չիմանալ, չտեսնել այդ մեղերան: Մայրիկ անուշ՛իկ ... Ի՞նչպէս սիրեր էր զայն երկար ատեն: Սիրուելու արժանի ի՛նչ կար այդ կծկուած, մռայլ, ատելավառ դէմքին վրայ, որ գուցէ իր մեռելին առջեւ անգամ անզգայ պիտի մնար, օ՛խ եղաւ պիտի ըսէր, թող սատկի փոխանակ այդ աղջկան երթալու, պիտի ըսէր:

Զըլջաց մահը կանչելուն: Քանի որ իր մեռնիլը պիտի ուրախացնէր մաման: Ի՛նչ ապուշ էր պահ մը կարծելով թէ Մելինէ պիտի տառապէր, խղճի խայթ պիտի ունենար եթէ տղան մեռնէր յանկարծ:

Ածելիի գործիքը առանց լուալու նետեց լաւագոյնի ապակիին վրայ: Դէմքը անգամ չլուաց: Օճառները սրբեց լաթով: Տափաշը, կօշիկները հագաւ: Ստուգեց թէ դրամը գրպանն էր: Վազելով դուրս նետուեցաւ, դուռը չաչեցուց փլցնելու աստիճան:

Արեւին մէջ խորունկ շնչեց: Վեր չնայեցաւ: Վստահ էր որ գոնէ Սիլվան եւեւէն կը նայէր: Անմիջապէս փոխուեցաւ տըրամադրութիւնը: Արեւը, արեւը, հրաշք կը գործէր: Լոյս էր ամէն կողմ: Հողը, սալաքարերը, շէնքերը: Պայծառ էր: Ջուարթ էր: Կեանքի կը կանչէր: Մեռնի՞լը ինչ է, անձնասպանութի՞ւնը ինչ է սասանկ օդի: Մարդ նոյնիսկ եթէ անձնասպան պիտի ըլլայ, աշնան, անձրեւոտ օդի մը պէտք է ըլլայ: Այս արեւին մէջ ... չէ՛, վախնալ անգամ անկարելի է: Մօրը ըսելիքէն վախնալը: Ի՞նչ կրնայ ըսել ի վերջոյ: Ի՛նչ անխելք կնիկ է եղեր, Աստուած իմ: Օրերէ ի վեր չէ հասկցեր անգամ թէ խզուած են: Ինք ալ ապուշ էր: Ինչո՞ւ խզուած էր: Ի՞նչ շահած էր: Որո՞ւ կը ծառայէր խզուիլը: Ա՛լ հիմա եթէ իմացուէր խզուած ըլլալը, մաման պիտի կարծէր թէ վախցած էր իր սպառնալիքներէն, անկէ՛ խզուած էր:

Բայց ո՞վ ըսաւ թէ խզուած են: Թերեւս այսօր նամակ մը կուգայ: Թերեւս վաղը: Նորմա կը սիրէ հարկաւ: Մաման հասկըցած է թէ Նորմա կը սիրէ: Նախանձէն է: Ան ի՛նչ ընելու առած է պապան: Որպէսզի տունը նայի: Մինչդեռ ինք կուտ մը չունենալով հանդերձ, Նորմա իրեն կուգայ, իրե՛ն համար, գինքը կ'ուզէ: Կին մը սիրահարած է իրեն: Հոյակապ բան մըն է աս - որ կին մը քեզի սիրահարի ասանկ, երբ դուն տակաւին տարակուսանքի, վախերու մէջ ես, թէ բոլոր կիները մօրդ աչքով կը նային քեզի, ոչ իբր էրիկմարդ: Պապան երբեք այս տեսակ սիրուա՞ծ է կեանքին մէջ: Կին մը գերիի պէս քեզի կուգայ ձեռքի մէկ նշանիդ վրայ: Այո, վստա՛հ, նոյնիսկ եթէ այսօր հեռաձայնես իրեն, անմիջապէս կը վազէ:

Սուր վախ մը զսպեց սրտին խորը: Իր մէջ բան մը կ'ըսէր թէ կը սխալէր, Նորմա այս անգամ պիտի չվազէր իրեն՝ եթէ հեռաձայնէր: Այլեւս պիտի չուզէր զինքը: Վերջնականօրէն պիտի խզուէին, օտար պիտի դառնային իրարու: Նորմա քիթը պիտի փռթէր դէչ հոտ մը առած մարդու պէս, պիտի ըսէր՝ դուն ալ այն սինիր տղայէն տարբերութիւն չունիս եղեր: Դուն ալ ուրիշներու կարծիքէն, բամբասանքէն վախցար: Էրիկ մարդ մը ուրիշին քմահաճոյքին համաձայն չի վարուիր կեանքի մէջ: Ուրիշին կարծիքը վըզ կուգայ, կը բաւէ որ ինք ուզէ: Դուն ալ էրիկ մարդ չես: Զոճոխ ես:

Ինք կը բողոքէր՝ ես քեզ մօրս դէմ տեսնաս ի՛նչպէս պաշտպանեցի: Գիտնաս ո՛րչափ տառապեցայ (գիշերները քուն չքնացայ չէր կրնար ըսել դժբախտաբար ... եթէ չէր ուզեր սուտ խօսիլ, բայց կրնար ըսել թէ շատ տառապած էր): Ուրիշներու կարծիքին համար չհարկայայ որ քեզի: Ես չհանդուրժեցի որ ինձմէ առաջ մէկը սիրած ըլլաս: Նախանձեցայ քեզի, անկեղծօրէն: Ուրիշ ըսելիք ունի՞ս: Նայէ որչափ կը սիրեմ եղեր քեզի:

Եւ Նորմա կ'ըսէր իրեն ներողամիտ ժըպիտով մը՝ վստա՞հ ես որ չխորհեցար թէ ինչ պիտի ըսեն ուրիշները, ասոր անոր հետ պտըտած աղջիկի մը սիրահարեր է պիտի ըսեն, արգահատական ժպիտներով պիտի չափչփէին քեզ...

Եւ ինք ... եւ ինք պիտի ըսէր ... Ի՞նչ պիտի ըսէր:

Հարկաւ բան մը պիտի ըսէր: Բայց հիմա՝ անօթի էր: Գիշերը՝ ծոմ: Առտուն՝ ծոմ: Փետրուարի գայլի մը չափ անօթի էր: Տարօրինակ բան էր աս, որ սէրը, նոյնիսկ սիրոյ վիշտը, ո՛չ քունը կը փախցնէր, ո՛չ ախորժակը կը գոցէր: Ընդհակառակն: Ուրեմն սուտ կը խօսէին բոլոր գրականութիւնները:

Քթին հոտեր եկան: Սեղան մը երեւակայեց, ուր տաք տաք ձուկեր, միսեր, անուշեղէններ շարուած ըլլային պտուղներու կողքին: Այդ տեսակ սեղան մը քանի՞ ոսկիի...

Հա՛, դրամի խնդիրը...

(Շար. 37)

Վաղինակ Միքճեան,
Տէր եւ Տիկին Ժան - Փաթրիք Միքճեան եւ զաւակները,
Սերժ Միքճեան,
Ժամկոչեան, Գէորգեան եւ Խարաթեան ընտանիքները
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՕՐ. ՀԵՐՄԻՆԷ ՄԻՍՔՃԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Փետրուար 7-ին, Ս. Ռաֆայէլի Հայ Տան մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ Փետրուար 11, ժամը 10·30-ին Նիսի Սուրբ Աստուածածին Եկեղեցին
Պուլվար տը լա Մատլէն
մարմինը կ'ամփոփուի Գոգատի գերեզմանատունը, իր ընտանեկան դամբարանին մէջ:
Ո՛չ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ:
Կարելի է նուէրներ ընել Նիսի Եկեղեցիին եւ Նիսի Պարսամեան վարժարանին:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած

ՄԱՇՏՈՑ

Հայ Լեզուի Պաշտպանութեան եւ Զարգացման Միութեան կողմէ

Չորեքշաբթի
Փետրուար 15, ժամը 20·30-ին

Ուսանողական Ոստանի Հայկ. Տունը
57, Bd Jourdan, Paris 14e
M° Pte d'Orléans

Կը մասնակցին՝
ՓՐՈՖ. ԺԱՆ - ՓԻԷՌ ՄԱՀԷ
եւ
ՏԻԿԻՆ ԱՆԱՀԻՏ ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆ
Հայերէնի դասախօս
Կրթական նախարարութեան մօտ
հայերէնի պատասխանատու.

որ պիտի ներկայացնէ Պաքալորէայի քննութեան պայմաններուն եւ նիշերու ատենանալուրման դրութեան մասին իր պատրաստած նախագիծը՝ զայն Կրթական նախարարութեան ներկայացնելէ առաջ:

Ուսուցիչներու, աշակերտներու, ծնողներու, հայերէնի ուսուցում կազմակերպող պատասխանատուներու (հոգաբարձութիւններ, ծնողական կամ այլ Միութիւններ) եւ մամլոյ ներկայացուցիչներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է՝ լուծում գտնելու համար հայ լեզուի ապագային հետ կապուած այս խիստ կարեւոր հարցին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ընկերուհի Տիգրանուհի Յովսէփեանի եւ ընկերուհի Նիքոլ Եսաեանի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Գարեգին Յովսէփեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ս. Ժերոմի Զ. Շանթ մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է. - Շալճեան, Պօյաճեան եւ Ճանիկեան ընտանիքներու հանգուցեալներու յիշատակին՝ Շալճեան ընտանիք 250 Ֆր., Պօյաճեան ընտանիք 150 Ֆր., Ճանիկեան ընտանիք 200 Ֆր.:

Վարդան Փափազեանի մահուան տարելիցին առթիւ Տիկին Իւղարեր Փափազեան իր ամուսնոյն յիշատակին 300 Ֆր., Տիկին Բարիս Փաստըրմաճեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Սամուէլեան 250 Ֆր.:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Ճենի Գնաճեան, զաւակներն ու թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տան իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ՆՈՒՐՀԱՆ ԳՆԱՃԵԱՆԻ

ինչպէս նաեւ անոր հօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ԳՆԱՃԵԱՆԻ

յիշատակին, Կիրակի, Փետրուար 12, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Ամանորի եւ Սուրբ Ծննդեան տօնին առթիւ, շնորհակալութեամբ ստացած է իւղագինի հետեւեալ նուէրները. -

Պր. Գ. Պագըրճեան 1000, Տէր և Տիկին Մինասեան 800, Տէր եւ Տիկին Տէր - Մանուկեան 400, Տէր եւ Տիկին Արշակ Բագումեան 500, Տէր եւ Տիկին Վահէ Խարբութեան 150, Տէր եւ Տիկին Արթին Գազանճեան 50, Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Յովհաննէսեան 500, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Շահինօղլու 50, Տիկին Արփինէ Սէրվէրեան 50, Տիկին Աստղիկ Կիրակոսեան 120, Տէր եւ Տիկին Փանոս Նիկողոսեան 200, Տէր եւ Տիկին Կրէկուար Մատոյեան 100, Պր. Արթիւր Ճիրճիրեան 500, Տէր եւ Տիկին Վ. Թնճուկեան 100, Տէր եւ Տիկին Փիէռ Թերկանեան 2000, Պր. Կրէկուար Յակոբեան 300, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Մելոյեան 200, Օր. Մարի Մաթէոսեան 300, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Փափազեան 50, Տէր եւ Տիկին Ժագ Պաժան 200, Տէր եւ Տիկին Հանրի Խանճեան 500, Պր. Ապրօ Խանճեան 500, Տէր եւ Տիկին Ակօ Գավուքճեան 300, Պր. Փիէռ Արգումանոֆ 300, Պր. Ստեփան Սաթիճեան 50, Պր. Րիշար Նեւրուզ 250, Տէր եւ Տիկին Ժիլպէռ Զիվիտճի 200, Պր. Սերոբ Ֆարշեան 200, Տէր եւ Տիկին Տիրան Յարութիւնեան 300, Տէր եւ Տիկին Արիկ Տէր - Մինասեան 50, Տէր եւ Տիկին Փօլ Կերտանեան 500, Տիկին Թագուհի Տէրվէնեան 100, Տիկին Ժագլին Կոստանեան 100, Տէր եւ Տիկին Սերժ Եագուպեան 100, Տէր եւ Տիկին Սէրէնկիւլեան 500, Պր. Արթօ Համբարձումեան 400, Տիկին Սեդա Պահարեան 200, Պր. Խորէն Խասապեան 200, Տիկին Անի Տիւպիւք 250, Տիկին Մարի Քիւրքճեան 200, Տիկին Փաթրիկ Խալիլ 300, Տէր եւ Տիկին Հ. Աշճեան 300, Պր. Ժ. Փ. Տիրանեան 100, Տիկին Բարիս Պարտադ 50, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Տալտալեան 250, Տէր եւ Տիկին Փիէռ Թէրզեան 300, Տիկին Եպրաքսէ Զաքմաքճեան 100, Տէր եւ Տիկին Ժ. Մէյլէմէճեան 200, Պր. Ռուբէն Նորտիկեան 150, Տէր եւ Տիկին Ժան Տիլան 500 Ֆր.:

(Շար. 9)

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Փետրուար 11, Տօն է Սրբոցն Սարգսի Զօրավարին եւ Որդւոյ նորա Մարտիրոսին եւ Չորեքտասանց Զինուորացն:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցուի:
Կը պատարագէ՝
ՆԵՐՍԷՀ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

Երկուշաբթի, Փետրուար 13, Նախատօնակ Տեառնընդառաջի:
Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, կէսօրէ ետք ժամը 4·30-ին կը կատարուի երեկոյեան ժամերգութիւն, որուն ընթացքին՝ Տեառնընդառաջի նախատօնակ, Անդաստան եւ Մոմավառութիւն տեղի կ'ունենան:

Ծանօթ. - Տարուան առաջին Անդաստանն է: Վերջինը տեղի կ'ունենայ Խաչվերացի Տօնին երեկոյեան՝ Սեպտեմբեր 17-ին:

Երեքշաբթի, Փետրուար 14, Տեառնընդառաջ, Տօն Քառասնօրեայ Գալստեանն Քրիստոսի ի Տաճարն:
Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:
Կը պատարագէ՝
ՄԻԽԱՕՆ ՎՐԴ. ԳԸՎԸՐԳԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿՈՉ ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Կոչ կ'ուղղենք մեր բոլոր հայրենակիցներուն, որոնք հայերէն գիրքեր ունին եւ չեն կարդար զանոնք:
Կորուստէ փրկելու նպատակաւ թող ագնիւ ըլլան զանոնք նուիրել՝
Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց
Մայր Եկեղեցւոյ Գրադարանին

Հասցէ՝
Bibliothèque de la
Cathédrale Apostolique Arménienne
339, avenue du Prado — 13008 Marseille
Tél. : 91 - 77 - 84 - 70

Եթէ անձամբ չէք կրնար բերել զանոնք, հեռաձայնեցէք մեզի որպէսզի գանք եւ վերցնենք նուիրուած գիրքերը:
Այս առթիւ պիտի կազմուի մանաւոր ցուցակ եւ պիտի տրուի հաստատագիր:

Շնորհակալութեամբ՝
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ՃՇԴՈՒՄ

Մեզմէ կը խնդրուի ճշդել որ Սպանդար Սարաֆեանի մահազդին մէջ՝ Նախկին Ռազմիկներու Բարեկամական Միութիւնը պէտք է ըլլայ՝ Նախկին ԴԻՄԱԴՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ Բարեկամական Միութիւն:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Շաբաթ, Փետրուար 11, տօն է Ս. Սարգիսի:
Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի առաւօտեան ժամը 10-ին:

Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Երեքշաբթի, Փետրուար 14-ին տօն է Քառասնօրեայ Գալստեան Քրիստոսի ի Տաճարն Տեառնընդառաջ:

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի առաւօտեան ժամը 10-ին:

Կը պատարագէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

Իսկ Երկուշաբթի, ժամը 4-ին, նախատօնակ Տեառնընդառաջի:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

«ՊԷՕՐԷԿ»Ի ԵՐԵԿՈՅԹ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի «Արշակ Չամալեան» մասնաճիւղը կը հրաւիրէ շրջանի Հայութիւնը «պէօրէկ»ներու ճաշի մը, Շաբաթ, Փետրուար 11, ժամը 20-ին, Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը՝
rue du 24 Avril 1915
Մասնակցութիւն՝ 60 Ֆ.,
12-էն վար մանուկներուն՝ 40 Ֆր.:

SABERATOURS
SEVAN VOYAGES
PARIS·EREVAN·PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES
■ ASSISTANCE A L'AÉROPORT
■ ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
■ RÉSERVATION D'HÔTEL
■ LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
■ EXCURSIONS GUIDÉES
■ VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE
PARIS·EREVAN
VOL CARGO MENSUEL
PRIX
PARIS-EREVAN-PARIS
3300 F
RENSEIGNEMENTS ET RÉSERVATIONS SUR SIMPLE APPEL
SABERATOURS
31, RUE D'ARGENTEUIL - 75001 PARIS
TEL 42 61 51 13 - FAX 42 61 94 53
SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL 78 60 13 66 - FAX 78 60 92 26
EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 85 48 - FAX 52 54 48
STUDIO VICKEN
EN COLLABORATION AVEC
ARMENIAN AIRLINES

ALFORTVILLE — MAISONS-ALFORT — CRETEIL

GALA ARTISTIQUE
au profit de l'ARMENIE

avec
l'Ensemble arménien CHOUCHI d'Alfortville
l'Ensemble arménien NAVASSART

Diaporama commenté sur les projets et réalisations du Fonds Arménien :
GAZODUC IRAN - ARMENIE, ZANGUEZOUR, KARABAGH

le Vendredi 17 Février à 20 heures 30

Espace Culturel le Charentonneau, NECC
107, avenue Gambetta, Maisons-Alfort

Billets en vente :

Café PHILIPPE — 6, bd Carnot, 94140 Alfortville
Etablissement MICHELE — 253, rue P.V. Couturier, 94140 Alfortville
HAY ARARAT — 118,bis rue Etienne Dolet, 94140 Alfortville

—— *Participation aux frais : 30 Frs* ——

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 11-12
SAMEDI - DIMANCHE
11-12 FEVRIER
1995

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.526

69e ANNEE — N° 18.526

ՉԵՉԷՆԻԱ

ԷԼԷՆԱ ՊՈՆԷՐ Կ'ՈՒԶԷ ՈՐ ԴԱԴՐԻ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ

Մինչ հակասական լուրեր կը շրջին Չէչէնիոյ բուն կացութեան մասին, մանաւանդ ինչ կը վերաբերի երկու կողմերու զոհերուն, Էլէնա Պոնէր հարցազրոյցով մը Լիպերասիոնի, կը դատապարտէ արեւմուտեան օժանդակութիւնը Ռուսաստանի:

Սախարովի այրին (որու հայրը՝ Ալիխանեան 1937-ի ստալինեան զոհերէն էր) կ'ըսէ թէ որեւէ օգնութիւն պատերազմի կը մղէ, մինչ դադրեցումը պէտք է դրդէ Ելցինը որ ժամ առաջ խաղաղութիւն հաստատէ. միայն, կ'աւելցնէ, մարդասիրական օգնութիւնը պէտք է շարունակուի: Այն հարցումին թէ ո՞ւր կ'երթայ Ռուսաստան Չէչէնիոյ պատերազմով, Էլէնա Պոնէր կը պատասխանէ. - «Պատերազմը պիտի տարածուի դրացի Հանրապետութիւններուն եւ թերեւս ամբողջ Կովկասի: Գալով Ռուսաստանի, լքած է բարենորոգիչ իր ուղղութիւնը եւ կրկին դարձած Պետութիւն մը ուր բանակը եւ զինուորա-ճարտարարուեստական կառոյցը նախապատուութիւն պիտի ունենան ազգային տնտեսութեան մէջ: Քաղաքական դետնի վրայ, Ռուսաստան հրաժարած է իրաւական Պետութիւն մը դառնալու ծրագրէն եւ ետ կ'երթայ, դէպի ամբողջատիրական պետութիւն մը: Պետութեան համեստ եկամուտները եւ Արեւմուտքի դրամը փոխանակ բարենորոգումներու գործածուելու, բանակին եւ զինուորական ճարտարարուեստին կը յատկացուին»:

Իրեն համար Ելցին կը պատկանի շրջանակի մը որ, բուն տէրն է երկրին եւ ինք ալ անոր պատանդն է: Տէրերը, քարիւղի նոր բարթեյներն են որ սեփականաշնորհեցին հայաձեւօրէն Ռուսաստանը, զայն վերածելու համար իրենց անձնական բերդերուն: Իրենց զինակիցները զինուորական ճարտարարուեստի պետերն են, ինչպէս՝ Սոսկովեց, Չերնոմիրդին կամ Լոբով. անոնց համար Չէչէնիան քարիւղային գրաւարկ մըն է: Պատերազմը ծագեցաւ ճիշդ այն պահուն, երբ հարկ էր ընտրել քարիւղը Կասպից ծով փոխադրող քարիւղատարին ուղեգիծը, կամ՝ հիւսիսային Կովկասէն եւ ուրեմն՝ Չէչէնիայէն, ինչ որ նպաստաւոր է Ռուսաստանի, կամ Իրանէն եւ Թուրքիայէն: Հիւսիսային Կովկասի ընտրութիւնը կը պահանջէր որ շրջանին մէջ կայունութիւնը ապահովուի եւ Ռուսաստան պէտք է հրապարակէն հեռացնէր Դուդայեւը:

Էլէնա Պոնէր դեռ կ'ըսէ որ քիչ են բուն դեմոկրատները, հաւատք ունի Սերժ Կովալեւի հանդէպ, բայց սպանութիւնները զինք կը մտահոգեն: Ելցինին գրած իր նամակին մէջ, այս բոլոր կէտերէն զատ, կը յիշէ երիտասարդ լրագրող՝ Դիմիտրի Խոլոդովի սպանութիւնը (քննութիւն կը կատարէր բանակի ղեկավարութեան կաշառակերութեան շուրջ) եւ շատ տասնեակներով ուրիշներ որոնց յանցագործները երբեք չեն գտնուած:

***

Մարդասիրական այն կազմակերպութիւնները որոնք կը փորձեն օգնութեան հասնիլ Չէչէնիոյ բնակչութեան ի վիճակի չեն ճշդելու զոհերու թիւը: 25 հազար մեռեալներու թիւը, օրինակ, կրնայ ճշմարտութենէն վեր կամ վար ըլլալ: Ռուսերն ալ 1020 զինուոր կորսնցուցած են, 3400 վիրաւոր ունին եւ 450 ալ անհետացած կայ: Բայց, այս թիւերն ալ կարելի չէ ստուգել: Յստակ է, սակայն, որ Չէչէնիոյ պատերազմը Աֆղանիստանի պատերազմէն դէշ է:

Դուդայեւ յայտարարած է որ կը հեռանայ Գրոզնիէն (Փետրուար 8) ու կը հաստատուի Գրոզնիի շուրջ «տեղ մը»:

Դուդայեւ գիր մըն ալ ուղղած է արեւմուտեան կարգ մը անձնաւորութիւններու, որոնց կարգին Ժ. Ֆ. Տրնիօ ուր իր մտահոգութիւնը կը յայտնէ ռուսական հիւլէական յարձակման մը մասին: Նամակին վաւերական բնոյթը ստուգուած է նախքան անոր թարգմանութիւնը «Ֆիկառօ»ի յանձնուիլը: Չէչէնիոյ նախագահը կը գրէ թէ Ռուսերը կրնան այլեւս հիւլէական զէնք գործածել, կը հերքէ ռուսական ղեկավարութեան մէջ տիրող վտանգաւոր տագնապը եւ կը խնդրէ որ արեւմուտքը իր ձեռքն առնէ Ռուսաստանի հիւլէական զէնքերու հակակշիռը:

ԵԱՇԱՐ ՔԵՄԱԼ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԱԾ

Թուրք ծանօթ վիպագիր Եաշար Քէմալ Բ. անգամ հարցաքննուած է Պոլսոյ Ապահովութեան պետական դատարանին առջեւ ուր մերժած է անջատողական ամբաստանութիւնը: Ան ըսած է թէ ինք կը պայքարի վերջ տալու համար պատերազմին եւ թէ փոխանակ զինքը դատաճան կոչելու, պէտք է ցեղապաշտութեան, անջատողականութեան առաջքը առնել:

Ան դատախազին հարցումներուն պատասխանել սկսած է Աթաթիւրքի «Քիւրտերուն ինքնավարութիւն պիտի տրուի» խօսքով ու պաշտպանելով քրտական մշակոյթն ու լեզուն, ըսած է. - «Քիւրտերը եւ Թուրքերը եղբայր են հազար տարիէ ի վեր. Քիւրտերը հոյակապ լեզու մը ունէին, մենք սպաննեցինք զայն»:

Հարցաքննութեան ընթացքին որպէս զօրակցութեան ցոյց, բազմաթիւ թուրք գրողներ, մտաւորականներ հաւաքուած են դատարանին առջեւ: Իսկ նոյն միջոցին, դատարանին պարտէզին մէջ, Ֆրանսայի Զայնտափիւռ - հեռատեսիլի Ֆիլհարմոնիք նուագախումբէն Սեդրակ անուն ջութակահար մը նուագած է «Քոմիւն»ի քայլերգը:

Հարցաքննութենէն ետք Ե. Քէմալ մամուլի ասուլիս մը սարքած է ներկայ լրագրողներուն. ան յիշած է յոյն փիլիսոփայի մը հետեւեալ խօսքը. «Աւելի հզօր են անոնք որոնք իրենց երկրին երգերը յօրինած են, քան անոնք որոնք օրէնքները դրած են»: Ապա աւելցուցած է. «Այս պատերազմին վերջ պիտի տանք: Որդեկորոյս մայրերու ողբերն ու սիրահարներու երգերը արդէն տարածուած են Անատոլուի բոլոր գիւղերուն մէջ: Ողբերը, երգերը, անէծքները, օղակ առ օղակ աւելնալով երգերու շղթային, դարերով պիտի ապրին: Օրէնք մշակողներու զաւակները իսկ պիտի մոռնան զիրենք. պատերազմողներու անունները անգամ պիտի չյիշուին. բայց երգերը իրենց ամբողջ զօրութեամբ պիտի շարունակեն իրենց գոյութիւնը: Ես հաւատք ունիմ երգերուն: Եթէ սա մէկ - երկու գրութիւնով յաջողեցայ այդ երգերուն փոքր օղակ մը աւելցնել, երջանիկ եմ»:

ԲԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻԱ, հակառակ նախատեսութիւններուն, պիտի չկարենայ անդամակցիլ մաքսային Միութեան, որովհետեւ Յունաստան մերժեց առաջարկուած համաձայնագիրը եւ յայտնեց թէ կը պահպանէ իր վէթօն՝ ցորչափ Յունաստանի պայմանները չեն յարգուած: Յունաստան չի գոհանար այն խօսքով որ՝ «Կիպրոսի անդամակցութեան վերաբերող բանակցութիւնները կրնան սկսիլ 1996-ի միջկառավարական ժողովէն վեց ամիս ետք» այլ կը պահանջէ որ՝ «թուականը յստակ կերպով ճշդուի»: «Կրնան սկսիլ» բանաձեւը պէտք է փոխուի, կ'ըսէ Աթէնք, եւ դառնայ՝ «պիտի սկսին»:

ՌԱՊԻՆ - ԱՐԱՖԱԹ տեսակցութիւնը ձախողեցաւ, որովհետեւ Իսրայէլի վարչապետը ժխտական պատասխան տուաւ Արաֆաթի երկու պահանջներուն՝ վերջ տալ Գազայի շրջափակումին եւ պաղեստինցի կարգ մը բանտարկեալներ ազատ արձակել:

«ՀԱՊ»-Ի ՎԵՀԱԺՈՂՈՎ ԱԼՄԱ-ԱԹԱ

Փետրուար 9-ին, Ալմա - Աթա (Ղազախստան) մեկնած են նախագահ Լեւոն Տէր - Պետրոսեան եւ վարչապետ Հրանտ Բագրատեան հայկական պատուիրակութեան հետ, մասնակցելու համար ՀԱՊ-ի վեհաժողովին, որ կը բացուէր Ուրբաթ, Փետրուար 10-ին:

Օրակարգի նիւթ են խաղաղութեան եւ կայունութեան պահպանման վերաբերող համաձայնագրի, անկախ պետութեանց արտաքին սահմանները սահմանապահ զօրքերու ուժերով պահպանելու ե այլ հարցեր:

***

Ղարաբաղի շուրջ Մոսկուայի խօսակցութիւնները որեւէ ելքի չեն յանգած: Ժ. Լիպարիտեան արդէն ժամ առաջ Երեւան վերադարձած է: «Ալ - Հայաք»ի համաձայն (Փետրուար 10) բանակցութեանց նիւթ եղած 16 կէտերէն միայն հինգին շուրջ համաձայնութիւն գոյացած է, բայց թերթը չի ճշդեր այդ կէտերը:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(փետրուար 9 / 10)

ՓՈՐՁԵԼՈՎ ՀԱՄՈԶԵԼ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԸ

Հայաստանի կառավարութեան ներկայացուցիչ խումբ մը Ուաշինկթընի մէջ աւարտած է այն բանակցութիւնները, զորս կը վարէր Համաշխարհային Դրամատան հետ, 60 միլիոն տոլար վարկի յատկացման առընչութեամբ: Այս Դրամատան Հայաստանի մօտ ներկայացուցիչ Վ. Ներսիսեանի տուած տեղեկութեանց համաձայն խօսքը ներկայիս այդ հաստատութեան բարձրագոյն ատեանին է: Վարկը տրամադրելի է 35 տարի պայմանաժամով, առանց տոկոսի եւ կ'օգտագործուի ներածումներու, սեփականաշնորհման, ելմտական բարեփոխումներու նպատակներուն:

***

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԸ

Ամերիկեան բարձրաստիճան պատուիրակութիւն մը, զոր կը գլխաւորէր ՀԱՊ-ի երկիրներու օժանդակութեան համակարգումի պատասխանատուն, Փետրուար 9-ին երկօրեայ այցելութեամբ Թիֆլիսէն կ'անցնէր Երեւան: Հայաստանի Պետական, Տնտեսութեան, Ելմտական, Ուժանիւթի նախարարներուն հետ անոնց հանդիպումներուն կը քննարկուէին Հայաստանի ցուցաբերուելիք ամերիկեան օգնութեան ուղղութիւնները:

***

ՆՈՒԷՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ

Լիբանանի Խորհրդարանի անդամ Խաչիկ Պապիկեան միջխորհրդարանական կապերու զարգացման նպատակով 20 հազար տոլար յանձնած է Հայաստանի Խորհրդարանին: Կը նախատեսուի այդ գումարը օգտագործել Միջխորհրդարանական Միութեան Հայաստանի անդամակցութեան:

***

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆԻՍՏ

Փետր. 8-ին, վարչապետ Հ. Բագրատեանի գլխաւորութեամբ գումարուած է կառավարական նիստ: Ընդառաջելով նախագահական հրամանագրին, ստեղծուած է յատուկ յանձնախումբ մը, որ պիտի զբաղի 1996-ին Հայաստան կազմակերպուելիք ճատրակի ողիմպիականներուն եւ ՖԻԴԷ-ի (Ճատրակի համաշխարհային Դաշնակցութիւն) 67-րդ համագումարի կազմակերպական հարցերով: Այս յանձնախումբը զոր կը գլխաւորէ Ճատրակի Հայաստանի Դաշնակցութեան նախագահ Վ. Զաքարեան, 15 օրէն պէտք է պատրաստէ համապատասխան ծրագիր:

***

ՊԱՐՍԻԿ ԶՈՀԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԼՂՀ-ի ղեկավարութիւնը որոշած է 1994 Մարտ 18-ին պատահած արկածին զոհ գացած Իրանցիներու յիշատակին բարձրացնել յուշարձան մը:

ՄԱՆՈՒԷԼ Ծ. ՎՐԴ. ՊԱԹԱԳԵԱՆ

ՆՈՐԸՆՏԻՐ ՕԳՆԱԿԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ ԹԵՄԻՆ

Մանուէլ Ծ. Վրդ. Պաթագեան, Մեծաւոր Հռոմի Լեւոնեան Հայ Դպրեվանքի, Պէյրութի Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքական Թեմի Օգնական Եպիսկոպոս ընտրուեցաւ Եպիսկոպոսաց Սինոդին կողմէ որ կայացաւ Զմմառ, 1994 Նոյեմբեր 1-էն 11: Յովհաննէս Պօղոս Բ. Պապը իր հաճութիւնը տուաւ սոյն ընտրութեան 1995-ի Յունուար 6-ին:

Մանուէլ Ծ. Վրդ. Պաթագեան ծնած է Գողլնիա, Յունաստան, 1929 Նոյեմբեր 5-ին: Երկրորդ աշխարհամարտի սկիզբը ընտանեօք փոխադրուած է Լիբանան: Աշակերտած է Պուրճ - Համուտի Հ. Կ. Մեսրոպեան վարժարանը, ապա ընդունուած է Զմմառու Կղերանոցը, անդամակցելով համանուն Միաբանութեան: 1946-ին մեկնած է Հռոմ՝ Լեւոնեան Վարժարան, կատարելու համար իմաստասիրական եւ աստուածաբանական ուսումները, յաճախելով Յիսուսեան Հայրերու Գրիգորեան Համալսարանը: Կուսակրօն քահանայ ձեռնադրուած է 1954-ի Դեկեմբեր 8-ին, ձեռամբ Դպրեվանքի Մեծաւոր՝ Պետրոս Արք. Քէտիճեանի:

Իր քահանայական առաքելութիւնը սկըսած է Պէյրութ, 1955-ին, իբր օգնական Ժողովրդապետ Ս. Գրիգոր - Ս. Եղիա Աթոռանիստ Եկեղեցւոյ: 1957-ին փոխադրուած է Պուրճ - Համուտ, ուր պաշտօնավարած է նախ իբր փոխ - ժողովրդապետ Սուրբ Փրկիչ Եկեղեցւոյ եւ ապա, 1963-էն սկսեալ, իբր ժողովրդապետ: 1978-ին ընտրուած է Պատրիարքական Փոխանորդ Զմմառեան Միաբանութեան եւ Մեծաւոր Զմմառու Վանքին: 1984-էն 1990 վարած է Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Աթոռանիստ Եկեղեցւոյ ժողովրդապետի պաշտօնը եւ 1990-ին անուանուած Մեծաւոր Հռոմի Լեւոնեան Հայ Դպրեվանքին, Գործակատար Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքութեան ի Հռոմ եւ մատակարար Սուրբ Վլասի հայ հիւրանոցին: Եղած է նաեւ Ռատիօ - Վատիկանի հայկական բաժնի աստուածաբանական եւ բարոյական նիւթերու պատասխանատու: Սոյն պաշտօնները կը վարէր մինչեւ իր եպիսկոպոսական ընտրութիւնը Հայ Կաթողիկէ Սինոդին կողմէ:

Նորընտիր Եպիսկոպոսին Ձեռնադրութեան եւ Օծման արարողութիւնը կը կատարուի Կիրակի, Մարտ 12-ին, Պէյրութի Ս. Գրիգոր - Ս. Եղիա Աթոռանիստ Եկեղեցւոյ մէջ, ձեռամբ Յովհաննէս Պետրոս ԺԸ. Գասպարեան Կաթողիկոս - Պատրիարքին:

ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿ

ԱԶՆԱՒՈՒՐ ԵՒ ՌՈՍՏՐՈԲՈՎԻՉ ԿՈՂՔ ԿՈՂՔԻ

Չորեքշաբթի իրիկուն (Փետրուար 8), Սթրազպուրկի Երաժշտութեան Պալատին մէջ, բացառիկ երեկոյթ մը տեղի ունեցած է Եւրոպական Միութեան ֆրանսական նախագահութեան սատանձման առթիւ:

Երգի եւ երաժշտութեան երկու մեծեր՝ Ազնաւուր եւ Մսթիսլաւ Ռոստրոբովիչ կողք կողքի բացառիկ երեկոյթ մը ապահոված են: Ազնաւուր մեկնաբանած է իր երկու ծանօթ երգերու «Շի» եւ «Աւէ մարիա» համանուագային վերածումը:

Երեկոյթին ամէնէն տպաւորիչ պահը եղած է երկու արուեստագէտներու զուգերգը (տիւօ) որոնց ընտրած կտորն էր Ազնաւուրի գլուխ գործոցներէն մէկը՝ «Սա ժէօնէս»: Փակման խօսքը արտասանած է Մշակոյթի նախարարը՝ Ժագ Թուպոն որ խորհրդանիշ մը տեսած է այս միութեան մէջ, ժողովրդական երգին եւ դասական աւանդութեան:

ՀԱԶԱՐԻԱՊԱՏՈՒՄ

Գ. ՀԱՏՈՐ

ՀԵՂԻՆԱԿ՝ ՎԱԶԳԷՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

Գրելը աւարտելէ, բաժանումները կատարելէ, դասաւորելէ եւ տպագրութեան պատրաստելէ ետք, Վազգէն Անդրէասեան, յանկարծ ինքզինքը դրած է երկընտրանքի առջեւ. - պէ՞տք է հրատարակել թէ ոչ: Հրատարակել որո՞ւ համար: Կարդալու վայելքը ըմբռնող մարդ չկայ: Ուրեմն, հրատարակել կը նշանակէ՝ «փառամոլութիւն», «ամբարտաւանի» կեցուածք: Չհրատարակելը սակայն, համազօր է «պարտուողականութեան», «դասալիք»ի հոգեբանութիւն սնուցանելու: Հակադիր երկու զգացումներ, որ չեն համապատասխաներ, մեր ճանչցած Անդրէասեանի նկարագրին: Իրականութիւնը այն է, որ որեւէ աշխատասիրութիւն պէտք չէ բանտարկուի դարակներու մէջ եւ հեղինակը իրաւունք չունի հանրութիւնը զրկելու իր մտքի արգասիքներէն: Ամէն գրչի մարդ գիտէ այդ, կը զգայ խորապէս: Ահա՛ թէ ինչու մեր աչքերուն առջեւ է հսկայ հատոր մը:

Ուրիշներու կարգին, Վազգէն ինծի ալ ղրկած է իր նոր հատորը, սակայն այնքա՛ն վերապահ է ընթերցողի հանդէպ, որ չի՛ հաւատար որ զինք կարդացող պիտի գտնուի. չի՛ հաւատար նոյնիսկ իր բարեկամներուն, քանի կ՚ըսէ թէ՝ ինք մինակը պիտի ըլլայ իր գիրքը կարդացողը:

Այս գրութիւնը ապացոյց է, որ իրմէ զատ զինք կարդացող ալ գտնուած է, թէեւ, դժբախտաբար, բնաւ չէ իւրացուցած ընթերցողին գործը: «Հազարիապատում»ի այս երրորդ հատորը կը բաղկանայ 650 էջերէ, որ ինքնին կը ներկայացնէ մեծ ծանրութիւն մը եւ այդ ծանրութիւնը կը բազմապատկուի՝ քլիշէներու յատկացուած մասնաւոր փուշէ թուղթերու ծանրութեամբ: Գիրքը կը կշռէ մէկ քիլոյէ աւելի եւ ո՛չ պակաս: Կարելի չէ կարդալ զայն՝ երկու ձեռքերով բռնած, ո՛չ պակաս վիճակի մէջ, ո՛չ ալ նստած: երկու վայրկեանէն, ձեռքերը պիտի կքէին հատորի ծանրութենէն: Կարդալու միակ միջոցն է՝ գիրքը հանգչեցնել սեղանի վրայ ու գլուխը հակել վրան եւ եթէ կարդացողներու 95 տոկոսը, ինծի պէս խաթարուած տեսողութեան տէր է, կարելի է երեւակայել թէ՝ ո՛րքան պիտի տառապի ընթերցանութիւնը աւարտել փորձողը: Ըստ իս, գիրքը բաժնուած պէտք է ըլլար երկուքի՝ իբրեւ Գ. եւ Դ. հատոր: Ասիկա թեքնիքի հարց չէ միայն, այլ նաեւ՝ կամեցողութեան:

***

Թէեւ քաղաքական մարդ չէ եւ չէ եղած երբեք Վազգէն Անդրէասեան, սակայն իբրեւ առողջ դատողութեան տէր եւ երեւոյթները դիտելու իր շնորհով քաղաքագէտներէ աւելի հմուտ կը մեկնաբանէ դէպքերը, կը հասնի հոն, ուր կը գտնուին իրականն ու ճշմարիտը: Այս եզրակացութեան պիտի տանէր մեզ, մտածումներու հաւաքածոյ մը եղող իր նախաբանի ուսումնասիրութիւնը, ուր կը քննուին մեծ եւ փոքր ազգերու յարաբերութիւնները, միջազգային դատաւորներու խեղկատակ լուծումները, փոքրերու էութիւնը բկլտող քաղաքական խարդախութիւնները, Ասոր լաւագոյն օրինակը Հայն է ու Հայաստանը՝ տեւականօրէն ենթարկուած վայրենի հորդաներու արշաւանքին, առանց մեծերու բարեացակամ վերաբերումին արժանանալու: Միեւնոյն պաղարիւնութեամբ դիտած են մեծերը՝ Սուլթանի եւ անոր յաջորդներուն գործած բնաջնջումի քաղաքականութիւնը, որ տեղի տուած է այսօրուան Սփիւռք կոչուող կացութեան կամ քանի մը մեթր միայն Հայաստանի հողային իրականութեան՝ ձեռք ձգուած անհուն զոհողութիւններով եւ յաճախ, անսդեանելի դժուարութիւններով: Այդ նոյն դժուարութիւններուն պիտի բախին նաեւ երկիրը զարգացնելու ու ամրապնդելու կոչուած յետագայ սերունդները:

***

«Հազարիապատում»ի առաջին երկու հատորներով լրուած կը թուէր էականը եւ պատմութիւնը աւարտած: Երրորդ հատորը կուգայ յեղաշրջել սխալ կարծիքը: Խօսքը չէր հասած վախճանի: Արդէն, հեղինակը, սկիզբէն պատմութիւնը չէ՞ր որակած «անսկիզբ ու անվախճան վէպ»: Սակայն հոս՝ երրորդ հատորով Հազարիէ աւելի հազարցին է խնդրոյ առարկան. ինքը՝ Վազգէն Անդրէասեանը, իր ամբողջ հասակով:

Գրքին մէջ կը տողանցեն՝ հանրային գործունէութեամբ նշանաւոր, Հայոց դժբախտ ճակատագիրը, մասամբ պակաս տաժանելի դարձուցած բազմաթիւ կարկառուն դէմքեր, ինչպիսիք են՝ Վահան Թոթովենց, Հրաչ Զարդարեան, Զօր. Անդրանիկ, Վահան Զերազ, Գարեգին Գավաֆեան, Եղիշէ Արք. Դուրեան, Վահան Թէքէեան, եւայլն, որոնց կեանքին ու գործին մասին մեծ բան չենք գտներ, գուցէ անոր համար, որ այդ դէմքերէն շատերու մասին գրած է յաճախ եւ յատկացուցած է առանձին գրութիւններ:

Այս երրորդ հատորի մասին կարելի չէ մեծ բան աւելցնել՝ նախկին երկու հատորներու մասին արդէն արտայայտուած միտքերէն: Միակ նորութիւնը՝ Կովկասէն Պոլիս փոխադրութիւնն է, միջավայրի եւ յարաբերութիւններու տարբերութիւնը, Կեդրոնական վարժարանի աշակերտական կեանքը, սկաուտի տարազին մէջ մտնելը: Այլապէս, հատորի ամբողջ երկայնքին՝ ինքն է՝ հեղինակը իր յուզումներով, հոգեկան ցնցումներով, խանդավառութեամբ, տագնապներով, բայց աչքերը տեւականօրէն սեւեռած իր գիւղի երդիքներուն, իր պաշտելի քրոջ, յաւիտենական եւ անբաժանելի Անային ու մտքին մէջ միշտ թարմ մնացած հօր պատգամին «գնա՛, մա՛րդ եղիր», որուն Վազգէն Անդրէասեան հետեւած է անշեղօրէն՝ մնալով միշտ բարոյական բարձրութեան վրայ եւ ստեղծելով Հայու պատիւ բերող գերդաստանական շառաւիղ մը:

«Հազարիապատում»ի երբեմն դառն ու տխուր, երբեմն խրախուսիչ ու խանդավառ պատմութեան կը հետեւի՝ հեղինակի նախկին երկերու մասին գրախօսականներու շարքը Հրաչ Զարդարեանէ, Լեւոն Սոփոկլեանէ, Ա. Նախիճեանէ, Պօղոս Գէորգեանէ:

Հետաքրքրական եւ շինիչ բաժին մըն է՝ լուսանկարներու, վաւերաթուղթերու, վկայագրերու և նամակներու բաժինը, ուր կը պատկերուի Վազգէնի ուսանողական եւ սկաուտական կեանքը, Կեդրոնականի եւ Ֆրանսական Փաքիւլթէներու ձեռք ձըգած յաջողութիւններն ու վաւերագրերը:

Գրքին վերջին մասը յատկացուած է՝ զանազան թուականներուն, թերթերու մէջ հրատարակուած գրութիւններուն եւ սատ ու անդ ունեցած ելոյթներուն, որոնք իրենց լուրջ եւ ամուր հիմքով կը ներկայացնեն արժէքաւոր վկայութիւններ:

Եթէ ուզէի որակում մը տալ այս հատորին, պիտի ըսէի՝ Վազգէն Անդրէասեանի՝ Գ.էն եւ, Օ, Ֆ-էն:

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

LIVRES REÇUS

LES MENDIANTS HONORABLES

Hagop Baronian

Traduction : H. et L. Torossian

Vienne (Autriche), 1995;
Mariahilferstr. Id/8.

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ԱՆՑԵԱԼԻ ՄԵՐ ՅԱՒԱԿՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՈՒ ՅՈՒՍԱԽԱԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Թ:

Ժողովներէն մէկուն ընթացքին, խմբագրական Մարմնի անդամներս Արա Կիւլէրէն խնդրեցինք որ լուսանկարէ այն գրագէտները, որոնք տեղ պիտի գտնէին «Համայնապատկեր»ի առաջին մասին մէջ: Տակաւին վերջնականապէս չէին որոշուած այդ անունները, բայց կարելի էր սկսիլ այն քանի մը հեղինակաւոր գրագէտներէն, որոնք անպայման իրենց տեղը պիտի ունենային այդ առաջին բաժնին մէջ:

Արա Կիւլէր սկսաւ ժամադրութիւններ առնել, այցելութիւններ տալ, իրենց տուներուն մէջ լուսանկարել զանազան գրողներ: Ան անվիճելի դիմանկարիչ մըն էր: Իր լուսանկարի գործիքին ոսպնեակին կը շահեցնէր անօրինակ ուժ մը: Բայց ունէր նաեւ իր հերոսները դիտելու ուրոյն ոճ մը: Այդ ոճին պատճառաւ էր որ լուսանկարուած անձերէն ոմանք չսիրեցին իրենց դիմանկարները: Բայց տակաւին այդ կանխահաս շրջանէն մենք կը գնահատէինք Արա Կիւլէրի լուսանկարները եւ չէինք կրնար զամբիւղ նետել անոր գործերը:

Արա Կիւլէր իրապաշտ մըն էր եւ ինքզինք արդէն կը նկատէր իրականութիւնները արուեստի գծով արձանագրող մարդ: Այդ պատճառաւ իր դիմանկարներուն մէջ կը ջանար ո՛չ թէ դիմացինին դէմքը գեղեցկացնել, կամ դիմացինին դէմքը իր ամէնէն գեղեցիկ վիճակին մէջ ձերբակալել, այլ դիմացինը թուղթին վրայ անշարժացնել իր ամէնէն բնական վիճակին մէջ:

Այս պայմաններու մէջ ո՞ր կինը կրնար սիրել այդպիսի դիմանկար մը: Կը յիշեմ մեր գրագիտուհիներէն մէկուն դիմանկարը, որուն մէջ կնոջ մազերը խառնիխուռն էին, անխնամ, որուն աչքերուն տակի փոսերը կարծես եղածէն ալ աւելի ուշադրաւ դարձեր էին, դէմքէն կը ցոլանար տարիք եւ յոգնութիւն: Կին մը կրնա՞ր արտօնել որ զինքը անմահացնող գիրքի մը մէջ իր լուսանկարը երեւի այդ վիճակով:

Այրերն ալ տարբեր պատճառներ ունէին գանգատելու համար Արա Կիւլէրի դիմանկարներէն: Տրուած ըլլալով որ այդ շրջանի լուսանկարչութիւնը սեւ-ճերմակ էր տակաւին, Արա Կիւլէրի դիմանկարներուն մէջ սեւ ու ճերմակի յախուռն պայքարներ կը տեսնուէին: Սեւը երբեմն շատ սեւ էր եւ իր ամբողջ դրոշմը կը դնէր մնացեալին վրայ: Շուքի ու լոյսի խաղերէն օգտուելով, Արան կը ստեղծէր այնպիսի դիմանկարներ, որոնց մէջ ան կը հիմնար այդ երկու գոյներուն դըրացնութեան վրայ: Այդպիսի դրացութիւն մը բնաւ հոգը չէր այդ դիմանկարին տիրոջ: Դիմանկարին տէրը պարզապէս կ՚ուզէր որ ինք պայծառ ու փայլուն երեւի իր դիմանկարին մէջ, այդքա՛ն: Ան ո՛չ արուեստ կը փնտռէր, ո՛չ գոյներու խաղ, ո՛չ սպիտակ ու սեւի սիրաբանութիւն: Ան ինքզինքը կը փնտռէր լուսանկարին մէջ:

Այսօր երբ կը նայիմ Համայնապատկերները լեցնող լուսանկարներուն, կը դժուարանամ յիշելու թէ անոնցմէ քանի՞ն դուրս եկած էր Արա Կիւլէրին ոսպնեակէն: Բայց կը յիշեմ թէ Արա Կիւլէր պատրաստակամութիւն կը յայտնէր բոլորը լուսանկարելու: Միայն Յակոբ Մարթաեանն էր որ արգելք պիտի դնէր լուսանկարի վրայ եւ պիտի պնդէր որ իր կենսագրութիւնը հրատարակուի առանց լուսանկարի:

Աւելի վերջ բախտը այնպէս բերաւ որ ես ալ լուսանկարեմ քանի մը հեղինակներ: Կ՚ուզէինք դիւրացնել Արա Կիւլէրին գործը: Աւելին՝ ես ալ լուսանկարչի փոքրիկ յաւակնութիւններ ունէի: Իմ այդ յաւակնութիւնները բոլորովին անհիմն չէին: Ես Արա Կիւլէրին հետ միասին է որ բռնած էի լուսանկարչութեան հմայքին առաջին դիւրը: Ամառները, Սուատիյէի պողոտաներուն վրայ կամ դաշտերուն մէջ, միասնաբար կը լուսանկարէինք, բնութիւնը մեր ոսպնեակներուն մէջ ձերբակալել կը սորվէինք: Միայն թէ ես տարբեր նախասիրութիւն մը ունէի: Կը սիրէի երախանե՛րը լուսանկարել: Հետզհետէ սկսած էի մասնագիտանալ երախաները դիմանկարելու կալուածէն ներս: Իմ անդրանիկ որդիս այդ թուականին արդէն երկու տարեկան էր եւ ես առտու - իրիկուն կը լուսանկարէի զինքը: Մերձաւոր ընտանիքներու զաւակներն ալ այդ շրջանին իմ Լայքայի ոսպնեակէն կ՚անցնէին: Ամէնէն մեծ հաճոյքս էր առանձնանալ այն մութ սենեակին մէջ, զոր հիմնած էի Գուրթուլուշի հինգ յարկանի մեր տան վերնայարկը: Ժամեր ամբողջ դուրսի աշխարհը կրնայի մոռնալ եթէ մտնէի այդ մութ սենեակէն ներս: Լուսանկարի ժապաւէնները կը լուայի, մեծահասակ տըպագրութիւններ կ՚ընէի այդ լուսանկարներէն: Երախաներու լուսանկարները մեծահասակ թուղթի վրայ տպելու այդ գործողութիւնն ալ զիս այնքան կ՚երջանկացնէր, որքան զիս կ՚երջանկացնէր պատմուածք մը գրելու ու տպելու գործողութիւնը:

Այսպէս է որ, Արա Կիւլէրի բացակայութեան պատճառաւ, օր մը ստանձնեցի մեր մեծ ու հիանալի գիւղագիր Յակոբ Մնձուրին լուսանկարելու պարտականութիւնը: Ուրախացայ, որովհետեւ Մնձուրիին հետ տակաւին ծանօթացած չէի: Առաջին անգամ ըլլալով պիտի ճանչնայի հռչակաւոր մեծ գրագէտը:

Ռ. Հ.

ՓՈԽԱ՛Ն ՏՈՄՍԻ

Ե. ՍԵՐՈՒՆԴԸ

Սփիւռքեան հինգերորդ սերունդին չակնարկեր այս խորագիրը, ոչ ալ վաղուան մասին խօսելու ցանկութեամբ ճամբայ կ՚ելլենք: 1990-ական թուականներու սերունդն է այս, որ սկսած է կոչուիլ «Generation Y» (Y = «young»), ի տարբերութիւն «Generation X»ին, որ նախորդած է զինքը:

Ասոնց հայրերը «flower-power»ի՝ 60-ական թուականներու ներկայացուցիչներն են, անոնք որոնք եղան փողոցները՝ յանուն խաղաղութեան, իտէալներու, ազատ սիրոյ 68 Մայիսի դերակատարները եղան, գացին զոհուելու հոս ու հոն՝ ճիշդ կամ սխալ դատերու ի խնդիր: Որդիները, ինչպէս կը խորագրէ անգլիական «The Independent» օրաթերթը Յունուար 28-ի իր խմբագրականներէն մէկը, «Օգտապաշտներու սերունդ մըն են»:

Այս որդիները՝ 20-30 տարեկան, այսօր մեր աչքին առջեւ կը մեծնան Երեւանէն մինչեւ Աւստրալիա: Առաջուան պէս չեն ապստամբիր, ուղղակի կը զբաղին զիրենք չահագրգռող հարցերով կամ ... կ՚անտեսեն զանոնք:

Անցեալը իրենց համար իմաստ չունի, եթէ այժմէականութեան եզր մը չունի իր մէջ: Հռոմէացի բանաստեղծ Որատիոսի բնաբանով կը զարդանան. «Carpe diem» («Ապրէ՛ օրդ»):

Չունին նախորդ սերունդի հարցադրումի ուժը, ոչ ալ --յաճախ-- պէտք եղած լրջութիւնն ու տեղեկութեան պաշարը: Բայց կորսնցուցած են հիներու միամտութիւնն ու utopia-ին հանդէպ հաւատքը: Իրենց հարցումը կրնայ պարզունակ ըլլալ, սակայն զինաթափող:

Չափահասութեան աշխարհ եկած են 1988-էն ետք, անհաղորդ՝ մեր հին ու անվերջանալի կռիւներուն, որոնք անուն կը փոխեն, սակայն գոյնը նոյնութեամբ կը պահեն: Անհաղորդ՝ մեր անցեալին, որքան ատեն որ ան կը հրամցուի մաշած յանկերգի տեսքով: Անհաղորդ՝ շարք մը գաղափարներու եւ բանալի բառերու, որոնք շատոնց դադրած են նուիրական ըլլալէ:

Կը մերժեն ճռճռան պոռոտախօսութիւնը, որ միայն կը ծառայէ մտքի բոպիկութիւնը ծածկելու:

Կը մերժեն պարապ ինքնագովութիւնը, որ է՛ նաեւ դիմացինին անտեսումը կամ լռելեայն մերժումը:

Չեն ընդունիր Սփիւռքը, երբ ան կը ներկայանայ իր բովանդակ խեղճութեամբ:

Չեն ընդունիր Հայաստանը, երբ ան պատասխաններ ունի... ո՛չ մէկ հարցումի:

«Ե. սերունդը հրապուրելը եկող քանի մը տարիներում մարտահրաւէր մը պիտի ըլլայ քաղաքագէտներու թէ տեսակէտ կերտողներու համար: Փաստը կը թելադրէ որ ատիկա լաւագոյնս պիտի կատար-

ՇԱՐԹՐ – ԳԻՒՄՐԻ ՍԵՐՏ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Մօտ երեք տարիներ ի վեր, «Ցառաջ» պարբերաբար կ'անդրադառնայ Նոժան լը Ռոթրուի եւ Շարթրի պետական երկու վարժարաններու եւ Գիւմրիի Ֆրանսական [illegible] բարեկամական կապերուն [illegible]: Մեր ընթերցողներուն յայտնի է արդէն [illegible] այս երկու վարժարաններու մէջ գործող «Հայկական ակումբներուն» գոյութեան: Առաջինը ստեղծուած է 1991-ին, Նոժան լը Ռոթրուի «Փոլ Մաւրէլ» եւ երկրորդը 1993-ին Շարթրի «Ժան տը Պօս» երկրորդական վարժարաններուն մէջ պատմութեան ուսուցիչ Մարիէլ Մօթէ-ի կողմէ: 1993-ին, [illegible] հայ աշակերտները [illegible]: (Տես «Ցառաջ» - 1994, Նոյեմբեր 14) - անցեալ տարի եւս, անոնք նոյն խանդավառութեամբ հիւրասիրեցին [illegible] նոր խումբ մը [illegible] ընկերակցութեամբ Ֆրանսերէնի [illegible] Սիմոնեանի: Դեկտեմբեր 8-էն մինչեւ 22 անոնք այցելեցին իրենց [illegible] ընկերներուն հետ [illegible] Ինչպէս 1993-ին, նոյնպէս անոնք [illegible] Վերջապէս, Տեղական թերթերը [illegible] ներկայացնել Հա-

[illegible]

յաստանի եւ Արցախի անտեսական եւ քաղաքական տագնապը, չրջափակումը...

Շնորհիւ Ֆրանսայի աշակերտներուն եւ «Սապեռաթուր» ընկերութեան աջակցութեան, գիւմրեցի հիւրերը յաջողեցան մէկ թոնի հասնող օգնութիւն տանիլ իրենց հետ (հագուստեղէն, դեղօրայք, չոքոլա, խաղալիք եւայլն)...: Սակայն ամէն ինչ հագուստով կամ տուրմով չի վերջանար: 1995-ին մե՛ծ փոփոխութիւն մը տեղի պիտի ունենայ:

Ապրիլ 20-էն մինչեւ 27, Հայաստան պիտի գտնուին Ֆրանսական վարժարաններէն հինգ աշակերտ եւ երկու մանկավարժներ: Անոնց նպատակն է նախ Գիւմրիի իրենց ընկերներուն եւ պաշտօնակիցներուն այցելել ամրացնելու համար իրենց բարեկամական կապերը եւ յետոյ պատրաստելու համար տեսերիզ մը եւ օրական թղթակցութիւններ ֆրանսական թերթի մը համար:

Աշակերտներուն նպատակը պարզ է՝ կազմակերպել Հայաստանի դժուարութիւնները ներկայացնող արշաւ մը եւ բազմացնել իրենց համակիրներուն թիւը: Այդ կապակցութեամբ անոնք մեծ թիւով նամակներ ուղարկած են պետական եւ ոչ-պետական լրատուներուն պահանջելով որ Հայաստանի մասին աւելի յաճախ խօսուի կամ գրուի: Պատասխանատուներուն մէջ գտնուած են Փօլ Ամառի նման հանրածանօթ լրագրողներ եւ շատ ուրիշներ: Երկրորդ կայանէն (Ֆրանս - 2) նոյնիսկ իրենց խոստացած են Գլօտ Սերիյոնի «Ժէօփոլիս» հաղորդաշարին մէկ թիւը Հայաստանին յատկացնել... սպասենք ու տեսնենք ի՞նչ դուրս կուգայ...

Հայաստանեան իրենց ուղեւորութիւնը ապահովելու համար անոնք դիմած են Կրթական, «Ֆրանսախօսութեան» նախարարութիւններուն, Պիւլլիւքեան հաստատութեան, «Ֆրանսա - Հայաստան» երեսփոխանական ընկերութեան սակայն մինչեւ այսօր միայն Կրթական Նախարարութիւնը եւ Պիւլլիւքեան հաստատութիւնը դրական պատասխան տուած են իրենց դիմումին: Աշակերտները չեն յուսահատիր եւ կը փորձեն նոր ձեռնարկներով ամբողջացնել իրենց պիւտճէն:

Իրենց համոզումը մեծ է, եռանդը անսահման եւ Հայաստան այցելելու իրենց ցանկութիւնը մղիչ ուժ մը կը ներկայացնէ որուն առջեւ, վստահ ենք, բոլոր դժուարութիւններն ու խոչընդոտները պիտի փշրուին:

Ս. ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ

Ցաւելեալ տեղեկութիւններու համար՝

Club Arménie — Lycée Jean de Beauce
2, rue du Commandant Chesne,
28000 Chartres

ԿՈՆԵԱԿԻ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՐԱՏԻ ՄՕՏ ԳԻՒՂԻ ՄԸ ՄԷՋ

Հայկական կոնեակը ծանօթ էր նախկին Խորհ. Միութեան մէջ եւ սկսած էր ճանչցուիլ նաեւ Եւրոպա եւ Ամերիկա «Նոյակ» անունով: Երեւանի կոնեակի գործատունը շնորհիւ իր մեծ պահեստին կրցաւ մեղմացնել անտեսական տագնապը եւ շարունակել իր արտադրութիւնը: Այլեւս հին դրութիւնը խախտած է, գործատուները պէտք եղած գումարները չունին խաղողի բերքը գնելու համար, իսկ այգեգործները խոստումներու վստահութիւն չեն ըներ, որովհետեւ կրնան իրենց աշխատավարձքը բոլորովին կորսնցնել դրամահոսութեան պատճառաւ: Պէտք է աւելցնել թէ, պետական գործատուներու առաջարկած գիները շատ ցած են:

Արարատի մօտերը, Վանաշէն գիւղին մէջ հանդիպեցայ Եուրա Մկրտումեան անունով երիտասարդ հողագէտի մը որ կ'ուզէր մինակը կոնեակ արտադրել: Այս վերջինը ծանօթ է «Արմէնի Վիլաժ»ի ընթերցողներու կողմէ: Եուրան այն ուսանողն է որ 1993-ին երկու ամիս Քոնեաք քաղաքը (Շարանթ) փորձի շրջան մը բոլորած է աւելի լաւ ծանօթանալու համար Ֆրանսական արտադրութեան միջոցներուն:

Եուրա իր ընկերներէն Արմէն Ծատուրեանի հետ շինեց թորիչ (ալամպիք) մը երեք մեթր բարձրութեամբ, Ֆրանսայի կոնեակ արտադրողները օրինակելով: Երկու ընտանիքներու նիւթական օգնութեամբ, երիտասարդները կրցան գնել քանի թոն խաղող եւ գայն արդէն գինիի վերածեցին 1994 Դեկտեմբերին:

«Թորիչը որ շինեցինք, ճիշդ նման է Ֆրանսական թորիչներու» ըսաւ Եուրա Վանաշէն մեր այցելութեան ժամանակ: «Կ'ուզէի Ֆրանսական ծրագիրներուն նման շինել. ասիկա ինծի համար որակի նշան է. թէեւ ներկայ պայմաններու մէջ շատ դժուարութիւններ ունեցանք: Այսօր շնորհիւ մեր ընտանիքներուն օգնութեան, յաջողեցանք մեր շինութիւնը իրագործել: Սկիզբը գիւղացիները վերապահ էին. հիմա մեզմով շատ կը հետաքրքրուին, մանաւանդ մեր թորիչին մեծութեամբ. որով մերը ամբողջ Վանաշէնի պահանջքը կրնայ գոհացնել»:

Վառելանիւթի խնդիրը ի՞նչպէս կը լուծեն: «Որքան որ գտանք, ինքնաշարժի եւ բեռնակառքի բոլոր հին անիւները հաւաքեցինք: Ջանոնք պիտի գործածենք իբրեւ վառելանիւթ՝ թորելու համար: Ուրիշ միջոց չունէինք. կազը շատոնց խզուած է իսկ մեր շրջանը փայտ ալ չկայ»:

Այլ հարցումի մը թէ ապագայի մասին ի՞նչ կը խորհին՝ «Արտադրութեան տեւողութիւնը շատ երկար է. կոնեակը հինցնելու ժամանակ մեր դրամագլուխը տարիներով անշարժ կը մնայ: Անոր համար մեր արտադրութեան մէկ մասը կ'ուզենք ծախել երբ օղի եւ մնացեալը պահել՝ հինցնելու համար: Այսպէսով գոյացած դրամով յաջորդ տարի կրկին խաղող կը գնենք: Ամէն տարի մեր արտադրութեան մէկ մասը պահելով, քանի մը տարիէն կոնեակ պիտի կրնանք ծախել» եղաւ պատասխանը:

Եուրա մեծ ապագայ կը խոստանայ. կը տեսնենք թէ Հայաստանի մէջ ունինք ուժեղ երիտասարդներ, որոնք իրենց գիտութիւնը կ'ուզեն օգտագործել: Արմէնի Վիլաժ-ի աշխատանքը օրինակելի է: Հայ երիտասարդներու Ֆրանսայի մէջ ուսման առիթ տալով, Եղէգնուտի վարժարանի շինութեան օգնելով, այսպէս, ամէնքս միացած՝ կրնանք օգնել Հայաստանին:

Քաղեց՝ ՎԱՀԱԳՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ
(Թարգ. Վերժին Տէմիրճեան)

ARMENIE VILLAGE
Centre Culturel UCFAF-JAF
6, Cité du Wauxhall, 75010 Paris
Un reçu Cerfa ouvrant droit à déduction fiscale vous sera adressé dans les jours suivants la réception de votre don.

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ
-85-

Ի ՍԷՐ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՆԱԻՒ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ

Ամէն անգամ որ մեր ժողովուրդի
ներքին կեանքին մէջ փոթորիկ ծագի,
իւրաքանչիւր ոք առաջ կը նետուի
ի պաշտպանութիւն ի՛ր տեսակէտի,
լրիւ անտեսած դիմացի կողմի
առարկութիւնը, որուն պէտք չունի:
Ո՛չ երկխօսութիւն, ո՛չ զգուշութիւն,
ո՛չ իսկ պտղունց մը լուռ համբերութիւն
մինչեւ փաստուի բուն ճշմարտութիւն,
այլ՝ կանխորոշուած նախասիրութիւն:

Ոմանք՝ առածին ի հաստատութիւն,
«լոգանքի ջուրը թափելու պահուն
մանուկն ալ հետը կը նետեն առուն»
դիմելով հանուր դատավարութեան:
Երանի՜ անսան մեծամասնութեան
սրտագին կոչին. - ըստ արդարութեան՝
մեղաւոր անձը երբ կը պատժուի,
անմեղը անմեղ պէտք է հռչակուի:

Ուրիշներ՝ որպէս հակադարձութիւն,
կը կազմակերպեն ցոյց, ցուցադրութիւն
կարգ մը ազգային ներքին լաթերու,
յօգուտ արտաքին թշնամիներու:
Երանի՜ անսան մեր ժողովուրդին
սրտագին կոչին, որ ժայռակոյտին
ջրամոյն մասին զոհ չերթան ինքնին:

Այդքա՞ն է դժուար բոլորին համար
մնալ պաղարիւն եւ համբերատար
մինչեւ որ ծագի լոյս ճշմարտութեան,
ի սէր Հայութեան նաեւ փրկութեան՝
առանց դատային աւազախրումի
կամ ժայռերու դէմ նաւաբեկումի:

ՇՐՋՈՒՆ ՄԱՆՐԱԴԻՏ

Ու պարկեշտութեամբ եւ իրապաշտութեամբ, ո՛չ թէ տաք օդով ու խոստումներով [illegible] թերթերու [illegible]:

Ամէնը խօսք ամէն օր սուտի ու պարտ[illegible]սաւի, լխտութեան ու ամբարտաւանութեան ծովու մէջ մեզ խեղդող բազմութեան, որուն «նպատակը տկարութիւն չի ճանչնար»:

Իսկ ապագայի հաշւոյն մեր ներկան ապահովելու մոլուցքը՝ նոյնպէս:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Պուէնոս Այրէս

ԶԱՒԷՆ ՊԻՊԵՌԵԱՆ

ԱՆԿՈՒՏԻ ՍԽՐԱՀԱՐՆԵՐ

Վ Է Պ

Ձեռքը տակաւին դրպանը խոթեց, բայց չհամարձակեցաւ դուրս քաշել բունցքը որ գոցուած էր դրամներուն վրայ: Համբերը օգուտ ունի՞: Նասրետտին Հոճային կաթսան չէ աս: Կը պակսի, չաւելնար: Զուկէն, միսէն, անուշեղէնէն վազ անցիր, մանչս: Սանտուիչ մը, թոսթ մը... Տասը թոսթ ուտես՝ չես կշտանար: Նոյնիսկ եթէ կշտանաս, չես կրնար ուտել, վեց ոսկի կ'ընէ: Ըսենք որ տուիր, ըսենք որ կշտացար. կէսօրին նորէ՛ն անօթի ես, երկու - երեք ժամ ետք: Նորէ՛ն վեց ոսկի: Իրիկուան՝ նորէ՛ն: Գիշերը՝ նորէ՛ն: Գըրպանիդ դրամը մինչեւ գիշեր կը հատնի:

Կեցաւ Ղալաթիոյ պիֆթէին առջեւ, ակնարկը կորսուած՝ կարմրած հաւու մը փորին մէջ: Ամբողջ սաստկութեամբը զգաց թէ ի՛նչ ըսել է ենթակայ ըլլալ ուրիշի մը քմահաճոյքին: Եւ ստիպուած ըլլալ ուտել ինչ որ տան: Ստիպուած ըլլալ ձայն չհանել: Ընդվզիլ եւ լռել: Անիրաւուիլ եւ հանդուրժել, վասն այդ հաւուն մէկ տոտիկին: Բայց այդ ուրիշը հա՛յրն է, հոգ չէ: Քանի որ հաւու տոտիկը անոր մախաղէն դուրս պիտի ելլէ: Մինչդեռ ինք պահ մը երեւակայած էր այլեւս տուն չերթալ: Ո՛չ կէսօրին, ո՛չ իրիկունը: Միայն պառկելու երթալ գիշերը ուշ ատեն: Ահաբեկել տունինները: Նոյնիսկ գիշերն ալ չերթալ... Ո՞ւր երթալ: Ցամաք հաց ուտելով՝ թերեւս ամիս մը դիմանաս գրպանիդ դրամով: Բայց գիշերել տունէն դուրս, ո՛չ: Ի՞նչ եղաւ: Նոյն բանը չէ՞: Կերեր ես կամ ոչ. նորէն ենթակայ չե՞ս, նորէն՝ ճակատդ խոնարհեցուցած չե՞ս: Դրամ չահիլ, դպրոցը ձգել, գործի սկսիլ... Ո՞ւր գործի, ի՞նչ գործի:

Երբ եկաւ կռթնեցաւ մեծ անելին, թօթվուեցաւ: Ճամբայ չկար առկէ անդին: Գիտէ՛ր թէ չկար: Ցամենալը օգուտ չունէր: Մեռեալ կէտ էր հոդ: Վերադարձաւ կեանքի: Մտաւ ներս: Երկու ոտսիս, մէկ թոսթ պանիրով, փաթթել տըւաւ, վճարեց, չհաշուեց անգամ, դուրս ելաւ սուլելով: Անելի անձկութեան ծանր թաթէն փրկուելու համար շատ պարզ բան մը ըսած էր ինքզինքին.

«Ուրիշ բան մը կը ծախեմ»:

Երբ Պեյվիւճ անցնելով ասֆալթին վրայ ոտք կոխեց, ժամը բաւական առաջացած էր: Բնաւ չէր հացուցած ինքզինքին՝ թէ սանտուիչները առնելէ ետք ինչո՞ւ ուղղակի չոգենաւ մտած էր, ինչո՞ւ թափառած էր Գատըգիւղի մէջ, եւ թէ ի՞նչպէս ճամբան զինքը Ֆեներպահչէ առաջնորդած էր երկար շրջանէ մը ետք՝ Ջիվերպէյի կողմէն մինչեւ Սուատիյէ, եւ Սուատիյէէն մինչեւ Տալեան, մխրճուելով Պաղտատ Ճատտէսիի փոշեկոյտերուն մէջ: «Աթաթիւքէն ետք ամէնէն մեծ Թուրքը» այդ կողմէն ալ անցած էր: Սուր, որ այդ մարդը կ'առէր պարզապէս անոր համար որ պապան «մեծ մարդ է» կ'ըսէ, այս անգամ ուրիշ տեսակ առեց զայն խլուրդի բոյնի վերածուած գտնելով այդ երազային պողոտան, եւ երկու կողմի վիլլաները մերթ օդին մէջ թառած, մերթ գետնին տակը անցած տեսնելով: Խորհեցաւ թէ Գէորգ ալ այս տեսակ ապուշ գործեր պիտի ընէր եթէ վարչապետ ըլլար: Արհամարհանքէ ուրիշ ի՞նչ բանի արժանի էր մէկը զոր իր հայրը կը հաւնէր: «Ապուշ մը միշտ կը գտնէ իրմէ աւելի ապուշ մը որ հիանայ իր վրայ...»: Ասանկ խօսք մը կար, ո՞ւր կարդացած էր:

Սառքած մուկի հոտ մը կը սաւառնէր օդին մէջ: Ալեբեկին ներսիդին, տիղմ էր՝ մօտէն: Ծովեզերքի կրպակներէն ճերմակ պանիրով սանտուիչ մը առաւ, ամէնէն աժանը: Ի՛նչ շուտ կ'անօթենար: Այնքան ատեն որ ինք չէր ծախսած ուտելիքին, չէր անդրադարձած թէ այսքան շուտ կ'անօթենար: Ցուսահատական բան: Ի՞նչ պէտք է ընել չանօթենալու համար: Սառքած մուկի հոտը անգամ ախորժակդ չի գոցեր երբ:

Հոտը սաստկացաւ փլածի խցիկներուն վերջաւորութեան: Ծովեզերքը վերէն վար փտած ծովային բոյսերու թանձր գորգով մը ծածկուած էր: Ա՜խ ինչ գեղեցիկ տեղ, ի՛նչ գեղեցիկ տեղ: Ըսելու էր Նորմային որ երբեք չվերադառնայ Ֆեներ, ճիշդ է, հիասթափ պիտի ըլլայ: Անոր պատմած դիւթական երկիրը չէ աս: Սառքած մուկ հոտող տեղ մը ուր ներկված ներ կը սըլքտան, քաղինոյին բարձրախօսը կը ռայ, խոտերուն վրայ լաջակով կիներ, աղջիկներ կօշիկները հանած երկնցած, սանտրով, փրփուրներով, ուտելիքներով շրջապատուած, աղտոտ, իւղոտ լրագիրներ ամէն կողմ, ծառերէն կախուած օրօրոցներու մէջ ճուացող լակոտներ, հեռուէն՝ պառկած կիներու սրունքները դիտող դատարկապորտներ...

Պէտք էր կասկածի՞լ Նորմայի ճաշակէն: Կամ անցեալին մէջ տարբե՞ր էր արդեօք Ֆեներպահչէն:

Զգաց թէ յոգնած էր: Ժամերէ ի վեր կը քալէր: Ճամբուն աջ կողմը անցաւ: Դաշտին մէջ, խոտերուն վրայ բազմեցաւ, ձեռքերը միացուց գլխուն տակ, ոտքերը խաչաձեւեց, ու ամպերուն նայելով քնացաւ:

(Շար. 38)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Ռոզ Սթաթեան 500 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր վաղեմի ուսուցչուհիին՝ Հերմինէ Մխճեանի յիշատակին։

***

Տիկին Լիւսի Շէրոյեան նոյն տխուր առթիւ, իր սիրելի ուսուցչուհիին յիշատակին 300 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հանգուցեալ հայրենակցուհի՝ Սրբուհի Տէմիրճեանի մահուան առթիւ (Տէսին) Մարսէյլի եւ Շրջանի Տարօնի Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը եւ բոլոր անդամները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Տէմիրճեանին եւ մօտիկ ազգականներուն եւ այս տխուր առթիւ 200 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

ԺՈՂՈՎԱԳՐԻՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Սէն - Ժերոմի Զ. Շանթ մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Փետր. 18, Շաբաթ օր ժամը 15-ին՝ Maison de Quartier — 32, ave St-Jérôme

Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը Ամանորի եւ Սուրբ Ծննդեան տօնին առթիւ, շնորհակալութեամբ ստացած է իւղագինի հետեւեալ նուէրները. -

Տիկին Սէլլա Ալթըփարմաքեան 300, Տէր եւ Տիկին Լիւսիէն Քիւրքճեան 100, Պր. Մանուէլ Տէյիրմէնճեան 300, Տէր եւ Տիկին Միհրան Տէրտէրեան 200, Օր. Ժ. Քիւչիւքեան 200, Տիկին Մալվինէ Արիկեան 450, Տիկին Վէզնէյեան 100, Պր. Գրիգոր Շահինեան 500, Պր. Պրունօ Զաթալեան 200, Տիկին Ասթրա Սերոբեան 200, Պր. Քրիսթոփ Խաչիկեան 200, Սուքիասեան ընտանիք 300, Տէր եւ Տիկին Էթիէն Սէնյէօրէ 500, Տիկին Հայկանոյշ Մովսէսեան 50, Պր. Նուպար Մազլումեան 500, Տիկին Հ. Տամլամեան 300, Տիկին Էլիզ Վրթանէսեան 250, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Ղազէրեան 500, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Պայրամեան 300, Տէր եւ Տիկին Ս. Պարկիրճեան 500, Տիկին Աննիժա Ալեքսանեան 2500, Տիկին Էլիզ Կարապետեան 200, Տիկին Սրբուհի Արզումեան 200, Տիկին Մարիամ Սինթիրօղլու 100, Տիկին Օրոր Սէմէրճեան 200, Տիկին Մարի Պաղտիկեան 300, Տէր եւ Տիկին Տ. Չիւրիւքճիչեան 300, Օր. Ժանն Նիկողոսեան 100, Պր. Դանիէլ Ճիզմէճեան 500, Տիկին Նըւարդ Աղապէյեան 200, Տիկին Ժագլին Քիրազեան 100, Պր. Յովհաննէս Պահարօղլու 200, Տէր եւ Տիկին Գլոտ Ճերանեան 500, Տիկին Սրբուհի Տիւյմէճեան 100, Տիկին Ս. Քիրէմիտճեան 100, Օր. Աստղիկ Տէր-Պարսամեան 500, Տէր եւ Տիկին Քիւրքճեան 600, Տիկին Արփինէ Սերոբեան 300, Բժիշկ եւ Տիկին Եդուարդ Ադամեան 250, Տիկին Կարապետ Ադամեան 200, Պր. Ժագ Պօյաճեան 250 Ֆր.։

(Շար. 10)

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél.: 42. 89. 27. 47

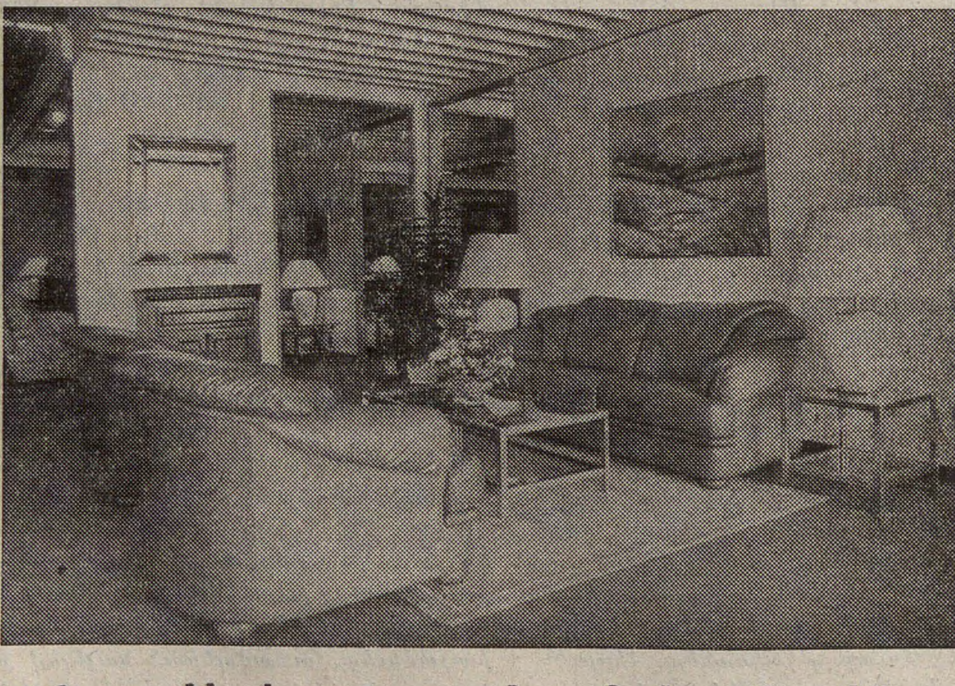

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

GRAND LOTO

organisé par

L'ECOLE ABOVIAN

Ecole de langue et culture arméniennes

le Dimanche 19 Février

à 15 heures précises

dans la Salle «A. Tcherpachian»

Cathédrale apostolique arménienne
Serpotz Tarkmantchatz

339, ave du Prado, Marseille 8e

Comme chaque année, nous comptons sur vous pour venir nombreux encourager et soutenir l'école.

Premier lot : UN TELEVISEUR COULEUR.

Et de nombreux autres lots.

U. G. A. B. - *Nice*

Le Comité local de l'U.G.A.B. - Nice Côte d'Azur organise une projection

V I D E O

sur les réalisations de l'U.G.A.B. en Arménie;

le Dimanche 19 Février à 15 heures 30

au «Complexe Barsamian»

281, Bd de la Madeleine, Nice.

Prise de vue H. HAGOPIAN, Président du Comité local U.G.A.B - Nice Côte d'Azur.

B u f f e t — ENTREE LIBRE

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section «*S a t e n i g*»
de VAULX-EN-VELIN

organise

UN

REPAS DANSANT

à l'occasion
de la FETE DE VARTANANK

le Samedi 18 Février à partir de 20h

à la Mairie Annexe «La Côte»
rue Alfred de Musset, Vaulx-en-Velin

Cette soirée sera animée par le chanteur AVO NADJARIAN

Prix du repas : 100 F.
Enfants jusqu'à 14 ans : 60 F.

Pour toutes réservations :
78. 82. 06. 86 — 78. 77. 63. 93
(après 20 heures)

— *Parking surveillé* —

Réservations avant le 13 Février

125EME ANNIVERSAIRE
DE LA NAISSANCE DE

KOMITAS

M E S S E
S O L E N N E L L E

le Dimanche 19 Février à 10 heures

en la Cathédrale arménienne
Serpotz Tarkmantchatz

La messe sera célébrée par
MGR DARON GEREJIAN
Locum-Ténens du Diocèse du Midi de la France

En présence du

Révérend Père ANTOINE SAROYAN
Chef de la Communauté arménienne catholique de Marseille et du Midi de la France

et

M. le Pasteur JOEL MIKAELIAN
Vice-Président de l'Union des Eglises évangéliques arméniennes de France

La messe de Komitas à quatre voix sera interprétée par la Chorale
SAHAK - MESROP

Direction
KHATCHIG YILMAZIAN

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած

ՄԱՇՏՈՑ

Հայ Լեզուի Պաշտպանութեան եւ Զարգացման Միութեան կողմէ

Չորեքշաբթի
Փետրուար 15, ժամը 20.30-ին

Ուսանողական Ոստանի Հայկ. Տունը
57, Bd Jourdan, Paris 14e
M° Pte d'Orléans

Կը մասնակցին՝
Փրոֆ. ԺԱՆ - ՓԻԷՌ ՄԱՀԷ
եւ
Տիկին ԱՆԱՀԻՏ ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆ
Հայերէնի դասախօս
Կրթական նախարարութեան մօտ
հայերէնի պատասխանատու

որ պիտի ներկայացնէ Պաքալորէայի քննութեան պայմաններուն եւ նիշերու ստուգանշումի դրութեան մասին իր պատրաստած նախագիծը՝ զայն Կրթական նախարարութեան ներկայացնելէ առաջ։

Ուսուցիչներու, աշակերտներու, ծնողներու, Հայերէնի ուսուցում կազմակերպող պատասխանատուներու (հոգաբարձութիւններ, ծնողական կամ այլ Միութիւններ) եւ մամլոյ ներկայացուցիչներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է՝ լուծում գտնելու համար հայ լեզուի ապագային հետ կապուած այս խիստ կարեւոր հարցին։

VOYAGE en SYRIE

Dans le cadre de ses activités, l'UGAB de Lyon propose pour le printemps prochain deux voyages au Proche-Orient.

Voyage en SYRIE du 9 au 20 Mai

Paris - Damas - Paris

8955 F. Tout compris

Invitation au voyage dans les sites les plus prestigieux de ce pays: DAMAS, sa capitale, ALEP, KRAK des CHEVALIERS, PALMYRE, EBLA, MARI etc.

Visite des sites plus méconnus hors des circuits traditonnels: le quartier arménien de Bab Touma à Damas, le quartier arménien d'Alep, église des Martyrs à Deir el Zor.

★

Voyage combiné
Jordanie / Terre Sainte

19 au 29 Avril

Paris - Amman - Jerusalem - Amman - Paris

9950 F. Tout compris

Grand tour de Jordanie, avec visite de la capitale AMMAN, des châteaux du désert, Mont Nébo, Pétra, Aqaba sur la Mer Rouge.

Vol Aqaba - Amman, Jéricho, Nazareth, Bethléem et Mer Morte puis 2 jours pleins à Jérusalem.

Renseignements et inscriptions :
Katia BOUDOYAN
21 rue de la République, 69120 Vaulx-en-Velin
Tél. : 72. 04. 49. 75 / Fax : 72. 04. 62. 37.

M. G. COM
(Médecine Générale et Communauté)

Assemblée Générale Annuelle

- *Missions en Arménie* — 1 9 9 4
- *Stages de médecins arméniens en France*

sous la présidence de M. V. TER-GHEVONDIAN
Chargé d'Affaires de la République d'Arménie en France

le Jeudi 16 Février à 20 heures 30

— PALAIS DES ARTS ET DES CONGRES —
25, Avenue Victor Cresson, 92130 Issy-les-Moulineaux

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 14
MARDI
14 FEVRIER
1995

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.527 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 69e ANNEE — N° 18.527

«ՀԱՊ»-Ի ԺՈՂՈՎԻՆ ՁԱԽՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Հակառակ Մոսկուայի հաւաստիքներուն, Ալմա-Աթայի ժողովը ձախողութիւն մը եղած է Ռուսաստանի համար, որ երեք համաձայնագրերով կը ներկայանար այս 15-րդ վեհաժողովին (Փետր. 10): Առաջինը պատրաստուած էր Ուկրանիոյ հետ եւ գիտակցաբար կ'անդրադառնար երկու երկիրներու տարակարծութիւններուն, երկրորդը կը նախատեսէր մաքսային միութիւն մը ստեղծել Ղազախստանի եւ Բելառուսիոյ հետ, երրորդը՝ զինուորական գործակցութիւն մը կը հաստատէ Ղազախստանի հետ: Ժողովին վերջաւորութեան մամուլի ասուլիսին ներկայ իսկ չկրցաւ ըլլալ Ելցին եւ իր տեղը Չերնոմիրդինն է կողքին ունենալով Նազարբայեւը որ կատարեց տեղեկատուութիւնը: Միակ համաձայնութիւնը որ գոյացած է կը վերաբերի բնագրի մը «հաւաքական ապահովութեան ըմբռնումին շուրջ», քննարկուած է նաեւ խաղաղութեան յուշագիր մը առանց որեւէ յանձնառութեան որեւէ պետութեան կողմէ:

Ելցինի առողջական վիճակը միշտ վարկածներու նիւթ է: Նախագահը չկրցաւ իսկ օդանաւէն սանդուխէն իջնել եւ Նազարբայեւ օգնութեան հասաւ, բայց եւ այնպէս մէկ տարուան համար վերընտրուեցաւ ՀԱՊ-ի նախագահ, որովհետեւ հերթական կարգը եկած էր Ալիեւի, բայց երկիրը (Ատրպէյճան) պատերազմի մէջ ըլլալով, կարելի չէր:

Փոխադարձ օգնութեան դաշինքը պաշտպանելու համար պետութիւններու հողային ամբողջականութիւնը (առաջարկը կուգար Ղազախստանէն) փոխարինուած էր վերոնշեալ խաղաղութեան յուշագրով, որովհետեւ ոչ ոք տրամադիր էր Չէչէնիա երթալ ռուս զօրքերու կողքին, ցորչափ ալ Ելցին պնդէ որ այդ զօրքերը «չեն մասնակցիր կռիւներուն, այլ՝ կը մասնակցին շինարար աշխատանքի մը»:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՌՈՒՍԵՒԹՈՒՐՔ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿ ՔԱՐԻՒՂԱՏԱՐԻՆ ՀԱՄԱՐ

Թրքական հեռատեսիլէն «32-րդ օր» յայտագրին համար պատրաստուած հարցազրոյցի մը ընթացքին Ռուսաստանի Անգարայի նախկին դեսպան ու ներկայի Արտաքին փոխ-նախարար Ալպէր Չէրնիշեւ խօսած է քարիւղի փոխադրութեան հարցին մասին: Ան ըսած է թէ Մոսկուայի ոչ մէկ անհանդստութիւն կը պատճառէ Միջին Ասիոյ եւ Կովկասի քարիւղը Թուրքիոյ ճամբով արեւմուտք փոխադրելու Միացեալ-Նահանգներու նախընտրութիւնը: Մոսկուայի համար կարեւոր են երկու հանգամանքներ. քարիւղատարը պէտք է խնայողական ըլլայ ու ապահով գօտիներէ անցնի: Նախատեսուած ձեւը առաջին պարագան կը լրացնէ, բայց ՓՔՔ-ի սպառնալիքին ենթակայ շրջանը հարցականներու պատճառ է Մոսկուայի համար:

Ա. Չէրնիշեւ կրկնելով թէ իրենց համար յարմարագոյն լուծումը քարիւղին մէկ մասին Թուրքիոյ, մէկ մասին ալ Ռուսաստանի ու նեղուցներէն փոխադրութիւնն է, կոչ ուղղած է հարցին առնչըուած երկիրներուն, միասնաբար լաւագոյն լուծումը գտնելու:

Չէրնիշեւ խստիւ մերժած է այն կարծիքը թէ Ռուսաստան թիկունք կը կանգնի ՓՔՔ-ին: Ըսած է թէ նախկին խորհրդային տարածքին վրայ ապրող Քիւրտերը պէտք է փոքրամասնութեան իրաւունքները վայելեն, բայց իր երկիրը ոչ մէկ մտադրութիւն ունի արտօնելու որ անոնք ծայրայեղ արարքներու դիմեն:

Պատասխանելով անկախ Քիւրտիստանի մը հիմնումի հաւանականութեան մասին հարցումի մը, ռուս փոխ-նախարարը ըսած է. «Քիւրտերը հինգ երկրի հողերում վրայ ցրուած են: Սակայն մենք վճռական ենք պահպանելու հողային ամբողջականութեան սկզբունքը: Եթէ անկէ հրաժարինք, Պալքաններէն թերակղզիէն մինչեւ Չինաստան երկարող շրջան մը տակնուվրայ կ'ըլլայ: Եուկոսլաւիան ատոր լաւագոյն օրինակն է»:

Չէրնիշեւ ըսելով հանդերձ թէ Թուրքիան թշնամի երկիր մը չեն նկատեր, քանի որ զէնք կը ծախեն անոր, չէ ծածկած թէ Չէչէնիոյ մէջ պայքարող Թուրք կամաւորներու ներկայութիւնը զիրենք անհանգիստ կ'ընէ:

***

ՀԱՅԵՒԹՈՒՐՔ
Բ. ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻ՞ՒՆ ՄԸ

«Միլլիյէթ» Փետրուար 11-ի թիւով անդրադարձած է Թրքահայ պատուիրակներու կաթողիկոսական ընտրութեան մասնակցելու արգելքին որ դրուած էր Պոլսոյ կուսակալութեան կողմէ: Թերթին թղթակիցը կը տեղեկացնէ թէ հանրապետութեան նախագահն ալ ժխտական դիրք բռնած է այս մասին. ապա կը մէջբերէ Պոլսոյ Պատրիարքին խօսքերը: Գարեգին Արք. ըսած է թէ կաթողիկոս ընտրուելու մեծ հաւանականութեան տէր է ինք եւ թէ նման ընտրութիւն մը Թուրքիոյ համար դրական արդիւնք կուտայ, քանի որ ինք Թրքական քաղաքացիութիւն ունի: Ան աւելցուցած է թէ այսուհանդերձ այս մասին վերջնական որոշում մը տուած չէ:

***

Նոյն թիւին մէջ կը խօսուի Հայաստան-Թուրքիա Բ. տեսակցութեան մը մասին որուն գլխաւոր դէմքը կրկին Ազգային Շարժում Կուսակցութեան ղեկավարը Ալփասլան Թիւրքէշն է: Ան կը պատրաստուի երկրորդ հանդիպում մը ունենալու հայ բարձրաստիճան ղեկավարներու հետ. հանդիպումին վայրին մասին տեղեկութիւն չի տրուիր: Թիւրքէշ միայն ըսած է թէ հանդիպումը կազմակերպուած է Ֆրանսահայ լոպիին կողմէ եւ աւելցուցած է. -- «Հայաստանի ազգային շահերը առընչուած են բարեկամական յարաբերութեան»:

Միշտ Թիւրքէշի տեղեկատուութեան համաձայն, հանդիպումը տեղի կ'ունենայ եւրոպական երկրի մը մէջ ու ինք Ս. Տէմիրէլի համաձայնութեամբ կը մասնակցի անոր: Թուրք ղեկավարը ըսած է թէ չի գիտեր թէ Հայաստանէն ով կամ ովքեր կը մասնակցին այս հանդիպումին:

ՖՈՒԹՊՈԼ

Բ. դասակարգի մրցումներու շարքին, Փետրուար 11-ին, Վալանս իր դաշտին վրայ 2 -- 3 պարտուեցաւ Կէօնեոնէ: Դասաւորման գլուխն է միշտ Կէնկամ 54 կէտով, իրեն կը յաջորդէ Մարսէյլ (52) Վալանս մէկ կարգ ալ կորսնցուցած է եւ կը գտնուի 14-րդ դիրքի վրայ 31 կէտով:

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Լ. ԺՈՍՓԷՆԻ ՃԱՄԲԱՆ

Փետրուար 5, կիրակի օր Ընկերվարական կուսակցութեան արտակարգ համագումարին ուր նախագահական ընտրութեան թեկնածու ընտրուեցաւ Լ. Ժոսփէն, իր առաջին խօսքերը նուիրուած էին նախագահ Միթերանի: Ըսելէ ետք թէ չի կրնար մոռնալ անոր դերն ու ազդեցութիւնը, ան յիշեցուց թէ Բ. անգամ ըլլալով կը յաջորդէ անոր:

Առաջինը 1981-ին էր. Միթերանի փափաքով Ժոսփէն կուսակցութեան Ա. քարտուղարը դարձաւ: Այսօր ան ինքզինքը պարտադրած է նախագահական ընտրութեան, ընկերվարական հատուածը ներկայացնելու համար: Այս անգամ, նախագահին նեցուկը չունէր: Ցաւելեալ, Միթերանի հաւատարիմներուն կոչ եղած էր իրենց քուէները տալու Էմանիւէլլիին: Հակառակ իր քննադատութիւններուն, նոյնիսկ նաեւ խղումներուն, հակառակն ըլլալով Ռոքարի, Ժոսփէն չէ մոռցած որ ձախը ինչեր պարտական է Միթերանի, ինչպէս նաեւ ինք:

Ինք նախագահին կը պարտի նախ քաղաքական իր արագընթաց վերելքը. 1971-ին մտած է կուսակցական շարքերը ու երկու տարի ետք, Էփինէյի համագումարին դարձած է ազգ. քարտուղար: Միթերանի նախագահութեան սկիզբէն, ամէն շաբաթ երկար հանդիպումներ ունեցած է անոր հետ, միշտ եղած է ուղղամիտ, չծածկելով իր տարակարծութիւնները, ջանալով համոզել նախագահը բայց երբ ան վճռական խօսք արտասանած է, Ժոսփէն համակերպած է:

1984-ին, իրմէ տասը տարու փոքր Ֆապիւսի վարչապետ նշանակումը առաջին լուրջ հարուածն էր իրեն համար: Հասկըցաւ որ օրինաւոր միակ ժառանգորդը ինք չէ: Յաջորդ տարին Միթերան համաձայնեցաւ որ ինք գլխաւորէ ընտրապայքարը, թէեւ յետոյ խոստովանեցաւ որ զղջացած էր: Համակեցութեան շրջանին ընկերվարականներու առաջին դէմքը մնաց Ժոսփէն: Իսկ 1988-ին, յանկարծակի կերպով յայտնեց հեռատեսիլէն թէ մտադիր էր Ա.

(Շար.ը Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻՈՆԻ մէջ, Փետրուար 13-ին կը բացուէր դատավարութիւն մը ուր քաղաքական եւ հեռատեսիլի դէմքեր խնդրոյ առարկայ են: Դատի քաշուած գլխաւոր դէմքերն են քաղաքապետը՝ Միշէլ Նուար, իր փեսան՝ Փիէր Պոթոն, Ա. կայանի ծանօթ լրագրողը՝ Փաթրիք Փուավր-տ'Արվոր եւ դեռ 9 ուրիշներ: 1992-ին է որ հարցաքննութիւնը սկսաւ Փիէր Պոթոնի գործած բազմաթիւ յանցագործութեանց շուրջ: Պոթոն բանտ ալ մտաւ եւ երաշխաւորագինի մը վճարումէն ետք է որ ազատ ձրգուեցաւ մինչեւ դատավարութիւնը: Պոթոն կը մեղադրուի որ 33 միլիոն ֆրանք ծախսած է (անձնապէս գումարին 2/3-ը) կաշառակերութեան եւ մանաւանդ «կերակրելու» համար յարաբերութիւններու եւ բարեկամներու լայն ցանց մը, որու մաս կը կազմեն Մ. Նուար, քանի քաղաքապետը եւ Փուավր-տ'Արվոր: Այս վերջինը 949 հազար ֆրանքի զանազան «նուէրներ» ստացած է, ինչպէս ճամբորդութիւններ, արձակուրդ, օդանաւով եւ թռանով բազմաթիւ տեղափոխութիւններ եւայլն, եւայլն: Պոթոն հանրային ինչքեր չահապործած է եւ զանազան ու զարմանազան զեղծարարութիւններ ըրած: Այսօր, կ'ուզէ որ առանձին «չվճարէ» եւ մանաւանդ կ'ուզէ տապալել իր աները որու հետ յարաբերութիւնները խզած է:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ դիրքը բանավէճի նիւթ դարձած է Պրիւսէլի մէջ, ուր կը գտնեն թէ Փափանտրէու կը չափազանցէ: Արդարեւ, մինչ կը կարծուէր որ կարելի եղած էր համոզել Յունաստանը որ հրաժարի իր վէթոյէն Թուրքիոյ անդամակցութեան համար մաքսային Միութեան, Աթէնք կրկին գլուխ բարձրացուց շատ անորոշ գտնելով եղած առաջարկները Կիպրոսի վերաբերեալ: Բանակցութիւնները վարած էր Ալէն Ժիւփէ. նախատեսուած համաձայնագիրը կ'ընդգծէր զանազան կէտեր, ինչպէս Կիպրոսի անդամակցութեան համար բանակցութիւններու սկիզբը (ճշգրիտ թուական չկար), օգնութիւն մը Յունաստանի կերպասեղէնի մարզին մէջ, յայտարարութիւն մը Թուրքիոյ՝ մարդկային իրաւանց շուրջ եւ ջնջումը Անգարայի նիւթական օժանդակութեան «սառեցման»: Սկիզբը, Յոյները համաձայն կը թուէին, բայց, Փետր. 9-ին, կառավարութիւնը միտքը փոխեց: Գրած էինք թէ գլխաւոր առարկութիւնը կը վերաբերէր Կիպրոսի բանակցութեանց թուականի անորոշութեան: Եւրոպական Միութիւնը, կ'ըսուի, կրնայ ճնշում բանեցնել, եթէ Յոյները յամառին կրնան վտանգել Կիպրոսի կացութեան յեղաշրջումը, Եւրոպա կրնայ դադրեցնել իր օգնութիւնը ու այն ատեն կը ծագի «յունական հարց մը»: Բայց, Պրիւսէլի յանձնախումբը կը խորհի նաեւ թէ սխալ պիտի ըլլար Յունաստանը հարուածել, որովհետեւ՝ «Թուրքիոյ դիրքը Կիպրոսի հարցին մէջ եւ թէ մարդկային իրաւանց գետնի վրայ ընդունելի չէ»:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՏՐԷԶՏԷՆ քաղաքը ոգեկոչեց իր անորակելի ռմբակոծութեան 50-ամեակը: Արդարեւ, մինչեւ այսօր, չի հասկցուիր թէ ինչո՞ւ 1945 Փետր. 14-էն 15-ի գիշերը անգլիական եւ ամերիկեան 1000 ռմբաձիգ օդանաւեր 23 վայրկեանի մէջ մոխիրի վերածեցին քաղաք մը որ ռազմական ոչ մէկ բնոյթ ունէր: 35 հազար հոգի մեռան անուղղն, թէեւ կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, ոչ միայն գերմանական, այլ նոյնիսկ բաղաքաններ տարբեր թիւեր կու տան, 250 հազար՝ Ռոպէրը, 135 հազար՝ Լառուսը: «Տրէզտէն՝ Հիրոշիմայէն աւելի մեծ թիւի մեռեալներով դարձաւ խորհրդանիշը ոչ-զինուորական թիրախներու ռմբակոծութեանց, պատերազմին վայրագութեան» կը գրէ Լառուս: Միակ բացատրութիւնը ակն ընդ ականի պատմութիւն մըն է: Տարիներ առաջ, Գերմանացիք ռմբակոծած էին Գովընթրին եւ Կէօրինկ ըսած էր որ պէտք է «գովընթրիզէ» ընել Անգլիոյ բոլոր քաղաքները: Ոգեկոչման արարողութեան Քէնթի դուքսը կը ներկայացնէր Թագուհին, որ որոշ գումար մըն ալ ղրկեր էր մայր տաճարին վերակառուցման համար: Ատենին, «ճշմարիտ ընկերվարութեան» ճարտարապետները հապճեպ վերաշինութեան մը ձեռնարկած էին (քաղաքը մաս կը կազմէր նախկին Արեւելեան Գերմանիոյ) ինչ որ բնակիչները ընդունելի չեն գտներ: «Էլպայի Ֆիրենցէն» նկատուած քաղաքին այս եկեղեցիին Ֆրաուընքիրխէի (Մայր Աստուածածին) գմբէթը Գանալէթթոյի գործն էր: Վերաշինութիւնը պիտի արժէ շուրջ 240 միլիոն մառք որու միայն 10%-ը կու տայ քաղաքը. մնացեալը պիտի հայթայթուի անհատական նուէրներով:

Թ. ՉԻԼԼԷՐ յայտարարած է որ Թուրքիոյ անդամակցութիւնը Եւրոպական Միութեան ստիպողական հեռանկար մըն է, շեշտելով. -- «պատմական սխալ մը կ'ըլլայ Եւրոպայի համար, եթէ ձգձգէ»:

ՇԱՌԼ ՄԻՅՈՆ, Իւ-Տէ-էՖ-ի խորհրդարանական խումբին նախագահը յայտարարած է Ֆիկառօ-ի մէջ (Փետր. 13) որ նախագահական իր թեկնածութեան հարցը այլեւս օրակարգի նիւթ չէ: Կը սպասէ Պառի եւ Ժիսքար տ'Էսթէնի որոշումին, իր դիրքը ճշդելու համար: Ալէթ Լակիյէ չի յուսահատիր եւ 4-րդ անգամ ըլլալով, նոյն եռանդով, կը տանի իր ընտրապայքարը: Աւելի քան երբեք անհրաժեշտ կը նկատէ յեղափոխութիւն մը եւ կ'ակնկալէ որ տասնեակ հազարաւոր աշխատաւորներ փողոց իջնեն մերժելու համար չահագործումը, թշուառութիւնը եւ գործազրկութիւնը:

ՉԷՉԷՆԻՈՅ ուժերու հրամանատարը՝ զօր. Ասլան Մասխատով յայտարարած է որ պատրաստ է հրադադարի մը շուրջ բանակցելու: Այս յայտարարութիւնը հետեւանք է Ինգուշներու փոխ-նախագահին՝ Բորիս Ակայովի հրադադարի առաջարկին: Ռուսերը այլեւս տէրն են Գրոզնիի, որ աւերակ քաղաք մըն է:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԸ, ԱԶԱ՞Տ Է, ԹԷ ԱՆԿԱԽ

Հայաստանի վերջին պատահարներուն անուղղակի ազդեցութեան ենթարկուած մարզ է մամուլը։ ՀՅԴ-ի հետ փակուեցան այդ կուսակցութեան պաշտօնաթերթերը եւ անոր արբանեակ նկատուած անունները. այս վերջիններուն մէջ բաւական տարօրինակ է «Նորք»ի ներկայութիւնը երբ ան զուտ գրական պարբերաթերթ մըն է, զերծ՝ գաղափարական կամ քաղաքական ամէն տեսակի հրապարակումէ։

Վերջին զարգացումներէն առաջ եւս, Հայաստանեան մամուլը զբաղեցուց լրասփիւռները, նոյնիսկ զանցելով հայկ. սահմանները երբ լրագրողներ, թերթերու խմբագրատուներ թիրախ եղան յարձակումներու. ոչ միայն լրագրող, այլեւ ծանօթ գրող ու երեսփոխան Վարդգէս Պետրոսեան սպաննուեցաւ (1994 Ապրիլ 15), «Ազգ»ի կազմէն լրագրողներ յարձակումներու ենթարկուեցան, խմբագրատունը հրկիզելու փորձեր կատարուեցան. նոյնանման արարքներու թիրախ եղան նաեւ այլ թերթեր. խոշտանգուեցաւ նախագահի մամուլի նախկին բանբեր, լրագրող Արամ Աբրահամեան եւլն.։ Ու այս բոլորին պատճառած վրդովումէն աւելի մեծ եղաւ ընդվզումը երբ ոչ մէկ չարագործ ձերբակալուեցաւ, դուռ բանալով արդարացի այն եզրակացութեան թէ Հայաստանի մէջ մամուլը անտէր ու անպաշտպան մարզ էր։

Այս բոլորը հակառակ որ լայն տեղ գտան նաեւ Սփիւռքի լրասփիւռներուն մէջ, դատապարտուեցաւ բոլորին կողմէ, հոն տեղւոյն վրայ գործնական ոչ մէկ բանի առաջնորդեցին. արարքներու պատասխանատուները շարունակեցին անյայտ ու անպատիժ մնալ ու կը մնան։

Մեզի հասածներէն, Հայաստանեան մամուլի երկու անուն Յունուարի վերջին շաբթուան ընթացքին իրենց մարզին իջած հարուածներու դէմ պահուած լռութիւնը խզելու նոր հասցէ մը փորձած են։ Յունուար 27-ի «Բանբեր»ը եւ յաջորդ օրուան «Ազգ»ը համառօտ հարցազրոյցներ ունին Գերագոյն Խորհուրդի մամուլի և լրատուութեան հարցերու մշտական յանձնաժողովի նախագահ Մերուժան Տէր-Գուլանեանի հետ։ Ան քաղաքական ասպարէզ անցքէն առաջ, որպէս «Գարուն» ամսաթերթի գլխաւոր խմբագիր, յաջորդած էր Վարդգէս Պետրոսեանի ու այդ պաշտօնը կը վարէր. անկախութեան վարչակազմին երբ ձեւաւորուեցան Գերագոյն Խորհուրդի յանձնաժողովները, ան նշանակուեցաւ ներկայի պաշտօնին։

«Բանբեր»ի զրուցավարը Ռուզան Մինասեան երբ կը հարցնէ իրեն թէ քաղաքական ներկայ իրավիճակին մէջ ինչպէս կը բնութագրէ մամուլը, Մ. Տէր-Գուլանեան կ'ըսէ թէ մամուլի օրէնքով աւելի լայն իրաւունքներ տրուած են Հայաստանի լրասփիւռներուն, քան՝ ժողովրդավար միւս երկիրներուն մէջ։ Այնքանը որպէս աւուր պատշաճի խօսք ընկալելու տրամադիր ընթերցողն անգամ նոյն վերաբերումը դժուար թէ ունենայ յաջորդ պարբերութեան մասին ուր կ'ըսուի թէ Հայաստանի լրագրողը ինչ որ կ'ուզէ կը գրէ եւ ոչ մէկ պատասխանատուութիւն ունի։ «Հասարակութիւնը չի պաշտպանուած լրագրողից։ Լրագրողը պաշտպանուած է, հասարակութիւնը՝ ոչ»։ Մամուլի յանձնաժողովի նախագահին կարծիքով, հայաստանեան մամուլը ազատ է, բայց անկախ չէ։ Անմիջապէս պէտք է աւելցնել որ խնդրոյ առարկայ անկախութիւնը առնչուած կը նկատուի «մամուլին տնտեսական եւ հանրապետութեան տնտեսութեան վիճակից»։

Անկէ ետք, Ռ. Մինասեան աւելի սուր շեշտով կը հարցնէ թէ երբ երկրին մէջ բռնութիւններ, խափանարարական պատահարներ թիրախ կ'առնեն մամուլի մարդիկն ու անունները, ինչո՞ւ այդ մարզին գլխաւորը ոչ կ'արժեւորէ զանոնք, ոչ ալ յայտարարութիւն կ'ընէ. այդ գլխաւորը միայն կ'ըսէ թէ ինք դատապարտած է կատարուածը եւ թէ ատիկա անթոյլատրելի է, վանդալիզմ, եւլն.։ Երեւոյթներն իսկ փրկելու անկարող այս արտայայտութեան ու մամուլը ազատ նկատող նախորդ կարծիքին հակասութեան վրայ երկու խօսք անդին կ'աւելնայ գրեթէ սարսռացնող գոհունակութիւն մը։ Մ. Տէր-Գուլանեան արդար ըլլալու սրտառուչ կոչով մը, կը համեմատէ նախկին խորհրդային ամբողջութեան ու Հայաստանի պատկերը։ Ու այդ համեմատութիւնը իրեն գոհունակութիւն կը պատճառէ երբ կը նկատէ որ նախկին խորհրդային տարածքին վրայ 104 լրագրող սպաննուած է, իսկ Հայաստանի մէջ ոչ իսկ մէկ հատ։ Անկախութեան տիրացած ու ինքզինք ժողովրդավար դաւանող երկրի մը մամուլի գլխաւոր մէկ պատասխանատուին այս չափանիշը հաւանօրէն միայն զարմանք կրնայ պատճառել առաջին, երկրորդ, երրորդ, չորրորդ, տասներորդ, հարիւրերորդ աշխարհին մամուլի բոլոր կազմակերպութիւններուն, գլխաւոր ու փոքրաւոր բոլոր պատասխանատուներուն ու անպատասխանատուներուն։ Մ. Տէր-Գուլանեան նոյն անվրդով շեշտով կ'ըսէ նաեւ թէ մարդիկ միշտ չէ որ իրենց դէմ գրուած յօդուածի մը դիմշով կը պատասխանեն. «կը գան, կը ծեծեն» ալ։ Ատոր մէջ պետութիւնը գործ չունի, ոչ ալ որեւէ կազմակերպութիւն։

«Բանբեր»ի զրոյցին վերջին մասը կը շօշափէ ՀՅԴ-ի պաշտօնական օրկաններուն հետ այլ թերթերու եւս կասեցման պարագան. տրուած բացատրութիւնը այն է որ անոնք կասկածի ենթակայ են թէ «ֆինանսաւորուել են Դաշնակցութեան կողմից եւ եթէ դատարանում պարզուի որ նման բան չի եղել, վերոյիշեալ թերթերը կը սկսին աշխատել»։ Այս ոչինչ ըսող պատասխանէն ետք, մտահոգ զրուցավարը աւելորդ նկատած է յաւելեալ հարցումներ ուղղել. հարցնել օրինակ թէ այն թերթերը որոնց հրատարակութիւնը կը շարունակուի, քննուա՞ծ է թէ ինչ դրամով լոյս կը տեսնեն։ Կայ տակաւին այն պարագան ալ որ փակուած թերթերը արդէն 2-3 տարուան անցեալ մը ունէին. այսօ՞ր ուշադրութիւն գրաւեց անոնց նիւթական աղբիւրներու պատկանելիութիւնը։

Այս կէտը կրկնուած է նաեւ «Ազգ»ի զրոյցին մէջ ուր մամուլի յանձնաժողովի նախագահը կ'աւելցնէ. «Բնական եմ համարում դրանց ժամանակաւոր կասեցումը»։

Բաւական զարմանալի է կարդալ որ երբ զրուցավար Յակոբ Ասատրեան դիտել կու տայ թէ փակուած թերթերու հարցը ոչ քննարկուած է ոչ ալ այդ մասին դատավճիռ արձակուած, Մ. Տէր-Գուլանեան կը պատասխանէ. «Չքննարկուեց, որովհետեւ բողոք չի եղել»։ Նոյն պատճառաբանութիւնը կը տրուի նաեւ երբ հարցումը կը կրկնուի գրեթէ ու Յ. Ասատրեան կ'ուզէ գիտնալ թէ մամուլի յանձնաժողովը ինչո՞ւ չէ քննարկած խնդիրը. «Մեզ ոչ ոք չի դիմել։ Ես չէի կարող միջամտել, ասել թէ ինչու չէք բողոքում», կ'ըլլայ պատասխանը։ Ի՞նչ հակասութիւն լրագրողէն չպաշտպանուած հասարակութեան մը համար, ուր ձգե՞նք գործնական քայլերը, մամուլի մարզին պատկանող յանձնաժողովը այնքան կոպիտ արարքներու դէմ բողոքելու համար իսկ դիմումի --գրեթէ հրաւէրի-- կը սպասէ։ Տեղին չէ՞ մտածել որ «մամուլը ազատ է» արտայայտութեան «ազատութիւն»ը աւելի կը վերաբերի լրագրող ծեծելու, խմբագրատուն հրկիզելու։

«Ազգ»ի վերջին հարցումը կ'ըսէ. «Չէ՞ք կարծում որ մինչ ընտրութիւնները մամուլի համայնապատկերում այդ թերթերի բացակայութիւնը բնական չէ»։ Հին օրեր յիշեցնող ոճ մը ունի պատասխանը որ կրնար տրուիլ որեւէ հարցումի, բայց ոչ այս մէկուն։

Մ. Տէր-Գուլանեան կ'ըսէ. - «Պարզապէս դրանք համընկան տեխնիկական պատճառներով։ Եթէ «Դրօ» կառոյցը շուտ յայտնաբերուէր, թէկուզ երկու տարի առաջ, այն ժամանակ կ'արուէր։ Եւ յետոյ, այսօր ցանկացած ոք կարող է նոր թերթ հրատարակել դաշնակցութեան հայեացքներով, կարող են օգտագործել Հ. Յ. Դ. խորհրդարանական խմբակցութեան ուժերը։ Այնպէս որ նրանք դեռեւս խօսափող ունեն»։

«Ազգ»ը եւս անդրադարձած է այս պարագային ու վերջաբան տողերու մէջ Յ. Ասատրեան հարց կու տայ թէ «մինչեւ ֆինանսաւորման աղբիւրների ճշդումը հնարաւոր չէ՞ր թոյլատրել ոչ դաշնակցական թերթերի հրատարակման շարունակումը։ Կամայականութեան արդիւնք չէ՞ այս բոլորը»։ Ու էջը կը փակուի այն զարմանքով զոր ներշնչած է Մ. Տէր-Գուլանեանի ձեւապաշտութիւնը եւ «բողոքէք, որպէսզի անդրադառնանք» ոճը։

Այս բոլորը իրենց պատճառած վրդովումով ու ընդվզումով կը թելադրեն սպասել յաջորդ հարցազրոյցի մը որ պիտի լուսաբանէ թէ ինչի կը ծառայէ Գերագոյն Խորհուրդի մամուլի յանձնաժողովը։

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՓՈՔՐ ՔԱՓԱՆՃԱՅԻ ՎՐԱՅ

ՆՈՐԱՅՐ ՏԱՏՐԵԱՆ

Հին քաղաք է Նիկոմիդիան, որ այժմ կը կոչուի Իզմիթ։ Թագաւոր Նիկոմիդոսի կողմէ հիմնուած այս քաղաքը իր ամէնէն փայլուն շրջանին եղած է աշխարհի ամենամեծ չորրորդ քաղաքը, հետեւելով՝ Հռոմի, Անտիոքի եւ Աղեքսանդրիոյ (Յ.Ք. Ա. - Գ. դար)։

Եւրոպայէն Ասիա երկարող առեւտուրի ճամբուն վրայ գտնուելով, Նիկոմիդիա միշտ առինքնող եղած է վաճառականներու համար։ Ան առինքնող եղած է նաեւ հայազգի առեւտրականներու համար։ Հ. Ղուկաս Ինճիճեան իր վկայութիւնը կը բերէ Նիկոմիդիոյ Հայերուն մասին եւ կ'ըսէ. - «Ի Նիկոմիդիա տունք Տանկաց հաշուից աւելի քան զերիս հազարս. Հայոց 350, Յունաց 480, իսկ Հրէից սակաւք։ Եկեղեցին Հայոց Աստուածածին կոչեցեալ՝ նորաշէն եւ գեղեցիկ է յոյժ քան զամենայն նորաշէն եկեղեցիս կողմանց Բիւթանիոյ»։

Հայերը իրենց 350 տուներով, եկեղեցիով մեծ դպրոցներով քաղաքին կարեւոր ու լաւ կազմակերպուած մէկ հաւաքականութիւնը հանդիսացած են։

Նիկոմիդիոյ հայ թաղի մէկ փողոցը -- որուն բուն հայկական անունը անծանօթ կը մնայ մեզի, եւ որ այսօր կը կոչուի Քափանճա -- կը վերանորոգուի այսօր Սաքարիոյ կուսակալութեան կողմէ։ Վերանորոգման նախապատրաստութիւնները արդէն իսկ կատարուած են եւ նորոգութեան գումարն ալ տրամադրելի դարձած։

Ուրախառիթ հանդիպում մըն էր որ նախապատրաստութիւններու աշխատութիւններուն մասնակցած է նաեւ թերթիս խմբագրական կազմի անդամ Օր. Նուէր Սիլահը՝ Պոլսոյ ճարտարապետներու Սենեակի անունով։

Փողոցը -- Քափանճան -- օձապտոյտ զառիվեր մըն է։ Բնակելի շէնքերու մեծ մասին առաջին յարկերը քարաշէն են։ Միւս յարկերը փայտաշէն են, ինչ որ շատ յատկանշական է հայ ժողովրդական ճարտարապետութեան մէջ։ Կան քիչ թիւով տուներ, որոնք զուտ փայտաշէն են։ Փողոցին աջ կողմի առաջին երկու շէնքերը կիսափուլ են, իսկ մնացեալները՝ աւելի լաւ վիճակի մէջ։ Բոլորն ալ ներկայիս բնակուած են Թուրք ընտանիքներու կողմէ, որոնք դեռ կ'արտայայտուին «գացողներ»ու, այսինքն՝ Հայերու մասին։ Ծերեր կը յիշեն Հայերը. կը յիշեն որոշ դէմքեր, որոշ դէպքեր։ Իսկ երիտասարդները ականջալուր եղած են միայն հին օրերու այդ պատմութիւններուն։

Փողոցին ընդհանուր տեսքը գրեթէ չէ փոխուած, եթէ անտես առնուին ելեկտրականութեան ձողերը։ Ձախ կողմը կը սկսի քարաշէն հոյակապ շէնքով մը։ Երկյարկանի այս շէնքը եղած է թաղին եկեղեցին, որ այսօր դարձած է պետական նախակրթարան։ Կ'ըսուի թէ շէնքին արեւելեան պատին վրայ գոյութիւն ունեցած է բարձրաքանդակ մը՝ Ս. Կոյս Մարիամը եւ մանուկ Յիսուսը ներկայացնող։ Ճիշդ պէտք է ըլլայ այս զրոյցը երբ յիշենք դարձեալ Հ. Ինճիճեանի վկայութիւնը. «...Եկեղեցին Հայոց Աստուածածին կոչեցեալ...»։ Այս բարձրաքանդակը չէ ջնջուած. վրան ծեփուած է միայն։ Եթէ քակուի ծեփը, այն ատեն կարելի պիտի ըլլայ ստուգել իրողութիւնը։

Եկեղեցիէն վերջ կը սկսին բնակելի շէնքերը. թիւ 1, թիւ 3, թիւ 5... մինչեւ՝ թիւ 23։ Այս վերջինը - թիւ 23-ը՝ - շատ յատկանշական է։ Որովհետեւ ասիկա Հայերու վերջին տունն է, ուրկէ յետոյ կը սկսի փողոցին յունական բաժինը։ Եւ թիւ 23-ը ունի նաեւ իր պատմութիւնը, զոր ունկնդրեցինք տան ներկայ տէրը եղող Քէմալ Ամճայէն. «... մայրս ինծի ըսած է. սա ծաղիկը զոր կը տեսնես դրան առջեւ, հոն տնկուած է այս տան բուն տէրը եղող Հայուհիին կողմէ։ Գացած օրը խնդրեց որ խնամենք զայն, ու ան - ծաղիկը - դեռ կ'աճի»։ Մենք այս տունը կոչեցինք «Ծաղկաւոր Տուն», պահելու համար անոր քաղցր յիշատակը։

Իւրայատուկ պատմութիւն ունի նաեւ 50 մեթր երկարութիւն ունեցող սանդուխը։ Ասիկա Քափանճա փողոցը կը կապէ ետեւի փողոցին եւ կը կոչուի «Սիրահարներու Սանդուխ»։ Թէ ինչո՞ւ այդ անունը կը կրէ, կարծեմ բացատրելու պէտք չկայ։ Քափանճայի օրիորդները եւ ետեւի փողոցի պարոնները, կամ Քափանճայի պարոնները եւ ետեւի փողոցի օրիորդները մեծ դեր խաղացած ըլլալու են այս անուանակոչութեան մէջ։

Քափանճայի տուները արտաքինով թէ ներքինով իրարու շատ կը նմանին։ Այնպէս՝ ամէնքն ալ ունին դուրս ցցուած «ճումպա» մը։ Սակայն եթէ անոնց մօտենանք, դիւրութեամբ պիտի տեսնենք թէ՝ անոնք շատ կը տարբերին իրարմէ։ Իւրաքանչիւր տուն ունի իր մասնայատկութիւնը։ Քափանճայի մէջ չկայ միեւնոյն ձեւէն երկու հատ. ոչ մէկ դուռ ունեցած է միեւնոյն ուռնակը կամ հնչակը։ Հոն ոչ մէկ տանտիկին նայած է միեւնոյն պատուհանէն կամ նստած է նոյն պատշգամին վրայ։ Հայ վարպետներ, ստեղծագործ երեւակայութեամբ կառուցեր են այս տուները եւ ձեւաւորեր՝ փողոցը։ Անոնց պայծառ մտքին յղացումն է որ այս փողոցը կը դարձնէ պատմական եւ ճարտարապետական արուեստի մեծարժէք ներկայացնող տեղ մը։

Ամէնուն կը յանձնարարենք այցելել Քափանճա, վայելել անոր գեղեցիկ անկիւնները եւ վերյիշել Յակոբ Ադամներու, Տիկին Լուսաբերներու օրերը։

«Նոր Սան»

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՀՐԵԱՆԵՐԸ ԳՈՀ ՉԵՆ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԷՆ

Լրասփիւռները լայնօրէն արձագանգեցին այն դժգոհութեան որ արտայայտուեցաւ Լեխ Վալեզայի հասցէին, Աուշվիցի ոգեկոչումներուն ընթացքին։ Նոյն առիթով հոն էին Ս. Վէյլը, Է. Վիզէլը նման անձնաւորութիւններ։ Այս վերջինը որ նոյն ճամբարէն փրկուած վերապրողներու մաս կը կազմէ, պատասխանելով լրագրողի մը հարցումներուն, կը բացատրէ թէ ինչ ազդակներ պատճառ եղած են այդ դժգոհութեան։

Գլխաւոր հակազդեցութիւնը ուղղուած է քատիշ կոչուած, մեռեալներու նուիրուած աղօթքին որուն համար ըսուած է որ կարելի է արտասանել միայն պաշտօնական դէմքերու մեկնումէն ետք։ Ասիկա կը մեկնաբանուի որպէս Լեհաստանի կողմէ նոր ուրացում մը ցեղասպանութեան իրայատկութեան։ Նոպէլեան խաղաղութեան այս մրցանակակիրը սպառնացած է ինք իր ուղերձին փոխարէն այդ աղօթքը արտասանել եթէ յայտագիրը չսրբագրուի։ Ան դժգոհ է նաեւ Վալեզայի կառավարութեան կողմէ գրի առնուած «Աուշվիցի կոչ»էն զոր պէտք է ստորագրէին պետութիւններու ներկայ ղեկավարները ու նոպէլեան մրցանակաւորները. եւ ըսել որ կոչը միակ անգամ մը իսկ տեղ չէր տուած «Հրեայ» բառին։ Ասիկա անընդունելի բան մը ու նախատինք նկատուած է հրէական յիշողութեան հանդէպ։ Է. Վիզէլ իր արտայայտութիւններուն մէջ չի մոռնար նոյնիսկ թէ նոյն առիթով կազմակերպուած երաժշտահանդէսի մը յայտագրին մէջ տեղ տրուած էր քրիստոնէական կտորի մը որ լեհ յօրինող Փէնտէրէցքիի «Հոգեհանգիստ»ն էր...։

Է. Վիզէլ ըսելէ ետք թէ նախագահ Վալեզա ընդունած է բոլոր իր դիտողութիւնները, կ'ակնարկէ 1988-ի միջադէպի մը երկուքին միջեւ։ Ապա կը բացատրէ թէ այդ տարին երբ Քրաքովիա էր ինք, Վալեզա ըսած է թէ երբեք Աուշվից չէ գացած։ Փիլիսոփան հոն կը տանի զայն, ցոյց կու տայ իր արգելափակուած շէնքը, ամէն բան կը բացատրէ։ Վալեզա կը խոստովանի որ իր ընտանիքին մէջ հակահրեաներ եղած են։

Երբ հարց կը տրուի թէ ի՞նչ կը մտածէ Լեհերուն այն պնդումներուն թէ Հրեաները չափազանց շատ կը խօսին Աուշվիցի մասին եւ թէ իրենք եւս Նացիներու զոհ դարձած են, Վիզէլ կը պատասխանէ թէ ինք չի հաւատար ամբողջ ժողովուրդի մը հաւաքական յանցաւորութեան։ Կ'ըսէ թէ եթէ նոյնիսկ ճիշդ է որ բոլոր զոհերը հրեայ չէին, բոլոր Հրեաները զոհուած էին։ Եւ լեհական հակահրէութիւնը նոյնիսկ չխնայեց լեհ դիմադրականներուն։

Լրագրողին վերջին հարցումը կը վերաբերի Շոայի մէկութեան հանգաման-

Հ. Բ. Ը. Մ.-Ի ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԴՊՐՈՑԱՍԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Պարբերաբար, բացայայտ կամ ներյայտ կերպով Հ. Բ. Ը. Մ. կը մեղադրուի «նեցուկ չկանգնելով Դպրոցասէր վարժարանին որ վտանգաւոր կացութեան մատնըւած է»: Քննադատութիւնները կ'ակնարկեն այն տուեալին որ դպրոցին կալուածատէրը ըլլալու հանգամանքը անոր կը պարտադրէ դիմագրաւել դրամական բոլոր հարցերը: Այս ակնարկութիւնները Հ. Բ. Ը. Մ.-ի հանդէպ չարակամութեա՞ն մը արդիւնք են արդեօք, թէ թղթածրարներու կատարեալ անգիտացում մը կը մատնեն:

Փորձենք յստակացնել պարագաները: 1929-ին Տիգրան խան Քէլէկեան որ Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Կեդրոնական Խորհուրդի անդամ էր, գնեց «Ռէնսիի կալուածը որուն վարձակալ էին Դպրոցասէրի տիկինները»: Համոզուած՝ Հ. Բ. Ը. Մ.-ի մշտատեւութեան, Տիգրան Քէլէկեան կալուածին դընումը կ'ընէ յանուն «Կալուածային հարստութիւն» ընկերութեան որ Հ. Բ. Ը. Մ.-ի կը պատկանի: Դպրոցասէրի նախաձեռնութեամբ 1929 Նոյեմբեր 6 թուակիր նամակ մը կը ճշդէ կողմերու միջեւ փո-քին:

խողարժ պարտաւորութիւններու շրջանակը, նուիրատուին հաւանութեամբ:

Ի՞նչ կ'ըսէ այդ նամակը:

1. - Այնքան ատեն որ գոյութիւն պիտի ունենայ ու կարօտ հայուհիներու ձրի ուսում պիտի տայ կամ իր աշխատանոցին մէջ ձեռային արհեստներ պիտի սորվեցնէ անոնց, Դպրոցասէր ընկերակցութիւնը վերոնշեալ շէնքին գործածութեան ձրի իրաւունքը պիտի ունենայ. պիտի կարենայ իր ծախքով զայն մեծցընել եւ ձեւափոխել: Մէկ խօսքով, ան այս շէնքին կալուածատիրական բոլոր իրաւունքներուն տէր պիտի ըլլայ, բացի զայն ծախելու եւ մասամբ կամ ամբողջութեամբ գրաւադրելու իրաւունքէն:

2. - Դպրոցասէրը կը փափաքի որ ամէն ազատութիւն տրուի իրեն եւ ոչ մէկ պարագայի, ո՛չ "Կալուածային հարստութիւնը", ոչ Հ. Բ. Ը. Մ.-ը կալուածին առընչուած հարցերու միջամտելու իրաւունք ունենան:

Ատոր փոխարէն, համաձայնութիւն գոյացաւ որ մեր ընկերակցութիւնը ստանձնէ կալուածին նորոգութեան եւ խնամատարութեան ծախքերը, ինչպէս նաեւ տուրքերու վճարումները (հակառակ անոր որ Պր. Քէլէկեան խան կ'ուզէ վեհանձնօրէն ինք ստանձնել ատոնք):

Անկէ զատ, համաձայնութիւն գոյացաւ որ այն օրը երբ Դպրոցասէր լուծարքի ենթարկուէր, այսինքն՝ դադրէր կարօտ հայուհիներու ձրի դաստիարակութիւն տալէ, կամ այլեւս անոնց ձեռային արհեստներ չսորվեցնէր, «Կալուածային հարստութիւն»ը միակ կալուածատէրը պիտի մնար վերանշեալ շէնքին ու վարուէր իր յարմար դատած ձեւով»:

Ստորագրուած՝ Ե. Աւետիսեան (Դպրոցասէր ընկերակցութեան նախագահուհի), Ս. Հ. Խանճեան (Գանձապահ), Թ. Պալթազարեան (քարտուղար):

Ի՞նչ ըրաւ Հ. Բ. Ը. Մ. 65 տարիէ ի վեր:

1. - Ամենայն բծախնդրութեամբ յարգեց Դպրոցասէրի ներքին գործերուն միջամուխ չըլլալու իր յանձնառութիւնը. 1930-ական թուականներուն, Դպրոցասէրը Հ. Բ. Ը. Մ.-ի դպրոցներու ցանցին մէջ առնելու փորձ մը ձախողեցաւ Դպրոցասէր Տիկնանց ընդհանուր ժողովին, երբ անոնք փափաքելով պահել ընկերակցութեան անկախութիւնը, վերջին պահուն մերժեցին խնդրոյ առարկայ համաձայնութիւնը վաւերացնել:

2. - Հակառակ որ Դպրոցասէրը այլեւս «կարօտ հայուհիներու ձրի դաստիարակութիւն» չի տար, Հ. Բ. Ը. Մ.-ը չեշտը դնելով հաստատութեան գաղութանպաստ կոչումին վրայ, կը շարունակէ նուիրատուին կողմէ տրուած առաւելութիւնները տրամադրել անոր:

3. - Հակառակ նորոգութեան աշխատանքներու մասին Տիկնանց ընկերակցութեան յանձնառութիւններուն, Հ. Բ. Ը. Մ. բազմաթիւ անգամներ ստանձնած է անոնց ծախքերը:

4. - Դրամական դժուարութիւններէն փրկելու համար Դպրոցասէրը, Հ. Բ. Ը. Մ. տարիներով կարեւոր մասնակցութիւն բերած է անոր պիւտճէին. այդ մասնակցութիւնը, օրինակ, միայն 1981 - 1988 շըրջանին կը հասնի 3.1 միլիոն ֆրանքի:

5. - Պր. Ալեք Մանուկեան՝ Հ. Բ. Ը. Մ.-ի ընդհանուր նախագահը 1953 - 1989, իր պաշտօնավարութեան շրջանին կառուցանեց մանկապարտէզը որ կը կրէ իր կնոջ Տիկին Մարի Մանուկեանի անունը:

Եւ տակաւին այս ցանկը հեռու է ամբողջական ըլլալէ:

***

ԴՊՐՈՑԻՆ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Այսօր, հիմնուելով մասնագէտներու եզրակացութեան, յայտնի կ'ըլլայ որ նկատի առած շէնքին հնցած վիճակը, նորոգութիւն մը չի կրնար երաշխաւորել ակնկալուած ապահովութիւնը: Միայն ներկայի շէնքին փոխանակումը, դպրոցի յատկանիշներու տէր նոր շէնքով մը, երկարատեւ լուծում մը պիտի կրնար բերել: Նման շէնքի մը արժէքը 10 - 12 միլիոն ֆրանք կը նկատուի: Ֆրանսահայ գաղութը կրնա՞յ այս ծրագրին գործադրութեան համար նման գումար մը գոյացնել, երբ կան Իսի լէ Մուլինոյ նոր դըպրոցով մը օժտելու եւ Ալֆորվիլի դպրոցի շէնքը մեծցնելու հարցերը: Կամ արդեօք, 1993 Մարտին, նախագահներ՝ Ֆրանսուա Միթերանի եւ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի կողմէ Փարիզի մէջ ստորագրուած ֆրանքօ-հայ բարեկամութեան դաշնագիրը կրնա՞յ առաջնորդել պետական մակարդակով կարգադրութեան մը:

Կարելի ուրիշ լուծում մը կրնայ ըլլալ ներկայ կանոնադրութեան պահանջներուն յարմար նոր շէնքի մը ձեռքբերումը, այժմու հողային տարածքէն մաս մը չինութեան յանձնակատարի մը տալու փոխարէն: Այս վերջին կարելիութիւնը ներկայիս քննութեան առարկայ է ու յանձնուած է Դպրոցասէր տիկնանց ընկերակցութեան ուշադրութեան:

Հ. Բ. Ը. Մ.

Փարիզ

ԴՈՂԱՑԻՆ ԴՈՂԱՑ

ՊՈԼՍՈՅ իր բնակարանին մէջ մեռած է Տիկին Մարկրիթ Պալըքճեան, ծանօթ իր բարեսիրութիւններով: Վերջին տարիներուն մանաւանդ, ողբացեալը թէ իր հիմնադրամին միջոցաւ թէ դպրոցներու ըրած իր նուիրատուութիւններով սիրուած անուն մը եղած է համայնքէն ներս: Պալըքճեան հիմնադրամը կը նպաստէ մասնաւորաբար ուսանողներու եւ բարեսիրական հաստատութիւններու:

***

ՊՈԼՍՈՅ քաղաքապետութեան եւ ծաղրանկարիչներու միութեան նախաձեռնութեամբ, Ֆաթիհի ծաղրանկարի եւ երգիծանքի թանգարանին մէջ ցուցահանդէս մը կազմակերպուած է «Առումէն մինչեւ այսօր, մեծ քաղաք Իսթանպուլ» վերնագրուած: Թուականի կարգով պատերը զարդարուած են ծաղրանկարներով: Որպէս առաջին ծաղրանկար՝ տեղ գրաւած է Մանզումէի էֆքար թերթի խմբագրապետ՝ Կարապետ Փանոսեանի ծաղրանկարը, հրատարակուած 1871-ին: Անոր կը յաջորդէ Նշան Կ. Պէյլէրեան, 1874, 1876, 1877 թուականներուն գծած իր երեք ծաղրանկարներով, երկուքն ալ կը ներկայացուին որպէս առաջին թուրք ծաղրանկարիչները:

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ

ԱՐՑԱԽԵԱՆ ՍՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆ

- Մինչ Հայաստանցիք ծովից - ծով Հայաստան են երազում, Ղարաբաղցիք գետից գետ Ղարաբաղը ստեղծել են:

***

- Քանի որ Ադրբեջանը դէմ է տնտեսական բարեփոխումների, Ղարաբաղը ստիպւած է այդ գործընթացը ինքը սկսել: Արդէն սեփականաշնորհուել է յարակից եօթ շրջանների տարածքը:

ԶԱՒԷՆ ՊԻՊԵՌԵԱՆ

ԱՆԿՈՒՏԻ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐ

ՎԷՊ

Երբ աչքերը բացաւ, արեւը մարը մըտնելու վրայ էր: Առաջին բանը զոր տեսաւ՝ երկինքն էր դարձեալ: Ամբողջ համանուագ մը: Կանաչի, դեղինի, կապոյտի, նարընջագոյնի բոլոր երանգները իրարու վրայ դիզուած խաւ խաւ: Եւ բոլորին տակը, հորիզոնին գիծէն մատ մը վեր, դժոխքին բերանը: Հրաշէկ: Մութ կանաչ բարձր ծառերու ընդմէջէն:

Վայրկեանէ վայրկեան, գոյները փոխուեցան երկինքին: Ամբողջ ներկայացում մըն էր որ տեղի կ'ունենար: Գոյներու տրամ մը: Զիչեց ուր կարդացած էր՝ թէ Պոլիսի ամէնէն չքեղ մայրամուտը Ֆեներպահչէինն է:

Ձայները դադրած էին Թերակղզիին վրայ: Հեռուէն, մավոնաներու թաքա - թաքաները կ'արձագանգէին: Ծովեզերքի ծառերուն տակ քանի մը զոյգեր նստած էին Մարմարայի դիմաց:

Սուր ծովեզերք գնաց, ու տեսաւ որ լուսինը կը բարձրանար Ալեմտաղի վերեւ, մէկ այտը կրծուած: Եւ լսեց չըփչըփը:

«Լուսնկային ձայնը»:

Մտիկ ըրաւ չունչը բռնած: Խոր յուզումով ծովեզերք իջաւ, ու տեսաւ որ ծովուն մակերեսը կը սարսռար, գաւաթի մէջ լեցւած կաթի մակերեսին պէս: Լուսնկան գիծեր կը քաշէր: Սուր մէկ ոտքը դրաւ խարակի մը վրայ որ ջուրէն դուրս կը նայէր: Ոտքին տակէն կայծակի արագութեամբ չուքեր սուրացին աջ - ձախ, կորսուեցան ժայռերու խոռոչներուն մէջ:

Ջուրը չը՛փ ըրաւ:

Լուսնկան գիծեր քաշեց հեղուկին վրայ:

Ջուրը չը՛փ ըրաւ:

Խարակները կենդանացան եւ ջուրը չը՛փ ըրաւ երբ լուսնկան գիծեր կը քաշէր ծովուն վրայ:

Եւ ջուրը գորշացաւ, սեւցաւ, ընկղմեցաւ խորհուրդներու մէջ, եւ լուսնկան բազմապատկեց իր ջանքերը անխոնջ, յաղթական տիրեց հեղուկին, աչչեցուցիչ արագութեամբ գիծեր քաշեց անդադար, ինչպէս երախան՝ ապրելէն գինովցած:

Ծովը սառքած մուկ չէր հոտեր ա՛լ:

Մեղմ ոտնաձայն մը մօտեց զոյգ մը որ կը մեկնէր Թերակղզիէն: Իրարու փաթթուած:

«Երջանիկ մարդ չկայ, երջանիկ պահեր կան կեանքի մէջ», ըսած էր Նորմա օր մը: Աւելա երջանիկ պահ մըն էր զոյգին համար: Իրեն համար ալ կրնար ըլլալ: Ու ճիշդ հակառակը՝ դժբախտ պահի մը վերածուած էր: Այսինքն, պահ մը եւս կորսուած էր կեանքէն: Եթէ կեանքը պահերէ բաղկացած խճանկար մըն է, ամէն կորսուած պահ բան մը կը տանի անոր գեղեցկութենէն, կատարելութենէն: Ոչ մէկ քար կորսնցնել ... ո՛չ մէկ պահ:

Երբ փիլիսոփայութիւնը սկսաւ, կախարդանքը փարատեցաւ: Սուր մագլցեցաւ դարաւանդ, սպասեց որ ամպեր ելլէին, ծածկէին լուսինը: Ամպամած երկինքին լուսնկայի խաղերը դիտելու համար: Բայց ոչ մէկ ամպ կար, ոչ իսկ հորիզոնին վրայ:

Սկսաւ քալել գլխահակ: Առջեւը, զոյգը կը չփոթուէր չուքերու հետ: Զոյգը լոյսին ելաւ: Պատրաստ հանրակառքը կըլլեց երկու մարմինները, ճանչեց երկաթներուն վրայ, սկսաւ վազել դէպի Պելվիւ, ուր անհետացաւ: Ձայնը մնաց միայն: Յետոյ, ձայնն ալ մարեցաւ:

Սուր ձգեց որ երթայ հանրակառքը: Այս ժամուն տուն վերադառնալ չէր ուզեր: Անօթի ալ չէր: Մարդ տեսնել, ձայն լսել չէր ուզեր հոգին: Երեւակայեց որ ամբողջ Թերակղզին պարապն էր այդ խոշոր ապարանքներէն մէկուն, եւ ինք՝ տէրը այդ ապարանքին: Թէ բարձր պատերով շրջապատուած էր կալուածը, եւ մէջը իրմէ ուրիշ մարդ չկար: Իրմէ եւ ... սիրուհիէն: Եւ ուրիշ մարդ չէր հանդիպեր: Ամէն տեղ ամայի եւ լուռ էր, փողոցները, ծովեզերքը, ծառերուն տակը: Եւ ինք չէր ստիպուեր մարդու երես նայիլ երբ մարդու երես տեսնել չէր ուզեր: Կամ խօսք իմանալ՝ երբ ձայն լսել չէր ուզեր: Եւ կեանքին ամէն մէկ պահը կ'անցնէր ամէն մէկ պահուն իր փափաքած ձեւով:

Բայց նկատելով որ Ֆեներպահչէն իր սեփական կալուածը չէր, ինքզինքը գտաւ ելեկտրական լոյսին տակ: Պլուճին հագած տղոց, տափտը կրող աղջիկներու, հեծիկներու միջեւ՝ Պելվիւ փողոցին մէջ:

Հոգին ծխել ուզեց: Ոչ թէ ուրիշներէ տեսնուելու համար, այլ որովհետեւ ի՛սկապէս հոգին կ'ուզէր: Առաջին նպարավաճառէն տուփ մը Եէնիճէ գնեց եւ լուցկի մը, անմիջապէս վառեց, ծուխը մինչեւ յետին գուլայ թոքին մէջ քաշեց: Գլուխը սկսաւ դառնալ: Երբեք այսքան չատ ծուխ չէր ներշնչած մէկ անգամէն: Հաճելի գինովութիւն մըն էր: Երկրորդ չունչը քաշեց խորունկ: Այս անգամ չատ հաճելի չեղաւ: Ըմպելի՛ով գինովնալու էր: Վիշտ ունեցողները այնպէս կ'ընեն: Թմրելու, մոռնալու համար: Ինք ալ վիշտ ունէր: Մեծ տառապանքներ: Պէտք էր գինովնար, մոռնար: Եւ գինով երթար տուն: Տեսնէին թէ գինով տուն կուգար կէս գիշերին: Եւ Սիլվան, Յակոբիկը, ապշած, երկիւղած իրեն նայէին կիսաբաց դռներէն իրենց քիթը դուրս անկած: Տուն երթալ առաջ, կապելայի մէջ բարեկամանար կոնծողներու հետ, անոնց պատմէր իր վիշտերը: Սիրային վիշտը: Կեանքի բեռը: Ըսէր՝ աղջիկ մը ունէի, չատ կը սիրէր ինծի: Ես ալ կը սիրէի: Իրար չատ կը սիրէինք, ամէն օր մէկտեղ էինք: Ետքը, սերտերիւթիւնս բռնեց, երեսի վրայ ձգեցի: Չեմ գիտեր ինչ եղաւ: Թերեւս անձնասպան եղաւ վիշտէն: Ես ալ երջանիկ չեմ: Բայց եղածը եղաւ: Ճակատագիրը այսպէս է եղեր: Խերը անիծեմ ասանկ կեանքին: Խմէ՛, ընկեր, վիշտերդ մոռցիր: Վաղը մեռնիլ կայ: Խմէ՛:

Եւ փսխէ: Կեանքին մէջ մէ՛կ անգամ չատ խմած, գինովցած էր: Եւ փսխած: Չէր մոռցած փսխելու անձկութիւնը: Նողկանքը: Ըմպելին մտաբերած ատեն ալ կը զգար զայն: Ի՞նչ ընելու էր ալքոլը սիրելու եւ ուզածին չափ խմել կարենալու համար: Գինովնալու աստիճան: Մոռնալ ամէն բան, գգայազիրկ ինալ, բայց չփսխել, չէ՛, չաւրուիլ:

Մութ փողոց մը մտած էր: Տալեանն էր: Խորհելով չէ, ինքնաբերաբար մտած էր: Այս հին փողոցները, այս հին տուները, հաւանաբար նոյնն էին տարիներէ ի վեր: Նորէն մութ էին: Գետինը ասֆալթ թափեր էին, բայց ժամանակը ծակ ծակ ըրեր էր այդ ասֆալթը: Երեւակայեց ծունկ ծունկի նստած աղջիկներ՝ հին տուներու դռներուն առջեւ: Կարծեց լսել երիտասարդ, զուարթ, բարախուռն ձայներ: Աղջիկներ՝ որոնք զարմանքով, երազով, ասող ասող յոյսերով կը նայէին կեանքին: Աղջիկներ՝ որոնց սիրտը կը տրոփէ ուժգին, խելայեղ, բայց ցոյց չեն տար իրենց դէմքէն: Աղջիկներ՝ որոնք խենթ կ'ըլլան այն գաղափարէն թէ տղայ մը իրենց ձեռքը պիտի բռնէ փողոցի մը անկիւնը:

(Շար. 39)

(Շար. Ա. էջէն)

քարտուղարի պարտականութենէն հրաժարելու. ոչ ոք կը նախատեսէր իրեն յաջորդելու համար: Նախագահը զօրավիգ էր Ֆապիուսի թեկնածութեան: Ժոսփէն պահ մը մտածելէ ետք դիմադրական շարժում մը գլխաւորել նախագահին դէմ, հրաժարեցաւ ու թիկունք կանգնեցաւ Մոռուայի որ ընտրուեցաւ: Առիկա նշանակեց նաեւ թէ վերընտրութենէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով Ֆ. Միթերանի հակակշիռէն կը խուսափէր Ընկերվարական կուսակցութեան ղեկավարութիւնը:

Նախագահութեան Բ. շրջանին Միթերան տեսաւ Ժոսփէն - Ֆապիուս ճակատումը եւ միթերանականութեան պառակտումը:

Այսուհանդերձ, Ժոսփէն կը յուսար միշտ որ նախագահը պիտի հասկնայ իր կեցուածքը ու այդ յոյսը արդարացած կարծեց երբ զինքը պետական նախարար նշանակեց, Ռոքարի վարչապետութեան օրով: Որոշ յուսախաբութիւն մը ապրեցաւ երբ Ռէնի համագումարէն առաջ Միթերան հասկցուց թէ Ֆապիուսը կը նախընտրէ: Ինք խոճալականացուցած էր նախագահը, հաւատալով որ անոր քաղաքական մարդու ուրական կեցուածքը կրնայ արդելք ըլլալ ենթակայականութեան: Կ՚ընդունէր որ սխալած էր:

Վերջնական խզումէն զինք ետ կը կեցնէ էմանիւէլլի. Ժոսփէն կը խոստովանի որ անհամաձայնութիւններ ունի նախագահին հետ, բայց չի կրնար առաջին հարուածը իջեցնողներէն մէկը ըլլալ: Ու Ռէնի համագումարէն ետքն ալ կառավարութեան Բ. դէմքը մնալ կը շարունակէ: Յետոյ, 1990-ին երբ զայրացած ուսանողները ելլէզէ կ՚ընդունուին ու հարց կուտան թէ ո՛ւր գացած են 1988-էն ի վեր կրթութեան մարզին յատկացուած յաւելեալ միլիառները ու նախագահը կը պատասխանէ թէ ինք ալ հետաքրքիր է գիտնալու թէ ուր գացած են անոնք, Ժոսփէն խորապէս կը վիրաւորուի, բայց կը լռէ: Իսկ երբ Ռոքարին յաջորդելու համար Միթերան է. Գրէսոնը կ՚ընտրէ, Ժոսփէն կը ստանայ ծանրագոյն հարուածը:

Անկէ ետք աւելի չեշտակի կ՚արտայայտէ իր անհամաձայնութիւնները: 1991-ին լոյս տեսած իր հատորին մէջ խնդրոյ առարկայ կ՚ընէ նախագահին անձնական պատասխանատուութիւնը, կը դատապարտէ Ե. Հանրապետութեան նախագահականութիւնը որ «Միթերանի շրջանին ծայրագոյն չափերու հասած է»:

Թերեւս առիկա է վճռական պատճառը որ Պէրէկովուայի կառավարութեան մէջ ալ աթոռ մը չի տրուիր իրեն: Այս անգամուն այլեւս խզումը վերջնական կը թուի: Հակառակ որ նախագահը իր մերձաւոր շրջանակին հետ երբեք արմատապէս չխզելու սկզբունքը ունի, ու տեսակցութեան կը ձեռնարկէ, Ժոսփէն տեղի չի տար: Երկու յուղարկաւորութեան առիթով երկուքը կը հանդիպին: Նախագահը կ՚ըսէ թէ պէտք է տեսակցին: Այդ տեսակցութիւնը խզումէն մէկուկէս տարի ետք կարելի կ՚ըլլայ. յետոյ, 1994-ին երբ Ժոսփէն առողջական հարցեր կ՚ունենայ, Միթերան հիւանդանոց կ՚այցելէ քանի մը անգամ: Նոյն տարուան Յունիսին երբ Ժոսփէն կ՚ամուսնանայ, նախագահը հրաւիրեալներու առաջին շարքին մէջ է:

Այսուհանդերձ, քաղաքական բեմին վրայ իր առանձնութիւնը կը շեշտուի, երբ իր բարեկամները կը հեռանան իրմէ, Ռոքարին կամ էմանուէլլիին թիկունք կանգնելու համար: Ռոքարին 1994-ի եւրոպական ընտրութիւններուն ձախորդութիւնը Տըլորը ուշադրութեան կեդրոնին կը զետեղէ ու ոչ ոք կը մտածէ Ժոսփէնի մասին: Նոյնիսկ անոր քաշուելէն ետք, որպէս թեկնածութեան յարմար անուն կը յիշուին Ժոքը, Պատէնթէռը կամ Լանկը: Բայց Ժոսփէն չի համակերպիր սպասելու, կը յայտնուի բեմին վրայ ու այսօր յայտնապէս գոհ է իր գրաւած տեղէն: Նաեւ երջանիկ է որ կը յաջորդէ «հայրիկ»ին, անկէ ետք ընկերվարականներու պայքարը գլխաւորելու համար: Ուրախ է նոյնպէս, որ առիթը գտած է ցոյց տալու որ կարող է ատոր:

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Շալճեան եւ Ճանիկեան գերդաստանի ննջեցեալներու յիշատակին՝ Շալճեան ընտանիք 250 Ֆր., Ճանիկեան ընտանիք 200 Ֆր., Պօյաճեան ընտանիք 250 Ֆր., Տէրտէրեան ընտանիք 100 Ֆր.:

Վարդան Փափազեանի յիշատակին՝ Տիկին Լիւսի Միլտոնեան եւ Տէր եւ Տիկին Կարօ Միլտոնեան 100-ական Ֆր.:

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Նուարդ Գույումճեան եւ զաւակները (Ալֆորվիլէն) Զաւէն Միլտոնեանի մահուան առթիւ կը նուիրեն 500 ֆրանք Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

BACHELIERS SESSION 1995

Vous présentez la *langue arménienne* aux épreuves du baccalauréat. Nous vous en félicitons.

Cependant, compte tenu des nouvelles réglementations et si vous avez choisi *l'arménien en option*, vous devez présenter cette épreuve à *l'écrit* et non à l'oral comme précédemment.

Aussi, afin de vous aider et vous mettre en condition,
la M.C.A. organise
un BAC BLANC D'ARMENIEN
— *Option* —
durant les vacances scolaires prochaines.

La date vous sera communiquée prochainement.

Informez-vous auprès de la Direction dès le 15 Février.

EMISSIONS M.C.A. SUR AYP FM
LES MERCREDIS DE 10H15 A 11H50

9, rue de Madrid, 94140 ALFORTVILLE
Tél.: 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

L'ASSOCIATION MACHTOTZ
Pour la Défense et le Développement de la Langue Arménienne
organise
UNE
SOIREE D'INFORMATION

L'EPREUVE D'ARMENIEN AU BACCALAUREAT

le Mercredi 15 Février à 20 heures 30
Maison Arménienne, Cité Universitaire
57, Bd Jourdan, Paris 14e

Avec la participation de
M. le Prof. JEAN-PIERRE MAHE
Directeur d'Etudes à l'E.P.H.E. (Sorbonne)

Mme ANAÏD DONABEDIAN
Maître de Conférences à l'INALCO
Chargée de Mission d'Inspection Générale

qui exposera les dispositions qu'elle compte proposer au Ministère de l'Educatoin Nationale pour les cas suivants : Langue Vivante 1, Langue Vivante 2, Option et Bac Téchnologique.

Les professeurs, les élèves, les parents, les organisateurs de l'enseignement de l'arménien, ainsi que les représentants de la presse sont instamment priés d'assister à cette soirée d'information.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

COMITE DE DEFENSE DE LA CAUSE ARMENIENNE
organise
PRESENTATION et SIGNATURE
du livre
«L'ETAT CRIMINEL»
d'YVES TERNON

le Vendredi 3 Mars à 20 heures 30
à la M.C.A.-Paris — Salle Démirian
17, rue Bleue, Paris 9e
— Métro CADET —

M. G. COM
(Médecine Générale et Communauté)

Assemblée Générale Annuelle

- *Missions en Arménie — 1 9 9 4*
- *Stages de médecins arméniens en France*

sous la présidence de *M. V. TER-GHEVONDIAN*
Chargé d'Affaires de la République d'Arménie en France

le Jeudi 16 Février à 20 heures 30

— PALAIS DES ARTS ET DES CONGRES —
25, Avenue Victor Cresson, 92130 Issy-les-Moulineaux

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչական Խորհուրդը գոհունակութեամբ կը ծանուցանէ, թէ նախանցեալ տարիներու օրինակով կը կազմակերպէ ժողովրդային Լսարաններ Եկեղեցին յուզող այժմէական նիւթերու շուրջ:

Ժողովրդային Լսարանները տեղի պիտի ունենան Առաջնորդարանի Նուրհան Ֆրէնկեան սրահին մէջ, Չորեքշաբթի իրիկունները՝ ժամը 8 - 9 (կէս ժամ զեկոյց, կէս ժամ հարցպատասխան՝ օրուան զեկուցումին շուրջ), ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցին.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Փետրուար 15-ին
Նիւթն է՝
ՕՐԷՆՔ ԵՒ ԿԱՐԳ.
«ԿԱՆՈՆԱԳԻՐՔ ՀԱՅՈՑ»
Զեկուցող իրաւաբան՝
Սարգիս Պալեան

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 1-ին
Նիւթն է՝
ՊՈԼՈԺԵՆԻԱ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
Զեկուցող Տոքթոր՝
Օննիկ Ժամկոչեան

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 15-ին
Նիւթն է՝
ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԿԱՆՈՆԱԳԻՐՆԵՐ ԵՒ
ԵՒ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐ
ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՄԷՋԷՆ՝ ՑԱՅՍՕՐ
Զեկուցող՝
Գիւտ Արքեպիսկ. Նագգաշեան

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը իր մասնակցութեամբ ծանօթանալու մեր եկեղեցւոյ կարգ ու սարքին:

Լսարանի աւարտին՝ ընդունելութիւն՝ Մայր Եկեղեցւոյ Տիկնանց Յանձնախումբին կողմէ:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

ALFORTVILLE — MAISONS-ALFORT — CRETEIL

GALA ARTISTIQUE
au profit de l'ARMENIE

avec
l'Ensemble arménien **CHOUCHI** d'Alfortville
l'Ensemble arménien **NAVASSART**

Diaporama commenté sur les projets et réalisations du Fonds Arménien :
GAZODUC IRAN - ARMENIE, ZANGUEZOUR, KARABAGH

le Vendredi 17 Février à 20 heures 30

Espace Culturel le Charentonneau, NECC
107, avenue Gambetta, Maisons-Alfort

Billets en vente :

Café PHILIPPE — 6, bd Carnot, 94140 Alfortville
Etablissement MICHELE — 253, rue P.V. Couturier, 94140 Alfortville
HAY ARARAT — 118,bis rue Etienne Dolet, 94140 Alfortville

— *Participation aux frais : 30 Frs* —

U. G. A. B. - *Nice*

Le Comité local de l'U.G.A.B. - Nice Côte d'Azur organise une projection
V I D E O
sur les réalisations de l'U.G.A.B. en Arménie;
le Dimanche 19 Février à 15 heures 30
au «Complexe Barsamian»
281, Bd de la Madeleine, Nice.

Prise de vue H. HAGOPIAN, *Président du Comité local U.G.A.B - Nice Côte d'Azur.*

B u f f e t — ENTREE LIBRE

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԷՆ - Ժերոմի Զ. Շանթ մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Փետր. 18, Շաբաթ օր ժամը 15-ին՝ Maison de Quartier — 32, ave St-Jérôme

Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15
MERCREDI
15 FEVRIER
1995

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ . ԹԻՒ 18.528 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 69e ANNEE — N° 18.528

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԹԵԿՆԱԾՈՒ ՊԱԼԱՏԻՒՐԻ ԾՐԱԳԻՐԸ

Թեկնածու Պալատիւր, Փետր. 13-ին, ներկայացուց իր ծրագիրը, որու հիմնական կէտն այն է որ հարկ է բարենորոգել ընկերութիւնը ուղղամտութեան ոգիով: Պալատիւր վեց հեռանկար ունի. - աշխատանքի ճամբան գտնել, ամրապնդել ընկերային պաշտպանութեան ֆրանսական մոտէլը, հաշտեցնել Պետութիւնը եւ քաղաքացին, պայքարիլ մեր ընկերութեան ապամարդկայնացման դէմ, զօրաւոր եւ Ֆրանսայի հիմնական շահերուն յարգանքն ունեցող Եւրոպա մը կառուցանել եւ Ֆրանսան դարձնել աշխարհի կայունութեան գլխաւոր դերակատար մը: Ինչպէս միշտ եւ ուրեմն Թեկնածուի համար, նախատեսուած են տուրքերու բարելաւումները (ընտրութենէն ետք, ամէն ինչ կը փոխուի եւ հակառակը կը պատահի), ժառանգական իրաւունքներու նպաստաւոր փոփոխութիւններ, եկամուտի տուրքի պարզացում եւայլն, եւայլն: Հակազդեցութիւնները են ինչ որ կ'ակնկալուէր, շիրաքեան եւ ընդդիմութեան հոսանքները կը քննադատեն, Պալատիւրի կողմնակիցները շատ գոհ են: Շիրաքի բանբերը կը գտնէ թէ Պալատիւր յայտագիր մը ներկայացուցած է, ոչ ծրագիր մը: Զեկոյցի մը մէջ, մկրտուած՝ հաւատալ առանց ուզելու կը նշանակէ տեղքայլ ընել (ակնարկութիւն Պալատիւրի լոզունգին՝ հաւատալ Ֆրանսայի), բանբերը կ'ըսէ նաեւ թէ Պալատիւր արտայայտուած է որպէս նախարարապետ մը եւ ոչ թեկնածու մը: Ընկերվարականներու համար՝ «վարչապետ - թեկնածուի քնարեր հաղորդակցութեան տիրապետութիւնը պէտք չէ մոռցնել տայ բացայայտ հակասութիւնները խոստումներուն եւ արարքներուն միջեւ»: Ազգ. Ճակատին համար Պալատիւր ճիշդ կը խօսի, բայց սխալ կը տրամաբանէ: Ֆ. տը Վիլիէի կարծիքն այն է թէ Պալատիւր ծրագիր մը ունի երկրորդական կէտերու վրայ, ոչ՝ կենսականին: Համայնավարները կը գտնեն որ Պալատիւրի առաջարկած քաղաքականութիւնը մաշած է, ոչ մէկ նորութիւն կայ, եթէ ոչ անհաւասարութիւններու աճ մը:

Պալատիւր կ'ուզէ նաեւ որ նախագահական ժամանակաշրջանը մնայ եօթը տարի, բայց՝ ոչ նորոգելի:

***

Բաւական հետաքրքրական երեւոյթ է նաեւ հաստատել որ քաղաքական ղեկավար դէմքի մը տեւական նահանջները «փողոցին» առջեւ, նկատուին դրական, մկրտուին՝ մեթոտ Պալատիւր եւ գնահատուին: Արդարեւ, անգամ մը եւս նախարարապետը, Փետրուար 10-ին, ետ առաւ այն շրջաբերականը՝ «Ի - Իւ - Թէ» որ կը վերաբերէր Թեքնոլոժիի համալսարանական հիմնարկներուն: Հրապարակուելէն ետք, յանկարծ ամէն մարդ, Բարձրագոյն ուսման նախարարէն որ հեղինակն է շրջաբերականին մինչեւ Պալատիւր, կ'անդրադառնայ որ ձախուեր գործ մըն էր, հարկ է վերաքննել: Այս անդրադարձը տեղի կ'ունենայ երբ ուսանողները փողոց կ'իջնեն, ցոյցեր կ'ընեն քաղաքէ քաղաք, ինչպէս եղաւ անցեալ տարի «Երիտասարդ-Սմիք»ի առեն եւ նախարարապետը միտք կը փոխէ, ու այն առեն կը տեսնէ որ սխալ էր: Այլ խօսքով, կառավարութիւնը որոշումներ կուտայ, եթէ խնդրոյ առարկայ ենթականերուն գործին չի գար, անոնց կը մընայ փողոց իջնել, ցոյցեր ընել եւ ըստ Պալատիւր մեթոտին, որոշումը կը ջնջուի: Բաւական հետաքրքրական մեթոտ մը, երբ հարցը կը վերաբերի երկիր մը կառավարելու:

***

Պետական հարցի բնոյթ կ'առնէ այլեւս Շիւլէր - Մառեշալ խնդիրը, որ դէմ առ դէմ հանեց երկու նախարար (Ներքին եւ Արդարադատութիւն) ու կը ցնցէ կառավարութիւնը: Հարցը ծանօթ է, դատաւոր Հալֆէնի աները՝ Մառեշալ իր փեսային մօտ միջամտութիւն առաջարկած կ'ըլլար Շիւլէրի, կաշառքի փոխարէն, մարելու համար քննութիւն մը որ բացուած էր ԷՌ - Փէ - ԷՌ-ի շրջանակներուն մէջ: Այս հարցին փաստերը հիմնուած էին հեռաձայնային ունկնդրութիւններու վրայ եւ կը թուէր թէ ամբողջը շինծու բեմադրութիւն մըն էր, որու նպատակն էր դատաւոր Հալֆէնի ձեռքէն առնել թղթածրարը: Հարցը մեծ համեմատութիւններ առաւ, երբ Փարիզի Վերաքննիչ Ատեանը ջնջեց այդ ունկնդրութիւնները, զորս անօրինական որակեց, ուրեմն ծնունդ առաւ ոստիկանութիւն - դատախազութիւն հարց մը, աւելի ճիշդ՝ Ներքին նախարարութեան եւ Արդարադատութեան նախարարութեան միջեւ ծանր հարց մը, մանաւանդ որ Փասքուա բառերը չծամծմեց դատաւորներու նկատմամբ, նամակ մըն ալ գրեց նախարար Մեհէնըրիի, բողոքելու համար եւ թելադրելու որ Բեկանիչ Ատեանը ձեռք առնէ հարցը, բոլորովին անգիտանալով որ ԷՌ - Փէ - ԷՌ-ի երեսփոխանը՝ Շիւլէր արդէն դիմած էր Բեկանիչ Ատեանին:

Այս ամբողջը նպաստաւոր չէ անշուշտ Պալատիւրի կառավարութեան համար, բայց, հարկ է նկատել որ Պալատիւր շատ իրար չանցնիր նման պարագաներու մէջ, կը բաւէ յիշել որ մէկ նախարարը բանտն է (Գառինեոն), երկու ուրիշներ ստիպուեցան հրաժարիլ, երեքն ալ «գործ»երու բաւական ծանր պատմութիւններու պատճառաւ եւ ոչինչ փոխուեցաւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԷՆՏԱԼ ՆԷԶԱՆ, Նուվէլ - Օպսէրվաթէօրէն ետք («Յառաջ», Փետր. 9) Իւմանիթէի մէջ է (Փետր. 14) որ կ'արտայայտուի: Ան ամիսներէ ի վեր կը ջանայ Պետութեանց եւ արեւմտեան հիմնարկներու ուշադրութիւնը հրաւիրել Քիւրտերու վիճակին վրայ, Թուրքիոյ մէջ: Հաշուեկշիռը սարսափելի է, կ'ըսէ, երկու տարուան մէջ 3840 մեռեալ, սպաննուած չարչարանքի տակ կամ «անծանօթ» մարդասպաններու կողմէ: Այսօր 105 մտաւորականներ բանտարկուած են, անոնք որոնք ծանօթ են արտասահման, աւելի թեթեւ դատապարտումներ կ'ունենան եւ չարչարանքի ենթակայ չեն: Բայց այս սառնակոյտին նկատելի կողմն է, պահուրտած կողմը կը վերաբերի քրտական շրջանները անցած-դարձածին. տեղահանութեան մնայուն քաղաքականութիւն մը 70 տարիներու պարտադրած ճնշումէ մը ետք: 1390 գիւղեր քանդըւած են, Թրքական օդուժը 10 միլիոն հեկտար անտառ բնաջնջած է:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ, օդի ապականութիւնը գլած անցած է հանդուրժողութեան սահմանը եւ քաղաքին վրայ ճնշող թանձր մշուշը մտահոգիչ համեմատութիւններ առած է, Փետրուար 12-ին: Եօթը թաղամասերու մէջ ծծմբային Թը-
Թուն 400 միքրոկրամի (մէկ խորանարդ մեթրի համար) վտանգաւոր սահմանը անցած է, հասնելով 680-ի, օրինակ՝ Կէօզթէփէ: 10 միլիոն Պոլսեցիներու կեանքի պայմանները բաւական խանգարուած են, Վոսփորի վրայ երթեւեկը ընդհատուած է Փետրուար 13-ի առտուն, որովհետեւ կարելի չէր 10 մեթրէն անդին տեսնել: Հիւանդանոցները կը լեցուին սրտի անհանգստութիւն ունեցող հիւանդներով:

ՌՈՒՍԵՐԸ ԵՒ ՉԷՉԷՆՆԵՐԸ հրադադար մը ստորագրեցին եւ հաւանական էր որ կռիւները դադրէին: Այս անգամ յոյս կայ որ հրադադարը գործադրուի, որովհետեւ նախորդներէն տարբեր է եւ միակողմանի չէ յայտարարուած: Միւս կողմէ, Ռուսիոյ Խորհրդարանը բանաձեւ մը քուէարկեց «չէչէն ազգին ինքնավարութեան իրաւունք»ին վերաբերեալ: Այս բանաձեւը յանձնառու կը դարձնէ նաեւ կառավարութիւնը որ պարտի ճանչնալ Չէչէնիոյ անկախ Հանրապետութեան հանգամանքը: Բանաձեւը կը դատապարտէ նաեւ Ռուսաստանը որ կը շարունակէ միջամուխ ըլլալ Չէչէնիոյ գործերուն:

ՆՈՒԱՌ - ՊՈԹՈՆ դատավարութիւնը ընդհատուեցաւ սկսած օրն իսկ (Փետրուար 13) մինչեւ Փետրուար 15, դատական ձեւականութեան պատճառաւ: Արդարեւ, Միշէլ Նուառի փաստաբանները առարկեցին որ անոր դէմ եղած մեղադրանքները կը վերաբերին շրջանի մը, երբ Մ. Նուառ նախարար էր. ուրեմն պէտք է դատուի Արդարութեան Ատեանին կողմէ եւ ոչ Լիոնի Պատժական Սենեակին:

ՂՊՏԻՆԵՐՈՒ «պապը» Շէնուտա Գ. Փարիզ կ'այցելէ այս օրերս: Ան, 24 տարի է երկաթեայ բռունցքով կը վարէ Արեւելեան Եկեղեցիներու երիցագոյնը (ըստ ոմանց՝ ամէնէն յետամնացը): Շէնուտա Գ. ծնած է 1923-ին Եգիպտոս: Ներկայիս, իր գլխաւոր հարցն է իսլամական մոլեռանդութեան վերելքը Եգիպտոսի մէջ: Յիշենք որ քրիստոնեայ Ղըպտիները Եգիպտոսի ժողովուրդին շուրջ 10%-ը կը ներկայացնեն (6 միլիոն): Ղպտիի ծագումը յունարէն է եւ կը նշանակէ Եգիպտացի:

ԳՐԻԳՈՐ ՊԼՏԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏՕՔԹԷՕՌ

«Կէս դարու ֆրանսահայ գրականութիւնը - 1922 - 1972» խորագրուած, «Նոր տօքթորայ»ի աւարտաճառով մը ծանօթ գրագատ, բանաստեղծ ու «Յառաջ»ի մնայուն աշխատակից Գրիգոր Պըլտեան ստացաւ «Գրականութեան տօքթէօռ»ի տիտղոս:

Աւարտաճառին պաշտպանութիւնը տեղի ունեցաւ Փետրուար 11, Շաբաթ առաւօտ Սորպոնի մէջ, փրոֆէսէօրներ Փ. Պրիւնէլէ, Ժ.-Փ. Մահէէ եւ Փաօլա Միլառնեանէ (Վենետիկ) կազմուած դատակազմին առջեւ: Գրիգոր Պըլտեան իր աշխատութեան համապարփակ մէկ ներկայացումը կատարելէ ետք, պատասխանեց դատակազմէն ուղղուած հարցումներու, տալով յաւելեալ բացատրութիւններ:

Նիստին աւարտին քանի մը վայրկեան առանձնանալէ ետք դատակազմը հաղորդեց իր արժեւորումը որով միաձայնութեամբ «յոյժ պատուաբեր» յիշատակութեամբ «գրականութեան տօքթէօռ»ի տիտղոսը կուտար Գրիգոր Պըլտեանին:

Աւարտաճառին կ'անդրադառնանք առանձին:

ԱՊՐԻԼ 80

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄ Է ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԵՐԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎ

Հայոց ցեղասպանութեան 80-ամեակին նուիրուած միջոցառումների կազմակերպման պետական յանձնաժողովի քարտուղարութիւնը յայտարարել է, որ Երեւանում Ապրիլի 21-ին հրաւիրւում է ցեղասպանութեան հարցերին նուիրուած միջազգային գիտաժողով:

1995 թուականը նշանաւորւում է 1915 թ.-ից Օսմանեան Թուրքիայի կառավարութեան կողմից հայ ժողովրդի դէմ իրականացրած ցեղասպանութեան 80-ամեակով: 1994 թ. Մայիսի 16ին Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի հրամանագրով ստեղծուել է Պետական յանձնաժողով՝ այդ տարելիցին նուիրուած միջոցառումների կազմակերպման նպատակով: Յանձնաժողովի նախագահն է Հանրապետութեան նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանը, յանձնաժողովի մէջ են մտնում Հանրապետութեան փոխ-նախագահը, Խորհրդարանի նախագահը, վարչապետը, ինչպէս նաեւ գիտական հիմնարկների ղեկավարներ, պատմաբաններ եւ այլ մտաւորականներ:

Գիտաժողովում քննարկուելու է Հայոց ցեղասպանութիւնը համեմատական հիմքի վրայ: Գիտաժողովի թեմաներն են քսաներորդ դարի ցեղասպանութիւնները, ցեղասպանութիւնների պատճառներն ու հետեւանքները, պետութիւնների ու մեծ տէրութիւնների դերը եւ ցեղասպանութեան ուսումնասիրման մեթոդաբանական հարցերը:

Եռօրեայ նիստերն ի մի կը բերեն աշխարհի տարբեր մասերից շուրջ 50 գիտնականի, որոնցից մօտ 25-ը կը ներկայանայ զեկուցումներով: Նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանը հանդէս կը գայ բացման ուղերձով:

Գիտաժողովը կազմակերպուած է Պետական յանձնաժողովի կողմից եւ ֆինանսաւորուած Պետական յանձնաժողովի ու Զօրեան ինստիտուտի կողմից. վերջինս հնարաւոր դարձաւ Սուրէն, Հրայր եւ Գուրգէն Սարգիսեան եղբայրների սիրայօժար աջակցութեան շնորհիւ:

Գիտաժողովից բացի, Պետական յանձնաժողովը ձեռնարկել է մի շարք միջոցառումներ, որոնց մէջ նաեւ մի շարք հրատարակութիւններ եւ Հայոց ցեղասպանութեան թանգարանի կառուցում:

«1995-ը Հայոց պետութեան, կառավարութեան ու ժողովրդի համար նշանակալի տարի է: Ցեղասպանութեան 80-ամեակը կը նշուի արժանի հանդիսաւորութեամբ: Միջազգային գիտաժողովի հրաւիրմամբ Պետական յանձնաժողովը նպատակ ունի այս ողբերգութիւնը տեղադրելու մարդկային փորձառութեան լայն համատեքստում եւ բազմադիսցիպլինար, գիտական մօտեցումների միջոցով աւելի լաւ հասկանալու Հայոց ցեղասպանութեան էութիւնը», ասաց նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանի գլխաւոր խորհրդական եւ միջազգային գիտաժողովի կոորդինատոր Ժ. Լիպարիտեանը, որը նաեւ Պետական յանձնաժողովի հրատարակութիւններով զբաղուող ենթայանձնաժողովի նախագահն է: Պարոն Լիպարիտեանն աւելացրեց, որ գիտաժողովի մասնակիցների ու յատուկ հարցերի վերաբերեալ մանրամասները կը հրապարակուեն առաջիկայ շաբաթների ընթացքում:

ՖՐԱՆՍԻԱՅՈՒՄ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ
ՄԱՄԼՈՅ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ
Փետրուարի 9, 1995 թ.

ՊՈԼԻՍ 1958 1960

ԱՐՏԱՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ԻԳ.

ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Արդէն սպառելու վրայ է ժամանակին քանի մը ամիսով միայն ճանչցած Պոլսոյ երկարապատում եւ բուրումնաւէտ շարանը մեր յիշատակներուն, զորս փորձեցինք ոչ նուազ դժուարութեամբ համախմբել ընդհանուր նիւթերու շուրջ։ Բնականաբար դեռ կը մնան հատ ու կտոր ըսելիքներ, անկապակից, թերեւս տարօրինակ որոնք սակայն կապուած կը մնան մեր ընկերային եւ մշակոյթի ներկայացուցիչներուն եւ որոնց շնորհիւ կը յատկանշուին զանազան մտայնութիւններ եւ հոգեկան վիճակներ։

Պոլսոյ հայկական գերեզմաններուն մէջ երեւելի մարդկանց շիրիմներուն այցելութիւնները արդէն ամբողջ անցեալ մը վերակենդանացնելու յուզումնալից առիթներ եղան մեր ընթերցողներուն համար։ Սկիւտարի, Պալըգլըի եւ Շիշլիի զոյգ գերեզմաններուն մէջ ուխտադնացութեան մը ջերմեռանդութեամբ համակուած պատեաններ շա՜տ կան։ Սակայն բնաւ անտեսելու չենք որ հայ գրականութեան առաջին փէմինիստը՝ Սրբուհի Տիւսաբ՝ թէեւ ծնեալ՝ Վահանեան, կեսարացի առաքելական ծնողքէ, բայց թաղուած է Ֆէրիգիւղի եւրոպացի կաթողիկէներու պատկառելի գերեզմանատան մէջ, բաւական խորքին, մէջտեղը, զարմանազան անուններով շրջապատուած։

Անոր մահուընէ (1901, Յունուար 16) չորս ամիս առաջ, իր թանկագին եւ սիրասուն աղջիկը՝ Թոքախտաւոր Տօրին թաղուած ըլլալով այդ գերեզմանատան մէջ, ան փափաքը յայտնած էր որ իր աճիւնը միանար անոր աճիւնին, յաւիտենական ճամբուն վրայ։ Այսպէս, մարդէակներուն միջեւ գոյութիւն ունին այնպիսի արիւնակցական եւ զգացական կապեր, որոնք կրօնադաւան տարբեր սահմանումներէն ալ անդին՝ հոգիներր իրարու միացնելու կը տենչան։

Ուրիշ օրինակ մըն ալ նոյնքան յուզիչ մեր աչքերուն առջեւ կատարուած։ Երբ 1966-ին, Նիսի մէջ, նահատակ գրագէտներու փաղանգէն՝ Ռուբէն Սեւակի զուիցերացի այրին, իր անդին ամուսնոյն դառն սուգովը ամբողջ յիսուն եւ մէկ տարի միայն եաք, սակայն իր անշիրիմ բանաստեղծին հոգեպէս միանալու փափաքով, տաներեց վարդապետէն խնդրած էր որ զինք թաղէր առաքելական ծէսով, Մատըլէնի եկեղեցիէն անցընելէ եաք։

Գեղածիծաղ Օրթագիւղի մէջ ծնած Սրբուհի Տիւսաբի հայերէնի ուսուցիչ հիւծախտաւոր քերթող Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի գորովագին երգած Ալեմտաղը տեսնելու եւ ճնչելու բուռն ցանկութիւնս կը փորձէի եւս իրականացնել։ Անցեալ դարուն, Սկիւտարէն դէպի արեւելք ապա հիւսիս տասնեւհինգ քիլոմեթր երկարութիւնը կտրելու համար եզան սայլերով՝ ամբողջ օր մը հարկաւոր էր։ Եւ թոքախտէն տառապողներու համար միակ յոյսը կը մնար Ալեմտաղը, անոր մաքուր օդով վերանորոգուելու նպատակաւ։ Մինչեւ 1900 դեռ հայկական գիւղակ մըն էր ան իր Ս. Նշան Եկեղեցիով եւ ծխական դըպրոցի 31 աշակերտներով։ Իսկ մեր ուղեւորութիւնը դէպի Ալեմտաղ իրագործուեցաւ, Կիրակի, 1958, Ապրիլ 27-ին։

Այժմ այդ երկարութիւնը կէս ժամէն հնարաւոր է կտրել ինքնաշարժով։ Մատղաշ կաղնեաց եւ շոճիներու անտառի մը մէջէն սուրալով կը հասնինք Ալեմտաղ, ուր հոս-հոն քանի մը տախտակեայ տընակներ կը տեսնուին թաւուտներով շըրջապատուած, կարծես անքնակ, ամայի, եւ ուրիշ ոչի՛նչ։ Պահ մը մրմռալ սկսայ Պէշիկթաշլեանի «Առ զեփիւռն Ալեմտաղի»ի սա գողտրիկ տունը.

Սլացի՛ր, փափկիկ դու սուրհանդակ,
լուր տար հովտին ու ծործորին
եւ անտառաց քաղցրադիտակ,
ուր երամով սոխակք թառին,
թէ մտերիմն իւրեանց եկաւ
բիւր բզմայլմանց յիշատակաւ։

Ձիս ո՛չ կար լսող, ո՛չ ալ պատասխան տուող։ Ամայութիւն ամենեցուն...

***

Ակամայ այս զոյգ մը հոգեյոյզ դրուագները թուղթին յանձնելէ եաք, այլեւս վերադառնանք արտասահմանի մէջ գրեթէ անհետացած, բարեբախտաբար դեռ Պոլսոյ մամուլին մէջ բաբախող խայթիչ ու սրամիտ քրոնիկներուն, որոնց վրայ, առեւօք, թերթը ցրուիչի ձեռքէն հազիւ խլուած, ընթերցողին աչքերը խակոյն կը յառէին, «նայինք հէլէ այսօր ի՞նչ կ'ըսէ կոր» բացագանչելով։ Այդ տեսակէն, անմրցելի էին Երուանդ Օտեանի կամիթները։ Հատ մը անոնցմէ պատմութեամբ ականջիս հասած, «Ժամանակ»ի կամ Թոշիկեանի «Նոր Լուր»ին մէջէն։

«Առջի գիշեր Սամաթիոյ թաղային ատենապետին կնիկը Մորփէոսին գիրկը ինկած էր»։ Մնացեալը չեմ յիշեր։

Միւս առաւօտ իսկ, բան գործ թողած, այդ թաղական աղան հեւ ի հեւ շունչը կ'առնէ թերթին խմբագրատունը, փրփուրը շրթներուն։

- Տօ, այսքա՛ն ալ խոշոր իֆթիրա կ'ըլլա՞յ մի պէ։ Այդ Մորփէոսը ո՞վ է քի կնիկս գացեր - եկեր անոր գիրկը ընկեր է։ Առջեւս բերէ՛ք այդ էռէպսիզը, հայտէ պաղալըմ...

Այլեւս կրնաք երեւակայել խմբագիրներուն հաղարումէկ հնարքը դիւրացանութեան հերոսին այլակերպուած այս յիշատակութիւնը մեր թաղական աղային բորբոքած ուղեղը հանդարտեցնելու միտումով։

Նմանատիպ կարճ ու կտրուկ քրոնիկներ ալ այդ տարիներուն, արտասանողիս հաշւոյն երեւցան ծածկանուններով։ Առաջին նմոյշ մը։ «Երէկ, շատ ցաւալի անուշադրութեան մը հետեւանքով խաթարուած էր ծանուցումը այն գրական համերգին զոր սարքեց Տիար Սարգիս Պօղոսեան։ (Տիար ձեւը «Ժամանակ»ը կը գործածէ, «Մարմարա»ն կը նախընտրէ՝ Պարոնը)։ Թերթիս տպագրութիւնը բաւական յառաջացած էր երբ նշմարուեցաւ մահուան մը առթիւ նուիրատուութեան յատուկ քանի մը տողեր, որոնք սխալմամբ սպրըդած էին խնդրոյ առարկայ ծանուցումին մէջ։ Սխալը անմիջապէս սրբագրուեցաւ, սակայն հրապարակաւ ներողութիւն կը խնդրենք Կեդրոնականի Սանուց Միութենէն, մանաւանդ Տիար Սարգիս Պօղոսեանէ, որուն առընչութեամբ երկրորդ անգամ է որ կը պատահի։ Ժողովրդային առածը կ'ըսէ. - «Շիւղ կը փախի այն աչքին մէջ որուն վրայ կը գուրգուրան»։

Քանի մը օր եաքը, «Սխալապատում» վերնագրին տակ, Մ. Թ. երկու երկար սիւնակներ կը լեցնէ. «Կը սիրենք յուսալ որ մեծ մասը գրաշարներու անուշադրութեան արդիւնք է։ Երբեմն քանի մը տող ալ իրենց տեղը կը փոխեն, ինչպէս վերջերս յուղարկաւորութեան մը առթիւ տըրուած նուէրները Սարգիս Պօղոսեանի արտասանական երեկոյթին տակ դըրուած էին»։

Միթէ փորձուի՞նք այլեւս այս կրկնուած «սխալ»ներուն յատկացնել անմեղութեան մրցանակներ ... Մէկ կողմէ վա՜յ անբախտ խմբագիրներ, միւս կողմէ՝ ա՜յ տխմար գրաշարներ...»։

Յետ մեծ պատերազմեան շրջանի վկաներ՝ Գրիգոր Վահան եւ Արտաշէս Գմրէթեան երբեմն պատմած են Պոլսոյ գրաշար կոչուած անաստուածներուն գործած «ակամայ սխալ»ներուն առթիւ իրենց խընդութեան տեսարանները։ Բաւական էր անմեղօրէն գիր մը փոխել օրինակ «դասական» դարձած բառերուն, ինչպիսին է ցուցահանդէսը, որպէսզի պայթէին քըրքիջի տեսարաններն անվերջանալի։

Գալով մեր պարագային, երկու գրոցբրոցներ, գլխ պատրուակելով՝ կ'ուզեն իրենց հաշիւները մաքրել. օրինակ, «Ժամանակ»ի մէջ Վահրամ Բարունեան բաց նամակ մը կ'ուղղէ Վարդան Արիկեանին, եւ այս վերջինն ալ կը պատասխանէ «Մարմարա»ի մէջ «... Յարգելի Պարոնը սկսած է իր յառաջաբանին ընթերցողին ճաշակին եւ դատողութեան ձգելով իմ անհեթեթ քննադատականս իր երկոտասընեայ հարցարանին մասին՝ ինչ կը վերաբերի ծանօթ արտասանողին»։

Մեր կողմէ ամենայն ճշդութեամբ արտատպուած այս նախադասութիւնը անիմաստութեան պատին յանգող նմոյշ մը կը համարուի անվարան, բայց «ծանօթ արտասանողն» արդէն գիտենք թէ որո՛ւ կ'ակնարկուի։

Այս բանավէճերը տեղի ունեցան 1958 - 1960-ին։ Սակայն, մեր մեկնումէն երկու եւ կէս տարի եաք ալ, դեռ Ասպետ անունով յորջորջեալն՝ իր լեղի խայթոցը նոյն ուժգնութեամբ կ'արձակէ իր վաղեմի հակառակորդին դէմ «Մարմարա»ի 1963 Դեկտեմբեր 27-ի թիւին մէջ։

«Ձեզմէ շատեր հաւանաբար կը ճանչնան զինք։ Մեր միջավայրը ունի արուեստի քննադատ մը, որ աններող է ո՛չ միայն արուեստի սխալներուն, այլեւ ամենափոքր ձեւական թերիներուն հանդէպ։ Յիշեցուցին ինծի, տարիներ առաջ անգամ մը քննադատուեր է Սարգիս Պօղոսեանը, որովհետեւ գաւաթով ջուրը իր սեղանին վրայ սխալ կողմ դրած է եղեր։ Անցեալ օր նոյն անձը բեմ բարձրացեր է բանախօսելու հազարներու ներկայութեան։ Պատմեցին ու նկարագրեցին իր կեցուածքը բեմին վրայ։ Ամբողջ բանախօսութեան ընթացքին տեղ չէ մնացեր որ չխօթէ իր ձեռքերը։ Դժբախտաբար միակ արուեստի քննադատ մը ունինք եղեր մենք, եւ ան ալ բեմին վրայ է եղեր այդ պահուն։ Կ'արժէր կարդալ իր քննադատութիւնը նման առիթով մը»։

Այժմ ո՞վ պիտի կրնայ տալ մեզ այդ քննադատին անունը։ Ձէ՞ արդեօք Սիմքէշն մեր բոցավառ ու ինքնակալ։

Այս պոլսահայ թերթերու քրոնիկներէն անդին, ամէն Կաղանդի առթիւ կաղանդչէքի շարաններ կ'երեւային Երուանդ Թօլաեանէն սկսեալ։ «Կավռօշ»ի 1960ի թիւին մէջ, Սիմոնիկ պոլսեցի երեւելիներու շարքին զիս ալ դասելով՝ կը ձայնէ. «Հանէ՛, աղջիկս, հանէ՛, Սարգիս Պօղոսեանինն է։ Գեղածիծաղ ու դալար, հայերէնով խանդավառ, ոճով գոռ ու սլացիկ, ակնարկն ալ հիացիկ»։

Դեռ անսպասելի ի՛նչ ինչ առիթներ կը ծլէին Պոլսահայոց դատաստանին վրայ։ Վերջնագոյն անակնկալը իմացէ՛ք։

Հրաժեշտի սաուլիսին գիշերը, 1960 Ապրիլ 13-ին, Կեդրոնական Սանուցի սըրահէն թղթիկ մը եկաւ բեմ, ձեռքէ ձեռք անցնելէ եաք։ «Սիլվա Կապուտիկեանի մօրեղբայրն եմ, կը խնդրեմ խօսք իմ որդուն»։ Ուրկէ՞ ուր այս մէկն ալ բուսաւ։

Յունուար 25, 1995
Փ ա ր ի զ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

Հոլիվուտի Թ. Մ. Մ. Արշակ Տիգրանեան վարժարանի շրջափակին մէջ, Յունուար 26-ին, տօնուած է դպրոցին հիմնադիր բարերար Արշակ Տիգրանեանի ծննդեան 90-ամեակը։ Բացման խօսք արտասանած է դպրոցին տնօրէնը՝ Վարդգէս Գուրուեան։ Սրտի խօսքեր արտասանած են 11-րդ եւ 12-րդ դասարաններէ աշակերտուհիներ։ Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, բաղկացած հայկական պարերէ եւ արտասանութիւններէ։ Ապա, դպրոցին «Աստարեան» սրահին մէջ բարերարը ճաշած է աշակերտութեան հետ։

***

Փասատինայի «Պէշկէօթիւրեան» սրահին մէջ, Յունուար 20-ին, տեղի ունեցած է երեկոյթ մը, կազմակերպութեամբ Հայ Գրողներու Միութեան եւ Մելգոնեան Կըրթական Սանուց Միութեան։ Բացումը կատարելով Տիկին Պերճուհի Երկանեան ներկայացուցած է օրուան դասախօսը՝ գրող եւ թարգմանիչ Կարպիս Սուրէնեանը, որ հեղինակն է «Մաքուր ձեռքեր», «Արեւորդիներ», «Բնիկ որտեղացի էք», «Ոգու ամրոցներ», «Երանութեան կղզին» գիրքերու, ինչպէս նաեւ թարգմանիչը՝ Տոսթոյեւսքիի «Քարամազով եղբայրները», Ճոն Կոլսուորթիի «Ֆորսայթներու պատմութիւնը» եւ այլ գործերու։ Հայ Գրողներու Միութեան անունով Թորգոմ Փոստաճեանի ողջոյնի խօսքէն եաք, Կարպիս Սուրէնեան խօսած է հայկական ճարտարապետութեան, նկարչութեան, երաժշտութեան, գրականութեան եւ փիլիսոփայութեան մասին, շեշտը դնելով անոնց դերին վրայ համաշխարհային մշակոյթի պատմութեան մէջ։ Փակման խօսքը արտասանած է Փանոս Թիթիզեան։

***

Կլէնտէյլի «Անոյշ» ճաշարանին մէջ, Յունուար 27-ին, տեղի ունեցած է հաւաքոյթ մը, որուն ներկայ եղած են շուրջ 150 հոգի, մեծ մասամբ՝ Հայաստանցիներ։ Հանդիսավարը՝ Զարեհ Պալեան, բացումը կատարելով ըսած է. - «Մենք, սփիւռքում ապրող Հայերս, պարտաւոր ենք հաւասարակշռութիւն մտցնել այն աւանդի մէջ, որ Արցախի Հայը, Հայաստանի Հայը եւ Սփիւռքի Հայը բերում են Հայաստանի անկախ պետականութեան կառուցման սուրբ գործին։ Մենք չենք կիսում մութի, ցուրտի, անգործութեան, ցածր աշխատավարձի, շրջափակման զըրկանքները, նաեւ երկրաշարժի ու դաղթի հետեւանքով յառաջացած անօթեւան կեանքի դժուարութիւնները։ Իսկ այստեղից քաղաքականութիւն թելադրելու ո՛չ կարողութիւնն ունենք, ո՛չ էլ դա մեզ թոյլ կը տան անելու։ Հետեւաբար մեզ մնում է, որ ամէն մի սփիւռքահայ ընտանիք իր եկամուտի նուազագոյն մէկ առ հարիւրի չափով եւ ազգային տուրքի կամաւոր վճարման ձեւով մասնակցի «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամին, որը ամէնից արդիւնաւոր եւ ամենաճիշդ ճանապարհն է օգնելու Հայաստան - Արցախ աշխարհին»։ Ներկայ եղած եւ խօսք առած է Գուգարքի Շրջ. Խորհուրդի նախագահ Էդիկ Մարտիրոսեան, որ հայկական կամաւորական ինքնապաշտպանական «Էրզրում» ջոկատի կազմակերպիչն ու հրամանատարը եղած է։ Խօսք առած է նաեւ Երեւանի պետական համալսարանի դասախօս Գուրգէն Մելիքեան։ Ստեղծուած խանդավառ մթնոլորտին մէջ հաւաքուած է 28 հազար տոլար եւ մասնակցողները յանձնառու եղած են ամէն տարի վճարելու նոյն գումարը։

***

Լոնկ Պիչի Քուին Մէրի նաւուն մէջ, Յունուար 28-ին, տեղի ունեցած է ՀՕՄ-ի Շրջ. Վարչութեան Դաստիարակչական Յանձնախումբին կազմակերպած սեմինարը, որուն նիւթը եղած է՝ «Ծնողք - զաւակ յարաբերութիւններ»։ Շահէ Քէօրօղլեան ներկայացուցած է օրէնքները, Իտա Գարայեան՝ փոքր տարիքի զաւակները, իսկ Շաքէ Եկաւեան՝ պատանի զաւակները։ Սեմինարին մասնակցած են 75 հոգի։

***

Կլէնտէյլ Հայ Աքումբի սրահին մէջ, Յունուար 29-ին, երգահանդէս մը տուած է Արաքսիա Վարդերեսեան, մեներգելով հայրենասիրական եւ սիրոյ երգեր։ Յայտագիրը վարած է երգահանդէսը հովանաւորող Հայ Թելեժամի տնօրէն Սարգիս Մուրատեան։

***

Էնսինոյի Ֆերահեան Ազգային վարժարանի «Աւետիսեան» սրահին մէջ, Յունուար 29-ի երեկոյեան, տեղի ունեցած է Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի անդամ Սրօ Պօղիկեանի հրապարակային զեկուցումը, որուն նիւթը եղած է՝ «Հ. Յ. Դաշնակցութեան լուծարման հրամանագիրը»։ Բացումը կատարած է Պերճ Բրուտեան։ Սրօ Պօղիկեան նախ ներկայացուցած է Դաշնակցութեան հայաստանեան գործունէութեան զանազան շրջանները եւ այն մարդերը, որոնց մէջ կուսակցութիւնը իր մամուլով, շրջանակներով եւ խորհրդարանական խմբակով գործունէութիւն ծաւալած է, ապա՝ անդրադառնալէ եաք վերջին շրջանին պատահած դէպքերուն, ըսած է. «Դաշնակցութեան ձայնը չէ լռեցուած, Դաշնակցութիւնը տակաւին կը շարունակէ իր գործը, առանձին չէ մնացած եւ պայքարը պիտի շարունակէ, որովհետեւ Հայաստանի իշխանութիւնները ամէն գնով պիտի փորձեն իրենց ձեռքը պահել իշխանութիւնը, որովհետեւ Հայաստանի քաղաքական, տնտեսական անցումային այս շրջանը, ազգային հարստութեան վերաբաշխման շրջան է եւ իշխանութիւնը այդ հարստութիւնը չուզեր տալ, այդ հարստութիւնը պիտի վերադասաւորուի, վերաբաշխուի այն շրջանակին, որ այսօրուան իշխանաւորներու շրջանակն է։ Այդ պատճառով ալ ընտրութիւնները շատ կարեւոր են եւ ամէն գնով պիտի պաշտպանեն այդ աթոռները»։

***

Օր մը առաջ, Սրօ Պօղիկեան հրապարակային զեկուցում մը տուած է Սան Ֆրանսիսքոյի Հայ Կեդրոնի «Սարոյեան» սրահին մէջ։ Բացումը կատարած է Ժիրայր Սարգիսեան։ Ցուցադրուած է կէս ժամուան տեսերիզ մը, որմէ եաք խօսք առնելով Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի անդամ Սրօ Պօղիկեան ներկայացուցած է Դաշնակցութեան գործունէութեան զանազան հանգրուանները։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

Ինչպէս տեղեկացուցած էինք արդէն «Յառաջ»ի Յունուար 19-ի թիւին մէջ, հայաստանցի վեց ուսանողուհիներ ու իրենց վարիչները, Յունուար 5-էն ի վեր կը գտնուէին Լիոն, ու կը հետեւէին կարգ մը դասընթացքներու Ռոնի Արեւմտեան Ուսուցման Ընկերութեան կեդրոնին մէջ: Ի պատիւ իրենց, Լիոնի մայր քաղաքապետարանի ընդունելութեան սրահին մէջ տեղի ունեցաւ նոր հիւրասիրութիւն Յունուար 30-ի կիրակի ժամը 5-30-ին: Ներկայ էին քաղաքապետ Միշէլ Նուարի ներկայացուցիչը՝ Վաչէ Մուրատեան, միջազգային յարաբերութիւններու պատասխանատու մարմինը ու հայկական միութիւններու ներկայացուցիչներ, որոնց մէջ յիշենք Պր. Պիէռ Նազարեան՝ Լիոնի Հայ Աւետարանական եկեղեցիէն, Ռէժան Կարապետեան՝ Քաղաքապետարանէն, Փրոֆ. Փիեռ Մարինի՝ «Լէա ու Նուպար Պիլլիթեան» հիմնարկէն, Ժակլին Պետրոսեան՝ Լիոնի Հայ Տիկնաց Միութենէն, Յակոբ Օհաննէսեան՝ Հայ Աղջկանց Միութեան մշակութային մասնաճիւղէն ու Մարիէն Պատմեան՝ Լիոնի Հ.Բ.Ը. Միութենէն, ինչպէս նաեւ իրենց մասնակցութիւնը բերած հայկական ընտանիքներ:

Խօսք առնելով Ռոնի Արեւմտեան Ուսուցման Ընկերութեան մասին, Վաչէ Մուրատեան գոհունակութեամբ անոր տնօրէնը՝ Պր. Տօրէլ ու աշխատակիցները «որոնց համբերութեան ու յարատեւութեան շնորհիւ այս դասընթացքները յաջողութեամբ կ'ընթանան: Բնական է որ Լիոնի քաղաքապետարանը իր կենսունակ օժանդակութիւնը բերէ այս ձեռնարկին, ու մանաւանդ այն ուսուցողներուն համար ուսուցման մարզերուն մէջ ձեռք առնուած բոլոր բարեփոխումները: Ցանկալի է Հայաստանի յարաբերութիւններու յառաջդիմութեան յատկապէս բոլոր այն ընտանիքներուն որոնց յարկերուն տակ իրենց մնացին այս աղջիկները պատասխանատուներ»: «Որովհետեւ Լիոն - Երեւան յարաբերութիւններուն մէջ, յաճախ դիւրերելու փափուկ հարցը հարթելն է ամէնէն դժուարինը: Ձեր անշահախնդիր աջակցութիւնը՝ ձեռքի մը նման է որ կ'երկարի դէպի Հայաստան, իբրեւ հոմանիշ այն միասնականութեան ոգիին որ դրոշմն է ձեր իսկական հայու համոզումներուն»: Բեմ հրաւիրուեցաւ նաեւ Պր. Տօրէլ որ արտայայտուեցաւ իր ընկերութեան անունով: «Շարունակել ու յարատեւել» նշանաբանով ան ծրագիրներու հեռանկարը տարաւ մինչեւ Հայաստան, «ուր մեր նպատակն է ծաղկեցնել դպրոցական կառոյց մը, աւելի կատարեալ ու կազմակերպուած տուեալներով օգտակար ըլլալու մեր հայաստանցի եղբայրներուն: Ծառայել երիտասարդներուն, ահա մեր գրաւականը, որպէսզի անոնք ալ գտնեն, օր մը, իրենց տեղը միջազգային պատուանդաններուն վրայ: Մեր հետապնդած երջանկութիւնն է այս»:

Վահէ Մուրատեան հրաւիրեց ներկաները գովացուցիչ ըմպելիներով շարունակել օրուան հանդիպումը ու խմել Հայաստանի կենացը: Ընդունելութիւնը վերջ գտաւ շրջապտոյտով մը քաղաքապետարանի շքեղ դահլիճներուն մէջ:

ՎԱՐԴԱՆ

Հ. Օ. Մ.
ՀԱՅ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հայ Օգնութեան Միութեան Կեդրոնական Վարչութիւնը, նկատի ունենալով Պ. Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի 1994 Դեկտեմբեր 28-ի տխրահռչակ ելոյթին ու օրինազանց հրամանագրին հետեւանքով ըստեղծուած ապառողջ ու անկայուն կացութիւնն ու Հայրենիքի եւ Սփիւռքի միջեւ կամայական ոտնձգութիւններու հետեւանքով հետզհետէ դժուարացող յարաբերական կապերը, մինչեւ ներկայ տագնապի լուծումը, առկախուած կը գտայ վերանայելու իր ամբողջական համագործակցութեան գործելակերպը, մասնաւորաբար կարգ մը կենսական հարցերու եւ երեւոյթներու առընչութեամբ:

Համաշխարհային ներկայութիւն մը եղող ու միջազգայնօրէն ճանչցուած ու յարգանքի արժանացած 85-ամեայ Հայ Օգնութեան Միութիւնը, անհաւատալիօրէն, Դեկտեմբեր 28-ին, անկախ Հայաստանի նախագահին ու հայկական պետութեան դիւանագիտական ներկայացուցիչներու կողմէ ամբաստանուեցաւ որպէս միջազգային ոճրապարտ գործընթացներու հետ կապ ունեցող կազմակերպութիւն: Որեւէ ազգային հաւաքականութեան մէջ նախընթաց չունեցող այս երեւոյթը կը թողունք պատմութեան արդար դատաստանին, թող ապագայ սերունդները տան իրենց վճիռը: Մինչ այդ, մենք պարտաւոր կը զգանք արտայայտելու մեր յուսախաբութիւնը, մեր բողոքն ու արդար պահանջները:

Հայ Օգնութեան Միութեան բոլոր միաւորները, հաւաքաբար իրենց բողոքը կ'արձանագրեն ի տես Հայաստանի Հանրապետութեան տարածքին գործադրուող մարդկային իրաւունքներու ոտնակոխման, որու հետեւանքով անհիմն ամբաստանութիւններով ձերբակալուած բազմաթիւ անհատներ այսօր կը մնան արգելափակուած՝ բացարձակ մեկուսացման պայմաններու տակ, զրկուած իրենց հարազատներուն ու պաշտպան փաստաբաններու հետ հաղորդակցելու տարրական իրաւունքէն: Հայ Օգնութեան Միութիւնը, որպէս մարդասիրական միջազգային կազմակերպութիւն, կը դիմէ Հայաստանի կառավարութեան, որ իրաւասութիւնը տրուի իր ներկայացուցիչներուն այցելելու եւ մարդասիրական աջակցութիւն ընծայելու վերոյիշեալ մեկուսացուած կալանաւորներուն:

Պարոն նախագահի հրամանագրով մամուլի դէմ չլթայազերծուած համատարած սեղմումներուն թիրախներէն մէկն ալ, Հայ Օգնութեան Միութեան հովանաւորութիւնը վայելող, կնոջական լուրջ եւ այժմէական հարցեր վերլուծող չարաթաթերթ՝ «Առագաստ»ն էր: Կեդրոնական Վարչութիւնս, ձայնակցելով «Առագաստ»ի ու բոլո՛ր հալածանքի ենթարկուած հրատարակութիւններու խմբագրական կազմերուն՝ կը պահանջէ ներկայ ապօրինի արգելքներուն անյապաղ վերացումը:

Դեկտեմբերի դժբախտ ու անսպասելի իրադարձութիւններէն ատդին ստեղծուած անկայուն վիճակին որպէս հետեւանք, Հայ Օգնութեան Միութիւնը առժամաբար կը դադրեցնէ «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամի աշխատանքներուն իր մասնակցութիւնը ինչպէս նաեւ Հայաստանի Հանրապետութեան դիւանագիտական ներկայացուցչութիւններուն՝ իր բարոյական եւ նիւթական աջակցութիւնը:

Այս առթիւ, անգամ մը եւս կ'ուզենք վստահեցնել Սփիւռքի թէ Հայրենիքի մեր հարազատները, թէ 85-ամեայ Հայ Օգնութեան Միութիւնը եղած է միշտ ու կը մնայ այսօր եւս մարդասիրական զգացումներով առաջնորդուող ազգանուէր կազմակերպութիւն մը՝ որ հաւատարիմ իր ուխտին, պիտի շարունակէ իր անսակարկ օգնութիւնը բերել համայն մեր ժողովուրդին:

ՀԱՅ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Յունուար 27

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅՈՑ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ներկայիս մեր ժողովուրդին ի տեղեկութիւն կը յայտնենք՝ թէ համապատասխան Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնէն ստացուած 1994 Դեկտեմբեր 5 թուակիր Ուղեցոյց - Պաշտօնագրին, յարդ կատարուած եւ հաստատուած է ընտրութիւնը Արեւմտեան Եւրոպայի հետեւեալ Շրջաններու Պատգամաւորներուն եւ Անձնափոխանորդներուն, որոնք պիտի մասնակցին 1995 Ապրիլ 3-ին՝ Սուրբ Էջմիածնի մէջ գումարուելիք Ազգային Եկեղեցական այն ժողովին, որ պիտի ընտրէ Ամենայն Հայոց նոր Կաթողիկոսը:

Փարիզեան Շրջան

Պատգամաւոր
Պ. Պ. -
Համազասպ Կաբրիէլ Մումճեան
Գեղամ Թորոսեան
Օննիկ Ժամկոչեան
Րաֆֆի Նոէլ Պագըրճեան
Լեւոն Վահան Քեպապճեան
Կարպիս Ռոժէ Ջրբաշեան
Մեսրոպ Ա. Քհնյ. Ժամկոչեան
Պր. Սարգիս Պետոյեան
Անձնափոխանորդ
Պ. Պ. -
Ժագ Գուսինեան, Յակոբ Կէվրէկեան, Մանուէլ Տէյիրմէնճեան, Արմէն Գույումճեան, Բիւզանդ Ֆընտըգեան, Օննիկ Պայրամեան, Էտմոն Ղազէրեան, Արթիւր Պէյլէրեան

Ռոն - Ալփի Շրջան

Պատգամաւոր
Պ. Պ. -
Արման Պահատուրեան
Ռուբէն Ռոպէր Տօնիկեան
Ժան - Մանուկ Ստեփանեան
Անձնափոխանորդ
Պ. Պ. -
Մանուկ Միրզոյեան, Հանրի Սիրանեան, Սահակ Սուքիասեան

Պելժիա

Պատգամաւոր
Պր. Անդրանիկ Գազարեան
Անձնափոխանորդ
Պր. Հրաչ Պաղտասարեան

Հոլանտա

Պատգամաւոր
Պր. Հրանդ Վարդան Կէլիճի

Իտալիա

Պատգամաւոր
Սարգիս Քհնյ. Սարգիսեան

ԾԱՆՕԹ. - Ճամբորդելու անկարելիութեան պարագային, Անձնափոխանորդը կը փոխարինէ Պատգամաւորը:

ԴԻՒԱՆ
ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ
ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

Փետրուար 9, 1995

ԶԱՒԷՆ ՊԻՊԵՌԵԱՆ

ԱՆԿՈՒՏԻ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐ

ՎԷՊ

Աղջիկներէն մէկը՝ որ տղու մը ձեռքը չբռնած, աստղերը գրկած՝ կը մեկնի աշխարհէն: Աղջիկներէն ուրիշ մէկը՝ որ աշխարհի վրայ կը մնայ որպէս դի «սինիր տղայ» մը գայ ձեռքը բռնէ, առանց գիտնալու թէ այդ աղջկան մօտ ի՛նչ երկար եւ յուզումնալից սպասում մը կը պսակէ իր այդ պարզ ժեստով: Եւ այդ աղջիկը մոխէ կեանքի այդ ամենամեծ յուզումը՝ անարժան սինիր տղու մը համար: Եւ գայ ուրիշ տղայ մը որ արժանի է այդ յուզումը տալու եւ առնելու, բայց աղջիկը ա՛լ չունենայ այդ յուզումը...

Կարծեց թէ մարդ չկար տունը, որ խաւարներու մէջ թաղուած էր: Բայց դուռը կղպուած չէր: Եւ անկարելի էր որ մաման չկղպէր՝ երբ դուրս ելլէին:

Հօրը խօսքը իմացաւ: Ոչ ոք եկաւ զինքը դիմաւորել: Դառն ժպիտ մը ունեցաւ: Այն զգացումը՝ թէ օտար տուն մը կը մտնէր, ուր հիւր էր: Եւ հիւր մը որ կը նեղուի, անհանգիստ կ'ընէ տանտէրերը: Օտար կին մը բաւ էր եղած որ օտարական մը դառնայ իր տանը մէջ: Մաման անգամ իրեն չէր սպասեր այլեւս: Քանի մը ամիսի վերարկուին պատճառով: Երբեք չէր երեւակայած թէ տունը այս աստիճան պաղ պիտի երեւար իրեն, օր մը:

Անիծեց, անիծեց ամէն բան, որ չէր կրնար ձգել երթալ: Ուրիշ տեղ: Ի՛ր տունը: Ուր զինքը դիմաւորէր սիրող կին մը, զոր ինք սիրէր: Ուր այսպէս երեսի վրայ լքուած, «փիճի պէս» չըլլար...

Յակոբիկին անկողինը չէր աւրուած:

- Եկա՞ր, ըսաւ Սիլվային ձայնը:

Դուռին բացուածքէն, գլուխը երկարեցաւ ներս: Աչքերը քնաթաթախ: Ծովահէնի նեղ տափատով: Բոկոտն:

- Քեզի՛ սպասեցի:

Երախտագիտութի՞ւն կ'ուզէր: Ներս մտաւ, դուռին առջեւ կեցաւ, ձեռքերը ետին:

- Ի՞նչ բերեմ, փսփսաց:

Սուր վարանեցաւ: Անօթի էր: Աղուոր ճաշ մը հրաշալի բան կ'ըլլար: Այսքան յոգնած, մանաւանդ: Ուսերը թօթուեց անտարբեր ձեւով:

- Տապկուած ձուկ կայ: Պաղած է բայց համով է: Սալաթա ալ աւելցած է: Կանկառ կայ: Խաղող կայ: Ամէնէն ալ կը բերեմ:

Սիլվա երջանիկ էր եւ ժպտուն, որ Սուր զինքը չէր ճանչցած, չէր վռնտած, չէր պատասխանած անգամ: Վհատ, յոգնած, տըկար վիճակ մը կը տեսնէր եղբօրը վրայ: Արտասովոր վիճակ մը, որ իր մայրական զգացումները արթնցուցած էր մէկէն:

Սուր երբ առանձին մնաց, քաղցր ժպիտ մը թռչտեցաւ շրթունքին վրայ: Սիկարեթ մը վառեց: Ուրախութեամբ նկատեց թէ հոգին նորէն կ'ուզէր ծխել: Ո՛չ ցոյցի համար: Տուփը կէս եղած էր այս դէն: Ասիկա «մեծցած» ըլլալու փաստ մը եւս նկատեց, եւ գոհ եղաւ ինքզինքէն: Եթէ բացառիկ պարագաներու ախորժակն ալ կորէր եւ քունն ալ փախէր...: Հարկաւ ախորժակը կորելու եւ ամբողջ գիշերը առանց քնանալու ծխելու չափ պիտի մեծնար օր մը:

- Յակոբիկը նորէն սինեմա գնաց: Ես ալ վաղը Գընալը պիտի երթամ Փերուզ թանթիկին: Ծով պիտի մտնենք: Բայց եթէ նամակին համար կ'ուզես որ չերթամ ... Այսօր ալ նամակը չեկաւ:

- Պէտք չկայ:

Սիլվա ափսէով եկած էր: Աղամանը, ջնջոցը, դանակը չէր մոռցած: Գաւաթ մըն ալ ջուր:

- Քեզի՛ սպասեցի, կրկնեց:

Սիլվային փութկոտութիւնը չջղայնացուց Սուրը այս գիշեր: Ընդհակառակն, հաճոյք պատճառեց: Աղէկ աղջիկ է, ըսաւ: Ինծի կը սիրէ, ըսաւ: Եւ հաճոյք զգաց: Գաղտագողի նայեցաւ քրոջը: Անդրադարձաւ թէ մեծ աղջիկ եղեր էր: Թեթեւ կորութիւն մը անգամ ունէր կուրծքին վրայ: Եւ գէշ աղջիկ չէր: Սիրուն էր դէմքը, հակառակ հետաքրքիր «մուկ»ի արտայայտութեան, որ կարծես փարատած էր այս գիշեր: Հայկական յետոյք ալ չունէր, հայկական սրունք ալ չունէր: Աղուոր աղջիկ պիտի ըլլար հաւանաբար հետզհետէ: Արդեօք ո՞վ առաջին անգամ անոր ձեռքը պիտի բռնէր փողոցի մը անկիւնը: «Սինիր տղա՞յ» մը: Նախանձի զգացում մը ունեցաւ: Զեմ ձգեր, խորհեցաւ, եթէ սինիր տղայ մը ըլլայ: Բայց ինք պիտի չգիտնար որ...

Քաղցր տխրութիւն մը զգաց, կարծես ինք կը բաժնուէր տունէն, կամ թէ Սիլվա՛ կը մեկնէր հարս երթալու համար: Յուզուեցաւ: Իրաւ, օր մը զիրար պիտի կորսնցնէին: Զղջաց որ միշտ այնքան գէշ կը վարուէր քրոջը հետ, որ բարեկամութիւն ընելէ ուրիշ բան չէր ցանկար:

- Իրար չա՞տ կը սիրէք կոր, Սուր:

Պատառը բերնին մէջ՝ անշարժացաւ: Երբ հասկցաւ թէ ի՛նչ կ'ըսէր, սկսաւ խընդալ: Ուրիշ ատեն, պիտի ջղայնանար անպայման: Այս իրիկուն, նոյնիսկ հաճոյք զգաց այդ հարցումէն: Եղբօրը լաւտրամադրութիւնը տեսնելով, Սիլվա ալ երջանկացաւ:

- Աղուո՞ր է, Սուր:

Սուր ա՛յնքան կը փափաքէր Նորմային գեղեցկութիւնը նկարագրել, պատմել թէ ի՛նչ աղէկ աղջիկ էր, ի՛նչ առաւելութիւններ ունէր, նոյնիսկ զայն ծանօթացնել Սիլվային ... Զկրցաւ բառ մը արտասանել, ինչպէս չէր կրցած գովել Նորման մօրը երեսին: Ի՞նչ պէտք կար գովելու: Ամէն մարդ պէտք էր գիտնար թէ գեղեցիկ էր Նորման, աղէկ աղջիկ էր, սքանչելի աղջիկ էր: Այս բոլորէն կասկածիլ խնդրոյ առարկայ չէր որ: Նախատինք կ'ըլլար: Ամէն մարդ առանց վիճաբանութեան ընդունելու էր իր սիրած աղջկան բացառիկ աղջիկ մը ըլլալը:

(Շար. 40)

Տէր եւ Տիկին Սուրէն - Մարգրիտ Շէրիք եւ զաւակը՝ Անէն,
Տէր եւ Տիկին Յարութիւն - Թալին Չէքիչ եւ զաւակները,
Տիկին Անժէլ Օտաէր (Ամերիկա),
Տիկին Սիրվարդ Արթան (Անգլիա),
Տիկին Մարի Արթան եւ զաւակը (Ամերիկա),
Տէր եւ Տիկին Ներսէս Արթան եւ զաւակները (Ամերիկա),
Տէր եւ Տիկին Կարպիս Աճէմեան (Պոլիս),
ինչպէս նաեւ Պապիկեան, Մերտինեան, Ռէիսեան եւ Չէքիչ ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ - մօր, քրոջ, հօրաքրոջ, հարսին եւ խնամիին՝

ՏԻԿԻՆ ՎԷՆԻԻՍ ԷՐՍԻՒՄԷՐԻ
(Ծնեալ՝ Արթան)

մահը որ պատահեցաւ Փետրուար 11-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Ուրբաթ, Փետրուար 17, ժամը 15-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին 15. rue Jean-Goujon, Paris 8e ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Neuilly sur Marne-ի գերեզմանատունը:

«ՅԱՌԱՋ». - Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Ս. Շէրիքի:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, փետրուար 19

Զ. ԿԻՐԱԿԻ ՋԿՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ

Ղեւոնդեանց Քահանայից յառաջիկայ տօնին (Փետրուար 21) առիթով, այսօր Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, պատարագի ընթացքին հոգեհանգիստ կը կատարուի Փարիզի եւ Շրջանի եկեղեցիներուն մէջ պաշտօնավարած վախճանեալ հոգեւորականներուն համար:

Կը պատարագէ՝

ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Պատարագէն ետք՝ ժամը 1-ին, Փէր - Լաշէզի գերեզմանատան Եւրոպայի Առաջնորդներու Դամբանին առջեւ աղօթք՝ Վռամշապուհ Արք. Քիպարեանի, Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանի եւ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի համար, որու վախճանման 10-րդ տարելիցն է:

Փարիզի եւ Շրջանին մէջ ծառայած վախճանեալ Առաջնորդներն ու հոգեւորականները եղած են.

Վռամշապուհ Արքեպիսկ. Քիպարեան, Արտաւազդ Արքեպիսկ. Սիւրմէեան, Սերովբէ Արքեպիսկոպոս Մանուկեան, Գէորգ Արքեպիսկոպոս Իւթիւճեան, Տիրան Արքեպիսկոպոս Ներսոյեան, Գրիգորիս Եպիսկ. Պալաքեան, Կոմիտաս վրդ. Սողոմոնեան, Սուքիաս վրդ. Պարոնեան, Հմայեակ Վարդապետ Պաղտասարեան, Յովհաննէս քհնյ. Հինքէրպէյէնտեան, Սահակ քհնյ. Իւթիւճեան, Կոմիտաս Քհնյ. Սկպեան, Բառնաբաս քհնյ. Խըն - տամեան, Արիստղոմ քհնյ. Թորոսեան, Մեսրոպ քհնյ. Մեսրոպեան, Վահան քհնյ. Խոյեան, Բարթող քհնյ. Թադըմճեան, Գէորգ քհնյ. Դաւիթեան, Լեւոն քհնյ. Արսլանեան, Գարեգին քհնյ. Տէօվլէթեան, Մկրտիչ քհնյ. Արսլանեան, Գէորգ քհնյ. Նիզամեան, Ներսէս քհնյ. Գանճեան, Գրիգոր քհնյ. Ճէպէճեան, Յուսիկ քհնյ. Ադամեան, Վարդան քհնյ. Պաղտասլեան, Յարութիւն քհնյ. Ճօր - Թույեան, Ադդէ քհնյ. Փայլակեան, Եսայի քհնյ. Ալթունեան, Թովմաս քհնյ. Մինասեան, Մաշտոց քհնյ., Թիւֆէնկճեան, Պարգեւ քհնյ. Մէրճանեան, Հայկազէր վրդ. Պայրամեան, Պետրոս քհնյ. Գասպարճեան, Արսէն աւագ քհնյ. Սիմէոնեան:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Ա. Թադէոսեան մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը, Շաբաթ, Փետրուար 18, ժամը 10-ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը

17 rue Bleue, 9-րդ

Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

***

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Սէն - Ժերոմի Զ. Շանթ մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Փետր. 18, Շաբաթ օր ժամը 15-ին՝ Maison de Quartier — 32, ave St-Jérôme

Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԿՈՄԻՏԱՍ

125e ANNIVERSAIRE
DE LA NAISSANCE DE

KOMITAS

Sous le patronage de *M. JACQUES TOUBON*
Ministre de la Culture et de la Francophonie
et la présidence effective de *M. HAGOP MOVSES*
Ministre de la Culture d'Arménie
Sous l'égide de : *La Cathédrale Apostolique Arménienne — l'Eglise Catholique Arménienne — l'Eglise Evangélique Arménienne*
le SAMEDI 25 FEVRIER A 20 H 30
Théâtre du Jeu de Paume - rue de l'Opéra (Parking Carnot) - AIX-EN-PROVENCE
présentation de l'œuvre de Komitas :
Père Vertanes Oulouhodjian (Congrégation Mekhitariste de Venise)

CONCERT

Hasmik Papyan (Soprano - *Bonn*) — Kevork Hunanian (Ténor - *Los Angeles*)
Juliette Yilmazian (Piano) — Jean Ter-Merguerian (Violon)
— QUATUOR A CORDE —
Jean Ter-Merguerian (Ier Violon) — Martin Yéritzian (IIe Violon - *Erevan*)
Jacques Chirinian (Alto - *Paris*) — Chahan Dinanian (Violoncelle - *Paris*)
Chorale Sahak - Mesrop — Direction : Khatchig Yilmazian
organisé par l'U.C.F.A.F

avec la participation de :
Centre Culturel Sahak-Mesrop — Jeunesse Arménienne de France —
Centre Culturel St-Grégoire — U.G.A.B. — M.A.J.C. —
Fondation Aram Khatchadourian — Altitude 5165 —
Association Sportive du Domaine de Tournon.

Vente des billets : Théâtre du Jeu de Paume :
Tél. : 42 38 44 71 / 91 66 06 08 / 91 52 26 30

M. G. COM

(Médecine Générale et Communauté)

Assemblée Générale Annuelle

- *Missions en Arménie* — 1 9 9 4
- *Stages de médecins arméniens en France*

sous la présidence de *M. V. TER-GHEVONDIAN*
Chargé d'Affaires, de la République d'Arménie en France

le Jeudi 16 Février à 20 heures 30

— PALAIS DES ARTS ET DES CONGRES —
25, Avenue Victor Cresson, 92130 Issy-les-Moulineaux

INFORMATIONS ARTISTIQUES

Le plus petit festival du monde, qui s'ouvre chaque automne sous les étoiles de GINDOU dans le lot a présenté en Septembre 93, des films récemment réalisés par de jeunes cinéastes d'Arménie et de la diaspora arménienne.

C'est lors de la préparation de ce festival que nous sommes partis rencontrer ces cinéastes à Erevan qui témoignent d'une urgence d'expression, de la nécessité vitale de créer de nouveaux langages et de redéfinir l'identité arménienne face à la situation suspendue dans laquelle se trouve leur pays.

«Toiles d'Arménie» est un portrait filmé qui mêlent des interviews et des extraits de films de ces cinéastes.

Vous êtes invités à la projection de

«*T o i l e s d' A r m é n i e*»
Un film de *Pascale AURICOSTE*
et *Claude RAMBAUD*
(durée 35 minutes)

La projection sera précédée d'un court-métrage : «*A v l o s*»
d'*Alik ASSATRIAN*.

le Vendredi 17 Février à 20 heures

aux Atelirs *Varan* : 6. Impasse Montlouis, Paris 11e
Mo Père Lachaise/Philippe Auguste

(Merci de bien vouloir confirmer votre présence à : la Huit Production: Tél. : 43 - 43 - 95 - 54).

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Ամանորի եւ Սուրբ Ծննդեան տօնին առթիւ, շնորհակալութեամբ ստացած է իւղագինի հետեւեալ նուէրները. -

Տէր և Տիկին Տորք և Նորա Տէր-Յակոբեան 1000, Պր. Ժան Սարաֆեան 200, Տէր եւ Տիկին Է. Շահվէրդիլեան 500, Տիկին Անի Պէրպէրեան 500, Տէր եւ Տիկին Ժագ Մուրատեան 300, Պր. Շառլ Գարագաշեան 100, Տիկին Կիւմիւշկէրտանեան 100, Տիկին Արաքսի Գունտուրաճեան 100, Տէր եւ Տիկին Արամ Մալխասեան 100, Պր. Ժագ Պաթմանեան 200, Տիկին Սիրանոյշ Թուֆանեան 200, Տէր եւ Տիկին Պերճ Պետրոսեան 250, Տիկին Նատիա Ալէսեան 200, Տէր եւ Տիկին Պեռնար Սայրիմ 100, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Կարապետեան 200, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Կարապետեան 500, Պր. Արամ Գրիգորեան 100, Օր. Իզապէլ Պալճեան 100, Օր. Էլիզ Պասմաճեան 300, Պր. Կարապետ Թուլումճեան 300, Օր. Սոնիա Կիւմիւշեան 1000, Պր. Ներսէս Տուրման 500, Տիկին Անահիտ Գափթան 250, Օր. Մառլէն Արապեան 150, Պր. Անտրէ Դուրեան 150, Տէր եւ Տիկին Ժողէֆ Տէրտէրեան 200, Պր. Միշէլ Յակոբեան 500, Օր. Գոհարիկ Գէորգեան 300, Տիկին Անահիտ Մարտիրոսեան 100, Տիկին Շառլ Րըպիէռ 250, Օր. Զ. Խոսրովեան 100, Պր. Ժան - Փօլ Սահակեան 100, Պր. Րաֆֆի Իսրայէլեան 10 գերմանական, Պր. Արման Մովսէսեան 1000, Տիկին Մ. Տէրտէրեան 50, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Հայթայեան 100 Ֆր.:

(Շար. 11)

Ճշգում. - Ուրբաթ, (Փետրուար 10) ցանկին մէջ, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Փափազեանի նուէրը 500 Ֆր. է (ոչ 50):

125EME ANNIVERSAIRE
DE LA NAISSANCE DE

KOMITAS

M E S S E
S O L E N N E L L E

le Dimanche 19 Février à 10 heures

en la Cathédrale arménienne
Serpotz Tarkmantchatz

La messe sera célébrée par
MGR DARON GEREJIAN
Locum-Ténêns du Diocèse du Midi de la France

En présence du
Révérend Père ANTOINE SAROYAN
Chef de la Communauté arménienne catholique de Marseille et du Midi de la France

et

M. le Pasteur JOEL MIKAELIAN
Vice-Président de l'Union des Eglises évangéliques arméniennes de France

La messe de Komitas à quatre voix sera interprétée par la Chorale *SAHAK - MESROP*

Direction
KHATCHIG YILMAZIAN

GRAND LOTO

organisé par

L'ECOLE ABOVIAN
Ecole de langue et culture arméniennes

le Dimanche 19 Février
à 15 heures précises

dans la Salle «A. Tcherpachian»
Cathédrale apostolique arménienne
Serpotz Tarkmantchatz

339, ave du Prado, Marseille 8e

Comme chaque année, nous comptons sur vous pour venir nombreux encourager et soutenir l'école.

Premier lot : UN TELEVISEUR COULEUR.

Et de nombreux autres lots.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section «*S a t e n i g*»
de VAULX-EN-VELIN

organise

UN

REPAS DANSANT

à l'occasion
de la FETE DE VARTANANK

le Samedi 18 Février à partir de 20h

à la Mairie Annexe «La Côte»
rue Alfred de Musset, Vaulx-en-Velin

Cette soirée sera animée par le chanteur AVO NADJARIAN

Prix du repas : 100 F.
Enfants jusqu'à 14 ans : 60 F.

Pour toutes réservations :
78. 82. 06. 86 — 78. 77. 63. 93
(après 20 heures)

— *Parking surveillé* —

Réservations avant le 13 Février

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 16
JEUDI
16 FEVRIER
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը ; 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.529 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 69e ANNEE — N° 18.529

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՅՈՒԼԻՍ 5-ԻՆ

Հայաստանի ներկայ Խորհրդարանի երեսփոխաններուն ժամանակաշրջանը լրանալով Յուլիս 21-ին, Գերագոյն Խորհուրդը որոշած է երեսփոխանական ընտրութիւններու թուական նշանակել Չորեքշաբթի, Յուլիս 5-ը որ աշխատանքի օր պիտի չըլլայ:

***

Գերագոյն Խորհուրդի այս 10-րդ նստաշրջանը, ինչպէս գրած էինք, սկսած էր Երկուշաբթի, Փետրուար 13-ին: Բ. Արարքցեան բացման խօսքը արտասանելով, յիշած է որ Խորհրդարանը արդէն ընդունած է 26 որոշում, որոնք կը վերաբերին պետական, տնտեսական եւ կառավարական մարզերուն եւ Գ. Խ.-ի աշխատանքներուն: Ապա Գ. Խ.-ի Նախագահը ներկայացուցած է 10-րդ նստաշրջանի օրակարգի նախագիծը, ուր ընթացիկ հարցերու կողքին կարեւորագոյն տեղը կը գրաւէ խորհրդարանական ընտրութիւններու օրէնքի քննարկումը: Միջխորհրդարանական Միութեան անդամագրուելու հարցին ուսումնասիրութենէն ետք, օրուան երկրորդ կէսին ելոյթ ունեցած է ազգ. քաղաքականութեան հարցերու յանձնաժողովի նախագահ Եդուարդ Եգորեան, որ վերստին անդրադարձած է ընտրութեանց հարցին:

***

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(փետրուար 14 / 15)

ՀԱՊ-Ի ՄԻՋԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎ

Փետրուար 13-ին, Գ. Խ.-ի Նախագահ Բ. Արարքցեան մեկնած է Ս. Պետերբուրգ, մասնակցելու՝ ՀԱՊ-ի միջխորհրդարանական վեհաժողովին:

***

ՆԵՐՔԻՆ ՎԷՃԵՐԸ ԿՐՆԱՆ ԻՐԵՆՑ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ ՈՒՆԵՆԱԼ

Այս օրերուն Հայաստան այցելած ամերիկեան պատուիրակութեան ղեկավար՝ Թոմաս Սայմընս մամուլի ասուլիսի ընթացքին ըսած է թէ Հայաստանի ներքին քաղաքական զարգացումները իրենց հետեւանքները կրնան ունենալ ամերիկեան օժանդակութեան վրայ: Սակայն աւելցուցած է թէ իր տեսակցութիւններուն ընթացքին բարեփոխումներու որեւէ չեղում չէ արձանագրած:

***

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ՝ ՀԱՅԵՐԷՆՈՎ

Շնորհիւ համակարգիչներու ցանցին մէջ կատարուած բարեփոխումներու, այսուհետեւ Հայաստանի բոլոր շրջ. կեդրոններէն եւ Երեւանի թղթատարական 40 գրասենեակներէն կարելի կ՚ըլլայ հայատառ հեռագիրներ ուղղել: Այսուհանդերձ ռուսախօս երկիրներու եւ արտասահմանի համար պահպանուած է կիւրեղեան եւ լատինական տառերով հեռագրի դրութիւնը:

ԼՂՀ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐՏՕՆՈՒՄ Է «ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Թանկագին հայրենակիցներ,

Լեռնային Ղարաբաղի քաղաքական, տնտեսական եւ կամ այլ ձեռնարկումներն անհնարին կը լինէին առանց Հայաստանի, մերձաւոր եւ հեռաւոր արտերկրի մեր հայրենակիցների բարոյական ու նիւթական զօակցութեան:

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան կառավարութիւնը մեր բոլոր հայրենակիցներին, անկախ նրանց քաղաքական ու կրօնական հայեացքներից, իր խոր երախտիքն է յայտնում այն օգնութեան համար, որ նրանք ցուցաբերում են Արցախին մեզ համար այս կարեւոր ճակատագրական պահին:

Սակայն հայ ժողովրդի իրական հնարաւորութիւններն առաւել քան մեծ են: Դրանց լիարժէք իրացման համար հարկաւոր է արտակառավարական մի այնպիսի կազմակերպութիւն, որը համախմբի աշխարհասփիւռ հայկական բոլոր քաղաքական ու կրօնական հոսանքները, բարեգործական միութիւններն ու կազմակերպութիւնները՝ լուծելու համար համազգային, վերքաղաքական խնդիրներ:

Այս գերխնդիրը սկսել է կենսագործել «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամը, որը միաւորելով ողջ հայ ժողովրդի ջանքերը՝ Ազգային Տուրքին իւրաքանչիւր Հայի մասնակցութեան միջոցով, արդէն իսկ գործնականում իրականացնում է կենսականօրէն կարեւոր մի շարք ծրագրեր Արցախում:

Հաշուի առնելով յիշեալ խնդրի յոյժ կարեւորութիւնը եւ անյետաձգելի անհրաժեշտութիւն համարելով «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամի մասնակցութիւնն Արցախի հիմնախնդիրների լուծմանը, ԼՂՀ կառավարութիւնը «Հայաստան» Հիմնադրամին է արտօնում կառավարութեան անունից միջոցների հանգանակումը եւ Սփիւռքի բոլոր կազմակերպութիւններին կոչ է անում աջակից լինել «Հայաստան» Հիմնադրամի «Արցախ» ծրագրի իրականացմանը:

ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Փետրուար 14, 1995 թ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԷՉԷՆԻՈՅ հրադադարը որ, այս անգամ մեծ յոյսեր ներշնչած էր, չի յարգուիր: Կռիւները կը շարունակուին Գրոզնիի փողոցներուն մէջ, մինչ Ռուսերը կը հրակեն:

ԻՏԱԼԻԱ ստիպուած է 5 միլիառ էքիւ փոխ առնել հինգ տարուան վրայ, իբրեւ հետեւանք իր ծանր կացութեան: Երկիրը թաղուած է պարտքերու տակ: Այս տարի պէտք է վճարէ 300 միլիառ ֆրանք, հատուցանելու համար իրենց պայմանաժամին հասած բաժնեթուղթեր:

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ Թմրեցուցիչի Հսկիչ Միջազգային Մարմինը տարեկան իր տեղեկագրին մէջ կը հաստատէ որ թմրեցուցիչի չահատակութիւնը աւելի մեծ ծաւալ ստացած է եւ աճող ներդրում մը կատարած համաշխարհային տնտեսական դրութեան մէջ: Կացութիւնը առաւելապէս մտահոգիչ կը նկատուի Ափրիկէ եւ արեւելեան Եւրոպա:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

Ա. ԹԻՒՐՔԷՇ ԿԸ ՊԱՏՄԷ Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՀԵՏ ԻՐ ԵՐԿՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐԸ

Ազգային Շարժում կուսակցութեան (ծայրայեղ աջ) ղեկավար՝ Ալփասլան Թիւրքէշ առջի օր կը խօսէր հայեւթուրք նոր հանդիպումի մը մասին «Միլլիյէթ»ի Փետրուար 11-ի («Յառաջ», Փետր. 14) թիւին մէջ: Միաժամանակ «Սապահ»ի մէջ լոյս կը տեսնեն իր յուշերը որու վերջին մասը (Փետրուար 5) յատկացուած է իր նախորդ երկու հանդիպումներուն Լ. Տէր - Պետրոսեանի հետ: Հետաքրքրական բաներ կը պատմէ թուրք պարագլուխը, բայց, ինչ որ հարցումներու առիթ կրնայ տալ այն է որ ինչո՞ւ ճիշդ այս միջոցին կը պատմէ այդ յուշերը: Պարզ զուգադիպութի՞ւն թէ թունաւոր նուէր մը Հայաստանի նախագահին:

Ստորեւ «Մարմարա»ի թարգմանութիւնը.

***

«Էլչիպէյ տակաւին Ազրպէյճանի նախագահն էր: Եւրոպայի հայկական լոբբին ուզեց որ Թուրքիոյ ու Հայաստանի յարաբերութիւնները բարելաւուին: Այդ միջոցին հայկական լոբբին լսեր է որ Էլչիպէյ իմ լաւ բարեկամս է եւ ինծի մօտիկ է: Թուրքիա եկան ու ինձմէ ժամադրութիւն ուզեցին:

Ֆրանսայէն ժամանած Հայերը այցելեցին եւ սապէս ըսին.

«Դուք մեզի օգնական հանդիսացէք: Ազրպէյճանի ու Հայաստանի միջեւ հաշտութիւն թող գոյանայ»:

Ես «սիրով» պատասխանեցի: Անոնք ուզեցին զիս Երեւան տանիլ: Նոյնիսկ, իբրեւ բարեացակամութեան նշան առաջարկեցին որ ազերի ռազմագերիներուն մէկ մասը հոն ինծի յանձնուին եւ հետս Պաքու զրկուին, ատոր փոխարէն ալ հայ ռազմագերիները Հայաստան վերադարձուին:

Ես այդ բոլորը մեր կառավարութեան փոխանցեցի: Կառավարութիւնը դրական վերաբերում ցոյց տուաւ եւ հաւանեցաւ որ Երեւան երթամ: Բայց ես քիչ մը յետաձգեցի, որպէսզի Ազրպէյճանցիներուն ալ կարծիքն ու հաւանութիւնը ստանամ: Հայերու ըսի որ Ազրպէյճանցիներուն կարծիքը առնել պայման է, անոնք կը պահանջէին որ Հայերը պարպեն գրաւեալ հողամասերը:

ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻՆ ՀԵՏ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսայի հայկական լոբբիին կարգադրութեամբ Հայաստանի նախագահին հետ հանդիպում ունեցայ Գրիյոն պանդոկի մէջ: Մեր կառավարութեան հաւանութեամբ է որ գացած էի: Այդ թուականին Տէմիրէլ վարչապետ էր: Մեր տեսակցութեան ներկայ գտնուեցան Փարիզի մեր դեսպան Թանսու Պլէտայ ու Փարիզի մեր գործավարը: Ես Թրքերէն խօսեցայ, Պետրոսեան անգլերէն եւ հայերէն խօսեցաւ: Մեր մօտ թարգմաններ ունէինք: Ինծի թարգմանի պարտականութիւն կատարեցին Փարիզի մեր գործավարը ու որդիս՝ Թուղրուլը:

Պետրոսեան իմ Թրքերէն խօսքերս կը հասկնար: Ինծի հետ Թրքերէն չխօսեցաւ: Բայց անդրադարձայ որ զիս կը հասկնար, երբ կը խօսէի: Պետրոսեանին քով կը գտնուէին Արտաքին իր Նախարարն ու Պետական Նախարար մը:

Ես իրենց բարեկամութիւն առաջարկեցի: Ըսի որ պիտի օգնենք, Թուրքիայէ անցքի արտօնութիւն պիտի տանք: Նոյնիսկ ըսի որ կրնայինք իրենց նաւահանգիստ մը տրամադրել Սեւ Ծովու վրայ եւ հոնկէ կրնային բացուիլ դէպի արտաքին աշխարհ, առեւտուր ընել: Անկէ զատ ըսի որ կ՚ուզէինք վերականգնել Մետաքսի Ճամբան: Մետաքսի Ճամբան ամենակարճ կերպով Հայաստանէն կ՚անցնէր եւ հիմա մենք կրնայինք զայն վերականգնել:

Երկուքուկէս ժամուան մեր տեսակցութեան ընթացքին խնդրոյ նիւթ դարձուցինք նաեւ Ղազախստանի քարիւղատար խողովակը մինչեւ Թուրքիա երկարելու հարցը: Այդ խողովակաշարին համար ամենակարճ ճամբան Հայաստանէ կ՚անցնէր, Թիւրքմէնիստանի բնական կազի խողովակն ալ Հայաստանէն կրնար անցնիլ: Հայերը այս երկու գիծերէն չափազանց կրնային օգտուիլ եւ եթէ մեր բարեկամութիւնը ամրապնդուէր, մենք կրնայինք մեր սահմանները բանալ, հայ հայրենակիցներ ազատօրէն կրնային երթալ գալ, առեւտուր ընել: Այս իրադրութիւնը կ՚ամրապնդէր խաղաղութիւնը, անդորրութիւն եւ երջանկութիւն կը բերէր: Ջանացի այս բոլորը բացատրել իրենց:

ԴԱՇՆԱԿՆԵՐԸ ՄՈԼԵՌԱՆԴ ԵՆ

Պետրոսեանը իմ վրայ շատ լաւ տպաւորութիւն թողուց: Այսինքն, անոր մէջ տեսայ շինարար, մեղմ անձնաւորութիւն մը: Բայց ան ալ բազմաթիւ դժուարութիւններու հետ դէմ յանդիման է: Որովհետեւ Դաշնակները շատ մոլեռանդ դիրք մը գրաւած են: Կը կարծեմ որ մտահոգ է անոնց ճնշումէն: Այսինքն, Պետրոսեանի վրայ Դաշնակներուն ճնշումը կայ: Արդարեւ այդ տեսակցութեան ընթացքին, Արտաքին Նախարար Փափազեան որ Դաշնակ է, («Յառաջ»՝ երբուընէ՞ ի վեր...) արդելք եղաւ որ արդիւնքի մը յանգինք: Այսինքն չարտօնեց որ համաձայնութեան մը տակ մեր ստորագրութիւնները դնենք: Ճիշդ մեր տեսակցութեան վերջաւորութեան, ըսաւ որ շաբաթ մը վերջ ՍԷ - ԷՍ - ՍԷ - Ը-ի ժողովը կայ եւ դարձեալ պիտի մէկտեղուին Ազերիներու հետ: Այդ պատճառաւ հիմա որոշումի մը չյանգինք:

Հանրապետութեան նախագահ Պետրոսեանն ալ, նախ այդ ժողովին երթանք, յետոյ դարձեալ այս հարցը միասին կը ծեծենք, ըսաւ: Արդիւնք մը չկրցանք քաղել:

Պետրոսեանին հետ մեր հանդիպումը ապահոված էր Փարիզի մէջ բնակող Խօղարարատ անուն նախկին հայրենակից հայ մը: Ան Գոնիա ծներ է եւ յետոյ Ֆրանսա հաստատուեր է: Շատ լաւ Թրքերէն կը խօսէր, մեզի նկատմամբ շատ ջերմ էր: Իրեն նկատմամբ վստահութիւն ունեցայ:

ՀԱՅԵՐՈՒ ՀԵՏ ԵՐԿՐՈՐԴ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

1994-ի Ապրիլ ամսուան ընթացքին Հայերուն հետ դարձեա՛լ ժամադրուեցանք: Այդ թուականին Ֆրանքֆուրթի մեր հիւպատոսարանին մէջ զանոնք ընդունեցանք Եւրոպայի այդ թուականի մեր ներկայացուցիչը հանդիսացող Լոնտոնի մեր աւագ դեսպանին հետ: Այս տեսակցութեան, Պոնի մեր դեսպան՝ Օնուր Էօյմէն եւ մեր գործավարն ալ ներկայ գտնուեցան: Դարձեալ նոյն նիւթերուն մասին խօսեցանք: Այս տեսակցութիւնն ալ կատարուեցաւ մեր կառավարութեան գիտակցութեամբ:

Յարաբերութիւններու մէջ որոշ մեղմացումի նշաններ կան: Բայց ուրիշ երկիրներ գործը կը դժուարացնեն: Նախ, Ռուսերը կը գրգռեն: Անշուշտ որ անոնք չեն ուզեր: Ուրիշ ազդեցութիւններ ալ կան, բայց կը կարծեմ որ Հայերը խելացի մարդիկ են: Կը կարծեմ որ ի վերջոյ մեր միջեւ հաշտութեան ու բարեկամութեան

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԿ. ԲԱՆԱԿ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Անկախութեան Հռչակագրով սկսած խանդավառութեան, զգացականով հարուստ ապրումներուն մէջ բացառիկ տեղ մը ունեցաւ ազգային բանակի գաղափարը: Հայկական բանակ, հայ զինուորներով ու հայ հրամանատարներով. այնքա՜ն փայփայուած, այլ միշտ անկարելի նկատուած երազը այսօր արդէն իրականութիւն է: Այդ իրականութեան կայացումին մէջ պէտք է ընդունիլ Թշնամիին «բարերար» դերն ալ. Թերեւս այսօր, նկատի առած երկրին մանաւանդ տնտեսական դժուարութիւնները, տակաւին բանակը պտըտէր կազմաւորումի փուլին մէջ եթէ Թշնամին ամէն օր կրակ չտեղար այս կամ այն սահմանամերձ գօտիին վրայ: Որոշ չափով մը «չարիքէն ծնած բարիք»ի օրինակով, երկրապահ կամաւորական ջոկատները լրացուցիչ ուժերով ու անհրաժեշտ սարքաւորումներով, միջոցներով օժտուեցան, վերածուելու համար Հայաստանի բանակին:

Այս պարագան չի նշանակեր սակայն թէ ան տէր է հարկաւոր բոլոր յատկանիշներուն. երկու հակադիր վարչաձեւերէ մէկէն միւսին անցքի շրջանի մը տնտեսական, բարոյական ու քաղաքական խորունկ փոփոխութիւնները բնական է որ իրենց ազդեցութիւնը ունենան նաեւ բանակին վրայ: Բայց անոնց ժխտական ամբողջ ներգործութիւնը նուազագոյնի կ'իջնէ, միայն այն գիտակցութեամբ որ «սահմանից այն կողմ թշնամին է»:

Այս նիւթին, հայկական բանակին ու անոր ներքին կեանքին մասին խօսող էջ մը ստորագրած է Արմէն Պաղտասարեան, «Ազգ»ի Յունուար 28-ի թիւին մէջ: Ան նկատի առած է Իջեւանի զօրաբաժինը: Այդ շրջանը աւելի քան 40 քմ. սահման ունի Ազրպէյճանի հետ: Ու այդ սահմանագիծը յարձակումներու, հրետակոծութեան ամէնօրեայ սպառնալիքով, միշտ լարուած գօտի մըն է: Ինչպէս կ'ըսէ Ա. Պաղտասարեան, առաջին շրջանին այդ գօտիին տիրութեան դժուարին գործը ինկած էր շրջանի երկրապահ ջոկատներու ուսերուն վրայ. անոնք միշտ յաջողած են արգելք ըլլալ Թշնամիին ներթափանցումներուն:

Այսօր այդ սահմանին հսկողութիւնը յանձնուած է Հայաստանի զինուած ուժերուն. անոնք բաղկացած են իրենց զինուորական պարտականութիւնը կատարող երիտասարդներէ ու «պայմանագրային» սկզբունքով ծառայող զինուորներէ: Այս վերջինները մեծ մասով տեղացիներ են որոնք եղած են նախկին երկրապահ ջոկատներու մարտիկները: Անոնց մասին Ա. Պաղտասարեան յօդուածին վերջին մասին մէջ կը գրէ թէ «կը գերադասեն թողնել ծառայութիւնը»: Պատճառ ցոյց կը տրուի գլխաւորաբար 1800 դրամնոց աշխատավարձքին անբաւարարութիւնը: Բանակին վիճակը ընդհ. առմամբ գէշ չէ. նոյնիսկ անցեալ տարուընէ աւելի լաւ է: Որպէս կարեւորագոյն հարց կը ներկայացուի սպայական կազմի խնդիրը: Սպաները պէտք է ոչ միայն ռազմական գիտելիք ունենան ու փոխանցեն, այլ նաեւ պէտք է ըլլան մանկավարժ եւ հոգեբան: Այս կը պահանջէ կացութիւնը երբ անոնց յանձնուած նոր զօրակոչուածներուն մէջ կան փողոցի առեւտուրի տեղանիկներուն ետեւէն ու նաեւ հեռաւոր գիւղերէ եկողներ: Այդ պայմաններով հասկնալի է որ դժուար կ'ըլլայ զանոնք բանակի միասնական ոգիով դաստիարակել:

Իջեւանի զօրամասին հրամանատարն է Դաւիթ Խաչմանուկեան. ան տեղեկութիւն կու տայ նաեւ զինուորներուն կեանքի պայմաններուն մասին: Պարզ է որ համեստ են սննդառութեան պայմանները, թէեւ հրամանատարին կարծիքով հաւանական չէ որ զինուորներուն մեծ մասը մինչեւ ծառայութիւն անհամեմատ կերպով աւելի լաւ սնունդ կ'առնէր: Աչքի առջեւ ունենալով ժողովուրդին սննդառութեան ընդհ. պատկերը, գրեթէ բաւարարող պէտք է նկատել կարդալ որ զինուորներուն ամէն օր կարագ կը տրուի, շաբաթը մէկ - երկու անգամ միս. հիմնական սնունդը կը կազմեն գետնախնձորը, բրինձը, ճաւարեղէնը: Դասաւանդութիւնը կ'ընդգրկէ խորհրդային բանակին նիւթերը, մինչեւ մարտավարական եւ հրաձգային վարժութիւններ: Հոս, յօդուածագիրը փակագիծով մը չէ մոռցած աւելցնելու թէ ամէնէն տարածուած քայլերգը «Ելի՛ր, դաշնակ Դրօ»ն է: Զինուորները կարելիութիւն ունին շաբաթը անգամ մը լոգանք առնելու եւ ընդհանրապէս բողոքելու առիթներ քիչ կան:

Խօսելով սահմանագծին վրայ գտնըւող զօրաբաժիններուն մասին, Ա. Պաղտասարեան կը գրէ թէ աւելի չարքաշ առօրեայ մը ունին անոնք: Անոնց համազգեստը երկար չի տոկար, որովհետեւ խրամատ կը փորեն, փայտ կը կտրեն, եւայլն...: Այսուհանդերձ, իրենց տրամադրութիւնը տեղն է. մինչեւ իսկ կը կատակեն իրենց խոհարարին հետ որ միայն գետնախնձոր խաշել գիտէ, ան ալ չի խաշեր...:

Հոս նիւթը կ'առնչուի տխուր երեւոյթի մը որ փախստականներու պարագան է: Այս մասին յաճախ գրեցին ու կը գրեն Հայաստանեան թերթերը արդար մտահոգութիւն յայտնելով: Բայց Ա. Պաղտասարեանի տողերը չեն բաժներ նոյն մտահոգութիւնը, քանի որ կ'ըսուի թէ դասալիքներուն թիւը նախորդ տարուընէ շատ նուազած է. ինչպէս կ'ըսէ զինուորական հրամանատարներէն մէկը, «բանակից փախածների թիւը շատ շատ լինի մէկ տոկոս»: Ան կը զարմանայ որ այս նիւթը շօշափող յօդուածներուն կէսէն աւելին շեշտը կը դնէ ատոր վրայ, այն տպաւորութիւնը գործելով որ բաւական տարածուն է երեւոյթը:

Ինչ կը վերաբերի տնտեսական դժուարութիւններուն, Ա. Պաղտասարեան կ'ըսէ թէ անյաղթահարելի չեն անոնք, արդարօրէն աւելցնելով կրկնուած դատումը թէ «այն ժողովուրդը որ չի փափաքիր կերակրել սեփական բանակը, ստիպուած կ'ըլլայ կերակրելու օտարին բանակը»:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՉԻՆԱՍՏԱՆ՝ ԿԱՆԽԱՀԱՍՕՐԷՆ ԾԵՐԱՑԱԾ ԵՐԿԻՐԸ

1970-ական թուականներուն վերջերէն կիրարկուած միակ զաւակի քաղաքականութիւնը, լուրջ հարցի մը դէմ յանդիման ձգած է Չինաստանի այսօրուան եւ վաղուան աշխատունակ սերունդները: Երկիրը շուրջ երեք տասնամեակէն ծերերու խնդիր մը դիմագրաւելու հարկին տակ պիտի գտնուի: Միակ զաւկի քաղաքականութեան հետեւանքը այն պիտի ըլլայ որ չփացած ու կամապաշտ դարձած այդ «միակ»ները վաղը մեծամեծ զոհողութիւններ ընելու պիտի պարտաւորւին, անհրաժեշտ խնամքը հայթայթելու համար տարեց անձերու որոնց համեմատութիւնը հետզհետէ կ'աւելնայ:

Չինաստան կը ծերանայ աւելի արագօրէն քան որեւէ այլ ընկերութիւն, ամբողջ պատմութեան ընթացքին: Կատարուած ուսումնասիրութիւններու համաձայն, ծերանալու նոյն հոլովոյթը որ 85 տարուան տեւողութիւն ունի Շուէտի համար, իսկ Ճափոնի համար 32, Չինաստանի մէջ պիտի աւարտի միայն 20 տարիէն: «Միլիառի կայսրութիւնը» այսօր արդէն երկրագունտի բոլոր միւս երկիրներէն աւելի տարեցներ ունի: Նախատեսումներու համաձայն, 2030 թուականին հոն աշխատունակ իւրաքանչիւր անձի փոխարէն մէկ թոշակառու գոյութիւն պիտի ունենայ:

Այս կարգի զարգացում մը տակն ու վրայ պիտի ընէ չինական ընկերութիւնը: Այսօր, արդէն Ճափոնի գործօն սերունդները կը տառապին նոր տուրքերու ծանրութենէն. բայց Ճափոնի պարագան կատակի պէս բան մը պիտի թուի Չինաստանի վաղուան հարցերուն քով. երկիրը տասնապատիկ տարածք մը ունի, հարստութիւնները աւելի քիչ են ու մեծ թափով կը ծերանայ: Բնակչութեան այս ընթացքը իր ազդեցութեան տակ պիտի առնէ ընկերութեան բոլոր մարզերը, սկսած ընտանեկան կեանքէն, մինչեւ առողջապահական մարզը, պետական ծախքերը եւայլն: Այնպէս կը թուի որ բնութիւնը վրէժ կը լուծէ իրեն պարտադրուած թափէն:

Դժբախտաբար, ապագայ սերունդները երբ սկսին վճարել միակ զաւկի քաղաքականութեան գինը, անոր նախաձեռնարկ ղեկավարները հրապարակէն շատոնց քաշուած պիտի ըլլան. ու անոնք պիտի չտեսնեն թէ ծնողներու թիւը հակակշռելով ու նուազագոյն մակարդակի վրայ պահելով, տարեց անձերու աննախընթաց ի՜նչ համեմատութիւն մը պատրաստեցին երկրին համար:

Հարցը աւելի սուր բնոյթով կը ներկայանայ երբ նկատի առնուի սննդեղէնի ներկայ տագնապը. հացահատիկի արտադրութիւնը պակսած է, յատկապէս բնական աղէտներու պատճառով ու ատիկա բարձրացուցած է գիները: Հարցին մասին հետազօտութիւններու հեղինակներուն կարծիքով, Չինաստանի մէջ հացահատիկի անբաւարար արտադրութիւնը, ԻԱ. դարուն համաշխարհային սովի մը սպառնալիքը հաւանական կ'ընէ:

Եթէ բնակչութեան աճը եւ մշակելի տարածքներուն նուազումի թափը նոյն ձեւով շարունակուին, 2030 թուականին Չինաստան 378 միլիոն թոն հացահատիկի պակաս մը պիտի ունենայ: Այս վախը կը զօրանայ այն տուեալով որ երկիրը լծուած է արագօրէն ճարտարարուեստականացումի, ինչ որ պատճառ է հողագործական տարածքներու նուազումին: Այդ ընթացքով, 2030-ին հացահատիկի բերքը 20%-ի նուազում պիտի ունենայ, համեմատած՝ 1990-ին:

Փետրուարին չինացի բնակչութիւնը 1.2 միլիառի հասած պիտի ըլլայ: 2000 թըւականին այդ թիւը հաւանական է որ 1.3 միլիառի բարձրանայ: Մտահոգիչ պարագայ մըն ալ այն է որ ճարտարարուեստականացումի թափը գիւղի շրջաններու բնակիչները դէպի այդ մարզը կը քաշէ ու հողամշակումը կ'արհամարհուի: Այս հակումը ուշագրաւ է մանաւանդ երիտասարդներու միջեւ:

Հացահատիկի բերքին նուազումին մէջ յատուկ տեղ կը գրաւէ բրինձը. նախորդ տարուընէ 4.1 միլիոն թոն պակաս եղած է 1994-ի արտադրութիւնը. երկիրը վերջ տուած է բրինձի եւ եգիպտացորենի արտածումին ու աննախընթաց համեմատութեամբ աւելցած են ներածումները:

Այսուհանդերձ, կարելի չէ ըսել որ իշխանութիւնները խուճապի մատնուած են. կառավարութիւնը կը վարէ ստիպողական պարագաներէ թելադրուած քաղաքականութիւն մը. տարեվերջին, տնտեսութեան յատկացուած համագումարը շեշտած է հողագործական հարցերը առաջնահերթ նկատելու տրամադրութիւնը: 1995-ի սկիզբի համագումարն ալ թուային հեռանկարներ ճշդած է, մշակուած տարածքներու մակերեսը անփոփոխ պահելու համար: Կ'ենթադրուի որ հացահատիկի գինին յաւելումը պիտի հրահրէ գիւղացիներու արտադրութեան փափաքը: Այդ պարագային, հողագործական բերքը կըրնայ յաւելում արձանագրել, հեռացնելով սովի սպառնալիքը:

Նոյնիսկ եթէ Չինաստան յաջողի բարելաւել կացութիւնը, դժուար է լաւատես ըլլալ անմիջապէս. վաղը կամ միւս օր նոյն հարցերուն դէմ յանդիման գտնուելու թեկնածու է Հնդկաստանը:

ՔԱՂՀԱՆ

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ»Ի «ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ» ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻՆ ՀԵՏ «ՊՏՈՅՏ ՄԸ ՊՈԼՍՈՅ ԹԱՂԵՐՈՒՆ ՄԷՋ»

Թատերական կեանքի ժամանակաւոր դադար մը ապրեցաւ Փլովտիւի «Համազգային» կրթական ու մշակութային միութեան կողքին գոյութիւն ունեցող Յակոբ Պարոնեան թատերախումբը: Այդ պատճառով ալ տեղւոյս հայ համայնքը կարօտն ունէր հայկական ներկայացումներու եւ ատով ալ պէտք է բացատրել այն հետաքրքրութիւնը, որով կը սպասէր ատենէ մը ի վեր փորձի դրուած «Պտոյտ մը Պոլսոյ թաղերուն մէջ» թատերականացումին՝ հիմնուած Յակոբ Պարոնեանի թատերական ստեղծագործութիւններուն վրայ: Ան իրագործուեցաւ Հայաստանի վաստակաւոր դերասան ու պետական մրցանակի դափնեկիր՝ Խաչիկ Նազարէթեանի կողմէ: Նախկին փլովտիւահայ, առաջին -1946- ներգաղթին իր ծնողքին հետ հայրենի հողին վրայ իր ուղին գտած, թատերական արուեստին մէջ ճանաչումի ու համբաւի տիրացած, գտնուելով դարձեալ իր ծննդավայրը՝ գեղեցիկ անակնկալ մը ըրաւ հայ հանրութեան: Առաջին անգամ ըլլալով ան մեր բեմը դրաւ իր յղացումով, բեմականացման համար ձեւաւորած իր գործը: Ու կեանքի կոչուեցաւ թատերախումբի դերասաններու անձնուէր նուիրումին շնորհիւ, որ արժեւորեց լարուած ու տքնաջան աշխատանքը փորձերու ժամանակ:

Երկար ու բծախնդիր աշխատանք տարած է Պ. Խ. Նազարէթեան, որ դերակատարներու դիպուկ ընտրութեամբ ու զանոնք ենթարկելով իր գեղագիտական ըմբռնումին ու ճաշակին, յաջողած էր մէջտեղ բերել կուռ ու կոփուած թատերական համոյթ մը: Այս վերջինը կրցաւ մէկ ու կէս ժամ տեւողութեամբ ծիծաղի ու ծաղրանքի պարոնեանական ալիքներով՝ զուարթ մթնոլորտի մը մէջ պահել սրահի հանդիսատեսները:

Թատերախաղը կը վերաբերի պոլսահայ կեանքին եւ կ'ընդգրկէ հայկական կենցաղի քանի մը դրուագները՝ Յ. Պարոնեանի գործերէն վերցուած եւ վարպետօրէն միահիւսուած Պ. Խ. Նազարէթեանի կողմէ: Այդ հանդրամանքը, առանց միջնարարի, շարժանկարի նման ընթացաւ, լարուածութեան մէջ պահելով ներկաները: Ճիշդ այդ նպատակը հետապնդած է դերուսոյց, բեմադիր ու դերասան Պ. Խ. Նազարէթեան:

Թատերականացուած այս գործի կեդրոնական ու առաջնորդողի դերը վերապահուած էր հեղինակին, որուն տակ ծածկուած է ինք՝ Յակոբ Պարոնեան, որ պատկեր առ պատկեր կը բանայ վարագոյրը հայ ընտանիքներուն, ցոյց տալու համար հոն տիրող կենցաղը, աւելի իր բացասական կողմերով, քան՝ դրական: Այս դերը ստանձնած էր Պր. Սիմոն Խաչմանեան, որ յատուկ առոգանութեամբ պարոնեանական լեզուն ճկունօրէն պարզեց իր խաղարկութեան ընթացքին: Անոր ուղեկից կը ներկայանար Ա. կին՝ Ռիթա Քէչիշեան, որ կը ջանար համաքայլ գըտնուիլ հեղինակին՝ կատարելով անոր հետ նաեւ առանձին դեր մը: Բ. կին՝ յանձին Տիկին Տիրուհի Խաչմանեանի, հակառակ եւ աւելի էփիզոտիք դեր մը. առաջին անգամ բեմ բարձրանալով հանդերձ, անխախտ ու համոզիչ կերպով կատարեց իր բաժինը:

Անգործ, բայց գործի մը հետապնդման ճամբուն վրայ ոգելից ըմպելիէն ստրկացած հայ այր մարդու վիճակը ու անոր անդրադարձը իր ընտանեկան յարաբերութիւններուն մէջ վարպետօրէն մարմնաւորեց միջին սերունդին պատկանող Սարգիս Քէչիշեան՝ Բարսեղ Աղայի դերով: Անոր կինը՝ Վարդուհի Խանումին դերը ոչ նուազ վարժ ու անկաշկանդ կերպով դրսեւորեց Թէֆոն Նիկողոսեան, հանդէս գալով հասկացողութեամբ կատարուած խաղարկութեամբ:

Ընտանեկան հաւատարմութեան ու դաւաճանութեան պատկերը առնուած էր «Ատամնաբոյժն Արեւելեան» թատերգութենէն, մասնայատուկ կերպով ձուլուած ընդհանուր թատերական կտաւին մէջ: Ատամնաբոյժի դերակատարութեամբ հանդէս եկաւ Մարտիկ Փիլիպպոսեան՝ Թափառնիկոս աղայի դերը մարմնաւորելով իր սիրահարական դերին մէջ բուռն, իսկ կնոջ, Տիկին Մարթայի հանդէպ ճըկունօրէն ցուցաբերելով երկդիմութիւն՝ պաղարիւն եւ խորամանկ ձեւով: Մարթայի դերը յանձնուած էր Էմմա Գասպարեանին՝ երկար տարիներ մեր բեմին նուիրուած լաւ ուժերէն մին: Ան վարժ, ու ինքնավստահ կին մը ներկայացուց իր դերով, գիտակցաբար իր դրամական կարողութիւնները ընդգծելով եւ այդ իսկ պատճառով յանդուգն, պահանջկոտ ու յարձակողական: Թափառնիկոսին սիրուհին՝ Սոֆիի դերը սիրագեղ կեցուածքով դրսեւորեց Անի Տէրճեան, բոլորովին անկաշկանդ ու համարձակօրէն, որով շատ համոզիչ էր իր դերին մէջ: Նրա (Անոր) ամուսինը՝ Թովմաս աղա, Խաչիկ Բարսեղեանի դերակատարութեամբ խաբուած այր մարդու մը իրավիճակը յստակօրէն երեւան բերաւ, հակառակ անոր որ նորեկի դրոշմը մասամբ նկատելի էր:

Խաղարկութեան կորիզը կը հանդիսանային Թորոս Աղա՝ Կարօ Թոփչեան, տեղւոյն հայ համայնքի լաւագոյն կատակերգակը եւ Մարկոս Աղա՝ Սարգիս Անդրէասեան, մեր բեմի տասնեակ տարիներու ծառան: Անոնց երկխօսութիւնը եռանդուն մշակուած՝ դերուսոյցէն, ուր ֆրանկային այսինքն արեւմտեան կենցաղի, բարքի ու մշակոյթի ներմուծման հետեւանքով հայկական ընտանիքներու մէջ յառաջ եկած հակասութիւններն ու ըմբռնումներու ներհակութիւնը ծիծաղի

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ —125—

ՄԱՐՍԷՅԼ («Յառաջ») .-

1994-ին, Հայաստանն ու գաղութները մրցումի չելան տօնելու համար Կոմիտասի ծննդեան 125-ամեակը: Ձեռնարկներ եղան քիչ մը ամէն տեղ, բայց եւ այնպէս սահմանափակ: Հայ երգն ու երաժշտութիւնը հայ գիրին եւ մշակոյթի ու արուեստի այլ արժէքներու հետ կը տժգունին: Կը խամրի յիշատակը, կը մոռցուի վաստակը «մեսրոպատիպ» ստեղծագործողներու: Կոմիտաս որ բազմութիւններ յուզելու, խանդավառելու մոգական գաղտնիքն ունէր, այսօր իր մահէն 60 տարի յետոյ, յաւիտենական լռութենէն վերջ մոռացումի անդունդը գլորելու վտանգին առջեւ է: Բարեբախտաբար դեռ կան հոս ու հոն պլպլացող ճրագներ որոնք չեն հրաժարած եւ կը փորձեն լոյս բերել կանթեղին, թէկուզ կաթիլ առ կաթիլ:

1994-ին, Մարսէյլի մէջ, կատարուեցաւ ոգեկոչման ձեռնարկ մը: 1995-ի առաջին շաբաթներուն, Փետրուար 25-ին տեղի պիտի ունենայ համերգ մը կազմակերպութեամբ Ֆրանսահայ Մշակութային Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին, Էքս-Ան-Փրովանսի քաղաքապետական թատրոնին մէջ: Յայտագրի բովանդակութիւնը, տարուած աշխատանքը յուսալ կուտան որ ձեռնարկը յիշատակելի դէպքի մը տարողութիւնը ունենայ: Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Յասմիկ Բարեան՝ նախկին մենակատարուհի Հայաստանի Պետական երգչախումբին եւ այժմ Պոն քաղաքի օփերայի երգչուհի, Գէորգ Ռուբինեան՝ նոյնպէս Երեւանէն եւ Կոմիտասեան լաւագոյն մեկնաբաններէն մին իր գեղջկական ձայնով որ այժմ Լոս-Անճըլըսի մէջ ազատ արուեստագէտ է, Ժան Տէր-Մերկերեան ծանօթ եւ գնահատուած ջութակահարը որ կազմած է այս առիթով յատուկ քառեակ մը լարային գործիքներով, Ժիւլիէթ Երմագեան՝ Մարսէյլի Երաժշտանոցի ուսուցչուհի որ դաշնակով կ'ընկերանայ մենակատարներուն: Նոյնպէս Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբը ղեկավարութեամբ՝ Խաչիկ Երմագեանի պիտի մեկնաբանէ հոգեւոր եւ ժողովրդական երգեր:

Այս հանդիսութեան ներկայ պիտի ըլլայ եւ նախագահէ Հայաստանի Հանրապետութեան Մշակոյթի նախարարը՝ Յակոբ Մովսէս: Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութենէն Վրթանէս Վրդ. Ուլուհոճեան պիտի ներկայացնէ Կոմիտասի կեանքն ու գործը:

Այս ոգեկոչումը կը վայելէ Մարսէյլի երեք հայ յարանուանութիւններու հովանաւորութիւնը որոնք յատուկ պատարագ եւ հոգեհանգիստ պիտի մատուցանեն, Փետրուար 19-ին, Սրբոց Թարգմանչաց Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ մէջ: Նոյնպէս, կ'օժանդակեն այս ձեռնարկին կարգ մը միութիւններ՝ Հայ Մշակոյթի Տունը, Սահակ Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնը, ԺԱՖ-ը, Հ. Բ. Ը. Մ.-ը, Ա. Խաչատրեան Հիմնարկը, 5165 բարձրութիւնը, Ս. Գրիգոր Մշակութային Կեդրոնը եւ Տոմէն տը Թուռնոնի մարզականը:

Կը մնայ հանդիսութիւնները, պատարագ եւ համերգ, վարել ծանրութեամբ եւ արժանավայել շուքով, հոծ բազմութեան ներկայութեամբ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ագրիր մը եղաւ: Այս երկխօսութեան մէջ Յակոբ Պարոնեանի հրապաշտ գրիչը ճիշդ կերպով մեկնաբանուած եղաւ երկու դերակատարներու կողմէ:

Ներկայացման յարագիր՝ յուշարարի պարտականութիւնը ստանձնած էր Տիկին Եղգա Վարդանեան: Երաժշտական ձեւաւորումը յանձն առած էր Պ. Թադէոս Եազըճեան, իսկ նկարչական համեստ ձեւաւորումը կատարած էր Պ. Ստեփան Փոմաքեան:

«Յակոբ Պարոնեան» թատերախումբի ներկայացումները տեղի ունեցան Յունուար 20 եւ 21-ին լեփ-լեցուն սրահի առջեւ եւ բուռն ու երկարատեւ ծափահարութիւնները համեստ վարձատրութիւն մը եղան բեմադիր Պ. Խաչիկ Նազարէթեանի եւ դերասանական ու յարակից ամբողջ կազմի տքնաջան աշխատանքով գլուխ հանուած բեմադրութեան ու խմադրկութեան գեղարուեստական մակարդակին: Շնորհաւորութեան եւ յաջողութեան մաղթանքի խօսքեր ըրին Եկեղեցական վարչութեան փոխ-ատենապետ՝ Կարօ Անդրէասեան, իսկ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի կողմէ Պ. Պերճ Օզանեան:

Ներկայ թատերական ձեռնարկով քաղաքիս «Համազգային»ը իր այցետոմս տուած կ'ըլլայ իր յաջորդ գործունէութեան համար:

ՅԱԿՈԲ ԿԻԼԻԿԵԱՆ

Փլովտիւ

Հ. Օ. Մ.

ՀԱՅ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 85-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՌԹԻՒ

Սիրելի՛ Ազգակիցներ,

Հայ Օգնութեան Միութեան Կեդրոնական Վարչութիւնը, ներազգային մեր կեանքի ազգավնաս իրադարձութիւններու ազդեցութենէն վիրաւոր, բայց ո՛չ յուսալքուած սրտով է որ կ'ողջունէ 1910-ին հայ ժողովուրդի երկունքէն ծընունդ առած ու անոր հարազատ առաքինութիւններով օժտուած կազմակերպութեան՝ Հայ Օգնութեան Միութեան հիմնադրութեան 85-ամեակը: Որքան ալ ծանր ըլլան բնական ու արուեստական տագնապները, պիտի պահենք մեր խանդն ու կորովը, պիտի տոկանք ու պահպանենք հաւաքական մեր կենսունակութիւնը եւ ազգային մեր կառոյցները, որոնց ներկայութիւնը եւ ուժեղացումը կը հաւատանք որ այսօ՛ր, ամէն ժամանակներէ աւելի կենսական են՝ մեր ազգային ինքնուրոյն զարգացման սպառնացող վտանգներուն դէմ ծառանալու համար:

Ահաւասիկ այս մօտեցումով է որ, ուրախութեամբ եւ՛ հպարտութեամբ կը յայտնենք մեր ժողովուրդին, թէ 1995 տարուան տեւողութեան, աշխարհի չորս ծագերուն, Հայ Օգնութեան Միութեան բոլոր շրջաններն ու մեկուսիները 85-ամեակի յատուկ գեղարուեստական, դաստիարակչական, հանգանակային ծրագիրներով ու ձեռնարկներով պիտի նշեն ազգօգուտ այս կազմակերպութեան 85-րդ տարեդարձը:

Այս առթիւ, Կեդրոնական Վարչութիւնը, ստեղծած է յատուկ յանձնախումբ մը որ ամխներէ ի վեր լծուած է ծրագրային եւ կազմակերպչական աշխատանքի, արժանավայել կերպով տօնախմբելու համար հայ կանանց այս մեծ կազմակերպութեան 85-ամեակը: Աշխարհի հինգ ցամաքամասերուն վրայ տեղի ունենալիք հանդիսութեանց պաշտօնական բացումը տեղի պիտի ունենայ Ուաշինկթընի Օմնի Շորհամ պանդոկին մէջ, Շաբաթ, Մարտ 4, 1995-ի երեկոյեան ժամը 7-ին: Հինգշաբթի, Մարտ 2-էն, պաշտօնապէս բացուած պիտի յայտարարուի ՀՕՄ-ի Ուաշինկթընի գրասենեակը որու միակ նպատակն է առաւելագոյն չափով օգտակար ըլլալ մեր ժողովուրդի բազմատեսակ կարիքներուն, յատկապէս Հայաստանի մէջ: Այս առիթով, նոյն գրասենեակին մէջ պիտի ցուցադրուին հանրածանօթ լուսանկարիչ Արմինէ Ժոհաննէսի, յատկապէս Հայ Օգնութեան Միութեան համար պատրաստուած, Արցախ-Հայաստանի մերօրեայ իրավիճակը ներկայացնող լուսանկարներ: Գրասենեակի բացման հանդիսութեան հրաւիրուած են մարդասիրական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ եւ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ: Բացման զոյգ հանդիսութեանց սիրով կը հրաւիրենք այն բոլոր ազգայինները որոնք կարելիութիւնը ունին ներկայ գտնուելու եւ գնահատելու ազգին ծառայութեան նուիրուած Հայ Օգնութեան Միութեան ութսունըհինգամեայ արգասիքը:

Առ ի գիտութիւն մեր ժողովուրդին, յայտնենք թէ 85-ամեակի նշանաբանն է ժողովուրդիս հետ՝ ժողովուրդիս համար. ա՛յդ իսկ պատճառով Կեդրոնական Վարչութիւնը որոշած է 85-ամեակի առթիւ մէկտեղուած գումարները նուիրուել Հայկական Անմիջական Յայտագիրներու (Հ.Ա.Յ.) Ֆոնտին (Fund for Armenian Resources, F.A.R.): Անկէ տասը տարիներ առաջ ստեղծուած սոյն հիմնադրամը բարերար դեր կատարեց աշխարհի չորս ծագերուն մեր ժողովուրդի բարօրութեան ու ապահովութեան ըսպառնացող աղէտներու պարագային, յատկապէս Հայաստան - Արցախ օժանդակութեանց գծով: Այսօր մեր կազմակերպութեան այս անկինադարձային պահուն, մեր հայրենիքի բախտորոշ այս օրերուն, աշխարհացրիւ մեր նոր սերունդներու ազգային դիմագծի պահպանումի ու հայեցի դաստիարակութիւնը կը թելադրեն մեզի, վերջին տարիներու մեր ժողովուրդին գոյապայքարին, անոր մարդասիրական ու բարեսիրական կարիքներուն յատկացուած ու գրեթէ սպառած Հ.Ա.Յ. Ֆոնտը վերստին ուռճացնել, լիարուռն նուիրատուութիւններով ծաղկուն ու առատ պահել զայն, որպէսզի յետ այսուհետ կարելի ըլլայ, հարկ եղած պարագային, չուտափոյթ ձեւով ամոքել մեր ժողովուրդի ֆիզիքական եւ հոգեկան ցաւերը:

Սիրելի՛ ազգակիցներ, ինչպէս անցեալին, այս առթիւ եւս կը դիմենք Ձեզի, որ Ձեր ներկայութեամբ, Ձեր նիւթա-բարոյական օժանդակութեամբ, ո՛ր ցամաքամասին վրայ ալ գտնուիք, քաջալերէ՛ք ու զօրավիգ կանգնիք Ձեր շրջաններուն մէջ տեղի ունեցող 85-ամեակի նուիրուած հանդիսութիւններուն: Իբրեւ ազգային բարեսիրական կազմակերպութիւն, կ'ուզենք յայտնել նաեւ թէ անխառն ուրախութեամբ չէ որ կը դիմաւորենք մեր կազմակերպութեան 85-ամեակը քանի որ ան կը զուգադիպի Ապրիլեան Հայասպանութեան 80-ամեակին, 20-րդ դարու առաջին ցեղասպանութեան՝ որու արդար դատաստանը ցարդ չէ կայացած: Կեդրոնական Վարչութիւնը, իր շրջաններու եւ մեկուսիներու մասնակցութեամբ, նահատակաց յիշատակը յարգելու կոչուած համահայկական յանձնախումբերու հետ գործակցելով, ծրագրած է ուխտագնացութիւն մը դէպի Տէր-Զօր, յարգելու համար յիշատակը 1915-ի մեր բիւրաւոր նահատակներուն: Այս առթիւ, երկիւղածութեամբ կը խոնարհինք մեր նահատակներու յիշատակին առջեւ ու անոնց անժամանցելի իրաւունքներուն վերահաստատման անխախտ հաւատքով զօտեպնդուած, վերանորոգ ուխտով կը խոստանանք բազմապատկել մեր ճիգերը, ընդլայնել ազգօգուտ ու հայրենակերտ մեր ծրագիրները, մարդասիրական ու բարեսիրական մեր գործունէութիւնը եւ մեր հայեացքը մի՛շտ Արարատին ուղղած, կ'ուխտենք քալել դէպի Հայոց պայծառ ապագան:

Սիրելի՛ Ազգակիցներ, Կեդրոնական Վարչութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ անցեալի ու ներկայի Ձեր զօրակցութեան համար. Ձեր աջակցութեամբ եւ օժանդակութիւններո՛վ է որ կարելի կը դառնայ հասնիլ կեանքի բարիքներէն զրկուած անբախտ որբերուն, հիւանդներուն, անկարներուն, ազգին ու հայրենիքին իրենց կեանքը նուիրած վիրաւոր զինուորներուն: Թող ձեր սիրտը տաք ու գանձը միշտ առատ մընայ որպէսզի կամաւոր հայ կիներու 18 հազար հաշուող այս բանակը մնայ կանգուն ու հաստատուն միշտ իր ժողովուրդին հետ՝ ժողովուրդին համար:

ՀԱՅ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Յ.Գ. -- Անոնք որոնք կը փափաքին ներկայ գտնուիլ վերոյիշեալ հանդիսութեանց, կրնան կապ պահել իրենց շրջաններու ՀՕՄ-ի գրասենեակներուն հետ:

ԶԱՒԷՆ ՊԻՊԵՌԵԱՆ

ԱՆԿՈՒՏԻ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐ

ՎԷՊ

Մինչ այդ, ձուկերուն գլուխները անգամ լափեց, հացին յետին փշրանքներով սրբեց, մամաքուր ըրաւ կանկառին եւ սալաթի պնակները:

- Ուրի՞շ կ'ուզե՞ս:

Գլխովը ոչ ըսաւ, խաղողի հատիկներ լեցուց բերնին մէջ:

- Պիտի ամուսնանա՞ք, Սուր:

Յօնքերը պռստեց: Անմիջապէս երես առած էր Սիլվա: Շատ առաջ կ'երթար:

-Հատէ նայինք, եա՛լլահ: Պիտի քնանամ:

Սիլվա չազդուեցաւ: Դեռ օրուան լուրերը չէր պատմած:

- Յակոբիկը այս գիշեր խերը անիծեց պապային: Պապան գալուն պէս, հայերէն թերթը առաւ, սկսաւ դերասանի պէս կարդալ ազգային լուրերը: Պապան ալ կլեց: Յակոբիկը չի խօսիր կոր պապային հետ: Ապտակ զարկաւ եա: Անկէ ի վեր սրդողած է: Պապան մէկ մըն ալ նայեցաւ, Յակոբիկը լուրերը քարիքաթիւրի վերածելով կը կարդայ կոր: Սոսկալի՛ տղայ է: Հոս ըլլայիր նէ կը տեսնայիր, ի՛նչ լուրեր հնարեց: Մենտերեսը Պատրիարքին այցելեր ձախելք հարցնելու համար: Պեյօղլուի հրապարակին խնդիրը, գիտե՞ս: Ինք մէջէն չէ ելեր, անկէ՛: Պատրիարքն ալ ըսեր է՝ առաջ սա մեր Ղալաթիոյ եկեղեցին չինէ: Մենտերեսը լացեր է, ներողութիւն խնդրեր է Պատրիարքէն: Պատրիարքը չէ ներեր, Դպրեվանքին հալիւր ոսկի նուիրես նէ քեզի կը ներեմ, Թաղականն ալ կ'ընեմ, մեր ազգին չէֆ կ'ընեմ ըսեր է: Մենտերեսը յիսուն տամ ըսեր է: Սակարկութեան մտեր են, եօթանասունըհինգի կապեր են: Պատրիարքն ալ օրհներ է Մենտերեսը, պատիւ ընելու համար Խորհրդակցական Մարմինի անդամ ըրեր է Մենտերեսը: Ետքը Մենտերեսը Թաղականներդ կանչէ երեսփոխան ընեմ ըսեր է: Պատրիարքն ալ չէ՛ ըսեր է, ես մէկ հատ մը երեսփոխան ունիմ, անիկա կը վշտանայ ըսեր է, քուկին մտերիմ բարեկամդ է ըսեր է: Մենտերեսը զարմացեր է, ես ատանկ բարեկամ չունիմ ըսեր է: Պատրիարքն ալ կանչել տուեր է երեսփոխանը: Մենտերեսը չէ ճանչցեր ... եւայլն: Ամա տեսնես ինտո՛ր կը կարդայ - կոր չունչանորդի տղան: Ետքը կարդը հոգեհանգիստներուն, երգչախումբերուն, միութիւններուն եկաւ: Մամաս ալ խնդաց: Պապան կատղեցաւ: Բայց չհրցաւ երես զալ: Սրդողած են եա՞, չեն խօսիր կոր իրարու հետ...

Դէպի առաջ ծռեցաւ, ձայնը մեղմացուց.

- Մամաս կրակ կտրած է փայլթօյին համար: Բայց պապային չըսաւ: Ըսեմ նէ տունէն կը վռնտէ, ոստիկանութեան լուր կուտայ, ըսաւ մեզի:

Աչքը քթթեց.

- Կը հասկնա՞ս եա՛: Աչքերնիս վախցնել կ'ուզէ: Յակոբիկն ալ քահքահը ձգեց: Մամաս բարկացաւ որ չենք կլլեր կոր: Իրա՞ւ, դո՞ւն ծախեցիր, Սուր:

- Ե՛ս ծախեցի, ի՞նչ պիտի ըլլայ:

- Հի՛չ: Յակոբիկը՝ չէ ծախած ըսաւ: Ես ալ ըսի՝ ծախած է: Ան ալ ըսաւ՝ չէ ծախած, այնչափ քաջութիւն օնտա եէ՞ կեզեր: Գիտէ որ ծախած ես, դիտմամբ կ'ըսէ կոր: Զուզեր կոր ընդունիլ որ ատանկ բան մը կրցած ես ընել: Ետքը...

Դարձեալ աչքը քթթեց.

- Ես գիտեմ ինչո՛ւ չհաւատալ կը ձեւացնէ կոր: Ծախելդ ընդունի նէ պէտք է կախուի քեզի: Բայց գիտէ որ տասնոց չպիտի տաս: Պարտուած պիտի ըլլայ: Ձեմ հաւատար կ'ըսէ կ'ելլայ կոր մէջէն:

Սուր զարմանքով նայեցաւ քրոջը: Այսքան սատանայութիւն՝ ինք չէր խորհած:

Դուռը, ելեկտրական կոճակի մը չըթը եղաւ: Սիլվա լռեց, գլուխը դարձուց, ականջ տուաւ: Գէորգին հաղը: Յետոյ, լոգարանին դուռը կղպուեցաւ:

- Ես կ'երթամ կոր, փսփսաց Սիլվա:

Ափսէն վերցուց, թռաւ գնաց:

Պէտքարանի ջուրին աղմուկը լեցուց յարկաբաժինը: Գէորգ լոգարանէն ելաւ, աչք մը նետեց դէպի տղոց սենեակը որուն դուռին ճեղքէն լոյս կը տեսնուէր: Հետաքրքրուեցաւ թէ ո՞րն էր արթունը, մե՞ծը թէ պզտիկը: Բայց մեծին հետ ալ սրդողած էր, պզտիկին հետ ալ: Պզտիկը՝ գոնէ պզտիկ էր առ այժմ: Ինչքան ալ խոստանար hերկելէ մը դառնալ ապագային: Հապա մե՞ծը: Ապուշ ալ էր մեծը:

(Շար. 41)

PUBLICATIONS REÇUES

ALECIAN
ŒUVRES CHOISIES
Catalogue
Préface : Roger Bouillot.
Ed. ORTE, 1994.

(Շար. Ա. էջէն)

վրայ հիմնուած համաձայնութիւն մը պիտի կայանայ։

Ֆրանքֆուրթի տեսակցութեան ընթացքին ըսեր էին որ Թուրքիա բարի կամեցողութեան շարժում մը ընէ, վերցնէ տնտեսական շրջափակումը, Հայաստանի վառելանիւթ ու ցորեն ղրկէ։ Ես ըսի որ Թուրքիա այսպիսի բան մը չի կրնար ընել, որքան ատեն որ ադրբեջանական հողերը գրաւման տակ են։

Անոնց առաջարկեցինք Ղարաբաղի հարցին կարգաւորումը վերջուան ձգել, այդ հարցը երկարատեւ ժամկէտի վրայ քննել։ Հիմա դուք ադրբեջանական հողերը պարպեցէք, ռազմագերիներու փոխանակում ըրէք, հրադադարը գործադրեցէք, այսինքն մարդիկ չմեռնին այլեւս, բախումները կանգ առնեն» ըսինք»։

***

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ՀԱՅԵՐԸ ՇՈՒԱՐՈՒՄԻ ՄԱՏՆՈՒԵՑԱՆ

Փետրուար 5-ին «Միլլիյէթ» Նիւ - Եորքէն կը հաղորդէր որ ամերիկահայ լոպիին մօտ եւս լայն արձագանգ ստեղծած է այն լուրը թէ Ալփասլան Թիւրքէշ երկու տարի առաջ Փարիզի մէջ գաղտնի տեսակցութիւն մը ունեցած էր Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի հետ։

Նիւ - Եորքի այլազան հայկական միութիւններու անդամները շուարումով դիմաւորեցին Պետրոսեան - Թիւրքէշ տեսակցութիւնը։ Անոնք յայտնեցին նաեւ որ ճիշդ չեն գտներ այն քայլերը, ներառեալ Դաշնակցութեան դէմ կիրարկուած միջոցառումները, որոնք Թուրքիոյ առջեւ զիջողութիւն կը նշանակեն։ Ատոր փոխարէն, Հայաստանի ՄԱԿ-ի ներկայացուցչատան անդամներէն մէկը յայտնեց թէ ինք չի՛ մերժեր Ժիրայր Լիպարիտեանի այն արտայայտութիւնը թէ «Ցեղասպանութեան պահելքը այժմ մեկդի ընել կը փափաքինք»։ Նոյն լիազօր անձնաւորութիւնը ըսաւ հետեւեալը. «Մենք միշտ ըսինք որ ցեղասպանութեան հարցը երբեք արգելք պէտք չէ ըլլայ Թուրքիոյ հետ մեր յարաբերութիւնները բարելաւելու։ Թուրքիան է որ յարաբերութիւնները բնականոն դարձնելու համար ղարաբաղեան հարցը լուծելու եւ հայկական բանակները ետ քաշելու նման պայմաններ առաջ քշեց»։

125EME ANNIVERSAIRE
DE LA NAISSANCE DE

KOMITAS

M E S S E
S O L E N N E L L E

le Dimanche 19 Février à 10 heures

en la Cathédrale arménienne *Serpotz Tarkmantchatz*

La messe sera célébrée par
MGR DARON GEREJIAN
Locum-Ténens du Diocèse du Midi de la France

En présence du
Révérend Père ANTOINE SAROYAN
Chef de la Communauté arménienne catholique de Marseille et du Midi de la France

et

M. le Pasteur JOEL MIKAELIAN
Vice-Président de l'Union des Eglises évangéliques arméniennes de France

La messe de Komitas à quatre voix sera interprétée par la Chorale
SAHAK - MESROP
Direction
KHATCHIG YILMAZIAN

U. G. A. B. - *Nice*

Le Comité local de l'U.G.A.B. - Nice Côte d'Azur organise une projection *V I D E O*

sur les réalisations de l'U.G.A.B. en Arménie;

le Dimanche 19 Février à 15 heures 30

au «Complexe Barsamian»
281, Bd de la Madeleine, Nice.

Prise de vue H. HAGOPIAN, *Président du Comité local U.G.A.B - Nice Côte d'Azur.*

B u f f e t — ENTREE LIBRE

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Փետրուար 19

Զ. ԿԻՐԱԿԻ ԶԿՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ

Ղեւոնդեանց Քահանայից յառաջիկայ տօնին (Փետրուար 21) առիթով, այսօր Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, պատարագի ընթացքին հոգեհանգիստ կը կատարուի Փարիզի եւ Շրջանի եկեղեցիներուն մէջ պաշտօնավարած վախճանեալ հոգեւորականներուն համար։

Կը պատարագէ՝

ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Պատարագէն ետք՝ ժամը 1-ին, Փէր - Լաշէզի գերեզմանատան Եւրոպայի Առաջնորդներու Դամբանին առջեւ աղօթք՝ Վռամշապուհ Արք. Քիպարեանի, Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանի եւ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի համար, որու վախճանման 10-րդ տարելիցն է։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section «*S a t e n i g*»
de VAULX-EN-VELIN

organise

U N

REPAS DANSANT

à l'occasion
de la FETE DE VARTANANK

le Samedi 18 Février à partir de 20h

à la Mairie Annexe «La Côte»
rue Alfred de Musset, Vaulx-en-Velin

Cette soirée sera animée par le chanteur AVO NADJARIAN

Prix du repas : 100 F.
Enfants jusqu'à 14 ans : 60 F.

Pour toutes réservations :
78. 82. 06. 86 — 78. 77. 63. 93
(après 20 heures)
— *Parking surveillé* —
Réservations avant le 13 Février

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Հայաստանի Արհեստաւոր - վարպետներու գործերուն նուիրուած ցուցահանդէսի ի զնահատանք, հետեւեալ նուէրները եղած են՝ Սէն - Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցի, Օր. Սեդա Սիմոնեան 1000-ական Ֆր.։

EXPOSITION

le Centre Culturel de Meudon présente les œuvres récentes de

Aram ALECIAN

du 1er au 18 Février

ouvert du mardi au vendredi de 10h à 12h et de 14h à 18h samedi de 10h à 12h et de 15h à 18h

2, rue de l'Eglise — 92190 Meudon
Tél. 46 - 26 - 41 - 20

GRAND LOTO

organisé par
L'ECOLE ABOVIAN
Ecole de langue et culture arméniennes

le Dimanche 19 Février
à 15 heures précises

dans la Salle «A. Tcherpachian»
Cathédrale apostolique arménienne Serpotz Tarkmantchatz
339, ave du Prado, Marseille 8[e]

Comme chaque année, nous comptons sur vous pour venir nombreux encourager et soutenir l'école.

Premier lot : UN TELEVISEUR COULEUR.
Et de nombreux autres lots.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Ա. Թադէոսեան մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը, Շաբաթ, Փետրուար 18, ժամը 10-ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը
17 rue Bleue, 9-րդ
Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

***

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Սէն - Ժերոմի Զ. Շանթ մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Փետր. 18, Շաբաթ օր ժամը 15-ին՝ Maison de Quartier — 32, ave St-Jérôme
Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Առաջնորդանիստ Մայր Տաճարի օծման (1904, Հոկտեմբեր 2) 90-ամեակին առթիւ։

Տիկին Հայկուհի Տամլամեան 200 Ֆր.։

Եկեղեցւոյ պայծառութեան համար. Տէր եւ Տիկին Անդրէ Եոփքարտաշեան իրենց մօր՝ Սաթենիկ Եոփքարտաշեանի մահուան քառասունքին առթիւ 2700 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Խոսրով Պալեան, Հայարփի Փափազեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղիկի՝ 1000 Ֆր., Սերժ Գալանթարեանի քառասունքին առթիւ՝ Գալանթարեան ընտանիք 1500 Ֆր.։

ASSOCIATION MACHTOTZ

Pour la Défense et le Développement de la Langue Arménienne organise

Cours accéléré d'arménien, 1er niveau, pour non-arménophones

Nouvelle session de l'enseignement par la méthode audiovisuelle :
11 MARS — 24 JUIN 1995 : *STAGE DE 50 HEURES*
le Samedi matin de 9h30 à 12h30
Eglise Arménienne St-Jean-Baptiste — 15, rue Jean-Goujon, Paris 8[e]

Ces cours s'adressent aux non-arménophones, enfants à partir de 8 ans et adultes, voulant apprendre rapidement à PARLER, LIRE et ECRIRE l'arménien, dans la limite de 600 mots. L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian, auteur du *Manuel d'Arménien Occidental pour les Non-Arménophones.*

Participation : 600 F. pour les 50 heures de cours (soit 12 F. de l'heure).

Cours accéléré d'arménien du 2ème niveau

Pour la première fois, suite à de nombreuses demandes
8 MARS — 28 JUIN : STAGE DE 50 HEURES
le Mercredi soir de 18h à 20h
Ecole Plus, 3, rue Palestro, Paris 2e, M° Réaumur-Sébastopol

Ce stage est destiné aux élèves ayant déjà des notions d'arménien oral et écrit, et voulant améliorer leur pratique de l'oral de la lecture et de l'écriture. L'enseignement sera dispensé suivant la méthode audiovisuelle et assurera l'acquisition d'un vocabulaire de 1200 mots et une pratique développée de la grammaire de l'arménien.

Les cours seront assurés par Mme Hilda Kalfayan-Panossian et M. Mesrob Atamian.

Participation : 600 F. pour les 50 heures de cours (soit 12 F. de l'heure).
(Pour les personnes NON DISPONIBLES LE MERCREDI SOIR, ce même cours pourra avoir lieu le Samedi après-midi : nous consulter).

Renseignements et inscriptions : ASSOCIATION MACHTOTZ
8, rue Lamennais, 92370 CHAVILLE — Tél. : (1) 47. 50. 97. 51.

ALFORTVILLE — MAISONS-ALFORT — CRETEIL

GALA ARTISTIQUE au profit de l'ARMENIE

avec

l'Ensemble arménien **CHOUCHI** d'Alfortville
l'Ensemble arménien **NAVASSART**

Diaporama commenté sur les projets et réalisations du Fonds Arménien : GAZODUC IRAN - ARMENIE, ZANGUEZOUR, KARABAGH

le Vendredi 17 Février à 20 heures 30

Espace Culturel le Charentonneau, NECC
107, avenue Gambetta, Maisons-Alfort

Billets en vente :

Café PHILIPPE — 6, bd Carnot, 94140 Alfortville
Etablissement MICHELE — 253, rue P.V. Couturier, 94140 Alfortville
HAY ARARAT — 118,bis rue Etienne Dolet, 94140 Alfortville

—— *Participation aux frais : 30 Frs* ——

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 17
VENDREDI
17 FEVRIER
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·000 Ֆ· -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·300 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ· (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ·

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·530 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 69e ANNEE — N° 18.530

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻՈՆԷԼ ԺՈՍՓԷՆԻ ընտրապայքարի գործակցութեան կոմիտէն կազմուեցաւ նախագահութեամբ Ժագ Տըլորի: Բանբեր ալ նշանակուեցաւ աղջիկը՝ Մարթին Օպրի: Հարցախոյզերը որոնք, օրէ օր աւելի մեծ թափով կը կատարուին, նոր տուեալներ կու տան ըստ որոնց Պալատիւր կը նահանջէ, Շիրաք տեղքայլ կ'ընէ, Ժոսփէն կը յառաջդիմէ, բայց, որեւէ պարագայի յաղթական կը մնայ Պալատիւր:

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահը՝ Գլինթըն իր հաւանութիւնը տուաւ այն ծրագրին որ կը նախատեսէ Սերպիոյ դէմ տնտեսական պատժամիջոցներու ջնջումը եւ որու փոխարէն Պելկրատ պէտք է ճանչնայ Պոսնիան եւ Խրուաթիան: Այս ծրագիրը պատրաստած էին Ֆրանսայի, Գերմանիոյ, Մեծն-Բրիտանիոյ եւ Ռուսաստանի Արտաքին նախարարները: Միացեալ - Նահանգներու Արտաքին նախարարը ճշդած է սակայն որ երկու ամսուան փորձի շրջանի մը համար է միայն որ պատիժները կը վերնան: Ծրագրին գաղափարը եկած էր Ալէն Ժիւփէէն, համաձայնութիւնն ապահովելով Լոնտոնի, Պոնի եւ Մոսկուայի: Ապա, մասնագէտներու խումբ մը ժողով մը գումարած էր Փարիզ, Փետրուար 14-ին, մանրամասնութիւնները քննելու համար: Այնքան ալ ապահով չէ սակայն, որ Միլոսեվիչ իր հաւանութիւնը տայ միաժամանակ հրաժարելով «Մեծն Սերպիոյ» իր երազէն:

ՌՈՒՍ ԵՒ ՉԷՉԷՆ ուժերու հրամանատարները համաձայնած են նոր հրադադարի մը շուրջ --48 ժամ-- մինչ Ելցին երկար ելոյթ մը պէտք է ունենար Դումային առջեւ եւ որու ընթացքին պէտք է նաեւ քննադատէր Չէչէնիոյ զինուորական գործողութիւնները:

ԹԻԶԻ - ՈՒԶՈՒԻ (Ալժերիա) մէջ է այս անգամ, որ սպաննուած է քաղիլ կանացի Միութեան նախագահուհին՝ Թիզրի Ն'Թմեթութ: 30 տարեկան ճարտարապետուհին սպաննուած է փողոցը հինգ գնդակ ստանալով: Առջի օր ալ, Արտաքին նախարարութեան մէկ բարձր պաշտօնատարն էր որ սպաննուած էր, կինն ալ որ իրեն կ'ընկերանար, ծանրօրէն վիրաւորուած:

ՖԻՏԷԼ ԳԱՍԹՐՕ ընդունած է Տիկին Տանիէլ Միթերանը որ Փետրուար 12-էն ի վեր այցելութիւն մը կը կատարէ Գուպա: Ցանուն իր նախագահած Ֆրանս - Լիպէրթէ կազմակերպութեան, Տիկին Միթերան նուէր մը յանձնած է Հաւանայի Ֆրանք Փայէս հիւանդանոցին:

ԼԻՈՆԻ Պատժական Դատարանը մերժեց ընթացք տալ Միշէլ Նուառի փաստաբաններուն դիմումին եւ որոշեց դատավարութիւնը իր աւարտին տանիլ ու այն ատեն միայն կրկին քննել նախկին նախարարին պարագան: Միշէլ Նուառի փաստաբանները կ'առարկէին որ եղած մեղադրանքները կը վերաբերին ժամանակաշրջանի մը, երբ Լիոնի քաղաքապետը նախարար էր, ուրեմն պէտք է դատուի Արդարադատութեան Ատեանի մը կողմէ:

ՌՈՒՍԵՐՈՒ միայն 8%-ը զօրավիգ է Ելցինի ըստ Մոսկուայի ձայնասփիւռի կայանի մը («Էքօ») հարցախոյզին որ կատարուած է Չէչէնիոյ պատերազմէն եւ ՀԱՊ-ի վեհաժողովէն ետք: Հարցաքննուած անձերու 24%-ը բացարձակ վստահութիւն ունի բանակին հանդէպ:

ԵՐԵՒԱՆ — ՀԵՌԱՏԻՊ — ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(փետրուար 15 / 16)

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

1994 տարեշրջանին կառավարութեան գործունէութեան արդիւնքներուն նուիրուած մամուլի ասուլիս մը կազմակերպած է Հ. Բագրատեան: Լրագրողներուն հետ Փետրուար 14-ին տեղի ունեցած այս հանդիպումին վարչապետը նախ նշած է որ տնտեսական եւ քաղաքական առումով 1994-ը պէտք է բնորոշել միջազգային գետնի վրայ Հայաստանի վարկի բարձրացման տարի: Ան աւելցուցած է որ 1990-էն ետք, անցեալ տարի առաջին անգամ ըլլալով արձանագրուած է տնտեսական բարգաւաճում եւ այս առումով Հայաստան նախանձելի դիրք կը գրաւէ ՀԱՊ-ի երկիրներու մէջ: Որպէս հիմնական արդիւնքներ յիշած է դրամահոսութեան կասեցումը, պիւտճէի հաւասարակշռուած բնոյթը, հարկերու համակարգի ձեւաւորումը, արտադրութեան կայունացումը, արտածումներու ծաւալումը եւ Դրամին կայունացումը: Վարչապետը անդրադարձած է նաեւ կառավարութեան ներդրումներու քաղաքականութեան եւ վարկեր ձեռք ձգելու նպատակով վարուող բանակցութիւններուն: Վարչապետը յայտնած է նաեւ թէ երբ վերանորոգուի Թիֆլիսի ջերմելեկտրակայանի համակարգը եւ Վրաստան դիմէ Հայաստանի, Հայաստան կրնայ ելեկտրականութիւն հայթայթել Վրաստանի եւ աւելի աժան քան Ազրպէյճանը: Այդ կ'ըլլայ երբ Հայաստան հասնող կազմուղը վերանորոգուի, Վրաստան կազի իր բաժինէն տայ Հայաստանի որ վերածուի ելեկտրականութեան եւ ուղարկուի Վրաստան:

- Ի դէպ Վրաստանի տարածքով Հայաստան մտնող կազատարը որ պայթած էր Փետր· 10-ի գիշերը վերանորոգուած է եւ կազը սկսած է Հայաստան հասնիլ:

* * *

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Փետրուար 14-ին, Լ· Տէր - Պետրոսեանի նախագահութեամբ գումարուած է Ապահովութեան Խորհուրդի նիստ, որու օրակարգի նիւթը եղած է կարօտեալ ընտանիքներու օգնութեան հարցը: Մարդասիրական օժանդակութեան եւ առհասարակ նպաստներու աւելի արդար բաշխման նպատակով, կառավարութեան կողմէ կը մշակուի «Փարոս» համակարգը, ըստ որուն ընտանիքները կը դասուին իրենց կարիքներուն համաձայն:

* * *

ԳԵՐԻՆԵՐՈՒ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՄԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

Մինսկի խումբի եւ Ռուսաստանի միջնորդութեամբ ԼՂՀ-ի հարցին լուծման նուիրուած մոսկովեան բանակցութիւններուն կողմերը Փետրուար 11-ին համաձայնագիր մը ստորագրած են գերիները եւ պատանդները ազատ արձակելու մասին: Ռուսաստանի ներկայացուցիչ Կազիմիրով նշած է որ խօսքը ներկայիս կը վերաբերի միայն հիւանդ, վիրաւոր եւ 50 տարեկանէն վեր գերիներուն: Բացի այդ, կողմերը հաստատած են նաեւ կիներն ու 16 տարեկանէն վար գերիները վերադարձնելու անհրաժեշտութիւնը: Ներկայիս դեռ չէ ճշդուած փոխանակումի թուական մը եւ այդ ուղղութեամբ առաջարկուած է ստեղծել խառն յանձնախումբ մը, որ կը զբաղի նաեւ համաձայնութեան ոլորտէն դուրս մնացող պատանդներու ճակատագրով:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԿՈՎԿԱՍԸ

«Միլլիյէթ»ի Փետրուար 15-ի թիւին մէջ Թահա Աքեօլ «Հարաւային Կովկասը» խորագրուած գրութեամբ մը անդրադառնալէ ետք շրջանին մէջ Ազրպէյճան - Թուրքիա -- Իրան փոխյարաբերութիւններուն, կը տեղեկացնէ թէ Անգարայի «Արտաքին դիւանագիտութեան հիմնարկ»ին կողմէ երկօրեայ նստաշրջան մը կազմակերպուած է (Փետրուար 23 - 24): Նստաշրջանը նուիրուած է «Հարաւային Կովկասի մէջ կայունութիւն, ապահովութիւն ու փոխադարձ կախումնաւորութիւն» նիւթին: Պիտի մասնակցին Ազրպէյճան, Վրաստան եւ Հայաստան:

Գրութեան հեղինակը Թահա Աքեօլ ուշադրութեան կը յանձնէ մասնակիցներու քաղաքական հանգամանքը, գրելով. - «Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահ Լ· Տէր - Պետրոսեանի աջ բազուկը՝ Ժ· Լիպարիտեան, Հանրապետութեան նախագահութեան Հետազօտութեան ու վերլուծումի բաժնին տնօրէնը՝ Ռուբէն Սաֆրաստեան եւ Սպայակոյտի տնտեսական բաժնի փոխ - նախագահը Եդուարդ Փանոյեան:

Ազրպէյճանէն՝ Ալիեւի արտաքին յարաբերութիւններու խորհրդականը Վէֆա Կուլիզատէ, Արտաքին փոխ - նախարար Արազ Ազիմով եւ հակա - մենաշնորհներու յանձնախումբի նախագահ Ռակըփ Կուլիեւ:

Վրաստանի Հանրապետութեան նախագահը կը ղրկէ արտաքին յարաբերութիւններու իր խորհրդականը Կէկէշիտզէն ու Արտաքին նախարարութենէն երկու դիւանագէտ Կէկիլաշվիլի եւ Ակաշիթայի:

Ռուսաստանէն ու Իրանէն կը մասնակցին բարձրաստիճան երկուական դիւանագէտ ու մասնագէտներ ու ՕԹԱՆ-ի եւ Եւրոպայի միութենէն ներկայացուցիչներ»:

Շեշտելով երկօրեայ այս նստաշրջանին կարեւոր հանգամանքը, Թահա Աքեօլ կը գրէ թէ Կովկասի համար հարկաւոր է կայունութիւն եւ ապահովութիւն: Խնդրոյ առարկայ երկիրներուն տնտեսական ապագան կը պարտադրէ թէ՛ իրենց միջեւ, թէ՛ աւելի լայն առումով շրջանային փոխադարձ կախումնաւորութեան մը զարգացումը:

Յայտնօրէն, Թուրք լրագրողին համար ուշագրաւ պարագայ է Ժ· Լիպարիտեանի մասնակցութիւնը: Ան կը գրէ. - «Լիպարիտեան որ երբ Միացեալ - Նահանգներ կը գտնուէր, կը գլխաւորէր Թուրքիոյ դէմ թշնամութիւնը, ներկայիս Անգարայի մէջ պիտի խօսի շրջանային փոխադարձ կախումնաւորութեան մասին···: Տեսակցութիւն պիտի ունենայ թուրք Արտաքին նախարարութեան հետ···:

Պատճառը այն է որ Լիպարիտեան Հայաստանի մէջ երբ դէմ յանդիման գտնըւած է աշխարհագրութեան ու քաղաքականութեան բիրտ իրականութեան, հասկցած է թէ որքան անիմաստ բան է Միացեալ - Նահանգներէն, Եւրոպայէն վճիռներ արձակել: Ատրպէյճանի դաշնակներու ձեռք ձգելիք շահը ոչինչ է այն կորուստներուն քով զորս պիտի ունենան Թուրքիոյ բարեկամութիւնը եւ քարիւղի կազամուղը իրենց ձեռքէն փախցնելով:

Հայաստան եթէ վերջ տայ ատրպէյճանական հողերու գրաւումին, Հարաւային Կովկասի մէջ տնտեսական փոխադարձ կախումնաւորութեան զարգացումը պիտի նպաստէ թէ կովկասեան երեք երկիրներուն եւ թէ Թուրքիոյ, Իրանի եւ Ռուսաստանի շահերուն»:

* * *

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԵՑՈՒԿ...»

Փետրուար 16-ի «Միլլիյէթ»ի մէջ Սամի Քոհէն այսպէս խորագրուած քրոնիկով կը խօսի Միացեալ - Նահանգներու Ծերակուտական Տոլի «Մարդկային օժանդակութեան նրբանցք» խորագրուած բանաձեւին մասին: Նոյնիսկ եթէ տկար է անոր ընդունուելու հաւանականութիւնը, բանաւէճի, քննարկումի նիւթ դառնալն իսկ կը վնասէ Թուրքիոյ, դայն թիրախ ընելով դատապարտումներու, յարձակումներու: Ս· Քոհէն կը գրէ թէ այդ պարագան կրնայ սատուերել թէ՛ Թուրքիա -- Միացեալ - Նահանգներ յարաբերութիւնները, եւ թէ կը տկարացնէ Թուրքիա - Հայաստան հաւանական մեղմացում մը:

Ըսելէ ետք թէ նման նախաձեռնութիւններ օգուտէ աւելի վնաս կը բերեն եւ թէ Հայաստանի շահը կը պահանջէ Թուրքիոյ հետ լաւ յարաբերութիւն հաստատել, լրագրողը վերջին պարբերութեամբ կ'անդրադառնայ Թուրքիա - Հայաստան կապերու, գրելով. - «Անցեալներբ Կարսի եւ Իգդիրի կուսակալները ուզեցին որ Հայաստանի հետ սահմանային առեւտուրը վերսկսի: Հայաստանի արմատական Դաշնակ կուսակցութեան չէզոքացումն ալ կարեւոր ցուցանիշ մըն է: Թուրքիա կրնայ Երեւան - Բաքու հաշտութեան մը համար դեր կատարել· այդ ձեւով ասպարէզը Թեհրանի ու Մոսկուայի ձգած չըլլար»:

Ս· Քոհէն քրոնիկը կ'աւարտէ շեշտելով որ այսուհետեւ ջանքերը այս ուղղութեամբ պէտք է շարունակել եւ ոչ թէ յոյս կապել լոպիներու հաճելի ըլլալու համար առնուած քայլերու:

ՄԵՍՐՈՊ ԱՐՔ. ԱՇՃԵԱՆ ԱՊԱՔԻՆՄԱՆ ՄԷՋ

Յունուար 29-ին, Փարիզի մէջ, Արեւելեան Ամերիկայի եւ Գանատայի Կիլիկեան Թեմի Առաջնորդը՝ Մեսրոպ Արք· սրտի թեթեւ տագնապ մը ունեցած էր եւ փոխադրուած Գոշէն հիւանդանոցի ազդու խնամքի բաժանմունքը:

Հարկ եղած խնամքները ստանալէ ետք, Մեսրոպ Արք· այժմ փոխադրուած է բժշկական ապաքինման կեդրոն մը, ուր կը մնայ շրջան մը նախքան Նիւ - Եորք վերադառնալը:

Այս առընչութեամբ, Փետրուար 3-ին, Նիւ - Եորքի Ազգ· Առաջնորդարանը հետեւեալ հաղորդագրութիւնը հրապարակած էր· -

* * *

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Արեւելեան Ամերիկայի եւ Գանատայի Թեմի Ազգային Վարչութիւնը պարտք կը զգայ հաղորդելու, թէ Թեմիս Առաջնորդ Սրբազան Հայրը՝ Բարձրաշնորհ Մեսրոպ Արք· Աշճեան, Կիրակի, Յունուար 29-ին, Փարիզի մէջ ունեցած է սրտի թեթեւ անհանգստութիւն մը եւ հիւանդանոց փոխադրուած:

Անցնող մի քանի օրերուն ընթացքին Սրբազան Հօր առողջական վիճակը զգալի բարելաւում արձանագրած է: Ձինք խնամող բժիշկներու հսկողութեան ներքեւ, յառաջիկայ օրերուն ան պիտի անցընէ ապաքինումի կարճ շրջան մը, Նիւ - Եորք վերադառնալէ առաջ:

Կ'աղօթենք Սրբազան Հօր շուտափոյթ ապաքինումին համար եւ կը մաղթենք որ ան շուտով վերադառնէ իր կատարեալ առողջութիւնը:

ԴԻՒԱՆ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

Փետրուար 3, 1995
Նիւ - Եորք

«ԽՈՏԵՍՑԻՆ ԱՅՆՈՔԻԿ ՈՐ ԸՆՏՐԵԱԼ ԵՆ ԱՐԾԱԹՈՎ»

1165 Թուականի Ապրիլի 17-ին, Ծաղկազարդի կամ Արմաւենեաց կոչուած տօնի օրը Հռոմկլայում հրաւիրուեց Կիլիկիայի եւ Միջագետքի հայ եկեղեցու հոգեւորականների համագումար՝ Ներսէսին կաթողիկոս ընտրելու համար: Հռոմկլայի բազմահազար ժողովում Ներսէս Շնորհալին դիմելով «առ եպիսկոպոսունս եւ վարդապետս, եւ համօրէն դասս եկեղեցւոյ» արտասանեց մի ճառ: Իր խօսքի սկզբում նա գովասանքով է ցոյց տալիս եղբօր գործունէութեան լաւ կողմերը, որպէս հոգեւոր հայր եւ ազգ. գործիչ՝ նրա անձնական առաւելութիւններն ու արժանիքները եւ ապա համեստութեամբ շեշտում իր անարժանութիւնը կաթողիկոսական ծանր պարտականութիւնների ու բարձր պաշտօնի համար:

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին մեզ համար նուիրական ու պաշտելի հաստատութիւն է: Այդ մնասին մենք օտարների կարծիքը ունենալու կամ մուրալու կարիքը չունենք: Բոլորից աւելի ու բոլորից առաջ հայ ժողովրդի զաւակները գիտեն, կը զգան ու կ'ըմբռնեն այդ փառաւոր ու անզուգական հաստատութեան հոյակապ կեանքը ու պատմութիւնը: Դրա համար էլ, կաթողիկոսական նոր ընտրութեան առիթով, մեր պարտ ու պարտականութիւնն է յաւերժացնել ու զօրացնել այդ պատուական ու պատմական չքեղ հաստատութեան հիմքերը՝ նրան փոխանցելով «չունչ կենդանի»: Համոզուած եմ, որ կարելի չէ ցանկացած եւ երազած բարեկարգութիւնն ու զօրացումը ձեռք բերել, առանց չարժումի կամ հիմնական շատ լուրջ ու մտածուած քայլերի:

Ներսէս Շնորհալին գտնում է, որ իր ժամանակի եպիսկոպոսներից շատերը իրենց պաշտօնը ձեռք են բերում զանազան ճարպիկ միջոցներով ու կաշառքով: Շնորհալին բացայայտելով եպիսկոպոսի հոգեբանական եւ բարոյական նկարագիրը առանցքային նշանակութիւն է տալիս Պօղոս առաքեալի այս խօսքին.

«Պարտ է եպիսկոպոսին անարատ լինել, հեզ՝ ցած, պարկեշտ, հիւրասէր, ուսուցիչ. մի թշնամանօղ, մի հարկանօղ, այլ հանդարտ. մի կռուօղ, մի արծաթասէր...» (Տիմոթէոս Առաջին Գլ. Գ. 2-3):

Հայաստանը 20-րդ դարի աւարտին գըտնալով դառնալու է առաւել աշխարհիկ հասարակութիւն: Հայ ժողովուրդի այն անխորտակելի նկարագիրը, որով մահւան եւ յարութեան խաղն է խաղում պատմութեան բեմի վրայ, ունի նաեւ արդար հրամայական ցանկութիւն այս պահին տեսնել իր եկեղեցին որպէս վերազարթումի եւ բարոյական կեանքի առաջապահ ջահակիրն, եւ իրեն վստահուած հոյակապ դերի մէջ ժողովուրդը ունի նաեւ իրաւունքը պահանջելու, որ իրեն ներկայացնող եկեղեցականութիւնը միշտ մնայ հանրութեան նախանձախնդրութեան առանցքը: Հայաստանեայց Եկեղեցին, որի ոտքերը նահատակների արիւնով են չաղախուած եւ որի գմբէթները դոհողութիւնների աննախընթաց դրօշմով են օծուած, իրաւունք ունի ակնկալելու, որ իր առաջնորդները ամէն բանից բարձր բռնեն իրենց անձին բարոյական պատկառանքը, ներշնչեն յարգանք ու ակնածանք օրինակելի լրջութեամբ:

Ժամանակի տխրող մտայնութիւններից է նաեւ այն հանգամանքը, որ Հայ եկեղեցին կորցնում է իր աղօթատեղիի իմաստը եւ դառնում արարողական եւ ծիսակատարական սովորութիւնների կատարման վայր, մի հանգամանք, որ նսեմացնում է նաեւ եկեղեցու բարձր գաղափարականը, չփոթելով այն իր կրօնական ոգւոյն հետ:

Բացայայտօրէն համոզուած ենք թէ մի ազգի բարոյականը որքան իր քաղաքական կեանքից, նոյնքան էլ իր եկեղեցական կեանքից պիտի ճանաչուի, իսկ եկեղեցին էլ իր ներկայացուցիչներից: Հայ եկեղեցականը չի կարող անտարբեր մնալ այն կենսական հարցից մանաւանդ որ իրեն վիճակուած է առաջնորդել, ներկայացնել բարոյական կեանքը, տխրող մի կրօնքի հովանիին տակ, որ մաքրութեան, հեզութեան, խոնարհութեան պատգամը ունի իր շրթների վրայ: Հենց այս պատճառով էլ Ներսէս Շնորհալի Հայրապետը իր Ընդհանրական Թուղթի մէջ հայ եկեղեցին ու եկեղեցականութիւնը համարժէք նկատելով հրամայում է. «Խոտեսցին այնոքիկ որ ընտրեալ են արծաթով» / Կը մերժուեն նրանք, ովքեր արծաթով են ընտրուած / (Սաղմոս Կէ - 31):

Էջմիածնայ Մայր Աթոռը, որ ցարդ գերագոյն հեղինակութեամբ վարում է Հայ Առաքելական Եկեղեցու վերին իշխանութեան դերը, չպիտի կորցնի իր ընդհանրական հովուապետի եւ սրբազան պահակալի իր հոգեւոր հմայքը ու դիրքը: Հայ Եկեղեցու ուղղափառ դաւանութիւնները անքակտելիօրէն կապուած են լուսաւորչական դահին եւ իր համասփիւռ հաւատացեալները իրար մօտ, իրար մէջ, եւ իրար համար են ապրում: Այս միտքը Սուրբ Հայրապետ Ներսէս Շնորհալին խտացնում է այս պատկերի մէջ.

«Քանզի եթէ Սուրբ Հոգու շնորհներն Ահարոնի գլխին են իջնում, որ հայրապետութիւնն է, եւ գլխից՝ մօրուքին, որ եպիսկոպոսութիւնն է, մօրուքից՝ գրապանակներին, որ քահանայութիւնն է, եւ գրապանակներից՝ զգեստին, որ ժողովուրդն է, արդ, ո՞ր շնորհի իւղը կարող են ունենալ նրանք, ովքեր օտարացած են ահարոնեան գլխից եւ իրենց գործով միացած են Դադանին եւ Աբիրոնին» (Սաղմոս ՃԼԲ. 2, Թիւք ԺԶ.):

ՆԵՐՍԷՍ Ա. ՔՀՆՑ. ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ
Լոնտոն

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ԱՆՑԵԱԼԻ ՄԵՐ ՅԱՒԱԿՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՈՒ ՅՈՒՍԱԽԱԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ժ.

1956 Հոկտեմբեր 8, Երկուշաբթին, կեանքիս այն թուականն է, երբ իմ առաջին հանդիպումը ունեցայ Յակոբ Մնձուրիին հետ: Նոյն իրիկունը երբ քանի մը տողերով օրագրիս մէջ կ'արձանագրէի այս եղելութիւնը, անտարակոյս, բացարձակապէս բնաւ գաղափար չունէի թէ Մնձուրի ինչպիսի տեղ մը պիտի գրաւէր մեր գրական կեանքի ապագայ օրերուն մէջ: Մնձուրին արդէն նշանաւոր անուն էր եւ պարբերաբար կ'աշխատակցէր թէ՛ մեր գրական էջերուն, եւ թէ Մխիթարեան Սանուց Միութեան «Սան» գրական պարբերականին: Բայց ան մէկն էր որ մէջտեղերը շատ չէր երեւեր, ուստի տակաւին բնաւ չէինք տեսած զինքը:

Յարգելով նախապէս առնուած ժամադրութիւնը, Մնձուրին այդ գիշեր Մխիթարեան Սանուց Միութիւն եկաւ իր կիրակնօրեայ տարազը հագած: Մաքուր եւ կանոնաւոր հագուած էր եւ մենք արդէն գիտէինք որ այդ մէկը հաւանաբար իր ամէնէն ներկայանալի միակ տարազն էր: Մնձուրի այդ շրջանին որպէս գրագիր կ'աշխատէր Թոքաթլեան պանդոկի մէջ, որ սակայն կը կոչուէր Գոնաք Պանդոկ: Կարեւոր պաշտօն մը չէր որ տրուած էր Մնձուրիին: Այդ պաշտօնը իրեն տրուած էր, որպէսզի ապրուստ մը հոգայ: Բայց ի՞նչ ապրուստ: Ամէն մարդ գիտէր թէ մեր գրականութեան այդ մեծ ու երէց վարպետը ծայր աստիճան չքաւոր էր:

Փոքրահասակ, ուշիմ նայուածքով, ճերմակ մազերով, համակրելի եւ բաւական ալ շատախօս մարդ մըն էր Մնձուրի: Երբ եկաւ, քաղաքավար կերպով բացատրեցի իրեն թէ լուսանկարիչ Արա Գիւլէր ակամայ պիտի բացակայէր այդ օր, ուստի ես էի որ ստանձնած էի զինքը լուսանկարելու պաշտօնը: Ան կարծես չուզեց ինծի տաղտուկ պատճառել: Հոգ չէ, ըսաւ, ես երթալ-գալու վարժուած մարդ եմ, եթէ կ'ուզէք ուրիշ օր մըն ալ կրնամ գալ: Վստահեցուցի զինքը, որ ե՛ս ալ կրնայի լուսանկարել, ուրեմն աւելորդ էր երկրորդ անգամ մըն ալ մինչեւ Միութիւն յոգնեցնել զինքը:

Գիտէք որ, ըսաւ Մնձուրի, ես փոխադրական միջոցներու հետ լաւ յարաբերութիւն չունիմ: Միշտ կը քալեմ, ամէնուրեք հետիոտն կ'երթամ, մինչեւ իսկ եթէ պարտաւորուիմ Պոլիս երթալ: Միայն շատ ցուրտ ու անպատեհ օդերուն է որ կը պարտաւորուիմ հանրակառք նստիլ: Բայց հանրակառքը չեմ սիրեր: Հանրակառքերը միշտ խճողուած են եւ ես կը ստիպուիմ ոտքի մնալ: Տաղտկալի է: Ես կը նախընտրեմ քալել, քան թէ ոտքի մնալ: Արդէն չեմ կրնար ամէն օր հանրակառքի դրամ վճարել: Այդ դրամը շատ է ինծի համար: Ուստի կը քալեմ: Ոտքերս մարմնիս ամէնէն զօրաւոր մասերն են:

Մնձուրիին այս խօսքերը, որոնք ականջներուս մէջ անջնջելի պիտի մնային տասնամեակներ ամբողջ, այդ գիշեր շատ զարմացուցած էին զիս: Ի՞նչ: Մեր քաղաքին մէջ կը գտնուէր ուրեմն Հայ մարդ մը, մանաւանդ հայ գրականութեան մէկ վարպետը, որ կը դժուարանար վճարելու հանրակառքի մը տոմսակին փոխարժէքը, որ 15 դահեկան էր այդ շրջանին: Բայց Մնձուրիին չքաւորութիւնը արդէն ծանօթ էր: Անկման գիւղագիրը, որ այդ շրջանին իսկ նշանաւոր էր, եւ որ սակայն տակաւին չէր գրած իր ամենակարեւոր այն գործերը, որոնք ապագային տեղ պիտի գտնէին մեր կողմէ հրատարակելի իր գործերուն մէջ, իր արտակարգ ու չափազանցեալ համեստութեան մէջ, բնաւ չէր ամչնար իր չքաւորութենէն եւ ոչինչ կ'ընէր զայն պարտկելու համար: Ընդհակառակն: Չքաւորութիւնը Մնձուրիին համար քաշքշուքի ու երգիծանքի նիւթ էր: Վարպետը իր ընկերային վիճակին մասին ալ կը խօսէր այնքան համով երգիծանքով մը, որքան պիտի խօսէր իր հայրենի տիպարներուն ու իր գրականութեան նիւթ հայթայթող դէպքերուն ու պատահարներուն մասին:

Լուսանկարը կարծես պատրուակ մըն էր: Հանդիպումը առաւելաբար ինծի համար դարձաւ մարդը առաջին անգամ մօտէն ճանչնալու եւ զայն լսելու պատմական առիթ մը: Իսկական շատախօս մըն էր Մնձուրին, սակայն իր խօսակցութիւնը բացարձակապէս նեղացուցիչ չէր: Կը խօսէր թէ՛ քաղաքին մասին, եւ թէ մանաւանդ իր Արմտանին մասին: Բայց երկրորդը տարբեր փայլ մը կը ստեղծէր անոր աչքերուն մէջ: Կարծես տեղը չէր կրնար նստիլ երբ կը պատասխանէր գիւղին մասին ուղղուած հարցումներուն: Կը խօսէր աճապարանքով, կարծես բառերը կուլ տալով, մէկ բառէն դէպի միւսը, մէկ նախադասութենէն դէպի միւս նախադասութիւնը ցատքելով: Շատ ալ նուրբ ու բարակ ձայն մը ունէր, որ, հակառակ խօսելու աճապարանքին, յաճախ կ'ընդհատուէր կոկորդի չեմ գիտեր ինչպիսի խաղով մը:

Երբ լուսանկարելու գործողութիւնը վերջացաւ, խօսեցանք գրականութեան մասին: Սեղանին վրայ կար Պէյրութէն նոր հասած գիրք մը, Մուշեղ Իշխանի «Հացի եւ Սիրոյ Համար» հատորը, որու մասին փոքրիկ գրախօսական մը պիտի հրատարակէի «Սան»ին մէջ: Ի՞նչ գործ ունէր այդ գիրքը հոն շրջանի մը, երբ այնքան սակաւաթիւ գիրք կը ստանայինք արտասահմանէն, երբ այնքան քիչ կը ճանչնայինք սփիւռքահայ գրականութիւնը: Այդ գիրքին ներկայութիւնը կը պարտէինք «Սան»ի համար կատարուած նախաձեռնութեան մը: Քանի մը ամիս առաջ զանազան նամակներ գրկած էինք Սփիւռքահայ հրատարակիչներու ու անոնց հրատարակած գիրքերը ծանօթացնել խոստացած էինք, եթէ մեզի մէկմէկ օրինակ ղրկէին: Մուշեղ Իշխանին հատորը այն առաջինն էր որ ղրկուեցաւ մեր Սանուց Միութեան հասցէին: Նաեւ պիտի ըլլար վերջինը: Ուրիշներ չունեցանք:

Բայց ես որ այդ շրջանին այն քիչերէն էի, որոնք կը հետեւէին Սփիւռքահայ գրականութեան, գաղափար ունէի Մուշեղ Իշխանին մասին, որ լիբանահայ գրական կեանքի մէջ այդ թուականին իսկ արդէն անուն մըն էր: Մնձուրի հետաքրքրուեցաւ Իշխանին գիրքով, ըսաւ որ չէր ճանչնար այդ անունը, կարելիութիւն չունէր հետեւելու սփիւռքահայ գրականութեան, ի վիճակի չէր հայերէն օրաթերթերն իսկ գնելու, միայն կը տեսնէր այն քանի մը թրքական թերթերը, որոնք Պանդոկին մէջ կը դրուէին իր տրամադրութեան տակ:

Ռ. Հ.

ԻԶՄԻԹ — ՔԱՓԱՆՃԱ ՓՈՂՈՑ

ՆՈՒԷՐ ՍԻԼԱՀԼԸ

Մեր Իզմիթի (Նիկոմիդիա) հետ ծանօթութիւնը սկսաւ երբ Գօճաէլիի կուսակալութիւնը Քափանճա փողոցը վերանորոգելու ծրագրով համալսարանականներ հրաւիրեց աշխատելու համար:

Իզմիթ, որ առնօք վաճառաշահ նաւահանգիստ մըն էր, անհամեմատ տարածւելու եւ ճարտարարուեստականացումի հետեւանքով կորսնցուց իր առեւտրական կարեւորութիւնը: Իզմիթի ծովախորշը այլեւս վերածուած է մեռեալ ջուրի գանգուածի մը, ու իր ձուկերէ զուրկ ապականած երեւոյթով կը ծառայէ միայն գիշերները գէշ հոտեր արձակելու դէպի քաղաք: Արդիական Իզմիթի մեծ խնդիրներէն մէկն է նաեւ երթեւեկը: Քաղաքը ճեղքուած է մէջտեղէն: Թէ Պոլիս - Անգարա մայրուղին եւ թէ երկաթուղին, որ կ'անցնի պողոտան կիսելով, մասերու կը բաժնեն քաղաքը: Իզմիթը այս երկու ճամբաներու ուղղութեամբ է որ զարգացած ու ձեւաւորուած է:

Այս տեսակէտէն՝ Իզմիթին համար կարելի է ըսել թէ՝ պատմական գործերով լեցուն քաղաք մը չէ: Բայց եթէ դուք պտըտիլ սկսիք ու Պոլիս - Անգարա ճամբուն չուրջ կառուցուած նոր շէնքերէն ներս՝ դէպի բլուր բարձրանաք, պիտի տեսնէք հին փայտաշէն տուներ, որոնցմէ շատեր այլեւս հինցած, յոգնած, իրենց փախճանին կը սպասեն...:

Քաղաքին մէջ կը գտնուի Սուլթան Ապտիւլազիզի որսի ապարանքը, զոր կառուցած է Օսմանեան կայսերական ճարտարապետներէն Կարապետ Ամիրա Պալեան: ԺԹ. դարու պարոք ոճով կառուցուած եւ մարմարիոնով երեսապատուած այս շէնքը երկար ատեն իբր կառավարչատուն գործածուելէ յետոյ, 1967-ին վերածուեցաւ ազգագրական թանգարանի:

Ապարանքին մօտ, արեւմտեան կողմը կը գտնուի ժամացոյցի աշտարակը, որ Իզմիթի խորհրդանիշը կը նկատուի: Ճարտարապետն է Միհրան Ազարեան: Շինուած է Ապտիւլհամիտ Բ.ի գահակալութեան 25-րդ տարեդարձին առթիւ, 1902 թուականին: Նոր դասական ոճով, քառայարկ աշտարակին երեք կողմերը աղբիւրներ կան: Իսկ վերը չորս երեսին վրայ ալ ժամացոյցներ կը գտնուին: Պատերը ծածկուած են գունաւոր Հէրէքէի եւ Թաւշանճըլը քարերով, իսկ տանիքը գոցուած է միջին եւրոպական գանգակատուներու ձեւով սրածայր գլխանոցով մը, որ փորձուցի է Օսմանեան ճարտարապետութեան համար:

Թանգարանին եւ աշտարակին մօտ կը գտնուի Քափանճա փողոցը: «Ալպանական» կոչուող մայթի սալաքարերով ծածկուած ցից զառիվերի մը երկու եզերքներուն շարուած փայտաշէն տուներ յոգնած ծիծաղով մը կը դիտեն իրենց չուրջի կեանքը, որուն այլեւս չեն կրնար յարմարիլ:

Զառիվերը եթէ մագլցիք, պիտի տեսնէք եռայարկ հոյակապ փայտաշէն տուն մը, որ կը կոչուի՝ Սըրրը Փաշայի ապարանք՝ իր հնամենի ու խորհրդաւոր երեւոյթով կը դիմաւորէ ձեզ: Այս ապարանքը, որուն ճարտարապետութիւնն ըրած է Սըրրը Փաշան անձնապէս աշխատելով շինութեան մէջ՝ իբր բանուորապետ, իր դարուն ամենագեղեցիկ շէնքերէն մէկը կը համարուի: Սըրրը փաշայի ապարանքին առաստաղը եւ պատերը նկարազարդուած են զանազան տեսարաններով ու ծաղիկներով՝ Ռուս նկարիչներու կողմէ, որոնք եկած էին վերանորոգելու Տոլմապահչէի պալատը: Քափանճա փողոցի վերանորոգման ծրագրի համաձայն՝ Սըրրը Փաշայի ապարանքը պիտի վերածուի պանդոկի եւ ճաշարանի: Վերանորոգումը պիտի կատարուի Պալքաններու Պետական Յանձնախումբին կողմէ:

Զառիվերին գագաթը, փողոցին երկու անկիւնները կը գտնուին Ջրամբարի աւերակներ: Աջ կողմի մասը ունեցեր է հռովմէական թատրոն մը՝ ծովու տեսարանով, քանի որ Ջրամբարին մօտ կը տեսնուին երկու մարմարիոնէ սանդխամատեր: Կարգ մը տուներու մուտքին ալ սանդուխի պաշտօնով գործածուած են մարմարիոնէ սանդխամատեր: Սըրրը Փաշայի ապարանքը շրջապատող բարձր պատին մէջն ալ գործածուած են Հռովմէացիներ-

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱՒԵԼՈՐԴ ՋՐԱՆՑՔԸ ՈՒ ԱՆՈՐ ԳԻՆԸ

Ռուսաստանի հիւսիս -- արեւմտեան շրջանի Սպիտակ ծովը ջրանցքով մը Պալթեան ծովուն միացնելու գաղափարը առաջին յղացողը եղած է Պօղոս Ա.ը. սակայն այս «խելագար ցարը» անգամ հրաժարած է գործադրութենէն: Նոյնը չէ եղած Ստալինի պարագան որ անսահման պահեստ մը ունէր «ամէնէն արժէքաւոր դրամագլուխ», մարդուն: Հրամանը արձակուեցաւ 1931-ին. ան մահուան հրամանագրի մը համազօր եղաւ 250 - 300 հազար բանտարկեալներու համար որոնք պիտի զոհուէին ջրանցքին շինութեան համար: Ջրանցք որ շուտով գրեթէ անգործածելի պիտի նկատուէր:

Աւելի քան 200 քմ. երկարութեամբ, հսկայական այս ջրանցքը պէտք է կառուցուէր քսան ամիսէն: Գործին սկիզբի թուական նշուած էր 1931 Սեպտեմբերը եւ աւարտը հրահանգուած 1933 Ապրիլին:

Ստալինի բանակարգը կը յայտարարէ որ ջրանցքը մեծ գումարներ պիտի չարժէ: Ձեռային աշխատանքը ձրի է արդէն. կռունկներու, հարթիչներու ծախք ալ պիտի չըլլայ· պիտի գործածուին Միջնադարէն մնացած ձեռնասայլեր, բահեր ու ամբարձիչ սարքեր: Նաեւ ձիեր որոնք նուազ արհամարհանք կը վայելեն, քան մարդ արարածը: Երկաթ, պողպատ կամ կրաշաղախ պիտի չգործածուի ջրաթումբերուն համար, այլ մօտակայ անտառներու փայտէն գլաններ ու տախտակներ: Այս բոլորին դէմ շինարարներու, ճարտարագէտներու առարկութիւնները ոչ մէկ արժէք կ'ունենան, որովհետեւ գործատէրը իրենք չեն, այլ գուլագներու պատասխանատուները որոնք տեղւոյն վրայ ղրկուած են. անոնք կ'որոշեն բանուորներու աշխատութեան կշռոյթը, խումբերու միջեւ մրցումներ կը կազմակերպեն ու առաւել կանուխ դիակները հաւաքել կուտան, զանոնք փոխարինելով «ամէնէն արժէքաւոր դրամագլուխ»ով:

Այս ոճրային ձեռնարկը որ ոչ իսկ նաւարկելի ջրանցք մը պիտի ստեղծէր, ատոր համար բաւարար խորութիւնը չունենալով, խանդավառութեամբ գործի մղած է գրողներ, Կորքիի գլխաւորութեամբ որոնք ամբողջ հատոր մը գրի առած են ջրանցքին շինութեան ու անով Ստալինի փառաբանութեան նուիրուած: Այդ հատորը կը պատմէ շինարարութիւնը ու անոր ու պարտադիր աշխատանքի շնորհիւ, որպէս ձեռային ուժ գործածուած յանցապարտներու բարոյական վերանորոգումը: Հեղինակները կը գրեն. «Եւրօ-ամերիկեան դրամատիրութեան կշռոյթը չէ ասիկա, այլ ընկերվարութեա՛ն»: Մինչ հազիւ վերապրող կմախքներ կը շարժին շինութեան ծաւալուն հարթակին վրայ, անոնք կը պանծացնեն դասակարգի նախկին այդ թշնամիներուն փրկութեան ուղին: Անոնք կը նկարագրեն տակաւին շինութեան վայրին մշակութային աշխոյժ կեանքը, մինչ լուսանկարները կը ժխտեն այդ էջերը, ցոյց տալով բանուորներ որոնք աւելի նման են Աուշվիցի մահապարտներուն:

Կորքիի եւ իր խմբակին այդ հատորը իր անարժանութեամբ ամէնէն աւելի կը խօսի Ստալինի կողմէ ահաբեկուած մտաւորականութեան մը մասին որ ամէն բան կ'ընէ իր գլուխը պահպանելու համար:

Ստալինեան բարոյականին ձօնուած այս մռայլ հատորը չէ կրցած ծառայել իր նպատակին: Անոր հեղինակները իրենց անչափ խանդավառութեան մէջ պանծացուցած են շինարարութեան պատասխանատուները որոնք 1937-ին, 1938-ին, 1939-ին մէկ - մէկ գնդակահարուած են...: 1934-ին լոյս տեսած գիրքը շուտով հաւաքուած է (1937) գրատուներէն ու գրադարաններէն: Յետոյ, դայն ունենալ ծանրագոյն մեղքի մը համազօր նկատուած է, անմիջապէս սիպիրեան դրախտ ղրկուելու ըսպառնալիքով: Բոլորը փճացուցած են իրենց գնած օրինակները ու այդ պատճառով, հատորը գրեթէ անգտանելի է:

ՔԱՂՀԱՆ

բու շրջանէն Նիկոմիդիոյ պատկանող մարմարիոնէ շէնքի մասեր:

Ձառիվերէն վար տուներուն նայեցէ՛ք. պիտի տեսնէք, թէ մէկ դուռը միւսին չի նմանիր, ամէն մէկը իր ինքնայատուկ ոճը ունի: Պատուհաններու համեմատութիւնը գրեթէ բոլոր տուներու համար նոյնն է, բացի փողոցին սկիզբը գտնըւող փայտաշէն տունէն, որ ունի բոլորովին տարբեր պատուհան մը, շինուած՝ գոթական սրակամար (կոթիք) ոճով: Տուները իրենց պատշգամներով տեսակ մը շարժում կը շահին եւ կը փրկուին միակերպ երեւոյթէ...:

Ոչ միայն Քափանճայի, այլ ամբողջ Իզմիթի մէջ իրերայաջորդ մշակոյթներ իրարու վրայ հիմնուած ու զարգացած են, մնացորդները իրարու խառնուած՝ ժամանակի ընթացքին: Անօթի ու անգութ քսաներորդ դարը լափեց ու հալեցուց իր մէջ մշակոյթի այս խառնուրդը: Բայց Քափանճա փողոցը հաստատ մնաց ու կ'երգէ տակաւին իր երգը՝ 100 տարիէ ի վեր...:

«Նոր Սան»

Երեւան — ՀԵՌԱՏԻՊ — Փարիզ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

ՅՈՐՍԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Փետրուար 9-ին, Ալմա - Աթայի վեհաժողովին առթիւ չորսերու հանդիպում մը տեղի ունեցած է որուն մասնակցած են Լ. Տէր - Պետրոսեան, Ղազախստանի նախագահ Նազարբայեւ, Շեւարնաձէ եւ Ալիեւ: Քննարկուած են շրջանի ապահովութեան եւ համագործակցութեան առնչուող հարցեր:

***

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Յատուկ յանձնարարութիւններու դեսպան Թոմաս Սայմընսի գլխաւորութեամբ ամերիկեան պատուիրակութիւն մը աշխատանքի այցելութեամբ քանի մը օր Հայաստան գտնուած է: Բազմաթիւ հանդիպումներու շարքին, Փետրուար 10-ին, ալ տեսակցութիւններ ունեցած են Բ. Արարքցեանի, Լ. Տէր - Պետրոսեանի եւ Հ. Բագրատեանի հետ: Նոյն օրը, նախքան պատուիրակութեան մեկնիլը, այցելութեան արդիւնքներուն նուիրուած մամուլի ասուլիս մը կազմակերպուած է:

***

ԼՂՀ-Ի ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ

ԼՂՀ-ի Գերագոյն Խորհուրդի նստաշրջանը սկսած է Փետրուար 13-ին: Օրակարգի նիւթերն են տնտեսական բարեփոխումները, սեփականաշնորհման եւ ապազգայնացման օրէնքը, 1995-ի պետական պիւտճէն:

***

ՇԱՐՔԸ Կ'ԱՄԲՈՂՋԱՆԱՅ ԼՂՀ-Ի ՆԱԽԱԳԱՀՈՎ

Ռուսական հեռատեսիլի ծանօթ բեմադիր Ա. Կարպովի տարբեր երկիրներու նախագահներու մասին ժապաւէններու շարքը կ'ամբողջանայ ԼՂՀ-ի նախագահին եւ Արցախի նուիրուած բաժինով: Արդարեւ, բեմադիրը գացած է Լ. Ղարաբաղ, ուր բացի նախագահէն, նկարահանած է նաեւ պատերազմին հետքերը եւ առօրեայ կեանքը, բնաբան ունենալով Ռ. Քոչարեանը որպէս նախագահը երկրի մը, ուր այնուամենայնիւ կեանքը կը շարունակուի:

Հ. Օ. Մ.

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ «ԱՌԱՋԱՍՏ» ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹԻ ԱՊՕՐԻՆԻ ՓԱԿՄԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահ, Պ. Լեւոն Տէր-Պետրոսեան, Դեկ. 28-ի իր տխրահռչակ հրամանագրով, «ցնոր տնօրինութիւն», ջլատեց մեր մանուկ Հանրապետութեան մէջ իր առաջին ծիլերը արձակող, անկաշկանդ արտայայտութեան իրաւունքի վրայ հիմնուած ժողովրդավարութիւնը: Ազատ կարգերու առաջնահերթ գրաւականը հանդիսացող հայաստանեան մամուլը, նոյն ինքն, ժողովրդավարական կարգերով յոխորտացող իշխանութեան ձեռամբ անդամահատուեցաւ, զրկուելով իր ամենատարածուն ու ժողովրդականութիւն վայելող լրագիրներէն, շաբաթաթերթերէն ու պարբերաթերթերէն՝ որոնց դադարեցումով Հայաստանի ընթերցող հանրութիւնը ենթարկուեցաւ ներկայ մենատիրութեան հլու խօսնակը հանդիսացող, ապատեղեկատուութեան տխուր աշխատանքին լծուած հրատարակութիւններու քմահաճոյքին:

Գրաքննութեան յոռեգոյն այս միջոցառումին թիրախներէն մէկն ալ, Հայ Օգնութեան Միութեան հովանաւորութիւնը վայելող, մեր հայրենիքի ներկայ հանրային կեանքի հետ սերտօրէն առնչուող կնոջական լուրջ եւ այժմէական հարցեր վերլուծող շաբաթաթերթ՝ «Առագաստ»ն է. միա՛կ հրատարակութիւնը Հանրապետութեան տարածքին, որ կը ծառայէր որպէս մասնագիտացած բեմ՝ հայ կնոջ հոգեկան, մտաւորական ու քաղաքական նկրտումներու անկաշկանդ արտայայտման: Դաշնակցական հրատարակութիւններու կարգին, արգիլելով «Առագաստ»ի հրատարակութիւնը, ներկայ իշխանութիւնները եկան ապացուցանելու իրենց բացարձակ անտարբերութիւնն ու անհանդուրժողականութիւնը հանդէպ երկրի քաղաքացիներուն մտաւորական կարիքներուն ու մարդկային հիմնական իրաւունքներուն:

Հայ Օգնութեան Միութիւնը, 20 երկիրներու մէջ մեղուաջան աշխատանքի լծուած իր շուրջ 18.000 անդամներով, իր բողոքն ու ցասումը կ'արտայայտէ Հայաստանի Հանրապետութեան իշխանաւորներուն այս պախարակելի արարքին դէմ: Նոյն ատեն, ձայնակցելով «Առագաստ»ի եւ բոլո՛ր հալածանքի ենթարկուած հրատարակութիւններու խմբագրութեանց՝ կը պահանջէ անմիջական վերացումը ներկայ անօրինական պարտադրուած բռնատիրական արգելքներուն:

ՀԱՅ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

1995, Յունուար 24

ԶԱՒԷՆ ՊԻՊԵՌԵԱՆ

ԱՆԿՈՒՏԻ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐ

ՎԷՊ

Մարդ երբ բան մը կ'ընէ, պէտք է անպայման շահ մը ապահովէ ատկէ: Նոյնիսկ եթէ սիրահարութիւն է ըրածը: Այլ հարց՝ թէ սիրահարութի՞ւն ինչ ըսել է: Ապուշ բաներ: Ինք սիրահարութի՞ւն ըրած էր: Ինք ալ երիտասարդ եղած էր: Ասո՞նկ երիտասարդ եղած էր: Ամէն բանի մէջ խելքո՛վ շարժած էր, խելքո՛վ: Ու միշտ շահած էր: Բան մը շահած էր: Եւ այսօրուան վիճակին հասած էր ահա՛: Սուրին պէս ապուշները տեղ մըն ալ չեն կրնար հասնիլ: Իրենց տեղը կը կորսնցնեն ընդհակառակն: Ինք մա՛րդ եղած էր: Իր տղաքը՝ հայվա՛ն պիտի մնային: Այդ Սուր կոչուած շոշորդը մանաւանդ: Երթալ գործաւոր աղջկան մը բռնուիլ: Եւ սիրաբանութիւն ընել. աղջիկ մը որ սիրաբանութիւն կ'ընէ, ամէնուն հետ ալ կ'ընէ: Ի՞նչ տեսակ էրիկ մարդ են ասոնք: Ինք արեւ չտեսած կին մը առած էր: Եւ ընիկ պլլեցի: Բայց այս ապուշը չի հասկնար որ: Առնական զգացում, պատւի ըմբռնում չունի որ: Իր դիրքէն աւելի բարձր դիրքի մը տիրանալու, նոր շահ մը ձեռք ձգելու փափաքը չկայ որ մէջը: Ասանկ բաներ ալ չեն խօսուիր հօր եւ տղու միջեւ: Շատ անգամ ընդհանուր կերպով խօսած, էրիկ մարդու համար ձեռք չդպած կին առնելու պայմանը չեշտած էր անուղղակիօրէն, ուրիշներու վրայ խօսք բանալով: Այնտեղուանքը չէր շոշորդը:

Գէորգ չխոստովանեցաւ, բայց նախանձ մը կը խլրտէր կուրծքին մէջ: Ի՞նչպէս կրնային, այս տարիքին, առանց խայտառակութիւննե՛ր ընել աղջիկներու հետ: Ի՛նչ համարձակութիւն, ի՛նչ պատուած երես: Ինք, կը յիշէր տակաւին, նոյն անձկութեամբ կը յիշէր այսչափ տարի ետք, առաջին գիշերը՝ լեղին փրթած էր: Մութին մէջ, վերմակին տակ, գաղտագողի, գիշերանոցներու, փիժամաներու, սաւաններու տակնուվրայութեան մը մէջ: Շուարումը: Անճարակութիւնը: Ամօթը: Եւ Մելինէն՝ այնքան պաղ, այնքան անզգայ: Պարկեշտ աղջիկ մը առանց կ'ըլլայ: Վաթկած չըլլար: Առանց կիներ կային առենին: Մասմաքուր: Միտքերնուն անգամ չէին անցըներ շնութիւնը: Հիմա...

Իւրովի հայհոյելով անկողին գնաց:

- Այս ժամուն որ եկած են, բաւ առանց վստահ ըլլալու թէ Մելինէ կ'ի՞մանա՞ր: Ասիկա տո՞ւն է չէ նէ խան է: Ասանկ չի քալեր աս:

Մելինէ չշարժեցաւ, աչքերը հրացաւ: Դէմքին կնճիռները աւելցան միայն:

Գէորգ կնոջը գիշերանոցին օձիքէն ներս աչք մը նետեց կուրծքերուն, որոնք իրարու վրայ ինկած, ճմլուած, ճմրթկուած էին թեւերուն միջեւ: Այսչափ տարի ետք, տակաւին գաղտագողի կը նայէր այդ կողմերը: Եւ պիտի չփոթէր, եթէ Մելինէ տեսնէր անոր նայիլը:

Քրթմնջեց, լոյսը մարեց, կռնակը դարձուց:

Սիլվա կանուխէն սկսաւ պատրաստութիւններու: Մելինէ Սիլվային ամէնէն նոր տափատը կ'արդուկէր: Սուր հասկցաւ թէ հաւանական էր որ Սիլվա չվերադառնար գիշերը, նոյնիսկ քանի մը օր մնար Պոլսոյ: Անհաճոյ տպաւորութիւն մը կրեց: Տեսակ մը վախ: Ինչպէս երբ թշնամիներու միջեւ առանձին կը մնայ մարդ: Բոլորովին խանգարուեցաւ տրամադրութիւնը, որ արդէն տեղը չէր: Գիշերը քնացած էր ինչպէս միշտ, բայց գուարթ չէր արթնցած այս առտու:

Առաջին գործը եղաւ սիկարէթ մը վառել: Բերանը թոյնի պէս լեղիացաւ: Արդէն լեզուին ծայրը վէրք եղած էր նախորդ օր շատ ծխելէն: Անիծեց սիկարէթը, բայց ծխեց: Խոհանոցէն, Մելինէ կը պոռար սրտնեղ.

- Տակաւին չպիտի՞ գաք: Կաթը սառեցաւ:

Ցակոբիկ երեսը շորցնելով ննջասենեակ վերադարձաւ: Սուր հիւրասենեակ գնաց, պատշգամը նստաւ, ծնօտը ափին մէջ՝ սկսաւ փողոցը դիտել երազկոտ:

Քիչ յետոյ Մելինէ եկաւ, սենեակին մէջտեղէն ձայնեց կծու շեշտով մը.

- Դուն չե՞ս ուտեր կոր:

Սուր գլուխը ցնցեց առանց աչքը փողոցէն զատելու:

- Կ'ուզես նէ:

Մելինէ գնաց սենեակէն:

Սուր տեղէն չշարժեցաւ: Յուսախաբութիւնը խորացուց սրտնեղութիւնը: Օտարութեան, թշնամութեան զգացումը զօրացաւ: Ցանկարծ ոտքի կանգնեցաւ - ներս գնաց հագուելու: Հագիւ ափ մը ջուր զարկաւ դէմքին: Զածրլուեցաւ: Հոգին բան մը ընել չէր ուզեր: Շարժիլ անգամ չէր ուզեր: Հաճոյքով պիտի պառկէր, անշարժ մնար ամբողջ օրը, քնանար՝ բան մը չտեսնելու, բան մը չզգալու, չապրելու համար: Բայց տունը իրը չէր որ ուզածը ընէր: Ժամ առաջ խոյս տալու էր, տեղ մը երթալու: Ֆեներպահչէ՛... Այո, լաւ գաղափար էր Ֆեներպահչէն: Ամէն բանէ հեռու: Առանձին: Այս աշխարհի մէջ միայն բնութիւնը իրն էր, իր սեփականութիւնը: Երկինքը՝ իր տանիքը: Խոտերը՝ իր անկողինը:

Նորմային հանդէպ ալ դառնութիւն զգաց: Եթէ նամակ գրած, զինքը կանչած ըլլար, ամէն ինչ տարբեր պիտի ըլլար հիմա: Բայց այլեւս յոյս չէր մնացած: Պիտի չկանչէր զինքը: Նոյնիսկ եթէ տարիներ անցնէին: Եւ յանցանքը իրն էր: Այո, խոստովանիլ պէտք էր, ի՛րն էր: Ո՞ր կինը պիտի չբարկանար այդ վերաբերմունքէն: Առանց բանաւոր պատճառի, առանց նոյնիսկ պատճառը ըսելու, քէն ընել, երես կախել, բրտօրէն բաժնուիլ եւ կենդանութեան նշան ցոյց չտալ օրերով: Տեսնենք ա՞ն ինչ կը խորհէր: Ով գիտէ ա՛ն քանի օր սպասած էր որ Սուր մէջտեղ ելլէ, ներողութիւն խնդրէ: Ո՞վ պէտք է ներողութիւն խնդրէ: Ան որ յանցաւոր է: Ո՞վ է յանցաւորը: Յանցաւոր կա՞յ: Յանցանք կա՞յ:

(Շար. 42)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Կիրակի, Փետրուար 19-ին, յետ պատարագի հոգաբարձութեան նախկին անդամ՝
ՍԵՐԺ ՔԱԼԱՆԹԱՐԵԱՆԻ
մահուան քառասունքին առթիւ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՎԱՆՍ. - Տէր եւ Տիկին Վազգէն Սէրէնկիւլեան 1500 Ֆր.:

***

ՎԱՆՎ. - Տէր եւ Տիկին Սուրէն Փափազեան 300 Ֆր.:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section «S a t e n i g» de VAULX-EN-VELIN

organise

UN

REPAS DANSANT

à l'occasion de la FETE DE VARTANANK

le Samedi 18 Février à partir de 20h

à la Mairie Annexe «La Côte» rue Alfred de Musset, Vaulx-en-Velin

Cette soirée sera animée par le chanteur AVO NADJARIAN

Prix du repas : 100 F.
Enfants jusqu'à 14 ans : 60 F.

Pour toutes réservations :
78. 82. 06. 86 — 78. 77. 63. 93
(après 20 heures)

— *Parking surveillé* —

Réservations avant le 13 Février

***

A l'occasion de la fête de VARTANANTZ la Section « *N a ï r i* » de Beaumont organise

U N E

SUPER SOIREE DANSANTE ARMENIENNE

avec

animation arménienne par D A V I D

le Disc-Jockey S A K O

et la participation exceptionnelle du Chanteur V A H A N

Présentation de Hervé Claude

le Samedi 25 Février à partir de 20h30

au Chalet de l'HERMITAGE
27, Traverse de l'Hermitage
Marseille 15e

Réservations :

Tél. : 91 93 44 65 / 91 93 30 08
— P. A. F. 70 Frs —

GRAND LOTO

organisé par

L'ECOLE ABOVIAN

Ecole de langue et culture arméniennes

le Dimanche 19 Février
à 15 heures précises

dans la Salle «A. Tcherpachian»

Cathédrale apostolique arménienne Serpotz Tarkmantchatz

339, ave du Prado, Marseille 8e

Comme chaque année, nous comptons sur vous pour venir nombreux encourager et soutenir l'école.

Premier lot : UN TELEVISEUR COULEUR.

Et de nombreux autres lots.

ՂԵՒՈՆԴԵԱՆՑ ԵՒ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԵՐԸ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Երեքշաբթի, Փետրուար 21, տօն է Սրբոց Ղեւոնդեանց քահանայից:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Հինգշաբթի, Փետրուար 23, Տօն է Սրբոց Վարդանանց Զօրավարացն Մերոյ՝ 1036 վկայիցն, որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին (451 թուականին) «Վասն հաւատոյ եւ վասն հայրենեաց»:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

○ Պետական արտօնութեամբ, այսօր, բոլոր Հայերը (դպրոցական, աշակերտ, պաշտօնեայ, աշխատաւոր կամ այլ) կրնան բացակայիլ իրենց զբաղումներէն՝ իրենց կրօնական պարտաւորութիւններուն համար:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Երեքշաբթի, Փետրուար 21, Տօն է Ղեւոնդեանց Քահանայից:

Այս առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին, կը կատարուի Ժամերգութիւն, մասնակցութեամբ՝ Լիոնի եւ Ռոն - Ալփի հոգեւորական դասուն:

Օրուան հանդիսութեան եւ արարողութեան կը նախագահէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

Ցաւարտ արարողութեան Կարպիս Մանուկեան սրահին մէջ ժողովրդական ճաշ կը տրուի:

Անոնք որոնք կը փափաքին կրնան եկեղեցւոյս Դիւանատունը հեռաձայնել:

***

Փետրուար 23, Տօն է Վարդանանց Զօրավարացն Մերոյ:

Այս առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ պատարագ առաւօտեան ժամը 10-ին:

Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական-Ժողովը Սրբոց Վարդանանց Ազգային տօնի ուրախ առիթով կը հրաւիրէ շրջանի հաւատացեալ մեր ժողովուրդը պատարագի միասնական արարողութեան:

Հինգշաբթի, Փետր. 23, ժամը 16·30-ին
Մարսէյլի
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցի
339, avenue du Prado, Marseille 8e

Կը պատարագէ՝
Ս. Կարապետ Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝
ՄԱԿԱՐ ՔՀՆՅ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Ա. Թադէոսեան մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը, Շաբաթ, Փետրուար 18, ժամը 10-ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը
17 ռիւ Պլէօ, 9-րդ
Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

***

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Սէն - Ժերոմի Զ. Շանթ մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Փետր. 18, Շաբաթ օր ժամը 15-ին՝ Maison de Quartier — 32, ave St-Jérôme

Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Վահան Խաչուկեան 500 Ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման փոխան հոգեհանգիստի իրենց հօր՝ Օննիկ Խաչուկեանի յիշատակին, նահատակուած 1920-ին Ազհիսար (Նիկոմիտիա):

SABERATOURS
SEVAN VOYAGES
SABERATOURS
SEVAN VOYAGES
SABERATOURS
SEVAN VOYAGES

PARIS·EREVAN·PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES

- ASSISTANCE A L'AÉROPORT
- ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
- RÉSERVATION D'HÔTEL
- LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
- EXCURSIONS GUIDÉES
- VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PARIS·EREVAN
VOL CARGO MENSUEL

PRIX
PARIS-EREVAN-PARIS
3300 F
RENSEIGNEMENTS ET RESERVATIONS SUR SIMPLE APPEL

SABERATOURS
31, RUE D'ARGENTEUIL - 75001 PARIS
TEL 42 61 51 13 - FAX 42 61 94 53

SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL 78 60 13 66 - FAX 78 60 92 26

EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 85 48 - FAX 52 54 48

STUDIO VICKEN

EN COLLABORATION AVEC
ARMENIAN AIRLINES

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Փետրուար 19

Զ. ԿԻՐԱԿԻ ԶԿՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ

Ղեւոնդեանց Քահանայից յառաջիկայ տօնին (Փետրուար 21) առիթով, այսօր Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, պատարագի ընթացքին հոգեհանգիստ կը կատարուի Փարիզի եւ Շրջանի եկեղեցիներուն մէջ պաշտօնավարած վախճանեալ հոգեւորականներուն համար:

Կը պատարագէ՝
ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Պատարագէն ետք՝ ժամը 1-ին, Փէր-Լաշէզի գերեզմանատան Եւրոպայի Առաջնորդներու Դամբանին առջեւ աղօթք՝ Վռամշապուհ Արք. Քիպարեանի, Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանի եւ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի համար, որու վախճանման 10-րդ տարելիցն է:

COMITE DE DEFENSE DE LA CAUSE ARMENIENNE

organise

PRESENTATION et SIGNATURE

du livre

«L'ETAT CRIMINEL»

d'YVES TERNON

le Vendredi 3 Mars à 20 heures 30

à la M.C.A.-Paris — Salle Démirian
17, rue Bleue, Paris 9e

— Métro CADET —

U. G. A. B. - *Nice*

Le Comité local de l'U.G.A.B. - Nice Côte d'Azur organise une projection

V I D E O

sur les réalisations de l'U.G.A.B. en Arménie;

le Dimanche 19 Février à 15 heures 30

au «Complexe Barsamian»
281, Bd de la Madeleine, Nice.

Prise de vue H. HAGOPIAN, *Président du Comité local U.G.A.B - Nice Côte d'Azur.*

B u f f e t — ENTREE LIBRE

ԿՈՄԻՏԱՍ

125e ANNIVERSAIRE
DE LA NAISSANCE DE

KOMITAS

Sous le patronage de *M. JACQUES TOUBON*
Ministre de la Culture et de la Francophonie
et la présidence effective de *M. HAGOP MOVSES*
Ministre de la Culture d'Arménie

Sous l'égide de : *La Cathédrale Apostolique Arménienne — l'Eglise Catholique Arménienne — l'Eglise Evangélique Arménienne*

le SAMEDI 25 FEVRIER A 20 H 30

Théâtre du Jeu de Paume - rue de l'Opéra (Parking Carnot) - AIX-EN-PROVENCE

présentation de l'œuvre de Komitas :

Père Vertanes Oulouhodjian (Congrégation Mekhitariste de Venise)

■

CONCERT

Hasmik Papyan (Soprano - *Bonn*) — Kevork Hunanian (Ténor - *Los Angeles*)
Juliette Yilmazian (Piano) — Jean Ter-Merguerian (Violon)
— QUATUOR A CORDE —
Jean Ter-Merguerian (Ier Violon) — Martin Yéritzian (IIe Violon - *Erevan*)
Jacques Chirinian (Alto - *Paris*) — Chahan Dinanian (Violoncelle - *Paris*)
Chorale Sahak - Mesrop — Direction : Khatchig Yilmazian
organisé par l'U.C.F.A.F

avec la participation de :

Centre Culturel Sahak-Mesrop — Jeunesse Arménienne de France — Centre Culturel St-Grégoire — U.G.A.B. — M.A.J.C. — Fondation Aram Khatchadourian — Altitude 5165 — Association Sportive du Domaine de Tournon.

Vente des billets : Théâtre du Jeu de Paume :
Tél. : 42 38 44 71 / 91 66 06 08 / 91 52 26 30

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-19
SAMEDI - DIMANCHE 18-19 FEVRIER
1995

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

69րդ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.531

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

69e ANNEE — N° 18.531

ԵԼՑԻՆ ՔՆՆԱԴԱՏԵՑ ԲԱՆԱԿԸ

Ալմաթիի (Ալմա - Աթա) ձախող եւ զանազան մեկնութիւններու առիթ տուած երեւումէն ետք Փետրուար 10-ին, այս անգամ (Փետրուար 16) Ելցին տիրական ոճով 40 վայրկեան տեւող ելոյթ մը ունեցաւ Խորհրդարանին (Դումա եւ Դաշնակցութեան Խորհուրդ, այսինքն՝ երկու ժողովներ միացած) առջեւ: Ռուսաստանի նախագահը արդարացնելով Չէչէնիոյ միջամտութիւնը, հոն գործուած ձախաւերութեանց եւ չարդերուն պատասխանատուութիւնը թողուց բանակին վրայ: Ան կ'ամբաստանուի բոլոր «ձախողութիւններուն, սխալ հաշիւներուն եւ թերինքուն» համար: Ան փաստը տուաւ, ըսաւ Ելցին, որ «հարկ եղածին չափ լաւ պատրաստուած չէր միջամտելու համար տեղական ճակատումներուն»: Այս անգամ Գրաչով «չվճարեց» հաշուեցոյցը, ինչպէս կը սպասուէր, բայց, դատելով Ելցինի խօսքերէն, կը կարծուի որ զինեալ ուժերու վերակազմութիւնը եւ բարենորոգումները անխուսափելի են եւ հաւանական կը նկատուի որ Պաշտպանութեան Նախարարն ալ չինայուի:

Ելցին անհրաժեշտ նկատեց պահպանել պիւտճէն եւ շարունակել բարենորոգումները, յանձնառու եղաւ երաշխաւորելու անհատին իրաւունքները, մամուլի ազատութիւնը եւ յարգելու ընտրական պայմանաժամերը: Ելոյթին այս մասը արդէն աւելի Արեւմուտքի ուղղուած էր քան ներկայ երեսփոխաններուն, որոնք այնքան մեծ կարեւորութիւն չեն ալ ներկայացըներ իր աչքին: Ելցին չծածկեց թէ դոհ չէ ՕԹԱՆ-ի տարածումէն արեւելեան Եւրոպայի երկիրներուն: Ըստ իրեն, ան կրնայ «բաժանման նոր գիծեր ստեղծել Եւրոպայի մէջ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ, 30-էն 40 հազար ուսանողներ եւ աշակերտներ ցոյց մը ըրին Փետրուար 16-ին, հակառակ անոր որ նախորդ ցոյցերու դրդապատճառ եղած հրջաբերականը վերջնապէս թաղուած էր: Այս անգամ, պատճառաբանութիւնն այն էր, որ հարկ է աչալուրջ մնալ, ըղդոյշ ըլլալ, դեռ շատ բաներ կան սրբագրուելիք:

ՊԱԼԱՏԻՒՐ, ընտրապայքարի իր առաջին հանրաժողովը գումարած էր, Փետր. 16-ին, Նոժան սիւռ Մառն: Հաւաքոյթին սկիզբը բաւական խանգարումներ եղան, ուղեվարներ ներս խուժած ըլլալով բողոքելու համար, բայց ապահովութեան ուժերը անմիջապէս դուրս բրած են: Ապա, թեկնածու Պալատիւր ինքնագոհ հաշուեկշիռէ մը ետք, յարձակեցաւ աջ թէ ձախ իր մրցակիցներուն վրայ (Շիրաք, Ժոսփէն) ու ինքզինք ներկայացուց որպէս ապագայի մարդը, չեշտելով թէ լաւատես կը մնայ:

ԺԻՍՔԱՐ Տ'ԷՍԹԷՆ բաց նամակ մը ուղղած է Պալատիւրի (Լիպերասիոն, Փետր. 17) ուր կ'ըսէ որ ան պէտք է ընտրութիւն մը կատարէ՝ «կառավարել կամ հաճելի ըլլալ»: Նախկին նախագահը կը քննադատէ թեկնածուին առաջարկած ծրագիրը ու թելադրանքներ կ'ընէ: Նոյն օրը, Սիմոնն Վէյլ հարցազրոյց մը տուած էր Ֆիկառօ-ի, ուր այլեւս բոլորովին անտեղի կը գտնէ Իւ - Տէ - էՖ-ի նոր թեկնածութիւն մը (կ'ակնարկէ Ժիսքարի ու Պառի): Կը գտնէ որ կռիւի եւ ապարդիւն ճակատումներու շրջանը անցած է:

ՏՈԼԱՐԻ անկումը, Փետրուար 16-ին, իր ազդեցութիւնը գործեց եւրոպական դրամանիշերուն վրայ եւ նպաստեց գերմանական մառքին եւ զուիցերական Ֆր-

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԵՐԵՒԱՆ ՄԵԿՆԵՑԱՒ

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը, Հինգշաբթի, Փետր: 16-ին, Փարիզի ճամբով Երեւան մեկնեցաւ:

Կաթողիկոսը հրաւիրուած էր մասնակցելու «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի հոգաբարձուներու նախագահութեան խորհուրդի խորհրդակցական հանդիպումին:

բանքին որոնք զգալի յաւելում կրեցին, մինչ ֆրանքն ալ անկում կ'արձանագրէր: Բազդատմամբ մառքին իր ամէնէն ցած սակին հասաւ 1993 Նոյեմբերէն ի վեր, այսինքն՝ 3,47 ֆրանք՝ մէկ մառքի փոխարէն:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ սպանութիւնները կը շարունակուին: Այս անգամ Ռայի ծանօթ երգիչ՝ Ռաշիտ է որ Օռանի իր խանութին առջեւ զոհ գացած է գնդացիրներու: 40 տարեկան, մեծ համբաւ կը վայելէր երկրին մէջ, մանաւանդ երիտասարդութեան մօտ: Նոյն օրը --Փետրուար 15-- կը կատարուէր Ալժէի թատրոնի սպաննուած տնօրէնին թաղումը:

ՆԻՒ-ԵՈՐՔԻ մէջ մահապատիժը վերահաստատուեցաւ իր ջնջումէն 18 տարի ետք: Այս որոշումը տրուեցաւ իբրեւ հետեւանք՝ գոյացած համաձայնութեան մը նահանգին հանրապետական կառավարիչին եւ տեղւոյն երկու ժողովներու պետերուն միջեւ:

ՌԱՊԻՆ մասնակի կերպով պիտի վերցնէ գրաւեալ հողամասերու շրջափակումը, զոր հաստատած էր երեք շաբաթ առաջ, պաղեստինեան ոճրափորձէն ետք:

ՀԵՊՐՈՆԻ մէջ, հարիւրաւոր Հրեաներ ոգեկոչած են Կոլտշթայնի յիշատակը, անոր շիրիմը՝ թէ Այսրյորդանանի մէկ բլուրին վրայ, դէմքերը դարձած՝ դէպի Երուսաղէմ: Կոլտշթայն այն անձն է որ ճիշդ տարի մը առաջ (1994, Փետրուարին) Պատրիարքներու գերեզմանը գացած էր, ուր հարիւրաւոր մահմետականներ կ'աղօթէին եւ կրակ բացած հաւատացեալներուն վրայ: 29 մահմետական մեռած էր, ուրիշներ վիրաւորուած: Եթէ շատերու համար Կոլտշթայն հրէշ մըն է, քիչ չեն նաեւ այն Հրեաները որոնց համար, կուռք մը, հերոս մը կը մնայ: Ծայրայեղ հոսանքի (Քաշ) անդամի մը համար՝ «Կոլտշթայն սուրբ մըն էր, մեր ժամանակաշրջանի մեծագոյն Հրեան: Վերջապէս, մէկը ոտքի ելաւ եւ ըսաւ՝ "կը բաւէ": Մեր թշնամիներուն ազգը պէտք է բնաջնջուի»:

ԼԻՊԵՐԱՍԻՈՆԻ տնօրէնութիւնը (Սերժ Ժիւլի, Տիտիէ Թուրանշօ) յայտնեցին, Փետրուար 16-ին, որ պարտին ջնջել հարիւրի շուրջ աշխատանք եւ գեղչել էջերու թիւը որպէսզի թերթին բացը 110 միլիոն ֆրանքէն կարելի ըլլայ 60 միլիոնի իջեցնել, 1995-ի համար: Պաշտօնազրկումները կը վերաբերին խմբագրութեան, թէքնիք եւ այլ սպասարկութեանց:

ՄԱՐԴԱՍԻՐԱԿԱՆ հինգ կազմակերպութիւններ (Ֆրանս-Լիպէրթէ, Աշխարհի Բժիշկներ, Բժշկական Միջազգային Օգնութիւն, Աշխարհի Դեղագործներ եւ Միջազգային Հանտիքափ) վերջնագիր տըւած են Իրաքի քրտական հակամարտ կողմերուն, սպառնալով քաշուիլ եթէ վերջ չտան իրենց եղբայրասպան կռիւներուն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՆԷ ԱՂԷՏԻ ԳՕՏԻԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

Դատելով «Ազգ»ի Փետրուար 2-ի թիւէն, վէճ ու վիճաբանութիւն: Հոն կ'ըսուի որ Աղէտի յանձնախումբին նախագահ Խաչիկ Ստամբոլցեան յանձնախումբին երեք անդամները մեղադրած է որ աշխատանքը կը խանգարեն իրենց բացակայութեամբ արգելք ըլլալով ժողովներու գումարումին: Իսկ քարտուղար Միքայէլ Արամեան ըսած է թէ քիչ չեն նաեւ այն պարագաները երբ նոյնինքն նախագահին բացակայութեան պատճառով նիստեր տեղի չեն ունեցած:

Փոխ նախագահ Վաչագան Յարոյեան Խ. Ստամբոլցեանը կ'ամբաստանէ անով որ կը փափաքի «չինծու» նիստեր գումարել եւ յանձնախումբին անունով քաղաքական յայտարարութիւններ ընել:

Վէճի նիւթ է նաեւ աղէտի գօտիի ծրագիրը. ըստ գրուածին, Խ. Ստամբոլցեան կ'ուզէ որ այդ գօտիին յատուկ դրամատուն հիմնուի եւ կառավարութեան մէջ այդ հարցով զբաղող պետական նախարար գտնուի: Մինչ Վ. Յարոյեանի կարծիքով այդ ծրագիրը արդէն քննուած ու մերժուած է Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութեան կողմէ: Ատոր պէտք ալ չկայ:

Աւարտելու համար նոյն յանձնախումբին գործունէութեան պատկերը, թերեւս աւելորդ չէ նշել հետեւեալն ալ. յանձնախումբի անդամներէն Գագիկ Յովհաննիսեան ըսած է թէ աղէտի գօտիի յանձնախումբ երկար ատենէ ի վեր գոյութիւն չունի: Իսկ երբ իրեն ըսուած է որ ան նոյն օրն իսկ ժողով ունի, պատասխանած է թէ լրագրողէն կ'իմանայ այդ մասին...:

Եւ մտածել որ այդ յանձնախումբէն ինչե՜ր կը յուսան աղէտեալներու բազմութիւններ որոնք երկրաշարժէն վեցուկէս տարի ետք տակաւին «կ'ապրին» տնակներու մէջ, Գիւմրիի տաքին ու ցուրտին:

***

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՌՈՒՂԻ ՄԸ ՀԵՌԱՆԿԱՐԸ

Փոխադրութեան եւ Հաղորդակցութեան նախարար Հենրիկ Քոչինեանի համաձայն, անկարելի չէ որ Սեւ Ծովէն Իրան երկարող միջազգային կառուղին անցնի Հայաստանէն, զայն բանուկ քառուղիի մը վերածելով: Նախարարին խօսքերով, Ֆրանսա Եւրոպական Միութեան երկիրներուն հետ կ'ուսումնասիրէ նման կառուղի մը բանալու կարելիութիւնը: Նախարարը տեղեկացուցած է նաեւ թէ Համաշխարհային դրամատան հետ բանակցութիւն կը տարուի շուրջ 30 միլիոն տոլարի վարկի մը համար որ պիտի գործածուի 1400 քմ. կառուղիի նորոգման գործին:

***

«ՂԱՐԱԲԱՂԸ ՏԷ ՖԱՔՏՕ ԱՆԿԱԽ Է» Կ'ԸՍԷ Ա. ՄՈՒԹԱԼԻԲՈՎ

«Բանբեր» օրաթերթը Փետրուար 4-ի թիւով կ'արձագանգէ Ազրբեջանի նախկին նախագահ Այազ Մութալիբովի հարցազրոյցին որ տրուած է «Արգումենտի ի Ֆակտի» շաբաթաթերթին: Ան պատասխանելով թղթակիցին Ալիեւի յաջողութեան վրայ պնդող խօսքին թէ «Հայաստանի հետ պատերազմը աւարտած է», կ'ըսէ. «Ես կ'ընդունէի խաղաղութեան հաստատման գործին Ալիեւի ծառայութիւնները եթէ ան յաջողէր ետ առնել գրաւուած տարածքները: Ատոնք հանրապետութեան ծոթը շրջաններն են, կամ Ադրբեջանի ընդհանուր տարածքին 20%-ը: Բայց ինչ որ ձեռք ձգեց Ալիեւ, ոչ թէ խաղաղութիւն է, այլ անձնատուութիւն: Ղարաբաղը տէ ֆաքտօ անկախ է: Վերջերս այնտեղ նախագահական ընտրութիւններ կատարուեցան: Ղարաբաղը Հայաստանին կապող միջանցքը բաց է, կապը կայ արտաքին աշխարհին հետ, այլեւս ինչո՞ւ Հայերը շարունակեն պատերազմիլ»:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 16 / 17)

ՄԻՋԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԸ ԱՒԱՐՏԱԾ

Ս. Պետերբուրգ գումարուած ՀԱՊ-ի երկիրներու միջխորհրդարանական վեհաժողովը, որու կը մասնակցէր նաեւ Բ. Արարքցեան, աւարտած է իր աշխատանքները: Նիստերու ընթացքին քննարկուած է ՀԱՊ-ի անդամ երկիրներու խորհրդարանական ընտրութիւններուն, յատկապէս Հայաստան դէտեր ղրկելու հարցը: Բ. Արարքցեան Փետրուար 15-ին վերադարձած է Երեւան:

***

ՄԵԾԱՄՕՐԻ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

Վարչապետ Հ. Բագրատեան, իր մամուլի ասուլիսին, պատասխանելով հարցումի մը ըսած է թէ Մեծամօրի հիւլէակայանին վերաբացումէն ետք, միաժամանակ ջրելեկտրակայաններուն ալ օգտագործումով կարելի կ'ըլլայ չորս - հինգ ամսուան ընթացքին բնակչութեան օրական 10 - 12 ժամ ելեկտրականութիւն մատակարարել: Ռոռգումի եղանակի աւարտէն վերջ կը նուազի արտադրուող ելեկտրականութիւնը, օրական մատակարարումն ալ կ'իջնէ 6 - 7 ժամի, սակայն անմիջապէս ետք կը նախատեսուի օրական 8 - 10 ժամի բարձրացնել, շնորհիւ մինչ այդ լեցուած ջրամբարներուն:

***

ԳՐԳՌՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅ - ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԸ

Փետրուար 11-ին եւ 15-ին Հայաստանի հիւսիս - արեւելեան սահմանագիծին վրայ դարձեալ տեղի ունեցած են ադրբեջանական կրակոցներ: Ականանետերով եւ մեծ տրամագիծով գնդացիրներով կատարուած գնդակոծումները տեւած են ընդամէնը 8 ժամ եւ թիրախ ունեցած են Տաւուշի շրջանի Չինարի գիւղի պաշտպանական դիրքերը: Զոհեր չկան եւ հայկական ուժերը չեն հակադարձած:

***

ԳԱՂԱՓԱՐԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ

Հայաստանի կառավարութեան որոշումով ստեղծուած է զինուորի գաղափարական դաստիարակութեան յանձնաժողով: Զայն կը գլխաւորէ Պետական նախարար՝ Վազգէն Սարգսեան, կողքին ունենալով Գիտութեանց Ակադեմիայի նախագահ՝ Ֆադէյ Սարգսեանը, ակադեմականներ՝ Հ. Աւետիսեանը, Բրուտեանը, Յ. Խուդավերդեանը, Լուսաւորութեան նախարարի պաշտօնակատար՝ Աշոտ Բլէեանը, Հանրապետութեան նախագահի խորհրդական Կորիճ Սարդարեանը: Անոնք մինչեւ Մարտ 1 կառավարութեան պէտք է ներկայացնեն իրենց մշակած ծրագիրը:

***

ՉԻՆԱՑԻ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ՀՐԱԺԵՇՏԸ

Լ. Տէր - Պետրոսեան Փետր. 14-ին ընդունած է Չինաստանի լիազօր դեսպան Զաօ Սիդին, որու պաշտօնը վերջ կը գտնէր: Նախագահը ընդգծելէ ետք երկու երկիրներու միջեւ զարգացող յարաբերութիւնները եւ համագործակցութեան մթնոլորտը, բարձր գնահատած է նաեւ այդ տրնչութեամբ՝ դեսպանին առաքելութիւնը:

ԱՒԱՐՏԱՃԱՌ ԳՐ. ՊԼՏԵԱՆԻ

ԿԷՍ ԴԱՐՈՒ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

(1922 – 1972)

Փարիզի համալսարանին (Սորպոն Դ.) շրջանակին մէջ Փետրուար 11-ին ներկայացուած Գրիգոր Պըլտեանի այս նիւթով տոքթորայի աւարտաճառը շուրջ 500 էջերու մէջ կ'ամփոփէ սփիւռքեան մեր գրականութեան կարեւոր մէկ հատուածը: Այդ հատուածին յառաջապահի հանգամանքը եղած է գինքը նման աշխատութեան մը մղող ազդակը, ինչպէս բացատրեց հեղինակը, աւարտաճառի պաշտպանութեան ընդգրկուն իր ներկայացումին մէջ: Ասոր քով կարեւոր ազդակ մը նկատեց Գր. Պըլտեան, նոյն գրականութեան մէջ պարունակուած իւրայատուկ հարցադրումի մը տուեալները, որպէս աքսորի գրականութիւն:

Ինք որ 70-ական Թուականներու վերջերուն Արեւելեան լեզուներու հայերէնի բաժնին մէջ դասախօսութեան պաշտօնի կոչուած է, դասաւանդութեան գործին բերումով սկսած է պրպտել նոյն գրականութեան պատմութիւնը: Այդ հոլովոյթին մէջ դիմած է պարբերականներու, անձնական դիւաններու, մամուլի անուններու եւ յատկապէս «Յառաջ»ի հաւաքածոներուն որոնց հետազօտած պատմութիւնը ֆրանսահայ գաղութին տարեկից է:

Հեղինակը իր ներկայացման սկիզբին շեշտեց թէ նպատակը եղած է աշխատանքի միջոց մը եւ մեթոտաբանութիւն մը զարգացնել, աքսորի գրականութեան մասին յետագայ հետազօտութիւններու համար:

Աւարտաճառը նախ կը հետազօտէ ֆրանսահայ գրականութեան 1922 - 1972-ի այն շրջանը որ Հայերու գաղթէն կ'երկարի մինչեւ գլխաւոր դէմքերու անհետացումը: Ապա, ամէնէն նշանակալից գործերու ընդմէջէն կը քննէ այն հարցերը զորս կ'արծարծէ աքսորի գրականութիւն մը, որպէս «ազգային աղէտ» ապրուած ու մտածումի առարկայ եղած պատահարէ մը ետք. այսինքն՝ ինքնութեան հարցը որ կը յայտնուի նոր միջավայրի մը բախումէն, նոր ինքնութեան մը կազմաւորումը եւ աքսորն ու օտար միջոցը համարկելու երկար հոլովոյթը: Աւարտաճառը նկատի ունեցած է միայն հայերէն գործերը:

Յ. Օշական գրականութեան մը համար անհրաժեշտ կը նկատէ կազմակերպուած ընկերութիւն մը, կազմակերպուած մտաւորական միջավայր, համակարգեր, գաղափարաբանութիւններ եւ սերունդներ: Այս անհրաժեշտ պայմանները չունի ֆրանսահայ գրականութիւնը. զայն կազմող գործերը ցրուած, փշրուած, անկազմակերպ «խրականութեան» մը կը պատկանին: Ու այս հակասութիւնն իսկ է որ կը խորհրդանշէ սփիւռքեան գրականութեան մը յատկանիշը: Անոր հիմքը կը կազմէ օտարականին հետ բախումի փորձառութիւնը: Այս փորձառութիւնն է որ հասարակաց գիծն է արտադրուած գործերուն որոնք կը կազմեն գրականութիւն մը:

Կառոյցներու բացակայութիւնը, ինչպէս՝ հրատարակչութիւն, նիւթական ձեռնտու պայմաններ կը դժուարացնեն գործերու ընկալումը ու պատմութեան մը մէջ պարփակումը: Այս պարագաները կը պարտադրեն Պատմութեան նոր յղացքի մը դիմել: Այս է պատճառը որ Ֆրանսայի գաղութի լրիւ պատմութիւն մը չունինք տակաւին:

Գրիգոր Պըլտեանի աւարտաճառը նկատի չունի այն գրողները որոնք միայն ժամանակաւոր կայք մը ունեցած են Ֆրանսայի մէջ, ինչպէս օրինակ Վ. Թէքէեան:

Ֆրանսահայ գրականութիւնը կը զետեղուի անդարմանելի կորուստի մը շրջանակին մէջ: Աքսորը վերադարձ չունի: Ու այս փորձառութիւնը, անպայման թշնամական ու արժեզրկող նկատուած շրջապատի մը մէջ վերապրելու ջանքէ մը կը ծնի: Այս տուեալը կը կրեն 1920 - 1922 տարիներուն Միջին - Արեւելքի, Ֆրանսայի եւ Մ. - Նահանգներու գլխաւոր քաղաքներու մէջ գրուած գործերը որոնք անմիջական կերպով առնչուած են 1915-ի աղէտին: Այս փորձառութիւնը կ'առաջնորդէ «սփիւռքեան գիտակցութեան» որ Սփիւռքի հայ գրականութեան մասնայատուկ տարածքը կը կազմէ:

Գրիգոր Պըլտեանի աւարտաճառին նպատակն է ուսումնասիրութեան առարկայի կարգավիճակով մը օժտել հայ գրականութեան կեդրոն մը ուր սփիւռքեան գիտակցութիւնը ամէնէն խոր դրոշմը ձգած է, պատկանելով սերունդի մը որ ծնած է դարասկիզբին, պատմական Հայաստանի հողին վրայ, կամ Պոլսոյ մէջ: Ֆրանսահայ գրականութիւնը միակն է որ պարզ միգամածային վիճակէն բիւրեղացման փուլով մը ստացած է «կլիգակէտ»ի մը հանգամանքը, վերածուելու համար «յառաջապահ»ի: Հոն ուր հաւաքուած են աքսորը ապրած տասնեակ մը երիտասարդ գրողներ, տեսականօրէն ամէնէն բուռնը եղած է Արեւմուտքի հետ բախումը, ու այդ բախումը դիմագրաւելու ջանքը եւ ինքնահարցադրումը ամէնէն արդիւնաւորը յայտնուած:

Ֆրանսահայ գրականութիւնը աքսորի ու մեռնոյն ատեն հիւրընկալ հողի վրայ ծնած է. յատուկ հետաքրքրութիւն առթող պարագայ մըն է ոչ միայն գրականութեան, այլեւ ազգագրական, ընկերաբանական, վերլուծական տեսակէտէ, որովհետեւ կը համախմբէ գրական արտադրութիւններ որոնք հողին հաւանական կամ անհրաժեշտ կապէն ձերբազատ, լծուած են խորհրդանշական վայրի մը որոնումին: Խնդրոյ առարկան վերապրողներու գրականութիւն մըն է, ուղղուած՝ աղէտէն վերապրողներու: Ապատարածքային գրականութիւն մըն է ան որուն խորքի պատասաը աղէտն է ու այս պատճառով կրնայ սահմանուիլ որպէս «յետ - աղէտեան» գրականութիւն: Ան խօսելով աքսորի ու օտարի հայկական փորձառութեան մասին որ զայն ապրողներու կեանքը արժած է, տալով կուտայ օտար աշխարհի մը պատկերը եւ ինքնութեան քիչ շատ թեմականացած յղացք մը որոնք բացայայտումի կարօտ են: Սակայն, ըսփիւռքեան այս փորձառութիւնը որուն առանձնաշնորհեալ վկան է գրականութիւնը, կը հետաքրքրէ այս դարուն ամէնէն տարբեր աղէտներու զոհերը որոնք քըշուած են աքսորի մը ճամբաներուն վրայ որոնք ելք չունին:

Սփիւռքի այս գրականութիւնը «խոէալ» նիւթ մըն է համեմատական ուսումնասիրութիւն կատարողին համար. բազմաթիւ են ֆրանսական գրականութեան հետ կապերը, թարգմանութիւնները, յղումները, փոխազդեցութիւնները:

Թէզին մէջ զոյգ նպատակ հետապնդուած է. առաջինը գրականութեան պատմութեան մը հետազօտումն է, երկրորդը՝ կարեւոր թեմայի մը ուսումնասիրութիւնը: Գ. Պըլտեան կը փորձէ ցոյց տալ թէ այդ թեման ու այդ պատմութիւնը կ'առընչուին իրարու եւ թէ պատմութեան հարցը կապուած է օտարութեան մէջ արմատացումի մը եւ յաճախ այդ պատմութիւնն իսկ է գրականութեան նախանիւթը:

Աւարտաճառին ծրագիրը հինգ շրջանի բաժնած է նկատի առնուած յիսուն տարին: Առաջինը (1922 - 1928) կը կոչուի «Կազմութեան տարիներ» որոնց ընթացքին կը ձեւանան գրողներու առաջին խմբաւորումները եւ ընկերակցութիւնները, լոյս կը տեսնեն կարեւոր կարգ մը հանդէսներ ու գործեր:

Երկրորդը (1929 - 1934) գրական գործունէութեան ամէնէն խիտ շրջանն է զոր հեղինակը կը կոչէ «Ստեղծագործական պոռթկում»: Ընդհանուր առմամբ գրական համայնքի մը փորձին ու ձախողութեան շրջանն է:

Երրորդը (1935 - 1939) կը համապատասխանէ խումբերու կոտրակումի մը. այս պատճառով, շրջանը կը կոչուի «Դէպի կոտրակում մը», մինչ գրականութեան արտադրութիւնը շատ կարեւոր է:

Գրաւման ու ազատագրումի տարիները ընդգրկուած են Դ. հատուածին (1940 - 1951) մէջ. գրական արժեչափը «Տեղատուութիւն» մը կը նշէ:

Վերջին շրջանը (1952 - 1972) ծայր կ'առնէ գրական կարեւոր հանդէսի մը՝ «Անդաստան»ի հրատարակութեամբ ու կը համապատասխանէ գրական շարժումին մէջ «Վերանորոգում»ի մը փուլին որ աստիճանաբար կը յանգի մեծ դէմքերու անհետացումին:

Աւարտաճառի աշխատանքը լայն տեղ տուած է գրական հանդէսներուն որոնք գրական գործերու շրջապատը կը կազմեն: Անոնց ուսումնասիրութիւնը հիմնական նշանակութիւն ունի հասկնալու համար գաղափարներու զարգացումը, գրական կարեւոր թեմաներու եւ գործերու յայտնութիւնը: Հանդէսները եղած են մէկտեղումի այն վայրերը ուր անձնաւորութիւններ, այսինքն՝ ճաշակներ, զգացումներ եւ գաղափարներ կը շաղախուին ու կը դիմեն ընթերցողներու հաւաքականութեան: Ամէն հանդէս պատմութեան մը նշանակէտն է, թէեւ այս նշանակէտերը շարունակական բնոյթէ զուրկ են: Կան խզումներ ու ապարդիւն կ'ըլլայ շարունակականութիւն հաստատելու փորձ մը, հոն ուր ցրուումը օրէնք է:

Աշխատանքը պարտադրած է նաեւ թարգմանութեան ծաւալուն գործ մը. հայերէն բնագիրներէ բազմաթիւ մէջբերումներ կան: Գրիգոր Պըլտեան կ'ըսէ թէ թարգմանութեան աշխատանքին մէջ իր նպատակը եղած է առաւելագոյն չափով մօտիկ մնալ հայերէն նախադասութեան: Սփիւռքեան հայկական փորձառութենէն ծագում առած հարուստ բառամթերքը երբեմն որոշ եզրերու ֆրանսերէնը գըտնելու դժուարութեան առջեւ դրած է զինքը, քանի որ ֆրանսական գրականութիւնը աքսորի գրականութիւն մը չէ:

Աշխատութեան ընկերացած է նկատի առնուած գլխաւոր հանդէներու եւ թերթերու ցանկ մը ու մատենագիտութիւն մը. հոն առնուած են աւարտաճառին մէջ ուսումնասիրութեան առարկայ դարձած հեղինակներու գործերուն ամբողջական ցանկը, բացի այն էջերէն որոնք պարբերաթերթերու մէջ լոյս տեսած են ու հատորի մէջ չեն առնուած: Այս գրացանկը կրնայ որպէս ատաղձ ծառայել Ֆրանսա լոյս տեսած հայկական գրականութեան հատորներու ապագայ ամբողջական մատենագիտութեան մը:

Աշխատութեան կցուած են թարգմանական երկու անտիպ յաւելուածներ. առաջինը Շ. Շահնուրի «Նահանջը առանց երգի» վէպին ներածականն է, երկրորդը Ն. Սարաֆեանի «Բաժակ մը Բերնօ»ն: Երկուքն ալ թարգմանուած են «ԻՆԱԼՔՕ»ի հայկական ամպիոնի իր դասաւանդութեան առընթեր Գ. Պըլտեանի կազմած թարգմանութեան աշխատանոցի խմբակին կողմէ:

Պատրաստեց՝
Ա. Թ.

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ԱՆՑԵԱԼԻ ՄԵՐ ՅԱՒԱԿՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՈՒ ՅՈՒՍԱԽԱԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԺԱ.

Այդ իրիկուն Մնձուրիի հետ մեր առաջին հանդիպման գլխաւոր նիւթերէն մէկը եղաւ ընթերցասիրութեան հարցը: Հակառակ իր անձուկ վիճակին, Մնձուրի կը կարդար ինչ որ կը գտնէր իր ձեռքին տակ: «Կը վախնամ Հաչէթ գրատան առջեւէն անցնելու, որովհետեւ չեմ ուզեր մտնել հոնկէ ներս, ըսաւ ան այդ իրիկուն: Եթէ մտնեմ ու լաւ գիրք մը տեսնեմ, գնելու կարողութիւն չունիմ: Կը տաղնապիմ, կը յուզուիմ: Ուստի չեմ ուզեր մտնել Հաչէթ»:

«Ինծի այնպէս կուգայ որ դուն ալ շատ կը կարդաս», ըսաւ ինծի: Հարցուց որ օտար լեզու գիտէ՞ի: Երբ լսեց թէ ի վիճակի էի ֆրանսերէնով ու անգլերէնով ընթերցումներ ընելու, շատ ուրախացաւ եւ սկսաւ ընդգծել օտար լեզուով կարդալու անհրաժեշտութիւնը: Ինք ալ այդ երկու լեզուներէն կը հասկնար եւ կրկնեց թէ անյագ ընթերցող մըն էր:

Մնձուրի, որ ցարդ անունով միայն ճանչցած էր զիս, այդ իրիկուն փափկավարութիւնը ունեցաւ իր գաղափարները յայտնելու իմ պատմուածքներուս մասին ալ, որոնք այդ շրջանին կը հրատարակուէին «Սան» պարբերաթերթին ու «Ճառագայթ» շաբաթաթերթին մէջ: Ան կը գտնէր որ իմ բոլոր պատմուածքներուս մէջ կ'ապրին անբնական տիպարներ, որոնք իրական կեանքի հետ կապ ունենալով հանդերձ, կարծես իրական կեանքին մէջ չեն ապրիր: Իր դիտարկութիւնը ճիշդ էր բնականաբար: Թէեւ իմ ամենակարեւոր պատմուածքներէն ո՛չ մէկը գրած էի տակաւին, բայց այդ շրջանի առաջին պատմուածքներուս հերոսները անբնական աշխարհի մը բնակիչներն էին: Բացատրեցի որ ես յատկապէս դիմած եմ այդ միջոցին, որպէսզի բնականոն հոգեբանութեան խորհուրդներուն դռները բանամ այդ անբնական հոգեբանութեան բանալիներով: Ինք կը հասկնար զիս, գիտէի որ յատկապէս կ'ընեմ այդ բանը, ատիկա իմ ժանր-ս էր, բայց աւելցուց.

- Եթէ կ'արտօնես, թելադրութիւն մը պիտի ընեմ: Ջանա՛ որ երբեմն բնական կեանքէն ալ պատկերներ վերցնես: Գրականութեան մէջ տգեղ ու հասարակ նիւթ չկայ, միայն տգեղ ու հասարակ գրականութիւն կայ: Կամ միայն տգեղ ու հասարակ գրագէտ կայ: Գրագէ՛տն է որ նիւթը կը գեղեցկացնէ կամ կը տգեղցնէ:

Մնձուրի հիացաւ մեր Միութեան չէնքին վրայ, եւ հարց տուաւ թէ այդտեղ գրական հաւաքոյթներ չէի՞նք կազմակերպեր: Գրական մտերիմ շրջանակ մը չունէի՞նք այդ երդիքին տակ: Ի՞նչպէս չունէինք: Խանդավառութեամբ պատասխանեցի որ մենք արդէն գրական խմբակ մը հիմնած էինք եւ երրորդութիւն մը կը կազմէինք Զահրատին ու Խրախունիին հետ: Խրախունիին անունը որ լսեց, Մնձուրի տեղէն ցատքեց: Այդ ի՞նչ տեսակ անուն է, ըսաւ: Այս տղան ինչո՞ւ այդ գրչանունը ընտրեր է: Խէ տառը մեր լեզուին ամէնէն անախորժ ու տգեղ, ամէնէն դժուար արտասանելի բառն է: Եւ թէ Խրախունիին մէջ երկու անգամ գործածուած է այդ տառը:

Մնձուրի այդ իրիկուն տակաւին երկար խօսեցաւ գրական շրջանակներու մթնոլորտին մասին եւ յանձնարարեց մեզի որ միշտ մէկտեղուէինք, իրարու հետ գրական ժողովներ գումարէինք եւ գիրար խրախուսէինք: «Ես ամէն անգամ որ այսպիսի հաւաքոյթի մը ներկայ գտնուիմ, կը խանդավառուիմ, կը քաջալերուիմ, կը վերանորոգուիմ եւ աշխատելու փափաք կ'ունենամ», ըսաւ:

Յարգանքով ականջ կուտայի Մնձուրիի խօսքերուն եւ կը ջանայի զանոնք արձանագրել մտքիս մէջ: Ես ինծի հարց կուտայի թէ ինչո՞ւ այսքան դժուար ըլլար հայ գրագէտին կեանքը: Մնձուրի, որ տասնամեակներէ ի վեր արդէն անհայլի վաստակ մը յանձնած էր Պոլսոյ ու արտասահմանի գրական պարբերաթերթերուն, չնորհքով հատոր մը չէր ունեցած տակաւին: Այդ իրիկուն, երբ ան առաջին անգամ ըլլալով կը խօսէր մեզի հետ, Մնձուրի իր եօթանասունին մէջ էր եւ միայն իր սպիտակ մազերով էր որ կը յայտնէր այդ տարիքը: Կրցա՞ծ էր քաղել մինչեւ այդ օր տարած իր աշխատանքին պտուղը, ան որ իր ժամերը կը մաշեցնէր Թոքաթլեան պանդոկին խարխուլ սեղաններէն մէկուն առջեւ: Չէր կրցած: Երեք տարի վերջ է միայն որ Խաւեան Սանուց Միութիւնը պիտի հրատարակէր Մնձուրիին անդրանիկ կարեւոր գիրքը, «Կապոյտ Լոյս»ը եւ այդ առթիւ ալ պիտի կազմակերպէր անոր գրական գործունէութեան յիսնամեակին յոբելեանը: Օ՛, Մնձուրի, այդ համեստ, մտերմութեան մէջ շատախօս, բայց հանրութեան առջեւ երկչոտ ու սակաւախօս այդ մեծ մարդը կարծես գետնին տակը պիտի անցնէր իրեն ընծայուած պատիւին համար: Գարեգին Խաչատուրեան Պատրիարք պիտի ներբողէր անոր գրականութիւնը եւ պիտի գըրէր, «Սիրելի յոբելեար, Կապոյտ Լոյս»ի մէջէն ընդնշմարած ենք Ձեր գրական դիմագիծը, ձեր ծննդավայր գիւղի պատկերներովը յաճախուած եւ յագեցուցած ձեր հոգին ու միտքը»: Պոլսոյ բոլոր գրողները յարգանքի տողերով պիտի մասնակցէին յոբելենական գրքոյկին: «Կապոյտ Լոյս»ը ձեռքէ ձեռք պիտի շրջէր: Մնձուրի առաջին անգամ ըլլալով թերեւս մեր իրականութեան մէջ պիտի դրուէր պատուանդանի մը վրայ: Ու ատիկա անշուշտ ճամբայ պիտի բանար ստեղծագործական նոր ու զարմանահրաշ աշխատանքի մը, որով Մնձուրի իրերայաջորդ կերպով պիտի տար իր գլուխ գործոցները, մինչեւ 90 տարեկան:

Բայց 1956 Հոկտեմբեր 8-ի այդ իրիկունը մենք ոչինչ գիտէինք մեզի սպասող այդ զարգացումներուն մասին: Աւելի քան ժամ մը վայելեցինք Մնձուրիին համով խօսքերը: Յետոյ ան աճապարանքով փնտռեց իր հին ու սեւ գլխարկը եւ ըսաւ.

- Ալ երթամ, որովհետեւ եթէ ես խօսիլ սկսիմ, ալ վերջը չեմ բերեր...

Ռ. Հ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Շնորհամայր Նարեկի Հայ կաթողիկէ Եկեղեցւոյ Իփէկեան սրահին մէջ, արտասանական երեկոյթ մը տեղի ունեցած է Փետրուար 5-ին, նախաձեռնութեամբ Հայ Կաթողիկէ Միութեան գրական յանձնախումբին:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ կաթողիկէ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Քէօրօղլեան սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Հայ կաթողիկէ Միութեան մշակութային յանձնախումբին, գեղարուեստական երեկոյթ մը տեղի ունեցած է Փետրուար 5-ին: Բացման խօսքը արտասանած է Ծովիկ Խէյր - Այանեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Փակման խօսքը արտասանած է Եղիա Ծ. Վրդ. Գիրէջեան:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Սուրբ Աստուածածին Եկեղեցւոյ Յովնանեան սրահին մէջ, Յունուար 31-ին, քրիստոնէական դաստիարակչական երեկոյթ մը տեղի ունեցած է, որուն նշանաբանն էր՝ «Ճանչնանք Հայոց եկեղեցին»: Օրուան դասախօսներն էին ՀՕՄ-ի ամէնօրեայ վարժարանի ուսանողներ՝ Թալար Պէյլէրեան, Սեւակ Ղարիպեան:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Յովհ. Պօղոսեան Թատերասրահին մէջ, Յունուարի վերջին երկու շաբաթավերջերուն, ներկայացուած է Յովհաննէս Թումանեանի «Գիքոր»ը: «Արուեստի Թատրոն» մկրտուած իր թատերախումբով է որ Յովհ. Հելվաճեան ներկայացուցած է բանաստեղծին գործը, անոր ծննդեան 125-ամեակին առթիւ, մեծ յաջողութեամբ:

ԿԵՍԱՐԱՑԻՆԵՐՈՒ ՄՈՄԱՎԱՌՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Հ.Բ.Ը.Մ.-ի Փարիզի կեդրոնին Ա. Մանուկեան սրահը Փետրուար 5, Կիրակի յետմիջօրէին լեցուած էր կեսարացիներով, անոնց շառաւիղներով ու համակիրներով, որոնք համախմբուած էին մոմավառութեան աւանդական հանդէսին առիթով: Գրիգոր Քհնյ. Սիւլահլեանի բացման խօսքէն ետք Պ. Տ. Տատրեան ներկայացուց օրուան նախագահ Պ. Ն. Պշտիկեանը որ խօսեցաւ մանկութիւն չունեցող իր սերունդին մասին: Ան զէյթունցիի ու աքսորեալ Հայու իր կենսագրութեան մէջ յուզումով յիշեց Մեծն Մուրատը, անոր կինը, Փէտայիներէն Մօրուքը. յիշեց նաեւ կեսարացի ազգայիններու եւ բարերարներու անուններ:

Գեղարուեստական բաժինը բացաւ իր ջութակով փոքրիկն Լուսինէ որուն յաջորդեցին Պ. Յովհաննէս Տէմիրճեան, Պ. Պերճ Գույումճեան, Տիկին Հելվաճեան, կիթառով ու արտասանութիւններով: Յատուկ տպաւորութիւն ստեղծեց Պ. Բիւզանդ Ֆընտըքեան որ իր կիթառով նուագեց հայաստանեան երգեր եւ Գէորգ Եանպէկեանի գործերէն: Տիկին Էօժէնի Աճէմեանի երգերու բաժինէն ետք, անոր, Պ. Ն. Պշտիկեանի եւ Օր. Կարինէ Մարտիրոսեանի կողմէ երգուած «Կիլիկիա»յին ձայնակցեցան բոլոր ներկաները:

Տեղի ունեցաւ նաեւ աւանդական մոմավառութիւնը որուն ընթացքին յիշուեցան Միութեան 1994-ին անդարձ բաժնուած անդամները. Յ. Վէզիրեան, Մ. Կիւլպէնկեան ու նաեւ 1995-ի սկիզբը մահացած Ս. Սարաֆեանը:

Օրուան ամէնէն ուրախալի երեւոյթը այն էր որ հասուն ու միջին տարիքի ներկաներուն քով նկատելի էր երիտասարդներու մասնակցութիւնը:

Տ. ՏԱՏՐԵԱՆ

ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԸ ՋՈՒՐ ԿԸ ՀԱՍՑՆԷ ԱՐՑԱԽԻ ՋՐԿՈՒԱԾ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒՆ

Քիչեր գիտեն որ Արցախի բազմաթիւ գիւղեր, մինչեւ վերջերս ջուրի մատակարարում չունէին տուներէն ներս, մինչ քաղաքներէն ոմանք չէին կրնար տարածել ու ընդարձակել իրենց շրջանի հողագործութիւնը ջուրի պակասի պատճառաւ: Ահա թէ ինչ վիճակի մէջ ձգուած էր Արցախը Ազրպէյճանի կողմէ՝ 70 տարուան տիրապետութեան ընթացքին:

«Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամը յանձն առաւ իրագործել Արցախի ջրամատակարարումի 7 ծրագիրներ, որոնց նպատակն է 1) ջուր հասցնել հոն ուր ցարդ զրկուած էին ջուրէ 2) տալ ջրամատակարարումի ինքնաբաւութիւն այն շրջաններուն որոնք անցեալին Ազրպէյճանի ցանցէն կախում ունէին ու հինգ տարիէ ի վեր ջուր չէին ստանար:

1995-ի Յունուար 24-էն 26, երեք կարեւոր իրագործումներ Հիմնադրամի կողմէ պաշտօնապէս յանձնուեցան Արցախի բնակչութեան:

- Ա -
ՅՈՎՍԷՓԱՒԱՆ - ԱՍԿԵՐԱՆ ՋՐԱՏԱՐՆ ՈՒ ՋՐԱՒԱԶԱՆԸ

Ջրատար խողովակը ունի 8 քիլոմեթր երկարութիւն եւ օրական 3400 խորանարդ մեթր ջուր կը հայթայթէ Ասկերանի եւ իր շրջանի գիւղերուն: Ջրաւազանը ունի 500 խորանարդ մեթր տարողութիւն: Ասկերանը սահմանամերձ գիւղ է ու կը գտնուի Ազերիներու Աղտամ քաղաքի դիմաց: Գիւղը տարիներ շարունակ յաճախակի ռմբակոծումներու կ'ենթարկուէր:

- Բ -
ՄՈՒՇԿԱՊԱՏ - ՄԱՐՏՈՒՆԻ ՋՐԱՏԱՐՆ ՈՒ ՋՐԱՒԱԶԱՆԸ

Ջրատար խողովակը ունի 11·2 քիլոմեթր երկարութիւն եւ օրական 1700 խորանարդ մեթր ջուր կը հայթայթէ Մարտունիի եւ շրջանի գիւղերուն: Ջրաւազանը ունի 500 խորանարդ մեթր տարողութիւն: Մարտունին եւս սահմանամերձ կեդրոն է, այս անգամ Արցախի հարաւ-արեւելեան կողմը:

- Գ -
ՊԱՐԶԳԵՏ - ՀԱԴՐՈՒԹ ՋՐԱՏԱՐՆ ՈՒ ՋՐԱՒԱԶԱՆՆԵՐԸ

Այս իրագործումի նպատակն է Պարզգետ գետի ջուրը, նախնական զտումէն ետք, հասցնել մինչեւ Հադրութի շրջանային ջրամատակարարման կեդրոնը: Ջրատար խողովակը ունի 5·4 քիլոմեթր երկարութիւն եւ օրական 3400 խորանարդ մեթր թողունակութիւն: Երկու ջրաւազաններէն իւրաքանչիւրը 100 խորանարդ մեթր տարողութիւն ունի:

Ասկերանի Ջրատարի բացման արարողութեան ընթացքին երախտիքի իր խօսքին մէջ ԼՂՀ կառավարութեան տեղւոյն լիազօր ներկայացուցիչ Սամուէլ Յակոբեանը ըսած է՝

«Այսօր իրականանում է Ասկերան աւանի բնակչութեան երազանքը, ժողովուրդ, որը տասնեակ տարիներ շարունակ ջուր չի ունեցել: Այսօր Ասկերանի տներում ջուր կլինի: Մենք ականատես ենք եղել, երբ նախկինում որեւէ կառոյց անուանել են բարեկամութեան կառոյց: Ես ուզում եմ, որ այս ջրատարը անուանուի եղբայրութեան, որովհետեւ այն կառուցուել է ամբողջ աշխարհում սփռուած մեր հայրենակիցների միջոցներով, մեր եղբայրների միջոցներով: Այսօր լուծելով եւս մի կենցաղային հարց՝ ջրի հարցը, մենք զգում ենք, որ աւելի խորն ենք կապւում մեր հողին, աւելի ենք հզօրանում»:

***

Հիմնադրամը կը ծառայէ Հայութեան եւ Հայաստանի: Դուք եւս մասնակցեցէք անոր իրագործումներուն՝ ձեր նպաստը ղրկելով հետեւեալ հասցէին՝

Fonds Arménien de France,
BP 12, 75660 Paris Cedex 14.

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ
-86-

ԼՈՅՍ

Գամառ - Քաթիպայէն ներշնչուած

Լոեց: Ամպերը եկան ծածկեցին
ողջ շրջապատը մութով պատեցին:
Մնացի մինակ, հոգիս վրդոված,
մտածումներու մէջ խորասուզուած:
Եւ այնուհետեւ առտու - իրիկուն
կը սպասեմ աղօտ լոյս մը ծագելուն,
նոյնիսկ կ'երազեմ կարօտով անհուն
որ մենք կը գտնանք ազգովին հասուն:

Ա՜խ, ցոլա՛ - փայլէ՛ ո՛վ ճշմարտութիւն,
թերեւս բերես եւ իմաստութիւն:
Պատմէ՛ շատերուն իմ այս վիճակը,
գոնէ թող լսեն իմ ափսոսանքը,
մինչեւ որ գտնեմ լոյսի մեծ ջահը
եւ հեռու վանեմ մթութեան ահը:

ՇՐՋՈՒՆ ՄԱՆՐԱԴԷՏ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԾԻՏ

Գիւմրեցին եւ երեւանցին հանդիպում են միմեանց: Բարեւելուց յետոյ գիւմրեցին հարցնում է.

-. Ինչպէ՞ս են մայրդ, կինդ:

Երեւանցին զարմացած՝ հարցին հարցով է պատասխանում.

-- Դու որտեղի՞ց գիտես նրանց:

-- Հէչ, քաղաքավարութեան համար կը հարցնեմ, թէ չէ մօրդ հերն էլ անիծած, կնկանդ էլ...

***

Օնօ. -- Մկօ, մեր քաղաքը հըմի ինչքա՞ն մարդ կ'ապրի:

Մկօ. -- Մէ միլիոնմ հաստատ կեղնի:

Օնօ. -- Ծօ, ի՞նչ կը խօսիս: Սաղ Հայաստան հազիւ իրեք միլիոն կ'ապրի:

Մկօ. -- Է՛, հիմիկուայ միլիոնը ի՞նչ է որ...

ԶԱՒԷՆ ՊԻՊԵՌԵԱՆ

ԱՆԿՈՒՏԻ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐ

ՎԷՊ

Ինքզինքը խաբելու պէտք չկար ա՛լ: Կացութիւնը պարզ էր: Ա՜յնքան շատ լսած էր ուրիշ այրերու, ուրիշ կիներու մասին բամբասանքները՝ տան մէջ: Մայրը այնքան կը սոնքար այրի մը ձեռքը չբռնած ամուսնանալուն համար, հայրը այնքան կը փքանար «արեւ չտեսած» կին մը առնելէն... Այնքան գեանին տակը կ'անցընէին «հազար հոգիի ձեռքէն անցած աղջիկ»ները, եւ առաւել եւս՝ այդ տեսակ աղջիկ մը առնող այրերը... Բայց ինք ի՞նչպէս արժէք կուտար հօրը այս կարծիքին, երբ այնքա՛ն խոր կ'արհամարհէր անոր բոլոր կարծիքները:

Մինչդեռ գիրքը, վերջին անգամ առած այն գիրքը, ի՞նչ կ'ըսէ: Բառ առ բառ... էջ... էջ եօթանասունը...

«Ծնողը խստաբիր պահապանն է աղջիկ զաւկին կուսութեան, որովհետեւ կուսութիւնը աղջկան մը ներքական արժէքին չափանիշն է պաշտօնական առուծախի սակարանին մէջ: Ծնողին մտահոգութիւնն է, այդ թանկագին եւ դիւրաբեկ չափանիշը չվնասուած, փութով ամուսնացնել զաւակը: Անկէ ետք, ա՛լ չի խառնուիր, հոգ չէ թէ աղջիկը կոտոշ տնկել կուտայ իր ամուսինին: Իսկ կոյս վիճակի մէջ յանձնած է. ա՛ս է կարեւորը: Ծնողքին պատասխանատուութիւնը իրականութեան մէջ պատասխանատուութիւն մը չէ, այլ սակարանի արժէքը բարձր պահելու միջոց մը, սովորաբար կեղծ: Ա՛ս եղած է աւանդական բարոյականի ըմբռնումը դասակարգի մը, որուն անկումը կը զուգադիպի...»

- Ես կ'երթամ կոր, Սուր:

Գիրքը փութով գոցեց, դարակին մէջ նետեց:

- Աղէկ:

Սիլվային բերնին համ տուած էր՝ նախորդ գիշերուան իրենց բացառիկ մտերմութիւնը:

- Կ'ուզես նէ կենամ, Սուր:

- Ինչո՞ւ պիտի կենաս:

- Նամակին համար...

- Պէտք չկայ:

Սուրին շէշտը չոր էր: Սիլվա հասկցաւ որ նախորդ գիշերը նախորդ գիշեր էր:

- Ես կ'երթամ կոր, կրկնեց:

- Երթաս բարով:

Սիլվա բաւական երջանիկ պիտի ըլլար եթէ գիտնար թէ Սուր կը մաղթէր որ չերթար:

Դուրսը, Մելինէի հետ վերջին խօսակցութիւնները տեղի ունեցան: Անխուսափելի «չմախ»ը, «ուշադրութիւն ըրէ»ն եւ «ինքզինքդ աղէկ նայէ»ն՝ սանդուխներէն վար: Յետոյ Մելինէին ոտնաձայնը՝ դէպի հիւրասենեակ, դէպի պատշգամ, Սիլվային ետեւէն նայելու:

Սուր շտապով սանտրեց մազերը, ստուգեց թէ ունեցած դրամը գրպանն էր, սանտրը՝ տեղը, սիկարեթը եւ լուցկին՝ շապիկին գրպանիկը: Դուռը քաշեց գոցելու, մինչ Մելինէ տակաւին պատշգամն էր, դրացուհիին հետ խօսքի բռնուած:

Անհամբերութիւն ունէր Ֆէներպահչէ հասնելու: Կարծես մէկը իրեն կը սպասէր հոն: Մինչդեռ շոգենաւը նորէն յապաղում ունէր: Մեկնումի ժամն էր արդէն, ու նաւը դեռ նոր կը մօտենար: Սըրահը բերնէ բերան լեցուն էր Հայտար-փաշայի եւ Գատըգիւղի ուղեւորներով: Հայտարփաշայի նաւն ալ միւս կողմէն պիտի մեկնէր, Անատոլու կառախումբին ճամբորդ հասցնելու համար: Բեռնակիրներու, լրագրավաճառներու, շրջուն վաճառորդներու հրմշտուք մը, ժխոր մը, իրարանցում մը՝ սրահին գարշահոտութեան մէջ: Ֆէներպահչէի խաղաղ հեռանկարին եւ նաւամատոյցի ժխորային իրականութեան միջեւ հակասութիւնը անդունդ էր: Սուրին ջիղերը կը պրկուէին: Ա՜յնքան կը տենչար լռութիւն եւ առանձնութիւն, ու ահա՛ կ'իյնար ամբոխի մը մէջ ուր կ'ալեկոծուէր, կը խլանար: Որովհետեւ շոգենաւը չէր յարգեր իր ժամանակացոյցը: Եւ այս բազմահազար մարդիկը, երկրին հայրենակիցները, երկրին տէրերը, որոնք աժհազին դրամ կը վճարէին մէկ ափէն միւսը անցնելու համար, չէին բողոքեր, չէին ըմբոստանար, զառնուկի պէս կը սպասէին, կը ճմլուէին, կը քըրտնէին, կը հեղձէին:

Սուր ատեց այդ ամբոխն ալ, շոգենաւն ալ, ինքզինքն ալ: Եւ ամօթ զգաց որ ինք ալ մէկն էր այդ ամբոխէն:

Բազմութիւնը փոթորկեցաւ յանկարծ: Ժխորը խլացուցիչ դարձաւ: Սուր արմուկները ցցեց կուշտերը պաշտպանելու համար, մկանները պրկեց: Այսուհանդերձ, չնչահեղձ ըլլալու ատրճան սեղմուեցաւ բազմութեան մէջ՝ գանէն անցած ատեն: Տառացիօրէն դուրս նետուեցաւ: Քալելու անգամ հարկ չեղաւ: Մարդկային յորձանքը քշեց զայն դէպի շոգենաւ:

Քանի մը անգամ խորունկ շնչեց մաքուր օդը: Ամբոխը, որ սրահէն դուրս յորդելէ ետք կը ցրուէր ու կը կորսնցնէր իր թափը, նաւին նեղ մուտքին առջեւ կը վերսկսէր իրար ճզմել ժամ առաջ ներս մտնելու եւ նստելիք տեղ գտնելու համար: Սուր աչք չառաւ վերստին մխրճուիլ այդ յորձանքին մէջ, եզերքէն դարձաւ, պարաններուն քովէն նաւուն երկաթէ ձողերը բռնեց, վրայէն ներս ցատքեց:

- Պարոն, պարոն, դո՛ւք, պոռաց ձայն մը ետեւէն:

Երիտասարդ մըն էր: Ձեռքովը գինքը կը կանչէր:

Սուր յետադարձին շատ զղջաց, բայց այդ պահուն առանց խորհելու պատասխանեց մարդուն կոչին. ետ ցատքեց երկաթին վրայէն, նաւամատոյց ելաւ:

Երիտասարդը նշան ըրաւ որ իրեն հետեւի, ու քաղաքապետական ոստիկանութեան գրասենեակը մտաւ:

- Շոգենաւ ցատքեց, ըսաւ ու մեկնեցաւ:

(Շար. 43)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Սուրէն Շէրիք իրենց մօր՝ Վէնիւս Էրսիւիէրի թարմ յիշատակին 1000 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

A l'occasion de la fête de VARTANANTZ la Section « Naïri » de Beaumont organise UNE

SUPER SOIREE DANSANTE ARMENIENNE

avec animation arménienne par DAVID
le Disc-Jockey SAKO
et la participation exceptionnelle du Chanteur VAHAN

Présentation de Hervé Claude

le Samedi 25 Février à partir de 20h30
au Chalet de l'HERMITAGE
27, Traverse de l'Hermitage
Marseille 15e

Réservations :

Tél. : 91 93 44 65 / 91 93 30 08
— *P. A. F. 70 Frs* —

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Ամանորի եւ Ս. Ծննդեան տօնին առթիւ, շնորհակալութեամբ ստացած է իւղագինի հետեւեալ նուէրները:

Օր. Էլիզապէթ Պիզպիզեան 200, Տիկին Մինթանճեան 100, Տէր եւ Տիկին Պօզօղլանեան 150, Տիկին Ժոսլին Զաքմաքճեան 1000, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Պէլէ 100, Տիկին Գայեանէ Գարոյեան 200, Տէր եւ Տիկին Ժագ Պէրպէրեան 300, Օր. Գողէթ Տէյիրմէնճեան 100, Տիկին Իրիս Բարսեղեան 100, Տիկին Վերժին Պօղոսեան 300, Յովսէփեան ընտանիք 5000, Տէր եւ Տիկին Արամ Արիկեան 700, Տիկին Հանրի Ֆուժրրուզ 100, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Թուֆանեան 100, Տէր եւ Տիկին Պէրպէրեան 200, Տիկին Պէաթրիս Մալեան 100, Տիկին Հերմինէ Յակոբեան 100, Տիկին Լուիզ Լըրուա 5000, Պր. Յակոբ Խօլմէզեան 100, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Քիւրտօղլեան 500, Օր. Ֆրանսուազ Նահապետեան 300, Տէր եւ Տիկին Փաթրիք Տակիլճեան 500, Տէր եւ Տիկին Արշակ Տէյիրմէնճեան 500, Տէր եւ Տիկին Նուպար Արթինեան 100, Պր. Ժան Հանըմեան 300, Պր. Պէրնար Փափազեան 200, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Փէաէնթօղլու 200, Տիկին Ատրինէ Թագւորեան 200, Պր. Սարգիս Սարգիսեան 100, Տիկին Անահիտ Րէ 300, Տէր եւ Տիկին Արման Խնճիճեան 500, Տէր եւ Տիկին Սերժ Պապիկեան 500, Օր. Սրբուհի Հայրապեան 150, Տիկին Ժ. Տէր - Սարգիսեան 200, Տէր եւ Տիկին Ալէն Համբարձումեան 200, Տիկին Էլպիս Առաքելեան 100, Տէր եւ Տիկին Հայկ Փափազեան 200, Պր. Սամուէլ Տէմիրճեան 300, Պր. Լեւոն Հասըրճեան 200, Տէր եւ Տիկին Վարժապետեան 200, Տէր եւ Տիկին Նազարէթ Թոփալեան 100, Տիկին Լիտիա Զիլինկիրեան 150, Տիկին Մարի Նագգաշեան 200, Տէր եւ Տիկին Կրէկուար Պարտագ 500, Տիկին Փ. Սարեան 150, Պր. Յարութիւն Ճէնտէրէճեան 200, Տէր եւ Տիկին Աշոտ Մալաքեան 3000, Տէր եւ Տիկին Արէլ Համբարձումեան 150, Պր. Տրդատ Արանեան 200, Տէր եւ Տիկին Գլոտ Փարէ 200, Տիկին Սոնիա Մասէն - Տակիլճեան 500, Տէր եւ Տիկին Աբրահամ 200, Տիկին Ն. Գանտէ Գէորգեան 200, Տիկին Վահրամ Գըրմըզեան 300, Տիկին Յասմիկ Հալվաճեան 200, Պր. Ժան - Փօլ Պէս 50 Ֆր.:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԿՈՄԻՏԱՍ

125e ANNIVERSAIRE DE LA NAISSANCE DE

KOMITAS

Sous le patronage de *M. JACQUES TOUBON*
Ministre de la Culture et de la Francophonie
et la présidence effective de *M. HAGOP MOVSES*
Ministre de la Culture d'Arménie
Sous l'égide de : *La Cathédrale Apostolique Arménienne —*
l'Eglise Catholique Arménienne — l'Eglise Evangélique Arménienne
le SAMEDI 25 FEVRIER A 20 H 30
Théâtre du Jeu de Paume - rue de l'Opéra (Parking Carnot) - AIX-EN-PROVENCE
présentation de l'œuvre de Komitas :
Père Vertanes Oulouhodjian (Congrégation Mekhitariste de Venise)

■

CONCERT

Hasmik Papyan (Soprano - *Bonn*) — Kevork Hunanian (Ténor - *Los Angeles*)
Juliette Yilmazian (Piano) — Jean Ter-Merguerian (Violon)
— QUATUOR A CORDE —
Jean Ter-Merguerian (1er Violon) — Martin Yéritzian (IIe Violon - *Erevan*)
Jacques Chirinian (Alto - *Paris*) — Chahan Dinanian (Violoncelle - *Paris*)
Chorale Sahak - Mesrop — Direction : Khatchig Yilmazian
organisé par l'U.C.F.A.F

avec la participation de :
Centre Culturel Sahak-Mesrop — Jeunesse Arménienne de France —
Centre Culturel St-Grégoire — U.G.A.B. — M.A.J.C. —
Fondation Aram Khatchadourian — Altitude 5165 —
Association Sportive du Domaine de Tournon.

Vente des billets : Théâtre du Jeu de Paume :
Tél. : 42 38 44 71 / 91 66 06 08 / 91 52 26 30

Meubles Ghazarian
4.000 m² de mobilier présentés en ambiance
Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

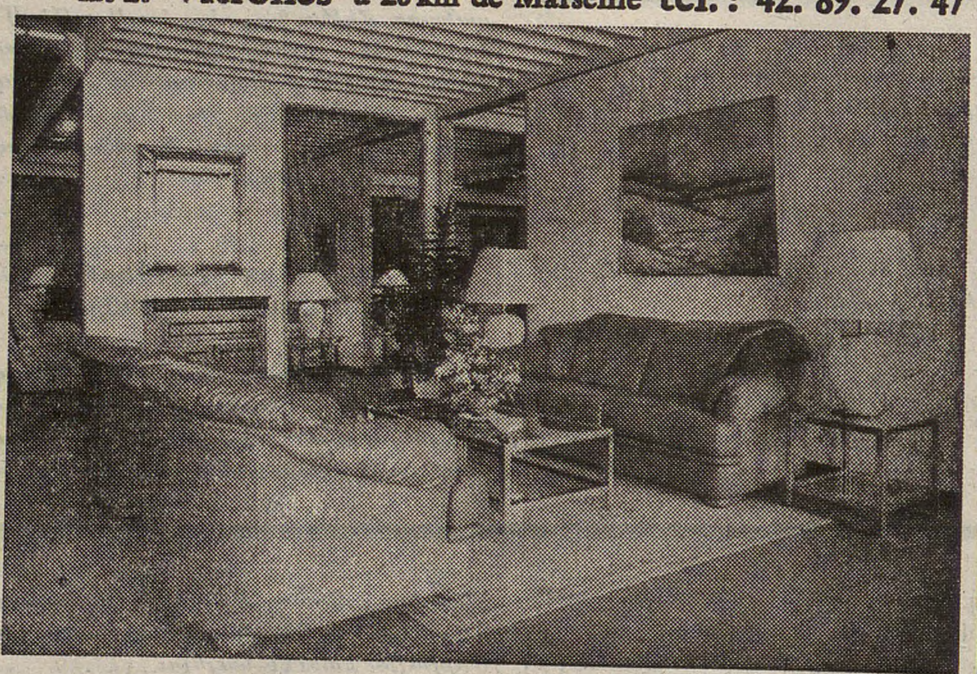

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

BACHELIERS SESSION 1995

Pour vous qui présentez
la LANGUE ARMENIENNE
aux épreuves du baccalauréat
en OPTION,
afin de vous aider et vous mettre en condition, la M.C.A. organise un BAC BLANC D'ARMENIEN
— *Option* —
les MERCREDIS 22 FEVRIER
et 1er MARS
de 14h30 à 16h30
Renseignements auprès de la Direction.

EMISSIONS M.C.A. SUR AYP FM
LES MERCREDIS DE 10H15 A 11H50

9, rue de Madrid, 94140 ALFORTVILLE
Tél. : 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

Emission radio

FRANCE-CULTURE
Emission *«Répliques»*
le Samedi 18 Février de 9h07 à 9h55
Programme :
*«Bernard Lewis
et la mémoire arménienne»*
avec Michel MARIAN, *Philosophe.*

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհիներ՝ Քրիստինէ Ղազարեանի (Վիէն) եւ Լուիզ Գարաօղլանեանի (Շաւիլ) իրենց մօր՝ Հայկանոյշ Թաշճեանի մահուան առթիւ. ան տարիներով աշխատած է Կապոյտ Խաչի մէջ:

***

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի «Էլէն Բիւզանդ» մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Մարօ Գապայեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց մօր՝ Տիկին Մարի Գապայեանի մահուան առիթով:

ՂԵՒՈՆԴԵԱՆՑ ԵՒ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԵՐԸ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Երեքշաբթի, փետրուար 21, տօն է Սրբոց Ղեւոնդեանց քահանայից:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Հինգշաբթի, փետրուար 23, Տօն է Սրբոց Վարդանանց Զօրավարացն Մերոյ՝ 1036 վկայիցն, որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին (451 թուականին) «Վասն հաւատոյ եւ վասն հայրենեաց»:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

○ *Պետական արտօնութեամբ, այսօր, բոլոր Հայերը (դպրոցական, աշակերտ, պաշտօնեայ, աշխատաւոր կամ այլ) կրնան բացակայիլ իրենց զբաղումներէն՝ իրենց կրօնական պարտաւորութիւններուն համար:*

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Երեքշաբթի, փետրուար 21, Տօն է Ղեւոնդեանց Քահանայից:

Այս առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին, կը կատարուի ժամերգութիւն, մասնակցութեամբ՝ Լիոնի եւ Ռոն - Ալփի հոգեւորական դասուն:

Օրուան հանդիսութեան եւ արարողութեան կը նախագահէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

Յաւարտ արարողութեան Կարպիս Մանուկեան սրահին մէջ ժողովրդական ճաշ կը տրուի:

Անոնք որոնք կը փափաքին կրնան եկեղեցւոյս Դիւանատունը հեռաձայնել:

***

Փետրուար 23, Տօն է Վարդանանց Զօրավարացն Մերոյ:

Այս առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ պատարագ առաւօտեան ժամը 10-ին:

Կը պատարագէ՝

ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ժողովը Սրբոց Վարդանանց Ազգային տօնի ուրախ առիթով կը հրաւիրէ շրջանի հաւատացեալ մեր ժողովուրդը պատարագի միաբանական արարողութեան:

Հինգշաբթի, փետր. 23, ժամը 16.30-ին
Մարսէյլի
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցի
339, avenue du Prado, Marseille 8e
Կը պատարագէ՝
Ս. Կարապետ Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝
ՄԱԿԱՐ ՔՀՆՅ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի
Սրբոց Թարգմանչաց
Մայր Եկեղեցւոյ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ
Սիրով կը հրաւիրէ ձեզ
ներկայ գտնուելու

ՄԵԾ-ՄԱՅՐԵՐՈՒ ԵՒ ՄԵԾ-ՀԱՅՐԵՐՈՒ ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԵԱՆ

Կիրակի, Մարտ 5, ժամը 15-ին
Սահակ - Մեսրոպ Մշակոյթի Կեդրոնի Արծրունի Զըրբաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado, Marseille 8e
Tél. : 91. 77. 84. 70

Հաճելի անակնկալներ եւ ճոխ հիւրասիրութիւն:

Մուտքը ազատ է:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 21
MARDI
21 FEVRIER
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

69րդ ՏԱՐԻ - Թիւ 18.532 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 69e ANNEE — N° 18.532

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ

ՇԻՐԱՔԻ ԾՐԱԳԻՐԸ

15 հազար ջերմեռանդ հանդիսականներու առջեւ է որ, Շիրաք, Փետրուար 17-ին Փարիզի մէջ պարզեց իր ծրագիրը՝ «Բոլորին համար, Ֆրանսայի մը համար»:

Փարիզի քաղաքապետը կ'ուզէ շրջել նախապաշարումները, դրամը դնելով իրական տնտեսութեան եւ աշխատանքի ծառայութեան եւ ամէնէն առաջ տեղ տալով գործազրկութեան դէմ պայքարին: «Ֆրանսա - մեքենան» կ'ըսէ, այլեւս չի բանիր բոլորին համար եւ ուրեմն այլեւս իր իսկական պատկերն իսկ չունի: Պէտք է հրաժարիլ հրաժարումէն, անլուծելի ոչինչ կայ որ արդարացնէ տիրող յոռետեսութիւնը: Շիրաք կողմնակից է աշխատավարձքերու յաւելումին: Ի դէպ, այս առաջարկը կար ԷՌ - Փէ - ԷՌ-ի ծրագրին մէջ 1993-ի երեսփոխանական ընտրութիւններուն առեն, բայց ներկայ կառավարութիւնը չգործադրեց: Տուրքերու մարզին մէջ ալ բարեփոխումներ կը նախատեսուին որոնք կը տարբերին Պալատիւրի առաջարկներէն:

Շիրաքի այս ծրագիրը, ըստ սովորականին, գոհացում տուաւ իր կողմնակիցներուն եւ քննադատուեցաւ միւսներուն կողմէ: Ժան - Մարի լը Փէնի համար Պազար տը լ'Օթէլ տը Վիլի գաթալոկ մըն է եւ Շիրաք դաս տալու մը չի կրնար ըլլալ. ընկերվարական Տոմինիք Սթրոս - Քահնի համար Շիրաք կը փորձէ խզել Պալատիւրի անշարժութեան հետ, բայց եթէ խորքը դիտուի պահպանողական ճաշի մը աւանդական թեմաներն են: Փաթրիք Տէվէճեան կը գտնէ որ շատ կը խօսուի բարենորոգումին մասին, բայց չըսուիր թէ ինչպէս պիտի իրագործուին այդ բարենորոգումները:

Կիրակի, Փետր. 19-ին Թէ-էՖ 1-ի 7/7-ի հիւրն էր Ֆիլիփ Սեկէն որ ջերմօրէն պաշտպանեց Շիրաքի ծրագիրը: Յիշեցուց որ սխալ է ըսել թէ Շիրաք քաջութեան պակաս ցուցաբերեց չուզելով, 1993 Մարտին, նախարարապետ ըլլալ, որովհետեւ շատ աւելի քաջ պէտք էր ըլլալ 1986-ին երբ Ազգ. Ժողովին մէջ միայն երեք ձայնի առաւելութիւն կար եւ Միթերանին կողմը տեղն էր: 1993-ին, Ազգ. Ժողովը նախարարապետին ապահովեց աւելի քան լայն մեծամասնութիւն մը (1-ի դէմ 5), նախագահը իր շրջանը կը լրացնէ ակարացած, ընկերվարական կուսակցութիւնն ալ գրեթէ չկայ:

Նոյն օրը, Փետրուար 19-ին, Պալատիւր ներկայացաւ «Ֆրանս - 2» կայանի երեկեան լրատուութեան ընթացքին: Ամեն առեն բացայայտ էր որ ճիգ կը թափէր զսպելու համար իր ջղայնութիւնը երբ հարցեր իր գործին չէին գար, ինչպէս հեռաձայնային ունկնդրութիւններու հարցը: Ինք կը պնդէ որ ինչ որ եղած է միայն ու միայն օրինականութեան մէջ եղած է: Ընդհ. ձեւով, միշտ գոհ է կառավարութեան երկու տարիներու հաշուեկշիռէն: Իր նահանջները նահանջ չի նկատեր:

***

Տիժոնի մէջ, ուր Ժան - Մարի լը Փէն հանրաժողով մը ունէր Շաբաթ օր (Փետր. 18) խումբ մը ցուցարարներ փողոց իջած էին բողոքելու համար Ազգ. Ճակատի նախագահին ներկայութեան դէմ:

Լը Փէնի հանրաժողովը տեղի ունեցաւ սակայն եւ ինչպէս միշտ չխուսափեցաւ պատկերալից բանաձեւումներէ: Շիրաքի համար ըսաւ.. «1974-ին իր բարեկամ Շապան - Տէլմասը դաւաճանեց, 1981-ին՝ իր բարեկամ Ժիսքարը, 1988-ին ինքզինքը, հիմա ալ՝ Պալատիւրը»:

ՓԱՐԻԶ

ԱՐԱՖԱԹ – ՓԷՐԷՍ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ՁԱԽՈՂԵՑԱՒ

ԻՒՆԷՍՔՕՅԻ՝ «Միջերկրական, խաղաղութենէն ետք՝ ի՞նչ ապագայ» նիւթին շուրջ կազմակերպուած ժողովին առթիւ է որ Արաֆաթ եւ Փերէս հանդիպում ունեցան, բայց, իրենց ելոյթներով հաստատեցին թէ շատ խոր են իրենց տարակարծութիւնները: Վախ կար նոյնիսկ որ փարիզեան այս հանդիպումին ձախողութենէն ետք, Արաֆաթ հեռանայ Գազայէն եւ վերադառնայ Թունուզ ուր կը մնար մինչեւ խաղաղութեան բանակցութիւններու սկզբնական համաձայնութեանց ընթացքին: Արաֆաթ կ'ամբաստանէ Իսրայէլը որ չէ յարգած 1993ի համաձայնագրերու ընթացքը: Իսրայէլ գիտակցօրէն կը խոչընդոտէ այդ համաձայնագրերը, կ'ըսէ Արաֆաթ, եւ այս դիրքորոշումը կրնայ հակազդեցութիւններու առիթ տալ որոնք կը սպառնան համաձայնութեան սկզբունքին իսկ: Մահմետականներուն չարտօնուիր Երուսաղէմ երթալ իրենց կրօնական պարտականութիւններուն համար, Գազայի շրջափակումը պատճառ է որ սով տիրէ: Ներկաներու մեծ մասը բացայայտ կերպով խարայելամէտ ըլլալով, Արաֆաթի ելոյթը սուլոցներով կ'ընդունուէր:

Փէրէս տարբեր բան կ'ըսէ, անշուշտ՝ «Ձեզի հողերը տուինք եւ խաղաղութիւն չտուիք մեզի»: Իսրայէլ կը պահանջէ որ Արաֆաթ աւելի խիստ կերպով առաջքն առնէ ահաբեկչական արարքներուն:

Պալատիւր ալ անդրադառնալով կացութեան, ընդունած է որ խաղաղութիւնը ամբողջական չէ եւ խախուտ է, բայց ուրիշ ճամբայ չկայ քան այն զոր երէկուան հակառակորդները բռնած են այսօր:

Արաֆաթ եւ Փէրէս այս հրապարակային ելոյթէն զատ, հանդիպումներ ունեցած են Փարիզի Գրիյոն պանդոկը:

ԻՒՆԷՍՔՕՅԻ գոլոքը կազմակերպած էր ռատիօ Շալոմ գործակցութեամբ Թէ - էՖ - 1-ի եւ եգիպտական «Ալ - Ահրամ» օրաթերթին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԼՍՈՅ մէջ երեք ռումբեր պայթած են Հինգշաբթիէն Ուրբաթ (Փետրուար 16 / 17) լուսնալիք գիշերը: Թիրախները եղած են դրամատուն մը, վաճառատուն մը եւ լրագրողի մը գրասենեակը, որոնք քսական վնասներ կրած են:

ՉԷՉԷՆԻՈՅ արդէն խախուտ հրադադարը բոլորովին խզուած էր Փետրուար 19-ին եւ ռուս զօրքը աւելի սաստկութեամբ վճռած էր մի անգամ ընդ միշտ վերջ տալ կռիւներուն: Բնակչութեան վիճակը աւելի քան ողբերգական է:

51 ՔԻՒՐՏԵՐ սպաննուած են չարաթավերջին Տիյարպէքիրի շրջանը (Հանի) ինչպէս նաեւ Թուրք երկու զինուորներ:

ՓԱԹՐԻՔ ՏԷՎԷՃԵԱՆ որ հաղորդակցութեան պատասխանատուն է Պալատիւրի ընտրապայքարին, հարցազրոյց մը տուած է Ֆիկառօ-ի (Փետր. 18) ուր կը բացատրէ Պալատիւրի եւ Շիրաքի տարբերութիւնը սա բանաձեւումով. -- «Խորքին մէջ, Պալատիւր կը ներկայացնէ Ֆրանսայի բացուիլը աշխարհին, մինչ Շիրաք եւ Սէկէն առանձնացած Ֆրանսայի տեսաբաններն են»:

ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ – ԹԻՒՐՔԷՇ ՀԱՆԴԻՊՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Երեւանի «Ազատութ» (երկօրեայ) թերթի խմբագրութիւնը դիմած է Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահի մամուլի սպասարկութեան, լուսաբանութիւններ ստանալու համար Տէր-Պետրոսեան -- Թիւրքէշ հանդիպման մասին: Թերթը Փետրուար 9-ի թիւին մէջ հրատարակելէ ետք Միլլիյէթ-ի յօդուածը այդ մասին (որ որոշ չափով կը տարբերի Սապահի մէջ լոյս տեսած Թիւրքէշի յուշերէն եւ որոնց արձագանգած էինք Փետր. 16-ի մեր թիւով եւ ուր խնդրոյ առարկայ չէին Լիպարիտեանի վերագրուած կարգ մը յայտարարութիւններ) կը կցէ մամուլի սպասարկութենէն ստացած հետեւեալ բացատրութիւնը. --

«Ազատութ»ի թղթակիցը դիմեց ՀՀ նախագահի մամուլի ծառայութիւն՝ հրապարակման մէջ զետեղուած տեղեկութիւնները ճշդելու նպատակով: Այնտեղից յայտնեցին, որ «Մարմարա»յի կողմից մէջբերուած «Միլլիյէթ»ի յօդուածներում կան մի շարք անճշդութիւններ եւ նոյնիսկ, բացայայտ կեղծիքներ: Նախ՝ Լ. Տէր-Պետրոսեան -- Ա. Թիւրքէշ հանդիպումը Փարիզում տեղի էր ունեցել ոչ թէ 1994 թուականին, այլ 1993 թուականի Մարտին:

Մամուլի ծառայութիւնում յայտնեցին նաեւ, որ Ժիրայր Լիպարիտեանը ոչ մի հեռախօսազրոյց «Միլլիյէթ»ի թղթակից Կէօքհան Էրէնի, ինչպէս նաեւ որեւէ այլ Թուրք լրագրողի հետ վերջին ամիսներին ընթացքում չի ունեցել: Ուստի բացարձակ կեղծիք են Ժիրայր Լիպարիտեանին վերագրուող բոլոր արտայայտութիւնները: Յատկապէս անհեթեթ եւ ապատեղեկատուական են «Միլլիյէթ»ի պնդումներն այն մասին, իբր Հայաստանի իշխանութիւնները պատրաստ են մոռացութեան մատնել 1915 թուականի ցեղասպանութիւնը Թուրքիայի հետ յարաբերութիւնները բարելաւելու համար եւ թէ նոյն նպատակով նրանք կասեցրել են ՀՅԴ-ի գործունէութիւնը: "Մեր կողմից կ'ուսումնասիրուեն նման կեղծ տեղեկութիւնների համար դատական պատասխանատուութեան կանչելու հնարաւորութիւնները", -- ասացին նախագահի աշխատակազմում»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Եւրոպական Խորհրդարանի նախագահներու ժողովը Փետր. 16-ին, որոշեց դիտորդ պատուիրակութիւն մը ղրկել Հայաստան Յուլիս 5-ի ընտրութիւններուն հետեւելու համար: Նախապէս ալ Եւրոպայի Խորհուրդը նման որոշում մը տուած էր («Յառաջ», Փետրուար 7):

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 17 / 20)

ՀԱՅ - ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Փետրուար 14--ի Երասխի սահմանագծին վրայ տեղի ունեցած է այս տարուան առաջին հայ - ադրբեջանական հանդիպումը, որ նուիրուած էր Հայաստան - Նախիջեւան սահմանին վրայ տիրող իրավիճակին: Կողմերը գոհունակութեամբ հաստատելէ ետք հոն պահպանուող կայուն վիճակը, որոշած են միջոցներ ձեռք առնել զայն ամրապնդելու համար: Հայկական պատուիրակութիւնը կը գլխաւորէր փոխ - գնդապետ Գեղամ Յարութիւնեան, իսկ ադրբեջանականը՝ Նախիջեւանի Մեճլիսի նախագահի տեղակալ Ա. Սաֆարով:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՓԱՐԻԶԷՆ ԱՆՑԱՒ

ՄԱՄԼՈՅ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Աշխատանքային կարճատեւ այցով Ֆրանսիայում էր գտնւում ՀՀ Արտաքին գործերի նախարար Վ. Փափազեանը: Փետրուարի 15-ին նա հանդիպեց ԻՒՆԷՍՔՕ-յում Հայաստանի դեսպան Շառլ Ազնաւուրին: Քննարկուեցին ԻՒՆԷՍՔՕ-յում Հայաստանի ներկայացուցչութեան աշխատանքների կազմակերպման եւ առաջնահերթ մի շարք ծրագրերի հետ կապուած հարցեր:

Փետրուարի 16-ին ԻՒՆԷՍՔՕ-յի կենտրոնակայանում կայացաւ Պ. Վ. Փափազեանի եւ ԻՒՆԷՍՔՕ-յի գլխաւոր քարտուղար Պ. Ֆեդերիքօ Մայորի հանդիպումը:

ՀՀ Արտգործնախարարը զրոյցի ընթացքում նշեց այն մասին, որ Հայաստանի կառավարութիւնը ձգտում է ուժեղացնել կապերը միջազգային կազմակերպութիւնների հետ: ԻՒՆԷՍՔՕ-յի հետ համատեղ իրագործուելիք ծրագրերից Պ. Վ. Փափազեանը առանձնացրեց նրանք, որոնք առաջնահերթ նշանակութիւն կարող են ունենալ Հայաստանի համար՝ բարենորոգումներ կրթական համակարգում, գիտութեան կիրառական նշանակութիւն ունեցող ճիւղերի զարգացում, մշակութային ժառանգութեան պահպանում:

Իբրեւ առանձնապէս կարեւոր հարց քննարկուեց Հայաստանում քրիստոնէութիւնը որպէս պետական կրօն հռչակելու 1700-ամեակին նուիրուած՝ հանդիսութիւնների ծրագիրը, որը հնարաւոր է որ ընդգրկուի ԻՒՆԷՍՔՕ-յի տօնակատարութիւնների պաշտօնական օրացոյցի մէջ:

Պարոն Մայորը մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց տուեց յիշեալ ծրագրի նկատմամբ հաւաստիացնելով, որ արդէն այս տարուանից կը սկսուեն նախապատրաստական աշխատանքները:

Պարոն Ֆեդերիքօ Մայորը սիրով ընդունեց ՀՀ Արտգործնախարարի հրաւէրը այցելելու Հայաստան:

Նախատեսւում է, որ ԻՒՆԷՍՔՕ-յի գլխաւոր քարտուղարը եւ Շառլ Ազնաւուրը Սեպտեմբերի 21-ին կ'այցելեն Երեւան մասնակցելու Հայաստանի անկախութեան տարեդարձին նուիրուած հանդիսութիւններին:

Հանդիպումների ժամանակ Պարոն Վ. Փափազեանին ուղեկցում էր Ֆրանսիայում ՀՀ գործերի ժամանակաւոր հաւատարմատար Վ. Տէր-Ղեւոնդեանը:

ՖՐԱՆՍԻԱՅՈՒՄ
ՀՀ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ
ՄԱՄՈՒԼԻ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Փետրուար 17

***

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԻՐԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԿԱՊԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Վարչապետ Հ. Բագրատեան Փետրուար 16-ին ընդունած է Իրանի լիազօր դեսպան

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՒԱՏԱՒՈՐ ՄԵՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՆԿԱ՞Խ Է...

Հայաստանի նախագահ, յարգարժան Լեւոն Տէր-Պետրոսեան, մէջս կասկած մը փարատող ձեռնարկներ ստանձնեց՝ անձամբ:

Այո՛, անձամբ: Եւ այդպէս ալ անհրաժեշտ էր:

Խնդալով պատանի, մեր «աւանդական» կուսակցութիւններուն բոլոր երգերը երգելով, կարօտն ունէի անկախութեան:

Շուտո՛վ. Վան, Կարին, Կարս բերդաքաղաքներուն հովանիին տակ, որոնք թշնամիէ եւ բարեկամներէ պարպուած՝ մեր ձեռքն էին:

Եւ ըստ մեր երգերուն, զանոնք պաշտպանելու կարելիութիւններուն եւ անհրաժեշտութեան հաւատացող մըն էի:

Մնացի յուսաբեկ:

Այսօրուան Հանրապետութիւնը կ'ողջունեմ բերկրանքով, թէեւ տպարանային հուչակագրի հանգամանք կրող, ու կը սպասէի որ այդ ստուերը փարատէր մէջս:

Որովհետեւ, մեր պետականութեան իբր ապացոյց, համոզիչ տեսակէտս հետեւեալն էր:

Այնքան ատեն, որ մենք չունինք ազգովին ընտրուած պատասխանատու անձեր, ի հարկին կամովին տրամադրուածներ, որ համարձակօրէն կարենան ամբաստանել, դատապարտել եւ պատժել, դէթ մեր ծոցէն ժայթքող խռովարար մը, ազգավնաս տարրեր, տալով իրենց իրաւ պատասխանատուի չափանիշը, մեր Պետութիւնը անկախ չէ:

Արդ, մեր Պետութեան ներկայ Նախագահը, երկու տարիէ ի վեր, անշուշտ իր աշխատակիցներուն համաձայնութեամբ, բայց առանց անոնց ետին պահուըտելու, կ'ամբաստանէ աւանդական կուսակցութիւն մը միայն, ափսո՜ս, պարապէ վախնալով, ո՛չ՝ միւսները:

Ընդունինք, այնուամենայնիւ, որ Նախագահին միտումը, անարիւն յեղափոխութեամբ, մեր ներքին ցաւերը բուժելու յանձնառութեան մէջ անկեղծ է ու յանձնապաստան:

Սակայն, դարձեալ, նորագոյն անկախութեան հրճուանքը աղօտած կը թուի ինծի: Միահամուռ գործակցութեան պակասը հինգ տարիէ ի վեր, յարատեւող աղմկարար ցոյցերը, մէջս հրահրեցին նոր կասկած մը:

Միթէ՞ մեր ազգը պետութիւն մը ունենալու կոչումն ունի:

Դժուար թէ, յարգոյ Նախագահը կարող ըլլայ մեզ հաւաստիքներ տալ, հարցումին պատասխանել եթէ չնորհէ, երբ որեւէ ձեռնարկէ նախապատիւ չսեպելէն բացի, վերածնունդ «չեփորող» աւանդական կուսակցութիւնները անդիտացան եւ արհամարհեցին այդ էականը:

Պղտոր է կրկին սիրտը մեր:

Թերեւս պատմաբան Ալէքսի Թոքվիլ մեր պարագան կը մատնանշէ իր հետեւեալ վերլուծումով.

«Կան այնպիսի ժողովուրդներ, որոնց սկզբնական դաստիարակութիւնը այնքա՜ն է անբաւարար, կիրքերու անթափանցկութիւնը եւ կեղծ ըմբռնումները այնպիսի տարօրինակ խառնուրդ են անոնց մօտ, որ անոնք անկարող են ինքնուրոյն կերպով գտնել իրենց սպառնացող փորձութիւններուն պատճառները ու զոհերն են իրենց անգիտակցութենէն բխող ծանր չարիքներուն»:

Աւա՜ղ, եթէ մենք այդպիսիներէն ենք:

Ելքը՞:

Ո՛չ Սահմանադրութեան մը կանոններն են, ո՛չ ալ բռնութիւնը:

Իսկ դարմա՞նը:

Ան յանկարծակի ծնունդ առնող հոգեվիճակ մը չէ:

Ան կը կոչուի ազգային եւ քաղաքացիական դաստիարակութիւն, կարօտ՝ ժամանակի եւ հանգամանքներու:

Թոյլ տուէք այժմ, որ երէկի օրերուն, ջարդուելու սահմանուած հայ գիւղացիներու թոռներէն մին, տայ ազգային երեւոյթի մասին տարբերակ մը, յատկապէս նախագահ Տէր-Պետրոսեանի ելոյթէն բխող անկարգութիւններուն առթիւ:

Հայութիւնը դարի մը տեւողութեան, դաժան եղելութիւններու վկան եղած է, նաեւ ներքին փոխադարձ վիրաւորանքներու: Գիտենք որ Հայութիւնը ունի արուեստականօրէն ստեղծուած երկու հատուածներ: Արուեստական լեզուի քերականական կարգ մը ձեւերով, որոնց վրայ քմահաճօրէն աւելցուեցաւ ուղղագրական խառնիճաղանճը:

Այդ հատուածներուն տանք նոր անուանակոչումներ՝ յայսկոյս եւ յայնկոյս:

Անոնց միջեւ տարակարծութիւնները չեչտուեցան, երբ ազգին առաջնորդութեան ինքնակոչ թեկնածութիւն գրած, աւելի քան դար մը առաջ, յայնկոյսը՝ հեղեղային արշաւ մը կը կազմակերպէր յայսկոյսի վրայ, զայն նկատելով յետամնաց ողորմելիներ: Ու ահա դար մը վերջ անկէ, «յայսկոյս եւ մասամբ նորին» ամեհի գրոհով մը կը փոխադարձեն, կը փորձեն խորտակել յայնկոյսի մարտկոցները, անոնց տէրերը հռչակելով «ուղեկորոյս թշուառներ»:

Այս է եղածը պարզապէս. երկու աւարքն ազգավնաս:

Ուստի, խելքի գալով, երկու կողմի թալանճիներն ու գիւրագրգիռները, ինքնասէրները՝ այլեւս կրնան, պարտ են ինքզինքնին լիովին գոհացած զգալ: Հաշտուիլ կամ համակերպիլ, նոյնիսկ հնազանդիլ՝ «յեղափոխական»ի վայել ըմբռնումով:

Անարիւն դատաստան մը արդարեւ:

Վա՜յ անոր որ կը կասկածի զայն արտայայտողի մտքի բիւրեղեայ յստակութենէն:

Այս բոլորին զուգընթաց, կայ նաեւ, թերեւս թաքուն, մխիթարական եւ լուսաւոր կէտ մը, որուն կ'ուզեմ հաւատալ:

Նախագահին ցասման մէջ ինքնապաշտպանութեան պահանջ մը կայ, ո՛չ թէ չարութիւն. հրաւէր մը՝ որ ամէն անհատ իր հանգամանքին խոհուն տէրն ըլլայ, եթէ ունի:

Վերեւի մեկնաբանութիւնները վարձկանի մը հաւաստիքները չեն:

Գիտենք որ մեր մօտաւոր անցեալի դէպքերը կը հրահրուէին յաճախ անպատասխանատու անհատներու բարեացակամութեամբ կամ դրդռութիւններով ու անոնցմէ քաղուած տխուր արդիւնքները կը հանգչէին «մենք ինչո՞վ ենք մեղաւոր» բառերուն վրայ:

Իսկ Եղեռնը կը յայտարարուէր՝ անխուսափելի, կը հռչակուէր՝ ճակատագրական: Անդրադառնանք որ այսօր տարբերութիւն մը կայ:

Հանրապետութեան նախագահը, անշուշտ իր աշխատակիցներով հանդերձ, գիտակից է մեր ցանկութիւններուն, մեր դիւրազգածութեան եւ արժանապատուութեան. ինքզինք կը յայտարարէ պատասխանատու, «հաւանական մեղաւորի մը չափիկն» հագած:

Այս լուսաւոր կէտին ընդ առաջ, մեր նոր Պետութեան հիմերը, դաստիարակութեամբ քայլ առ քայլ ամրապնդելու դժուարութիւններուն, հանդէպ ո՛չ բոլորովին նորածին մը՝ խոնարհաբար կը կարեկցիմ զայն կերտողներուն, սրտի վարձկանն ըլլալու հանգամանքով:

ՎԱԶԳԷՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ԿԸ «ՆԱՀԱՆՋ»ԵՆՔ ՆԱԵ՛Ւ ԵՐԳՈՎ

«Նահանջ» բառը, եթէ զօրավարներուն համար ռազմադաշտէն հեռացում կը նշանակէ. բարոյական իմաստով՝ երեւոյթէ մը ոչ բաղձալի հրաժարում, ապա՝ այդ բառով հայ գրականութեան մէջ, անպայմանօրէն կը վերյիշենք սփիւռքահայ անուանի գրող՝ Շահան Շահնուրը, որ իր անզուգական «Նահանջը Առանց Երգի» վէպով, եկաւ պատկերացնելու սփիւռքահայ մեր առօրեան: Առօրեայ որ խորքին մէջ գոյապայքար է լինելութեան, ազգային դիմագիծի պահպանման եւ հայ մնալու վճռականութեան:

«Նահանջ»ը մեր ցաւն է, տառապանքը, գոյակռիւը անհաւասար՝ ուծացումի եւ ձուլման դէմ. «Նահանջ», որ ամէն օր կը զգանք մեր մորթին վրայ, այն դառնութեամբ, որ յաճախ կը պարտաւորուինք ըսելու. - «Մեղա՜յ, մեղա՜յ Արարատին»...:

Առանց հեռանալու Սփիւռքի տարբեր գաղթօճախներն ու ոստանները, ակնարկ մը իսկ լիբանանահայ մեր կեանքին վրայ, կը նկատենք թէ, ազգովի՛ն կը նահանջենք համարեա բոլոր ճակատներու վրայ: Եկեղեցի, դպրոց, մշակութային կեանք, քաղաքական որակ, մամուլ, ուսանողական - երիտասարդական շարժումներ, թատրոն, հսկայաքայլ նահանջ կ'արձանագրեն: Համազգային ցաւ մը արդարեւ, որ կը կոտտայ իւրաքանչիւր սրտցաւ Հայու սրտին մէջ, որովհետեւ՝ օրէց օր կը հեռանանք մեր ազգային աւանդոյթներէն, կը կորուինք մեր պատմութենէն եւ կ'օտարանանք մեր մշակոյթէն:

Պատահական չէ, որ մշակութային կամ հասարակական ձեռնարկ կազմակերպելէ առաջ, կազմակերպիչ միութեան պատասխանատուները հարց կուտան իրար - պիտի կարողանա՞նք յաջողցնել. որովհետեւ՝ հայ հասարակութիւնը կը մնայ անտարբեր մշակութային ձեռնարկներու նկատմամբ. քիչ թիւով հետաքրքիր մշակութասէրներ կը փութան դասախօսական ձեռնարկի. ընդհանուր հոսանքը հակոտնեայ է մեր ազգային գոյամարտին. հոսանքը կը թելադրէ ըլլալ նիւթապաշտ, չահագրգռուիլ անձնական հաշիւներով, հեռանալ մեր աւանդութիւններէն եւ ինքնութենէն: Հետեւաբար, Շահան Շահնուրեան մարգարէութիւնը այսօր դարձած է դառն ճակատագիր մեր գաղութներուն համար: Փառապա՜նծ գաղութներ, անցած պատմութեան գիրկը - Հնդկաստան, Եգիպտոս, Լեհաստան, Պուլկարիա, Ռումանիա, Ֆրանսա եւ դեռ օրինակները շատ են եւ դառնացուց:

Ինչո՞ւ այս վարակիչ անտարբերութիւնը կը դրսեւորուի մեր անփոխարինելի արժէքներուն նկատմամբ. ինչո՞ւ կը լքենք մեր իսկական գանձ - հարստութիւնները, որոնք դիմացած են դարերէ ի վեր, իսկ այսօր կը դառնան առաթուր մեր իսկ կողմէ. կը նահանջէ հայ գիրքը, գրողը կ'ամլանայ, ընթերցողները սակաւաթիւ են. հայ մամուլը քիչերը կը հետաքրքրէ, իսկ մշակութային ձեռնարկները որոշ տարրի մը համար դարձած են այլեւս. իսկական եւ ամբողջական «նահանջ» կ'արձանագրենք, դժբախտաբար:

Ցաւալի է մատնանշել նման անբաղձալի երեւոյթներ. անօգուտ է տառապիլ այս անախորժ երեւոյթներուն ի տես. անկումային տրամադրութիւն կը յառաջանայ, երբ ուզենք սրբագրել սխալը, դարմանել վէրքը: Ուծացման համայնակուլ վարակը, իր ժանիքներուն մէջ կ'առնէ ամէն արժէք եւ հաւկացողութիւն: Ժողովուրդը, ամբողջ դարձած է զոհը հոսանքին, պատեհապաշտութեան, մակերեսայնութեան, ծանծաղամտութեան: Գաղութը դարձած է որակազուրկ, պատեհապաշտ եւ կրաւորական. կը սիրէ ժամանցիկը, թեթեւը, պարզագոյնը, հեռու է լրջութենէ: Կը նուազի յարգանքը գիրին եւ գրչութեան նկատմամբ. ո՞ւր է երբեմնի մշակութային եռուն կեանքը, ուր գաղութէն ներս գործօն էր մտաւորական հոյլը: Իսկ այսօր, սակաւ են մտաւորականները, շատեր հեռացած առ յաւէտ, շատեր արտագաղթած: Իսկ եկեղեցիներ այցելել, կը նշանակէ ականատես ըլլալ հայ մարդու հոգեկան «նահանջ»ին. ուստի, հոգեմտաւոր, բարոյական եւ ազգային զգացի անկում կ'ապրի երբեմնի հզօրագոյն մեր գաղթօճախը:

Համազգային զօրաշարժ է հարկաւոր, այս վարակը դարմանելու համար: Արմատական լուծումներու կը կարօտի գաղութին վերազարթնումը. յեղաշրջում է անհրաժեշտ, որպէսզի չ«նահանջ»ենք ազգովին. որպէսզի չդառնանք անդէմ զանգուածներ, անդիմագիծ խլեակներ:

Սփիւռքահայ մեր գոյապայքարին մէջ, ազգային իւրաքանչիւր հաստատութիւն, արժէք, ունի իր դերն ու պարտականութիւնը: Լինելութեան մեր դժուարին երթին մէջ, պարտինք զանոնք պահպանել, գուրգուրալ անոնց վրայ եւ դերադաս համարել ամէն ինչէ:

Ազգային մեր գոյակռիւը, կ'ենթադրէ անտեղիտալի պայքար, աննկուն կամք, ինչպէս նաեւ՝ ճանաչում պատմութեան, որովհետեւ՝ առանց պատմութեան չի կըրնար ըլլալ ապագայ, առանց հիմնաքարի կարելի չէ կառուցել ամուր եւ հաստատուն կառոյց: Իսկ ի՞նչ է մերօրեայ պատմութիւնը, եթէ ոչ, Շահնուրեան նկարագրութեամբ՝ «Նահանջ», համազգային նահանջ, գրականութեան, մշակոյթի, հոգեմտաւոր ոլորտներէ ներս. անկում մը անփառունակ եւ անպատուաբեր:

Այնուամենայնիւ, «նահանջ»ը պատրանք չէ. Շ. Շահնուրի մտքին թռիչքին արգասիքը չէ երբեք, այլ՝ ճակատագիր մը ծանրագոյն եւ թախծալից, մեր առօրեային մաս կազմող ցաւալի ուղեկից: «Նահանջ»ը առկայ է այնքան ատեն, երբ բազմաթիւ են խառն ամուսնութիւնները, երբ հայ պատանին կ'ուղղուի օտար վարժարան, երբ հայ վարժարանին աշակերտը անտարբեր է Հայոց լեզուի եւ պատմութեան դասերուն նկատմամբ, երբ եկեղեցի յաճախողները միայն բուռ մը ծերունիներ են, ալեհեր եւ կորաքամակ: Արդարեւ, «Նահանջ»ը իրականութիւն է, փաստ է եւ տխուր պատմութիւն, մտահոգիչ երեւոյթ:

Շահան Շահնուր սփիւռքահայութեան «Նահանջ»ը նկարագրեց «առանց երգի», ինքնահոս եւ բնական կերպով: Սակայն, մեր գաղութին մէջ, նաեւ երգը կը «նահանջէ». անորակ, օտարամուտ, հայ արուեստի բոլորովին խորթ ոճաբանութեամբ «երգերը» հմայած են երիտասարդութիւնը: Չկայ կշիռ եւ ազգօգուտ ուժ, բեմ ցատքող երգիչին վրայ. որովհետեւ, արդէն կը «Նահանջ»ենք նաե՛ւ երգով:

Համազգային տագնապ մըն է մեր «նահանջ»ը, ուծացումը, ձուլումը եւ ազգային արժէքներէ հեռացումը: Ողբերգութիւն մը իր բոլոր երեսներով, մակարդակներով եւ չափանիշներով:

Անհրաժեշտ է հարկաւոր, սթափելու այս խարխափումին եւ ուղեկորոյս վիճակին ի տես. պատմութեան վերադարձ է հարկաւոր, որպէսզի կարողանանք կառչած մնալ մեր ինքնութեան, ազգային առանձնայատկութեան: Համազգային ցնցում է պէտք, որպէսզի անկումէ ետք կարողանանք ապրիլ արժանի վերելք մը: Ապա թէ ոչ, ձուլման եւ ոչնչացման սպառնալիքը ուղղուած է բոլորին:

Կը «նահանջէն» սփիւռքի բազմաթիւ գաղթօճախներ, կ'ըլլան զոհը ձուլման եւ անէացման ալիքին. միթէ՞ Լիբանանահայեր եւս պիտի հետեւին այդ «նահանջ»ին:

«Նահանջ»ը կանխելու հրամայականը, որակաւորումն է եւ ինքնագիտակցութեան հրաւէրը:

ԱՒԵՏԻՍ ՌԱԶՄԻԿ

«Արարատ»
Պէյրութ, Յունուար 28

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ ՀԵՏ
Հայ երգի արահետներով

Հեղինակ՝ ՅԱԿՈԲ Յ. ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆ

Թէնըֆլայ
Միացեալ - Նահանգներ 1994

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՂԱԶԱԽ ԱԽՏԱՆԻՇ

Ղազախստանի մայրաքաղաքը Ալմա-Աթան որ այսօր Ալմաթի կը կոչուի, խուլ, վշտալի զայրոյթի մը պոռթկումի վայրն է այն օրէն ի վեր երբ բացուած են Խորհրդային Միութեան հիւլէական արխիւները: Ղազախ ժողովուրդը վրէժի արդար զգացումներով համակուած է, քանի որ այսօր ամէնքը գիտեն թէ 1949 - 1989 առնուազն 467 հիւլէական պայթումներ տեղի ունեցած են ղազախական հողին վրայ: Քառասուն տարի երկրին արեւելեան շրջանի անապատային բարձրաւանդակները փորձադաշտ ծառայած են մոսկովեան գիտնականներու որոնք անջրպետը գրաւելու համար մրցումի ելած էին ամերիկացի իրենց պաշտօնակիցներուն հետ:

Ջրածնային առաջին ռումբը 1953-ին պայթած էր, ատենին գաղտնի պահուած վայրի մը մէջ. Հիրոշիմայի ռումբէն 25 անգամ աւելի զօրութիւն ունէր: Այսօր եւս հոն ընդունուած չափանիշէն 1500 անգամ աւելի է շողագործօն տարրը: Եւ մտածել որ ատենին մոսկովեան կառավարութիւնը հարկը չէր տեսած պարպելու շրջանի 1.5 միլիոննոց բնակչութիւնը, զայն ձգելով շողարձակումի հսկայական քանակութեան դէմ յանդիման: Բայց իրենց կարծիքով կարելի չէր ձուաղեղ եփել առանց հաւկիթ կոտրելու եւ հիւլէական ռումբը ազգային հպարտութեան հարց էր:

Փորձերը շարունակուած են Կուրչատովի մէջ քսան հազար քառ. քմ. տարածքի մը վրայ ուր չափուած են հիւլէական պատերազմի մը հետեւանքները, ամէնէն բնական պայմաններով. մաս մը ոչխար դուրսը ձգուած է, ուրիշներ տուներու մէջ, ոմանք ալ մեթրոյի յատուկ չափանիշներով կառուցուած պատսպարաններու մէջ պահուած են փորձերու ընթացքին: Ու միայն այս վերջինները վերապրած են: Պայթումներու վայրէն 50 քիլոմեթր անդին գիւղ մը գիտնականներուն աշխատանոց ծառայած է: Մինչ բնակչութիւնը պարպուած է առանց գիտնալու պատճառը, 20 - 30 հոգի պարտադրուած են պայթումի պահուն քաղաքապետարանի շէնքին մէջ մնալու: Յետոյ այս «կամաւորներ»ը տարօրինակ սարքերով բեռնակառքով մը մոսկովեան հիւանդանոց մը փոխադրուած են, առողջական լման քննութեան մը համար: Այսօր անոնցմէ միայն երեք հոգի ողջ են. մնացեալները մեռած են արեան կամ այլ տեսակի քաղցկեղներէ:

Մարդկային կեանքերով վճարուած այդ գինին մասնակից են նաեւ ղազախ երախաներ որոնք կը ծնին զանազան ախտերով. անոնք կը կրեն անգիտակցութեան եւ անփութութեան քաղաքականութեան մը հետքերը:

ՔԱՂՀԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ
ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅՈՑ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ներկայիւս կը տեղեկացնենք մերազն ժողովուրդին, որ տեղի ունեցան Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Թեմի Պատգամաւորներուն եւ Անձնափոխանորդներուն ընտրութիւնը, ըստ օրինականութեան «Ուղեցոյց - Պաշտօնագրին», Թեմական Ներկայացուցչական Ժողովին կողմէ, ի Մարսէյլ, 1995, Երկուշաբթի, Յունուար 23-ին: Ընտրուեցան չորս պատգամաւորներ եւ երեք անձնափոխանորդներ, որոնք յառաջիկայ Ապրիլ 3-ին, պիտի մասնակցին եւ մեր Թեմը պիտի ներկայացնեն Ս. Էջմիածնի մէջ գումարուելիք Ազգային - Եկեղեցական Համաժողովին, որուն ընթացքին պիտի ընտրուի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը:

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ
ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐՆԵՐ

Պ. Պ. -
Ալեքսանդր Պապայեան
Կարօ Յովսէփեան
Խաչիկ Երլմազեան
Մեսրոպ Էքմէքճեան

ԱՆՁՆԱՓՈԽԱՆՈՐԴՆԵՐ

Պ. Պ. -
Աբրահամ Կարապետեան, Պերճ Կարապետեան, Արթիւր Առաքելեան:

ԴԻՒԱՆ
ԹԵՄԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ

ԱՍԿԷ ԱՆԿԷ

Իսկապէս տարօրինակութիւններու երկիր մը դարձած է Թուրքիան այս օրերուն: Ինչեր չեն պատահիր որ, բոլորն ալ աներեւակայելի պայմաններու տակ: Վերջերս, Հարաւ - Արեւելքի մէջ կարգ մը գիւղացիներ, Թրքերէնը լաւ չգիտնալով՝ Արտակարգ Վիճակի Կուսակալին ներկայութեան, փոխանակ ՓՔՔ կազմակերպութիւնը նզովելու եւ Հայերը պարսաւելու՝ ճիշդ անոր հակառակ իմաստով յայտարարութիւններ ունեցեր են անմեղօրէն, ինչ որ մեծ զարմանք պատճառեր է բոլորին:

Իսկ Յունուար 29-ին, Պաթմանի մէջ, Պաթմանսփոր -- Ատանասփոր Ֆութպոլի հանդիպման առթիւ քաղաքապետական մարզադաշտի բարձրախօսէն, սխալմամբ Շուփէնի մահերգը նուագեր է՝ փոխանակ Անկախութեան քայլերգին:

Հետաքրքրական է, որ ներկաներուն բոլորն ալ մահերգը սկիզբէն մինչեւ վերջ ունկնդրած են յոտնկայս եւ մեծ երկիւղածութեամբ: Յայտնի եղած է, որ սխալ ձայներիզ ղրկուած է մարզարան, իսկ որովհետեւ ամէն մարդ յարգանքի կեցած էր, անկարելի եղած է միջամտել եւ նուագը դադրեցնել:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԱԺԻՇՏՆԵՐԸ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՍՏԱՆԱՆ

Դաշնակահար Շահան Արծրունի այս տարի եւս, որպէս միջնորդ, նիւթական օգնութիւն ապահոված է Հայաստանի իր գործակիցներուն, 80 երաժիշտներու բաշխելով 150-ական տոլար, բաւարար՝ անհատի մը կենսական պահանջքները հոգալու: Արուեստի հայ թէ օտար իր ընկերներէն Արծրունի հաւաքած է մօտաւորապէս 13.000 ամերիկեան տոլար, գումարը բաժնելով Հայաստանի եւ Արցախի մէջ գործող յօրինողներու, կատարողներու եւ երաժշտագէտներու, ինչպէս նաեւ տաղանդաւոր ուսանողներու՝ որպէս կրթաթոշակ:

Հայաստանի երաժիշտներու նպաստելու գաղափարը 1993-ին առաջադրած էր Ամերիկայի արեւելեան թեմի առաջնորդ Խաժակ Արք. Պարսամեան, լուծումը վստահելով Արծրունիի: Ըստ կարգադրութեան, Հայաստանի խաղաղութեան ֆոնտը, որ հայրենի բարեգործական կազմակերպութիւն մըն է եւ կ'աշխատի յօրինող Էդուարդ Միրզոյեանի նախագահութեան ներքեւ, արուեստագէտներու անուանացանկ մը նախ կը յղէ, որ ապա կը վաւերացուի Նիւ - Եորքի մէջ: Այսպէս, նպաստ ստացող ամէն արուեստագէտ կը ստորագրէ ստացագիր մը, որ յետագային կը փոխանցուի նուիրատուներուն:

Հայ Օգնութեան Ֆոնտը, որ պաշտօնական մարմինն է Ամերիկայի Առաջնորդարանին, այս պարագային կ'օժանդակէ գործողութեան, դիւրացնելով գումարին Երեւան փոխանցումը եւ հարթելով ամերիկեան տուրքի հարցերը: Այս տարի, բաղդատմամբ անցեալ տարուան, 50 առ հարիւր յաւելում մը եղած է հաւաքուած գումարին վրայ, օժանդակութիւններ ստանալով ո՛չ միայն Նիւ - Եորքի շրջանէն այլ եւ Գալիֆորնիայէն եւ Եւրոպայէն:

ՔՊԻՏ

ԽՐՈՒՇՉՈՎԵԱՆ ՇՐՋԱՆԷՆ

Փարիզի մէջ գեղարուեստի միջազգային ցուցահանդէսի մը բացումն է, այցելուներ կը փութան բացման արարողութեան: Հերթապահները մուտքին առջեւ մէկը կեցուցած են, որ հրաւիրատոմսը տունը մոռցեր է: Կը վիճին:

-- Անկարելի է առանց հրաւիրատոմսի:

-- Բայց ես Փիքասոն եմ, - կը բացագանչէ մարդը վրդոված:

-- Կրնա՞ք փաստել:

Մարդը գրպանէն կաւիճ մը կը հանէ, ձեռքի կտրուկ շարժումներով պատին վրայ «Խաղաղութեան աղաւնի»ն կը գծէ: Անմիջապէս կը համոզուին, կ'արտօնեն որ ներս մտնէ:

Քիչ ետք կը կանգնեցնեն փարթամ կառուցուածքով, շիք հագուած կին մը, որ նոյնպէս հրաւիրատոմսը հետը չէ առած:

-- Զըլլար, Տիկին, առանց հրաւիրատոմսի չենք կրնար արտօնել:

-- Բայց ես Ֆուրցեւան եմ, Խորհրդային Միութեան Մշակոյթի նախարարուհին:

-- Կրնա՞ք ապացուցանել: Փիքասոն ալ տունը մոռցած էր հրաւիրատոմսը, ապացուցանեց ինքնութիւնը, արտօնեցինք որ մտնէ:

-- Փիքասոն ո՞վ է:

-- Ա՛հ, Տիկին Ֆուրցեւա, հարց չկայ, կրնաք մտնել:

ԶԱՒԷՆ ՊԻՊԵՌԵԱՆ

ԱՆԿՈՒՏԻ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐ

•

ՎԷՊ

Երկու սեղանէն ամէնէն խոշորին առջեւ երիտասարդ մարդ մը նստած էր: Այդտեղի պետը ըլլալու էր: Ձեւէն յայտնի էր: Հարցական ակնարկ մը սեւեռեց Սուրին դէմքին:

Սուր այնքան ծիծաղելի գտաւ ամբաստանութիւնը որ ջղագրգռուեցաւ:

- Ցատքող չկայ, ըսաւ: Երկաթին վրայէն անցայ:

Պետին դէմքին վրայ զարմացած ժպիտ մը գոյացաւ.

- Ըսել է՝ ցատքեցիք:

Սուր չէր սպասեր այս պատասխանին: Կը յուսար որ «Իրա՞ւ, ներողութիւն ուրեմն» պիտի ըսէր պետը: Զայրացաւ.

- Ցատքել կ'ըսեն՝ երբ շոգենաւը դեռ չէ մօտեցած նաւամատոյցին: Ներսն ալ այսպէս գրուած է:

Մարդը ապշանքով մտիկ ըրաւ այդ ջղայնոտ փոխադարձութիւնը: Ձայնը մեղմացուց.

- Ցատքե՛լ է: Շոգենաւին մուտքը այդտեղ չէ որ:

- Կրնայ ըլլալ: Բայց երկաթին վրայէն անցնիլը ցատքել չէ: Ամէն տեղ ամէն մարդ երկաթին վրայէն կ'անցնի:

- Ուրիշ տեղ ի՞նչ կ'ընեն՝ ինծի չի վերաբերիր: Մենք այս նաւամատոյցը չենք արտօներ որ երկաթին վրայէն մարդ անցնի:

- Չէի գիտեր որ երկաթին վրայէն չանցնելու մասին օրէնք կայ:

- Ո՛չ, օրէնք չէ, Քաղաքապետական Յանձնաժողովին որոշումն է: Կարգապահ, քաղաքակիրթ, գեղեցիկ տեսքը պահպանելու համար: Ռատիոյէն մտիկ չէ՞ք ըներ Բարի Վարուց Ընկերակցութեան յորդորները:

Սուրին այնպէս թուեցաւ թէ մարդը զինքը երախայի տեղ կը դնէր, քթին կը խնդար: Արիւնը դարձաւ.

- Բարի Վարուց Ընկերակցութեան յորդորներուն վրայ հիմնուելով տուգանք կը գանձուի՞ առանց օրինական տրամադրութեան:

- Տուգանք գնահատելու իրաւասութիւնը մեզի տրուած է:

- Ատիկա գնահատութիւն, մեկնաբանութիւն է: Չէք կրնար տուգանք գանձել մեկնաբանութեան մը վրայ:

- Կրնանք: Այդ իրաւասութիւնը ունինք:

«Չի կրնար», ըսաւ Սուր, «անկարելի է, պլէօֆ է ըրածը»: Պետը զինքը կը քններ: Կօշիկէն մինչեւ շապիկը: Հաւանաբար կ'ուզէր հասկնալ թէ այդ խլէզը ի՞նչպէս գլուխ կը բռնէր իրեն: Եւ Սուր հոգի կուտար փաստելու թէ խլէզ չէր ինք: Հաւանաբար իր վրայ - գլուխը այն կասկածը ներշնչեց մարդուն՝ թէ կրնար «մէկու» մը տղան ըլլալ: Միշտ մեղմ եւ քաղաքավար շեշտով մը աւելցուց.

- Քաղաքապետական ոստիկանութիւնը պաշտօն ունի միջամտելու երբ որ կարգ-կանոնը, անդորրութիւնը խանգարելու...

- Իմ երկաթին վրայէն անցնիլս կարգ-կանո՞նը խանգարեց, խնդրեմ:

- Ես այդպէս կը նկատեմ: Տգեղ արարք մը կը նկատեմ: Աղուոր տեսք մը ունի՞ ձեր արարքը: Հաճելի՞ բան մըն է պատուհանէն մտնել, փոխանակ դռնէն մտնելու:

- Անհաճոյ երեւոյթի մը համար տուգանք չի գանձուիր: Առանց օրինական տրամադրութեան...

Պետն ալ արժանապատուութեան խնդիր ըրաւ.

- Ես այդ իրաւասութիւնը ունիմ: Ես կը գանձեմ: Դուք դատ բացէք, եւ պահանջեցէք, եթէ անիրաւուած կը նկատէք ինքզինքնիդ:

Նշան մը ըրաւ գրագիրին, որ անձայն եւ վարանոտ մտիկ կ'ընէր վիճաբանութիւնը: Գրագիրը ստացագիրի տետրակ մը բացաւ, քարպոնը էջերուն միջեւ զետեղեց, մատիտը առաւ:

Սուլիչ մը հնչեց դուրսը: Շոգենաւը ճամբայ ելաւ: Սուր պիտի լար կատաղութենէն:

Եւ անխուսափելին պատահեցաւ:

- Անո՞ւն, հարցուց գրագիրը:

Սուր անունը տուաւ: Եւ զգաց թէ ձայնը անբնականօրէն բարձր եւ խիստ էր: Ձնայեցաւ պետին երեսը: Զուգեց տեսնել թէ ի՞նչ փոփոխութիւն կ'ունենար անոր դէմքը: Յօնքերը պռստած, խիստ արտայայտութեամբ, ակնարկը գամեց զապբթին: Եւ սպասեց որ բան մը պատահէր:

Բան մը չպատահեցաւ: Պետն ալ զապբթին յառած էր աչքերը, մտածկոտ երեւոյթով:

- Տասը ոսկի տասը ղուրուշ:

Մի՛ տար, ըսաւ Սուր ինքզինքին:

- Քովս դրամ չունիմ:

Պետը ակնարկը զապբթէն Սուրին դարձուց.

- Ձեր անձնագիրը տուէք:

- Քովս չէ:

- Ուրէ բան որ ձեր ինքնութիւնը փաստէ:

- Չունիմ քովս:

Խե՞նթ էր որ փաստն անոր յանձնէր:

- Ուրեմն թող բնակարանը ճշդեն: Կանչէ ոստիկանը:

Սուր ուժ ստացած էր տեսնելով թէ իր անունը տարբերութիւն մը չէր ըրած: Այն տպաւորութիւնը ունեցաւ միայն թէ անտարբեր թոն մը առած էր պետին ձայնը: Մարդը պատուհանէն դուրս կը նայէր, յաջորդ շոգենաւին մօտենալը կը դիտէր: Իրեն կարեւորութիւն չէր տար ա՛լ: Ասիկա աւելի ազդեց իրեն: Լռութիւն տիրեց պահ մը փոքրիկ սենեակին մէջ ուր առանձին մնացած էին: Յետոյ պետը, առանց շարժելու, առանց աչքը զատելու մօտեցող շոգենաւէն, յամրօրէն ըսաւ.

- Մեղք որ զարգացած սերունդ պիտի ըլլաք իբր թէ, դպրոցական էք հաւանաբար, լաւ կը խօսիք...

Սուրին սիրտը վերսկսաւ ուժգին տրոփել: Իրմէ քանի՞ տարու մեծ էր որ այդպէս հովեր կ'առնէր, վերէն կը նայէր իրեն:

- Իմ արարքս ոչ ոքի վնաս կը պատճառէ, նոյնիսկ եթէ երեւոյթը գեղեցիկ չըլլայ՝ ըստ ձեր կարծիքին:

Պետը գլուխը դարձուց յանկարծ, ակնարկը մխեց Սուրին աչքերուն, եւ առաջին անգամ ըլլալով խիստ խօսեցաւ.

- Վնաս կը պատճառէ՛, պարոն: Երկաթին վրայէն ցատքելու համար ափերով կառչեցար երկաթին, եւ վնասեցիր ներկին: Ասիկա վնաս է պետութեան:

Սուր նախ չկրցաւ բերան բանալ: Այդ պատասխանը ինքնին հեղնանք մըն էր իրեն դէմ: Եւ մարդը եզակի խօսած էր: Եւ աչքերը ծաղրածու արտայայտութեամբ մը կը յամենային իր վրայ: Բնազդական վախ մը զգաց թէ, քայլ մը եւս, պիտի խրէր փորձանքներու մէջ: Բայց չէր կրնար լռել այս աստիճան իշու տեղ դրուելէ ետք:

- Գլուխ գործոց պատճառաբանութիւն մը, ըսաւ ջղայնութենէն դողալով:

- Հա՛րկաւ:

- Դուք գացէք շոգենաւերու նորնոր նստարաններուն կաշիները կտրողները բռնեցէք: Վնասը ան է:

(Շար. 44)

(Շար. Ա. էջէն)

Հ. Ն. Լաֆահանը, որու հետ քննարկած է շարք մը համաձայնագրերու նախապատրաստութեան հարցեր: Արդարեւ վարչապետին Իրան այցելութեան ընթացքին նախատեսուած են առեւտրա-տնտեսական, գիտութեան, կրթութեան եւ պաշտպանութեան մարզերուն մէջ համագործակցութեան, նաեւ ներդրումներու խրախուսման համաձայնագրեր:

***

ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՄՇԱԿՈՒՄ

Փետրուար 16-ին, Գ. Խ.-ի մօտ, Խորհրդարանի Ա. փոխ - նախագահ՝ Արա Սահակեան եւ քարտուղար՝ Վարագդատ Աւոյեան հանդիպում մը ունեցած են Միացեալ - Նահանգներու դեսպան՝ Հ. Կիլմորի եւ իր աշխատակիցներուն հետ: Վերջերս տեղի ունեցած Բ. Արարքցեան եւ Միացեալ - Նահանգներու յատուկ դեսպան Թ. Սայմընսի տեսակցութեան արդիւնքներուն ամփոփման ընդմէջէն դարձեալ շօշափուած են համագործակցութեան կարգ մը հարցեր, մանաւանդ՝ օրէնսդրութեան գործունէութեան մարզին մէջ մասնագիտական եւ փորձագիտական օգնութիւն ցուցաբերելու կապակցութեամբ եւ միացեալ ծրագիրներու մշակման ու իրագործման առընչութեամբ:

***

«ՏԵՂԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ» ՍԵՄԻՆԱՐԻ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ

Փետրուար 16-ին կառավարութեան մօտ հանդիպում մը տեղի ունեցած է Պետական նախարար Ռ. Բագոյեանի եւ Ֆրանսայի լիազօր դեսպան Տիկին տը Հարթինկի միջեւ: Տեսակցութեան դրդապատճառը եղած է «Տեղական իշխանութիւններ» սեմինարը, որ Մարտ 23 - 30-ին տեղի կ'ունենայ Երեւան, հայեւֆրանսական համագործակցութեան ոլորտին մէջ:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի, փետրուար 23, Տօն է Սըրբոց վարդանանց Զօրավարացն Մերոյ՝ 1036 վկայիցն, որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին (451 թուականին) «Վասն հաւատոյ եւ վասն հայրենեաց»:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

○ Պետական արտօնութեամբ, այսօր, բոլոր Հայերը (դպրոցական, աշակերտ, պաշտօնեայ, աշխատաւոր կամ այլ) կըրնան բացակայիլ իրենց զբաղումներէն՝ իրենց կրօնական պարտաւորութիւններուն համար:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Փետրուար 23, Տօն է վարդանանց Զօրավարացն Մերոյ:

Այս առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ պատարագ առաւօտեան ժամը 10-ին:

Կը պատարագէ՝

ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ժողովը Սրբոց Վարդանանց Ազգային տօնի ուրախ առիթով կը հրաւիրէ շրջանի հաւատացեալ մեր ժողովուրդը պատարագի միասնական արարողութեան:

Հինգշաբթի, Փետր. 23, ժամը 16.30-ին

Մարսէյլի

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցի

339, avenue du Prado, Marseille 8e

Կը պատարագէ՝

Ս. Կարապետ Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝

ՄԱԿԱՐ ՔՀՆՅ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Գարոյեան 1000 Ֆր. կը նուիրեն ԻՒՄԱՖ-ին առ ի գնահատութիւն վիրաբոյժ բժիշկներու սիրալիր վերաբերումին հիւանդներու նըկատմամբ եւ 1000 Ֆր. «Յառաջ»ին առ ի գնահատութիւն Ա. Թ.-ի «Անոնք եւ մենք» խմբագրականներու շարքին եւ Արմէն Մութաֆեանի «Հայկազեան նոր լեզուները» յօդուածին:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

COMITE DE DEFENSE
DE LA CAUSE ARMENIENNE
organise
PRESENTATION et SIGNATURE
du livre

«L'ETAT CRIMINEL»

d'YVES TERNON

le Vendredi 3 Mars à 20 heures 30

à la M.C.A.-Paris — Salle Démirian
17, rue Bleue, Paris 9e

— Métro CADET —

VILLE DE MARSEILLE
en coproduction avec la Fondation ARAM KHATCHATOURIAN

ORCHESTRE SYMPHONIQUE D'EREVAN

Direction, LORIS TJEKNAVORIAN

Bizet — Mozart — Khatchatrian

le Dimanche 26 Février à 14 heures 30

à l'Opéra de Marseille

Location : OPERA; du mardi au samedi de 10h à 17h30
Réservation : Tél. :91. 55. 00. 70; du lundi au vendredi 9h - 12h / 14h - 17h
Minitel : 3615 Code MARSEILLE

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Շաւիլի Ս. Տէր - Դաւթեան մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Գարաօղլանեան ընտանիքին Այրի Տիկին Թաշճեանի մահուան առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի
Սրբոց Թարգմանչաց
Մայր Եկեղեցւոյ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ
Սիրով կը հրաւիրէ ձեզ
ներկայ գտնուելու

**ՄԵԾ-ՄԱՅՐԵՐՈՒ
ԵՒ
ՄԵԾ-ՀԱՅՐԵՐՈՒ
ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ
ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԵԱՆ**

Կիրակի, Մարտ 5, ժամը 15-ին
Սահակ - Մեսրոպ Մշակոյթի Կեդրոնի Արծրունի Զըրաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado, Marseille 8e
Tél. : 91. 77. 84. 70

Հաճելի անակնկալներ եւ ճոխ հիւրասիրութիւն:

Մուտքը ազատ է:

**100-ԱՄԵԱԿ
ԷՍԱՅԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ**

ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Կիրակի, Մարտ 19-ին

Փարիզի Ալեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնը

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE

**BACHELIERS
SESSION 1995**

Pour vous qui présentez
la LANGUE ARMENIENNE
aux épreuves du baccalauréat
en OPTION,
afin de vous aider et vous mettre
en condition, la M.C.A. organise
un BAC BLANC D'ARMENIEN
— *Option* —

les MERCREDIS 22 FEVRIER
et 1er MARS
de 14h30 à 16h30

Renseignements auprès de la Direction.

EMISSIONS M.C.A. SUR AYP FM
LES MERCREDIS DE 10H15 A 11H50

9, rue de Madrid, 94140 ALFORTVILLE
Tél.: 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

ԿՈՄԻՏԱՍ

125e ANNIVERSAIRE
DE LA NAISSANCE DE

KOMITAS

Sous le patronage de *M. JACQUES TOUBON*
Ministre de la Culture et de la Francophonie
et la présidence effective de *M. HAGOP MOVSES*
Ministre de la Culture d'Arménie
Sous l'égide de : *La Cathédrale Apostolique Arménienne —*
l'Eglise Catholique Arménienne — l'Eglise Evangélique Arménienne
le SAMEDI 25 FEVRIER A 20 H 30
Théâtre du Jeu de Paume - rue de l'Opéra (Parking Carnot) - AIX-EN-PROVENCE
présentation de l'œuvre de Komitas :
Père Vertanes Oulouhodjian (Congrégation Mekhitariste de Venise)

CONCERT

Hasmik Papyan (Soprano - *Bonn*) — Kevork Hunanian (Ténor - *Los Angeles*)
Juliette Yilmazian (Piano) — Jean Ter-Merguerian (Violon)
— QUATUOR A CORDE —
Jean Ter-Merguerian (Ier Violon) — Martin Yéritzian (IIe Violon - *Erevan*)
Jacques Chirinian (Alto - *Paris*) — Chahan Dinanian (Violoncelle - *Paris*)
Chorale Sahak - Mesrop — Direction : Khatchig Yilmazian

organisé par l'U.C.F.A.F

avec la participation de :
Centre Culturel Sahak-Mesrop — Jeunesse Arménienne de France —
Centre Culturel St-Grégoire — U.G.A.B. — M.A.J.C. —
Fondation Aram Khatchadourian — Altitude 5165 —
Association Sportive du Domaine de Tournon.

Vente des billets : Théâtre du Jeu de Paume :
Tél. : 42 38 44 71 / 91 66 06 08 / 91 52 26 30

**CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE**

A l'occasion de la fête de VARTANANTZ
la Section « *Naïri* » de Beaumont
organise
UNE
**SUPER SOIREE DANSANTE
ARMENIENNE**
avec
animation arménienne par
DAVID
le Disc-Jockey SAKO
et la participation exceptionnelle
du Chanteur VAHAN
Présentation de Hervé Claude
le Samedi 25 Février à partir de 20h30
au Chalet de l'HERMITAGE
27, Traverse de l'Hermitage
Marseille 15e
Réservations :
Tél. : 91 93 44 65 / 91 93 30 08
— *P. A. F. 70 Frs* —

DATES A RETENIR

SOIREE MOULES-FRITES

de la Section de Sevran - Livry-Gargan de la Croix Bleue, le 11 Mars.

DINER DANSANT

de la Section d'Alfortville de la Croix Bleue, le 18 Mars. Détails : prochainement.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 22

MERCREDI
22 FEVRIER
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.533 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 69e ANNEE — N° 18.533

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՀԵՌԱՁԱՅՆԱՅԻՆ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ ԿՐՆԱՅ ՍՈՒՂԻ ՆՍՏԻԼ ՊԱԼԱՏԻՒՐԻ

ԴԱՏԱԿԱՆ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏՆՕՐԷՆԸ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ

«Պալատիւր մեթոտը» որ, ցարդ, այնքան գոհ կը ձգէր նոյնինքն նախարարապետը, այս անգամ կրնայ սուղի նստիլ նախագահական թեկնածուին։ Արդարեւ, ամէն առիթով, երբ Պալատիւր կը հրաժարէր կառավարութեան տուած մէկ որոշումէն, որովհետեւ երիտասարդները փողոց իջած էին, կ'արդարացնէր այդ նահանջը բացատրելով թէ խորհրդակցիլ պէտք է, թէ նախընտրելի է ետ քաշուիլ քան մխրճուիլ սխալի մը մէջ։ Դեռ տասը օր առաջ էր որ Պալատիւր կը նահանջէր ուսանողներու ցոյցին հետեւանքով։ Կիրակի օր (Փետրուար 19) Պալատիւր հիւրն էր հեռատեսիլի «Ֆրանս 2» կայանին եւ ինչպէս գրած էինք մեր նախորդ թիւով, բացայայտ էր որ դժուար կը գտնէր ինքզինք երբ հարցը կը վերաբերէր Շիւյէր - Մառեշալ հեռաձայնային ունկնդրութիւններուն։ Շատ ինքնավստահ եւ նոյնիսկ խիստ ոճով է որ ասպարէզ կարդաց բոլոր անոնց որոնք կրնան փաստել թէ այդ ունկնդրութիւնները ապօրինի էին։ Անոնք, չէ՛, եղած են օրէնքին նախատեսած սահմաններուն մէջ եւ այդ իսկ պատճառով արտօնուած վարչապետութեան կողմէ։ Ով որ կրնայ հակառակը պնդել, ըսաւ Պալատիւր, թող հրամմէ։ 24 ժամ իսկ չէ անցած, երբ Մաթինեօն, այսինքն Պալատիւր կը ստիպուէր յետքայլ ընել եւ խոստովանիլ թէ սուտ խօսած էին վարչապետութեան (ո՞վ...) եւ ունկնդրութիւններու արտօնութիւնը տրուած էր սխալ տեղեկութիւններու հիման վրայ։ Թերեւս հարկ է քիչ մը ծանրանալ մանրամասնութիւններու վրայ, քանի որ այս պատմութեան հետեւանքները կրնան շատ ծանր ըլլալ եւ մանաւա՛նդ փաստել, որ Պալատիւր ճիշդ կը խորհէր 1993-էն առաջ, երբ կը յայտարարէր թէ Նախարարապետ մը պէտք չէ եւ չի կրնար նախագահական թեկնածու ըլլալ։

Ի՞նչ է եղածը։ Տոքթոր Մառեշալի (որ աներն է դատաւոր Ալֆանի) հեռաձայնային գիծը ունկնդրութեան դրուած է դատական ոստիկանութեան կողմէ։ Ան առաջարկած կ'ըլլայ որոշ գումար մը գանձել Շիւլէրէ, որպէս կաշառք եւ փոխարէն խոստացած որ իր փեսան աչք կը գոցէ այն թղթածրարին վրայ որ կը վերաբերէր ԷՌ - ՓԷ - ԷՌ-ի անդամներու ապօրինի գործողութիւններուն։ Ասոր հետեւանքով, կարելի կը դառնար Ալֆանի ձեռքէն առնել այդ թղթածրարը եւ հարցը մարել։ Բայց, կան ճիշդ հաշիւներ որոնք սխալ կ'ելլեն։ Այս է Շիւլէր - Մառեշալ հարցին պարագան։ Դատարանը անընդունելի հռչակեց փաստեր հիմնուած հեռաձայնային ունկնդրութիւններու վրայ։ Ու հարցը ծաւալ առաւ եւ հասաւ կառավարութեան, այսօր՝ պետական հարց է, որքան ալ փորձեր ըլլան երկրորդական բնոյթ տալու անոր, ինչպէս կը ջանայ ընել Փասքուա, այսինքն գլխաւոր պատասխանատուն։ Արդ, ինչո՞ւ այդքան ինքնավստահ էր Պալատիւր եւ կը կառչէր օրէնքին։ Պատճառն այն է որ հեռաձայնային ունկնդրութիւնները կ'արտօնուին եւ օրինաւոր են որոշ պարագաներու։ Երկու տեսակ ունկնդրութիւն կայ՝ վարչական եւ դատական։ Վարչականի մարզին կը պատկանին մեծ աւազակութեան, Պետութեան ապահովութեան վնասելու, ահաբեկչութեան, պատերազմական զէնքի չահատակութեան յանցանքները։ Այս պարագային, Պաշտպանութեան, Ներքին նախարարները եւ մաքսային պատասխանատու նախարարութիւնը արտօնութիւն կ'ուզեն։ Որմէ՞, նախարարապետէն։ Դատական մարզին կը պատկանին ոճիրի ենթադրութեան կամ 2 տարի բանտարկութեան ենթակայ յանցանքի հարցեր։ Այս պարագային արտօնութիւնը կ'ուզէ հարցաքննող դատաւորը կամ, ստիպողական պարագայի, Հանրապետութեան դատախազը։

Փետրուար 20-ին պարզուեցաւ որ ստիպողութիւն չկար եւ ուրեմն վարչապետութիւնը արտօնութիւն պէտք չէր տար։ Անմիջապէս, դատական ոստիկանութեան պետը իր հրաժարականը ներկայացուցած է Ներքին նախարարին, բայց, ընդդիմութեան որոշ հոսանքներ Փասքուայի իսկ հրաժարականը անհրաժեշտ կը նկատեն։ Այդ ի՞նչ կրնայ ընել Պալատիւր որու համար Փասքուա, ցարդ ծանր հրետանի մըն էր եւ որ յանկարծ փորձանք դարձած է։

Ամէն պարագայի մէջ, այս հարցը դիւրին չի մարիր եւ բաւական ալ հակասական է որ անձ մը, նախարարապետ մը որ երեք նախարար ունեցաւ (մէկը՝ բանտն է) որոնք անպարկեշտ գործեր տեսած էին, հիմա ալ բաւական աղտոտ ուրիշ գործ մը ունի զոր չի կրնար պաշտպանել, դեռ լայն ժողովրդավարութիւն ունենայ, եթէ պէտք է հաւատալ հարցախոյզերու։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ տնտեսական ծանր կացութիւնը պատճառ եղած է որ երկրին ղեկավարութեան համար այլընտրական անուններու մասին խօսուի։ Թուրք մամուլին համաձայն, Մոսկուա կ'ուզէ առիթէն օգտուիլ ու նախկին նախագահ Մութալիբովը վերադարձնել Բաքու. իսկ Ներկայի նախագահը որոշած է Նախիջեւանէն Բաքու վերադարձնել նախկին նախագահ Էլչիպէյը։ Այնպէս կը թուի որ Ալիեւ այս որոշումը տուած է երբ Ադրբեջանի Ընկերվար ժողովրդավար կուսակցութեան ղեկավարը յայտարարած է թէ որպէս նախագահ կ'ընդունին Մութալիբովը։

ՖՐԱՆՍԱ, Փետրուար 21-ին տօնեց իր եւ աշխարհի երիցագոյն անձը՝ Ժանն Գալման, ծնած 1875 Փետր. 21-ին։ Եթէ տեսողութիւնն ու լսողութիւնը տկարացած են, միտքը միշտ արթուն է, առողջութիւնն ալ՝ տեղը։ Կ'ապրի Առլի հանգստեան տուն մը եւ տարեդարձի օրը հարցազրոյցներ կուտայ մամուլին եւ հեռատեսիլին։ Երեք տարի առաջ ձգած է ծխելը։ Բազմաթիւ գիրքեր լոյս տեսած են իր մասին։ Իր երկարակեցութիւնը կ'ուսումնասիրուի բժիշկներու եւ ծերաբաններու կողմէ։ Հաստատուած է որ ուղեղը նուազ կը մաշի երբ գործածուի եւ Ժանն Գալման շատ հետաքրքիր է եւ ոչ մէկ բանի անտարբեր։

ՊՈՒՐՍԱՅԻ մօտ (Թուրքիա) ջախջախուած է Ֆրանսական հետազօտութեան օդանաւ մը եւ երկու օդաչուները մեռած են։ Օդանաւը Եալովա կ'երթար, Թեքնիք կայքէ մը ետք Սելանիկ։

ԹՈՒՐՔ ՁԱԽԻ ՀԱՄԱԽՄԲՈՒՄ ՀԻՔՄԷԹ ՉԷԹԻՆԻ ՇՈՒՐՋ

11 ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐ ԿԸ ՀՐԱԺԱՐԻՆ

Թուրքիոյ Արտաքին նախարարը կը ստիպուէր հրաժարիլ 1994 Յուլիսին եւ անկէ ի վեր քաշուած էր քաղաքական բեմէն։ Ցանկարծ կը վերադառնայ Սոսիալ - Դեմոկրատ կուսակցութեան գլուխը եւ պարտի նոր կեանք մը տալ Թուրք ձախին։ Շաբաթավերջին է որ անոր երկու բաղադրեալները՝ Սոսիալ - Դեմոկրատ Փոփիւլիսթ կուսակցութիւնը եւ Ժողովուրդին Հանրապետական կուսակցութիւնը վերամիացած են պատրաստուելու համար 1996-ի (Հոկտեմբեր) ընդհ. ընտրութիւններուն։ Դիտերու համաձայն, այս երեւոյթը Չէթինի վրէժը կը նկատուի, քանի որ ան կը յաղթէ թէ Մ. Գարաեալչընի, Սոսիալ - Դեմոկրատ կուսակցութեան պետը որ զինք հեռացնել տուած էր Արտաքին նախարարի իր պաշտօնէն եւ թէ Միւմթազ Սօյսալի որ իր աթոռը գրաւած էր, թէկուզ կարճ ժամանակի համար։

Չէթին ծնած է Լիճէ (Տիյարպէքիր) 1937-ին եւ 13-րդ զաւակն է քիւրտ համեստ ընտանիքի մը։ Կը նկատուի ողջամիտ եւ անշահախնդիր անձ մը։ Չէթինի գործը դիւրին չէ, մանաւանդ որ կ'ուզէ մօտեցնել նաեւ ձախ երրորդ կուսակցութիւնը՝ Էճէվիթի Դեմոկրատ կուսակցութիւնը։

Միւս կողմէ ԷՅ - ՓԻ ամերիկեան մամլոյ գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ 11 ընկերվարական նախարարներ Երկուշաբթի, Փետրուար 20-ին հրաժարած են Թանսու Չիլլէրի կառավարութենէն։ Ասոնց նախաձեռնութիւնը կը վերագրուի երկու ընկերվարական կուսակցութիւններու ձուլումին՝ նախկին Արտաքին նախարար Հիքմէթ Չէթինի նախագահութեան տակ։

Ձուլումէն ծնունդ առած կուսակցութիւնը կը պահէ Ժողովուրդին Հանրապետական կուսակցութիւն (Հալք) անունը, քանի Սոսիալ - Դեմոկրատն է որ ձուլուած է անոր մէջ։ Հալքը, հիմնուած 1924-ին, Քէմալի կուսակցութիւնն է։

Հրաժարող նախարարներուն մէջ են նոյնինքն Մ. Գարաեալչըն (որ միաժամանակ փոխ - վարչապետ էր)։ Կը սպասուի որ Մարտի երկրորդ շաբաթը այս նախարարները փոխարինուին նորերով Թ. Չիլլէրի կառավարութեան մէջ։ Կ'ըսուի որ այս վերջինը կը նախընտրէ խուսափիլ երեսփոխանական ընտրութիւններէ ու կը մերժէ կառավարութեան հրաժարականը, որ ընդդիմութիւնը (մասնաւորաբար ծայրայեղ իսլամական կուսակցութիւնները) կը պահանջեն իրմէ։ Ազգ. Ժողովէն ներս, Չիլլէրի կառավարութիւնը 226 երեսփոխանի վստահութիւնը կը վայելէ 450-ի վրայ, այսինքն միայն երկու ձայնի մեծամասնութիւն մը ունի։

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՖՐԱՆՍԱ – ԻՐԱՔ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Իրաքի հետ յարաբերութիւնները վերանորոգելու Ֆրանսայի քայլերը ուշադրութիւնը գրաւած են հոլանտական տնտեսական թերթի մը որ կ'եզրակացնէ թէ Փարիզի համար տնտեսական տրամաբանութիւնը կ'իշխէ այլ կարգի բոլոր նկատումներուն։

Յունուարի սկիզբին Ֆրանսա միջոցը գտած էր Իրաքի հետ դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերանորոգելու։ Ատիկա յայտնի դարձած էր երբ Իրաքի փոխ - վարչապետ Թարէք Ազիզի Փարիզ այցելութենէն ետք Ա. Ժիւփէ յայտնած էր թէ Ֆրանսա գրասենեակ մը պիտի բանայ Պաղտատի Ռումանիոյ դեսպանատան շէնքին մէջ, պաշտպանելու համար իր շահերը։

Լոնտոն եւ Ուաշինկթըն անմիջապէս հակազդեցին, չէշտելով որ Ֆրանսայի առած քայլը արդիւնքը չէր եղած ՄԱԿ-ի Ապահովութեան Խորհուրդի, կամ Եւրոպայի միութեան իր դաշնակիցներուն հետ նախապէս ապահովուած համաձայնութեան մը։ Իսկ Փարիզ կ'արդարացնէ իր որոշումը, ըսելով որ Պաղտատ ընդառաջած է Ապահովութեան Խորհուրդի ամէնէն կարեւոր բանաձեւին որ կը վերաբերէր Իրաքեւքուէյթեան սահմանագիծը ընդունելուն։ Այս տուեալով, պատճառ չի մնար այնքա՛ն խիստ հրջափակում մը շարունակելու։

Ապահովութեան Խորհուրդի նիստերէն յայտնի էր որ միայն Միացեալ - Նահանգներն ու Անգլիա դէմ էին տնտեսական ու քաղաքական հրջափակումին պայմանները թեթեւցնելու։ Սակայն, հոլանտացի լրագրողը ատիկա բաւարար չի նկատեր բացատրելու համար Փարիզի կեցուածքը որ աւելորդ դատած է իր բարեկամներուն հետ որեւէ խորհրդակցութիւն, երբ մանաւանդ Մաասթրիխթի դաշնագիրը կը նախատեսէր վարել արտաքին հասարակաց քաղաքականութիւն մը։ Ֆրանսայի այս քաղաքականութեան կը տրուի այն նշանակութիւնը թէ ան գերադաս կը նկատէ Իրաքի իր շահերը, քան՝ Ծոցի պատերազմին դաշնակիցները։

Այդ շահերուն գլխաւորը քարիւղինը կը համարուի. պէտք է քարիւղի հրջափակումին վերջ տրուի, վնասուած սարքաւորումները նորոգուին, յատկապէս երկրին հարաւային շրջանին մէջ։ Առաւելաբար քաղաքական պատճառներով, Իրաքի հիւսիսային շրջանի նաւթահորերը դրեթէ փակ են Սատտամ Հիւսէյնի դէմ, գտնուելով ամերիկեան օդային հակակշռին տակ ու որպէս բնակիչ ունենալով Քիւրտերը որոնք յարաբերական ինքնավարութիւն մը ձեռք ձգեցին շնորհիւ ամերիկեան ներկայութեան։

Եթէ քարիւղի հրջափակումը վերնայ,

(Շար.ը Դ. էջ)

ՄԱՄՈՒԼ

HERODOTE (*)

QUELQUES REFLEXIONS SUR LES REPRESENTATIONS ARMENIENNES DE L'HISTOIRE

Էթիէն Գօփօ բաւական երկար յօդուած մը ստորագրած է աշխարհագրութեան եւ աշխարհաքաղաքականութեան այս պարբերականին վերջին (Թիւ 74/75, Գ. եւ Դ. եռամսեայ 1994) թիւին մէջ։ Ան դիմած է հայ թէ օտար բազմաթիւ աղբիւրներու, առարկայօրէն ներկայացնելով Հայերն ու իրենց պատմութիւնը, հետաքրքրական զուգահեռներ ալ ընելով երբեմն։ Թերեւս իր բոլոր աղբիւրները նոյն վաւերականութիւնը չունին, բայց եւ այնպէս գրութիւնը շահեկան է, մանաւանդ օտարներու համար։

(*) Editions La Découverte; 9 bis, rue Abel-Hovelaque, 75013 Paris (170 F.).

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՆԵՑՈ՞ՒԿ ԹԷ ԹՇՆԱՄԻ

Հայաստանի գրական կեանքը, այդ մարզին յատուկ գործերէ, գրականութեան առընչուած հարցերէ, վիճարկումներէ աւելի, մամուլին մէջ ներկայ է պառակտումի, կռիւներու անվերջանալի լուրերով: Թերեւս միակ նիւթը որուն մասին համաձայն են բոլոր գրողները ո՛ր հատուածին ալ պատկանին, այն է որ պետութիւնը հարկաւոր օժանդակութիւնը չի կատարեր եւ թէ իրենք անտեսուած են, եւայլն, եւայլն: Այս պնդումները կ'ըսուին ու կը գրուին ամէն առիթի, գրական աշխարհի մասին մտահոգութիւն յայտնելէ աւելի, տեղի - անտեղի ընդդիմութիւն մը ձեւացնելու մղումով: Երկրին մէջ անհամար են դժգոհութեան պատճառները ու սա կամ նա ձեւով արդար է որ անոնց մէկ մասը, մեծ մէկ մասը թիրախ առնէ իշխանութիւնները. սակայն ինչ կը վերաբերի գրողներու կամ մտաւորական ոլորտին, յայտնուած մեծ դժգոհութեան փոքր մէկ մասնիկը միայն կրնայ իրաւացի նկատուիլ: Անոնց մեծամասնութիւնը կ'եւրազէ ու կը պահանջէ որ նախկին ձեւով շարունակուի ամէն բան, առանց անդրադառնալու, կամ անդրադառնալ ուզելու որ գրականէն բոլորովին տարբեր ազդակներու վրայ հիմնուած էր իշխանութիւն -- «արուեստագէտ» երէկուան կապը: Գրողը տաղանդ ունենար կամ ոչ, միայն իր կազմակերպութեան շնորհիւ կրնար գոյութիւն ունենալ. իսկ կազմակերպութիւնը Մոսկուայի համար հաւատարիմներու խմբակցութիւն մըն էր ու հաւատարիմ խօսափող մը: Այսօր իշխանութիւնը, այնպէս կը թուի որ պէտք չունի այդ խօսափողին, իսկ գրողներէ ոմանք իրենց հաւատարմութեան համար այլ տէրեր գտած են:

Ինչ որ թերեւս քննադատութեան լուրջ եւ արդար բաժին մը կը վերագրէ իշխանութիւններուն, այն վերաբերումն է որով փոխանակ մեղմացնելու, անոնք աւելի կը հրահրեն գրողներու աշխարհին ներքին պառակտումները:

Այդ պառակտումները ամէնէն լուրջ դրսեւորումը ունեցան երբ դրեթէ անկախութեան հետ, Հայաստանի «Գրողներու Միութիւն»ը ծնունդ տուաւ «Հայ Գրողներու Միութեան» մը. ան ասպարէզ եկաւ ոչ միայն Հայաստանի, այլեւ բոլոր հայ գրողները մէկ երդիքի տակ համախմբելու տպաւորիչ, այլ աւելորդ ու նաեւ անկարելի մտադրութեամբ: Մտադրութիւն որ շուտով յայտնի եղաւ որ պատրուակի բնոյթէն լումայ մը իսկ աւելի արժէք չունէր: Ու աշխարհի հայ գրողները շարունակեցին իրենց տեղերը մնալ, մինչ Հայաստանցիները օրէ օր խորացուցին բաժանումի գիծը: Բաժնուեցան անդամացանկերը, պաշտօնաթերթերը ու կարգը հասաւ տուն - տեղ բաժնելու: Հերձուածող խումբը իրաւունք պահանջեց Բաղրամեան փողոցի Գրողներու տուն կոչուած օճախէն, ապա սեփականացուց սենեակներ, աթոռներ, ջանալով պաշտօնականացնել իր գոյութիւնը: Վէճը 1991-ին արդէն հասած էր պետական ատեաններու որոնց որոշումով նոյն Տունէն 137.7 քառակուսի մեթր տարածք պիտի յատկացուէր Հայ Գրողներու Միութեան: Անցեալ Յունուար 22-ին ալ յատկացուած վեց սենեակները կնքուած էին ու կղպանքները փոխուած:

Փետրուար 1-ին տեղի ունեցած է փոխանցման գործողութիւնը, բաւական աղմկալի ու ամօթալի ձեւով: Հետեւեալ տողերը առնուած են «Ազգ»ի Փետրուար 2-ի թիւէն ուր նկարագրուած է փոխանցումը. «Շտապ օգնութեան եւ ոստիկանութեան մեքենաներ, գոռգոռոց եւ հրմշտոց, ոստիկանը գետին տապալեց Հայաստանի Գրողների Միութեան ռեֆերենտ Շողիկ Մարտիրոսեանին, որը բողոքում էր սենեակների գոյքը դուրս հանելու դէմ»:

Կատարուած տեղեկատուութիւնը կ'ըսէ տակաւին որ սենեակ ու աթոռ բաժնելու այդ իրարանցումին մէջ կնքուած ըլլալով Գրողներու Միութեան կառավարիչին սենեակը, կարելի չէ եղած պատշաճ կարգադրութիւնները ընել վերջերս մահացած երկու գրողներու յուղարկաւորութեան համար:

Մամուլի արտայայտութեան ձեւերը յարգած «Ազգ»ի տողերէն աւելի անմիջական էին ու աւելի ցաւ ու ընդվզում կ'արտայայտէին այս մասին ականատեսներու պատմածները: Ոստիկանութեան ներկայացուցիչներ ամենայն բրտութեամբ վարուած էին գոյքերու, անոնց պարունակութեան, տասնամեակներով հաւաքուած ու պահուած դիւաններու, թղթածրարներու հետ: Պաշտօնական վճիռ մը գործադրելու պարտականութիւնը կ'արդարացնէ՞ Գրողներու Տան մը հանդէպ այս կարգի վարմունք. տխրա այն մէկը չէ՞ զոր ամէն առիթով կը սիրենք վերագրել մեր թշնամիին, անոր բարբարոսութիւնը շեշտելու գերագոյն ճիգով մը:

Ամէն տուեալ կայ սպասելու համար որ աւելի բարդանայ գրողներու աշխարհին անցուդարձը. ոստիկանական միջամտութեամբ կատարուած բաժանումը ոչ մէկ երաշխիք կու տայ կնճիռներու կարգաւորումին. ընդհակառակն:

Խնդիրը այն է որ նման աւելորդ տգեղութիւններով բոլորովին կ'անզօրանայ գրական կեանքը որ արդէն խարխափումի հոլովոյթի մը մատնուած է, սահմաններու եւ պատուարներու քանդումէն ի վեր: Հետաքրքրական է սպասել, այսուհանդերձ, թէ պաշտօնապէս տեղի ու գոյքի տէր դարձած նորելուկ միութիւնը, ինչ բարիքով պիտի օժտէ շուարուն այս բնագաւառը: Առ այժմ, անոր նախաձեռնարկները փաստը տուին միայն, թէ անկախութիւնը կ'ըմբռնեն որպէս պառակտուելու ազատութիւն որ նոր ճամբաներ կը բանայ դէպի նոր աթոռներ...:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ԱՆՑԵԱԼԻ ՄԵՐ ՅԱՒԱԿՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՈՒ ՅՈՒՍԱԽԱԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԺԲ.

1956-ի այդ վերջին ամիսներուն մեր գրականութեան եւ մեր հանրային կեանքէն ներս դանդաղ ու վարանոտ քայլերով մուտք կը գործէր երիտասարդ մըն ալ, որ ապագային պիտի դառնար մեր գրական խմբակին անզանցառելի անդամներէն մէկը: Օննիկ Ֆչըճեանն էր ան: Մխիթարեանի սան մը որ, կը հետեւէր Պոլսոյ Համալսարանի Գրական Ֆաքիւլթէի դասընթացքներուն եւ կը պատրաստուէր որպէս ուսուցիչ: Արդէն հրամցուցած էր գրչի քանի մը արտադրութիւններ, որոնք ապագայ կը խոստանային: Թէեւ տակաւին որոշ գաղափար մը չունէինք թէ սկըսնակի այդ գործերը որքա՞ն յառաջ պիտի կարենային տանիլ զինքը, բայց եւ այնպէս խանդաղատանքով ընդունած էինք զինքը մեր մէջ: Այսպէս, «Սան»ի այդ տարուան վերջին թիւերէն մէկուն մէջ էջ մը յատկացուցած էինք այս նոր բանաստեղծին ու իր իսկ ձեռագրով հրատարակած էինք անոր «Վաճառորդը» խորագրեալ բանաստեղծութիւնը:

Իւղ կը ծախեմ, մեղր կը ծախեմ,
Ներող ոգի,
Անկեղծութիւն
Սիրող սրտեր կը ծախեմ...
Կողովներս կը յորդին
Երջանկութեամբ, եղբայրութեամբ
Ու կը ծախեմ, կը ծախեմ...

Վաճառորդ,
ատելութիւն,
սուտ ու կեղծիք կ'ուզեմ քեզմէ:

Դժբախտաբար չկայ, Տիկին,
Զմնաց:

Այս դողդոջուն ու յուզիչ բանաստեղծութեամբ Օննիկ Ֆչըճեան մեր սիրտը կը գրաւէր եւ կը դառնար մեր ընկերը: Շուտով ան ալ պիտի միանար Զահրատ - Հատտէճեան -- Խրախունի երրորդութեան ու մեր եռոտանի խմբակը պիտի դառնար քառոտանի: Գործօն դեր պիտի ստանձնէր Միութեան վարչական ու կազմակերպչական շարքերէն ներս, թատերական յանձնախումբին համար թատերախաղեր պիտի թարգմանէր եւ պիտի դառնար համբուրելի աշխատանքի մը չարքաշ գործաւորը:

Քահանայի զաւակ էր, Տէր Թէոդորոս Քահանայ Ֆչըճեանի որդի, ուստի կուգար հայաշունչ ու կրօնաշունչ մթնոլորտով օծուն տունէ մը: Այդ մթնոլորտին վրայ ինք իր սեփական աշխատանքով կ'աւելցնէր ու տակաւին պիտի աւելցնէր մշակութային յամառ աշխատանքի մը ժառանգութիւնը, դառնալով նաեւ կրթական մշակ, որ զինքը պիտի տանէր մինչեւ Պէզճեան Մայր Վարժարանի տնօրէնի պաշտօնին:

Օննիկ Ֆչըճեան չափազանց լուրջ տղայ էր տակաւին առաջին օրէն սկսեալ: Իր այդ լրջութիւնը տարիներ ետք ա՛լ աւելի պիտի շեշտուէր, մանաւանդ երբ պիտի ստանձնէր պատասխանատու պաշտօններ: Բայց երիտասարդական շրջանին ալ արդէն բաւականաչափ լուրջ էր, իր շարժումներուն մէջ դանդաղ, խօսելէ առաջ տասն անգամ մտածող, մեղմաձայն, հանդարտ, մանաւանդ շատ պարզուկ: Այնքան պարզուկ էր, որ Զահրատ նոր անունով մը մկրտած էր զինքը եւ «սողուք» կը կոչէր զայն, «պաղ»:

Իրականութեան մէջ Օննիկ պարզուկ էր, բայց պաղ չէր: Ընդհակառակն ան շատ ջերմ սիրտ մը ունէր իր կուրծքին տակ: Բոլորս ալ գիտէինք որ մեզ շրջապատող բազմաթիւ ընկերներու ամէնէն ընկերասէրն էր ան: Ո՛չ միայն պաղ չէր, այլ նաեւ, ընդհակառակն, ծայր աստիճան սրամիտ, զուարթ եւ երբեմն ալ հեգնող էր: Եթէ իր այդ սրամիտ ու զուարթ մերձեցումը կը թաքցնէր պարզուկին ու պաղ երեւոյթի մը ետին, պատճառն այն էր որ շատ լաւ գիտէր թէ իր հեգնանքն ու սրամտութիւնը շատ աւելի ազդու պիտի դառնային իր այդ պաղ երեւոյթին տակ: Տարիներ վերջ, երբ ես Մարմարա-ի պատասխանատուութիւնը պիտի ստանձնէի եւ ան ալ ակնարկներ գրել պիտի սկսէր Մարմարա-ի մէջ, յաճախ իր [illegible] պիտի քաշէր որպէսզի քիչ մը գեղչէր իր սուր ու ծանր երգիծանքէն, հեգնանքէն, նոյնիսկ սպանիչ այն ծաղրանքէն, որոնց կ'ենթարկէր այդ շրջանի հանրային գործիչներն ու կրթական պատասխանատուները:

Ֆչըճեան, հակառակ սրամիտ ու հեգնող իր խառնուածքին, լուրջ ուսումնասիրող մը պիտի դառնար ապագային ու Մարմարա-ի մէջ, Յակոբ Մարթաեանին թելադրութեամբ ու զօրակցութեամբ, պիտի պատրաստէր Լեզուական -- Բանասիրական էջեր, մեր Գրական էջերուն առընթեր:

Մէկ բան չափազանց պիտի տառապեցնէր իր Քահանայ հայրն ու երեցկին մայրը, աշխարհի ամէնէն քաղցր այդ կինը: Օննիկ պիտի յամառէր ամուրի մնալ, աւելի ճիշդ՝ կանոնաւոր ամուսնութիւն մը չկնքել: Բախտը այդպէս պիտի բերէր: Ծնողքը ծայր աստիճան մտահոգ էր: Իրիկուն մը Տ. Թէոդորոս Քահանայ Հայրը Նշանթաշի մեր տան դուռը պիտի զարնէր ու ինձմէ պիտի խնդրէր որ զինքը համոզէինք ամուսնանալու, կանոնաւոր բոյն մը կազմելու: Բայց մեր ընկերը անդրդուելի պիտի մնար: Եւ, կարգ մը պզտիկ պատճառներով եւ կապերով, պիտի շարունակէր իր կեանքի օրերը լեցնել աշխատանքով, գրական ստեղծագործութիւններով, սերունդներ դաստիարակելով, սակայն առանց բոյն մը կազմել յաջողելու: Այս բոլորը պիտի շարունակուէր մինչեւ որ յանկարծ կանխահասօրէն վրայ հասնէին ծանր ու տխուր օրեր: Անողոք հիւանդութիւնը բոյն պիտի դնէր անոր կուրծքին տակ եւ պիտի քանդէր այն ինչ որ այնքան յամառ աշխատանքով ու համբուրելի նուիրումով կառուցուած էր որպէս գիր ու կրթութիւն:

Օ՜, կեանքը ինչի՞ կը նմանէր եթէ մարդիկ կարենային կանխագուշակել այն դէպքերը, որոնք պիտի պատահէին յառաջիկայ տասը, քսան տարիներու ընթացքին: Մենք ալ 1957-ի այդ ամիսներուն ոչինչ կրնայինք կռահել եւ երանութեամբ կը նայէինք մեր ընկերոջ, որ իր գրական կեանքին կը սկսէր իւղ ծախել, մեղր ծախելով, ներող ոգի եւ անկեղծութիւն ծախելով:

Ռ. Հ.

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

Փետրուար ամսուան առաջին կէսը Լոս-Անճըլըսի հայկական գաղութին մէջ յատկանշուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան տարբեր կոմիտէութիւններու կողմէ կազմակերպուած հրապարակային զրոյցներով, իբրեւ նիւթ ունենալով՝ «Ժողովրդավարութեան նահանջը Հայաստանի մէջ եւ Հ. Յ. Դ.-ի դէմ մղուած հալածանքը»:

Նման ձեռնարկներէն առաջինը տեղի ունեցած է Փետրուարին Կլէնտէյլի Սուրբ Աստուածածին Եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Բացումը կատարելով Արմէն Տօնոյեան ըսած է, թէ «աւելի քան ամիս մըն է հայ ժողովուրդը հայրենիքի թէ Սփիւռքի մէջ կ'ապրի զայրոյթի, զարմանքի եւ խռովքի օրեր, երբ իր ազատ ու անկախ հայրենիքին մէջ, այսպէս անսպասելիօրէն կ'ոտնակոխուին մարդկային իրաւունքները, կը սրբապղծուին ազգային արժէքները եւ կը խափանուի հայութեան դէպի ժողովրդավարութիւն ընթացող ձգտումը»:

Առաջին բանախօսը՝ քաղաքագիտութեան փրոֆ. Հրայր Տէքմէճեան, պարզած է «այն տագնապը, որում մէջ կը գտնուին հանրապետութեան՝ եկող այսօրուայ անփորձ, անճարակ, բայց մեծամիտ եւ ինքնահաւան մեր ղեկավարները: Անոնց վարած քաղաքականութիւնը, ինչպէս արտաքին, նոյնպէս եւ ներքին ճակատներու վրայ իրենց խակութեան պատճառով ձախողութիւններ կ'արձանագրէ: Ուստի եւ ստեղծուած է այս անբաղձալի կացութիւնը»:

Երկրորդ բանախօսը՝ Հ.Յ.Դ. Կ. Կ.-ի անդամ Սեդօ Պօյաճեան, ծանրանալով ժողովրդավարութեան հարցին վրայ, ի մէջ այլոց ըսած է. «Լեւոն Տէր-Պետրոսեան սուտ խօսեցաւ անցեալին, սուտ կը խօսի այսօր եւ սուտ պիտի խօսի ապագային: Մինչեւ այն ատեն որ ան իշխանութեան վրայ է, հարց պիտի ունենայ Դաշնակցութեան հետ»: Ժողովրդավարութեան երեւոյթը կարեւոր նկատելով բանախօսը յայտնած է, թէ «պիտի ըլլան պետութիւններ, որոնք Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի այս հրամանագիրը մատի փաթթոց պիտի դարձնեն Հայաստանի օժանդակութիւնը մերժելով եւ հետեւաբար այս քայլը առնուած է մեր երկրին եւ մեր ժողովուրդին դէմ»:

Երկրորդ ձեռնարկը տեղի ունեցած է Փետրուար 2-ին, Հոլիվուտի «Կարապետեան» սրահին մէջ: Բացումը կատարած է Յակոբ Մանճիկեան: Առաջին խօսք առնողը եղած է տնտեսագէտ Թաթուլ Մանասերեան, յայտնելով որ «աշխարհի իւրաքանչիւր, այդ թւում բարձր զարգացած երկրներում, ժողովուրդ պահանջում է աւելի քան ժողովուրդը կարող է տալ»: Ապա, պետականութեան կառուցման համար կատարած է կարգ մը առաջարկներ: Երկրորդ խօսք առնողը՝ Սուրէն Զօլեան, իր զեկուցումը կառուցած է «Հայաստանի իշխանութիւնների՝ Սփիւռքի հանդէպ որդեգրած սխալ քաղաքականութեան վրայ» եւ նշած՝ թէ «չյարգելով Հռչակագրի քաղաքացիութեան իրաւունքի կէտը եւ ձախողեցնելով Սահմանադրութեան ընդունումը, Հայաստանի իշխանութիւնները չեն դադարում Սփիւռքի օգնութիւնը հայցելուց: Առաջ է քաշւում ազգային տուրքի գաղափարը, միաժամանակ մերժւում է սփիւռքահայի քաղաքացիութեան իրաւունքը»: Երրորդ զեկուցաբերը՝ իրաւաբան Բաղդասար Տէր-Պօղոսեան, նախագահի ելոյթին իրաւական տեսանկիւնէն մօտենալով նշած է, թէ «նախագահական ելոյթը անթոյլատրելիօրէն ոտնահարեց նաեւ անմեղութեան կանխավարկածը, մատնանշելով անունները: Մի հանգամանք, որ նախագահի իրաւականօրէն խոցելի ելոյթը դարձնում է նաեւ բարոյական տեսակէտից անընդունելի»: Չորրորդ զեկուցաբերը՝ լրագրող եւ թարգմանիչ Արմէն Յովհաննիսեան, ըսած է. - «Գալիֆորնիայի մէջ շատ են նրանք, որ կողմ են նախագահին եւ կարծես թէ, նաեւ ուրախ են: Սա այն է, որին միտել է Հայաստանի կառավարութիւնը: Համոզուած եմ, որ կատարուածը միայն Դաշնակցութեան չի վերաբերում: Դաշնակցութիւնը փաստաբանների կարիք չունի»:

Քիչ մը տարօրինակ կը թուի այս վերջին նախադասութիւնը, մանաւանդ եթէ նկատի առնենք, որ օրուան չորս բանա-

խօսներն ալ Հայաստանցիներ են, որոնցմէ երկուքը՝ արտագաղթածներ:

***

Նկատի առած այն՝ որ Փետրուար 18-ին եւ 19-ին տեղի պիտի ունենայ Հ. Յ. Դ. Արցախ ֆոնտի թելեթոնը, ժողովրդական մասնակցութեան համար ենթահող ստեղծելու նպատակով, գաղութի ազգային վարժարաններուն մէջ կազմակերպուած են զանազան ձեռնարկներ, Արցախի համար դրամահաւաք կատարելով:

Այսպէս, Փետրուար 3-ին, Հոլիվուտի «Ալեք Փիլիպոս» վարժարանին մէջ տեղի ունեցած են մարզական խաղեր, մասնակցութեամբ՝ մանկապարտէզէն մինչեւ 5-րդ կարգի աշակերտներուն: Հանգանակուած է 4000 տոլար:

Փետրուար 4-ին, Կլէնտէյլի «Շամլեան» վարժարանին մէջ տեղի ունեցած են մարզական խաղեր եւ նախաճաշ, ծնողքներու մասնակցութեամբ: Հանգանակուած է 1500 տոլար:

Մոնթեպելլոյի Օրէնճ Քաունթիի «Ղուկասեան» սրահին մէջ, Փետրուար 7-ին, դասախօսութիւն մը տուած է Հրաչ Կէօզիւպէօյիւքեան՝ «Հայկական եւ Արցախի գործարուեստը» նիւթին շուրջ: Տեղի ունեցած է գորգերու եւ Արցախի վերաբերող այլ իրերու վաճառք:

***

Վեն Նայսի Ս. Պետրոս Եկեղեցին անցեալ տարի Յունուարի երկրաշարժէն կրած էր մեծ վնասներ: Վերաշինութեան աշխատանքները աւարտած ըլլալով, Փետր. 5-ին, տեղի ունեցած է վերաբացման եւ օծման արարողութիւնը: Պատարագած եւ քարոզած է թեմին առաջնորդը Վաչէ Արք. Յովսէփեան: Կէսօրէ ետք, Հ. Բ. Ը. Մ. Մանուկեան - Տէմիրճեան վարժարանի «Նազարեան» սրահին մէջ տեղի ունեցած է ճաշ մը, սեղանավարութեամբ Գուրգէն Պէրքսանլարի: Խօսք առած են Մխական Խորհուրդի ատենապետ Քրիս Եալըրղեան, Շնորհք Քհնյ. Տէմիրճեան, Շահէ Ա. Քհնյ. Սեմերճեան եւ Վաչէ Արք. Յովսէփեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Եկեղեցւոյ վերանորոգման համար եղած նուիրատուութիւններու գումարը ցարդ հասած է 410 հազար տոլարի:

***

Կլէնտէյլի Իրանահայ Միութեան սրահին մէջ, Յունուար 27-ին, տեղի ունեցած է հրապարակագիր Տիգրան Ոսկունիի «Բոցավառ մայրիներ» գիրքին գինեձօնը: Բացումը կատարած է Վաչիկ Տէր-Սարգիսեան: Հանդիսութիւնը վարած է «Նոր Կեանք» շաբաթաթերթի հրատարակիչ-խմբագիր Գրիգոր Շէնեան: Առակագիր Եղնիկ Բալայեան ներկայացուցած է Տիգրան Ոսկունիի կենսագրական գիծերը: Թորգոմ Փոսթաճեան վերլուծած է գիրքը, որուն նիւթն է Լիբանանի քաղաքացիական պատերազմը եւ այդ օրերու լիբանանահայ կեանքի պատմութիւնը: Գեղարուեստական բաժնէն ետք կատարուած է գինեձօնի արարողութիւնը, որմէ ետք խօսք առնելով հեղինակը շնորհակալութիւն յայտնած է գրքի հրատարակութեան մեկենաս Վահան Շամլեանի եւ անդրադառնալով այն հարցին, թէ ինչո՛ւ գրած է այս գիրքը՝ ըսած է. «Բոցավառ մայրիներ» յուշագրական գործ գրուեցաւ մէկ ամիսէն: Տասնեւինը տարի մըտամըրալէ ետք, մէջս հեւք մը կար օր առաջ թուղթին յանձնելու պատմութիւնը մարդոց եւ դէպքերու, որոնք ամբողջ ժողովուրդ մը տարին անդունդին եզերքը, կիրքի եւ ատելութեան դետեր հոսեցնելով երկրի մը մէջ, որ ժամանակ մը ճանձցուած էր Արեւելքի Զուիցերիան: Կորսուած ժամանակներ ու կորսուած սերունդներ մոռացութենէ փրկելու յուսահատական ճիգ մը, որ եթէ յաջողի հետաքրքրութիւն ստեղծել այդ դէպքերուն հետեւանքով այս ափերը հաստատուած հասարակութեան մօտ, ես ինծի բաւարարուած պիտի զգամ ի հաշիւ անոնց, որոնց յիշատակին գրուեցաւ այս հատորը»:

***

Հոլիվուտի Վիսթա սրահին մէջ, Փետր. 5-ին, ցուցադրուած է Գիւմրիի Հայֆիլմ հիմնարկի վերջին արտադրութիւններէն՝ «Վերջնագիծ» շարժանկարը: Ներկայ եղած են 400 հոգի, որոնց մէջ՝ շարժանկարի բեմադիրը՝ Յակոբ Ղազանջեան եւ արտադրիչը՝ Երեւան դրամատան Գիւմրիի մասնաճիւղի տնօրէն Արամայիս Կակոյեան: Խօսք առած են արուեստաբան Ռազմիկ Մաղոյեան եւ բեմադիրը: Շարժանկարը ցոյց կուտայ մաֆիայի գործունէութիւնը Գիւմրիի փլատակներուն մէջ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՃԱՓՈՆՑԻՆԵՐԸ ՀԱԿԱՀՐԵԱ՞Յ ԵՆ

Գերմանացի լրագրողի մը ուշադրութիւնը գրաւած է ճափոնական մամուլի գլխաւոր անունին էջերուն մէջ հակասեմական հրատարակութիւններու կանոնաւոր ծանուցումները: Անոնք Իսրայէլի դեսպանատան հետեւողական բողոքներուն տեղի կուտան, բայց «Նոմիուրի» թերթին խմբագրութիւնը հեռու՝ ներողութիւն խնդրելու տրամադրութենէն, կը բաւականանայ ըսելով թէ ինք ոչ մէկ նախապաշարում ունի հրեայ ընկերութեան հանդէպ եւ թէ խմբագրութեան բաժինէն անջատ է ծանուցումի գրասենեակը:

Այս կեցուածքը աւելի շեշտուած է «Մարքօ Փոլօ» ամսաթերթին մէջ լոյս տեսած յօդուածով մը որ կը ժխտէր կազի սենեակներուն գոյութիւնը: Ատով հանդերձ, գերմանացի լրագրողը գրած է թէ Ճափոնի մէջ այնքան քիչ է Հրեաներու թիւը որ անոնք չեն կրնար քաւութեան նոխազ դառնալ: Մնաց որ երկրին մէջ հակահրեայ շարժումը այն կենսունակութիւնը ունի, ինչ որ պիտի ունենար Կոպիի անապատին մէջ բնապահական շարժում մը: Այդ սակաւաթիւ համայնքին նախագահին կարծիքով ճափոնական հակահրէութեան գլխաւոր յատկանիշը կատարեալ անգիտութիւն մըն է ու մեծ միամըտութիւն մը: «Մարքօ Փոլօ»ի յօդուածը բուռն հակազդեցութիւններու պատճառ եղած է ճափոնական մամուլին մէջ ու «Ասահի Շիմպուն» թերթը «Աուշվիցը եւ մենք» խորագրուած խմբագրականով մը ուրախութիւն կը յայտնէ «Մարքօ Փոլօ»ի վերջնական դադրեցումին ի տես, ըսելով որ Ճափոնցին յիշողութեան պարտականութիւն մը ունի ու դատապարտելի է որ ոմանք ջանան մոռացութեան մատնել անիկա. Ճափոնցին պէտք է յիշէ Բ. աշխարհամարտին ճափոնական բանակին կողմէ կիրարկուած Նանքինի կոտորածը, ինչպէս՝ Նացիական կազի սենեակները:

Նիւթին առընչութեամբ պէտք է ըսել նաեւ թէ Ճափոնի մէջ լոյս տեսած հակահրեայ գրութիւնները յաճախ քօղարկուած հակամերիկեան կեցուածք մը կը պարտկեն որ հետեւանք է երկու երկիրներու առեւտրական հարցերուն: Ընդհանրացած կարծիք մը հոն կը միտի մտածել որ հրէական միջավայրը իր ձեռքը կը պահէ ամերիկեան դրամական բնագաւառը ու տէրն ու տիրականն է անոր:

ՔԱՂՀԱՆ

ՄԱՄԼՈՅ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԽՏԱՑԵԱԼ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ, ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

Օգոստոս 1995

Վենետիկի Համալսարանի Հայ Լեզուի եւ Մշակոյթի խտացեալ դասընթացքը, գործակցութեամբ Պօ - Արաքս Ընկերակցութեան, տեղի պիտի ունենայ Օգոստոս 3 - 25-ին: Քննութիւնները՝ Օգոստոս 26-ին: Դասընթացքը ունի հինգ հիմնական մակարդակ՝ բացարձակ սկսնակներէ մինչեւ յառաջացեալներ: Դասերը տեղի կ'ունենան Երկուշաբթիէն Ուրբաթ, օրը հինգ պահ, առաւօտեան: Դասերու ներկայութիւնը պարտադիր է:

Արձանագրութեան սակը ո՛չ մէկ պարագայի կը փոփոխուի եւ անգամ մը կատարուած վճարումը որեւիցէ պատճառով ետ չի դարձուիր: Դիմումները պէտք է կատարել անձամբ եւ գրաւոր՝ նշելով միշտ հեռաձայնի, եթէ կայ՝ նաեւ հեռապատճէնի թիւ մը: Պայման է լրացուցած ըլլալ տասնութ տարեկանը:

Արձանագրութեան սակն է՝ 990.000 (ինը հարիւր իննսուն հազար) իտալական լիր կամ ասոր համապատասխանը տարադրամով օրուան սակին համաձայն. այս գումարին 450.000 (չորս հարիւր յիսուն հազար) լիր բաժինը պէտք է կանխաւ վճարուի՝ յետ ստանալու ընդունելութեան գրաւոր պատասխանը՝ մինչեւ Ապրիլ 30: Յետ Ապրիլ 30-ի՝ կանխավճարը կը բարձրանայ 500.000 (հինգ հարիւր հազար լիրի): Արձանագրութեան մնացեալ մասը կը վճարուի մուտքի օրը: 10% զեղչ մը կը կիրարկուի անոնց՝ որոնք նախապէս լաւ արդիւնքով մասնակցած են դասընթացքին, առաւելագոյն երկու տարի առաջ:

Ամէն չէք կամ փոխագիր պէտք է հասցէագրուի միայն այսպէս՝

ASSOCIAZIONE PADUS-ARAXES

եւ ղրկուի հետեւեալ հասցէին՝

Assoc. Padus-Araxes —
c/o Dipt. Studi Eurasiatici
S. Polo 2035 — 30125 Venezia (ITALIA):

Կը խնդրուի բոլորէն՝ երբեք չդիմել դրամատնային փոխանցումի (bank transfer, virement bancaire), միջնորդչէքի շատ բարձր սակերուն պատճառով: Ամէն պարագայի՝ դրամատնային բոլոր ծախքերը դրկողին վրայ են:

Կ'ընձեռուի բնակութեան հնարաւորութիւն համալսարանական ուսանողատան մէջ, բուն պատմական Վենետիկի մէջ, ոտքով շուրջ տասը վայրկեան հեռաւորութեամբ դասերու շէնքերէն: Օգոստոս 1 - 26 ներառեալ, ամբողջ շրջանին համար, բնակութեան սակն է՝ 420.000 (չորս հարիւր քսան հազար) լիր զոյգ սենեակի համար, 680.000 (վեց հարիւր ութսուն հազար) լիր առանձին սենեակի համար:

Ճաշի կամ ընթրիքի համար կ'ընձեռուին տարբեր, բայց միշտ նպաստաւոր հնարաւորութիւններ, որոնց գիները կը տարուբերին 11.000 - 15.000 (տասնմէկ հազարէն տասնհինգ հազար) լիրի միջեւ, տեղւոյն վրայ վճարելի:

Ժամանումի օրերն են՝ Օգոստոս 1 եւ 2: Ի հարկին՝ հեռաձայնել Հ. Լեւոն Զէքիեանի հետեւեալ թիւով՝
(41) 52. 07. 737,
առաւօտեան 8-էն 9 Իտալիոյ ժամով: Կը խնդրուի՝ լաւ ստուգել ժամերու տարբերութիւնը. բացակայութեան պարագային՝ կրկին փորձել կամ լուր մը թողուլ. չհեռաձայնել Վենետիկի Համալսարանի գրասենեակներուն: Տրուած հեռաձայնի թիւը կ'ընդունի նաեւ հեռապատճէն:

ԶԱՒԷՆ ՊԻՊԵՌԵԱՆ

ԱՆԿՈՒՏԻ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐ

ՎԷՊ

Քարտուղարը վերադարձած էր համազգեստաւոր ոստիկանի մը հետ: Պետը անոնց նայեցաւ, տեսաւ թէ լսած էին Սուրէն խօսքերը: Մռայլեցաւ:

- Մենք մեր գործը գիտենք, ըսաւ: Ձեզմէ պիտի չսորվինք:

- Ձեր գործը գիտնալը չարգիլեր որ նոփնոր նստարանները փճանան:

- Մենք ա՛յսչափը կրնանք կոր ընել: Եթէ այդքան հայրենասէր էք, դո՛ւք բըռնեցէք նստարանները կտրողները:

Նշանակալից կերպով շեշտած էր «հայրենասէր»ը: Բայց Սուր նկատեց թէ ինք քանի ձայնը կը բարձրացնէ, մարդուն թօնը այնքան կը մեղմանար: Աչքին առջեւ պատկերացաւ հայրը, որ կը քծնէր, կը ցուցադրնար կառավարութեան հետ կապ ունեցող ամէն բանի առջեւ, կարծես ինք այս երկրին հայրենակիցը չէր, եւ յետոյ կը յաւակնէր խաղաղութիւն ընել տանը մէջ: Ոչ, չէր ուզեր հօրը պէս ըլլալ, ընդունիլ նուաստութիւնը: Ինչո՞ւ պիտի չպատասխանէր, ինչո՞ւ պիտի չըսէր իր խորհածը: Ի՞նչ կրնային ընել իրեն: Տուգանքը՝ արդէն պիտի վճարէր: Չէին կրնար ծեծել. ոստիկանատուն չէր այստեղ: Չէին կրնար թրքութիւնը անարգեց ըսել. վկաներ կային:

- Ամէն մարդուն հայրենասիրութիւնը իր խղճին մէջ է:

Այնքան հաւնեցաւ իր այս պատասխանին, որ գոհունակութեամբ ցցեց հասակը:

- Աղուոր խօսք ըրիր, երիտասարդ, ըսաւ ձայն մը ետեւէն: Բայց...

Սուր ետեւ չնայեցաւ: Պետը չպատասխանեց իրեն: Ոստիկանին դարձաւ:

- Սարբ էֆէնտի, ըսաւ մեղմ շեշտով մը, այս տղան չողենաւ ցատքեց: Դրամ չունիմ կ'ըսէ: Ինքնութեան թուղթ ալ չունի: Բնակարանը պէտք է ճշդուի:

Ոստիկանը գլուխը շարժեց տարտամօրէն:

- Դուն ալ միասին գնա, ըսաւ պետը գրագիրին, եւ վերսկսաւ պատուհանէն դուրս նայիլ, յաջորդ չողենաւին՝ որ մեկնելու վրայ էր:

Սուր առանց բարեւելու դուրս ելաւ: Այն զգացումը ունէր թէ պետը պարտուած էր, թէեւ կը գանձէր տասը ոսկին:

Ոստիկանին երեւոյթը դժգոհ էր.

- Եթէ տասը ոսկին վճարէիք ... Հիմա երկար գործողութիւն մը պիտի կատարուի:

- Ի՞նչ գործողութիւն:

- Հիմա ձեզ ոստիկանատուն պիտի տանիմ, Ղալաթիոյ ոստիկանատունը, պիտի յանձնեմ ձեզ, հոն՝ ուրիշ ոստիկան մը պիտի ընկերակցի ձեզի, ձեր թաղը պիտի երթաք, ձեր թաղին մուխթարին, մուխթարը պիտի հաստատէ ձեր բնակութիւնը, յետոյ տուն պիտի երթաք, ձեր անձնագիրը...

- Իրիկուն կ'ըլլայ, մրմնջեց Սուր:

- Անշուշտ:

- Տասը ոսկիի համար:

- Այսպէս է օրէնքը, եղբայրս:

- Եւ ես չողենաւ չցատքեցի:

Գրագիրն ալ դժգոհ էր կացութենէն:

- Եթէ այդպէս չխօսէիք, կը ներէր, վստահ եմ, ըսաւ:

- Ես ներում չեմ ուզեր կոր: Իրաւունք չունի տուգանք գանձելու, երկաթին վըրայէն...

- Ան միշտ բռնել կուտայ երկաթին վըրայէն ցատքողները:

Սուր բուռն փափաք մը զգաց վիճաբանելու, համոզելու՝ թէ օրէնք մը մէկ նաւամատոյցի մէջ չի գործադրուիր, քմահաճոյքի կապուած բան մը չի կրնար ըլլալ: Հրաժարեցաւ: Օգուտ չունէր:

- Այս կողմերը ծանօ՞թ ալ չունիք, տասը ոսկի առնէք:

Սուր կանգ առաւ: Ոստիկանը եւ գրագիրը յուսադրուեցան:

- Այդ պարագային, այդքան գործողութեան հարկ չի մնար, խրախուսեց ոստիկանը:

Սուրին մտքին մէջ լոյս մը ծագած էր:

- Եթէ տասը ոսկին տամ...

- Ազատ էք, ըսաւ ոստիկանը:

- Կրնամ մէկէ մը առնել:

- Հոս մօ՞տ է, հարցուց գրագիրը որ կը ծուլանար:

- Մօտ է:

Ոստիկանը շունչ մը առաւ:

- Ուրեմն իմ գալս աւելորդ է ա՛լ, ըսաւ գրագիրին: Դուք կ'ընկերակցիք ընկերոջ:

Գրագիրը գլուխը խոնարհեցուց: Ոստիկանը բարեւեց ու փութով հեռացաւ:

Սուր ուրախ տրամադրութեամբ ներս մտաւ հօրը խանութէն, ուր երկար ատենէ ի վեր ոտք չէր կոխած: Գէորգ կատղեցաւ, բայց վճարեց, երբ տեսաւ թէ ընելիք բան չկար: Եւ պաշտօնեային առջեւ, իր ողորմելի թրքերէնով, սկսաւ լուտանք տեղացնել Սուրի գլխուն, թէ ինչո՞ւ չօգենաւ ցատքած, օրէնքի դէմ գործած էր: Սուր կասկարմիր եղաւ այդ մարդը իբր հայր ունենալու ամօթէն: Խօսքը գրագիրին ուղղելով ընդմիջեց.

- Ուրիշ բան մը կա՞յ, ընկեր:

- Ոչ: Այսքան: Ամէն բան կարգին է:

Սուր դուրս նետուեցաւ չիմանալու համար հօրը խօսքերը: Բայց ինչո՞ւ վիրաւորուած էր: Կը ճանչնար զայն: Կրնա՞ր անկէ ակնկալել որ զինքը պաշտպանէր, չախէր պետական պաշտօնեան, բողոքէր այդ ապօրինի տուգանքին դէմ: Մինչ պաշտօնեան անգամ լռելեայն իրաւունք կուտար իրեն եւ անճրկած ուսերը կը թօթուէր: Եւ Գէորգ դեռ չէր գիտեր թէ գլուխ բռնած էր քաղաքապետական ոստիկանութեան պետին: Եթէ գիտնա՛ր... Փափաք ունեցաւ ըսելու, զայն աճարեկելու...

(Շար. 45)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Կիրակոս Կիրակոսեան իրենց քոյրերուն՝ Արաքսի Կիրակոսեանի մահուան 2-րդ տարելիցին եւ Փերուզ Կիրակոսեանի մահուան 7-րդ ամսուան լրանալուն առթիւ, նաեւ Տօրումեան ընտանիքին բոլոր ննջեցեալներուն յիշատակին 500 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, փետրուար 25, տօն է Կոստանդնուպոլսոյ Սուրբ ժողովոյն 150 Հայրապետացն (381 թուականին):

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 16·30-ին Երեկոյեան ժամերգութիւն կը կատարուի, որու ընթացքին՝ Խորանին վարագոյրը կը գոցուի ամբողջ Մեծ Պահքի շրջանին համար՝ ի նշան Ադամի եւ Եւայի Դրախտէն արտաքսումին:

Ծանօթ. — Այս օրուընէ սկսեալ եւ ամբողջ Մեծ Պահքի տեւողութեան Աւետարանը չեն համբուրեր:

ՃՇԴՈՒՄ

Փետրուար 21-ի «Յառաջ»ի 4-րդ էջի նուէրը ԻՒՄԱՖ-ին Տէր եւ Տիկին Կարապետ Գարոյեանի կողմէ պէտք է ըլլայ՝ 3000 Ֆր. (եւ ոչ 1000):

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի, փետրուար 23, Տօն է Սրբոց Վարդանանց Զօրավարացն Մերոց՝ 1036 վկայիցն, որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին (451 թուականին) «Վասն հաւատոյ եւ վասն հայրենեաց»:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

○ Պետական արտօնութեամբ, այսօր, բոլոր Հայերը (դպրոցական, աշակերտ, պաշտօնեայ, աշխատաւոր կամ այլ) կրնան բացակայիլ իրենց զբաղումներէն՝ իրենց կրօնական պարտաւորութիւններուն համար:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Փետրուար 23, Տօն է Վարդանանց Զօրավարացն Մերոյ:

Այս առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ՚ունենայ պատարագ առաւօտեան ժամը 10-ին:

Կը պատարագէ՝

ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ժողովը Սրբոց Վարդանանց Ազգային տօնի ուրախ առիթով կը հրաւիրէ շրջանի հաւատացեալ մեր ժողովուրդը պատարագի միասնական արարողութեան:

Հինգշաբթի, փետր. 23, ժամը 16·30-ին

Մարսէյլի

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցի

339, avenue du Prado, Marseille 8e

Կը պատարագէ՝

Ս. Կարապետ Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ

ՄԱԿԱՐ ՔՀՆՅ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

A l'occasion de la fête de VARTANANTZ

la Section « N a ï r i » de Beaumont

organise

U N E

SUPER SOIREE DANSANTE ARMENIENNE

avec

animation arménienne par

D A V I D

le Disc-Jockey S A K O

et la participation exceptionnelle du Chanteur V A H A N

Présentation de Hervé Claude

le Samedi 25 Février à partir de 20h30

au Chalet de l'HERMITAGE

27, Traverse de l'Hermitage

Marseille 15e

Réservations :

Tél. : 91 93 44 65 / 91 93 30 08

— *P. A. F. 70 Frs* —

L'ASSOCIATION *N A R E G*

D'ENGHIEN

organise une

GRANDE SOIREE COSTUMEE & ANIMEE

le Samedi 18 Mars à partir de 21 heures

avec récompense

pour les plus beaux costumes

Salle de l'U.G.A.B.

118, rue de Courcelles, Paris 17e

P. A. F. : 100 F.

Réservation : 48. 41. 49. 37.

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

BACHELIERS SESSION 1995

Pour vous qui présentez la LANGUE ARMENIENNE aux épreuves du baccalauréat en OPTION,

afin de vous aider et vous mettre en condition, la M.C.A. organise un BAC BLANC D'ARMENIEN

— *Option* —

les MERCREDIS 22 FEVRIER et 1er MARS

de 14h30 à 16h30

Renseignements auprès de la Direction.

EMISSIONS M.C.A. SUR AYP FM

LES MERCREDIS DE 10H15 A 11H50

9, rue de Madrid, 94140 ALFORTVILLE

Tél. : 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

VILLE DE MARSEILLE

en coproduction avec la Fondation ARAM KHATCHATOURIAN

ORCHESTRE SYMPHONIQUE D'EREVAN

Direction, LORIS TJEKNAVORIAN

Bizet — Mozart — Khatchatrian

le Dimanche 26 Février à 14 heures 30

à l'Opéra de Marseille

Location : OPERA; du mardi au samedi de 10h à 17h30

Réservation : Tél. :91. 55. 00. 70; du lundi au vendredi 9h - 12h / 14h - 17h

Minitel : 3615 Code MARSEILLE

(Շար. Ա. էջէն)

անոր վաճառքէն Ս. Հիւսէյն կրնայ երկրին կեդրոնին մէջ ամէն կարգի սարքաւորումի ձեռնարկել: Ատիկա հեռանկարներ կը բանայ Ֆրանսայի որ կը հաւատայ թէ Իրաք քարիւղէն ձեռք ձգած շահուն մեծ մասը իրեն պիտի վճարէ, կատարելի աշխատանքներու փոխարէն:

ՄԱԿ-ի Ապահովութեան Խորհուրդը պէտք է վճիռ մը արձակէ Իրաքի կացութեան մասին. բայց նկատի առած Ֆրանսայի կեցուածքը, անկարելի չէ յուսալ որ 1990-էն ի վեր կիրարկուած շրջափակումին վերջ տրուի: Անկարելի չէ նաեւ որ այլ երկիրներ եւս հետզհետէ հետեւին Ֆրանսայի օրինակին ու կանխեն Ապահովութեան Խորհուրդին որոշումը: Այդ ձեւով Իրաքի պարտադրուած պատիժները աստիճանաբար կը ջնջուին ու երկիրը վերստին կը դառնայ Միացեալ ազգերու անդամ մը:

Այդ պարագային Պաղտատ ներքին երկու լուրջ խնդիրներու դէմ յանդիման կը մնայ. առաջինը քրտականն է, երկրորդը շիիներու կացութիւնը: Քիւրտերը որոնք կ՚ապրին երկրին հիւսիսային շրջանին մէջ, երկու խումբի բաժնուած են. տակաւին կողմնակից չեն ամբողջական անկախութեան: Կը յուսան աւելի լայն ինքնավարութիւն ունենալ: Իրենց հարցը Թուրքիոյ Քիւրտերուն հանդէպ կեցուածքն է եւ յատկապէս ՓՔՔ-ին որ իրաքեան խարիսխներ կը գործածէ Թրքական բանակին դէմ մղած պայքարին մէջ: Հաւանական է որ Ս. Հիւսէյն Թուրքիոյ նեցուկը ունենայ սանձելու համար Իրաքի Քիւրտերը:

Իսկ Իրաքի հարաւի շիիները ոչինչ կրնան յուսալ Իրաքի վրայ Ապահովութեան Խորհուրդին որոշած հակակշիռին աւարտին: Կամ պիտի ենթարկուին Ս. Հիւսէյնի ղեկավարութեան, այսինքն՝ շարունակեն ճնշումներու թիրախ ըլլալ, կամ նեցուկ պիտի յուսան Իրանի իրենց ազգակիցներէն, ինչ որ ճնշումները պիտի սաստկացնէ: Եւ ոչ մէկ ապահովութիւն կայ որ Թեհրան զօրավիգ կանգնի անոնց: Իրան ամէն բանէ աւելի կը վախնայ Իրաքի հետ կրկին պատերազմի բռնուելէ:

Յարաբերութիւններու, ուժերու այս պատկերին մէջ Իրաքի հետ Ֆրանսայի փոխ - յարաբերութիւններու վերանորոգումը կրնայ լուրջ հետեւանքներ ունենալ, ամբողջ Միջին - Արեւելքի համար:

ԿՈՄԻՏԱՍ

125e ANNIVERSAIRE DE LA NAISSANCE DE

KOMITAS

Sous le patronage de *M. JACQUES TOUBON*

Ministre de la Culture et de la Francophonie

et la présidence effective de *M. HAGOP MOVSES*

Ministre de la Culture d'Arménie

Sous l'égide de : *La Cathédrale Apostolique Arménienne — l'Eglise Catholique Arménienne — l'Eglise Evangélique Arménienne*

le SAMEDI 25 FEVRIER A 20 H 30

Théâtre du Jeu de Paume - rue de l'Opéra (Parking Carnot) - AIX-EN-PROVENCE

présentation de l'œuvre de Komitas :

Père Vertanes Oulouhodjian (Congrégation Mekhitariste de Venise)

■

CONCERT

Hasmik Papyan (Soprano - *Bonn*) — Kevork Hunanian (Ténor - *Los Angeles*)

Juliette Yilmazian (Piano) — Jean Ter-Merguerian (Violon)

— QUATUOR A CORDE —

Jean Ter-Merguerian (Ier Violon) — Martin Yéritzian (IIe Violon - *Erevan*)

Jacques Chirinian (Alto - *Paris*) — Chahan Dinanian (Violoncelle - *Paris*)

Chorale Sahak - Mesrop — Direction : Khatchig Yilmazian

organisé par l'U.C.F.A.F

avec la participation de :

Centre Culturel Sahak-Mesrop — Jeunesse Arménienne de France —

Centre Culturel St-Grégoire — U.G.A.B. — M.A.J.C. —

Fondation Aram Khatchadourian — Altitude 5165 —

Association Sportive du Domaine de Tournon.

Vente des billets : Théâtre du Jeu de Paume :

Tél. : 42 38 44 71 / 91 66 06 08 / 91 52 26 30

CEREMONIE DU 51ÈME ANNIVERSAIRE DE L'EXECUTION DE MISSAK MANOUCHIAN

Le Dimanche 26 Février au Cimetière d'Ivry organisée par l'A.N.A.C.R. et l'U.G.E.V.R.E., sous le haut patronage de M. le Ministre des Anciens Combattants, aura lieu la Cérémonie du souvenir des héros du Groupe *Missak Manouchian*, exécutés le 21 Février 1944 au Mont-Valérien, par les occupants nazis.

L'Amicale des Anciens Résistants Arméniens convie cordialement tous nos compatriotes et amis, à y assister nombreux.

A cet hommage collectif du demi siècle, nous associons la mémoire de tous les résistants arméniens de France qui se sacrifiaient pour la libération de la France et la défense de l'Arménie. Portant l'uniforme de la Wermacht par la force, le dévouement des prisonniers de guerre arméniens libérant villes et localités dans le Gard et d'autres endroits. allaient illustrer des pages inoubliables de la fraternité d'arme franco-arménienne. Restons dignes et fidèles à ces valeurs historiques et empêchons toute atteinte et falsification de ces faits vécus dans le sang et le sacrifice.

Le cortège partira de la Porte de Choisy à 10 heures 45.

**

CEREMONIE DU SOUVENIR

Samedi 25 Février à 10 heures 30

Square Manouchian

à Vaulx-en-Velin

(angle avenues Salengro et Garibaldi).

Prises de paroles.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»

83, rue d'Hauteville, 75010 Paris

SIRET : 51027317 A R. C. Paris

Commission Paritaire : N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 23
JEUDI
23 FEVRIER
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.534 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 69e ANNEE — N° 18.534

Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՖՐԱՆՍԱ ՀՐԱՒԻՐՈՒԱԾ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ-ՍՓԻՒՌՔ ՈՍԿԷ ԿԱՄՈՒՐՋ Է» Կ'ԸՍԷ ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.

Ազգ. Ժողովի Ֆրանսա - Հայաստան բարեկամական Խումբի հրաւէրով Հայաստանի խորհրդարանական պատուիրակութիւն մը պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ Ֆրանսա, Մարտ 2-էն 9:

Պատուիրակութեան անդամներն են.--

Յովհ. Իգիտեան, երեսփոխան, Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի Հայաստան - Ֆրանսա բարեկամութեան խումբի նախագահ, ՀՀՇ-ի փոխ-նախագահ, արտաքին յանձնախումբի անդամ:

Կարապետ Ռուբինեան, երեսփոխան, Հայաստանի Նախագահութեան իրաւական սպասարկութեան պետ, ՀՀՇ:

Վիգէն Խաչատրեան, երեսփոխան, Ռամկավար ազատական-դեմոկրատ Կուսակցութեան պետ (ՀՌԱԿ-էն բաժնուած):

Ազատ Արշակեան, երեսփոխան, քրիստոնեայ - դեմոկրատ Կուսակցութեան պետ:

Արամայիս Սահակեան, երեսփոխան, Հ.Յ.Դ. խմբակցութեան անդամ:

Յովհ. Յովհաննիսեան, երեսփոխան, անդամ ՀՌԱԿ-ի (Ռամկավար Կուսակցութիւն):

Նմաւոն Շահպազեան, խորհրդական, Հայաստան - Ֆրանսա բարեկամական խումբի քարտուղար:

Պատուիրակութիւնը պիտի դառնայ փարիզեան, Լիոնի եւ Մարսէյլի շրջանները: Հանդիպումներ պիտի ունենայ հայ գաղութին, կրօնական իշխանութեանց եւ ֆրանսական շրջանակներու հետ: Ազգ. Ժողովին մէջ պիտի կարենայ խօսակցութիւններ ունենալ խմբակցութիւններու եւ յանձնախումբերու նախագահներուն հետ:

***

Ինչպէս գրած էինք, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը Փարիզի ճամբով Հինգշաբթի օր, Փետր. 16-ին, Երեւան գացած էր մասնակցելու «Հայաստան» Հիմնադրամի հոգաբարձուներու խորհուրդի ժողովին: Այդ առթիւ, լրագրողներուն յայտարարած է.-- «"Հայաստան" Հիմնադրամը ինծի համար Հայաստան - Սփիւռք կամուրջ է, ոսկէ կամուրջ: Ան իր մէջ կը համախմբէ եւ Հայաստանի պետական, մտաւորական եւ այլ կարգի ներկայացուցչութիւններ ու նաեւ արտասահմանի մեր կարեւոր կազմակերպութիւններու ներկայացուցչութիւններ, բնականօրէն ներառնելով Հայոց Ազգային Եկեղեցին: Համահայկական Հիմնադրամը իբրեւ նպատակակէտ ունի հայրենիքի եւ հայ ժողովուրդի վերակառուցումը: Ան գործ ունի աղէտի գօտիին այն շրջաններուն մէջ, ուր մեր ժողովուրդը տակաւին կը տառապի երկրաշարժի ցաւէն, Զանգեզուր, Երեւան եւ այժմ՝ Արցախ: Մենք բոլորս, ըլլանք հայաստանաբնակ կամ արտասահման ապրող Հայ, հոգիով, նկատագրով, հայրենիքով՝ մէկ ենք: Եւ պիտի ջանանք մեր ամբողջ կարելին ընել որպէսզի ուժ տանք այս նուիրական գործին, որպէսզի վերականգնի, ամրանայ, ապահովուի եւ տեւականանայ, զարգանալով պետականանայ մեր նոր անկախ հայրենիքը»:

ԱՐԿԱԾ ԾԻԾԵՌՆԱԿԱԲԵՐԴԻ ՄԷՋ

Փետր. 13-ին, Ծիծեռնակաբերդի բլուրին վրայ կառուցուող Մեծ Եղեռնի Թանգարանին շինութեան հրապարակին վրայ արկած մը պատճառ եղած է երկու շինարարի մահուան: Առաստաղի մը պեթոնէ ծածքը փակելու ընթացքին ան կոտրած է ու մետաղէ ամրաձողերը ինկած են բանուորներուն վրայ: Ստեղծուած է հետաքննիչ յանձնաժողով:

***

ԲԱԶՄԱԶԱՒԱԿՆԵՐԸ

Երեւանցի 950 ընտանիքներ 5 եւ աւելի թիւով զաւակներ ունին: Ամէնէն բազմազաւակ ընտանիքին 17-րդը ծնած էր քանի մը ամիս առաջ: «Շիրազ» բարեսիրական միութիւնը կարելի օգնութիւնը կը կատարէ այս ընտանիքներուն: Վերջին օժանդակութիւնը տրուած է՝ 33 ընտանիքի, 10-ական տոլարով: Գումարը նոյն միութեան յատկացուած է Գերմանիոյ Հայ Համայնքին կողմէ:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(փետրուար 20 / 21)

Ժ. ԼԻՊԱՐԻՏԵԱՆ ԱՆԳԱՐԱ ՄԵԿՆԱԾ

Լ. Տէր-Պետրոսեանի գլխաւոր խորհրդական Ժիրայր Լիպարիտեան Փետր. 21-ին Թուրքիա մեկնած է մասնակցելու՝ «Ապահովութիւն, կայունութիւն, բարգաւաճում եւ անկախութիւն Հարաւային Կովկասի մէջ» միջազգային գիտաժողովին, որուն կը մասնակցին նաեւ Ռուսաստանի, Վրաստանի, Իրանի, Թուրքիոյ, Ազրբէջանի, Եւրոպայի Միութեան եւ Մինսկի խումբի ներկայացուցիչները:

***

ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎՆԵՐՈՒ ՆԻՍՏԵՐԸ

Փետր. 18-ին գումարուած է ԳԽ-ի սահմանադրական յանձնաժողովի նիստ, որու նախագահած է Լ. Տէր-Պետրոսեան: Ժողովին առանցքը կազմած է սահմանադրական դատարանին վերաբերող յօդուածներու քննարկումը: Յատկապէս հաստատուած է դատական կազմի պարագան, ըստ որուն ան կը բաղկանայ 9 անդամներէ, որոնց հինգը կը նշանակէ Ազգ. Ժողովը, չորսը՝ Հանրապետութեան նախագահը: Այդ անդամները անփոխարինելի կը մնան, հեռու՝ քաղաքական կազմակերպութիւններէ եւ կեանքէ, չեն կրնար վճարովի այլ աշխատանք կատարել եւլն.: Տրուած են նաեւ դատարանին լիազօրութիւններուն առնչուող կարգ մը որոշումներ:

***

Նոյն օրը տեղի ունեցած է ցեղասպանութեան յատուկ յանձնաժողովի նիստը, նախագահութեամբ Գ. Յարութիւնեանի: Քննարկուած են նախապատրաստական, յատկապէս՝ միջազգային գիտաժողովի կազմակերպման, ծրագրուած հրատարակութիւններու, ցեղասպանութեան Թանգարանի շինութեան ընթացքին առնչուող հարցեր:

***

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԸ ԵՒ ԱՂԷՏԻ ԳՕՏԻՆ

«Հայաստան» Հիմնադրամը կը նախատեսէ Գիւմրիի մէջ այս տարի գործածութեան յանձնել 291 բնակարան, շուրջ 23 հազար քառ. մեթր բնակելի մակերեսով: Բնակարաններու կառուցման զուգահեռ, Հիմնադրամը կը նախաձեռնէ նաեւ քաղաքի պատմաճարտարապետական շինութիւններու վերականգնման գործին: Այս ուղղութեամբ Գիւմրիի իշխանութիւնները պատրաստած են 20 յուշարձաններու վերանորոգման ծրագիր մը, որ կ'ուսումնասիրուի Հիմնադրամի հոգաբարձուներու Խորհուրդի Մարտի նիստին:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԿԱԶԻՄԻՐՈՎ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԱՍԻՆ

Նախագահ Ելցինի Ղարաբաղի յատուկ ներկայացուցիչ Կազիմիրով Թրքական «Հիւրրիյէթ» օրաթերթին յայտնած է թէ Ռուսաստան եւ Թուրքիա պէտք է խուսափին քաշուելէ որպէս խաղաթուղթ գործածուելէ Ղարաբաղի հարցին մէջ: Ան ըսած է որ հաւանական չի նկատեր պատերազմին կրկին հրահրումը որովհետեւ մեծ է միջազգային ճնշումը ու այն կողմէ որ վերսկսի կռիւը, վարկի ծանր կորուստ պիտի ունենայ:

Կազիմիրով ըսած է նաեւ թէ Երեւանի եւ Բաքուի միջեւ բախումները կանխելու համար հաստատուած է հեռաձայնի կարմիր գիծ մը որ իրարու կը միացնէ երկու երկիրներու Պաշտպանութեան եւ Արտաքին նախարարները:

Կազիմիրով յոյս յայտնած է որ շուրջ ինը ամսուան հրադադարը տեւական կ'ըլլայ ու կողմերը կը յանգին «ցաւով ու զոհողութիւններով լեցուն» խաղաղութեան մը:

Խօսելով հարցին հանդէպ Անգարայի կեցուածքին մասին, Ելցինի ներկայացուցիչը ըսած է որ իր կարծիքով Թուրքիա փոխած է սկիզբի շրջանի իր տեսակէտները ու ներկայիս աւելի զերծ է նախապաշարումներէ ու աւելի առարկայական:

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ

ՊԱԼԱՏԻՒՐ ՆԵՂ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՏՆՈՒԱԾ

Լիպերասիոնի Փետր. 22-ի խմբագրականն է, հաւանաբար, որ լաւագոյնս կը սահմանէ ստեղծուած ներկայ կացութիւնը եւ կը ներկայացնէ Պալատիւրը, այնպէս՝ ինչպէս չեն ուզեր զինք տեսնել իր բարեկամները, կը գրէ Ժերար Տիւփիւի՝ «ինքնաբաւ, անճարակ եւ փոփոխամիտ»: Ինչ որ սկիզբը «Հալֆէն» (դատաւորին անունը) հարց մըն էր, դարձաւ «Մառէշալ - Շիւլէր հարց», ապա՝ «Ֆրանքէ - Փասքուա հարց», հուսկ՝ «Փասքուա - Պալատիւր հարց»: Ի վերջոյ չի բաւեր քաւութեան նոխազի դեր մը խաղալ տալ դատական ոստիկանութեան պետ՝ Ֆրանքէի եւ հարցը փակել: Ճիշդ է որ ոչ ոքի --եւ մանաւանդ ո՛չ Պալատիւրի եւ Փասքուայի- մտքէն կ'անցնէր որ կեղծ հաշուեցոյցերու քննութեան ընթացիկ հարցը կրնայ նման համեմատութիւններ առնել: Այսօր, Պալատիւր միշտ զօրավիգ է ներքին իր նախարարին, որ յարձակողական ոճով կ'արտայայտուի, նոյնիսկ եւ մանաւա՛նդ Շիրաքի նրկատմամբ: Այս վերջինը կը մերժէ խօսիլ «խնդրին» մասին, բանավէճ չուզեր: Կասկած չկայ որ պատահածը գործին կու գայ, բայց ցոյց պիտի չտայ, ընդհակառակն: Պալատիւր (այս անգամ Ֆրանս-էնթէռի «Նախաճաշի ժամ»ուն, Փետր. 21-ին) կ'ուզէ տէր մնալ իր ջիղերուն: Կը փորձէ հեռաձայնային ունկնդրութիւններուն հարցին շեղում մը կատարել տալ դէպի Էլիզէ (հաստատուեցաւ թէ հոն 1983-էն 86 յատուկ բջիջ մը կար եւ «կ'ունկնդրէին» ոչ միայն քաղաքական դէմքեր այլեւ զանազան անձնաւորութիւններ՝ գեղարուեստական թէ մետիաներու շրջանակին պատկանող) չեչտելու համար թէ ապօրինի ունկնդրութիւններ միշտ եղած են: Տարբեր բան կ'ըսէր 48 ժամ առաջ, Կիրակի օր, հեռատեսիլէն, բայց պէտք է խոստովանիլ թէ վարժուած է:

Ուրկէ՞ ծագեցաւ այս ամբողջ պատմութիւնը:

Աւփորվիլի ընկերութեան մը՝ ՍԱՌ տուրքերու թղթածրարը կը փոխանցուի Քրէթէյի արդարադատութեան 1994 Յունուարի վերջ: Քննիչները կը նկատեն բազմաթիւ կեղծ հաշուեցոյցեր զորս այդ ընկերութիւնը վճարած է ուսումնասիրութիւններու զանազան գրասենեակներու, որոնց գլխաւոր նպատակն է դրամ հաւաքել ԷՌ - ՓԷ - ԷՌ-ի համար: Ասոնց մէջ կայ հատ մը զոր կը ղեկավարէ Ժ. Գ. Մէրի, կալուածային գործերով զբաղող եւ նախկին անդամ ԷՌ - ՓԷ - ԷՌ-ի կեդր. Կոմիտէին: Քննութիւնները եւ հետազօտութիւնները երեւան կը հանեն որ վերոյիշեալ ընկերութիւնը (ՍԱՌ) ինքզինք կը հատուցանէր «ուռեցնելով» հաշուեցոյցերը այն շինութիւններուն, զորս կը կատարէր Օ - տը - Սէնի HLM-ներու գրասենեակին եւ Փարիզի HLM-ներու գրասենեակին համար: Առաջինին կը նախագահէ Փ. Պալքանի ԷՌ - ՓԷ - ԷՌ-ի քաղաքապետ-երեսփոխան Լըվալուա - Փերէ եւ վարիչն է՝ (1986 - 1994) Տիտիէ Շիւլէր, ընդհ. խորհրդական նաեւ ԷՌ - ՓԷ - ԷՌ, որ քաղաքական ասպարէզ մտած է «ինքահայրութեամբ» Շ. Փասքուայի: Երկրորդին նախագահն է Շիրաքի աջ բազուկը՝ Ժ. Թիպէրի:

Դատաւոր Հալֆէնի զանազան քննութիւններէն մէկը զինքը կը տանի Օ - տը - Սէնի HLM-ները, ուղղակի Տիտիէ Շիւլէրի: Ֆ. Փուլէն որ շատ կ'օգտուի նա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԿՈՄԻՏԱՍ
— 125 —

«ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՀԵՏ»
- ՀԱՅ ԵՐԳԻ ԱՐԱՀԵՏՆԵՐՈՎ -

Հեղինակ՝ ՅԱԿՈԲ ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆ

Անցեալ Նոյեմբեր 20-ին, Ամերիկայի Թէքէեան Մշակութային Միութիւնը կազմակերպած էր յոբելենական հանդիսութիւն մը՝ գրագէտ եւ հասուն երաժշտագէտ Յակոբ Ասատուրեանի 90-ամեակին եւ անոր նոր հրատարակած «Կոմիտաս Վարդապետի Հետ» հատորի լոյս ընծայման առթիւ: Ստացած էի գիրքը եւ կ՚ուզէի շնորհաւորական գիր մը ուղղել բարեկամիս, սակայն ժամանակը չհետեւեցաւ փափաքիս: Չկրցայ ընդհատել արդէն սկըսուած աշխատանք մը: Եւ ահա՛, ես, այսօ՛ր միայն կը տօնեմ գրագէտին ու երաժշտագէտին 90-ամեակը՝ իր հատորի խօսելու, գրելու, մտածելու ուժին նուիրելով կարգ մը խորհրդածութիւններ:

Երեւոյթին, գրքի մասին առաջին արտայայտութիւն մը ունեցած է ուրիշ երաժշտագէտ մը՝ Նիկողոս Թահմիզեան եւ հաւանական է, որ Սփիւռքին Հայրենիք, ուրիշներ ալ խօսած են կամ պիտի խօսին: Չի կրնար այլ կերպ ըլլալ, քանի՝ ա՛յնքան բարախուն, ա՛յնքան երգող ու գրաւիչ է հատորը՝ առաջին տողէն մինչեւ վերջին՝ նիւթերու ցանկը: Ամբողջական գործ մըն է մեզի հրամցուածը: Երբեք պակաս բան մը ձգած ըլլալու տպաւորութիւն չի թողուր եւ կը սկսիմ կասկածիլ, նոյնիսկ, «կատարեալ գործ չկայ»՝ առածի կարգ անցած իրողութեան: Արդէն, նոր ուսումնասիրութիւններով առաջին տպագրութիւնը ամբողջացուցած եւ լիութեան հասած միակը մըն է գիրքը: Կոմիտաս հո՛ս է իր ամբողջութեամբը, երբ ըսենք մանաւանդ, որ ընթերցողին ուղղուած առաջին խօսքն անգամ ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ վարդապետի մասին յայտնուած սխալ կարծիքներու հերքում, եւ նախանձէ թելադրուած պզտիկութիւններ մատնանշող ակնարկներ են:

Կոմիտասը քիչ մը մօտէն դիտողը ձայնէն հմայուողը, աշխատանքէն խանդավառուողը՝ ըլլայ ան երաժիշտ, գրող կամ մտաւորական, միշտ ալ իր հիացումը յայտնած է վարդապետի արուեստի մասին, բայց երբ Յակոբ Ասատուրեանի նման, հմուտ երաժշտագէտէ անդին, ոճի վարպետ գրող մըն է հեղինակը, Կոմիտաս կը դառնայ երգի հոսք, բառերու իմաստ տուող լեզու, իսկ եւ ի՛սկ՝ երաժշտութի՛ւն: Եւ եթէ ուզենք հատորը վերածել պատկերաւոր արտայայտութեան մը, պիտի ըսենք որ, գիրքը նուագարան գործիք մըն է, նուագողը՝ Յակոբ Ասատուրեան, իսկ ձայնն ու երաժշտութիւնը՝ Կոմիտաս, ինքը: Ստեղնաշարի վրայ երբոր Ասատուրեանի մատներու հպումէն կը ժայթքէ Կոմիտասի հանճարը, երկնային ձայնը, կը խուժէ հոգիներէ ներս, կը յուզէ, կը լացնէ, կը խնդացնէ, կը տանի հըրճուանքի ու խնդութեան, կը տանի վերացութեան:

Կոմիտաս անունը լսող Հայը՝ ինքնաբերաբար, առանց գիտակցութեան իսկ, կը սկսի երգել «Քելէ քելէ», «Տըլէ եաման», «Կռունկ ուստի՞ կուգաս»: Հայու հոգիի, հայ երգերու «Աւետարանն» է Կոմիտաս. արտաքին խուժումներու դէմ պահապան հրեշտակ. օտարամուտ տարրերու դէմ հակաթոյն, թշնամի սուրերու դէմ՝ հրաշալի վահան մը. անոր համար ալ անունը կը հնչեցուի եկեղեցիներէ ներս եւ եկեղեցիներէ դուրս՝ իբրեւ «անլռելի զանգակատուն»: Հասկնալի կը դառնայ, ուրեմն, թէ ինչո՛ւ քառեակներ կը կրեն Կոմիտաս անունը: Երգչախումբեր կը մկրտուին Կոմիտաս, գիտաժողովներ, նոյնիսկ, չեն վարանիր դառնալ Կոմիտաս գիտաժողով: Սակայն, մեր մտածումներն ու զգացումները աւելի արագ թող չվազեն քան Ասատուրեանի խօսքերը: Հետեւինք իր միտքերուն:

***

Ահա՛, մեր առջեւն է «Կոմիտաս Վարդապետի Հետ» հատորը իր ստորաբաժանումներով, խորագրերով, ենթավերնագիրներով, էջերը զարդարող հեղինակի բանաստեղծական ձախրանքներով, մէկը միւսէն հարուստ մտածումներով, Կոմիտասի լուսանկարներով ու նկարիչի գըծագրութեամբ: Հատորը բաժնուած է երեք գիրքերու: Աչք մը պտըտցնելով միայն առաջին գիրքի վերնագիրներուն, կը հասկցուի արդէն թէ՝ Յակոբ Ասատուրեան որքա՛ն լրջութեամբ մօտեցած է Կոմիտասի արուեստին, որքա՛ն հոգի դըրած, յաջողութեամբ պսակելու համար իր ուսումնասիրութիւնը: Անոնք որոնք կարդացած են իր վէպերը, գիտեն արդէն բացատրութիւնները պատկերաւոր դարձնելու գրագէտին կարողութիւնը: Ահա նաեւ երաժշտութիւնը բացատրելու իր շնորհալի ձեւը. -- «Երաժշտութեան հիմնական տարերքը, ձայնէն յետոյ, չափի զգացումն ու կշռոյթն է: Կշռոյթի բացարիկ մէկ օրինակը մարդուս, իր մարմնի մէջ է: Առողջ սիրտի ու առողջ բազկերակի մը տրոփումները, իրենց զմայլելի համաչափութեամբ, ուրիշ բան չեն, եթէ ոչ չափի աղբիւր»:

«Ի՞նչ է երաժշտութիւնը» հարցումին պատասխանելէ ետք, հետեւեալ վերնագիրներով կ՚անցնի Կոմիտասի արուեստի պրպտումին. - «Կոմիտաս Վարդապետ եւ հայ երգը», «Կոմիտասեան երգին կազմութիւնը», «Հորովելները», «Բանահիւսութիւնը», «Քերթողական արուեստը», «Ազգագրական վաւերակը», «Յօրինողը», «Դաստիարակը», «Հայ երգին առաքեալը», «Հայ երգի ոգին», «Պատարագը» եւայլն...:

Հոս, այս գրական վերնագիրներուն տակ քննուած են վարդապետի ճիգն ու տքնանքը, Հայուն երգ եւ երաժշտութիւն տալու մղձաւանջը, իր ներքին աշխարհը ալեկոծող մտահոգութիւններ սակայն նաեւ՝ արդիւնաւոր աշխատանքին պարգեւած երանութիւնը, ինչպէս նաեւ աշխատանքներու մեթոտը: Կոմիտաս կը շրջի գիւղէ գիւղ, արտէ արտ, կը նստի գիւղացիի կողքին, մտիկ կ՚ընէ անոր ցաւի ու դառնութեան, ուրախութեան ու հրճուանքի, խոփի եւ գութանի՝ երբեմն նոյնիսկ անհասկնալի բառերուն, կը հաւաքէ զանոնք, կը բանաստեղծէ, անհասկնալին կը փոխարինէ ընտանի բառերով, կը դաշնաւորէ, կը դարձնէ՝ երգ ու երաժշտութիւն: Կոմիտաս, խօսքին չէ որ երաժշտութիւն կը յարմարցնէ, այլ խօսքերէ կը հանէ եղանակը: Ատոր համար ալ՝ բառերը առանձին ունին իրենց սեփական երաժշտութիւնը, անկախ երաժշտական խաղերէ:

Անշուշտ շատեր գրած, խօսած, թուած են արժանիքները, վաւերացուցած են Կոմիտասի հանճարը, սակայն այսքա՛ն լուրջ եւ ամբողջական գործ, գոնէ ես, տեսած չէի երբեք: Որքան ալ ըսուի թէ «կատարեալ գործ չկայ», ընդհանուր բովանդակութենէ անդին, օգտագործուած մատենագիտական աղբիւրներն ալ բաւական են հաստատելու թէ՝ կատար աշխատասիրութիւն մըն է Յակոբ Ասատուրեանի ներկայ հատորը: Ան կը դիտէ Կոմիտասը իր հանճարի կարելիութիւններով, երգերու, պատարագի եւ շարականներու կառուցուածքի ու ներդաշնակումի մէջէն, տալու համար նաեւ՝ երկնապարգեւ ձայնի հնչումն ու քաղցրութիւնը, որ կը դիւթէ նոյնիսկ օտար մեծագոյն երաժշտագէտները: «Իր ձայնը, իր էութեան խորքերէն ժայթքող եւ դէպի մեզ արձագանգող՝ ցեղին Ձայնն իսկ էր, ցեղին վճիտ սիրոյն, անցեալ յուսախաբութեանց, ներկայ ցաւերուն եւ ապագայ յոյսերուն խաւաքանկան արտայայտութիւնը՝ իբր յայտնութիւն և մարմնաւորում»:

Երկրորդ գիրքը, Կոմիտասի կենսագրութեան յատկացուած բաժինն է, սակայն ան կ՚անցնի կենսագրութեան սահմանները, հասնելու համար հոն, ուր գուցէ չեն մխրճած ուրիշ գրիչներ, ուր, դժուար է տեսնել՝ վարդապետի կեանքին կապուած կամ ներքին յուզականութիւն ստեղծող նոպաները ճամբորդութիւն՝ դէպի ներքին աշխարհը երաժշտագէտին, ուր դոյն, ձեւ եւ ռիթմ միացած կ՚առաջնորդեն երկնումի գործողութեան, ուր կայ կերտումի ինքնուրոյն եղանակ, վարպետին աշխատանքի մեթոտը:

«Գերմանիայում երբ սկսեցի ուսումնասիրել ամբողջ աշխարհի երաժշտութեան փառքերը, - կ՚ըսէ Կոմիտաս, - ամէնից շատ ոգեւորեց ինձ «Տանհաուզեր»ի անմահ հեղինակը: ... Բայց ես երբ վարժուեցի երաժշտութեան մէջ փնտռել ոչ թէ զգացումը, այլ միտքը, գաղափարը ... իմ մէջ ծնուեց բուռն ցանկութիւն, լուրջ կերպով ուսումնասիրել վակների գործերը: ... Նրա մեթոդը. եղանակը հանել խօսքերից եւ ոչ թէ խօսքին եղանակ դնել»:

Կենսագրական այս գլուխին մաս կը կազմեն, ի հարկէ, Խրիմեան Հայրիկի, Իզմիրլեան Պատրիարքի հետ ունեցած շըփումները, Էջմիածնի ո՛չ վարդագոյն օրերը, համերգային ելոյթներ Փարիզ եւ այլուր, երգահանդէսներու մասին եւրոպացի մեծագոյն երաժիշտներու բարձր գնահատանքները, եւայլն:

Դժբախտաբար, երկար գրութիւններ չունիս կը կտրեն, ուրեմն կանգ չեմ առներ Գ. գիրքի մաս կազմող «Համբարձումեան ձայնանիշեր»ու, Արմենակ Շահմուրատեանի առընչութեամբ յիշատակուած, Միհրան Թումաճանի, Համբարձում Պէրպէրեանի եւ այլ գրութիւններու մասին: Ըսեմ սակայն, որ գիրքին վերջին մասը, այլ շահեկանութիւն ներկայացնող հեղինակի հովուերգութիւնն է՝ առ Կոմիտաս, որուն կը յաջորդեն ձօնագրութիւններ, վկայութիւններ Սփիւռքի մտաւորականներէն մինչեւ Հայաստանի երաժիշտներու, գրագէտներու, մտաւորականութեան սիրոյ եւ յարգանքի արտայայտութիւններով:

Այս գրութիւնը կ՚ուզեմ վերջացնել սակայն, Յակոբ Ասատուրեանի մէկ բանաստեղծութեամբ, ցոյց տալու համար Կոմիտասի հանդէպ ունեցած անոր պաշտամունքը. -

Ձայները նրբին ու ձայներն անհուն
կապած արուեստիդ ոսկի թելերուն,
երանգներ կուտաս, նազանք ու
դարպաս.
երգի կմախքին յարութիւն կուտաս:

Մատներուդ ծայրէն դարեր կը հոսին,
մենք ապրումներուդ գերին ենք,
վարպետ
հորովելներէդ սարեր կը խօսին,
ձայնիդ անարժան քուրմերն ենք
վարպետ:

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

Յ. Գ.--- Նախորդ «Զարդխապատում» գըրութեանս մէջ երկու սխալներ, անիմաստ դարձուցած էին միտքերը:

«Չէ իւրացուցած»ը պէտք է ըլլայ՝ «չէ բիւրացուցած»:

«Ոչ պակաս»ը պէտք է ըլլայ՝ «ոչ պատկած»

ՄԵՆՔ ՀԱՅԵ՞ՐՍ...

ԵՐԵՒԱՆԻ ՍՓԻՒՌՔԱՆՊԱՍՏ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐԸ

Վերջին քանի մը տարիներուն Հայաստանցի «գործարարներ»ը որդեգրած են «իւրայլին» քաղաքականութիւն մը, կառուած՝ դրամ շահելու արարքին, եւ հիմնուած՝ չաշխատելու սկզբունքին վրայ: Վերջերս շատ խօսուեցաւ դրամատուն հիմնած «առաւ - փախաւ»ներու մասին: Անոնց ծանուցումները կանոնաւորապէս կը հեռասփռուէին կապտաթոյր եթերէն: Ծանուցումներու անմրցակից դաշտը, սակայն, երեւանեան փապուղին է, որպէս յաջողութեան գրաւականներուն ամէնէն գրաւիչը, թէեւ նաեւ ամէնէն սուղը: Հոն կը զետեղուին հսկայական ազդագրեր ամենատարբեր բովանդակութեամբ: Միջոց մը ետք կը փոխարինուին նորերով: Ի հարկէ, նոր բովանդակութեամբ:

Կարելի՞ էր որ մարդիկ վստահութիւն չունենային անոնց. ո՞վ պիտի կասկածէր: Անո՞նք որոնք իրենց տան կահ - կարասին վաճառելով պզտիկ դրամագլուխ մը ըստեղծած ու պահ տուած էին մեծ ախորժակի տէր այդ գործատէրերուն: Ոչ, անշուշտ: Ու այսօր, յիշուած աւելի դրամատուներու անյայտացումէն ետք, հեռատեսիլն ալ կորսնցուցած է ազդեցութեան իր ոլորտները ելեկտրականութեան յաճախակի բացակայութեան պատճառով: Մնացած է փապուղին որպէս ծանուցումի ամէնէն ազդեցիկ դաշտ:

Հոն, վերջերս շատերու ուշադրութիւնը կը գրաւէ հետեւեալ յայտարարութիւնը. «Միացեալ - Նահանգներում մշտական բընակութեան 1996. թուականի ծրագրով ներգրաւուելու համար մինչեւ փետրուար 20-ը Միացեալ - Նահանգների պետական դեպարտամենտի կողմից կ՚անցկացուի «միջոցառումներ»ի ծրագիր: Central visa progressing Center-ն ունի նաեւ հայաստանեան ներկայացուցչութիւն»: Ան որ փորձեց յաւելեալ տեղեկութիւն ստանալ այս մասին, իմացաւ թէ միայն 50 տոլար վճարելէ ետք համապատասխան փաստաթուղթեր կը տրուին որոնք պէտք է լրացնել ու վերադարձնել:

Զհարցնե՞լ թէ իրակա՞ն են այս բոլորը, թէ երեւակայածին: Ո՞վ կրնայ հաւատալ որ երկրի մը մէջ պետութեան լայնախոհ աչքին առջեւ սկիզբ կը դրուի արտագաղթի գործընթացի մը: Կարծես չբաւէր վերջին երկու տարուան մէջ միայն լոսանճըլըսեան համայնքին թուական նկատելի աճը, ի հաշիւ նախկին Հայաստանցիներու: Արտագաղթողներու թիւը տարեկան կը հաշուուի 30 - 40 հազար: Որո՞ւ կը ձգուի Հայաստանը: Ո՞ւր կը նային այս աղէտին պատասխանատուները: Կարելի՞ բան է մտածել որ Ֆրանսա իր քաղաքացիներուն Գերմանիա կամ Քուէյթ բնակեցումը «կանոնաւորէ»: Այսօր Խրուաթիա կամ Պոսնիա անգամ չեն մտածեր նման քայլի դիմել:

Փապուղիին ծանուցումը կը յիշեցնէ «Հայաստանը առանց Հայերու» ծրագրին շրջանակները: Կը յիշեցնէ նաեւ 50 - 60-ական թուականները երբ կարծես վերին հրովարտակով մը Միջին Ասիոյ բոլոր ծագերէն Հայեր կ՚երթային աշխատելու Բաքու եւ Սումգայիթ:

Այսօր, եթէ ոչ հրովարտակը, գոնէ արտօնութիւնը տրուած է Երեւանէն ուր Հայաթափումին զարկ տալու ձեռնարկներ ծանուցուին մայրաքաղաքի ամէնէն մարդաշատ մէկ հատուածին մէջ որ փապուղին է:

Այս ընթացքով աւելի հաւանական է որ միացեալ Հայաստանէն առաջ ունենանք միացեալ Սփիւռքը...:

ԻՐԱԶԵԿ

ՄԱՐՄԱՐԱ
ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ԱՆՑԵԱԼԻ ՄԵՐ ՅԱՒԱԿՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՈՒ ՅՈՒՍԱԽԱԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԺԳ.

Վարուժանին մեկնումէն ութ ամիս վերջ Վարուժան եւ ես արդէն սկսած էինք իրարու գրել երկարաշունչ նամակներ: Երբ ստացայ իր առաջին նամակը, այդ նամակէն զգացի այն հաճոյքը, զոր կը զգայի Սարթրէ պատմուածք մը կարդալով: Վարուժանը Պուէնոս - Այրէս հասած էր եւ տակաւին խարխափումի մէջ էր: Ապրուստի հոգը ծանր կը կշռէր անոր վըրայ եւ կ՚ըսէր թէ տակաւին քաջութիւնը չունէր մտաւորական պահանջներու ու գործունէութեանց մասին խօսելու: Իսկ ես իրեն ղրկուած առաջին պատասխանիս մէջ կը սրտապնդէի զինքը ու կ՚ըսէի թէ մեզի համար ատենը եկած էր գնահատելու արտագաղթի իր որոշումը: Իր այդ որոշումին եւ իր ցուցաբերած քաջութեան նկատմամբ հիացում կը զգայի եւ կը գրէի իրեն, որ այնուհետեւ իրեն ուղղուած իւրաքանչիւր նամակս պիտի ըլլար շնորհաւորութեան նամակ մը նոյնիսկ եթէ օր մը լսէի թէ Պուէնոս - Այրէսի հաստատութիւններէն մէկուն առջեւ Եղիա Տէմիրճիպաշեանին նման կը մուրար:

Կարօտով կը յիշէի այն հին օրերը, երբ իրիկունները հաճոյքը կ՚ունենայի զինքը ընդունելու իմ աշխատավայրիս մէջ: Կարօտով կը յիշէի այն սուրճը զոր իրիկունները կ՚ըմպէինք դէմ դիմաց գրականութեան մասին խօսելով: Բայց 1956-ի այդ վերջերը եւ 1957-ի առաջին

օրերը սուրճի տագնապ ալ կը տիրէր երկրին մէջ: Միայն սո՞ւրճի տագնապ: Երկրին մէջ ամէն տեսակ ապրանքի տագնապ գոյ էր: Կարճ ժամանակ առաջ ամբողջ երկիրը նշած էր նախորդ տարուան Սեպտեմբեր 6 - 7-ի դէպքերը: Անտատարակոյս մենք՝ Քրիստոնեաներս քիչ մը տարբեր յուզումով ու անձկութեամբ նշած էինք այդ տարեդարձը: Կիպրոսի կացութիւնը կը շարունակէր եռեւեփիլ: Համալսարանականները Սեպտեմբերին ուզած էին դարձեալ ցոյց մը ընել Կիպրացի Յոյներուն դէմ, բայց այս անգամ կառավարութիւնը չէր արտօնած այդպիսի ցոյցի մը կազմակերպութիւնը: Լայն շունչ մը առած էինք: Բայց ո՞վ կրնար վստահեցնել որ միշտ այդպէս պիտի շարունակուէր:

Միւս կողմէ երկիրը տնտեսական նեղութիւններու մէջ կը տուայտէր: Սուրճի տագնապը խորհրդանշական տագնապ մըն էր: Իրականութեան մէջ շատ բան կը պակսէր երկրէն ներս: Օրինակի համար, մեր տեսանկիւնէն դիտուած, թուղթ չկար, քարթոն չկար, մելան չկար եւ այս ապրանքներուն տագնապը մեր սիրտը կը նեղացնէր, քանի որ կը դժուարանայինք հիմնել այն մատենաշարը զոր կ'ուզէինք հիմնել Մխիթարեան Սանուց Միութեան մէջ: Կը փափաքէինք այդ մատենաշարով հրատարակել մեր առաջին գիրքերը: Բայց ի՞նչպէս: Դժուա՞ր էր: Վարուժանին կը գրէի որ սուրճ չկար, թուղթ չկար, քարթոն չկար, մելան չկար, բայց չկար նաեւ ընթերցող: Այդ թուականին իսկ գիրքի նկատմամբ մեր ընթերցողներուն անտարբերութիւնը կը վհատեցնէր մեզ: Բայց չէինք ընկրկեր: Մենք մեր յաւակնութիւններուն մէջ բաւական ուժեղ կեցած ունէինք: Եւ արդէն Արամեան Սանուց Միութեան համար հրատարակելի «Համայնապատկեր»ն ալ տակաւին կը շարունակէր զբաղեցնել մեզ, մանաւանդ զիս ու Վարդան Կոմիկեանը:

Երբ 1957-ի առաջին օրերը հասան, այդ գործին պատրաստութիւնը առաւելաբար մնացած էր արդէն մեր երկուքին ուսերուն վրայ: Արամեան Սանուց Միութեան վարիչներուն կողմէ կազմուած խմբագրական նոր մարմնին անդամները շարունակ խնդիր կ'ունենային իրարու հետ եւ մի առ մի կը քաշուէին: Օրինակի համար, այդ թուականին մեզ չափազանց անհանգստացուց գրական ըմբռնումի այն տարակարծութիւնը որ կը շարունակուէր Սիլվարդ Կիւլպէնկեանին ու Խաչիկ Ամիրեանին միջեւ: Այս երկուքը վերապահութիւններ ունէին մէկզմէկու գրականութեան հանդէպ եւ իրենց այդ դիրքորոշումը իր անդրադարձը կ'ունենար մեր աշխատանքին վրայ ալ: Երկուքն ալ սիրելի դէմքեր էին մեզի համար, բայց իրարու չէին հանդուրժեր: Ատկէ դուրս, տակաւին կը շարունակուէր վիճաբանութիւնը այն մասին թէ ո՞ր հեղինակները իրաւունք պիտի ունենային հաւաքածոյին առաջին կարգի գրագէտներու յատկացուած մասին մէջ տեղ գրաւելու: Մենք նորերս՝ կ'ընդունէինք որ Սիմքէշեանի ու Թեւեանի նման անձեր իրենց տեղը ունենալու էին ստեղծագործական գրականութեան կալուածէն ներս, հակառակ որ անոնք առաւելաբար յայտնի էին ո՛չ թէ ստեղծագործական գրականութեամբ, այլ իրենց հրապարակագրական կամ գրական վերլուծումի աշխատանքով: Բայց մեր այդ կեցուածքին փոխարէն, մեր երէց գործընկերները կը դժկամակէին նոյն տեղը յատկացնելու կարգ մը նոր գրողներու: Այդ նորերէն մէկն էր Կարպիս Ճանճիկեանը:

Ճանճիկեանի մասին երկարատեւ վէճեր ունեցանք: Սիլվարդ Կիւլպէնկեան եւ Արեգ Տիրաղան պնդեցին որ Ճանճիկեանի տեղը համեստ էր եւ ան տեղ պէտք էր ունենալ երկրորդական գրողներու մասին մէջ: Արամեանի վարիչներէն Աբրահամ Եանըգեանն ալ անոնց միացաւ եւ ի վերջոյ Ճանճիկեան աքսորուեցաւ դէպի երկրորդ բաժին: Վարդան Կոմիկեան դառնացաւ այս որոշումէն: Ան ամբաստանեց իր կարգ մը գործակից ընկերները եւ ըսաւ որ անոնք անաչառ չեն նոր բանաստեղծներու նկատմամբ: Օր. Կիւլպէնկեան եւ մէկ երկու ընկերներ վիրաւորուեցան այդ ակնարկութենէն եւ հրաժարեցան:

Ռ. Հ.

ԻՏԱԼԱՑԻՆԵՐԸ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐԸ

1993-ին, Իտալիոյ մէջ ամէնէն աւելի ծախուած հարիւր գիրքերէ եօթը միայն ֆրանսական էին: 1994-ին այս թիւը իջաւ չորսի: Շատերու համար զարմանալի կը թուի որ երկու Մարկրիթներու՝ - Տիւրասի ու Եուրսընարի ալիքը մարեցէն ի վեր Թուռնիէի կամ Լը Գլեզիոյի նման հեղինակներ միայն ափ մը ընթերցողի հետաքրքրութիւնը կը շարժեն. իսկ Գամիւի յետ մահու վէպը հազիւ ուշադրութիւն գրաւած էր:

Քանի մը տարի առաջ հրատարակիչները կը քննադատուէին թէ չեն պայքարիր հանրութեան անտարբերութեան դէմ ու կը պակսեցնեն թարգմանութիւններու թիւը, վտանգելով Ֆրանսայի հետ դարաւոր կենսական կապերը: Այսօր, փոքր ու համեմատաբար նոր հրատարակչութիւններու շնորհիւ, կարելի է գրատուներու մէջ կորսուած 40 հազար հատորի միջեւ գտնել Կրինի, տ'Օրմէսոնի, Մոտիանոյի, Ֆէրնանտէզի, Վոթրէնի, Պէն Ճելլունի եւ ուրիշ հեղինակներու գործերուն:

Ֆրանսական գրականութեան հանդէպ հետաքրքրութեան այս պակասը յաճախ կը բացատրուի դպրոցական նոր ծրագիրներով որոնք նախամեծար կը նկատեն անգլերէնը: Ու այսօրուան նոր սերունդին համար որ ոչ ֆրանսերէն, ոչ ֆրանսական քաղաքակրթութիւն կը սորվի, Ֆրանսան անծանօթ երկիր մըն է: Այս մասին գրելով, Թորինոյէն լրագրող մը կը յիշեցնէ թէ երկու տասնեակ տարի առաջ Կոնքուռեան մրցանակին արժանացած վէպէն իր քաղաքին Ֆրանսական գրատունը երկու հարիւր օրինակ կը վաճառէր: Ան վստահ չէ թէ այս տարի իր քաղաքին բոլոր գրատուները միասին, նոյն մրցանակին արժանացած վերջին երկու տարուան հատորներէն - Մաալուֆ եւ Շամուազօ - նոյնքան թիւով հատոր յաջողած են վաճառել:

ՔԱՂՀԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԱՅԴ «ՆԱՐԻՆՋ ՈՒՏՈՂ ԱԽՊԱՐՆԵՐԸ»

ԿԱՄ Ո՞Ր ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆ ԷՐ ՄՈՆԹԷՆ

Տարիներ առաջ մի օտարազգի մասւորականի փորձում էի բացատրել, թէ ով է Սփիւռքահայը, եւ ինձ համար անսպասելի պարզեցի, որ Հայի համար մանկուց հասկանալի այդ տերմինը օտարը չի կարողանում «մարսել»: Նա հասկանում էր «էմիգրանտ», «այլախոհ», այլ տերմիններ, ի վերջոյ արտերկրում իր հնարաւորութիւնները ներդնող «գործարար մարդ» հասկացութիւնը, բայց «ըՍփիւռք» երեւոյթը չէր հասկանում: Օտար էր ու չէր հասկանում:

Ճակատագրի բերումով իւրաքանչիւր Հայ ջղերով է զգում, թէ ինչ է Եղեռնը, ինչ է պանդուխտը, ինչ է Մասիսը: Եթէ ոչ, ապա Հայ չէ, օտար է, եւ եթէ օրէնքը չի ներառում այդ զգացողութիւնը, ուրեմն Հայի օրէնք չէ, այլ օտարի, ու օտարի շահերին է ծառայելու: Օտար լեզուներում կարօտ բառը չկայ: Թախիծը կայ, տխրութիւնը կայ, բայց կարօտը չկայ: Օտար լեզուով «Գարուն ա, ձիւն ա արել» չի թարգմանուի, ինչ էլ անեն չի թարգմանուի, բայց Հայը, ճշմարիտ Հայը գիտի, թէ դա ինչ է:

Խորհրդային մասպար փորձի 70 տարիներին ուզում էին խորհրդային ժողովուրդ ստեղծել, իբր՝ ԽՍՀՄ քաղաքացի եւ ու վերջ: Բայց նոյնիսկ իրենք հասկացան, որ չի ստացուի ու անձնագրերում թողեցին ազգային պատկանելութեան կէտը:

Հայկ Նահապետից սկսած այս հողակտորը կամաւոր մնացողինն է, առաւել եւս դրսի հանգիստ կեանքը թողած ու այս մղձաւանջում բնակուելու եկածինն է այս երկիրը, հէնց նրանցը ու ոչ թէ այսօրուայ իշխանաւորներինը:

Ասում են թիթեռը զգում է, որ մոմի կրակը իր թեւերը կ'այրի: Զգում է ու զգուշանում: Թռչում է կրակի կողքով, պտոյտ է տալիս, փորձում է չնետուել դէպի կրակը, բայց հասնում է մի պահ, որ էլ չի կարողանում, նետւում է, թեւերը խանձում, յետ փախչում ու կրկին նետւում... չի դիմանում...

Խորհրդային Հայաստան ներգաղթողներին զգուշացնում էին, առողջ տրամաբանութիւնը յուշում էր, շատերը իրենց մաշկի վրայ զգացել էին, թէ ինչ է բոլշեւիկեան բռնապետութիւնը, բայց գալիս էին: Տունուտեղ, աշխատանք թողնում ու գալիս էին: Խորհրդային անձնագրի՞ համար...

Երգեր էին գալիս: Կարօտն էր բերում: Գալիս էին, որ հայրենի հողի բոյրը առնեն: Երամ-երամ գալիս էին ու երամ-երամ աքսորւում:

Ամօթ եմ զգում այն Հայի համար, որ նրանց աքսորում էր: Ոչ թէ նրա փոխարէն, այլ նրա համար: Ու ցաւ եմ զգում: Որքան անէծք կայ նրա սերունդների վրայ: Բայց դէ՝ խորհրդային բռնապետութիւն էր... Դժժում էր բօթը ըՍփիւռքում, բայց կարաւանները շարունակում էին գալ: Սփիւռքահայերը զգուշանում էին, երկմտում, կասկածում, բայց լինում էր մի պահ, որ չէին դիմանում ու... գալիս էին:

1988-ին թւաց, թէ վերջապէս յաղթահարուեցին ուրիշների դրած պատնէշները, բայց նոր իշխանութիւնները սկըսեցին հին երգը: Պարզուեց, որ նրանք «նարինջ ուտողներ են»...

Ու հիմա դատարանը որոշում է ընդունում. մի ողջ կուսակցութեան բռնադատում է միայն նրա համար, որ Հայաստանում չկայ քաղաքացիութեան մասին օրէնք, և Սփիւռքահայերը տեղափոխուելով Հայաստան՝ չեն կարողանում այստեղի քաղաքացի դառնալ: Եթէ դատարանը Դ-Խ-ին դատապարտէր, դուցէ հասկանալի լինէր՝ թերացել էր օրէնսդրական աշխատանքում, բայց կուսակցութեան մեղքը ո՞րն է: Ու դա կատարւում է մի երկրում, որտեղ օտարահպատակ են նախագահի խորհրդականներ, նախարարներ, քաղաքացիութեան հարցը չի լուծուած, իսկ հասարակ քաղաքացիները կրում են անհեթեթ կայսրութեան անձնագրերը: Լաւ, բա այդ դատաւորները, դատախազը, միւսները Հայ չե՞ն, Մասիս, Եղեռն, կարօտ, Սփիւռք բառերը չգիտե՞ն: Վաղն էլ Մոնթէին են յետմահու դատելու՞: Պիտի պարզեն, թէ ի՞նչ իրաւունքով էր դռնւում Արցախում: Պիտի պարզեն, թէ որ երկրի քաղաքացի՞ն էր: Թէ նրա բախտը «բերել է», որ այս անպատկառ թատրոնում դեր չի կարող ունենալ:

Մեղք են այդ դատաւորները: Վաղ թէ ուշ դժուար է լինելու նրանց համար ապրելը, իրենց երեխայի կամ թոռան աչքերի մէջ նայելը:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

«Իրաւունք», Փետրուար 14 / 20

ԶԱՒԷՆ ՊԻՊԵՌԵԱՆ

ԱՆԿՈՒՏԻ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐ

●

ՎԷՊ

Աննպատակ սկսաւ քալել, կրունկներովը ուժգնօրէն ծեծելով սալաքարերը: Հօրը տասը ոսկիի վնաս պատճառած ըլլալու գոհունակութենէն ուրիշ բան չէր մնացած ձեռքը: Բուն խնդիրը՝ դրամը չէր: Խնդիրը՝ իր պարտութիւնն էր: Իր բացարձակ անզօրութիւնը այդ խլէզ պաշտօնեային առջեւ: Անոր դէմքը աչքին առջեւ պատկերանալուն պէս, արիւնը գլխուն բարձրացաւ նորէն: Սրունքները ձգտուեցան զսպանակներու պէս: Ամբողջ մարմինին մկանները ձգտուեցան: Մորթը այրեցաւ: Մտքէն չէր ելլեր վիճաբանութիւնը: Ամէն անգամ որ մարդուն մէկ անարգական թօնը կամ բառը կը յիշէր, կասկարմիր կ'ըլլար զայրոյթէն եւ նըւաստացումէն: Իր փոխադարձութիւնը, իր մէկ խօսքը կը փնտռէր մխիթարուելու, նուաստացումի այդ անհանդուրժելի զգացումէն ազատելու համար: Անգիտակցաբար թիքեր կ'ընէր: Խանութներու ցուցափեղկերուն կը նայէր առանց տեսնելու: Բան մը չէր տեսներ: Իր ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացած էր պաշտօնեային դէմքին վրայ, որուն գիծերը կը հալածէին զինքը: Կ'ատէր զայն. ջախջախել կ'ուզէր: Պաշտօնեայ տեսնել չէր ուզեր: Համազգեստաւոր մարդու չէր հանդուրժեր: Երկիւղ մը կը ցատքէր սրտին մէջ ամէն անգամ որ պաշտօնեայի մը կը հանդիպէր աչքը: Ամէն համազգեստաւոր զինքը պիտի կանչէր, բռնէր տանէր, տուգանք պիտի ուզէր: Մէկը կինէրուն նայեցար պիտի ըսէր, միւսը ձեռքերդ գրպանդ դրեր ես անկի՛րթ պիտի ըսէր, ուրիշ մը տանկ չեն քալեր քաղաքին մէջ պիտի ըսէր, կամ գիս յարգանքով չբարեւեցիր պիտի ըսէր, բոլորը պիտի ըսէին՝ յարգանքի պակաս ցոյց տուիր պետութեան հեղինակութեան դէմ, արհամարհեցիր կառավարութեան հեղինակութիւնը, դուն գէշ հայրենակից ես, դուն հայրենասէր չես, դուն դաւաճան մըն ես, դուն մեզմէ չես ... Եւ պապան պիտի ձայնակցէր բոլորին՝ որպէսզի ինք ալ չամբաստանուի...

Սուր կանգ առաւ, սրբեց ճակտին քրտինքը, ուժասպառ: Սիրտը կը բաբախէր ուժգին, ու խաւարը հոգին կը պատէր ծանր յուսահատութեան մը ձեւով: Նորէն լալու փափաք ունէր: «Խորսէն լալ»: Որովհետեւ չէր կրնար ծեծել կամ սպաննել պաշտօնեան: Որովհետեւ դիմացը պատ մը կար, ահարկու, հսկայ, դարհուրելի: Զոր անկարելի էր տեղէն շարժել: Գլուխ զարնելը օգուտ չունէր: Գլուխը կը կոտրէր մարդուն: Բռունցքները կ'արիւնէին: Պատը կը մնար պատ: Պատը չէր տրամաբաներ, չէր կարեկցեր, իրաւունք չէր տար, չէր հասկնար: Ժայռ էր, ապառաժ էր: Եասսա՛խ կ'ըսէր կը կենար: Գլուխդ պատին զարնելը օգուտ չունէր: Տեղ մը, երկիր մը, ուր պետութիւն չըլլար, կառավարութիւն չըլլար, իշխանութիւն չըլլար, օրէնք, ոստիկան, Եասսախ չըլլար, մարդ մարդու վրայ չիշխէր, ամէն մարդ ամէն ուզածը ընէր եթէ ուրիշին վնաս չէր պատճառեր: Պիտի չկրնար հանդուրժել այս կեանքին: Ի՞նչ պիտի ընէր եթէ միշտ իր ամէն բանին խառնուէին, եթէ միշտ անիրաւութիւն ընէին իրեն: Եթէ մեծնալէն ետք ծնողներէն, դպրոցի ուսուցիչներէն ազատէր, այս անգամ փաթրոնը ընէր, պաշտօնեան ընէր նոյն բանը: Եթէ միշտ զօրաւորը իրեն զարնէր որովհետեւ ինք չէր կրնար զարնել զօրաւորին: Եթէ ամէն ատեն, ամէն մէկը որ կ'ոնակը ապառաժին է տուած, իրեն իշխէր: Եթէ ուր որ երթար զինքը հալածէին...

Մտքէն անցաւ փախիլ երթալ, հեռու, կղզի մը ուր մարդ չկայ, լեռ մը ուր իշխանութիւն չկայ, անտառ մը ուր մարդ մարդու չի խառնուիր, ուր օրէնքը դուն ես, եւ ուր քեզ խածնող թռչունը կը զարնես ու մարդ չի ձերբակալեր քեզ ... Հինները կը համակերպին եղեր, ինչէրո՛ւ: Ինք հին չէր որ: Պապան ձայնը կը կտրէ, կը քծնի, կը սողոսկի, մանկլաւիկութիւն կ'ընէ, տունն ալ ազգ, եկեղեցի, պատրիարք հոլովելով ինքզինքը բանի մը տեղ դնել կը ջանայ եղեր: Հաւնոցին մէջ խոզովակի պէս կը փչէ, դուրսը՝ «Թրքերէն խօսէ, Թրքերէն խօսէ» կը սաստէ եղեր սարսափահար: Բո՛հ: Իր անունը Գէորգ չէր որ: Ինք կախ կ'ընէր: Ինք կոտրել կ'ուզէր իրեն ծուռ նայողին քիթը բերանը: Կ'ուզէր Զարչամպա Փազարըի նմանցնել այդ պաշտօնեային դէմքը, որովհետեւ ան անիրաւ էր, եւ ինք տկար: Եւ ետքն ալ բարեկամ ըլլալ կ'ուզէր՝ անկեղծ, սրտին մէջ թոյն չպահել:

Բայց հասկցողը ո՞վ: Պապան ալ, մաման ալ, երեմիական պիտի կարդային: Ծօ՛ ինչո՞ւ ցատքեցիր չոգենաւ: Ուզածիդ չափ ըսէ թէ չցատքեցիր: Ծօ՛ ինչո՞ւ գըլուխ բռնեցիր պաշտօնեային: Մարդը գիտե՞ս ինչ կ'ընեն: - Ի՞նչ կ'ընեն: - Հայ ըլլալդ ալ հասկցաւ: Հայ ըլլալը չգիտցած բաներ էին զինքը: Այս բաները ընելու համար Հայու պիտակ չեն փնտռեր կոր մարդոց վրայ: Ի՞նչ օգուտ ունի սակայն պատասխանել, համոզել ջանալ: Չեն համոզուիր որ: Չեն հասկնար որ: Նորման կը հասկնար...

Կանգ առաւ մէկէն: Նորմային անունը կրկնեց մտովի: Այդ անունը ինքնաբերաբար եկած էր միտքը: Ան իրաւունք պիտի տար իրեն: Քեզի անիրաւութիւն ըրին պիտի ըսէր: Պիտի զայրանար, պիտի ըմբոստանար իրեն հետ: Անիկա անիրաւութեան չէր համակերպեր: Չէր սիրեր տառապանքը սիրել, Այո, այդ Սթրաթին ապուշին մէկն էր: Գլխուն ինչե՛ր եկած էին, եւ կարօտով կը վերյիշէր բոլորը: Խերը անիծեր էին, ան քաղցրօրէն կը ժպտէր: Փոխանակ երթալ կոտր կոտր ընելու իրեն անիրաւութիւն գործողները: Անոնք ապառաժ ալ չէին, անհատներ էին: Նորմա իր թեւը պիտի մտնէր, պիտի հասկնար զինքը: Եւ ինք պիտի թեթեւնար, պիտի չտառապէր այսքան՝ եթէ մէկը իրեն վշտակցէր, իրաւունք ունիս ըսէր, բաժնէր իր...

(Շար. 46)

(Շար. Ա. էջէն)

Հանդիսն HLM-ներու չուկաներէն, շատ սուղ վճարած է (100.800 Ֆր.) ծանուցումի էջեր Լը Գիշուա թերթին մէջ (Շիւլէրի թերթը): Հալֆէն խուզարկութիւն մը կ'ընէ (1994, Դեկ. 13) թերթին կեդրոնատեղին եւ Շիւլէրի գրասենեակը: Այս վերջինը կը հեռաձայնէ Ժաք Ֆրանքէի (դատական ոստիկանութեան պետը) բողոք ներկայացնելու համար դրամ ուզելու փորձի մը դէմ: Ժ.-Փ. Մառէշալ (Հալֆէնի աները) Հոկ. 11-ին, փորձած կ'ըլլայ, Նէօյլի Ամերիկեան հիւանդանոցը, իր փեսային վրայ ազդեցութիւնը «ծախել»: Մառէշալի հեռաձայնի գիծը հակակշռի տակ կ'առնուի, Մաթինեոնի հաւանութեամբ: Դեկ. 17 եւ 18, հեռաձայնային երկու խօսակցութեան (Շիւլէրի եւ Մառէշալի միջեւ) արձանագրութիւնը կը կատարուի: Հանդիպում մը կազմակերպուած է Ռուասի, Մառէշալ կը ձերբակալուի երբ Շիւլէրի ձեռքէն մէկ միլիոն Ֆր. կը գանձէ: Հարցը պատճառ կ'ըլլայ որ Հալֆէնի հարցաքննութիւնը «սառի»: Ամիս մը ետք Հալֆէնի ձեռքէն կ'առնուի թղթածրարը, բայց, քիչ ետք ամէն ինչ կը վերսկսի, երբ յանցանքի վրայ կը բռնուի Շիւլէրի մէկ մտերիմը, այսինքն այն պահուն երբ գործատէրէ մը դրամ կը ստանայ: Միաժամանակ Փարիզի վերաքննիչ Ատեանը կը ջնջէ հեռաձայնային ունկնդրութիւններուն փաստի բնոյթը:

Փասքուա լուր ունէ՞ր: Պալատիւր «չեմ գիտեր» կ'ըսէ, մինչ ոստիկանները կը պաշտպանեն իրենց պետը՝ Ֆրանքէն որ հրաժարեցաւ «փրկելու» համար Փասքուան, գոնէ ժամանակաւոր կերպով:

Այս մթնոլորտին մէջ է, որ կը շարունակուին ամէնօրեայ հարցախոյզները, որոնք, ըստ մեզի ոչ մէկ նշանակութիւն ունին ընտրութենէ մը ճիշդ երկու ամիս առաջ, երբ, նոյն աղբիւրներու համաձայն, ժողովուրդին 49%-ը դեռ որոշում չէ տուած թէ որո՞ւ պիտի քուէարկէ: Այնուամենայնիւ, Փետր. 21-ի հարցախոյզի մը համաձայն առաջին շրջանին գլուխը կը հասնի Ժոսփէն 22%ով, քով քովի են Պալատիւր եւ Շիրաք 21%-ով, Բ. շրջանին այս երկուքէն մէկը կը յաղթէ, Շիրաք աւելի լայն մեծամասնութեամբ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈԲԷՐ ՊԱՏԷՆԹԷՐ, Արդարադատութեան նախկին նախարար, կը քաշուի Սահմանադրական Խորհուրդէն որու նախագահն էր ինը տարիէ ի վեր: Հրեայ մուշտակավաճառի մը զաւակ, Պատէնթէր 66 տարեկան է: Հայրը ձերբակալուած է 1942-ին Լիոն, եւ մեռած՝ նացիական մահուան արգելակայանի մը մէջ:

ՆԻԿՈՍԻԱ, Կիպրոսի մայրաքաղաքը կը վերստանայ իր հին --յունական-- անունը՝ Լեֆքոզիա, ըստ Թաղապետութեան քուէարկած մէկ բանաձեւին, ազգայնական ճնշումներու տակ:

L'ASSOCIATION *N A R E G*
D'ENGHIEN
organise une
GRANDE SOIREE
COSTUMEE & ANIMEE
le Samedi 18 Mars à partir de 21 heures
avec récompense
pour les plus beaux costumes
Salle de l'U.G.A.B.
118, rue de Courcelles, Paris 17e
P. A. F. : 100 F.
Réservation : 48. 41. 49. 37.

DATES A RETENIR

SOIREE MOULES-FRITES

de la Section de Sevran - Livry-Gargan de la Croix Bleue, le 11 Mars.

*
**

DINER DANSANT

de la Section d'Alfortville de la Croix Bleue, le 18 Mars. Détails : prochainement.

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Ժան - Փիէր Պիւրթէ եւ զաւակները, Տիկին Ժորժ Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Ալեքս Կարապետեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Փետրուար 26-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին իրենց մօր, մեծ - մօր, տալոջ եւ հօրաքրոջ՝

ՇԱՀԱՆ ՊԻՒՐԹԷԻ
(Ծնեալ՝ Կարապետեան)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, փետրուար 25, տօն է Կոստանդնուպոլսոյ Սուրբ ժողովոյն 150 Հայրապետացն (381 թուականին):

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 16.30-ին Երեկոյեան Ժամերգութիւն կը կատարուի, որու ընթացքին՝ Խորանին վարագոյրը կը գոցուի ամբողջ Մեծ Պահքի շրջանին համար՝ ի նշան Ադամի եւ Եւայի Դրախտէն արտաքսումին:

Ծանօթ. -- Այս օրուընէ սկսեալ եւ ամբողջ Մեծ Պահքի տեւողութեան Ակնտարանը չեն համբուրեր:

INALCO
UA 152 : LITTERATURE
ARMENIENNE DU XXe SIECLE
K. BELEDIAN reprend ses cours sur
«Les récits et romans des années 20»
à partir du Mardi 28 Février à 18h.
Les cours ont lieu tous les mardis dans la Bibliothèque de la Maison des Etudiants Arméniens, 57, Bd Jourdan, Paris 14e
M° Pte d'Orléans ou Cité Universitaire

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Տրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 200-ական ֆրանք Տէր եւ Տիկին Ամարիկլիօյէ եւ Օրիորդ Տիկին Սեդա Փլանշէի (ծնեալ՝ Պոտուրեան) մահուան առթիւ, փոխան ծաղկի:

*
**

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Ամանորի եւ Ս. Ծննդեան տօնին առթիւ, շնորհակալութեամբ ստացած է խղճալինի հետեւեալ նուէրները. - Տէր եւ Տիկին Ֆիլիփ Մանուկեան 50, Տիկին Ալիս Կլադեան 100, Տիկին Էլիզապէթ Ֆոնթան - Տադէսեան 200, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Աղալեան 200, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Եալնըզեան 300, Տիկին Սոֆի Ներսէսեան - Բուքէլ 100, Տիկին Փէկի Ալթունեան - Դաւիթեան 500, Տիկին Արփինէ Աւետիսեան 500, Օր. Սիլվիա Քիզիրեան 500, Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Կիւմիւշեար 150, Պր. Կարպիս Նորտիկեան 150, Տէր եւ Տիկին Ժան Սվազլեան 300 Ֆր.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Տիգրանուհի Յովսէփեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք փոխան ծաղկի նուէրներով, անձամբ թէ գրաւոր, ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

Այս տխուր առթիւ, իր ամուսնոյն թարմ յիշատակին, Տիկին Տիգրանուհի Յովսէփեան հետեւեալ նուէրները ըրած է. -- 500-ական Ֆրանք Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին, Աւետարանական եկեղեցիներուն եւ Կապոյտ Խաչի «Տիրուհի Սէրէնկիւլեան» մասնաճիւղին եւ 1000 Ֆր. Հայաստանի մանուկներուն Կապոյտ Խաչի Ֆոնտին, 500 Ֆր. «Յառաջ»ին:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE

BACHELIERS
SESSION 1995

Pour vous qui présentez
la LANGUE ARMENIENNE
aux épreuves du baccalauréat
en OPTION,
afin de vous aider et vous mettre
en condition, la M.C.A. organise
un BAC BLANC D'ARMENIEN
— *Option* —
le MERCREDI 1er MARS
de 14h30 à 16h30
Renseignements auprès de la Direction.

EMISSIONS M.C.A. SUR AYP FM
LES MERCREDIS DE 10H15 A 11H30

9, rue de Madrid, 94140 ALFORTVILLE
Tél.: 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի
Սրբոց Թարգմանչաց
Մայր Եկեղեցւոյ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ
Սիրով կը հրաւիրէ ձեզ
ներկայ գտնուելու
ՄԵԾ-ՄԱՅՐԵՐՈՒ
ԵՒ
ՄԵԾ-ՀԱՅՐԵՐՈՒ
ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ
ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԵԱՆ
կիրակի, Մարտ 5, ժամը 15-ին
Սահակ - Մեսրոպ Մշակոյթի Կեդրոնի
Արծրունի Ջրբաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado, Marseille 8e
Tél. : 91. 77. 84. 70
Հաճելի անակնկալներ եւ ճոխ հիւրասիրութիւն:
Մուտքը ազատ է:

VILLE DE MARSEILLE
en coproduction avec la Fondation ARAM KHATCHATOURIAN

ORCHESTRE SYMPHONIQUE
D'EREVAN

Direction, LORIS TJEKNAVORIAN

Bizet — Mozart — Khatchatrian

le Dimanche 26 Février à 14 heures 30
à l'Opéra de Marseille

Location : OPERA; du mardi au samedi de 10h à 17h30
Réservation : Tél. :91. 55. 00. 70; du lundi au vendredi 9h - 12h / 14h - 17h
Minitel : 3615 Code MARSEILLE

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ. - Տէր եւ Տիկին Արմէն Պուտաքեան 700 Ֆր.:

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Տիկին Սիրանոյշ Վասիլեան (Հայաստանէն), 35 տարեկան, գործ կը փնտռէ (երախայ նայելու կամ նման որեւէ աշխատանք):

Հեռաձայնել. -- 64 - 04 - 07 - 87

CEREMONIE DU 51ÈME ANNIVERSAIRE DE L'EXECUTION DE MISSAK MANOUCHIAN

Le Dimanche 26 Février au Cimetière d'Ivry organisée par l'A.N.A.C.R. et l'U.G.E.V.R.E., sous le haut patronage de M. le Ministre des Anciens Combattants, aura lieu la Cérémonie du souvenir des héros du Groupe *Missak Manouchian*, exécutés le 21 Février 1944 au Mont-Valérien, par les occupants nazis.

L'Amicale des Anciens Résistants Arméniens convie cordialement tous nos compatriotes et amis, à y assister nombreux.

A cet hommage collectif du demi siècle, nous associons la mémoire de tous les résistants arméniens de France qui se sacrifiaient pour la libération de la France et la défense de l'Arménie. Portant l'uniforme de la Wermacht par la force, le dévouement des prisonniers de guerre arméniens libérant villes et localités dans le Gard et d'autres endroits. allaient illustrer des pages inoubliables de la fraternité d'arme franco-arménienne. Restons dignes et fidèles à ces valeurs historiques et empêchons toute atteinte et falsification de ces faits vécus dans le sang et le sacrifice.

Le cortège partira de la Porte de Choisy à 10 heures 45.

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE
A l'occasion de la fête de VARTANANTZ
la Section « *N a ï r i* » de Beaumont
organise
U N E
SUPER SOIREE DANSANTE
ARMENIENNE
avec
animation arménienne par
D A V I D
le Disc-Jockey S A K O
et la participation exceptionnelle
du Chanteur V A H A N
Présentation de Hervé Claude
le Samedi 25 Février à partir de 20h30
au Chalet de l'HERMITAGE
27, Traverse de l'Hermitage
Marseille 15e
Réservations :
Tél. : 91 93 44 65 / 91 93 30 08
— P. A. F. 70 Frs —

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 24
VENDREDI
24 FEVRIER
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.535 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 69e ANNEE — N° 18.535

ԵՐԵՒԱՆ — ՀԵՌԱՏԻՊ — ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(փետրուար 21 / 23)

«ԼՂՀ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ»Ը 8 ԷՋՈՎ

ԼՂՀ վարչապետ Լէոնար Պետրոսեանի կարգադրութեամբ «ԼՂՀ Հանրապետութիւն» օրաթերթը Մարտ 1-էն սկսեալ լոյս կը տեսնէ 8 էջով։ Իսկ Ապրիլ 1-էն կը սկըսի ռուսերէն չաբաթական յաւելուածի մը հրատարակութիւնը։

***

ԹԻՒԵՐ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԵՆԷՆ

Ըստ Հայաստանի վիճակագրութեան պետական Վարչութեան, 1995-ի առաջին տուեալներով Հայաստանի բնակչութեան թիւն էր 3 միլիոն 754 հազար 300 հոգի ինչ որ, նախորդ տարուան բաղդատմամբ 141 հազար հոգիի յաւելում կը նշանակէ։ Սակայն Հայաստանի բնակչութեան բուն թիւը շատ աւելի քիչ կ'ենթադրուի, տըրուած ըլլալով որ գաղթականներու Գրասենեակին մօտ որպէս առժամապէս բացակայող արձանագրուածներու պաշտօնական թիւը միայն 12,3 հազար հոգի է, մինչ այդ գանգուածը շատ աւելի ստուար կը գնահատուի։ Միւս կողմէ, Բռնագաղթածներու Վարչութեան համաձայն անցեալ տարեվերջին բռնագաղթածի օրինավիճակ ունեցող 304 հազար հոգի կ'ապրէր Հայաստան, որոնցմէ 84,5 հազարը պաշտօնապէս արձանագրուած չըլլալով, նըկատի չեն առնուած բնակչութեան ընդհ. թիւերուն մէջ։

***

ՔԻՄԻԱԿԱՆ ԶԷՆՔԵՐՈՒ ԴԷՄ

Հայաստանի կառավարութիւնը ստորագրած է քիմիական զէնքերու արգիլման մասին միջազգային համաձայնութեան Հայաստանը յանձնառու դարձնող փաստաթուղթը, որ յանձնուած է ՄԱԿ-ի ընդհ. քարտուղարին։ Ան այսպէսով վերոյիշեալ համաձայնագիրը ստորագրած 22-րդ երկիրը դարձած է։

***

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ՝ ՍՏՈՐԱԲԱԺԱՆՈՒՄԻՆ

Փետրուար 17-ին, վարչապետ Հ. Բագրատեան, ազգային Ապահովութեան պետ. Վարչութեան պետի պաշտօնակատար Դաւիթ Շահնազարեան եւ բարձրաստիճան պաշտօնատարներու խումբ մը այցելած են ռազմական ստորաբաժանում մը։ Անոնք ծանօթացած են չտապին հրամանատարութեան, զինուորական պատրաստութիւններուն եւ բանակի առօրեային։

***

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՆԵՐԴՐՈՒՄՆԵՐԸ ՔԱՋԱԼԵՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Փետրուար 21-ին, Երեւանի մէջ, Համաշխարհային Դրամատան Հայաստանի մօտ ներկայացուցիչ Վ. Ներսիսեանց եւ Ելմտական նախարար Լ. Բարխուդարեան ստորագրած են համաձայնագիր մը, որ կը նախատեսէ Հայաստանին տրամադրել 400 հազար տոլար վարկ մը, օգտագործելի՝ ընկերային ներդրումներու նախագիծեր մշակելու նպատակին։ Աւելի ուշ, ըստ այս նախագիծերուն Դրամատունը կը վաւերացնէ նախատեսուած 20 միլիոն տոլար վարկի յատկացումը։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ 5 Ամերիկացիներու (չորսը՝ դիւանագէտ) մեկնումը պահանջեց Փետր. 22-ին, որպէս Սի - Ի - Ա-ի գործակալներ։ Նման դէպքեր յաճախակի են, բայց ընդհանրապէս չեն հրապարակուիր։ Շատերու համար այս «սքուփ»ը որ յանկարծ կը հրապարակուի նպատակ ունի ժողովուրդին ուշադրութիւնը շեղեցնելու բուն հարցերէն եւ նաեւ նպաստելու Ներքին նախարարին վարկին։ Մաթինեոն կը հերքէ անշուշտ թէ որեւէ կապ ըլլայ։ Միացեալ-Նահանգներու դեսպանուհին՝ Տիկին Փամելա Հարիման ընդունուեցաւ նախարարապետին կողմէ, բայց մերժեց որեւէ յայտարարութիւն ընել։ Ջանք կը թափուի որ տագնապ մը չծագի Փարիզի եւ Ուաշինկթընի միջեւ։ Մոնտոն է որ լուրը հրատարակեց (Փետր. 23)։ Ըստ տեղեկութիւններու, Տի - էՍ - Թի-ն (Հողամասի Հսկողութեան Տնօրէնութիւն) 1992-էն ի վեր հսկողութիւն կը կատարէր եւ Ամերիկացիները լրտեսութեամբ կ'ամբաստանուէին։

ԱԼԺԷՐԻ Սերքաճի բանտին ապստամբութիւնը արիւնահեղութեամբ վերջ գտած է Փետր. 22-ին։ Չորս բանտապահ սպաննուած են եւ մօտ 100 իսլամապաշտ բանտարկեալ, որոնց մէջ է, կ'ըսուի նախագահ Պուտիաֆի մարդասպանը՝ էնթասպայ՝ Պումարաֆի։ Ըստ իշխանութիւններու ամէն բան սկսած է երբ խումբ մը իսլամապաշտներ փորձած են բանտէն խոյս տալ, եօթը բանտապահ որպէս պատանդ բռնելով։ Ասոնցմէ չորսը մորթուած են վայրագօրէն։

ՌՈԼԱՆ ՏԻՒՄԱ Արտաքին նախկին նախարար, կը յաջորդէ Ռոպէր Պատէնթէրի, Սահմանադրական Խորհուրդի նախագահական աթոռին։ Զինք նշանակեց Նախագահ Միթերան որու մտերիմ մըն է։ 72 տարեկան, Ռ. Տիւմա փաստաբան է։ Սահմանադրական Խորհուրդը 9 անդամներէ կազմուած է. անոնք կ'ընտրուին 9 տարուան համար եւ չեն կրնար վերընտրուիլ։ Մէկ երրորդը կը բարեփոխուի 3 տարին անգամ մը։ Կը նշանակուին Հանրապետութեան նախագահին եւ Խորհըրդարանի 2 ժողովներու նախագահներուն կողմէ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ սպաննուած է 17 տարեկան երիտասարդ Գոմորցի մը Ազգ. Ճակատի հանրագդերը փակցնողներու կողմէ, Փետր. 21-ի գիշերը։ Իպրահիմ Ալի եւ իր ընկերները կը վերադառնային համաքոյթէ մը եւ հասած էին Քաթր-Շըմէնի խաչմերուկը եւ կը վազէին 30 թիւ հանրակառքին հասնելու համար, երբ կրակ բացուած է իրենց վրայ։ Իպրահիմ ինկած է։ Ըստ իր ընկերներուն, ոչ մէկ բախում պատահած է, մինչ յանուն Ազգ. Ճակատի Պրիւնօ Մեկրէ տարբեր բան կ'ըսէ եւ «օրինաւոր պաշտպանութեան» կը վերագրէ պատահածը։ Կ'ըսէ թէ Ազգ. Ճակատի երեք տղոցմէ մէկուն վրայ յարձակում կատարուած է շուրջ 15 Գոմորցիներու կողմէ եւ միւս երկուքը օգնութեան փութացած են ու կրակած, որովհետեւ իրենք զիրենք վըտանգուած նկատած են։ Երբ Փետր. 22-ի առաւօտը լսած են որ մեռեալ մը կայ, ինքնաբերաբար ներկայացած են

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԵԼՑԻՆ ՈՒ ԲՐԵԺՆԵՒԻ ՈՒՐՈՒԱԿԱՆԸ

Չեչէնիոյ անցքերը շատերը հարց տալու կը մղեն թէ Ռուսաստան 15 -- 20 տարուան ոստում մը չի՞ կատարեր դէպի անցեալը։ Ելցին յաճախ կը նմանցուի Բրեժնեւի։ Այդ տպաւորութիւնը ստեղծուած է մանաւանդ երբ ան օդանաւէն իջած է ծանր նայուածքներով ու իր օգնականներուն օժանդակութեամբ։ Ապա նաեւ երբ ճառ մը խօսած է առպարէզ կարդալով ռուսերէնի բոլոր կանոններուն։ Բրեժնեւ ալ բարեկամ էր Արեւմուտքի ղեկավարներու, ինչպէս Նիքսընի ու Վիլի Պրանտի. բայց 1979-ին բնաւ չտատամսեցաւ Աֆղանիստան ներխուժելու։ Ի՞նչն էր ատոր նախաձեռնողը, թէ իր տկարութենէն օգտուող շրջապատը։

Նոյն հարցումը կ'ուղղուի այսօր Արեւմուտքի բարեկամ Բ. Ելցինի մասին, Դեկտեմբեր 11-էն ի վեր երբ ձեռնարկեց Չեչէնիոյ արիւնալի պատերազմին։ Արեւմուտքցի իր զօրակիցները որոնք այնքան խանդավառութեամբ ողջունեցին 1993-ին Խորհրդարանին ուղղուած իր զինուորական միջամտութիւնը, չեն ուզեր հաւատալ թէ ժողովրդավար կարգերով ընտրուած նոյն նախագահն է որ այսօր արիւնարբու ցարի մը վարմունքը կ'ունենայ Չեչէնիոյ մէջ։ Կը նախընտրեն մտածել որ քիթի անվտանգ իր գործունէութեան ընթացքին որոշ անձեր առիթը գտան անոր բացակայութենէն օգտուելու եւ Գրոզնիի հարցը բորբոքելու։ Ճիշդ է որ Նախագահ Ելցին անմիջական կերպով ստանձնեց կատարուածին պատասխանատուութիւնը, չեշտելով որ իր պաշտօնին գլուխն է ու զօրքը միայն իր հրահանգները կը կատարէ։ Բայց զինուորականները հերքեցին այդ խօսքերը երբ իրենց ընթացքով ցոյց տուին թէ նախագահական հրահանգները առ ոչինչ կը համարէին։

Կրեմլինագէտները անկէ ի վեր զանազան վարկածներ առաջ կը քշեն։ Կը խօսին Ելցինի առողջութեան ու ալքոլամոլութեան մասին, կը խօսին զօրավար իր բարեկամներուն կամ փոխ-վարչապետին դերին մասին։ Այս վերջինները բուն պատասխանատուն կը նկատուին չէչէնական արկածախնդրութեան որ ոչ մէկ ժողովրդականութիւն կը վայելէ եւ որուն վայրագութեան աստիճանը բրեժնեւեան ոստիկանութեան։ Այս դէպքը մեծ յուզում յառաջացուցած է քաղաքին մէջ, ուր ցոյցերը իրարու կը յաջորդեն։

37 ՔԻՒՐՏԵՐ եւ երկու Թուրք զինուոր սպաննուած են Փետր. 22-ին Ճուտի լերան վրայ, Շըրնաքի գաւառը։ Ճուտի որպէս անցքի ճամբայ կը գործածուի Քիւրտերու կողմէ Թուրքիոյ եւ հիւսիսային Իրաքի միջեւ։

ԷԼԻԶԷԻ հեռաձայնային ունկնդրութիւններու առընչութեամբ («Ցառաջ» Փետր. 23) Անթոնիի երեսփոխան - քաղաքապետը՝ Փաթրիք Տէվէճեան դիմած է դատաւոր Վալայի, տեղեկացնելու համար որ տուժող կողմ (փարթի սիվիլ) կը ներկայանայ քանի որ Ժոէլ Կալիփափա իր յաճախորդն էր այդ շրջանին եւ իրենց խօսակցութիւններն են որոնք ունկնդրուած են։

գլրոցին պատկանող զօրավարներու անկարողութեան ցուցանիշ կը նկատուի։ Տուեալներու համաձայն, մէկ ամսուան մէջ աւելի մեծ թիւով ռուս զոհեր եղած են, քան Աֆղանիստանի հինգ տարուան պատերազմին։ Բայց այս պարագան իսկ ոչինչ կը նշանակէ Ելցինի, կամ Կրեմլինի այն անուններուն համար որոնք բռնած են սանձերը։

Գրոզնիի անկումը տեղեկացնող մոսկովեան յայտարարութենէն շաբաթ մը ետք չէչէն նախագահը երեք քառորդով կործանած նոյն քաղաքին մէջ կ'ընդունէր Մոսկուայի սակարանին հիմնադիրը. կը բացատրէր անոր որ ամէն հազար ռուս զինուորի փոխարէն ինք 17 մարտիկ ունէր, բայց վճռած էր շարունակել պայքարը։ Ցոյս կը յայտնէր որ սկանտինաւեան ու պալթեան երկիրները պիտի ճանչնային Չէչէնիոյ անկախութեան իրաւունքը։ Այդ յոյսը կը պարփակէր նաեւ այն կէտը որ ոչ զինուորական բնակչութեան դէմ Ռուսերու կատարած վայրագութիւններու թղթածրարին վրայ հիմնուելով Արեւմուտքցիները հաշիւ պիտի պահանջէին իրենց «ժողովրդավար» բարեկամ Ելցինէն։

Ռուս կարգ մը մեկնաբաններու կարծիքով, չէչէնական պատերազմը հետեւանք է դրամական կացութիւններու. վերջին երեք տարուան ընթացքին ռուբլիի գօտիին մէջ մնացած ըլլալով, Չէչէնիան չահաբեր գործի փայլուն հեռանկարներ կ'ընծայէր։ Ռուսական մաֆիային գործի մարդիկ, անցեալ տարի Գրոզնիի մէջ մեծ յաջողութեամբ գլուխ հանած էին սիբիրական ալիւմինիումին առընչուած առեւտուր մը. անոնք բաժնեթուղթեր ծախած էին երկու օտար ընկերութիւններու. աւելի ուշ Մոսկուայի մէջ յայտնի եղած էր որ գնորդները կեղծուած վարկաթուղթերով վճարած են այդ բաժնեթուղթերուն փոխարժէքը։ Այս յայտնութեան հետեւանքով, Սեփականաշնորհումներու նախարարը յայտարարած էր թէ մտադիր է կրկին պետականացնելու ալիւմինիումը, ռազմագիտական իր արժէքին համար։ Այդ յայտարարութիւնը Գրոզնիի բարբարոս ռմբակոծումներէն աւելի աղմուկ եւ իրարանցում պատճառեց Արեւմուտքի մէջ ու Սեփականաշնորհումներու նախարարը ճամբուեցաւ։

Ուշագրաւ է նաեւ որ Գրոզնիի առաջին ռմբակոծումները թիրախ առին Ազգ. Դրամատունը եւ Ցինանսներու նախարարութիւնը։ Վարչապետ Չերնոմիրդին հարցաքննիչ յանձնախումբը այլեւս ոչ մէկ հետք կրնայ գտնել սիբիրական ալիւմինիումի գործին վերաբերեալ թղթածրարէն։ Նոյնիսկ պնդողներ կան որ ռուսական մաֆիային համար վնասակար փաստեր անհետացնելու համար յանկարծակի կերպով ձեռնարկուեցաւ Գրոզնիի ներխուժումին։

Կայ նաեւ զէնքերու պարագան. Մոսկուայի մէջ սկիզբը կ'ըսուէր որ Դուդաեւի զօրքերը կը գործածեն 1991-ին ռուս զօրքին Գրոզնի ձգած զէնքերը։ Սակայն, այսօր ռուս բարձրաստիճան սպաներ կը հաստատեն որ Չէչէնները 1994-ին Տուլայի եւ Իժեւսկի մէջ շինուած գերարդիական զէնքեր կը գործածեն. այնքան բարձր է անոնց գինը որ ռուսական զօրքն իսկ տակաւին չէ կրցած ունենալ անոնցմէ։

Պատերազմը քայքայիչ բնոյթ ունի Ռուսաստանի նման չնչապառ երկրի մը համար։ Պիւտճէի նախատեսումները վերջին ծայր պղտոր են ու հեռու վստահեցնող ըլլալէ. այնքան որ նախագահութեան վարչարարութիւնը քարիւղի իր սեփական ընկերութիւնը ստեղծած է որպէսզի տոլար շահի ու պիւտճէի անցանկալի անակնկալներէ պահպանուած ըլլայ։ Բրեժնեւ ալ իր շրջանին «յատուկ տնտեսութիւն» մը ունէր, մինչ երկիրը դէպի անկում կը դիմէր։ Ու ամէն մարդ գիտէ թէ ինչի յանգեցաւ կացութիւնը։ Այսօր Ռուսաստան կրնա՞յ ինքզինքին արտօնել բրեժնեւեան լճացումի նոր շըրջան մը։

ՓԱՐԻՍ-ԲԱՐԻՍ-ՓԱՐԻԶ

արուեստասէրի մը օրագրէն

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ԱՆՏՐԷ ՏԸՐԷՆ

Արդի Նկարչութեան հսկաներէն մին՝ քառասուն տարուան սպասման շրջանէ մը ետք, կուգայ յետահայեաց գեղեցիկ ցուցահանդէսով մը յիշեցնել ինքզինքը: Մոռցուածներու կարգին՝ Անտրէ Տըրէն:

Արուեստագէտն ալ կ'անցնի քաւութեան արահետէն. երբեմն երկար ալ կը մնայ հոն՝ քանի իր տեսակարար յատկութիւնները ու լրացած գործը տեղի կուտան անհամար մեկնաբանութիւններու: Եւ ո՛չ միայն արուեստի դետնին վրայ, ա՛յլ մինչեւ իսկ իր քաղաքական տեսակէտներուն բերմամբ: Հաւանաբար այս վերջինոյն ալ պատճառաւ՝ կատարած ըլլալով պատերազմի ընթացքին խիստ քննադատելի ճամբորդութիւն մը դէպի Գերմանիա՝ Անտրէ Տըրէն մեկուսացուած էր արուեստի շըրջանակներէն:

Ու Սէզանի սիրահարը, մօտիկ ընկեր Վըլամէնքի ու Մաթիսի, այս իր ամբողջական նկարահանդէսով, կուգայ դարձեալ գըրաւել իր տեղը: Առաջին կարգի վրայ դարուս նկարիչներուն: Ոմանք կրնան գլանալ իրեն Նորարարի տիտղոսը, բայց ո՛չ ոք իրաւ մեծ նկարիչի մը հանգամանքը:

Ցուցահանդէսը որ կարելի է տեսնել՝ Փարիզի Արդի Արուեստի Թանգարանը, մինչեւ Մարտ 19-ը՝ կազմուած է իր խիստ հետաքրքրական ու յատկանշական գործերով, ուր չեն պակսիր օտար թանգարաններէ ստացուած բազմաթիւ պաստառներ:

Իւղաներկին կցուած է գծագրութիւնը: Նաեւ արձանագործին աշխատանքը:

Ներկայացուած բոլոր գործերուն զտումը կատարուած է յայտնապէս առանց զիջումի: Աւելի որակաւորին փնտռտուքն է եղած առանցքը ցուցահանդէսին՝ ներկայացնելու Տըրէնի արուեստը իր ճշգըրիտ ու միանգամայն փոփոխական դիմագծով՝ զանազան նկարչական ուղիներու հետամուտ:

Երբ գիտենք թէ համբաւաւոր ցուցասըրահի տնօրէնը՝ Ամպրուազ Վոլար՝ համարձակած էր գնել Տըրէնի ամբողջական գործը՝ եւ թէ 1905-ի «Աշնան Նկարահանդէս»ին ղրկած իր մէկ գործին կը վիճակէր քննադատին սա՛ խօսքը՝ «բայց ա՛յս մէկը գազան մըն է»:

Ընդհանրացնելով հոսանք մը ու «Ֆովիզմ» յորջորջել տալ զայն, ինքնին ի յայտ կուգայ Անտրէ Տըրէնի խաղացած ազդու դերը քսաներորդ դարու սկիզբին:

Իր մօտ՝ նախ խնկական սէրն ու գիտութիւնը նկարչութեան որ հասած է հաւատքի զօրութեան: Կ'անցնի դիւրութեամբ զանազան շրջաններէ: Ոմանք պիտի սիրեն խորանարդապաշտ դպրոցին առաջին քայլերը տեսնել իր «մերկ»երուն մէջ: Մինչ ուրիշներ պիտի խորհրդածեն անոնց ազդեցութեան, Փիքասոյի նոյն շրջանի գործերուն վրայ: Իսկ ուրիշներ ալ գերադանց պիտի նկատեն, սկիզբի գործերը, բուն «Ֆովիզմ»ի քանի մը տարիները: Ուր գոյնը կը մնայ՝ մայր կիզիչը: Լոյսն ու մարմինը պաստառին:

Երեսունական թուականներուն սակայն, Տըրէն իր համբաւին գագաթնակէտին՝ սկսած էր արտադրել չարունակ առանց դադարի: Պատերազմը կուգայ ընդհատել այդ խօլ արշաւանքը:

Աւելի ետք, կարծես յուսալքուած, կը քաշուի միայնակ իր աշխատանոցը ու կը նկարէ կարծես ինքն իրեն համար:

Վերջին շրջանը: Սեւ պաստառներու շրջանը:

Նոյնքան խորունկ մերձեցումով մը կեանքին: Ուժով եւ յուզիչ մթնոլորտ: Վերջին ինքնանկար մը՝ տխուր եւ իրաւ:

Ու վերջ՝ 1954-ի Ցունուարին՝ դրեթէ կոյր:

Բայց ինչ սուր տեսողութիւն ... կեանքի թէ նկարչութեան

Օրինակելի ցուցահանդէս, կրկին կըրկին տեսնուելու արժանի:

ՖՐԱՆՍՈՒԱ - ՌԸՆԷ ՏԻՒՇԱՊԼ

Միջին սերունդը կը հաշուէ ներկայիս տասնեակ մը ծանօթ միջազգային չափանիշով դաշնակահարներ: Անոնք ցանցառ բացառութեամբ կը պատկանին ռուսական թէ ամերիկեան դպրոցներուն:

Վերջին տարիներու ընթացքին սակայն Ֆրանսական ստեղնաշարի դպրոցն ալ տուաւ քանի մը հասուն արուեստագէտներ:

Առաջին կարգին՝ Ֆրանսուա - Ռընէ Տիւշապլ:

Թէաթր տէ Շան-զ'Էլիզէի Փետր. 12, կիրակի առաւօտեան իր մենահամերգը՝ մինչեւ սանդխամատերուն վրայ տեղաւորուած երկու հազարէն աւելի ունկընդիրներով՝ արդար ապացոյցը բերաւ իր վերելքին ու ժողովրդականութեան: Զինքն ա՛լ կարելի է դասել Վլատիմիր Խաքենազի, Ռատու Լուբու, Միւրէյ Փերահեայ, Փօլինի թէ Զիմերմանի մը պատկանած վերին շարքին:

Ռուպինշթայնի ու Գարաեանի հոգածութիւնը վայելած տաղանդաւոր դաշնակահարը, հակառակ իր շշմեցուցիչ մասնագիտական յատկութիւններուն, գիտէ զանոնք մոռցնել տալ յատակ, կշռութաւոր նուրբ եւ գունաւոր հնչականութիւններով: Գիտէ նաեւ յարմարցնել իր նըւագը ընտրած երգահաններու ոճին:

Ընտրել նաեւ գեղեցիկ յայտագիր:

Ունէր այս անգամ Շոփէն, Տէպիւսի ու Լիսթի գործերը: Մազուրգաները՝ տպաւորապաշտ դաշնակի սիւիթը Տէպիւսիի ու Լիսթի վիպային եօթներորդ կրակոտ ռափսոտին դեռ երկար ատեն տեղաւորուած կրնան մնալ մեր յիշողութեան մէջ:

Այս վերջին գործէն ետք կարծէք մագնիսական ուժով մը քամուած մնաց սրահը: Պահ մը լռութիւն: Երկիւղածութիւն: Երբ նուագը այսպէս տրուի ժամանակը կրնայ դադրեցնել իր թռիչքը: Արտօնուած չես տակաւին կեդրոնացումդ ծաւալել տալու:

***

ԱՐԱՄ ԱԼԷՍԵԱՆ

Անձնական ցուցահանդէսի ուղիով, հինգերորդ հանդիպումս է իր նկարչութեանը հետ: Աւելի դիւրաւ կրնաս ամփոփել ու բնորոշել հո՛ն փոփոխեալ յատկանիշները ճանչցած արուեստագէտիդ:

Այս վերջինը՝ Մէօտոնի Մշակութային կեդրոնի սրահներուն մէջ, ունի աւելի յստակ ոճային բնոյթ: Ակնյայտ կ'երեւի անկաշկանդ ազատութիւնը նկարիչին, որ մոռցնել կուտայ կրած ազդեցութիւնները, նաեւ իր անմեղ երջանկութիւնը նկարելու արարքին ընթացքին: Ու պաստառները յոգնածութեան նշան չեն ցուցաբերեր որքան ալ աշխատուած ըլլան անոնք:

Ուշագրաւ է որ պատահական հանդիպումի արդիւնքը չեն գոյնին եւ ձեւին միջեւ գտնուած փոխ - յարաբերութիւնները:

Գիտակցութիւնը՝ անոնց պարտաւորած է նկարիչը աւելի խիստ կառուցում մը գտնելու իր նոր պաստառներուն մէջ:

Գոյութիւն առած է կերպընկալ բիւրեղացումը իր տեսիլքին:

Արամ Ալէսեանի առաջին գործերուն մէջ ալ կային վերացականութեան որոշ շերտեր, բայց վերջին տարիներու ընթացքին հեռանալով ձեւական բնութապաշտ հայեացքէ մը, հասած է հանդըրուանի մը ուր նիւթը սրբուած է բոլորովին, ի շահ զուտ նկարչութեան:

Պաստառները կը պահեն միշտ իրենց երաժշտական հաղորդական մթնոլորտը գոյներու համադրութեան իսկ մէջ:

Ցուցահանդէսին առթիւ լոյս տեսած գրքոյկը ցոյց կուտայ եւ կ'ամփոփէ միանգամայն քառասուն տարուան աշխատանքը նկարիչին, հետքերովը ամբողջական գործին:

Տեսնելէ ետք Արամ Ալէսեանի այս իր նոր գործերուն ցուցահանդէսը այն համոզումը ունինք թէ զանազան փուլերէ անցնելէ ետք՝ նկարչութիւնը անոր մըտած է աւելի կերպընկալ ու գունագեղ հունի մը մէջ: Անմար հաւատքը արուեստագէտին: Շարունակե՛լի:

***

ԳԼԱՌԱ ՀԱՍԳԻԼ

Հակառակ անցնող ժամանակին անուղղայ արուեստատէրը չէ մոռցած յիսունական տարիներուն սեւեր հագուած ուրուականի քայլերով դէպի դաշնակ յառաջացող այն փոխր մարմինը, որ երբ կը սկըսէր նուագել պիտի նախընտրէր գոցել աչքերը: Բոլորովին ինքնակեդրոն հետեւելու համար անոր խորիմաստ հոգեյոյզ խաղին՝ որ կը վերածուէր հոսուն ջրվէժի երբ կ'անցնէր Մոցարթի սոնաթէն Շումանի Ապէկ տարբերակներուն եւ կամ Պէթհովէնի սոնաթներուն: Դժուար կը զսպէիր յուզումդ:

Մեկտեղուած են անոնք հիմա տասներկու - քոմփաքդ - սալերէ բաղկացած գեղեցիկ ալպոմի մը մէջ որ օրերս հրապարակ ելած է:

Իրաւին դրոշմը ունին՝ քանի կազմուած ընդհանրապէս մինչեւ 1960 վերջ տուած իր համերգներու ձայնագրութիւններով:

Անխտիր բոլորն ալ լուսապայծառ մեկնաբանութիւններ առանց մեղկացուցիչ շեշտերու, իրեն յատուկ բիւրեղային նըւագով՝ զուրկ ոճային որեւէ զիջումէ: Ադամանդեայ գեղեցկութիւն մը:

Երաժշտական կտակը անմոռանալի Գըլառա Հասգիլի որ ունեցած է խիստ տըխուր կեանք մը արկածահար մահանալէ առաջ: Յաղթահարելով սակայն ֆիզիքական թէ հոգեկան բոլոր դժուարութեանց օրինակելի կորովի կեցուածքով մը ու նամանաւանդ իր առանձնական տաղանդով:

Ամուր պատնէշը՝ յուսալքման դէմ:

Փարիզ
Փետրուար 13, 1995

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ

Ա.

ՓԱՆԻՒՐԺԻ ՈՉԽԱՐՆԵՐԸ

Մեր տոմսակը չի վերաբերիր Նախագահ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի Դեկտեմբեր 28-ի հեռատեսիլի ելոյթին: Ոչ այսօր: Այլ անոր հետեւող Թրքական եւ Հայկական հակազդեցութեան եւ հակա - հակազդեցութեան, որ ցոյց կուտայ մեր քաղաքական հասունութեան աստիճանաչափը, կամ՝ ամէն չիւղէ հրդեհ մը յառաջացնելու ազգային արկածախնդրական մեր տըրամադրութիւնը, միշտ հայրենասիրական դրօշակը պարզած:

Նախագահին ճառէն անմիջապէս ետք, Թուրք մամուլը իր հրճուանքը յայտնեց որ «Երեւանը փակեց Թուրքերու թշնամի կուսակցութիւնը» (Հիւրրիյէթ): Թուրքը բնականաբար ուրախ էր որ «ազգայնապաշտ եւ Թուրքիոյ դէմ պայքարող» կուսակցութեան մը գործունէութիւնը արգելուած է Հայաստանի մէջ, սակայն նուազ ուրախ չէին Դաշնակցական կարգ մը շրջանակներ, Թրքական փաստ մը ցոյց տալով թէ Հայաստանի Պետութիւնը լծուած է ... հակահայ գործունէութեան: Շնորհակալութիւն՝ Թուրքին:

Վերջերս Թրքական ուրիշ թերթ մը (Միլլիյէթ) կը «բացատրէր» թէ «Հայաստանի Արտաքին նախարարութենէն Թուրքիոյ Արտաքին նախարարութեան Յունուար 6-ին եկած է նամակ մը, որ կը սկսի սա նախադասութեամբ. - "Դաշնակցութիւն կուսակցութիւնը ապօրէն յայտարարուեցաւ եւ կուսակցութիւնը արգելքի տակ դրուեցաւ": Այս նամակէն ետք Երեւան «յատուկ ճամբաներով» տեղեկութիւններ տուեր է նաեւ Անգարայի:

Սպասելով նման անհաւատալի եւ անհեթեթ լուրի մը ստուգման - ի՛նչ կ'ըլլայ, ի՛նչ չըլլար մեր ներկայ ազգային քաղաքական քաոսային կեանքին մէջ - եւ աւելի ամբողջացնելու համար մեր ըսելիքը, կարելի է ընել կարգ մը խորհրդածութիւններ: Վայրկեան մը հաւատանք որ Երեւան նման տեղեկութիւն մը տուած ըլլայ Անգարայի, ու Դաշնակցութեան «արգելքի տակ դրուիլը» մաս կազմէ աւելի լայնածիր ազգային եւ միջազգային քաղաքական հետապնդումներու: Սակայն Երեւան - Անգարա համաձայնուած ծրագիրի մը ներքին գործադրութեան ատընչուող փոխադարձ տեղեկութիւնները մաս կը կազմեն պետական գերգաղտնի թղթածրարներու: Եթէ Թուրքիոյ Արտաքին Նախարարութիւնը ուզած է այս գաղտնիքը - եթէ գոյութիւն ունի - սպրդեցնել թերթի մը սիւնակներուն մէջ, այդ կը նշանակէ թէ խաբուած գործընկերը նախ Երեւանն է: Կը նշանակէ նաեւ որ Թրքական իշխանութիւնները «ծախելով Երեւանի դեկավարները», տկարացնելով անոնց դիրքը, վերցնելով զանոնք քօղարկող ծածկոցը բաւական մեծ ծառայութիւն մը մատուցած կ'ըլլան «Թուրքերու թշնամի» Դաշնակցութեան: Դարձեալ շնորհակալութիւն՝ Թուրքին: Իսկ եթէ տրուած լուրը «Միլլիյէթ»ի մէկ ստեղծագործութիւնն է, յստակ է Թուրքին հետապնդած նպատակը:

Բոլոր պարագաներուն ալ մէկ բան որոշ է. Թուրք թերթերը ամէն միջոցի պիտի դիմեն որ պառակտում սերմանեն եւ երկպառակութիւններ ստեղծեն Հայաստանի թէ սփիւռքահայ զանգուածներուն միջեւ: Որքան ալ այս տարրական ճշմարտութեան տեղեակ եղած ըլլանք մեր կուսակցական - քաղաքական «մէկ դարու փորձառութեամբը», պատրաստ ենք սիրայօժար իյնալու Թրքական ծուղակին մէջ, այնքան ատեն որ ան կը ծառայէ մեր քաղաքական ինքնանպատակ շահերուն: Ու մենք պիտի շարունակենք նետուիլ դէպի Թրքական այդ բացուած անդունդը, երջանկօրէն հետեւելով մեր մէջ առաջին անմիտ հըրապարակագրին կամ հրապարակախօսին առած քայլին:

Ճիշդ Ֆրանսացի գրող Ռապըլէի Փանիւրժի ոչխարներուն պէս:

ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

«ՇՈՒՇԻ» ԵՒ «ՆԱՒԱՍԱՐԴ» ՀԱՄՈՅԹՆԵՐՈՒ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ Ի ՆՊԱՍՏ «ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻՆ

Փարիզի մօտակայ արուարձաններէն՝ Մեզոն Ալֆորի քաղաքապետական հանդիսասրահը ծայրէ ծայր լեցուն էր Ուրբաթ, Փետրուար 17-ի երեկոյեան: Շուրջ 500 հոգի Ալֆորվիլէն, Մեզոն Ալֆորէն, Քրեթէյէն ու այլ շրջաններէ ներկայ եղան գեղարուեստական երեկոյթի մը, որ տեղի ունեցաւ ի նպաստ «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամի իրագործումներուն:

Երեկոյթին բացումը կատարեց օրուան հանդիսավարը՝ Յարութիւն Գէորգեան, որ Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամի ընդհանուր քարտուղարն է: Անոր բարիգալուստի խօսքէն ետք Փարիզի «Նաւասարդ» համոյթի տղաքը քոչարի մը պարեցին՝ գեղարուեստական բաժնի բացումը կատարելով: Իրենց յաջորդեցին Ալֆորվիլի «Շուշի» մանկական պարախումբի աղջիկները հինգ ներկայացումներով: Անոնց հայկական տարազներու գեղեցկութիւնն ու պարերու կատարողական մակարդակը հիացում պատճառեցին հանդիսականներուն: «Շուշի» պարախումբը կը բաղկանայ 25 աղջիկներէ՝ 7-էն 14 տարեկան: Խումբի պատասխանատուներն են Տիկիններ՝ Մերոն Բապուճեան եւ Կապրիէլ Ղազարեան: Պարուսոյցը՝ Օրիորդ Քրիստին Գալուստեան, միաժամանակ մենակատարն է «Նաւասարդ» համոյթի: Այսպէսով՝ փարիզահայ այս մեծ պարախումբին ապագայ սերունդն է որ կը պատրաստուի:

Խօսք առաւ, ապա, Ֆրանսայի Հայկ. Հիմնադրամի Նախագահը՝ Պետրոս Թերզեան, որ նախ ներկայացուց Հայաստանի եւ Արցախի մէջ տիրող պայմանները: Պատերազմը ցարդ պատճառած է 5000 մեռեալ, 15000 վիրաւոր ու հարիւր հազարաւոր գաղթականներ, երկրի մը մէջ, որուն պետական պիւտճէն հաւասար է

Մոնթրէօյ քաղաքի պլատձէին: Ժողովուրդը կը տոկայ հրջափակումի ստեղծած դժուարագոյն պայմաններուն: Սակայն, ի հեճուկս այս բոլորին, դարերու երազ մը կ'իրականանայ. Հայաստանը անկախ է այսօր ու հզօր. ու Արցախը եւս տէրն է իր ճակատագրին:

«Հայաստան» համահայկական Հիմնադրամը ստեղծուեցաւ անկախութենէն անմիջապէս ետք, միացեալ ճիգերով ամրապնդելու համար Հայաստանն ու Արցախը: Ու այսօր, տասնեակ ծրագիրներ իրագործուած են արդէն աղէտի գօտիին մէջ, գիտական - մշակութային կալուածէն ներս, Զանգեզուրի մէջ ու Արցախ: Օրինակ մը տալու համար, 1994-ին Հիմնադրամը կառուցանեց աղէտի գօտիի շէնքերուն 36%-ը բաղդատած Համաշխարհային Դրամատան 14 տոկոսին: Աւարտեցան Ղարաբաղ և Զանգեզուր տանող կենսական ճանապարհներ, ինչպէս նաև Մեղրի տանող ճամբու բազմաթիւ հատուածներ: Շինութեան մէջ է Արցախի եւ Հայաստանի հեռակապերու (ձայնասփիւռ, հեռատեսիլ, հեռաձայն, հեռագիր) կեդրոնը՝ Գորիսի մօտ: Ժողովուրդին յանձնուեցան Մարտունիի, Ասկերանի, Հադրութի Ջրատար - Ջրաւազանները: Գործի դրուեցան Շուշիի եւ Ստեփանակերտի ելեկտրական կայանները: Երեւանի միջուկային հետազօտական կեդրոնը միացուեցաւ միջազգային համակարգչային ցանցին՝ արբանեակային հեռակապով, եւլն.: Պ. Թերզեան ներկայացուց Հիմնադրամի իրագործումներն ու ծրագիրները լուսապատկերներով ու պատասխանեց հանդիսականներու հարցումներուն:

Կարճ ընդմիջումէ մը ետք, «Նաւասարդ» համոյթը կէս ժամուան գեղեցիկ յայտագիր մը ներկայացուց: Ղեկավարութեամբ Էտի Ձոլոլեանի, այս պարախումբը արժանացած է արդէն բազմաթիւ միջազգային մրցանակներու: Մէջ ընդ մէջ, երգիչ Յակոբ Պատոլեան մեկնաբանեց «Քամանչա», «Մշոյ աղջիկ»:

Երեկոյթի ընդմիջումին ու աւարտին կատարուեցան նուիրատուութիւններ՝ ի նպաստ Հիմնադրամի ծրագիրներուն:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

«ԸՆԴՀ. ԲԺՇԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆՔ»Ի Բ. ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

«Ընդհանուր բժշկութիւն եւ համայնք» կազմակերպութեան Բ. ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ Իսի-լէ-Մուլինոյի Համագումարներու պալատին «Մոլիէռ» սրահին մէջ, Փետր. 16-ին, պատուոյ նախագահութեամբ Հայաստանի գործավար Պ. Վահան Տէր-Ղեւոնդեանի:

Բժիշկ Ժան Սայրինի բացման խօսքէն ետք, կազմակերպութեան մասին գնահատական արտայայտութիւններ ունեցաւ Վ. Տէր-Ղեւոնդեան: Ապա ընդարձակ տեղեկատուութիւն մը կատարեց բժիշկ Իվըլին Յովհաննէսեան, որ եօթը հոգինոց խումբով մը աշխատանք տարած էր Ստեփանաւանի շրջանը: Հոն ուշադրութիւն գրաւող հարցերու գլխաւորներն էին մանկաբոյժներու անբաւարար թիւը, երախաներու հոգեբանական տկարութիւնները, ինչպէս՝ անձկութիւններ, վախեր որոնց մէջ մեծ դեր ունէր մութը եւ թերի սննդառութիւնը: Առողջական մարզին մէջ մեծ տեղ կը գրաւէին ատամնաբուժական դարմանումի կարօտ վիճակներ, պատուաստներու անբաւարարութիւնը, եւլն.: Բժշկուհիին տեղեկատուութեան կ'ընկերանային տեղւոյն վրայ կատարուած տեսագրութիւններու տեսարիզներ:

Իրմէ ետք խօսք առաւ Ստեփանաւանի մէջ գերմանական Կարմիր Խաչին կողմէ կառուցուած հիւանդանոցին բժշկապետը բժիշկ Պամլումեան, գոհունակութիւն յայտնելով «Ընդհանուր բժշկութիւն եւ համայնք» կազմակերպութեան տարած գործունէութեան մասին որ տեղւոյն բժիշկներու դուրսի հետ կապ հաստատելու, յարաբերութիւններ մշակելու առիթ տուած էր: Ան ցաւ յայտնեց որ բժիշկներու ամսական վարձքը հինգ տոլարի չափ է ու արտասահման մեկնողներ կ'ըլլան, աշխատանքի աւելի լաւ պայմաններու ակնկալութեամբ:

Փրոֆ. Կի Լանկլյա որ Ֆրանսայի Արտաքին նախարարութեան կողմէ գործակցութեան ծրագիր մը ներկայացնելու համար Հայաստան ղրկուած էր, համապարփակ վերլուծում մը ըրաւ: Ըսաւ թէ Հայաստանի առողջապահական կազմակերպութիւնը պէտք ունի արդիականանալու: Պատերազմական, դաղթականական պայմաններ արգելք են լաւագոյն վիճակ մը ստեղծելու: Որպէսզի Սփիւռքէն կատարուած օժանդակութիւնը առաւել օգուտ ունենայ, ան հարկաւոր նկատեց սփիւռքահայ կազմակերպութիւններու մէկտեղումը, նուազագոյն հինգ տարուան ծրագրի մը պատրաստութիւնը, թէ՛ Սփիւռքի, թէ՛ Հայաստանի մասնագէտներուն մշակումով: Ան ըսաւ թէ ներկայի օգնութիւնը համակարգուած ու տեւական բնոյթ չունենալով, լաւագոյն արդիւնքը չի տար: Կար տակաւին բժիշկներու որակաւորման հարցը. Հայաստանի բժշկական կազմին 10%-ը ունէր միջազգային բարձր մակարդակ, բայց մնացեալին համար հարկաւոր էր մասնագիտական պատրաստութիւն:

Կազմակերպութեան պատասխանատուները իրենց գործունէութեան արդիւնքը ներկայացնելէ, պակասները մատնանշելէ ետք, շեշտեցին թէ ընելիքները բազմապիսի ու բազմաթիւ էին Հայաստանի մէջ ուր իրենք որոշած էին շարունակել իրենց առաքելութիւնը, բարելաւելու համար յատկապէս մանուկներու առողջական պայմանները:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

Լուրեր Հարաւային Ամերիկայէն

Գտնուելով հարաւային կողմն աշխարհի, մեր շրջանը մտած է «ամառնաքուն»ի մէջ, Դեկտեմբերի վերջերէն մինչեւ Մարտի սկիզբը: Հետեւաբար, գաղութն ալ անապատային վիճակ մը կը պարզէ. ազգային հաստատութիւնները՝ կիսափակ, թերթերը՝ արձակուրդի կամ կէս-արձակուրդի վիճակով, եւայլն: Այս պատճառով ալ, Հայաստանեան վերջին դէպքերն անգամ չեն յաջողած խախտել հանդիստը եւ, դրսւոր թէ բանաւոր մամուլի յարձակումներէն ու սրճարանի զրոյցներէն զատ, հանրային ոչ մէկ շարժում կայ:

Ամէն պարագայի մէջ, Պուէնոս Այրէսի ՀՅԴ Հայ Դատի Յանձնախումբը քարոզչական աշխատանքի լծուած է իր բողոքը յայտնելու համար եւ ցարդ ստացած է Արժանթինի դաշնակցային երեսփոխան Ռիքարտօ Մոլինասի Յունուար 16 թուակիր զօրակցութեան նամակը («Արմենիա», Փետրուար 1): Նոյն թիւին մէջ կը կարդանք, որ Յանձնախումբէն պատուիրակութիւն մը Յունուար 18-ին տեսակցութիւն մը ունեցած է Արժանթինի մօտ Հայաստանի Հանրապետութեան գործավար ճարտ. Արա Յակոբեանի հետ. -- «Պատուիրակութիւնը Հաւատարմատարին փոխանցեց իր դատապարտումն ու բողոքը Հայաստանի մէջ Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործունէութեան արգելումով ժողովրդավարական ամէնատարական սկզբունքներու, ինչպէս նաեւ կուսակցական ու անկախ մամուլի վրայ դրուած արգելքով ազատ արտայայտութեան իրաւունքի ոտնահարման երեւոյթներուն դէմ: Միեւնոյն ժամանակ պատուիրակութիւնը չըթաքցուց իր մտահոգութիւնը՝ ձեռք առնուած միջոցառումներուն Սփիւռքի գաղութներու մէջ ունենալիք ժխտական հետեւանքներու առընչութեամբ:

Գործերու Հաւատարմատարը, իր կարգին, պաշտպանեց կառավարութեան տեսակէտը՝ հիմնաւորուելով նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի հրապարակած տուեալներուն վրայ, սակայն միեւնոյն ժամանակ արձանագրեց պատուիրակութեան ներկայացուցած բողոքը»:

Յունուար 1-ին Ա. Յակոբեան եւ իր կինը, յանուն Հայաստանի նախագահին, ներկայ գտնուած են Պրազիլի նոր նախագահ Ֆերնանտօ Հէնրիքէ Գարտոզոյի ստանձնումի արարողութեան, որ տեղի ունեցած է Պրազիլիա մայրաքաղաքը: Ա. Յակոբեան իր հաւատարմագիրը յանձնած է շրջանաւարտ նախագահ Իթամար Ֆրանքոյի, իսկ երեկոյեան՝ ողջունած է նոր նախագահը, որուն յանձնած է նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանէ անձնական ուղերձ մը («Սարտարապատ», Յունուար 18):

Սան Փաւլոյի ՀՅԴ «Դրօ» կոմիտէի նախաձեռնութեամբ եւ Արմենիա Մշակ. Ընկերակցութեան անունով, «Արմէնլուր» կոչուած հեռաձայնային մասնաւոր գիծ մը պիտի հաստատուի, որուն միջոցով գաղութի անդամները առիթ պիտի ունենան Հայաստանի, Արցախի եւ ընդհանրապէս Հայութեան վերաբերող վերջին տեղեկութիւնները իմանալու («Արմենիա», Յունուար 25):

Միւս կողմէ, Ուրուկուայի Փունթա տէլ Էսթէ հռչակաւոր ամարանոցի «Սան Ռաֆայէլ» պանդոկին մէջ, տիրոջ՝ տիկին Ժոլանտա Մանուկեան-Մերլոյի հովանաւորութեամբ, Յունուար 27-ին տեղի ունեցած է նորաձեւութեան ցուցադրութիւն մը, որուն ամբողջ հասոյթը տրամադրուած է «Հայաստան» Հիմնադրամին: Խօսք առած է Հիմնադրամի Հոգաբարձուներու Խորհուրդի անդամ եւ Արժանթինի յանձնախումբի ատենապետ Եդուարդ Սեֆէրեան, որ յիշած է Մեծ Եղեռնի մօտալուտ 80-ամեակը եւ զուգահեռ մը քաշած է ներկայիս Հայաստանի ու Արցախի նըկատմամբ Ազրբէջանի եւ Թուրքիոյ վարած քաղաքականութեան հետ («Սարտարապատ», Փետրուար 8):

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆԵՐՍԷՍ ԼԱՄԲՐՈՆԱՑԻՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԽՕՍ

ԳԱՌՆԻԿ ԱՆԱՆԵԱՆ

Անթիլիաս
1995

ԶԱՒԷՆ ՊԻՊԵՌԵԱՆ

ԱՆԿՈՒՏԻ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐ

ՎԷՊ

Նորման ... Նորմային կարօտը խենթեցուց զինքը: Ինչո՞ւ Նորման առանձին տուն մը չունէր, եւ ինչո՞ւ ինք Նորմային չերթար փոխանակ պապային տունը երթալու եւ չան քարոզ մտիկ ընելու, փսխելու աստիճան: Քիչ անգամ այսչափ նողկանք զգացած էր տունէն:

Սկսաւ առաջանալ դէպի Նորմային աշխատատեղին: Ինքզինք խաբելու, ինքն իրմէ ծածկելու ճիգ չըրաւ: Նորման տեսնել կ'ուզէր: Նոյնիսկ եթէ չխօսէր հետը: Տեսնել միայն: Ուրիշ տեսակ պիտի չկըրնար փրկուիլ առանձնութեան, հարստահարութեան ճնշումէն, այս տեսակ մը վախէն՝ հսկայ քաղաքին պատերուն միջեւ:

Նորման տեսնել ... Չէ՛, անկարելի էր: Կանգ առաւ, սթափած: Անչո՛ւշտ անկարելի էր: Ամէն տեսակէտով: Չէր կրնար:

Ետ դարձաւ գլխիկոր, դէպի Կամուրջ: Դէմ առ դէմ մնաց վերստին քաղաքապետական ոստիկանութեան պետին հետ: Թօթվեց ինքզինքը. չէր ուզեր ճմլուիլ անոր շուքին տակ: Ո՞վ էր, ի՞նչ էր այդ մարդը, որ զինքը շախած, գրեթէ անարգած էր: Պաշտօնեայ մը: Կառավարական պաշտօնեայ: Ի՛ր պաշտօնեան: Անոր ամսականը ի՛նք կը վճարէր: Կամ իր հայրը: Ան ստիպուա՛ծ էր իրեն ծառայել: Եւ ինք պիտի վախնա՞ր իր պաշտօնեայէն, իր ծառայէն: Տրամաբանական չէր որ: Պապան՝ իրմէ աւելի կը վախնար: Ամէն հայրենակից կը վախնար պաշտօնեաներէն: Եւ սակայն ամէն հայրենակից այդ պաշտօնեաներուն թոշակը կը վճարէր: Ծիծաղելի բան էր աս: Ծառայ մը վարձէ որպէսզի այդ ծառան քու դրամովդ քեզի տիրապետէ: Սպառնայ: Ի՞նչ ըսել է կառավարութեան նախատինք, բարեկա՛մ: Ուրիշ բան չէ՞ք գիտեր դուք: Երբ որ նեղը մընաք՝ կառավարութեան նախատինք: Կառավարութիւնը ինծի իշխելու համար երկինքէն Աստուծոյ կողմէ չէ առաքուած: Կառավարութիւնը ե՛ս նշանակեր եմ: Գըրպանէս դրամ դրեր եմ ձեռքը, սա գործերս ըրէ ըսեր եմ: Ուզեմ կը հաւնիմ, ուզեմ չեմ հաւնիր, ուզեմ կը շախեմ, ուզեմ կը հայհոյեմ, ուզեմ վար իջիր հոնկէ կ'ըսեմ: Ես եմ տէրը: Եթէ կը վշտանայ, թող ձգէ երթայ: Ես չաղաչեցի իրեն որ կառավարութիւն ըլլայ: Ի՛նք ինծի աղաչեց, խոստումներ ըրաւ, որպէսզի զինքը ընտրեմ: Քեզի սանկ պիտի ընեմ, նանկ պիտի ընեմ ըսաւ: Հոն նստելէն ետք չի կրնար ինծի տիրապետել...

Պաշտօնեան մտիկ կ'ընէր սմքած, պապանձած: Տալիք պատասխան չէր գտներ: Սուր կը թեթեւնար, կը պարպուէր: Պապան կ'ապշէր, մնացեալ հայրենակիցները կ'ապշէին: Կը հիանային իրեն: Ու բոլորը իրեն կը ձայնակցէին: Բոլորը քաջութիւն կը ստանային: Այլեւս գլուխ չէին ծռեր, չէին վախնար: Իրենց իրաւունքները կը պաշտպանէին: Եւ նաւամատոյցի պետը կը նահանջէր: Ես ձեր ծառան եմ կ'ըսէր: Անգամ մըն ալ սխալ չգործեմ կ'ըսէր: Հայրենակիցները իրենց ցուցամատը կը շարժէին սպառնական: Պետը կը վերադարձնէր տասը ոսկին Սուրէն: Բոլոր տասը ոսկիները զոր գանձած էր մինչեւ հիմա: Եւ հայրենակիցները կը սկըսէին երգել յաղթանակի երգ մը: Եւ խըմբովին կը քալէին կամուրջին վրայ: Թեւ թեւի:

Բայց հայրենակիցները իր թեւը պիտի մտնէի՞ն: Իրեն հետ պիտի քալէի՞ն սալաքարերուն վրայ: Նորման կը մտնէր իր թեւը: Ան կը ծեծէր սալաքարերը իր կօշիկին: Ան կը պառկէր հողերուն վրայ: Ան կուրծք կուտար քարերուն:

Բայց Նորման չկար որ, այլեւս: Կամուրջը կար՝ մռայլ, եւ ինք առանձին՝ կամուրջին վրայ, հազարաւոր առանձին մարդոց միջեւ: Եւ Գաալթիւղի նաւամատոյց կար: Եւ քաղաքապետական ոստիկանները՝ նաւամատոյցին վրայ: Ֆեներպահչէն կորսնցուցած էր իր հմայքը: Կ'ատէր Գաալթիւղի նաւամատոյցը: Եւ կ'ատէր Ֆեներպահչէն, որուն ճամբան Գաալթիւղի նաւամատոյցէն կը սկսէր: Եւ կ'ատէր ամէն բան որ քարերը, պատերը կը յիշեցնէր իրեն, հայրը կը յիշեցնէր, իր առանձնութիւնը կը յիշեցնէր: Եւ մարդերը որոնք ոչ սիրել գիտեն, ոչ սիրուիլ: Մինչդեռ ինք սիրուիլ կ'ուզէր, սիրուելէ աւելի՝ սիրել կ'ուզէր:

Անդին կը տարածուէր ծովը, անհուն ծովը, որուն հորիզոնը բաց էր, անպատնէշ: Անհունը, ազատ անհունը անծայրածիր: Օտար աշխարհ մը: Առանձին ըլլալ իրա՛ւ: Հեռանալ ամէն ծանօթ բանէ: Հեռանալ դռներէ, կղպանքներէ, կապանքըրէ: Ազատ ըլլալ, ազատ ըլլալ գոնէ քանի մը օր, քանի մը ժամ...

Հինգ րոպէ ետք, Կղզիի շոգենաւը ճամբայ ելաւ:

Անդորրութիւնը պարուրած էր Սուրէն հոգին: Աւելի քան ժամ մը կար որ կը դիտէր ծովուն յատակը հարիւր մեթր վերէն: Անդունդին վերեւ՝ ժայռի մը ցըցուածքին վրայ թառած, մտիկ կ'ընէր ճայերուն ջղթիկ պոռչտուքները: Հարիւրաւոր ճայեր: Առանց յոգնելու, առանց ձանձրանալու շրջանակներ կը գծէին օդին մէջ՝ Պուրկազի գագաթէն մինչեւ ծով, դարձեալ կը բարձրանային, դարձեալ կը խոյանային, դարձեալ կը բարձրանային, եւ իրենց կղկղանքները կը թափէին ժայռերուն, ծառերուն վրայ, ծովին մէջ:

Ձախին, նաւակ մը դարձաւ Զամլըմանըի մուտքին: Աջին, Եասըատան կը քնանար թեթեւ մշուշի մը մէջ: Անդունդին ստորոտը, շարժանաւ մը ճեղքեց ջուրերը խաղալիկի մը պէս: Հիւսիսի հովը անտառին կատարներէն կ'իջնէր եւ տեւի փոսը, Սուրէն, գլխուն վրայէն կ'երթար ծով: Ամէն ինչ տարբեր էր հոս: Երկիր մը՝ ուր կարելի էր մեկուսանալ: Տարբեր երկիր մը: Օտար երկիր մը: Երազի աշխարհ մը՝ ուր ոչինչ կը յիշեցնէր մէկ ժամ անդին եռացող քաղաքի կաթսան, մարդիկը, համազգեստները, տունը, պապան պատը: Գըռնալըն վիրաւոր հրէշի մը պէս պառկած էր ծովին եզերքը, արիւնոտ լանջքով: Սիլվան ո՞ւր էր արդեօք հիմա: Ի՞նչ կ'ընէր: Ծո՞վն էր: Ծաշա՞ծ էր: Արդեօք ա՞ն ալ, վերը, տղու մը հետ... Գըռնալը անտառ չկայ որ: Այդ գործը մացառներու մէջ կ'ըլլա՞յ: Պետօն ինչէ՛ր պատմած էր անցեալ տարի: Արդեօք նետա՞ծ էր: Թերեւս ալ կը նետէր: Մարդ չըրա՛ծ բաները կը պատմէ: Ինք երբեք որեւէ բան պատմա՞ծ էր Նորմայի մասին:

(Շար. 47)

ՀԱՆԳԻՍՏ՝
Տ. ՂԵՒՈՆԴ ՔՀՆՅ. ՍՈՄՈՒՆՃԵԱՆԻ

Հայրապետական Պատուիրակ Տ. Գիւտ Արք. Նագգաշեան,

Փարիզեան Շրջանի Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Հոգեւորականաց Դասը,

Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչական Խորհուրդը,

Շաւիլի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը,

Մայր Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնն ու Պաշտօնէութիւնը,

Երէցկին Սիրանոյշ Սոմունճեան,

Պ. Մարտիկ Սոմունճեան,

խոր վշտով կը ծանուցանեն վախճանումը՝ Շաւիլի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հանգստեան կոչուած Հովիւին, իրենց Պաշտօնակցին, ամուսնոյն, հօր եւ հարազատին՝

Տ. ՂԵՒՈՆԴ ՔՀՆՅ. ՍՈՄՈՒՆՃԵԱՆԻ

որ պատահեցաւ Սեւրի հիւանդանոցին մէջ, Չորեքշաբթի օր, Փետրուար 22-ի առաւօտեան, 82 տարեկան հասակին մէջ։

Վախճանեալ հոգեւորականին Վերջին Օծման Կարգը կը կատարուի Շաւիլի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ, Շաբաթ օր, Փետրուար 25-ին, առաւօտեան ժամը 9-ին՝ յընթացս Սուրբ Պատարագի։

Յաւարտ Սուրբ Պատարագի, ժամը 11-ին, կը կատարուի Տէր Հօր Թաղման Կարգը եւ վախճանեալ Հոգեւորականին մարմինը կ'ամփոփուի Շաւիլի գերեզմանատան մէջ։

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը իր յարգանքը մատուցանել՝ բազում տարիներ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ ծառայած՝ վաստակաշատ իր Հոգեւորականին։

«Յիշատակն արդարոց՝ Օրհնութեամբ եղիցի»։

ԴԻՒԱՆ
ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ
ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Նուճուփար Ճէպէճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղիկի հաւաքուած գումարէն 1000 Ֆր. կը նուիրուի «Յառաջ»ին, որու բարգաւաճման սերտօրէն կապուած էր ողբացեալը։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պանթէօ – Քաշանի Ա. Իսահակեան մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Վարուժան Կարապետեան ընտանիքէն (Լը Ռով) 1000 Ֆր. Տիկին Խնկաբեր Թորոսեանի մահուան առթիւ։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, փետրուար 25, տօն է կոստանդնուպոլսոյ Սուրբ ժողովոյն 150 Հայրապետացն (381 թուականին)։

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 16·30-ին Երեկոյեան Ժամերգութիւն կը կատարուի, որու ընթացքին՝ Խորանին վարագոյրը կը գոցուի ամբողջ Մեծ Պահքի շրջանին համար՝ ի նշան Ադամի եւ Եւայի Դրախտէն արտաքսումին։

Ծանօթ. — Այս օրուընէ սկսեալ եւ ամբողջ Մեծ Պահքի տեւողութեան Աւետարանը չեն համբուրեր։

ԿՈՄԻՏԱՍ

125ᵉ ANNIVERSAIRE
DE LA NAISSANCE DE

KOMITAS

Sous le patronage de *M. JACQUES TOUBON*
Ministre de la Culture et de la Francophonie
et la présidence effective de *M. HAGOP MOVSES*
Ministre de la Culture d'Arménie
Sous l'égide de : *La Cathédrale Apostolique Arménienne — l'Eglise Catholique Arménienne — l'Eglise Evangélique Arménienne*
le SAMEDI 25 FEVRIER A 20 H 30
Théâtre du Jeu de Paume - rue de l'Opéra (Parking Carnot) - AIX-EN-PROVENCE
présentation de l'œuvre de Komitas :
Père Vertanes Oulouhodjian (Congrégation Mekhitariste de Venise)

CONCERT

Hasmik Papyan (Soprano - *Bonn*) — Kevork Hunanian (Ténor - *Los Angeles*)
Juliette Yilmazian (Piano) — Jean Ter-Merguerian (Violon)
— QUATUOR A CORDE —
Jean Ter-Merguerian (Iᵉʳ Violon) — Martin Yéritzian (IIᵉ Violon - *Erevan*)
Jacques Chirinian (Alto - *Paris*) — Chahan Dinanian (Violoncelle - *Paris*)
Chorale Sahak - Mesrop — Direction : Khatchig Yilmazian

organisé par l'U.C.F.A.F
avec la participation de :
Centre Culturel Sahak-Mesrop — Jeunesse Arménienne de France — Centre Culturel St-Grégoire — U.G.A.B. — M.A.J.C. — Fondation Aram Khatchadourian — Altitude 5165 — Association Sportive du Domaine de Tournon.

Vente des billets : Théâtre du Jeu de Paume :
Tél. : 42 38 44 71 / 91 66 06 08 / 91 52 26 30

ASSOCIATION MACHTOTZ

Pour la Défense et le Développement de la Langue Arménienne
organise

Cours accéléré d'arménien, 1ᵉʳ niveau, pour non-arménophones

Nouvelle session de l'enseignement par la méthode audiovisuelle :
11 MARS — 24 JUIN 1995 : *STAGE DE 50 HEURES*
le Samedi matin de 9h30 à 12h30
Eglise Arménienne St-Jean-Baptiste — 15, rue Jean-Goujon, Paris 8ᵉ

Ces cous s'adressent aux non-arménophones, enfants à partir de 8 ans et adultes, voulant apprendre rapidement à PARLER, LIRE et ECRIRE l'arménien, dans la limite de 600 mots. L'enseignement est assuré par Mᵐᵉ Hilda Kalfayan-Panossian, auteur du *Manuel d'Arménien Occidental pour les Non-Arménophones.*

Participation : 600 F. pour les 50 heures de cours (soit 12 F. de l'heure).

Cours accéléré d'arménien du 2ᵉᵐᵉ niveau

Pour la première fois, suite à de nombreuses demandes
8 MARS — 28 JUIN : STAGE DE 50 HEURES
le Mercredi soir de 18h à 20h
Ecole Plus, 3, rue Palestro, Paris 2ᵉ, M° Réaumur-Sébastopol

Ce stage est destiné aux élèves ayant déjà des notions d'arménien oral et écrit, et voulant améliorer leur pratique de l'oral de la lecture et de l'écriture. L'enseignement sera dispensé suivant la méthode audiovisuelle et assurera l'acquisition d'un vocabulaire de 1200 mots et une pratique développée de la grammaire de l'arménien.

Les cours seront assurés par Mᵐᵉ Hilda Kalfayan-Panossian et M. Mesrob Atamian.

Participation : 600 F. pour les 50 heures de cours (soit 12 F. de l'heure).
(Pour les personnes NON DISPONIBLES LE MERCREDI SOIR, ce même cours pourra avoir lieu le Samedi après-midi : nous consulter).
Renseignements et inscriptions : ASSOCIATION MACHTOTZ
8, rue Lamennais, 92370 CHAVILLE — Tél. : (1) 47. 50. 97. 51.

INALCO

UA 152 : LITTERATURE ARMENIENNE DU XXᵉ SIECLE
K. BELEDIAN reprend ses cours sur
«Les récits et romans des années 20»
à partir du Mardi 28 Février à 18h.
Les cours ont lieu tous les mardis dans la Bibliothèque de la Maison des Etudiants Arméniens, 57, Bd Jourdan, Paris 14ᵉ
M° Pte d'Orléans ou Cité Universitaire

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

A l'occasion de la fête de VARTANANTZ
la Section « *N a ï r i* » de Beaumont
organise
U N E
SUPER SOIREE DANSANTE ARMENIENNE
avec
animation arménienne par
D A V I D
le Disc-Jockey S A K O
et la participation exceptionnelle du Chanteur V A H A N
Présentation de Hervé Claude
le Samedi 25 Février à partir de 20h30
au Chalet de l'HERMITAGE
27, Traverse de l'Hermitage
Marseille 15ᵉ

Réservations :

Tél. : 91 93 44 65 / 91 93 30 08

— *P. A. F. 70 Frs* —

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի
Սրբոց Թարգմանչաց
Մայր Եկեղեցւոյ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ
Սիրով կը հրաւիրէ ձեզ
ներկայ գտնուելու
ՄԵԾ-ՄԱՅՐԵՐՈՒ
ԵՒ
ՄԵԾ-ՀԱՅՐԵՐՈՒ
ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ
ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԵԱՆ
Կիրակի, Մարտ 5, ժամը 15-ին
Սահակ - Մեսրոպ Մշակոյթի Կեդրոնի
Արծրունի Զրբաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado, Marseille 8ᵉ
Tél. : 91. 77. 84. 70
Հաճելի անակնկալներ եւ ճոխ հիւրասիրութիւն։

Մուտքը ազատ է։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 25-26
SAMEDI - DIMANCHE
25-26 FEVRIER
1995

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.536 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.536

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉէՉէՆ ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԻՒՆԸ ՉԻ ՀԱՒԱՏԱՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻՆ

Չէչէն ընդդիմութեան ներկայացուցիչները յայտարարութիւն մը հրապարակած են, ուր կը մատնանշեն ոչ զինուորական բնակչութեան դէմ ռուսական ուժերու կողմէ գործադրուած վայրագութիւնները։ Ռուսամէտ ընդդիմութեան մը այս քայլը մտածել կու տայ, որ ռուսական ուժերու ընթացքը ոչ մէկ յոյս կը ձգէ իրենց դաշնակից խմբակցութիւններուն ապարէզ իջնելու որպէս Դուդաևի մրցակից։ Ընդդիմադիր գլխաւոր դէմքերէն Հաճիեւ ասկէ առաջ յայտնած էր թէ իր սպասարկութիւնները թաղման գործը կը կատարէին։

Ռուսամէտ այս ընդդիմութեան կազմած առժամեայ Խորհուրդը դժգոհ է նաեւ այն պատճառով որ «սահմանադրական կարգերը վերահաստատել»ու --ինչպէս կը կոչուի պաշտօնապէս ռուսական միջամտութիւնը-, գործը յառաջ կը տարուի միմիայն Մոսկուայի հրահանգներով. ոչ Խորհուրդին ներկայացուցիչները, ոչ ալ անոր նախագահը՝ Սեմիոնով կարելիութիւն ունին անոնց գործունէութիւնը հակակշռելու։

Կռիւներու սաստկացումը պատճառ եղած է որ բախումները կատարեալ պատերազմի բնոյթ առնեն ու զանազանութիւն չդրուի Դուդաևի կամ Սեմիոնովի զինուորներուն միջեւ։ Իսկ ռուս զինուորները այնքան պէտք ունին յաջողութեան մը որ ամէն կարգի գործունէութիւն որ իբրեւ այդ կրնայ նկատուիլ, ընդունելի կ'ըլլայ։ Այսպէս է երբ այդ զինուորները իրենց հերոսութիւնը ցոյց կու տան քաղաքաբնակ կամ գիւղաբնակ բազմութիւններու վրայ կիրարկուած բռնութիւններով ու խժդժութեամբ։

Այս կացութեան մէջ, չէչէնական տնտեսութիւնը վերականգնելու ռուս կառավարութեան մեծածաւալ ծրագիրները բաւական տարօրինակ կը թուին։ Ինչպէս միշտ, բաւական վերացական են անոնք։ Եթէ ապաստանեալներու կատարուելիք միակ օժանդակութիւնը 20 հազար ռուբլի է (25 Ֆր.) որպէսզի կարենան շարունակել իրենց ճամբան, ո՞վ պիտի վնասները հատուցանէ այն քաղաքացիներուն որոնք տուն, տեղ, գոյք ու դրամ կորսնցուցած են պատերազմներու թալանով։

Ստեղծուած վիճակը շատ յոյս չի ձգեր ազատ ընտրութիւններու գոյս կը խոստանան ռուսական իշխանութիւնները, պատերազմին աւարտին։ Ի՞նչպէս կրնայ բնակչութիւնը ազատօրէն արտայայտել իր ընտրութիւնը երբ այնքան ծանր հարուած կրած է ռուս զօրքին կողմէ։ Եւ քաղաքական ո՞ր անձնաւորութիւնը կրնայ ժողովրդավար միջոցներով ժողովուրդին դիմել, անոր զօրակցութիւնը ունենալու համար։ Իսկ գտնուած բոլոր «միջոց»-ները սա կամ նա ձեւով ապօրինի պիտի նկատուին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ՝ Ալէն Ժիւփէ զայթակղած է Ամերիկացիներուն հետ պատահած ծանր միջադէպէն եւ անմիջական քննութիւն կը պահանջէ յանցաւորները գտնելու համար։ Պարզ է որ ակնարկը Ներքին նախարարութեան ուղղուած է որ, այս միջոցին մէկ ձախաւերութենէն (հեռաձայնային ունկնդրութիւն) միւսը (հրապարակում հինգ Ամերիկացիներու «արտաքսման» խնդիրին) կ'երթայ։ Ամերիկացիները շատ նեղուած են եւ բոլորը (քաղաքական շրջանակ թէ մամուլ) միաբերան, կը գտնեն որ Ֆրանքեւֆրանսական հարց մըն է եւ ոչ՝ Ֆրանքեւամերիկեան։ Այլ խօսքով, ընտրապայքարին հետ կապ ունի եւ ժողովուրդին ուշադրութիւնը շեղելու պէտք է ծառայէ։ Ամերիկեան Արտաքին նախարարութիւնը զեկոյցով մը «անարդարանալի ամբաստանութիւններ» կ'որակէ պատահածը եւ կը յիշեցնէ թէ այս հարցին մօտեցումը, Ֆրանսայի մէջ, դէմ է զինակից երկիրներու վարուելակերպին՝ նման պարագաներու։ Կացութիւնը կը քննեն, բայց խնդրոյ առարկայ հինգ Ամերիկացիները մեկնելու միտք չունին։ Ուաշինկթըն Փոսթ ալ կը գրէ որ աւելորդ է լրտեսներ ղրկել տեղւոյն վրայ երբ Նէշընըլ Սեքիւրիթի Էճընսիի «մեծ ականջները» արբանեակներու միջոցաւ կրնան լսել աշխարհի բոլոր գործի մարդոց հեռաձայնային խօսակցութիւնները։

«ԱՐՄԱՏԱԿԱՆ» կուսակցութեան նախագահը՝ Ժան-Ֆրանսուա Հորի որոշեց իր թեկնածութիւնը դնել նախագահական ընտրութեան, համաձայնութեան եկած չըլլալով Ժոսփէնի հետ։ Հորի 12-րդ թեկնածուն է։ Իր շրջապատէն շատեր դժգոհ են այս թեկնածութենէն որ կրնայ վնասել Լիոնէլ Ժոսփէնի եւ պարզ է որ աջին համար՝ «նուէր» մըն է։

ԹՈՒՐԻ մէջ, Փետր. 23-ին, Պալատիւր միայն ջերմ ընդունելութեան չարժանացաւ տեղական իշխանութիւններուն կողմէ, փողոցէ փողոց ալ հազար ուսանողներ բուռն ցոյց մը ըրին իրեն դէմ, մինչեւ որ ապահովութեան ուժերը ցրուեցին։ Անոնք թէեւ չափածոյ լոզունգներ ալ գտած էին. -- «Et hop, Balladur dans la benne à ordures!»։

ՊԱԼԱՏԻՒՐԻ շրջանակը կատղած է Ֆիլիփ Սէկէնի դէմ, որովհետեւ ան մերժած է յայտարարել թէ Պալատիւրի ի նպաստ պիտի քուէարկէ, եթէ Բ. շրջանին դէմ առ դէմ ըլլան Պալատիւր եւ Ժոսփէն։ Նուվէլ Օպսէրվաթէօրի տուած հարցախոյզի մը ընթացքին է որ Ազգ. Ժողովի նախագահը, Շիրաքի կողմնակից, ըսած է. -- «Պայքար կը տանիմ որպէսզի Շիրաք ներկայ ըլլայ Բ. շրջանին։ Իմ հարցս այն է՝ որ ըլլա՛յ։ Ժամանակ չունիմ կորսնցնելիք ինքզինքիս հարց տալու թէ ի՞նչ պիտի ընեմ, եթէ չըլլայ»։ Պալատիւրի «աջ բազուկներէն»՝ Ֆ. Լէոթար սպառնաց Սէկէնի որ ուշադիր ըլլայ, կրնայ կորսնցնել Ազգ. Ժողովի նախագահի աթոռը եթէ չընտրէ Պալատիւրի եւ Ժոսփէնի միջեւ...։

ԷՄՄԱՆՈՒԷԼ ՌՈՊԼԷՍ, գրագէտը, մեռաւ ութսուն տարեկանին, Փետր. 23-ին։ Կոնքուռ Կաճառի անդամ, մեծ բարեկամ Գամիւի, Ռոպլէս նաեւ Ալժերիա ծնած է եւ զաւակ էր սպանացի ծագում ունեցող բանուորական ընտանիքի մը։ Իր առաջին վէպը՝ Լ'Աքսիօն լոյս տեսած է 1938-ին։

ՍԵՐՔԱՃԻԻ (Ալժէ) բանտին ջարդէն ետք (96 բանտարկեալ մեռած եւ չորս բանտապահ) ՖԻՍ-ը (Փրկութեան Իսլամական Ճակատ) կը խոստանայ որ «Ռամատանի վերջին օրերը կրակի եւ բոցի օրեր պիտի ըլլան»։ Ֆրանսա, առայժմ, փակեց Օրանի եւ Անապայի իր հիւպատոսարանները։

«ՄԵԾ - ԱՐԵՒԵԼՔԻ մարտիկներու իսլամական Ճակատ»ի ութ զինուորեալներ ձերբակալուած են Թուրքիոյ մէջ։ Ըստ ոստիկանութեան անոնք հեղինակներն են Պոլիս գործուած 32 ոճրափորձերու։ Շարժումը տէր եղած էր զանազան արարքներու, որոնցմէ մէկուն ընթացքին մեռած էր գրագէտ՝ Օնաթ Քութլար։

ՌՈՒՍԵՐԸ 57% համեմատութեամբ կը խորհին որ Բորիս Ելցինի համար հրաժարելու ժամը եկած է։ Այս հարցախոյզը կատարած է Հետազօտութեանց ռուսական կեդրոնը։

ԶԱՅԻՐԻ (նախկին Գոնկօ) կառավարութիւնը կը պատրաստուի մօտ հարիւր օտարականներ -մեծ մասամբ՝ Լիբանանցի- արտաքսել երկրէն, առեւտրական ապօրինի գործունէութեան մեղադրանքով։ Վարչապետին շրջանակին համար «այդ մարդիկը փտախտ են երկրին տնտեսութեան համար»։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՑՈՅՑ

Ժ. ԼԻՊԱՐԻՏԵԱՆ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՄԷՋ

Փետր. 16-էն ի վեր է որ նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանի նստավայրին առջեւ, 300 լրագրողներ նստացոյցի (սիթ - ին) մը ձեռնարկած են անսահման ժամանակով։ Կը բողոքեն մամուլին դէմ ձեռք առնուած միջոցներուն համար որոնք ոչ միայն կը բռնաբարեն արտայայտութեան ազատութիւնը այլեւ գործազուրկ դարձուցած են հարիւրաւոր լրագրողներ։ Փետր. 21-ին բախումներ պատահած են ոստիկաններուն հետ, որոնք փորձած են ցրուել ցուցարարները բիրտ ուժի ալ գործածութեամբ։ Այս ցոյցին եւ միջադէպերուն ականատես եղած են ռուս երեսփոխաններ, որոնք եկած էին Հայաստանի կացութիւնը տեսնելու։

***

Ինչպէս գրած էինք, Անգարա գացած է նախագահին խորհրդականը՝ Ժիրայր Լիպարիտեան, մասնակցելու ժողովի մը որուն նիւթն է. -- «Ապահովութիւն, կայունութիւն, բարգաւաճում եւ միջ-անկախութիւն հարաւային Կովկասի մէջ»։ Ըստ, Ֆրանս-Փրէս-ի, Փետր. 23-ին, Ժ. Լիպարիտեան յայտարարած է նիստին ատեն. -- «Հայաստանի կառավարութիւնը կ'ուզէ բնականոն դարձնել Թուրքիոյ հետ իր յարաբերութիւնները հակառակ ներքին ընդդիմութեան մը։ Պատրաստ ենք դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատելու, անմիջապէս որ թրքական կողմը պատրաստ ըլլայ ընելու։ Որեւէ հարց չունինք Վրաստանի եւ Իրանի հետ։ Ղարաբաղի կնճիռը կ'ազդէ -բացասականօրէն- Հայաստանի յարաբերութիւններուն Թուրքիոյ եւ Ազրպէյճանի հետ։ Իրականին մէջ, Թուրքիոյ հետ հարց չունինք»։

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 23 / 24)

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻՆ ՆԻՍՏԸ

Փետր. 22-ին, սահմանադրական Յանձնաժողովը, նախագահութեամբ Լ. Տէր-Պետրոսեանի, շարունակած է ընդունուած նախագծի քննարկման աշխատանքները։ Ի մասնաւորի որոշում կայացած է գերագոյն Դատարան արտայայտութիւնը փոխարինելու՝ Վճռաբեկ դատարանով, սահմանելով նաեւ Հանրապետութեան դատարանները իրաւասութեան հետեւեալ կարգով՝ առաջին ատեանի դատարանները, վերաքննիչ դատարանները եւ Վճռաբեկ Դատարանը։ Յաջորդ օրն ալ, նիստին նախագահած է Բաբգէն Արարքցեան։ Օրակարգի նիւթ եղած է Սահմանադրութեան հիմք ընդունուած «Տարածքի կառավարում եւ ինքնակառավարում» բաժնի քննութիւնը։ Փետրուար 24-ին ալ Յանձնաժողովը կը շարունակէր նոյն հարցի քննութիւնը։

***

ՄԻՇՏ ՍԱՀՄԱՆԱՅԻՆ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ

Փետրուար 24-ին ալ երրորդ օրն ըլլալով, ազրպէյջանական ոտնձգութիւնները շարունակուած են Հայաստանի հիւսիս - արեւելեան սահմանը։ Ընդհանրապէս հայկ. կողմը չէ պատասխանած, միայն Փետր. 23-ին է որ Տաւուշի շրջանի Ջինար գիւղի վրայ յարձակման հայկական կողմը ուժգնօրէն հակազդած է։

***

ԹՈՐԳՈՄ ԱՐՔ. ԷՋՄԻԱԾԻՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱԾ

Կաթողիկոսական տեղապահ եւ Երուսաղէմի պատրիարք՝ Թորգոմ Արք. որ ամիս մըն է Երուսաղէմ էր, Էջմիածին վերադարձած է Փետր. 23-ին եւ նոյն օրը, Մայր Աթոռի Ճեմարանը, մասնակցած է Վարդանանց տօնակատարութեան։

***

ՇՈՒՇԻԻ Ս. ՅՈՎՀ.-ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ

Հինգշաբթի, Վարդանանց տօնի օրը վերաբացուած է Շուշիի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցին եւ պատարագած է Արցախի թեմի առաջնորդը՝ Պարգեւ Եպիսկ. Մարտիրոսեան։ Հոգեհանգստեան պաշտօն ալ կատարուած է ի յիշատակ Աւարայրի դաշտը ինկած նահատակներուն եւ Ղարաբաղի եօթնամեայ պատերազմին զոհ գացած մարտիկներուն։ Արարողութեան ներկայ եղած է Արցախի ղեկավարութիւնը։

***

ԸՆԴՀ. ՊԱՏՈՒԱՍՏՈՒՄ

Հայաստանի մէջ Ապրիլին եւ Մայիսին, երկու փուլով ընդհ. պատուաստում կը կատարուի փօլիոյի եւ ժանտատենդի դէմ։ Կը պատուաստուին հինգ տարեկանէն վար երախաները, որոնք Հանրապետութեան բնակչութեան 11%-ը կը կազմեն։ Գործողութիւնը կ'իրագործուի ԻՒՆԻՍԷՖ-ի եւ կառավարութեան նիւթական միջոցներով։

***

ՀԱՅ ԵՒ ՌՈՒՍ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մոսկուայի մէջ Փետրուար 20-ին, Ռուսաստանի եւ Հայաստանի մշակոյթի Ա. փոխ - նախարարները 1995 - 1996 տարեշրջանին երկու երկիրներու նախարարութիւններուն համագործակցութեան մասին համաձայնագիր մը ստորագրած են։

***

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Ապահովութեան Խորհուրդը նիստ գումարած է Փետրուար 21-ին, նախագահութեամբ՝ Լ. Տէր - Պետրոսեանի։ Քննարկուած են երիտասարդութեան վերաբերող խնդիրներ, ինչպէս նաեւ ցեղասպանութեան 80-ամեակին վերաբերող եւ այլ ընթացիկ հարցեր։

ԿԸ ՎԱՃԱՌՈՒԻ՞Ն ՄԵՂՐԻԻ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐԸ

Մեղրին Հայաստանի ամէնէն հարաւային շրջանն է որ սահմանակից է Իրանի: Սահմանը կը գծէ Արաքսը: Մեղրին սեղմուած է Ատրպէյճանի եւ Նախիջեւանի միջեւ: Երկուքին համար ալ աչքի փուշ մըն է որ «եղբայրական» հողերու միացումը կը խոչընդոտէ: Այսօր ատրպէյճանական քարիւղին փոխադրութեան ճամբուն մասին միջազգային վէճերը, սակարկութիւնները, շատ անուղղակի ձեւով երբեմն կը մէջբերեն Մեղրին: [illegible]

Այս բամբասանքներուն ու անոնց [illegible] մտավախութեան վրայ իր լեցուց Դեկտեմբերի [illegible] Դեկտեմբեր 2) կարդալ թէ Մեղրիի մէջ բնակարաններ կը վաճառուին Իրանցիներու: Այս մասին յաւելեալ լուրերու [illegible] Փետրուար 9-ի «Ազգ»ը [illegible] Մեղրին» [illegible]

«Ազգ»ի այդ թիւին այդ անկիւնը կ'արձագանգէր անգլիական մամուլին էջի մը: [illegible] «Ազգ»ի փոխ առած [illegible] «Հայաստանի հարաւային շրջանը Ատրպէյճանին եւ Նախիջեւանին կցելու» [illegible]

Մրագիրը նոր չէ. մօտիկ անցեալին ալ լուրեր [illegible] րուն «Իրանցի»ներու կողմէ ծախու առնուելու պարագան է: Զմտածե՞լ, որ երբ պաշտօնապէս չյաջողեցաւ Թուրքիոյ ու Ատրպէյճանի համար այնքան ցանկալի այդ ծրագիրը, խնդիրին կարգադրութիւնը քաղաքականէն սահեցաւ առեւտուրի մարզը: Այսօր որպէս «իրանցի» ներկայացող Ատրպէյճանցիներու կողմէ 5 -- 10 կալուածի գնումը ոչինչ կը նշանակէ տեղական իշխանութեան ու բնակչութեան համար, բայց վաղը արդէն թիւը հետզհետէ մեծցած կ'ըլլայ ու Մեղրին վերածուած՝ իրանցի Ատրպէյճանցիներէ բնակուած գօտիի մը:

Բարեբախտաբար, Մեղրիի շրջանային խորհուրդի նախագահէն Լրագիր թերթին հասած պաշտօնական յայտարարութիւն մը հաւաստիք կու տայ որ Մեղրիի պատկանող կալուածներու վաճառքին մասին տրուած վերոնշեալ լուրը իրականութեան չի համապատասխաներ: Այդ յայտարարութեամբ նախագահ Ա. Արխտակէսեան կ'ըսէ. - «Պաշտօնապէս յայտարարում եմ որ Մեղրիի շրջանում ոչ մի բնակարան ոչ մի իրանցու չի վաճառուել: Բնակարանների այդպիսի առուվաճառքի վերաբերեալ տուեալներ չկան ոչ շրջանային խորհրդին գործադիր կոմիտէում, ոչ էլ նոտարական կամ գոյքագրումի գրասենեակում»:

Ուրախալի է, ինչպէս հերքումի լուրը կը խորագրէ «Ազգ», որ Մեղրիի մէջ բնակարաններ չեն վաճառուիր օտարականներու: Սակայն գոհունակութիւնը բոլորովին զերծ չէ կասկածի մը սուրերէն, երբ թերթը կ'աւելցնէ թէ իր միջոցներով ալ կը խոստանայ ուսումնասիրել այդ փաստը, առայժմ առանց աղբիւրը նշելու:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ

Բ.

ՎԵՐՋԻՆ ԽՕՍՔՍ ՉԱՓԱԶԱՆՑՈՒԹԻՒՆ Է...

Վերնագիրը կը պատկանի Շահան Շահնուրին, որուն «չափազանցութիւնը» որեւէ աղերս չունի մերօրեայ լրագրական այն անչափելի ծայրայեղութեան հետ, որուն տխեղծ պատկերը այսօր կը տարածուի մեր մամուլի սիւնակներէն եւ սրահներու բեմերէն, արձակ թէ ոտանաւոր, հայերէն թէ օտար լեզուով՝ սակայն միշտ հայ դերակատարներով:

Շատ բնական է, որ Նախագահ Տէր - Պետրոսեանի Դեկտեմբեր 28-ի ելոյթը եւ անոր յաջորդող իրադարձութիւնները պիտի ունենային - եւ պէ՛տք է որ ունենային - իրենց անդրադարձը: Կարելի չէր ակնկալել որ Նախագահական հրամանագիրով, երբ աւանդական կուսակցութեան մը բոլոր կառոյցները յանկարծ կը սառուցուէին եւ մամուլը կ'առնուէր կապանքի տակ, ենթական միայն շնորհակալութեան եւ օրհնութեան խօսքեր ունենար իր շրթներուն վրայ հանդէպ զինք շղթայող ուժին, ու ասիկա՝ անկախ գանազան արդար քայլեր առնելու եւ օրինական ինքնապաշտպանութեան դիմելու իրաւունքէն: Աւելին. Հ. Յ. Դաշնակցութեան առկախումին հարցը միայն չի վերաբերիր այդ կուսակցութեան: Անիկա հարցն է նաեւ հայկական բոլոր միւս կուսակցութիւններուն եւ կազմակերպութիւններուն՝ խնդրին բնոյթով եւ իրաւական զարգացումներով: Ոչ ոք կրնայ անտարբեր ըլլալ երբ քննարկութեան առարկայ են քաղաքական կուսակցութեան մը իրաւ կամ ենթադրեալ վտանգաւոր օրինազանցութիւնները եւ պետութեան իրաւ կամ ենթադրեալ իշխանութեան չարաշահութիւնը: Երկու կողմերն ալ հաշիւ ունին ներկայացնելիք հայ ժողովուրդին:

Սակայն որոնք ալ ըլլան պայքարող կողմերը, անոնք չեն կրնար, իրաւո՛ւնքը չունին անցնելու կարմիր գիծ մը, որմէ անդին բոլոր շարժումները եւ խօսքերը այլեւս կը պատկանին ցեխոտ փողոցին, որուն երկայնքին կը փռուին հրապարակագիրներ եւ ղեկավարի պաշտօն ունեցողներ, արթնցնելով զութ կամ ծիծաղ, երբ սրտխառնուք չէ որ կը պատճառեն:

Նախագահ Տէր - Պետրոսեանի որոշումին դէմ Դաշնակցութիւնը կը կազմակերպէ բողոքի հաւաքներ քիչ մը ամէն տեղ, ուր հայկական հոծ զանգուած մը կայ: Նման հաւաք մը նաեւ կազմակերպուած է Պէյրութի մէջ Յունուար 16-ին, որուն թղթակցութիւնը լոյս տեսած է «Ազդակ» օրաթերթի Յունուար 20-ի թիւով: Թղթակցուհին հատորներու հեղինակ գրող մըն է, ծանօթ՝ Միջին - Արեւելքի մէջ: Որպէսզի ամբողջովին կարելի ըլլայ «ըմբռնել» թղթակցութիւնը, ըսենք որ հաւաքի առեն անձրեւած է: Ստորեւ քանի մը պարբերութիւն:

«...Ու տեսան, բոլորը տեսան, ներկայ թէ բացակայ եղողները: Մեծ ու փոքր, երիտասարդ թէ ծեր, այր թէ կին խտացած շարքերով ներկայացան Պուրճ Համուտի Ազգային Լեւոն եւ Սոֆիա Յակոբեան Քոլէճի բակն ու սրահները, անցնելով գետերու վերածուած փողոցներէն: Իսկ անձրեւը կը շարունակէր տեղալ անդադրում, կարծես մրցումի ելած էր մեր կամքը եւ նպատակին խորութիւնը չափելու համար: Ու երկինք եւս տեսաւ, թէ Դաշնակցութիւնը յուսահատող կուսակցութիւն չէ, թէ այսօր յետաձգենք, վաղը կազմակերպենք բողոք կուսակցութիւն չէ, թէ սպասենք երկինքը պայծառանայ, աստղերը փայլին, յետոյ, հանգիստ - հանգիստ հանդէս կամ հաւաք սարքենք բողոք յեղափոխական կուսակցութիւն չէ: Անոր այոն Այո է եւ ոչը՝ Ոչ»:

...Անձրեւ ու երկինք, կայծակ, որոտում ու տեղատարափ, շատ լաւ ըրիք որ չարչարեցիք մեզ, գոնէ աշխարհ տեսաւ, թէ Հայը արտասահմանի մէջ թրծուած է վահագնի ոգիով, Սասունցի Դաւիթի կամքով: Եթէ տեղատարափ չըլլար ու ամէն ինչ բնական ընթանար, պիտի կարծէին, թէ պտոյտի գացած էինք ... "Զաբիքին բարիք"ը եղաւ մթնոլորտային մարտահրաւէրը ... Ու կարելի չէ քանդել կամ փլել այսքան կամք ցուցաբերող Դաշնակցութիւնը...»:

... - Անիծեցի ... Լեւոն Տէր - Պետրոսեանը անիծեցի այսօր, ըսաւ դրացիս (...) Անէծքը հասա՞ւ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանին ... Անկասկած, որովհետեւ այսուհետեւ մեզմէ վեր, անիմանալի ՈՒԺ մը, գերագանց ՁԵՌՔ մը պիտի խօսի անոր հետ ու հասկցնէ որ ինք որքան դաժան եղած է...» եւայլն:

Ու այսպէս, նոյն ոճով ու ոգիով թղթակցութիւնը կը շարունակուի գրաւելով երեք երկար սիւնակներ:

Միջազգային երգիծական գրականութեան մէջ կային Թարթարէն տը Թարասքոնի տիպարը, Սերվանթէսի Տոն Քիշոթը եւ մեր մէջ՝ անմահ Փանջունին: Թղթակցուհին յաջողած է տարրեր առնել երեքէն ալ: Շնորհաւորութիւն: Սակայն մեզ մըտահոգող կէտ մը կայ, առաջին անգամ է որ Դաշնակցական գրիչ մը - եւ թերթ մը - իր դատը կը յանձնէ «անիմանալի ՈՒԺի մը», «գերագանց ՁԵՌՔի մը», այսինքն Աստուծոյ: Այնպէս կը թուի, թէ աշխարհի - եւ մեր ժողովուրդին - վերջը եկած է...:

Փակագիծ. Նոյն գրողը չգոհանալով իր արձակով, գրած է նաեւ ոտանաւոր մը «Երգեցէ՛ք Տղերք» խորագիրով, երգուելու համար ծանօթ «Կռուեցէ՛ք Տղերք»ի եղանակով: Առաջին տունն է. «Երկինք զայրացած, անձրեւ անողոք / Մեր ձայնը հպարտ, դարձաւ զոռ բողոք, / Միացեալ պոռթկում երկնի եւ երկրի, / Ընդդէմ անարդար Հայոց երկդիմի»: Վերջին կաղացող տողը սխա՛լ չկարդացիք: Հոն տեղ գտած են նաեւ նման տողեր. «Լեւոն դաւաճան, Թուրքերու պաշտպան», «Անէծք գոռացին Հայեր միաբերան»... («Ազդակ», Յունուար 19): Կը փակենք փակագիծը:

Եթէ Լիբանանէն փոխադրուինք հոս, Միացեալ - Նահանգներ, կը հանդիպինք հրապարակագրութեան սեռի մը, որ ներշնչուած է մեծ քաղաքներու «մասնաւոր թաղամաս»երէն: Անցեալ շաբաթ դաշնակցական անգլիատառ շաբաթաթերթի մը մէջ Նախագահ Տէր - Պետրոսեանի անձին դէմ հոսած էր փրփրալից հայհոյանքներու շարք մը, որ յօդուածագիրին մօտ կը մատնէր սեռային հոգե - ախտաբանական վատառողջ վիճակ մը: Մենք պիտի չկրնանք մեզի արտօնել դարշելի մէջբերում մը:

Առաջին թէ երկրորդ օրինակի պարագային, չենք խորհիր որ գլխաւոր յանցաւորը, նոյնի՛սկ յանցաւորները, գրողներն են, առողջ կամ հիւանդ, այլ խմբագիրները՝ որոնք չեն կատարեր իրենց պաշտօնը: Ամէն խմբագիր ունի - եւ պէտք է ունենայ - իր զամբիւղը: Հարց է հիմա, թէ կուսակցական կարգ մը թերթեր ունի՞ն խմբագիրներ: Դրական պարագային՝ անոնք արջի ծառայութիւն մը մատուցած կ'ըլլան հիմնական դատի մը ու նաեւ կուսակցութեան մը վարկին, որուն անունով կ'երդնուն:

Արատաւորելով նաեւ հրապարակագրական ասպարէզը:

Եւ մեր վերջին խօսքը չափազանցութիւն չէ...

ԳՐԻԳՈՐ ՔԵՕՍԷԵԱՆ

Պոսթըն

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՀԵՍՏԱՒՈՐՆԵՐ, ՇԻՆԱՆԻՒԹ ԵՒ ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - («Յառաջ»). -

Յունուար 20-էն ի վեր եւ մինչեւ Մարտ 18, Մարսէյլի կեդրոնը գտնուող Արուեստատան «Maison de l'Artisanat et des Métiers d'Art» (21, Cours d'Estienne d'Orves) հին բայց վերանորոգուած եւ վերարժեւորուած պատմական դասուած շէնքին մէջ, բացուած է ցուցահանդէս մը նուիրուած Հայաստանի վարպետ արհեստաւորներու ստեղծագործութիւններուն՝

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՀԵՍՏԱՒՈՐՆԵՐ ՇԻՆԱՆԻՒԹ ԵՒ ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ»

անունին տակ:

Ցուցասրահները, երկու մակարդակի վրայ, իրենց յատուկ ոճով, հաստ փայտէ հինցուած գերաններ զետեղուած հորիզոնական, ուղղահայեաց, շեղակի կամ կամարաձեւ ձեղուններուն տակ, պատէն դուրս ցայտող քարեր, տախտակամած եւ այլ հում եւ անտաշ նիւթերով շինուածքներ կը ստեղծեն ճիշդ արհեստանոցի մը մթնոլորտը տալով իւրաքանչիւր ներկայացուած առարկային առաւել հարազատութիւն եւ վաւերականութիւն:

Այս ցուցահանդէսին գաղափարը կը պատկանի վերոյիշեալ հաստատութեան, եւ նախաձեռնութիւնը, յղացումը, կազմակերպութիւնն ու իրագործումը Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան:

Բացումը, մասնաւոր հանդիսութեամբ, բազմաթիւ անձնաւորութիւններու եւ վեց հարիւր հոգիի ներկայութեամբ տեղի ունեցաւ, Յունուար 19-ին: Յատկապէս հրաւիրուած էին Անրի Վէրնէօյ (Աշոտ Մալաքեան) եւ Վահան Տէր - Ղեւոնդեան՝ Հայաստանի Գործավարը:

Մամուլին ներկայացնելէ յետոյ ցուցահանդէսին բովանդակութիւնն ու նպատակը, կազմակերպիչները ընդունեցան հիւրերն ու բազմութիւնը որ նախ արագ շրջան մը ըրին մէկ յարկէն միւսը, կանգ առնելով սակայն կարգ մը ցուցափեղկերու առջեւ եւ հետեւելով ճարտարապետ Եդուարդ Սարգսեանի եւ արհեստագիտութեան մասնագէտ Ժանին Թորոսեանի (Փարիզէն) բացատրութիւններուն:

Ապա, Արուեստատան նախագահը Ժաք Ռաքս - Սեռա՝ ծերակուտական եւ կցորդ Մարսէյլի քաղաքապետին ողջունեց ներկաները եւ բացատրեց ցուցահանդէսին ձեռնարկած ըլլալու պատճառները: Նախ, ըսաւ մեծարել քաղաքակրթութիւն մը որ կու գայ դարերու խորերէն, ապա արտայայտել համակամութիւն մը Հայաստանի հանդէպ դէմ յանդիման այսօր դժուարին հարցերու եւ կապ մը հաստատել եւ սերտացնել Մարսէյլի եւ շրջակայքի բազմահազար (շուրջ ութսուն հազար) հայութեան հետ իր գաղութային հաստատութեան միջոցով՝ Հայ Մշակոյթի Տան:

Կարօ Յովսէփեան՝ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութեան անունով շնորհակալութիւն յայտնեց ու շեշտեց կարեւորութիւնը ձեռնարկին նախ որպէս դարերէն եկած ժողովրդական արուեստի մը արտայայտութիւն որ կ'արտացոլէ վարպետ արհեստաւորներու ձեռային ճարտարութիւնը, ստեղծագործ միտքը, գեղարուեստական ճաշակը, տաղանդը: Յետոյ, վեր առաւ ցուցահանդէսին գեղարուեստական արժէքը որպէս արուեստի մը, մշակոյթի մը պատկերացումը որ մաս կը կազմէ ժողովուրդի մը առօրեային: Նոյնպէս, ընդգծեց պատեհ առիթը որ կու տայ այս ցուցահանդէսը. Հայաստանի սահմաններէն դուրս հանելու, ներկայացնելու, ճանչցնելու, առաջին անգամ ըլլալով, եւ շատ աւելի շուքի մէջ մնացած եւ մոռցուած ձեռարուեստներ, մանաւանդ երբ այսօր երկրի մը մէջ ուր ժողովուրդին հրամայականը առօրեայ ապրուստի փնտռտուքն ու ապահովումն է: Ապա, Կարօ Յովսէփեան խօսելով ցուցահանդէսի իրագործման շուրջ վեր առաւ Ժանին Թորոսեանի կարեւոր դերը առանց որուն, ըսաւ, ձեռնարկը պիտի չունենար իրեն

տրուած գեղարուեստական եւ «գիտական» արժէքն ու տարողութիւնը: Ցուցումը ու բովանդակութեան ընտրութիւնը ժանին Թորոսեանի գործն է: Ան գնաց մինչեւ Հայաստան, այցելեց արհեստանոցներ, հանդիպեցաւ ձեռնարուեստի մարդոց, հետաքրքրուեցաւ, տեսաւ ցուցադրութեան վայրեր, նկարեց եւ յարմարագոյն ու լաւագոյն ընտրութիւններն ըրաւ զանազան արհեստներու վերաբերեալ: Նոյնպէս, ժանին Թորոսեան երկար ժամանակ տրամադրեց ցուցասրահներէն ներս առարկաներու տեղաւորման եւ ընդհանուր դասաւորման համար: Թէպէտ, նման աշխատանք խմբակի մը գործն է զոր Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը կրցաւ կազմել գլխաւորութեամբ իր ժրաջան բազուկներէն՝ Վահրամ Ծառայեանին, այլուհանդերձ ժանին Թորոսեան եղաւ տիրական դէմքը: Եդուարդ Սարգսեան եւս բերաւ ճարտարապետի իր ձեռնհասութիւնը ցուցահանդէսի ընդհանուր բեմադրութեան մէջ եւ պատրաստեց «վիտէօ» մը Հայաստանէն բերուած նկարներով ու ժապաւէններով: Եդուարդ Սարգսեան բերաւ իր թանկագին գործակցութիւնը, եղաւ գործունեայ ու նախաձեռնող բազուկ մը: Հուսկ, Կարօ Յովսէփեան ուրախութիւն ու գոհունակութիւն յայտնեց ձեռնարկէն բխած դրական երեւոյթներուն օգտակար հետեւանքներուն Հայաստանի, հայ գաղութի եւ Մարսէյլ քաղաքի կապերու սերտացման մէջ:

Վահան Տէր - Ղեւոնդեան՝ Հայաստանի Հանրապետութեան Գործավարը գնահատեց Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան նախաձեռնութիւնը, կատարած աշխատանքը, գրաւած տեղը Մարսէյլ քաղաքի մշակութային կեանքին մէջ: Ցուցահանդէսը գտաւ որակ ունեցող ձեռնարկ, ընդգծեց զանազան արհեստներու մէջ ներկայացուած նմոյշներու ճիշդ ընտրութիւնը: Վահան Տէր - Ղեւոնդեան իր գոհունակութիւնը յայտնեց Հայաստանի եւ Մարսէյլի միջեւ միշտ սերտացող յարաբերութիւններուն համար:

Իր կարգին խօսք առաւ Անրի Վէրնէօյ: Կրկնեց Մարսէյլցի ըլլալու եւ մնալու իր ուրախութիւնն ու հպարտութիւնը «ինձմէ աւելի մարսէյլցի, կը մեռնիս», ըսաւ: Ապա, ոգեկոչեց իր պատանեկութեան տարիներէն մի քանի յիշատակներ ու աւելցուց՝ «ծնողքս արհեստաւորներ եղած են: Մնած եմ այդ միջավայրին մէջ ուր աշխատանքը կեանքին միակ իմաստն է: Այդպէս ալ է, այսօր, բոլոր երկիրներու արհեստանոցներուն մէջ: Կապուած կը մնամ այդ աշխարհին որ համեստօրէն, ամէն օր, կը վերահիւսէ մարդկութեան հարազատութիւնը»: Յետոյ, խոստովանելով թէ ինք ոչ մէկ արժանիք ունի այս ցուցահանդէսի կազմակերպութեան ու իրագործման մէջ, շարունակեց՝ «սակայն, ուրախ եմ որ կազմակերպած էք արուեստի տեսակ մը հայելին է ժողովուրդի մը ստեղծագործ տաղանդին, աշխատանքի սէրին, վարպետութեան, ժողովուրդ մը որ երբեք հազար տարիէ ի վեր հակառակ ամէն տեսակի իրադարձութիւններու, ցեղասպանութենէն մինչեւ Շրջափակում այսօր, երբեք չէ դադրած վերածնելէ: Տալ այս հարազատ պատկերը Հայաստանին, որ ինծի համար լաւագոյնն է, գեղեցիկ ձեւ մը մեծարելու»:

Ճառերէն յետոյ, ծերակուտական Ժագ Ռոքա Սեռա յանձնեց նուէրներ օրուան հիւրերուն եւ կազմակերպիչներուն:

Ապա, Ֆրանք Ֆերնանտէլ այս առիթով եւս մեկնաբանեց Հայաստանին ուղղուած իր ձօներգը: «Գեղամ» նուագախումբը աւանդական գործիքներով եւ գնահատուած ելոյթով մը փակեց Հայաստանի արհեստաւորներուն նուիրուած այս ցուցահանդէսի պաշտօնական բաժինը: Հուսկ, ժողովուրդը հիւրասիրուեցաւ «քոքթէյլ»ով մը:

***

Ժամ մը յետոյ, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութեան կազմակերպութեամբ տեղի ունեցաւ հացկերոյթ մը, Հայ Մշակոյթի Տան «Վասպուրական» սրահը, երեք հարիւր մասնակցողներով: Բոլոր սեղանները նախօրօք վերապահուած էին: Տասնեակ հոգիներ եկան ու վերադարձան, անշուշտ դժգոհ, ինչ որ քիչ կը պատահի հայկ. ձեռնարկներուն մէջ, ուր ընդհանրապէս «յաճախորդ» կ'որսանք: Անձնաւորութիւններու կողքին մեծ թիւով ոչ Հայեր ներկայ եղան: Զաւէն Վրդ. Աւետիքեան օրհնեց սեղանները: Կարօ Յովսէփեան հակիրճ խօսքերով կապը ըրաւ ցուցահանդէսի բացումով սկսած եւ հացկերոյթով շարունակուող յիշատակելի օրուան:

Ճաշի ընթացքին Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը որպէս օրուան յիշատակ, կարգ մը անձնաւորութիւններու եւ գործակիցներու՝ Անրի Վէրնօյլ, Ֆրանք Ֆերնանտէլ, Վահան Տէր-Ղեւոնդեան, Փիէռ Ղազարեան, Եոնէսթ Սէֆէրեան, ժանին Թորոսեան, Եդուարդ Սարգսեան, նուիրեց ցուցահանդէսի գեղեցիկ գունաւոր որմազդը շրջանակի տակ դրուած: Իսկ ծերակուտական Ժագ Ռոքա - Սեռա ստացաւ հայկ. մանրանկարչութեան պատկառելի հատոր մը: Պօղոս Տէտէեան նուագախումբի ընկերակցութեամբ հայկական երգերով յատուկ դրոշմ մը տուաւ երեկոյթին: Բայց ներկաները անհամբերութեամբ կը սպասէին «Մայրիկ» եւ «588 Ռիւ Փառատի» ժապաւէններուն շուրջ նկարահանուած յատուկ ժապաւէնի լուսարձակման: Այս ինքնատիպ ժապաւէնը առաջին անգամ ըլլալով Անրի Վէրնէօյ ներկայացուց հասարակութեան մը: Յիսունվեց վայրկեան տեւող ժապաւէն մը՝ իրագործուած հեռատեսիլի Ա. կայանի շարժանկարիչ՝ ժագի Քէրկայեանի կողմէ: Ժապաւէնը մանրամասնութիւններուն մէջ ցոյց կու տայ զանազան տեսարաններու պատրաստութիւնը, կրկնութիւնները, արուեստագէտներու հետ զրոյցներ, Անրի Վէրնէօյի բացատրութիւնները եւ ներքին ապրումներն ու «ֆիկիւրան»ներու մասնակցութիւնը մանաւանդ Մարսէյլի մէջ քաշուած տեսարաններուն եւայլն...:

Գեղեցիկ երեկոյթ մը, որ գտաւ մեծ ընդունելութիւն եւ յաջողութիւն: Յաջողութիւն որուն մէջ Մարսէյլի Մշակոյթի Տան Տիկնանց Յանձնախումբի անդամուհիները, Սէն Ժերոմի Կապոյտ Խաչուհիները, որոնք պատրաստեցին սրահը, սարքեցին սեղանները եւ հրամցուցին ընտիր հայկ. ճաշացուցակ մը, մեծ բաժին ունին:

***

Ցուցահանդէսը լայն արձագանգ գտաւ մետիաներուն մէջ: Հեռատեսիլի 3-րդ կայանը տեղական լուրերու բաժինին մէջ յատկացուց երկու սփռումներ: Էմ-6-ը եւս արձագանգեց: Մասնագիտացած պարբերականները յատուկ սիւնակներ տրամադրեցին, նկարներով: Օրաթերթերը նկարներով եւ յօդուածներով դէպքը նշեցին: «Լը Փրովանսալ» գրեթէ երեք քառորդ էջի վրայ խորագրեց՝ «Un parfum d'Arménie» աւելցնելով որպէս ենթախորագիր՝ «tapis, dentelles, orfevrerie, objets chargés de sons et d'histoire... Toutes les facettes de l'art et de l'artisanat arméniens sont réunies dans une exposition qui a été inaugurée en présence d'Henri Verneuil et de l'Ambassadeur d'Arménie»: «Լը Մերիտիոնալ» յատկացուց կէս էջ գրելով «Une exposition enracinée dans la tradition. L'exposition d'artisanat arménien que la Maison Arménienne de la Jeunesse et de la Culture organise jusqu'au 18 mars à la Maison de l'Artisanat offre un panorama unique et exhaustif de la création artisanale contemporaine. Elle aura la M.A.J.C. son havre définitif»: Իսկ, «Լա Մարսէյէզ»ը, նոյնպէս կէս էջ մը «Il était une fois l'Arménie. Exposition inédite, elle recueille tout ce que fait la culture de ce peuple, dont Marseille compte une forte communauté et qui n'a pas manqué de saluer cet évènement»:

***

Ցուցահանդէսը կը գտնէ բացառիկ յաջողութիւն: Չորս շաբթուան ընթացքին այցելուներու թիւն է վեց հազար ութ հարիւր: Աննախընթաց կը նկատուի այս արուեստատան պատմութեան մէջ, որ բացուած է տասը տարի առաջ եւ ցուցահանդէսը 80-րդն է: Այցելուներուն հարիւրէն ութսունը ոչ Հայեր են: Զանազան միութիւններ, դպրոցական հաստատութիւններ խմբական այցելութիւններ կու տան: Ոսկեմատեանէն քաղեցինք հետեւեալ տողերը. -- «Une exposition qui nous donne l'envie de visiter ce pays. Quelle richesse dans cette culture». / «Félicitations aux organisateurs pour cette exposition qui nous restitue la mémoire et l'art de ce pays si attachant et si peu connu dans ses œuvres d'art». / «Très belle présentation de tout l'artisanat. Cela fait plaisir de voir tant de beau travail. Que cela dure longtemps, aussi longtemps que la terre d'Arménie»:

***

Այս ցուցահանդէսը փոքրիկ բայց նշանակալից պատկերացումն է Հայաստանի վաղնջական պատմութենէն եկող հայ մարդուն նկարագրին, որուն անբաժան ուղեկիցները եղած են՝ արհեստները, կիրառական արուեստները: Այս փառաւոր անցեալի լուռ վկաներուն կարելի է հանդիպիլ Հայաստանի պետական պատկերասրահը, Պատմութեան պետական թանգարանին ազգագրութեան բաժնին մէջ, Էջմիածնի, Սարդարապատի, Էրեբունիի թանգարանները: Անշուշտ, նաեւ ստեղծագործող վարպետներու արհեստանոցներուն մէջ եւ նոր օրերու «Ֆլայ մարքէթ»ը «Վերնիսաժ»ը

Ներկայացուած բոլոր ցուցանմոյշները ուղղակի կու գան Հայաստանէն, շատ քիչ բացառութեամբ, լաւագոյն արհեստաւորներու աշխատանոցներէն, հաւաքածոներէն: Նշենք մի քանի յայտնի անուններ՝ Լեւոն Լալայեան (ոսկերիչ-արծաթագործ), Լենա (ասեղնագործուհի), Գրիգորեան Լիլիթ եւ Ռոպէր ու նաեւ Սիմոն (խեցեգործ) եւ ուրիշներ՝ նոյնքան արժանի յիշատակութեան: Գործերը կը կրեն հայ ժողովուրդի յատուկ ձեւերու, գոյներու ճաշակի, ոճի եւ հաւատամքի դրոշմը: Կը կրեն ստեղծագործողին միտքի, սրտի ու ձեռքի ներդաշնակութիւնը:

Յատուկ տեղ կը գրաւեն՝ ոսկերչութիւնը, գորգերն ու կարպետները, փայտի գեղարուեստական փորագրութիւնը, խեցեգործութիւնը, ասեղնագործութիւնը: Այսպէս, կարելի է տեսնել փայտէ՝ խաչքարեր, տուփեր, բժժանքներ, աղամաններ (որոնք ունին իրենց պատմութիւնը), ափսէներ, խաչեր, դգալներ, ծեփակներ, նախշեր եւայլն..., խեցէ՝ աղամաններ, կուժեր, սափորներ, թակոյկներ, ամաններ, անօթներ, ծաղկամաններ, սրուակներ, գաւաթներ..., դերձանէ՝ ժանեակներ, սփռոցներ, ծածկոցներ, անձեռոցներ, Մարաշի եւ Այնթապի զանազան ընտիր գործեր..., ոսկիէ, արծաթէ կամ պղնձէ՝ զարդեր, խաչեր, մատանիներ, ապարանջաններ, մանեակներ, վզնոցներ, ականջի օղեր..., հիւսուածանիւթէ՝ հին եւ թանկագին գորգեր, կարպետներ: Ցուցադրուած են նաեւ երաժշտական աւանդական գործիքներ եւայլն...: Նոյնպէս, յատուկ տեղ կը գրաւէ տեղեկատուական բաժինը՝ պատմութիւն, աշխարհագրութիւն, մշակոյթ՝ բնագիրներով, նկարներով եւ քարտէսներով:

Կարելի չէ լրիւ եւ ճշգրիտ ցանկ մը տալ այնքան բազմաթիւ եւ բազմազան են առարկաները: Կարելի չէ հարազատ նկարագրութիւն մը ընել այնքան ինքնատիպութիւն, հարստութիւն եւ որակ կայ: Կարելի չէ մթնոլորտը պատկերացնել, նոյնութեամբ փոխանցել ընթերցողին, այնքան ոգեկանութիւն, հոգիի մնայուն արժէքներ եւ նուիրականացում կան գործերուն մէջ:

Պէտք է այցելել: Մինչեւ Մարտ 18 ցուցահանդէսը կը շարունակուի:

Վերջին խօսքը կ'առնենք ոսկեմատեանէն, գրուած Տիկին Ատրինէ Գարբիէլեանի կողմէ՝

«Եկայ, տեսայ ու հիացայ»:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ
ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ԷԼԻԶ -- ԳԱՒՈՒՔՃԵԱՆ ԱՅՎԱԶԵԱՆ
ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ ՄԱՍԻՆ

Էլիզ - Գաւուքճեան Այվազեան գրական մրցանքի դատակազմը քննելէ յետոյ 1994 - 1995-ի համար մրցումի ներկայացուած գիրքերը, միաձայնութեամբ որոշեց առաջին մրցանակը յատկացնել տիթրոյթաբնակ Տիկին Սեդա Ծաղիկեան - Տէմիրճեանի «Սփիւռքահայ Արդի Գրականութիւն» հատորին եւ պէյրութաբնակ Պր. Աբրահամ Ալիքեանի «Ծղրիթը» բանաստեղծութեան գրքին:

Մրցանակակիրներէն իւրաքանչիւրը կը ստանայ 1500-ական Ֆր.:

Դատակազմի անդամներ.- Տիկին Հիլտա Գալֆայեան - Փանոսեան, Պր. Մովսէս Պչաքճեան եւ Պր. Նազարէթ Թօփալեան:

ԷԼԻԶ Գ. -- Ա.
Մրցանակի Դատակազմ

Սփիւռքի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ
-ՁԷ-

ԲԱՐԵՅՈՅՍ ՎԱՐԿԱԾ

Որպէս լաւատես եւ բարեմիտ անձ
ունիմ ինքնուրոյն բարեյոյս վարկած
Հայաստանի մէջ մէկ կուսակցութեան
հանդէպ առնուած որոշման կապուած:

Իշխանութեան եւ այս կուսակցութեան
միջեւ կայ գաղտնի համաձայնութիւն:
Ցաչս աշխարհի՝ դերերու բաշխում. -
իրարու հանդէպ ամբաստանութիւն,
մակդիրներ, ցոյցեր, ասուլիս, դիմում,
խնդրին մէջ օտար մարդոց ներքաշում,
անսպասելի կեցուածքներ բազում,
ըսելու համար թշնամիներուն. -
«Որպէս ձեզ համար լաւագոյն լուծում՝
ճանչցէ՛ք Արցախի Հանրապետութիւն:
Եթէ միւսները փոխարինեն մեզ՝
մէջտեղ կը հանեն Ուիլսընեան քարտէս»:

Անմիջապէս որ այս հարցը լուծուի
ըստ մեր բոլորի սրտագին իղձի,
եւ նաւթուղին ալ մեր երկրէն անցնի,
գաղտնիքը շուտով կը յայտնաբերուի,
գործակցութիւնը առաջ կը տարուի
բնական ձեւով, առանց արգելքի:

Չնախատեսուած կէտ մը կայ սակայն. --
Ի՞նչ պիտի ըլլայ անոնց պարագան
որոնք՝ անտեղեակ նախորդ արարին
կազմակերպուած ռազմավարութեան՝
իրակա՛ն նզովք արտաբերեցին
դիմացի խումբի մարդոց հասցէին...

ՇՐՋՈՒՆ ՄԱՆՐԱԴԷՏ

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՎԵՆԵՏԻԿ
Յուլիս 1 - Յուլիս 25
1995

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մուրատ - Ռափայէլեանի տնօրէնութիւնը, վերջին երկու տարիներու ընթացքին վարժարանիս մէջ կատարուած վերանորոգութիւններու պատճառով, հարկադրուած էր առժամապէս դադրեցնել հայերէն լեզուի ամառնային դասընթացքները:

Այսօր յետ գործերու աւարտին՝ կու գայ ուրախութեամբ տեղեկացնելու մեր սփիւռքահայ հասարակութեան, որ այս տարի ալ քաջալերուած անցեալ տարիներու շահեկան փորձառութենէն ու ընդառաջելով զանազան գաղութներէ ներկայացուած դիմումներուն, ծրագրած է կազմակերպել հայերէն լեզուի խտացեալ դասընթացք մը՝ հովանաւորութեամբ Սուրբ Ղազարի Մխիթարեան Միաբանութեան Մայրավանքի Հայկական Ճեմարանին:

Ծրագիրը առաւելաբար պիտի ունենայ լեզուագիտական ուղեգիծ՝ ընդգրկելով խօսակցական լեզուի հրահանգումներ, գրաւոր պարտականութիւններ եւ ծաղկաքաղ ընթերցումներ:

Յառաջացած աշակերտներու համար, նախատեսուած են նաեւ Հայ Գրականութեան, Պատմութեան եւ Գրաբարի յաւելեալ դասապահեր:

Դասարանային բաժանումները պիտի կատարուին մասնակցող աշակերտներու հայերէնի մակարդակին համաձայն:

Դասընթացքներուն մասնակցիլ փափաքողներուն՝ վարժարանիս տնօրէնութեան կողմէ պիտի ուղարկուին դիմումնագիրներու պատճէններ, որոնք յետ լրացուելու պէտք են փութով վերադարձուիլ տնօրէնութեան մինչեւ Մայիս 31:

Դասընթացքներուն արձանագրուելու համար՝ պայման է աւարտած ըլլալ 16 տարեկանը:

Ընթացքի մասնակցութեան սակն է 1200 ամերիկեան տոլար բոլոր երկիրներու համար, որ կը ներփակէ դասընթացքի, սննդեղէնի եւ կեցութեան ծախքերը:

Ուսումնական ծրագրին առընթեր պիտի կազմակերպուին նաեւ միջ - աշակերտական հանդիպումներ, զբօսապտոյտներ եւ տեսարժան վայրերու այցելութիւններ:

Արձանագրութեան կամ յաւելեալ այլ տեղեկութիւններու համար, դիմել հետեւեալ հասցէին.

Corsi Estivi di Lingua Armena
Collegio Armeno - Dorsoduro 2596
30123 Venezia (ITALIA)
Tel. 41/5228770 - Fax 41/5203434.

Մեզմէ կը խնդրուի տեղեկացնել
ԿՈՊԵՌՆԻԿ ՄԻԼՈՇԵԱՆԻ
մահը որ պատահեցաւ Փետրուար 22-ին, 94 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Երեքշաբթի, Փետր. 28, ժամը 10·45-ին
Eglise Saint Jean-Baptiste
Morsang-sur-Orge
ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը։

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14, rue St-Bazile, Marseille 1er

le Mercredi 1er Mars à 20 heures 30

CONFERENCE

sur le thème :

«LES SCIENCES FONDAMENTALES EN ARMENIE»

en présence de :
Vahé Gourzadian - (Professeur à l'institut de Physique d'Erevan);
Jacques Kurdjian - (Physicien au CEA CADARCHE);
Edouard Arzoumanian - (Docteur en Sciences à Marseille).
— Entrée libre —

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

BACHELIERS SESSION 1995

Pour vous qui présentez
la LANGUE ARMENIENNE
aux épreuves du baccalauréat
en OPTION,
afin de vous aider et vous mettre en condition, la M.C.A. organise
un BAC BLANC D'ARMENIEN
— *Option* —
le MERCREDI 1er MARS
de 14h30 à 16h30
Renseignements auprès de la Direction.

EMISSIONS M.C.A. SUR AYP FM
LES MERCREDIS DE 10H15 A 11H50

9, rue de Madrid, 94140 ALFORTVILLE
Tél.: 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը ճիշդ 6-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Հսկումի խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի.

Չորեքշաբթի, Մարտ 1
Գ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՆԵՐՍԷՍ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Մարտ 8
Ժ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Մարտ 15
ԺԷ .օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՄԻԽՌՈՆ ՎՐԴ. ԳԸՎԸՐԳԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Մարտ 22
ԻԴ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Մարտ 29
ԼԱ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ԱՒԵՏԻՍ ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Ապրիլ 5
ԼԸ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Ի գիտութիւն Լիոնի եւ Ռոն - Ալփի Շրջանի հայ հասարակութեան կը ծանուցանուի թէ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 5-ին, Հսկումի եւ խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով։

Չորեքշաբթի, Մարտ 1, ժամը 5-ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 8, ժամը 5-ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 15, ժամը 5-ին
Չորեքշաբթի, Մարտ 22, ժամը 5-ին (Միջինք)
Չորեքշաբթի, Մարտ 29, ժամը 5-ին
Չորեքշաբթի, Ապրիլ 5, ժամը 5-ին

***

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներու պատարագէն առաջ։
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·45-ին։
Արեւագալ ժամը 9·45-ին։
Պատարագ ժամը 10·30-ին։
Քարոզ և Հոգեհանգիստ ժամը 11·45-ին։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԹԵՄԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ
ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ
ՀԱՅՈՑ ԹԵՄԻՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ

Մեծի Պահոց 40-օրեայ շրջանին, ըստ Օրացոյց - ժամանակացոյցի, ամէն Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը, երեկոյեան, տեղի պիտի ունենան Հսկումի արարողութիւններ՝ մեր Թեմի բոլոր եկեղեցիներուն մէջ։

Յաւարտ ժամերգութեանց, ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԷՃԵԱՆ, Առաջնորդական Փոխանորդ, հաւատացելոց պիտի ներկայացնէ, հակիրճ բովանդակութեամբ «Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ընտրութիւն» նիւթի շուրջ անհրաժեշտը։

Իսկ Չորեքշաբթի, Մարտ 22, ժամը 20·30-ին, Տարօն Եպիսկ. պիտի տայ դասախօսութիւն մը «Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի Ընտրութիւն» նիւթի շուրջ, ի գիտութիւն հետաքրքիր հասարակութեան, Աթոռանիստ Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ հանդիսասրահին մէջ։

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Հարաւային Ֆրանսայի
Առաքելական եկեղեցիներու
Հայաստանեայց
Մեծ Պահքի Հսկումի Արարողութեանց

Չորեքշաբթի, Մարտ 1, ժամը 17·30-ին
Մարսէյլ
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Ուրբաթ, Մարտ 3, ժամը 17·30-ին
Ս. Կարապետ Եկեղեցի
(Campagne Frèze)
Քարոզիչ՝
ՎԱՐԴԱՎԱՌ ՔՀՆՅ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Soirée Moules-Frites

à volonté

organisée par la Croix Bleue
des Arméniens de France
et le Nor Seround
de Sevran — Livry-Gargan

le Samedi 11 Mars
à partir de 20 heures 30
à la Salle des Fêtes de Sevran
— rue Gabriel Péri —
Disc-Jockey — Ambiance assurée

Réservations :
43. 83. 87. 68 / 43. 32. 47. 20

***

DINER DANSANT

organisé par
la Section « *Elen Puzant* » *d'Alfortville*
le Samedi 18 Mars
Salle Voltaire à Alfortville
avec l'*Orchestre Gaidzag*
et le chanteur *Ando*

Réservations :
— Mme Kabayan : 43. 76. 10. 07;
— Mme Papazian : 43. 76. 35. 68.

INAUGURATION DE LA

STATUE élevée à la mémoire du GENOCIDE ARMENIEN

le Mardi 28 Février à 11 heures 30
Jardin Anglès — Allées d'Azémar à Draguignan
à 10 heures, cette manifestation sera précédée d'un office religieux célébré en l'église Saint-Michel par
MGR. DARON GEREJIAN
Vicaire-Général du Sud de la France

LE COMITE DE DEFENSE
DE LA CAUSE ARMENIENNE
vous invite
à la Présentation - Signature du livre

«L'ETAT CRIMINEL»

par son auteur le
Dr Yves TERNON
le Vendredi 3 Mars à 20 heures 30
à la M.C.A.-Paris — Salle Démirian
17, rue Bleue, Paris 9e
— Métro CADET —

La présentation sera animée par :
PIERRE-YVES LE PRIOL, *Journaliste à «La Croix»*
GAIDZ MINASSIAN, *CDCA*

Entrée libre, séance de signatures-dédicaces.

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչական Խորհուրդը գոհունակութեամբ կը ծանուցանէ, թէ նախանցեալ տարիներու օրինակով կը կազմակերպէ ժողովրդային Լսարաններ Եկեղեցին յուզող այժմէական նիւթերու շուրջ։

Ժողովրդային Լսարանները տեղի պիտի ունենան Առաջնորդարանի Նուրհան Ֆրէնկեան սրահին մէջ, Չորեքշաբթի իրիկունները՝ ժամը 8 - 9 (կէս ժամ զեկոյց, կէս ժամ հարցպատասխան՝ օրուան զեկուցումին շուրջ), ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցին. —

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 1-ին
Նիւթն է՝
ՊՈԼՈԺԵՆԻԱ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
Զեկուցող Տոքթոր՝
Օննիկ Ժամկոչեան

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 15-ին
Նիւթն է՝
ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԿԱՆՈՆԱԳԻՐՆԵՐ ԵՒ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՄԷՋԷՆ՝ ՑԱՑՍՕՐ
Զեկուցող՝
Գիւտ Արքեպիսկ. Նագգաշեան

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը իր մասնակցութեամբ ծանօթանալու մեր եկեղեցւոյ կարգ ու սարքին։

Լսարանի աւարտին՝ ընդունելութիւն՝ Մայր Եկեղեցւոյ Տիկնանց Յանձնախումբին կողմէ։

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Meubles Ghazarian
4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance
Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

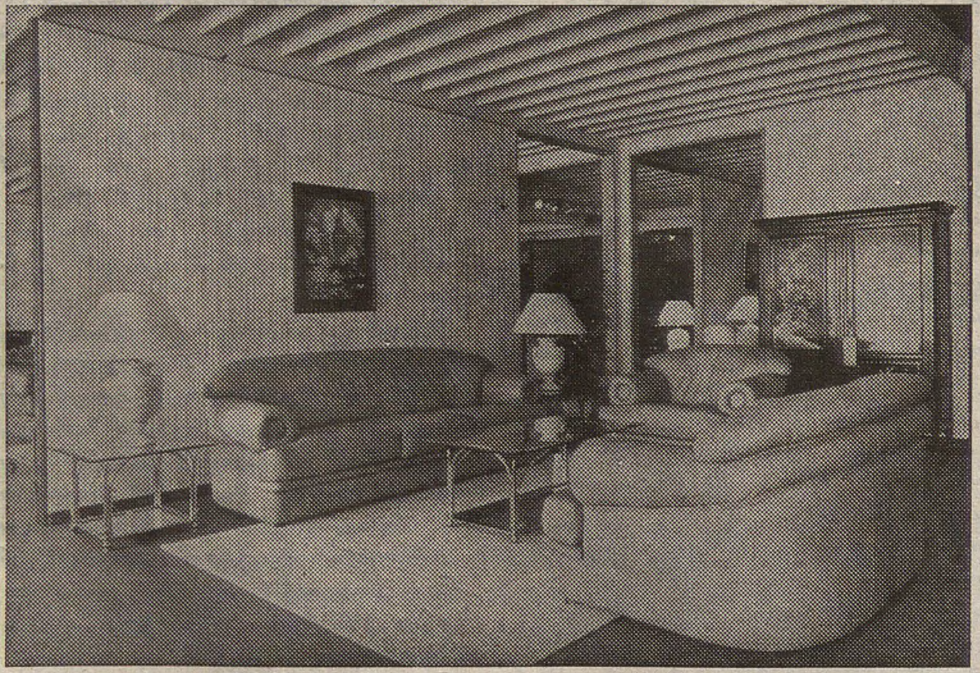

« Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն »

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 28

MARDI 28 FEVRIER 1995

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925

DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS

TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F

— FAX : 48. 00. 06. 70 —

C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.

Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)

1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.537

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

69e ANNEE — N° 18.537

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԵՐԵՒԱՆ - ԱՆԳԱՐԱ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ Ժ. ԼԻՊԱՐԻՏԵԱՆԻ ԱՆԳԱՐԱ ԱՅՑԸ

Նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեանի գլխաւոր խորհրդական Ժ. Լիպարիտեանի Անգարա այցելութիւնը բաւական լայն տեղ գրաւած է չարաթաթերջի Թուրք մամուլին մէջ: Այս առթիւ ընդհ. տպաւորութիւնը այն է որ Երեւանի եւ Անգարայի յարաբերութիւնները մտած են մեղմացումի փուլ մը:

Ժ. Լիպարիտեան Անգարայի մէջ հանդիպում ունեցած է Թուրքիոյ Արտաքին Գործերու Նախարար Մ. Գարաեալչընի, վարչապետ Թ. Չիլլէրի եւ Հանրապետութեան Նախագահ Ս. Տէմիրէլի հետ: Թրքական թերթերը կը գրեն որ այս հանդիպումներուն ընթացքին Անգարա Լիպարիտեանի «հասկցուց» թէ մտադիր է Երեւանի հանդէպ անզիջող կեցուածքը փոփոխութեան ենթարկելու եւ յառաջիկայ օրերուն այս ուղղութեամբ որոշ քայլեր առնելու:

Որոշ է որ յարաբերութիւններու այս նոր փուլին մղիչ գլխաւոր ազդակը եղած է Բաքուի քարիւղին խողովակաշարը Հայաստանէն անցընելու ծրագրին Միացեալ - Նահանգներու հաւանութիւնը: Հանդիպումներուն ընթացքին Անգարայի գլխաւոր պայմանները կը նկատուին հետեւեալները.

- Երեւան պէտք չէ ընդդիմանայ Թուրք զինուորներու Ղարաբաղ ներկայութեան,
- Ցեղասպանութեան նման հարցերու առընչութեամբ պէտք չէ այնպիսի կեցուածք ունենայ որ Թուրք ժողովուրդը վիրաւորէ,
- Թուրքիոյ եւ Ազրպէջանի դէմ լարուած յարաբերութիւններ մշակելէ հրաժարի:

Կատարուած տեղեկատուութեան համաձայն, Նախագահ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի խորհրդականը սկզբունքով դէմ եղած է նախապայմաններով մեղմացումի մը ու Ղարաբաղի մէջ Թուրք զինուորներու ներկայութեան, ըսելով. - «Այս պայմանը կարելի չէ որ Ղարաբաղի Հայերը ընդունին: Որովհետեւ Թուրքիան անկողմնակալ չի նկատուիր: Մինչեւ այսօր միշտ Ազրբէջանի կողմնակից գտնուեցաւ»: Ժ. Լիպարիտեան ըսած է նաեւ թէ Անգարա որեւէ օգուտ պիտի չունենայ դիւանագիտական յարաբերութիւններու հաստատումը Ղարաբաղի հարցով կամ շրջափակումով պայմանաւորելէ: Փետրուար 25-ի «Հիւրրիյէթ»ը կ'աւելցնէ թէ Մինսկի խմբակը կը ջանայ համոզել Անգարան որ հրաժարի Ղարաբաղ Թուրք զինուոր ղրկելու պայմանէն:

Հարցին մասին հետաքրքրական է Փետրուար 26-ի «Միլլիյէթ» օրաթերթին անկիւնը ուր կ'ըսուի թէ Թուրքիոյ Սենեակներու Միութեան Նախագահը Հայաստան այցելած է տեսակցութիւն ունենալու համար Կարսի սահմանային անցքին բացումին ու տնտեսական յետագայ զարգացումներու կարգաւորման մասին: Անգարա Լիպարիտեանի հանդիպումներէն այն տպաւորութիւնը ստացած է որ յուսադրիչ զարգացումներ անկարելի չեն հայկական ուժերու Լաչինէն քաշուելու նիւթին մէջ: Այս մասին Միացեալ - Նահանգներու Արտաքին Նախարարութեան Ազրբէջանի բաժնի պետը Լոնտոնի մէջ նոյն հարցերուն մասին հանդիպում ունեցած է Ազրբէջանի Արտաքին փոխ - Նախարար Կուլիեւի հետ ու Բաքուի նեցուկը ուզած:

Ամերիկեան աղբիւրներու համաձայն, նախատեսուած մեղմացման ծրագիրը պիտի իրագործուի հետեւեալ փուլերով.

- Որպէս բարի կամեցողութեան առաջին քայլ, Թուրքիա պիտի բանայ օդային տարածքը եւ Կարսի սահմանային անցքը, արտօնելով սահմանային առեւտուրը Հայաստանի ու Թուրքիոյ միջեւ:
- Հայաստան առոր պիտի պատասխանէ Լաչինէն քաշուելու ուղղութեամբ քայլով մը եթէ նոյնիսկ առիկա խորհրդանշական ըլլայ:
- Միացեալ - Նահանգներ յանձնառու չէ Ղարաբաղի մէջ Թրքական ուժերու ներկայութեան:
- Թուրքիա պիտի արտօնէ նաեւ որ Հայաստանի կառավարութենէն անկախ կազմակերպութիւններու ուղղուած մարդասիրական օժանդակութիւնը տեղ հասնի:

ՔԱՆԻ՛ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ՝ Շ. Փասքուա Ուաշինկթընը մեղադրեց անբաղձալի հինգ Ամերիկացիներու լրտեսական գործունէութեան հրապարակման համար, ինչ որ քիչ մը աւելի խղ լեցուց այն կրակին վրայ որ ծագած էր երկու երկիրներու միջեւ: Միացեալ - Նահանգներու դեսպանուհին «ոչ ճշգրիտ ոչ ալ հաւաստի» որակեց այդ ամբաստանութիւնները: Այս պատմութիւնը քիչ մը աւելի սրեց Ներքին եւ Արտաքին նախարարութիւններու «աւանդական» հակամարտութիւնը: Այս շրջանին, մանաւա՛նդ, երբ մէկը Պալատիւրի, միւսն ալ Շիրաքի կողմնակից դէմք մըն է:

ՖԻԼԻՓ ՍԷԿԷՆ դատապարտեց պալատիւրցիներու «ուղեկորոյս եւ անպարկեշտ» մեթոտները, ակնարկելով այն քննադատութիւններուն որոնք եղած էին իր այն յայտարարութեան առթիւ, որ չէր գիտեր թէ որո՞ւ կը քուէարկէ Բ. շրջանին եթէ դէմ դիմաց գտնուին Պալատիւր եւ Ժոսփէն: Փետրուար 24-ին, Սէկէն յստակ կերպով ըսաւ որ կը քուէարկէ ընկերվարական թեկնածուին դէմ, չծածկելով թէ ստեղծուած բանավէճը արհամարհելի եւ խղճալի կը նկատէ:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ, անձնական բնոյթ ունեցող չորս օրուան այցելութիւն մը կատարեց Եգիպտոս, ընդառաջ երթալով Նախագահ Մուպարաքի հրաւէրին: Նախագահը Ասուան հասաւ Փետրուար 24-ին, ուրկէ Լուքսոր անցաւ:

ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ ՍԱԿԱՆ մէկ տարի բանտարկութեան (յետաձգումով) եւ 40 հազար Ֆր. տուգանքի դատապարտուեցաւ, Փետրուար 24-ին Փարիզի 16-րդ պաշտօնեան Ատեանին կողմէ, քոքայինի գործածութեան եւ փոխանցումի համար: Պատիժին կ'ընկերանայ փորձի շրջանի մը պարտադրանքը: Պարտի արհեստ մը ունենալ եւ ենթարկուիլ դարմանումի:

ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ՝ Ֆր. Լէոթար քաղաքացիական ծառայութիւն մը կը հաստատէ Եհովայի վկաներուն համար որոնք կը մերժեն զինուորական ծառայութիւն կատարել, որովհետեւ կ'ըսեն. - «Մենք միայն Աստուծոյ ծառայութիւն կ'ընենք»: Եհովայի վկաները հինգ միլիոն հետեւորդ ունին աշխարհի մէջ (120.000՝ Ֆրանսա):

«ԱՐՄԱՏԱԿԱՆ» կուսակցութեան ազգ. համագումարը 26-ի դէմ 263 ձայնով վա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՖՈՒԹՊՈԼ

Վալանսի Հայ Մարզականը 1-ի դէմ 2 կէտով յաղթեց Միւլհուզի այս վերջնոյն դաշտին վրայ: Բ. դասակարգին գլուխն է միշտ Կէնկան 57 կէտով, իրեն կը յաջորդէ Մարսէյլ 55 կէտով: Վալանս 14-րդ է 34 կէտով:

ՄԱՄՈՒԼ

«LE MONDE»

(25 Février)

LES TROUPES ARMENIENNES ACCUSEES DE CRIMES DE GUERRE AU HAUT-KARABAGH

«Մոնտ», Փետրուար 25-ի իր թիւին մէջ, կ'արձագանգէր Հելսինքիի Մարդկային Իրաւանց Հսկողութեան կոմիտէին Փետրուար 23-ին հրապարակած մէկ տեղեկագրին ըստ որուն հայկական զօրքերը պատասխանատու են 1993-էն 1994 գործուած են պատերազմական ոճիրներու մեծ մասին Լ. Ղարաբաղի մէջ: Հելսինքիի Կոմիտէն քննութիւն կատարած է 1994 Մարտին եւ Ապրիլին հաւաքելու համար վկայութիւններ Ժընեւի պայմանագրութեանց բռնաբարումներու վերաբերեալ, Բաքուն եւ Երեւանը դէմ դիմաց հանած պատերազմին մէջ, 1988-էն ի վեր Ազրբէջան գտնուող բայց մեծամասնութեամբ Հայերով բնակուած այս շրջանին մէջ:

Եթէ, կը շարունակէ «Լը Մոնտ» իր լրատուութեան մէջ, Կոմիտէն կը հաստատէ որ երկկողմանի կեղեքումները շատ են - պատանդ բռնել, բնակչութիւն տեղահանել, քաղաքացիներ ռմբակոծել, տուներ թալանի տալ եւ քանդել, գերիներու հետ գէշ վարուիլ, ի հարկին մեռցնել - վկայութիւններու առաւելագոյնը խնդրոյ առարկայ կ'ընէ Լ. Ղարաբաղի ինքնակոչ Հանրապետութեան զօրքերը, նեցուկ ունենալով հայկական բանակը:

Իր յանձնարարութիւններուն մէջ, Կոմիտէն կը դիմէ հայկական կառավարութեան որպէսզի արտօնէ միջազգային քննութիւն մը ութ ազերի բանտարկեալներու մահուան մասին, 1994 Յունուար 29-ին, Երեւանի բանտի մը մէջ եւ Արեւմտեաններուն որպէսզի դատապարտեն իրաւունքի բռնաբարումները եւ արգելք հանդիսանան զինամթերքի չհատակութեան պատերազմիկ կողմերու ի նպաստ:

Այս բաժինէն ետք, թերթը կը հաղորդէ նաեւ թէ 200 լրագրողներ ցոյց մը ըրած են Փետրուար 22-ին բողոքելու համար կառավարութեան արգելքին դէմ ընդդիմադիր մամուլի մէկ մասին, մանաւանդ անոր որ կախում ունի Հ. Յ. Դաշնակցութենէն որու գործունէութիւնը առկախուեցաւ, ի նախատեսութիւն երեսփոխանական ընտրութիւններուն:

***

Գնահատելի է, անկասկա՛ծ, Հելսինքիի Կոմիտէի այս փութկոտ քննութիւնը: Դժբախտաբար երկու չափ երկու կշիռի հարցը միշտ ի զօրու է եւ նման փութկոտութիւններ չտեսանք այլ առիթներով, Սումգայիթէն Բաքուի բանտերը...:

***

«LA LIBRE BELGIQUE»

(24 Février)

LES POSITIONS DE MOSCOU SAPEES

EREVAN NE VOIT PLUS D'OBSTACLES A UN RAPPROCHEMENT AVEC ANKARA

Թերթին քաղաքական հարցերու մեկնաբանը Բորիս Թումանով կ'անդրադառնայ Անգարայի միջազգային ժողովին որ Չէչէնիոյ պատերազմին շրջանակին մէջ ուշադրութեան կը յանձնէ Ղարաբաղի խնդիրը: Այդ ժողովը մասնակից 13 երկիրներու եւ ՕԹԱՆ-ի, Օ-ԷՍ-ՍԷ-Ը-ի, Մինսկի խումբի ներկայացուցիչներով, մրցակից մը կը նկատուի Մոսկուայի, հայ-ազրբէջանական հարցին միջնորդութեան գործին մէջ: Ու այս վիճակը կը նպաստէ Թուրքիոյ որ միշտ տրամադիր կ'երեւի գոյացած բացը լեցնելու:

Բ. Թումանով տեղ կու տայ նաեւ հայկական տեղեկատուութեան որ կ'ըսէ թէ Անգարա տրամադիր է վերաքննելու իր ազրբէջանամէտ կեցուածքը ու թերեւս ձեռնարկել Թուրքեւհայ առեւտրական յարաբերութիւններու նոր փուլի մը, քանի որ Հայաստանի դէմ կիրարկուած շրջափակումը ամէն բանէ աւելի, վարկաբեկելու կը ծառայէ Թուրքիան:

Հայաստանի իշխանութիւնը, կ'ըսուի թէ բարի կամեցողութեան ցոյց մը կը նկատէ Անգարայի այն յայտարարութիւնը թէ դէմ չէ նաւթուղիին Հայաստանէն անցքին: Ասկէ ետք Բ. Թումանով հաւանական կը նկատէ Հոյաստան ու Թուրքիա մերձեցում մը որ երկու կողմէն ալ որոշ ջանքեր պիտի պահանջէ, մեղմելու համար Ազրբէջանի եւ Ղարաբաղի անզիջող կեցուածքը որ մինչեւ այսօր արգելք եղաւ մնայուն ու վերջնական լուծումի մը:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Պատուարժան խմբագրութիւն «Յառաջ» օրաթերթի,

Թերթիդ 1995 Յունուար 31-ի թիւին մէջ լոյս տեսած «Կաթողիկոսական Ընտրութիւն, Կրօնական Ընկերակցութիւն եւ Օսմանեան Պատմութիւն» յօդուածին առթիւ, հարկ կը տեսնենք կատարել հետեւեալ նշումներն ու հարցադրումները.

○ Պր. Օննիկ Ժամկոչեան Փարիզի հայկական ձայնասփիւռի Cartes sur Table յայտագրին հրաւիրուած էր որպէս պատմագէտ եւ որպէս այդպիսին՝ պատասխանելու կաթողիկոսական ընտրութեան վերաբերող հարցումներուն:

○ Կարելի՞ է պահ մ'իսկ ընդունիլ որ ընտրութեան մասնակից պատուիրակները ընտրուած չըլլան Եկեղեցւոյ հարցերով մօտէն զբաղող անհատներու մէջէն եւ համապատասխան Կրօնական Ընկերակցութեան կանոնագրին, ինչպէս կը յանձնարարէր Ս. Էջմիածնէն ստացուած Ընտրական Յանձնախումբին Ուղեցոյցը:

○ Անպատեհութի՞ւն մըն է որ Ընտրական Յանձնախումբը ընդունած ըլլայ որ Փարիզը եւ փարիզեան Շրջանը ընտրութեան ներկայանայ ութ Պատուիրակներով: Ինչպէս գիտէք, այդ Պատուիրակներուն անունները հրապարակուեցան մամուլով՝ վերոյիշեալ Յանձնախումբին կողմէ վաւերացուելէ ետք:

○ Վերջապէս, ինչո՞ւ յետին մտքեր վերագրել Ընկերակցութեան Վարչական Խորհուրդին եւ զայն պատասխանատու ցոյց տալ անդամներու սակաւութեան, եւ աւելին՝ ներկայ ժողովականները ներկայացնել իբր «figurants»:

Կրօնական Ընկերակցութեան ներկայ Վարչական Խորհուրդը երկու տարի է կոչ կ'ընէ որ շրջանի Հայերը դառնան Ընկերակցութեան անդամ եւ ասիկա ոչ թէ աւելցնելու համար «figurants»ներու թիւը, այլ ընդունելու համար յանձնառու անձեր, սակայն, ինչպէս ընդունուած է, աւելի դիւրին է քննադատել քան մասնակցութիւն բերել:

Լաւագոյն մաղթանքներով:

ԴԻՒԱՆ
ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ

Յ.Գ. - Կը փափաքինք վերոյիշեալ Նամակը հրատարակուած տեսնել Ձեր թերթի յառաջիկայ թիւերէն մէկուն մէջ:

Փարիզ, Փետրուար 24, 1995

***

ԽՄԲ. - Ըստ յայտնուած փափաքին հրատարակեցինք Վարչական Խորհուրդի նամակը: Մեր բաժիններէն ոչ փոխելիք, ոչ ալ աւելցնելիք բան մը ունինք, այս առթիւ:

ՀՆՉԱԿԵԱՆ, ՌԱՄԿԱՎԱՐ ԵՒ ԱՆԿԱԽ ՄԱՄՈՒԼԸ ՍԿՍԱՒ ՀԱԿԱԶԴԵԼ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԲՈՂՈՔԻ ԱՐՇԱՒԻՆ

ՄԹՆՈԼՈՐՏԸ ՇԻԿԱՑԱՒ ՓԵՏՐՈՒԱՐ ԱՌԱՋԻՆ ԿԷՍԻՆ

Մինչ Հայաստանի նախագահին Դեկտեմբեր 28-ի հրամանագիրը բողոքի եւ զայրոյթի ալիքի կը մղէր նաեւ Անցեալին դաշնակցական մամուլը, իսկ մինչեւ Յունուարի վերջերը «Հնչակեան», ռամկավար եւ անկախ մամուլը յարաբերաբար զգուշաւոր արձագանգ մը կուտար պատահածին, առանց յստակ կեցուածք ճշդելու, Փետրուարի առաջին կէսին մթնոլորտը սկսաւ շիկանալ: Այս երեւոյթը հասկնալու պէտք է վերադառնալ «Ասպարէզ»ի խմբագրին կատարած այն մեկնաբանութեան, թէ «Սփիւռքի ստուարաթիւ գործող կարգ մը կազմակերպութիւններու խուսափողական եւ ինչու չէ անպատասխանատու կեցուածքը չի վրիպիր ժողովուրդի ուշադրութենէն» եւ կ՚աւելցնէ թէ «ինչպէս մենք հաշիւները մենեն ղեկավար տարրը կը խուսափի կեցուած ճշդելէ...»:

Ուրեմն, «Նեւնուած ձեւնայ»ը վերջինն, կողմնակի հրապարակ իջան մամուլով իրենց կեցուածքը ճշդելու համար:

**

Ս. Դ. Հ. Կուսակցութեան Արեւմտեան Ամերիկայի պաշտօնաթերթ «Մասիս» շաբաթաթերթին Փետրուար 4-ի թիւին մէջ, խմբագիրը՝ ասքեթ Յարութիւն Սաղըեան, «Հարուած եւ հակահարուած» խորագրով անկախի մը ստորագրեց, ի մէջ այլոց կը գրէ. - «Հրապարակի վրայ առկայ է ոչ թէ տրամաբանութիւնը, սառն դատողութիւնը, գիտելիքը եւ իրադարձութեանց համադրում վերլուծումն ու ճշմարտութիւն, այլ երեւոյթներու մօտեցումը կիրքով, զգացումով եւ զանգուածային յաւելեալ զրգռելու տրամադրութեամբ: Երբ ազգովին այսպէս ենք բոլոր մեր ամէն ինչ, հոս, մեր զգացումներն մեր, առանց չափով ու կանխատես կ՚ըլլանք եղոյթներուն ես յատկութեամբ, որոնք կարծես յատուկ կը մղեն հայրենասէր զանգուածները հակադրելու հայրենիքին, հայրենի պետութեան եւ անոր նախագահին առած մէկ նախաձեռնութեան առիթով, բարձրացուած աղմուկը, գրեթէ բնագրօսիկ եւ տաքարիւն իր պարունակութեամբ, կ՚արծարծուի եւ կ՚արդարացուի երեւոյթներու եւ անոնց մէկ խեղաթիւրուած ենթադրութեամբ, փոխանակ տեսնելու թէ՝ ո՞ւր կը կայանայ ճշմարտութիւնը, ինչո՞ւ երկրի մը նախագահը, այս պարագային մեր հայրենիքի նախագահը պարտաւորուած զգացած է նման նախաձեռնութիւն մը առնելու, եւ թէ ի՞նչ կարելի է ընել, անմիջական այս շիկացած մթնոլորտէն անդին, կամուրջները ամբողջովին չկտրելու եւ ապագային նայելու անցեալի փորձառութեամբ հարստացած»: «...Քաղաքական հասունութիւն ունեցող խմբաւորում մը, նման պարագաներու տակ, ինքզինք զգաստութեան կը կոչէ, հարցերուն եւ երեւոյթներուն կը մօտենայ քաղաքական ողջմտութեամբ եւ կը փորձէ ուղղել սխալները, եթէ վրիպած են»:

«Նոր Օր» *եռօրեայի* (Ռ.Ա.Կ.) *խմբագիրը՝ Յակոբ Պօղոսեան, «Աուշվից եւ Տէր Զօր...» խորագրով իր խմբագրականին մէջ (Փետրուար 4-ի թիւ) խօսելով Աուշվիցի արգելափակման կայանին ազատագրման 50-ամեակի նշումի մասին, ի մէջ այլոց կը գրէ. -* «Արդեօ՞ք միջազգային նման հնչեղութիւն պիտի ունենայ երկու ամիս ետք նշուելիք Եղեռնի 80-րդ տարելիցը: Կը կասկածինք: ... Սակայն, այսպանելէ առաջ ուրիշներ, մենք իրաւունք չունի՞նք հարց տալու, թէ ինչպէ՞ս եւ ի՞նչ տարողութեամբ պիտի նշենք, գոնէ այստեղ, արտասահմանի մէջ: Թրքականին մօտիկութիւնը եւ կազմակերպչական ցարդ կատարուած աշխատանքները յոյս չեն ներշնչեր մեծ ծաւալի գործունէութեան մը մասին: Առաւել, հոգիներուն վրայ նստած յոռետեսութիւնը, բաժանարար նոր երեւոյթները, անգամ մը եւս Եղեռնի հանդիսութիւնը կրնան վերածել քաղաքական ասպարէզի, ուր իւրաքանչիւր կողմ բանաձեւէ իր ուրոյն տեսնել: Հայաստանի իշխանութեան հետ, հողային պահանջներու սեփական քարտէսը գծէ եւայլն...: ...Կա՞յ այս մտավախութիւնը: Բնականաբար: Այլապէս, մենք ոչ թէ պէտք է հրճուինք, այլ տասն անգամ գետնին տակը մտնենք ուրախութեամբ յայտարարելէ առաջ, թէ 10.000 ստորագրութիւն հաւաքած ենք որպէս բողոքի արտայայտութիւն Հայաստանի իշխանութիւններու դէմ եւ ուղարկած նախագահ Գլինթընին: Այդ 10.000 ստորագրութիւնը եթէ հաւաքած ըլլայինք ի նըպաստ Ծերակուտականներ Տոլի եւ Սայմընի «Մարդասիրական Նրբանցք Բանաձեւին», Եղեռնի 80-րդ տարելիցին առիթով ազգային մեր նուազագոյն պարտքը կատարած կ՚ըլլայինք: Զգարմանանք, թէ ինչո՞ւ Աուշվիցի 50-րդ տարելիցը պետութիւններ կը նշեն, իսկ մենք դեռ պիտի սորվինք Տէր Զօրի 80-րդ տարելիցը ազգովին նշել...»:

Տիգրան Թոսպաթ, որ Լիբանանի քաղաքական կեանքին մէջ տարիներու վաստակ մը ունի իբրեւ երեսփոխան եւ լրագրող, մօտէն ճանչցած է Հ. Յ. Դ. ղեկավարները - որոնց կարգին՝ նաեւ Դրօն եւ կարեւոր բաժին ունեցած Դաշնակցութեան Գաղտնի Սպասարկութեան՝ Սուրիոյ մէջ ունեցած գործունէութեան բացայայտումին հետեւանքով ստեղծըւած ծանր իրավիճակի վերացման գործին մէջ, անդրադառնալով դաշնակցական մամուլին մէջ ծայր տուած արշաւին, «Նոր Կեանք» *շաբաթաթերթի յաջորդական երկու թիւերուն մէջ իր սիւնակը յատկացուց այդ հարցին: Փետրուար 9-ի թիւին մէջ՝ «Շարքերը խտացնելու ժամանակը» խորագրին տակ, Տիգրան Թոսպաթ ի մէջ այլոց կ՚ըսէ. -* «Իսկական հայրենասիրութիւնը կը կայանայ հարցերու առարկայական վերլուծումին մէջ: Առանց նախապաշարումի: Առանց կողմնակալութեան: Առանց կիրքի: Առանց դիմելու դիւրին ամբոխավարութեան մը: Աւելի քան ցաւալի պիտի ըլլար զանոնք ուսեցընել ապատեղեկատուութեան ենթագայտիր արշաւներով. ինքնապաշտպանութենէ թելադրուած ոստիկանական միջոցառումները շահագործելով զանոնք որակել մաքիավելական հնարքներ վարկաբեկելու համար կազմակերպուած կուսակցութիւն մը - եւ անկասկած լա՛ւ կազմակերպուած, որ աւելի քան 100 տարի է պատնէշի վըրայ է, բայց կը սխալի ինքզինք համարելով բան մը՝ որ չէ, այսինքն՝ հայկականութեան ներկայացուցիչ կազմակերպութիւնը... ձեռնարկել խաչակրութեան մը՝ որ թիրախ ունենալով հանդերձ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանը, ուղղուած է բուն իսկ Հայաստանի եւ Հայերուն դէմ - քանի որ այսպիսի հարուածներ դժուար հսկելի են-, անխուսափելի անդրադարձներ ունենալով Սփիւռքի մէջ: ... Ինչ կը վերաբերի բողոքի կարգ մը ցոյցերու -- ինչպէս եղաւ Պուրն Համուտի մէջ--, որոնք համարժէք են Ֆրանսայի մէջ տեղ մը՝ Փույի - լէ - գ՚Ոււա կամ հիւսիսային Գալիֆորնիոյ Փիթըլումա շրջանը կատարւող խռովութիւններու, աւելի լաւ է հրաժարիլ անոնցմէ: Որովհետեւ անոնք միայն ամպերու մէջ արծիւի մը որակային փուքի ազդեցութիւնը կը գործեն: Ո՛չ աւելի, ո՛չ պակաս: Օսմանեան վարչակարգի օրով, ստեղծուած էր առասպելական տիպար մը, որուն կը դիմէին դժգոհները իրենց գանգատները յայտնելու համար. այդ տիպարը անգոյ Մարքօ փաշան էր: Տեսակ մը մնացագիր Poste restante Այսօրուան բողոքները, որոնք պէտք ունին իրենց ջիղերը հանդարտեցնելու, կըրնան դիմել ներկայ դարու Մարքօ փաշաներուն, որոնք կրնան ըլլալ - հոստանքին համաձայն - Պիլ Գլինթըն, Ֆրանսուա Միթերան, Փափանտրէու կամ Էլիաս Հրաուի: Բողոքարկուներուն - կ՚ըսեն անոնց առաջնորդները-- մտիկ պիտի ընեն: Այն ալ ինչպէ՛ս...»:

«Նոր Կեանք»ի Փետրուար 16-ի թիւին Տիգրան Թոսպաթի սիւնակին խորագիրն էր՝ «Երբեակի մը աններդաշնակ ձայները» -- Եռաբանութիւն մը հրապարակագրին, դաշնակցական շարքայինի մը եւ համակիրի մը միջեւ տեղի ունեցած: Տիգրան Թոսպաթ, ի պատասխան երկու խօսակիցներու՝ կուսակցութեան մէջ գաղտնի սպասարկութեան մը գոյութեան ուրացումին, կ՚ըսէ. «Կա՛մ կ՚անգիտանաք այս կառոյցին գործունէութիւնները, որոնք պահուած են բոլոր ընկերներէն, կամ ալ կը մերժէք տեսնել անուրանալին: ... Երկուքդ ալ գիտէք, ինծի պէս, որ կուսակցութեան մէջ կայ գաղտնի սպասարկութիւն մը, որ իր կազմաւորման շրջանին «Դրօ»ի անունը չէր կրեր, այլ պարզապէս կը կոչուէր «Դաշնակցութեան Գաղտնի Սպասարկութիւն», որ 1961-ին կործողական սխալ մը գործեց Սուրիոյ մէջ: Ձեր յիշողութիւնները թարմացնեմ իմ սեփական քաղաքական կեանքէս քանի մը վկայութիւններով:

«Դրօ Կանայեան, Բաշ Ապարանի հերոսը, միահամուռ հիացումի առարկայ՝ Թուրքերու դէմ ազատագրական առաջին պատերազմի մէջ իր ունեցած դերին համար, անկէ ետք արագօրէն յառաջացաւ Հ. Յ. Դաշնակցական կուսակցութեան մէջ՝ մէկէ աւելի անգամ Բիւրոյի անդամ եւ մնայուն խորհրդական Բիւրոյին, որ կը կատարէր իր բոլոր քմահաճոյքները - նոյնիսկ ամէնէն արկածախնդրականները--, կը հաստատէր իր ամէնէն յանդուգն եւ ամէնէն վիճելի նախաձեռնութիւնները - Գերմանիոյ մէջ հայկական գունդի մը կազմութիւնը, Կովկասի բանակին հետ մասնակցելով կովկասեան ճակատի յարձակումին, առաջինը մտնելու Հայաստան, զայն խորհրդային լուծէն ազատելու համար-: Այս ծրագրին հետեւանքով յառաջ եկաւ Դրօ Կանայեանց - Գարեգին Նժդեհ բախումը, որ վերջ գտաւ ի նպաստ ազերի Նակաշիձէն ահաբեկողին:

«1950-ական տարիներուն հաստատուելով Պէյրութ, Դրօ կազմակերպեց գաղտնի սպասարկութեան կառոյցը, զոր կը նիւթէր. այդ նպատակով զինուորագրեց կուսակցութեան որոշ թիւով երիտասարդ անդամներ - ծանօթ՝ իրենց բարոյական կեցուածքով, կուսակցութեան նկատմամբ իրենց հաւատարմութեամբ, իրենց ուշիմութեամբ եւ քաջութեամբ-, որոնց անունները, ինծի պէս, դուք ալ գիտէք: Դրօ զանոնք ղրկեց Ուաշինկթըն, հոն պէտք եղած կազմաւորումը ստանալու համար, ամերիկեան յատուկ գործակալութեան փորձագէտներու կողմէ, որպէսզի վերադարձին անոնք ալ կարենան մարզել ուրիշ զինուորագրուածներ:

«Այս գաղտնի սպասարկութիւնը ծնունդ կ՚առնէր 50-ական թուականներու վերջերը: Վատաբախտօրէն գործի կ՚անցնէր 1961-ին Սուրիոյ մէջ եւ գաղտնիքը արագօրէն կը բացայայտուէր, գնդապետ Սարաժի ամենակարող գործակալներուն կողմէ: Կուսակցութեան բազմաթիւ անդամներ զոհ գացին մահացու պատիժներու: Այս մեծ ձախաւերութեան կուսակցական քաղաքական դրդապատճառներ, զորս անհրաժեշտ էր ամէն գնով հերքել եւ փարատել Միջին - Արեւելքի ամբողջ հայկական գաղութի համար այնքան աղէտալի անոր անդրադարձները: Կարելի չէր թողուլ որ կուսակցութեան՝ Արաբական դատին հաւատարմութեան նկատմամբ կասկածը մնար:

«Ստիպողական էր հանրային կարծիքը պատրաստել մամուլի ճամբով: Եւ օտար լեզուով - ֆրանսերէն - միակ թերթը, որ կրնար այդ դերը խաղալ, «Լը Սուար»ն էր -իմ թերթս-, որուն ազդեցութիւնը ծանօթ էր»:

Ընդառաջելով Հ. Յ. Դ. օրուան Բիւրոյի ներկայացուցիչ տոքթոր Երուանդ Խաթանասեանի եւ Լիբանանի Կեդր. Կոմիտէի քարտուղար տոքթոր Աշոտ Գապագեանի խնդրանքին, յանուն հայկական դերագոյն շահերուն - հակառակ դաշնակցութեան կողմէ «սեւ ցանկ»ի անցած ըլլալուն-, Տիգրան Թոսպաթ յանդուգն յօդուածով մը հայութեան նկատմամբ եղած կասկածը կը փարատէ: Յօդուածը կուտայ սպասուած արդիւնքը, սակայն եւ այնպէս Հ. Յ. Դ.-ի գաղտնի սպասարկութեան գոյութիւնը բացայայտուած էր: «Ի՞նչ պատահեցաւ ետքէն», *կը հարցնէ Տիգրան Թոսպաթ իր խօսակիցներուն ու կ՚աւելցնէ. -* «Ոմանք ըսին թէ այս սպասարկութիւնը առաջին հանգրուանով մը անհետացաւ, ապա լուծուելու համար: Ոչինչ կը հաստատէ այս վկայութիւնները, որովհետեւ Հայաստանի դէպքերը հակառակը փաստեցին: Ի վիճակի՞ էք հակառակը պնդելու»:

Դաշնակցական մամուլին մէջ ծայր տըւած բողոքի արշաւին արձագանգեց հեռաւոր Աւստրալիայէն Վահէ Օշական, Յունուար 30 թուակիր նամակով մը, ուղղուած՝ «Ասպարէզ» օրաթերթի խմբագրին: Թերթին Փետրուար 7-ի թիւին մէջ հրատարակուած նամակով դաշնակցական մտաւորականը ի մէջ այլոց կը գրէ. - «Շաքաթներէ ի վեր մեր մամուլը ողողւած է ընդվզումով, զոր կը բաժնեմ՝ Հայաստանի նախագահի կողմէ Դաշնակցութեան դէմ առնուած հակօրինական արարքին դէմ: Արդար հակազդեցութիւնը բնական է եւ պէտք է ազատ ընթացք տրուի մարդոց զգացումներուն արտայայտութեան, հակառակ որ շատ յստակ չէ թէ ինչ պիտի շահինք ատկէ: ... Սակայն քաղաքական կիրքը երկսայրի սուր է, անփորձ զանգուածին ձեռքը: Ամբոխավարութեան, կրքոտութեան եւ ծայրայեղութեան կը տանի եւ յաճախ յօնք շինելու տեղ աչք կը հանէ: Քաղաքական ծայրանկար, հեգնանք, կռուազան տրամադրութիւն եւ նման յարձակունակ կերպեր դիւրաւ կը խաթարեն թերթի մը որակը եւ կը շեղեն զայն իր դրական պաշտօնէն: ... Ծաղրը, «սարքազմ»ը, ատելութիւնը տըկարներու զէնքը եղած են միշտ եւ Դաշնակցութիւնը հզօր կուսակցութիւն է, իր մամուլը փառահեղ աւանդութիւն ունի եւ բնաւ պէտք չունի այդ միջոցներուն՝ իր կամքը եւ միտքը զգացնելու համար»:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

(ԴԱՌՆ) ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ. -

Երկու ամիսներ ամբողջ Մարսէյլի քաղաքային դիւաններու (archives municipales) *կամարակապ մեծ սրահը թատերավայրն է իր տեսակին մէջ եզակի (գոնէ Մարսէյլի համար) Սուրբգրական ցուցադրութեան մը:* Exposition biblique - *որու կազմակերպիչն է Սուրբգրական ընկերութիւնը, մասնակցութեամբ Մարսէյլի քրիստոնեայ բոլոր եկեղեցիներուն. ինչպէս որ կը բացատրէ այս առթիւ տըպւած բացիկը* (dépliant). *ուրեմն ներառեալ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին: Տեսակ մը «էքիւմենիք» ձեռնարկ:*

Ցուցադրութիւնը - որուն պատրաստութիւնը տեւեց ամբողջ մէկ ու կէս տարի, եւ հոսեցուց բաւական լորձունք, մելան եւ ... դրամ -- կը միտի աւելի լաւ, ներկայ ժամանակներուն աւելի խոր, հանրութեան լայն խաւերուն ծանօթացնել այն բացառիկ գիրքը որ Աստուածաշունչն է, իր հին եւ նոր կտակարաններով: Նաեւ անոր տարածումը: Այսպէս կը տեղեկանանք թէ, եթէ 1800 թուականին Սուրբ Գիրքը թարգմանուած էր միմիայն 67 լեզուներու, ապա 1994-ին ան կը կարդացւի աշխարհի 2062 լեզուներով:

Ցուցադրութեան բացումը կատարուեցաւ մեծ հանդիսութեամբ՝ ծերակուտական - քաղաքապետ Պր. Վիկուռուի եւ կարդինալ - արքեպիսկոպոս Քոֆֆիի կողմէ, հոծ բազմութեան ներկայութեան: Իրարու յաջորդող բանախօսները շեշտը դրին Սուրբ Գիրքի պատմական, ընկերաբարոյական եւ մշակութա - քաղաքակրթական բազմաթիւ կողմերուն վրայ: Այդ օրը՝ բազմութեան պատճառաւ շատ բան տեսնել չկարենալով երկու անգամներ եւս այցելեցի եւ ամէն անգամ բազմամարդ գտայ ընդարձակ սրահը, լուրջ եւ հետաքրքիր այցելուներով:

Սրահին մէջտեղ զետեղուած ապակիէ ցուցափեղկերու մէջ կարելի է տեսնել Աստուածաշունչի ձեռագիր թէ տպագիր՝ շատ մը լեզուներով օրինակներ, եբրայերէն, յունարէն, լատիներէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, անգլերէն, սպաներէն, ղպտերէն, հայերէն, մինչեւ իսկ մանչու լեզուով:

Մասնաւորաբար աչքի կը զարնեն ԺԲ. դարուն Պոլսոյ մէջ գրուած մեծածաւալ մագաղաթեայ եւ պատկերազարդուած յունարէն Աւետարանը, ԺԳ.

դարու մարգարէի պէս չարուած լատիներէն Մատեանը, եւ եբրայերէն ձեռագիր, երկու փայտեայ կոճերու վրայ ամրացուած Թալմուտը: Մեծ ուշադրութիւն կը գրաւեն նաեւ հին տպագրութիւնները՝ սկսեալ ԺԶ. դարէն. այսպէս զոր օրինակ 1609-ին Անվերս տպուած եռալեզու հին կտակարան մը, եբրայերէն, յունարէն եւ լատիներէն:

Սրահին չորս բոլորը, պատերուն առջեւ դրուած մեծ ցուցատախտակներու վրայ՝ տրուած են Սուրբ Գիրքի աւելի քան 4000-ամեայ պատմութիւնը, սկսեալ անհամեմատելի ժամանակներէն մինչեւ առաքելական դար, ապա ձեռագրականէն տպագրական ժամանակներ: Մինչեւ վերջերս կայացած «էքիւմենիք» թարգմանութիւնը որ աւելի ծանօթ է Երուսաղէմի Աստուածաշունչ անուան տակ: Հոն փակցըւած նկարներէն այցելուն կը տեղեկանայ թէ պատմական առաջին հաւաստի աղբիւրը Ք.Ա. 1008 թուականին պատկանող Մեռեալ Ծովի մօտ գտնուած եբրայերէն մագաղաթներն են. թէ ծանօթ առաջին ամբողջական հաւաքածոն 362-ի Հռոմի Վաթիքանումն է: Այցելուն կը տեղեկանայ նաեւ թէ կենդանի լեզուով մը ??? առաջին թարգմանութիւնը ըրած է Մարտին Լութեր 1517-ին եւ զայն տպած 1522-ին Վիթընպախի մէջ, Գերմանիա: Իսկ Աստուածաշունչի առաջին լրիւ տպագրութիւնը կատարած է Էրասմոս 1516-ին Պազէլի մէջ, Զուիցերիա:

Հին կտակարանի բացատրութիւնը, հրէական տեսութեան եւ աւանդութեան համաձայն, գրուած է ամբողջ մեծ պատին երկայնքը: Տեսակ մը «ընտրեալ ժողովուրդին» պատմութիւն, որ կը հրամցուի այցելուին: Մանաւանդ զարմանալի կը թուին այն երկու մեծ վահանակները Գուրանի, այո՛ Գուրանի յատկացուած՝ այդ վերջինի Աստուածաշունչի եւ Քրիստոսի առնչուած «Սուրաթ»ներով: Գրութիւններ ուր անշուշտ կը մերժուի Յիսուս Քրիստոսի աստուածութիւնը զԱյն նկատելով «մի ոմն ի մարգարէից»:

Բնականաբար, հայ այցելուն պիտի հետաքրքրուի հայերէնին եւ հայութեան առնչուող բաներով: Et c'est là que le bât blesse, ինչպէս կ'ըսէ ֆրանսերէն ասոյթը: Եւ շուտով հիասթափութիւնը տեղի պիտի տայ դժգոհութեան եւ դառնութեան: Ոչ մէկ հայերէն ձեռագիր կայ ցուցադրուած, եբրայերէն, յունարէն եւ լատիներէն նմոյշներու կարգին: Դժւա՞ր պիտի ըլլար արդեօք, օրինակ մը բերել տալ Փարիզի Նուպարեան Մատենադարանէն կամ Վենետիկի Մխիթարեան Մայրավանքէն: Ոչ իսկ նկար հայերէն ձեռագրի մը՝ հակառակ պարագային:

Ոչ մէկ խօսք նաեւ Աստուածաշունչի հայերէն թարգմանութեան մասին: Ե. դարու, 412 թուականին, Հայոց այն ոսկեդարուն Ս. Սահակ եւ Ս. Մեսրոպի «Թագուհի Թարգմանութեանց» եղող այն հրաշալիքի մասին: Այո՛ ոչ մէկ նախադասութիւն, ոչ մէկ տող, ոչ իսկ մէկ բառ, քրիստոնեայ առաջին պետութեան լեզուով եղած այս թարգմանութեան մասին:

Ոչ մէկ ակնարկ նաեւ Աստուածաշունչի հայերէն անդրանիկ տպագրութեան մասին, Ամսթերտամի մէջ կատարուած 1666-ին Էջմիածնի միաբան Ոսկան Երեւանցի Վարդապետի ձեռքով: Այդ տպագրութեան մէկ օրինակը տեսեր եմ հանդիսաւոր կերպով բազմած՝ Ամսթերտամի պետական թանգարանի ցուցափեղկին մէջ, (Rijks Museum): Ի դէպ, յիշեմ որ Ոսկան Երեւանցին, յետագային Եպիսկոպոս՝ տպարանը փոխադրած է Մարսէյլ եւ հոս վախճանած. եւ ցայսօր, իր աճիւնը կը հանգչի Մարսէյլի հին Cathedrale de la Major-ի նկուղ դամբարանին մէջ: Ասկէ մօտ 30 տարիներ առաջ, հանգուցեալ Օննիկ Հայկազեան զայն յայտնաբերած էր, եւ այդ առթիւ կարդինալ Էչէկարայ Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ յանձնեց Ոսկան Երեւանցիին պատաբազի փորագրուած վէմ քարը, որ միշտ դրուած կը մնայ Սուրբ Սեղանին վրայ:

Ցուցադրուած հայերէն չորս կտոր գիրքերը եւս, չեն կրնար հայ այցելուին գոհացում պատճառել: Մէկը հայատառ թրքերէն Աստուածաշունչ մըն է, միւսները՝ մէկ գրաբար եւ մէկ միջին ծաւալով աշխարհաբար Սուրբ Գիրք, եւ մէկ գրաբար Աւետարան: Բոլորն ալ ոչ որակեալ տպագրութիւններ, հաւանաբար ԺԹ. դարու վերջաւորութեան: Երբ կը խօսիմ ցուցադրուած հնատիպ գիրքերու մասին, որոնց քով չկայ հայերէն օրինակ մը, չեմ կրնար չյիշել որ՝ Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցիին մէջ կար - եւ հաւանաբար դեռ կայ - հնատիպ արծաթապատ Աւետարան մը, 1715-ին տպուած Ս. Պետերսբուրգի մէջ, եւ յետոյ Սամսոնի Հայոց եկեղեցիին պատկանած, - մէջը ձեռագիր յիշատակարանով - եւ հուսկ ուրեմն, Մեծ Եղեռնէն յետոյ Պոմոնի եկեղեցին հասած: Դեռ ասկէ 30 -- 35 տարիներ առաջ, կը գործածուէր եւ այն ատեն երիտասարդ սարկաւագ, քանիցս անոր մէջէն կարդացեր եմ պատարագի, ճաշու Աւետարանը: Ուրեմն, նոյնիսկ Մարսէյլի մէջ արժէքաւոր հնութիւններ ունինք, որոնք պէտք է կորուստէ փրկել, եւ ի պահանջել հարկին գործածել գիտնալ:

Եւ հոս կը բացուի հարցականներու, ինչո՞ւ եւ ինչպէ՞սներու շարքը, որ կը տանի դառն խորհրդածութիւններու: Հայութեան եւ հայկականին այս անտեսումը կամ մոռացումը միա՞յն կազմակերպիչներուն անգիտութեան կամ կամայականութեան պէտք է վերագրել: Զանի՞ արդեօք հայկական կողմն ալ իր պատասխանատուութեան բաժինը այս ձախաւերութեան մէջ: Ապահովաբար ունի: Պէ՞տք էր գոհանալ հոն միայն վարդապետ մը ղրկելով որպէս ներկայացուցիչ: Վստահաբար չկար պէտք եղած մօտեցումը այդ ցուցադրութեան նկատմամբ, ոչ ալ կամքն ու հասունութիւնը --եւ հաւանաբար կառոյցը-- Հայութեան ի նպաստ բան մը ապահովելու համար: Մինչ Հրեաները, պէտք եղած առարկաները տրամադրելով եւ վարագոյրին ետեւէն գործելով, գիտցան հին Կտակարանի պիտակին տակ իրենք զիրենք արժեւորել: Անոնք Je te donne un œuf, tu me donnes un bœuf ասոյթը լաւ մը իւրացուցած են, մենք անկէ տակաւին փարսախներով հեռու ենք:

Այդ սուրբգրական ցուցադրութեան ծիրին մէջ կայացած մշակութային ձեռնարկներուն «Սահակ - Մեսրոպ» երգչախումբը կը մասնակցէր հոգեւոր համերգով մը, Փետրուար 23-ին, Սէն - Վիքթոր պատմական տաճարին մէջ:

ՍՏԵՓԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ
Մարսէյլ, փետրուար 20

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ԵՒ ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ ՊԱՏՐԻԱՐՔՆԵՐԸ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ

Ս. Յակոբեանց միաբանութիւնը եւ հայ գաղութին ներկայացուցիչները ընտրած են կաթողիկոսական երկու պատուիրակներ. առաջինը Բարսեղ Վրդ. Դալէնտէրեանն է, երկրորդը՝ Եղիա Տիգրանեանը: Իսկ որպէս փոխանորդ ընտրուած է Յակոբ Շէօհմէլեան: Երեք պատգամաւորները Էջմիածին կը մեկնին Մարտի վերջաւորութեան:

Յորդանանի հայ գաղութին պատուիրակ ընտրուած է ելեկտրագէտ Ներսէս Ներսէսեան:

Publications Reçues

THE CAUCASIAN KNOT
The history and geo-politics of Nagorno-Karabagh
Levon CHORBADJIAN
Patrick DONABEDIAN
Claude MUTAFIAN
Préface : Gérard CHALIAND
ZED Books, London & New-Jersey, 1995.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹԵՀՐԱՆԻ «Ալիշան» դպրոցին մէջ, Յունուար 21-ին ոգեկոչուած է դպրոցին հիմնադրին եւ տարիներու ուսուցչին՝ Մանուէլ Ծ. Վրդ. Բոլատեանի յիշատակը, անոր մահուան Բ. տարելիցին առթիւ: Աղօթքէն ետք, Վարդան Եպիսկոպոս Թէքէեան անդրադարձած է Բոլատեան Վարդապետի կեանքին ու գործունէութեան: Ապա, ուսուցչուհի՝ Հիլտա Պետրոսեան խօսքը ուղղած է աշակերտներուն եւ յիշած Վարդապետին ամէնօրեայ ներկայութիւնը դպրոցին մէջ:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Յովհ. Պօղոսեան սրահին մէջ, Փետրուար 3, 4 եւ 5-ին համերգ մը տուած է Ռուբէն Հախվերտեան (Երեւանցի) մեծ յաջողութիւն արձանագրելով:

***

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Խաչ Դպրեվանքի 42-րդ տարեդարձը նշուած է Փետրուար 12-ին, կրօնական եւ աշխարհիկ հանդիսութիւններով, Գումգարուի Աթոռանիստ Մայր Եկեղեցւոյ եւ յարակից Պէզճեան սրահին մէջ: Պատարագած է Արամ Վրդ. Աթէշեան, նախագահած է Գարեգին Պատրիարք, որ նաեւ արտասանած է օրուան քարոզը բնաբան ունենալով Դաւիթ Մարգարէի խօսքը՝ «Հայրս ու մայրս հեռացան ինձմէ, բայց Աստուած տէր եղաւ ինծի»: Քարոզէն ետք հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Գարեգին Խաչատուրեան եւ Շնորհք Գալուստեան պատրիարքներու յիշատակին: Եկեղեցական արարողութեան յաջորդած է սիրոյ սեղան մը: Օրուան հանդիսավարը եղած է Պարոյր Բէպապճեան որ հաւաքոյթը բանալէ ետք խօսքը տուած է վարժարանի հիմնադիր տոքթոր Պետրոս Թիւրապիքին որ բացատրութիւններ տուած է վարժարանին մասին: Այսօր Դպրեվանքը ունի 166 աշակերտ եւ տնօրէն Հայկ Նշանի կողքին 30 հոգիէ բաղկացած ուսուցչական կազմ մը: Վարժարանը 4 միլիառ Թրքական ոսկիի (500 հազար ֆրանք) բաց մը ունի: Ապա, ամպիոն հրաւիրուած է կազմակերպիչ յանձնախումբի ատենապետ Պ. Նալպանտ: Բարի գալուստի խօսք մըն ալ արտասանած է կարգադիր յանձնախումբի Բ. ատենապետ՝ Տիկին Անի Համուրքէօլէն: Հանդանակութիւնը ապահոված է ակնկալուած գումարը: Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը: Հուսկ Բանքը արտասանած է Պատրիարքը:

ԶԱՒԷՆ ՊԻՊԵՐԵԱՆ

ԱՆԿՈՒՏԻ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐ

ՎԷՊ

Պատմելու գաղափարէն անգամ կը փշաքաղէր: Քիչ մըն ալ սատր համար էր արդէն որ կամացուկ մը հեռացած, լռելեայն խզուած էր Պետոյին հետ ալ, Սերժոյին հետ ալ, Կարոյին հետ ալ: Թէեւ անոնք ալ տարօրինակ վարուած էին իրեն հանդէպ: Դեռ վարժարանը չփակուած, կարծես թշնամութիւն մը մտած էր իրենց միջեւ: Օտար աչքերով կը նայէին իրարու: Պաղ: Բան չէին ըսեր: Թերեւս կը սպասէին որ ինք ըսէր: Կարելի՞ բան էր: Ընդհակառակն երեսալ չէր տար անոնց, հեռու կը փախէր, որպէսզի ակնարկութիւն մը չընեն, հարցում մը չուղղեն իրեն, այդ խօսքը չբացուի: Անոնք ալ կը հեռանային իրմէ: Գրեթէ խօսք չէին ուղղեր իրեն, բացի բարեւէն: Երեքը աւելի մտերմացած էին: Միասին կը պտըտէին, քիթ քիթի կը խօսէին: Իմ մասիս բամբասանք կ'ընեն, ինծի կը նախանձին, կը խորհէր Սուր դառնութեամբ, ու աւելի կը պաղէր, կը հեռանար իր երէկի ընկերներէն:

Հիմա, կը զարմանար թէ ի՞նչպէս կըրցած էր այդքան ատեն հանդուրժել այդ կեանքին՝ Նորմայէն առաջ: Հարկա՛ւ պիտի նախանձէին զինքը: Անոնք նոյն բաները կը շարունակէին անտարակոյս: Շաբաթ կէսօրին՝ նոյն հարցումները իրարու. «Այսօր ո՞ւր կ'երթանք կոր ... Վաղը ի՞նչ կ'ընենք կոր ...»: Եւ բան մըն ալ չէին ըներ: Այսինքն՝ նոյն բաները կ'ընէին: Սինեմա կ'երթային, քիչ մը աղջիկներու ետեւէն կ'երթային, պաղ կատակներ, բարձրաձայն մեծխօսիկութիւններ: Տակէն բան մը չէր ելլեր անշուշտ: Իրենք կը կարծէին թէ բան մը ըրած էին: Տոնժուանութիւն: Մեծ մեծ կը ջարդէին: Եթէ խսեանի աղջիկներուն հետ քանի մը բառ փոխանակէին Սանուցին մէջ կամ փողոցը, եթէ մէկուն թեւը թեւը սմմատէին անկիւն մը, աքլորի պէս կը քալէին: Իսկապէս, խաւեծ էին երեքն ալ: Արդէն անկէ՛ կը նախանձէին զինքը: Ինք նողկանք կը զգար այդ կեանքէն: Եւ այդ ընկերներէն որոնք չէին ձանձրանար այդ կեանքէն:

Զգուանքով անդին դարձաւ Գրնալըէն: Զուլացած, հանդարտած, վերսկսաւ մագլցիլ ցից լեռն ի վեր: Իրապէս մոռցած էր ամէն բան: Ապրելու երջանկութիւն մը պատած էր էութիւնը: Անհամար քարերու միջեւ ոտք դնելիք տեղ ընտրել, ժայռերու վրայէն ցատքել, մացառներ ճեղքել, ճայերը ծաղրել քովի անդունդէն վար, երգ մը մոլար լեռ մագլցելու հեւքին մէջ. ազատ, ազատ, առանձին: Թռչուն:

Քրտինքը մորթին փակցուցած էր շապիկը երբ կատար հասաւ: Հովը չորցուց: Ոչ մէկ յոգնութիւն մնաց: Վար նայեցաւ, հեղեղատին՝ ուրկէ մագլցած էր, եւ ծովուն՝ որ աւելի կանաչ, աւելի փայլուն էր կատարէն դիտուած: Անտառի հարթ եւ կակուղ գետնին վրայ քալելը թռչելու պէս բան մը թուեցաւ իրեն: Ձեռքերը գրպանը խոթեց, «Թի'ճէ աֆթօ»ն սուլեց, մերթ ընդ մերթ ծռելով՝ ճիւղերու տակէն անցնելու համար:

Ծառ մէկ պահուն էր որ տեսաւ մարդը, հակառակ որ նոյնացած էր գաճաճ շոճիի մը հետ: Ծունկ չոքած էր, յետոյքը վեր, ձեռքերովը գետին կռթնած: Նամազի պէս: Նամազ չէր: Բարակի դիրքով՝ առկախ եւ անշարժ էր: Քիթը իրլած՝ ճիւղերուն որոնք խցիկի մը պէս պատսպարած էին զինքը:

Սուր չզարմացաւ, երբ անցնելէն ետք նշմարեց զոյգ մը որ նստած էր տասը քայլ անդին, թաքստոցի մը մէջ: Բարի բարի կը խօսակցէին: Մի՞շտ նստած էին, թէ իր ոտնաձայնը լսելով չոկուած էին: Երբ որ ինք հեռանար, բարի՞ պիտի ըլլային թէ չար: Մարդիկ, որոնք որոշած են բարի կենալ, ի՞նչ գործ ունին հոդ: Զոյգին առջեւէն անցաւ, քիչ մը գնաց, ետեւ դարձաւ: Աղջիկը ծառի մը բունին ետեւը կը մնար: Տղան իրեն կը նայէր: Համակրելի դէմք մը ունէր: Զգիմացաւ: Յուցամատը երկոտանի բարակին ուղղութեամբ նշանակալից ձեւով շարժեց քանի մը անգամ: Տղան պահ մը անշարժ իրեն նայեցաւ: Յետոյ գլուխը թեթեւ մը խոնարհեցուց: Հասկցած էր:

Սուր շարունակեց ճամբան: Մեծ գոհունակութիւն մը կար մէջը: Կը զգար թէ սիրոյ, բարեկամութեան կապ մը հաստատուած էր, ակնթարթի մը մէջ, իր եւ այդ անծանօթ տղուն միջեւ: Հրաշալի երջանկութիւն մըն էր սոսկա զգալը: Ասոսկա Նորմային պատմելու էր: Ան կը հասկնար: Նորման փնտռեց կարօտով: Առանց անոր ի՞նչ գործ ունէր անտառին մէջ: Վեց օր: Շաբաթ մը բաէ սըլոր: Առանց Նորմայի: Վեց ամիս է, օր չէին անցուցած իրարմէ հեռու: Եւ հիմա ...

Կը զղջար ցանկութենէն: Աչքը կ'երթար դէպի այն ծառը ուր տղան նստած էր աղջիկին հետ: Աշխարհի բոլոր երկոտանի բարակները հոգը չէին: Աշխարհի բոլոր սիրահար տղաները: Ի՞նչ բան կ'արժէր որ շաբաթ մը դժբախտ ապրէին, ամբան այս հրաշալի օրերուն: Եւ ինք առանձին թափառէր, տենդէն այրելով՝ ի տես ուրիշ զոյգերու: Ի՞նչ մնացած էր սատեղը: Օրերը պիտի կարճնային: Ա՛լ անկէ ետք, ամիսը քանի՞ անգամ կրնային գեղեցիկ Կիրակի մը գտնել քաղաքէն դուրս փախելու համար: Պէյօղլուի մէջ պիտի սլքտային: Ինէօնիւ Կեզիսէն Սիփոր վէ Սերկի Սարայը, Նըշանթաշէն Մաչքա, կաչուն ցեխին, մազութի եւ պենզինի գոլորշիով թանձրացած գարշահոտ մշուշներու մէջ, հանրային պարտէզներու գիշերային խոնաւութեան ծոցը, մինչեւ ծուծը սարսռալով, գիշերապահներէն խոյս տալով, դատարկապորտներէն վախնալով ... Աստուծո՛յ շուշոդը: Խորանա՛րդ ցաւագար: Թեթ - քարէ՛ մանիաք ...

... Աշխարհի՛ սալոզը: Ի՞նչ չահեցար ինքզինքդ խաբելով: Շաբաթ մըն է Նորմայէն ուրիշ բան խորհեցա՞ր: Անունը բերանդ առ կամ մ'առներ, ուրիշ բան խորհեցա՞ր: Քառակուսի՛ խողովակ:

«Նորման է ... Զէ՛, Նորման չէ՛»:

Որո՞ւ թեւ կ'ընես կոր: Ոտքդ ձեռքդ կը դողայ կոր հիմա դուրս պիտի ելլայ ըսելով: Խայտառակ եղար գնաց: Շաբաթ մը ետք, թրջած մուկի պէս եկար՝ դուռին տակ սլքտալու: Շաբաթ մը առաջ գայիր նէ վեց օր չահած կ'ըլլայիր: Ի՞նչ բանի համար կորսնցուցիր վեց խաչոր օրերը, էշու կոտոր ...

«Նորմա՛ն է ... Զէ՛, ան չէ՛»:

(Շար. 48)

(Շար. Ա. էջէն)

ւերացուց իր նախագահին՝ Ժան - Ֆրանսուա Հորիի թեկնածութիւնը նախագահական ընտրութեան: Իր ելոյթին մէջ, թեկնածուն մերժեց ձախի պառակտումին պատասխանատուն ըլլալ. իրեն համար բուն պատասխանատուն ընկերվարական կուսակցութիւնն է իր թեկնածուով միասին:

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԿԻՊՐՈՍԻ «Թուրք «Հանրապետութեան» աջ - ձախ համախմբումի կառավարութիւնը հրաժարած է Փետրուար 24-ին, խոր տարակարծութիւններու պատճառաւ:

ԻՐԱՆԻ հիւսիս - արեւմտեան շրջանը՝ Ռաշտի մզկիթի մը մէջ հրմշտուքի հետեւանքով 13 հոգի մեռած է եւ 34 հոգի ալ վիրաւորուած են: Ելեկտրական թելի խըզում մը եւ լամփի մը պայթումը խուճապ ստեղծած են, Ուրբաթ օրուան աղօթքին ատեն եւ հրմշտուք մը ծագած է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ եւ այլ քաղաքներու մէջ ցոյցեր տեղի ունեցան Փետրուար 25-ին, 17-ամեայ գոմորցիին սպանութեան դէմ: Այս առընչութեամբ բաւական հարցաքըննուեցաւ Ժ. Մ. Լը Փէն, Փետրուար 26-ին, 7 / 7 յայտագրին առթիւ: Ցաւ յայտնելով հանդերձ, մերժեց այդ «արկածը» վերագրել ցեղապաշտութեան եւ իր շարժումին, յիշեցնելով թէ Ազգ. Ճակատի զինուորեալները հրահանգ ունին զէնք չկրելու եւ հանրագդերը գիշերը չփակցնելու: Տարօրինակ զուգադիպութիւն մըն ալ կը տեսնէ որ նման դէպք մը կը պատահի ամէն անգամ որ ինք հեռատեսիլի հիւրն է:

ՄԵԾՆ - ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ գործի 6-րդ դրամատան՝ Պարինկ Պրոզըրսի սնանկութիւնը կրնայ հետեւանքներ ունենալ աշխարհի ելմտական բոլոր շուկաներուն վրայ: Դրամատունը 4 միլիառ Ֆրանք կորսընցուցած է: Անգլիոյ Դրամատունը դատական իր մատակարարման ներքեւ առաւ դրամատունը մասամբ գոնէ փրկելու համար կացութիւնը: Սնանկութեան պատճառը Սինկափուրի իր ճիւղին գործած չահատակութիւններն են:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ մէջ նոր - բողոքական աղանդներու բազմացումը 1989 Դեկտեմբերէն ի վեր կը մտահոգէ իշխանութիւնները: Ռումանիոյ Օրթոտոքս Եկեղեցին ալ կը դատապարտէ անոնց գործունէութիւնը որպէս՝ «յարձակում մը մարդկային մըտքին վրայ»: Մկրտչական, եօթներորդօրուան ադվանթիսթ կամ Աստծոյ Եկեղեցիին պատկանողներու թիւը 407 հազարի հասած է:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ
ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Ընկերակցութեանս Ընդհանուր Ժողովը տեղի պիտի ունենայ Երկուշաբթի, Մարտ 6, ժամը 20·30-ին Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Ալեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնին մէջ՝

118, rue de Courcelles, Paris 17e

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

Օրակարգ. -

1. - Ընդհանուր Ժողովի դիւանի ընտրութիւն:

2. - Նիւթական եւ բարոյական տեղեկատուութիւն:

3. - Վարչական ընտրութիւն:

4. - Առաջարկներ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

100-ԱՄԵԱԿ
ԷՍԱԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Կիրակի, Մարտ 19-ին

Փարիզի Ալեք Մանուկեան
Մշակութային Կեդրոնը

Մանրամասնութիւնները յետագային:

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Վահէ եւ Ալիս Թորոսեան 500 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի Տիկին Շահան Պիւրքէի մահուան քառասունքին առթիւ, ըստ ողբացեալին փափաքին:

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ
Լ Ս Ա Ր Ա Ն

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչական Խորհուրդը գոհունակութեամբ կը ծանուցանէ, թէ նախանցեալ տարիներու օրինակով կը կազմակերպէ ժողովրդային Լսարաններ Եկեղեցին յուզող այժմէական նիւթերու շուրջ:

Ժողովրդային Լսարանները տեղի պիտի ունենան Առաջնորդարանի Նուրհան Ֆրէնկեան սրահին մէջ, Չորեքշաբթի իրիկունները՝ ժամը 8 - 9 (կէս ժամ զեկոյց, կէս ժամ հարցպատասխան՝ օրուան զեկուցումին շուրջ), ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցին. -

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 1-ին
Նիւթն է՝
ՊՈԼՈԺԵՆԻԱ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
Զեկուցող Տոքթոր՝
Օննիկ Ժամկոչեան

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 15-ին
Նիւթն է՝
ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԿԱՆՈՆԱԳԻՐՆԵՐ ԵՒ
ԵՒ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ
ԵՂԱՆԱԿՆԵՐ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ
ԸՆԴՄԷՋԷՆ՝ ՑԱՅՍՕՐ
Զեկուցող՝
Գիւտ Արքեպիսկ. Նազգաշեան

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը իր մասնակցութեամբ ծանօթանալու մեր եկեղեցւոյ կարգ ու սարքին:

Լսարանի աւարտին՝ ընդունելութիւն՝ Մայր Եկեղեցւոյ Տիկնանց Ցանձնախումբին կողմէ:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE
ET DE LA CULTURE
MARSEILLE

12-14, rue St-Bazile, Marseille 1er

le Mercredi 1er Mars à 20 heures 30

CONFERENCE

sur le thème :

«LES SCIENCES FONDAMENTALES EN ARMENIE»

en présence de :

Vahé Gourzadian - (Professeur à l'institut de Physique d'Erevan);

Jacques Kurdjian - (Physicien au CEA CADARCHE);

Edouard Arzoumanian - (Docteur en Sciences à Marseille).

— Entrée libre —

L'ASSOCIATION N A R E G
D'ENGHIEN
organise une

GRANDE SOIREE
COSTUMEE & ANIMEE

le Samedi 18 Mars à partir de 21 heures

avec récompense
pour les plus beaux costumes

Salle de l'U.G.A.B.
118, rue de Courcelles, Paris 17e

P. A. F. : 100 F.

Réservation : 48. 41. 49. 37.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ
ԲՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒ
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Մեծ Պահքի ամբողջ տեւողութեան, փարիզեան Շրջանի մեր եկեղեցիներուն մէջ, յաջորդաբար ՈՒՐԲԱԹ երեկոներ, ժամը 7-ին, Հսկումի խաղաղական եւ Հանգստեան Ժամերգութիւնները կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի:

ՀՍԿՈՒՄ կը կատարուի յաջորդաբար. -

Ուրբաթ, Մարտ 3
Ե. օր Մեծի Պահոց
Ալֆորվիլի
Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ մէջ
Ուրբաթ, Մարտ 10
ԺԲ. օր Մեծի Պահոց
Առնուվիլի
Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ մէջ
Ուրբաթ, Մարտ 17
ԺԹ. օր Մեծի Պահոց
Իսի լէ Մուլինոյի
Ս. Մարիամ Աստուածածին
Եկեղեցւոյ մէջ
Ուրբաթ, Մարտ 24
ԻԶ. օր Մեծի Պահոց
Շավիլի
Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը ճիշդ 6-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Հսկումի խաղաղական եւ Հանգստեան Ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի եւ կարգի.

Չորեքշաբթի, Մարտ 1
Գ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՆԵՐՍԷՀ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Ի գիտութիւն Լիոնի եւ Ռոն - Ալփի Շըրջանի հայ հասարակութեան կը ծանուցանուի թէ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 5-ին, Հսկումի եւ խաղաղական եւ Հանգստեան Ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով:

Չորեքշաբթի, Մարտ 1, ժամը 5-ին

***

Իսկ Արեւագալի Ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներու պատարագէն առաջ:

Սկիզբ Ժամերգութեանց ժամը 8·45-ին:
Արեւագալ ժամը 9·45-ին:
Պատարագ ժամը 10·30-ին:
Քարոզ և Հոգեհանգիստ ժամը 11·45-ին:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE

BACHELIERS
SESSION 1995

Pour vous qui présentez
la LANGUE ARMENIENNE
aux épreuves du baccalauréat
en OPTION,
afin de vous aider et vous mettre
en condition, la M.C.A. organise
un BAC BLANC D'ARMENIEN
— *Option* —
le MERCREDI 1er MARS
de 14h30 à 16h30
Renseignements auprès de la Direction.

EMISSIONS M.C.A. SUR AYP FM
LES MERCREDIS DE 10H15 A 11H50

9, rue de Madrid, 94140 ALFORTVILLE
Tél. : 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

ԹԵՄԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ
ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ
ՀԱՅՈՑ ԹԵՄԻՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ

Մեծի Պահոց 40-օրեայ շրջանին, ըստ Օրացոյց - Ժամանակացոյցի, ամէն Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը, երեկոյեան, տեղի պիտի ունենան Հսկումի արարողութիւններ՝ մեր թեմի բոլոր եկեղեցիներուն մէջ:

Ցաւարտ Ժամերգութեանց, ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԷՃԵԱՆ, Առաջնորդական Փոխանորդ, հաւատացելոց պիտի ներկայացնէ, հակիրճ բովանդակութեամբ «Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ընտրութիւն» նիւթի շուրջ անհրաժեշտը:

Իսկ Չորեքշաբթի, Մարտ 22, ժամը 20·30-ին, Տարօն Եպիսկ. պիտի տայ դասախօսութիւն մը «Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի Ընտրութիւն» նիւթի շուրջ, ի գիտութիւն հետաքրքիր հասարակութեան, Աթոռանիստ Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ հանդիսասրահին մէջ:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Հարաւային Ֆրանսայի
Առաքելական Եկեղեցիներու
Հայաստանեայց
Մեծ Պահքի Հսկումի Արարողութեանց

Չորեքշաբթի, Մարտ 1, ժամը 17·30-ին
Մարսէյլի
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Ուրբաթ, Մարտ 3, ժամը 17·30-ին
Ս. Կարապետ Եկեղեցի
(Campagne Frèze)
Քարոզիչ՝
ՎԱՐԴԱՎԱՌ ՔՀՆՑ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

LE CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP
et AZADAKROUTIOUN
organisent *une* *R e n c o n t r e*
avec

Krikor BELEDIAN

autour de son ouvrage :
« LES ARMENIENS »
(Editions Brepols)

le Samedi 4 Mars à 20 heures 30

L'auteur dédicacera son livre
à la fin de la conférence

Centre Culturel Sahak-Mesrop
339, ave du Prado, Marseille 8e

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի
Սրբոց Թարգմանչաց
Մայր Եկեղեցւոյ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ
Սիրով կը հրաւիրէ ձեզ
ներկայ գտնուելու

ՄԵԾ-ՄԱՅՐԵՐՈՒ
ԵՒ
ՄԵԾ-ՀԱՅՐԵՐՈՒ
ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ
ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԵԱՆ

Կիրակի, Մարտ 5, ժամը 15-ին
Սահակ - Մեսրոպ Մշակոյթի Կեդրոնի
Արծրունի Զրբաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado, Marseille 8e
Tél. : 91. 77. 84. 70

Հաճելի անակնկալներ եւ ճոխ հիւրասիրութիւն:

Մուտքը ազատ է: